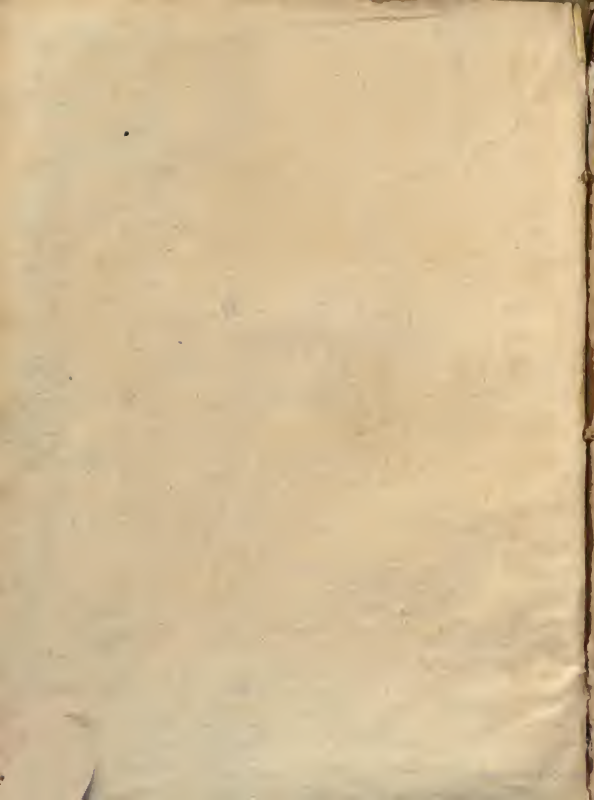




14.7.G.41.





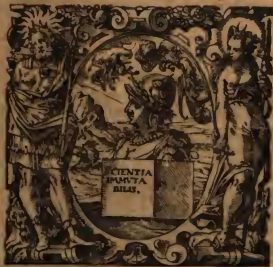
COMMENTARIJ
COLLEGII CO-
NIMBRICENSIS
SOCIETATIS

1655,

IN TRES LIBROS DE ANIMA
ARISTOTELIS STAGIRITAE,

HAC TERTIA EDITIONE, GRAECI
contextus Latino è regione respondentis access-
sione auctiores & emendatiores, ob stu-
dioforum Philosophiz vsum,
in Germania editi.

Cum INDICE verum præcipuum.



Soc.

Doct.

Cum Gratia & Privilegio. Cas. Maiest.

COLONIAE,
IMPENSIS LAZARI ZETZNERI.

clō. loc.

LIBRARY OF THE
MUSEUM OF NATURAL HISTORY



COLLECTED BY
J. B. COOPER
1880




CLARISSIMO
VIRO D.

NICOLAO REGNAULD.

DOMINO A VAVDEMAR,

I. C. in Prætorio Lugdunensi, consiliario
Regio & in supremo Dombarum senatu
senatori dignissimo.

HORATIUS CARDON S.

I præclaris scriptoribus lau-
di datur, V. C. cùm quod
ipsi assiduis vigilijs ac labo-
ribus menti suæ præter cæ-
teros condiderūt, id in con-
spectum omnium promere
nō dedignantur, consequēs
sanè fuerit, proximum ab his locum librarijs assi-
gnare, qui eiusmodi scripta ab iniuria temporis
vendicant, & vt posteris integra consignent, nul-
lis sumptibus parcūt. Non si is equidem sum, qui
hac re, quidquam de re publica literaria, vñquam
):(2 præsumam

præsumam promereri, idem tamen merendi studio haud cuiquam facile manus dederim. Nam & si alia causa, quam tu ipse nosti, in Hispaniâ me contulerim, semper tamen hæc animo meo recidit cogitatio, vt nullum non lapidem mouerem, quò mihi quàm plura possem eruditorum viro-
rū scripta coaceruare, quæ reuersus typis sedulo committerem. Et sanè non pauca collegi, nōnulla quidem manuscripta & quæ nusquā hætenus in lucem emerferant, nonnulla etiam quæ nō nisi in ipsomet Hispaniæ regno edita fuerant. In his curandis tuo tum cōsilio, tum auctoritate ac ope fretus. Est igitur quod eo nomine à studiosis gratia referatur, est quod gloria, cuius vt memoria diutiùs permaneat incorrupta, cuilibet ipsorū librorū nomen tuum præponi par etiam fuerat, ni tu ab omni iactantię suspitione alienus renuisses. Verùm ingratus videar ego, tuæq; inuidus laudi, ni tanti beneficij monumentū aliquod extet. Itaq; ex hisce libris qui mihi reseruati fuerint selegi hos de Anima cōmentarios, à celeberrimo & tum literis, tum pietate florentissimo Collegio emissos. Libros inquam de Anima, qui potissima ratione, tuo nomine insigniētur. Vel quòd, tu his studijs, vt compertū, plurimum delecteris, vel maximè, quòd hæc naturalis philosophiæ portio reliquis partibus sit præferenda ab eo, qui iudicis munere defungi-

defungitur, ut facis: cui nempe conuenientissimū sit, & sui ipsius perspectā penitus habere naturā, ut ea duce animi sui motus temperet, mores componat, collimet, atque ad rationis exercitium adaptet, quod & ipsamet schola sui operis initio scitē admodum ac eleganter monet, atque etiam ut ad normam, quam eadem humana natura instruit, agnita volūtatis libertate, actiones humanas, quid iustum, quidque æquum sit peracuta mentis acie dijudicet. Decuit etiam me tibi libros de Anima præ cæteris acceptos referre, me inquam, quem tu veluti denuò animasti, ac ad hoc muneris capefendum informasti, vires adiecisti, auxisti, quæ omnia sunt animæ munia. Quid igitur restat: nisi ut te obnoxio rogitem, ut tua virtute, præsidio atque auctoritate suscipias, tuearis, atque obfirmes, non quidem hos libros, qui satis suamet doctrina muniti sunt: sed me imbecillum adhuc & nouellulum clientulum tuum, ut ad alia, quæ restant, peragenda tutius & alacrius incedam.

Vale.

):(3 LECTO-

LECTORI STUDIOSO

LAZARVS ZETZNERVS.



Vetiam, studiose Lector, longa mea indagacionis fructus aliquos decerpe, & seruo illo fragrantissimo, quem tibi Collegium Conimbricense dudum collegit, adijce hunc alterum florem, non minus odore suauissimum, quàm gustu placidissimum, ac valetudini animi naturalibus praeceptis tuende aptissimum. Forsitan in eo minutim reuoluendo plura reperias, quae te ad salubriora remedia peruestiganda incendiant. Habet enim hanc cum ceteris utilitatem, naturae ^{grae} cognitio, ut ad Creatoris notitiam sensim alliciat, atque disponat, qui ipse omnes actus puros longè supereminet. Hec potissima assignetur ratio, cur te his Commētarijs diutiùs priuari non sim passus, qui iam pridem apud Lusitanos editi sint. Alios in Logica eiusdem Scholae Commentarios spero propediem me recepturum, quos tibi, DEO fauente, impertiar, si meo labore te sensero delectari.

Vale.

IVDICIVM EORVM, QUI AD
HOS COMMENTARIOS EX OFFICIO
Sanctæ Inquisitionis recogno-
scendos constitui
fuerunt.

Recognoscimus, atque accuratè expendimus hos cursus Conimbricensis
Commentarios in tres libros ARISTOTELIS de Anima, cum apposito
tractatu de Anima separata, & nihil in eù inuenimus, quod à fide, ac vera Re-
ligione alienum sit: imò verò eos esse censuimus, qui ob rerum tractandarum
copiam, atque sermonis præstantiam, prosperos ubique gentium, humana &
divina Philosophia successus, literarum candidatis sine allaturi. Quapropter
immortalitati & ipsi commendandos existimamus.

IOANNES CORREA.

F. LUDOVICVS de SOTTO MAIOR.

ANTONIUS de CASTELBRANCO.

FACVLTA SVPREMI SANCTAE
Inquisitionis Concilij.

*Excudantur hi Commentarij in tres libros ARISTOTELIS de Ani-
ma. 24. Septembris. 1592.*

ANTONIUS de MENDONCA.

IACOBVS de SOUSA.

MARCVS TEYXEIRA.

FACVLTA REGII SENATVS.

Excudantur hi Commentarij, Olisipone. 23. Decembr. 1595.

HIERONYMVVS PEREIRA.

DAMIANVS de AGVIAR.

FACVLTA ILLVSTRISS. AC RE-
uerendiss. Domini Alphonsi de Castelbranco
Episcopi Conimbricensis.

*Excudi possunt hi Commentarij, cum nihil contineant, quod Christiana
Religioni, ac honestis moribus repugnet. 6. Martij, 1598.*

D. ALPHONSVS EPISCOPVS COMES.



PROOEMIUM IN TRES LIBROS ARISTOTELIS DE ANIMA.

*De utilitate, ordine, materia subiecta, & partitione
librorum librorum.*



QUANTUM scientia de anima, ob certitudinem demonstrandi, & verum, in quibus versatur, nobilitatem, inter alias Philosophiæ partes emineat: quoniam sit tum ad vitam probe instituendam, & mo-

detandam; tum ad omnem veritatis cognitionem utilis: ex istis, quæ Aristoteles mox docebit, conspiciuntur. Sed idem, præsertim illud, quod ad utilitatem spectat, suaderi amplius, illustratque ex eo potest, quia ut celeberrima illa siue Chilonis, siue Phemonox, aut Thalesis, vel quicunque eius auctor fuerit, sententia foribus templi Delphici ab Amphidionibus inscripta commonebat, maxime eniti quisque debet, ut se ipsum nonne: nosse autem se nemo potest, nisi animi sui naturam, & dignitatem perspectam habeat. Quin verò, ut M. Tullius lib. 1. Tuscul. quæst. 1. & Plotinus lib. 3. Ennead. 4. cap. 1. post Platonem in Alcibiade t. censuerunt, non aliud Delphica illa inscriptio hortabatur, quam ut animi naturam siue libris t. cognosceremus. Videlicet quia quisquis Phil. lib. 7. mentis suæ vim, & excellentiam spectandam cap. 32. Mx. sibi exhibuerit, intelligit non esse in his fluctare: viam i. Sæcis & caducis bonis immorandum, sed semper, cap. 6. pæternam, & diuinam omni studio, & contentio-

Xenoph. 4. non querendam: in quo præcipua veri, & legitimi Comm. Cle. mi Philosophi oisanieta consistit. Et eam ment. Alex. doctrina hæc magno viui ijs, qui de communi vita & moribus disceptant, ut constat ex li. 1. Quod ad bro. i. Ethic. cap. 13. & ex lib. 6. cap. 1. Etenim oportet eos ad Naturalem accipere, quo pacto disciplinam si i. solo summam animæ aieem teneat, ut inde appetendi & irascendi viam sibi subiciat, & insurgentes motus ad certam naturam moderetur. Oportet etiam principium actionum,

A in quibus humanæ vitæ felicitas sita est; item: que partitionem facultatum, quæ ad affectus & virtutes explicandas vtuntur, ab eodem mutari. Huc pertinet illa Aristotelis communitio in extremo capite libri 1. Ethic. sicut Medici, qui remedia curandis corporibus adhibent, ut munere suo probe fungantur, in animorum cognitione multum opere collocant: ita ac multo potiori ratione Philosopho ciuili, qui sanandis animi morbis studet, comperita esse debere, quæ ad animi scientiam spectant. Ad primam verò Philosophiam misericie confert, quatenus ab intellectu nostro ad substantias intelligibiles, & à materiâ absolutas per analogiam quendam, similitudinemque prouehimur, & humana mens se supra se conuertens, à se ipsa ad diuinam naturam, à qua profecta est, reuocatur, & quie-

C tamen nota, omnique imperfectione subla- ta. Denique communi ratione, ad omnem Philosophiæ partem opportuna est hæc de animo meditatio: quia cum animus rationis consilijque particeps (ut Tisimegillus in A. 1. lib. 6. cap. 3. Selepio ait) sit veluti Orizon eternitatis, & temporis, atque intelligibilis, corporeæque naturæ nexus, ac consilium: vel, vii alij dicunt, totius mundi summa: si quidem natura media extremis repræsentat, superiorem ut imago, inferiori ut exemplar: sit ut animi doctrinæ veluti quoddam rerum diuinæ existat, nosque ad omnem aliam uenitatis notionem præparet. Ostendit quoque veterem huius contemplationis fructum, id quod D. Augustinus 1. de Ordine, cap. 8. asserit: nimirum duas esse præcipuas in Philosophia quæstiones: vnam de anima, altera de Deo. Primam, efficere ut nos ipsos nouerimus; al-

Item ad Metaphysicam.

Legge cap. 7. lib. 12. Metaphysicæ.

Item ad Philosophiam.

D. Gregor. 1. de Hom. cap. 5.

Plotin. Enn. 4. lib. 6. cap. 3.

D. Th. lib. 2. c. 68 & lib. 4. c. 55.

Plotin. lib. 3. de Immortal. ani.

cap. 2. Effusio lib. 2. c. 1.

Plotin. lib. 2. c. 7.

Plotin. lib. 2. c. 7.

Plotin. lib. 2. c. 7.

Plotin. lib. 2. c. 7.

Plotin. lib. 2. c. 7.

THE
LIBRARY OF THE
MUSEUM OF NATURAL HISTORY
AND AGRICULTURE
OF THE
CITY OF LONDON
AND
THE
GARDENS OF KENSINGTON

THE
LIBRARY OF THE
MUSEUM OF NATURAL HISTORY
AND AGRICULTURE
OF THE
CITY OF LONDON
AND
THE
GARDENS OF KENSINGTON

THE
LIBRARY OF THE
MUSEUM OF NATURAL HISTORY
AND AGRICULTURE
OF THE
CITY OF LONDON
AND
THE
GARDENS OF KENSINGTON

THE
LIBRARY OF THE
MUSEUM OF NATURAL HISTORY
AND AGRICULTURE
OF THE
CITY OF LONDON
AND
THE
GARDENS OF KENSINGTON

THE
LIBRARY OF THE
MUSEUM OF NATURAL HISTORY
AND AGRICULTURE
OF THE
CITY OF LONDON
AND
THE
GARDENS OF KENSINGTON

THE
LIBRARY OF THE
MUSEUM OF NATURAL HISTORY
AND AGRICULTURE
OF THE
CITY OF LONDON
AND
THE
GARDENS OF KENSINGTON

THE
LIBRARY OF THE
MUSEUM OF NATURAL HISTORY
AND AGRICULTURE
OF THE
CITY OF LONDON
AND
THE
GARDENS OF KENSINGTON

THE
LIBRARY OF THE
MUSEUM OF NATURAL HISTORY
AND AGRICULTURE
OF THE
CITY OF LONDON
AND
THE
GARDENS OF KENSINGTON

THE
LIBRARY OF THE
MUSEUM OF NATURAL HISTORY
AND AGRICULTURE
OF THE
CITY OF LONDON
AND
THE
GARDENS OF KENSINGTON

THE
LIBRARY OF THE
MUSEUM OF NATURAL HISTORY
AND AGRICULTURE
OF THE
CITY OF LONDON
AND
THE
GARDENS OF KENSINGTON



PROOEMIUM IN TRES LIBROS ARISTOTELIS DE ANIMA.

•••••

*De utilitate, ordine, materia subiecta, & partitione
horum librorum.*



QUANTUM scire scia de A
anima, ob certitudi-
nem demonstrandi, &
rerum, in quibus ver-
satur, nobilitatem, in-
ter alias Philosophiz
partes emiret: quam
sit tum ad vitam probe
instituentiam, & mo-

derandam; tum ad omnem veritatis cog-
nitionem visulæ ijs, quæ Aristoteles mox do-
cebit, conspiciendum fuit. Sed idem, præsertim
quod ad utilitatem spectat, suaderi amplius,
illustrari quæ ex eo potest, quia ut celebris illa
sive Chilonis, sive Phemonæ, aut Thaletis,
vel quicunque eius auctor fuerit, sententia
foribus templi Delphici ab Amphichionibus
inscripta commonebat, maxime eniti quis-
que debet, ut se ipsum norit: nosse autem se
nemo potest, nisi animi sui naturam, & dig-
nitatem perspectam habeat. Quin verò, ut M.
Tullius lib. 2. Tuscul. quæst. & Plotinus lib. 3.
Enneadis 4. cap. 1. post Platonem in Aleibia
de 1. censuerat, non aliud Delphica illa in-
sententia Læo. scriptio hortabatur, quam ut animi naturam
suis libris 1. cognosceremus. Videlicet quia quisquis
Philo. lib. 7. mentis suæ vim, & excellentiam spectandam
cap. 32. Mæ. sibi exhibuerit, intelligit non esse in his flu-
entibus i. Saxis & caducis bonis immorandum; sed sem-
per. cap. 6. pternam, & diuinam omni studio, & contentio-
Xenoph. 4. ne quaerendam: in quo præcipua veri, & legiti-
Comm. Cle. mi Philosophi omniânetia consistunt. † Eritem
ment Alex. doctrina hæc magno vsui ijs, qui de conui-
tu Padag. ti vita & moribus disceptant, ut constat ex li-
† Quod ad bro 1. Ethic. cap. 13. & ex lib. 6. eap. 1. Etenim
moralem di. oportet eos a Naturali accipere, quo pacto
scilicet nam si iusto summam animæ aietem teneat, ut inde
opportuna. appetendi & irascendi vim sibi subiciat, & in-
surgentes motus ad certam normam mode-
retur. Oportet etiam principium adituum;

in quibus humanæ vitæ felicitas sita est; item:
que partitionem facultatum, quæ ad affectus
& virtutes explicandas vtuntur, ab eodem
mutuari. Huc pertinet illa Aristotelis com-
monitio in extremo capite libri 1. Ethic. seu-
ti Medici, qui remedia curandis corporibus
adhibent, ut munere suo probe fungantur, in
animorum cognitione multum opere collo-
cant: ita ac multo potiori ratione Philoso-
pho ciuili, qui sanandis animi morbis studet.

*Item ad Mæ.
raphysicam.*

B competere esse debere, quæ ad animi scien-
tiam spectant. Ad primâ verò Philosophiam
ministræ confert, quatenus ab intellectu no-
sto ad substantias intelligibiles, & à materiis
absolutas per analogiam quandam, similitu-
dinemque pronehimur, & humana mens se
supra se conuertens, à se ipsa ad diuinam na-
turam, à qua profectus est, reuocatur, & quic-

*Lego cap. 7.
lib. 12. Meta
physicæ.*

C tamen nota, omnique imperfectione subla-
ta. † Denique communi ratione, ad omnem
Philosophiz partem opportuna est hæc de
animo meditatio; quia cum animus rationis
consilijque particeps (ut Timæegistus in A-
ristoteli ait) sit veluti Orion æternitatis, &
temporis, atque intelligibilis, corporeæque
naturæ uexus, ac confinium; vel, ut alij di-
xere, torus mundi summus: * siquidem natu-
ra media extremas representat, superiorem
de ut imago, inferiorem ut exemplar: fiet aut
mi doctrina veluti quoddam rerum diuina-
rum & humanarum scientiæ compendium
existat, nosque ad omnem aliam veritatem
tationem præparet. Offendit quoque vberem
huiusce contemplationis fructum, id quod
D. Augustinus 1. de Ordine, cap. 8. assenti; ni-
mireum duas esse præcipuas in Philosophia
Primam, efficere ut nos ipsos nouerimus; al-

*Item ad Mæ.
raphysicam.
Lego cap. 7.
lib. 12. Meta
physicæ.
† Ad vltimū
quid ipsa perfectionis
habet, in Deo omni-
um. Item ad phi-
sophiam.
D. Gregor.
ta. † Denique
communi ratione,
ad omnem
Philosophiz
partem opportuna
est hæc de
animo meditatio;
quia cum animus
rationis
consilijque
particeps (ut
Timæegistus in
Aristoteli ait)
sit veluti Orion
æternitatis, &
temporis, atque
intelligibilis,
corporeæque
naturæ uexus,
ac confinium;
vel, ut alij di-
xere, torus
mundi summus:
* siquidem
natura media
extremas
representat,
superiorem
de ut imago,
inferiorem
ut exemplar:
fiet aut
mi doctrina
veluti quod-
dam rerum
diuinarum
& humanarum
scientiæ
compendium
existat, nosque
ad omnem
aliam veritatem
tationem
præparet.*

D tamen nota, omnique imperfectione subla-
ta. † Denique communi ratione, ad omnem
Philosophiz partem opportuna est hæc de
animo meditatio; quia cum animus rationis
consilijque particeps (ut Timæegistus in A-
ristoteli ait) sit veluti Orion æternitatis, &
temporis, atque intelligibilis, corporeæque
naturæ uexus, ac confinium; vel, ut alij di-
xere, torus mundi summus: * siquidem natu-
ra media extremas representat, superiorem
de ut imago, inferiorem ut exemplar: fiet aut
mi doctrina veluti quoddam rerum diuina-
rum & humanarum scientiæ compendium
existat, nosque ad omnem aliam veritatem
tationem præparet. Offendit quoque vberem
huiusce contemplationis fructum, id quod
D. Augustinus 1. de Ordine, cap. 8. assenti; ni-
mireum duas esse præcipuas in Philosophia
Primam, efficere ut nos ipsos nouerimus; al-

*Item ad Mæ.
raphysicam.
Lego cap. 7.
lib. 12. Meta
physicæ.
† Ad vltimū
quid ipsa
perfectionis
habet, in Deo
omni-
um. Item ad
philosophiam.
D. Gregor.
ta. † Denique
communi
ratione,
ad omnem
Philosophiz
partem
opportuna
est hæc de
animo
meditatio;
quia cum
animus
rationis
consilijque
particeps
(ut Timæe-
gustus in
Aristoteli
ait) sit
veluti
Orion
æterni-
tatis, &
tempo-
ris, atque
intelligi-
bilis, cor-
poreæque
naturæ
uexus, ac
confini-
um; vel,
ut alij
dixere,
torus
mundi
summus:
* siquidem
natura
media
extrema-
s
representat,
superio-
rem de
ut imago,
inferio-
rem ut
exempla-
r: fiet
aut
mi
doctrina
veluti
quod-
dam
rerum
diuina-
rum &
humana-
rum
scientiæ
compen-
dium
existat,
nosque
ad om-
nem
aliam
veritatem
tationem
præpara-
ret.*

teram, ut originem nostram; illam nobis dulciorem, hanc chariorem esse: illam nos dignos beata vita; hanc beatos reddere.

Certe animi considerationem magni est se momenti satis ostendunt tam Patrum, quam externorum etiam Philosophorum ea de re scripta. Nam D. Dionysius cap. de Divinis nominibus, de anima scripsit se meminisse D. Iulianum Philosophum & martyri eiusdem argumenti libri edidit, ut refert D. Hieronymus in libro de Scripturis Ecclesiasticis; D. Augustinus librum suum composuit de immortalitate animæ; alterum de Animæ quantitate; quatuor de Anima & eius origine. D. Gregorius Nyssenus satis longam disputationem a se cum sorore Macrina de Anima & resurrectione habitum literis commendavit. Tertullianus suam de Anima librum condidit. Iam vero Ethnici auctores multa de eadem conscripserunt, Trismegistus, Plato, Theophrastus, Plotinus, Chalcidius, Proclus, Iamblichus, Tullius, auctor operis de Sapientia secundum Aegyptios. Aristoteles etiam præter hos tres libros, alii reliquit de Animæ questionibus, sed iniuria temporis interdidit.

Porrò autem quanto studio hoc opus ab Aristotele elaboratum, perfectumque sit, testatur ad eius præfationem Themistius hisce verbis: Cum plerique omnia Aristotelis scripta, eiusmodi habeantur, ut demirari præstantiam eius facile suppetat; nulla protecto commentatio est, in qua ille perinde ingenij sui vim & subtilitatem ostenderit, atque in ea, quæ rationem animæ continet: siue enim multitudinem questionum, siue copiam rerum pulcherrimarum, siue doctrinæ subtilitatem quæras; eiusmodi sunt libri de Anima; ut vni illi homini omnia, quæ ad hoc genus pertinent, in nomenclato fuisse, constituisseque videantur.

Illud verò hoc loco in primis disquirendum occurrit, quod dissidentium interpretum opinionibus agitur; videlicet quem hæc sententia inter cæteras Physiologice partes, doctrinæ methodo, atque ordine, locum vendicat. Sed, longiori disputatione ommissa, statuendum est cum Theophrasto apud Themistium lib. 3. huius operis, cap. 39. suæ paraphrasæ, & D. Thomas, quem recentiores ferè sequuntur tam proximè sequi post libros Meteororum; atque antecedere totam disciplinam ad res animatas pertinentem. Namque ut D. Thomas & Theophilus in præmio huiusce operis animaduertunt, sicuti Physiologia totius exordium est Physicæ Auscultatio; quia vniuersam Naturalium principiorum explicationem continet: ita congebatur ut initium commentationum de rebus animatis, scilicet consideratio animæ, quæ rerum animatarum commune principium est. Alexander tamen Aphrodisiensis in suo primo de Anima, & Averroes 4. Meteororum priorè se-

cere tractationem de animalium partibus. Primum, quia contemplatio materię antecedit contemplationem formę; partes verò, siue organa, sunt materia, subiectumve animæ. Secundò, quia anima definitur per totum organicum: quare ne definitio ex ignotis progrediatur, oportuit declarari id prius ab Aristotele fuisse. Hæc tamen argumenta non concludunt. Nam esto partes organicæ animalium, de quibus Aristoteles in libro de Partibus animalium dissentit, habeant scilicet ex parte materię, quatenus corporeas functiones animæ in se recipiunt: dispositionesque necessariz sunt ad introductionem animæ, ut suo loco exponemus. Licet item partes organicæ facilius cognoscantur, quam anima, cuius natura abdita est, & recondita; nõ proinde tamen de ijs prius agendum fuit, sed de anima potius; quia ut paulò ante significauimus, monetque Aristoteles 1. capite libri 1. Physicæ & capite 1. & lib. 1. de Partibus animalium, post Platonem in Phædro, & Hippocratem in lib. de Natura humana, in omni benè iustituta disciplina, ea tractanda prius sunt, quæ patent latius, ac magis communia habentur, ne eadem sæpius repetere cogamur: anima verò latius patet, quam partes animalis, cum hæc animantibus duntaxat; illa omnibus insit viuentibus. Nec materię consideratio contemplationem formę præit, si aliud doctrinæ ratio postulet; anima verò nõ per corpus organicum animalis, sed per corpus organicum vineatis in commune definitur. Quod ante doctrinam de anima declarari ab Aristotele haud necesse fuit; cum ad animæ definitionem percipiendam, distincta & absoluta organici corporis notitia minimè requiratur; sed consata sufficiat, quæ facile potest comparari. Quin verò non vniùs ad notitiam organici corporis, scientia animæ; quàm ad animæ scientiam, organici corporis cognitio exigitur; siquidem anima etiam in definitione corporis organici adhibetur, cum definitur id, quod affectum est organis, ad animæ functiones obundas accommodatis. Quo patet eiusmodi argumentum, si quod momenti habeat, æquæ vi in aduersarios retorqueri posse.

Nunc quodnam horum librorum subiectum sit, expendamus. Venetus hoc loco, & quidam alij recentium Philosophorum certu non animam, sed corpus animatum esse statuunt. Quod probant; primum, quia hæc doctrina pars quædam est Physiologicæ, ita oportet eius materiam talem esse, ut de eamque Physiologicæ subiectum tanquàm de parte inferiori ac minus late patenti enuncietur: liquet autem eas mobile de corpore animato, non de anima eo pacto dici. Deinde quia vel hic, vel nullibi Aristoteles de corpore animato egit nullibi egisse absurdum est; nec enim à Philosopho tam præclara species entis naturalis

Refertur.

Communio-
re prius tam
clauda.

Themistius
in
primis de
gestanda li-
brorum A-
ristotele de
anima.

Dubitatio
de ordine li-
brorum
inter ca-
teras Physio-
logice par-
tes.

Alexander sen-
tentia.

De subiecto
huius operis
prima sen-
tentia.

1. Argum.

2. Argum.

turalis

turalia silentio non oluenda fuit. Egit ergo de illa in hoc opere; & proinde corpus animatum est illius subiectum. Tercio, quia id subiectum cuiusque disciplinæ est, cui primò, ac per se conueniunt affectiones, quæ in ea tractantur: ac nimirum, sensus, motus, velle, intelligere, cæteræque eiusmodi affectiones, de quibus in huius libris differtur, non animæ, sed corpori animato partim in cômune, partim per se inferiora primùm ac per se competunt, ut capite 4. primi libris, tex. 54. Aristoteles inquit. Quare non videtur negandum materiam huic operi subiectam esse corpus animatum. Verùm nobilissimique Peripatetici, Simplicius, Philoponus, Alexander, & Themistius, D. Thomas, M. Albertus, Aegidius, Theophilus, Ilandanus, Caietanus, Ferrariensis, & perierque alijs ad hunc locum communi consensu aduersariam partem sequuntur, statuuntque horum librorum subiectum esse animam. Quod ex eo primùm suadet, quia vix primo libro Posteriorum, capite 1. & 9. colliges, id ritè subiectum in qualibet scientia consiluitur, cuius definitio in ea inuestigatur, & traditur: in hoc verò opere non corporis animati, sed animæ definitionem quæsiuit, atque assignant Aristoteles, ut ipse in præmio propositum sibi esse dixit, & in libro de Sensu & sensibilibus persequitur à se sensu.

2. Ratio. se gloriatur. Deinde, quia si corpus animatum esset huius disciplinæ subiectum, cùm in categoria substantiæ inferioris, atque adeò nobilibus firmanimal, quam corpus animatum; sequeretur immittere hanc scientiam propter subiectæ materiæ præstantiam, maximeque ob excellentiam animæ rationalis cæteris Physiologie partibus ab Aristotele anteponi, etiam potius, quæ de animalibus differt, eo nomine præferenda esset. Postremò fauet huic sententiæ ipsa operis inscriptio; non enunciantur enim hi libri *de anima*, id est, de Anima. In hac dubitatione dicendum nobis videtur, libros de Anima bifariam spectari posse. Nimirum vel per se, ac separatim: vel vnà cum illa, quæ per quorundam Naturalium vocatur, qui illorum quasi accessio quædam sunt. Tum si priori modo spectentur, eorum subiectum esse animam; si posteriori, corpus animatum.

Quid sensu
dum sit.

lia consili
Apollinis, hoc
lucis quæstio
ari. 2.

Respondetur
argumentis
prima sen
tentia.

pro, habere pro subiecto corpus animatum facile soluuntur.

Ad primum negari debet, oportere totius disciplinæ subiectum de subiectis partium affirmari: alioqui diceretur ens mobile de sensu & sensibilibus, itemque de respiracione & de motu animalium, quas constat esse penitiales materias quorundam opusculorum Aristotelicæ physiologiæ. Similiter necesse foret, orationem Philosophorum, quæ totius Logicæ subiectum est, conueniri de voce simplici, quæ est subiectum Categoriarum. Itaque sit et subiecta partium cuiusque scientiæ aliquo modo includi in subiecto totius nec vltimo directæ serie contineri oportet.

Ad secundum, dicendum est, non omnis se Aristoteles corporis animati explicationem; sed eam, quoad animam, in tribus, qui de ea insistentur, libris; quoad ipsum corpus, quantum satis erat, in paruis & magis tradidisse.

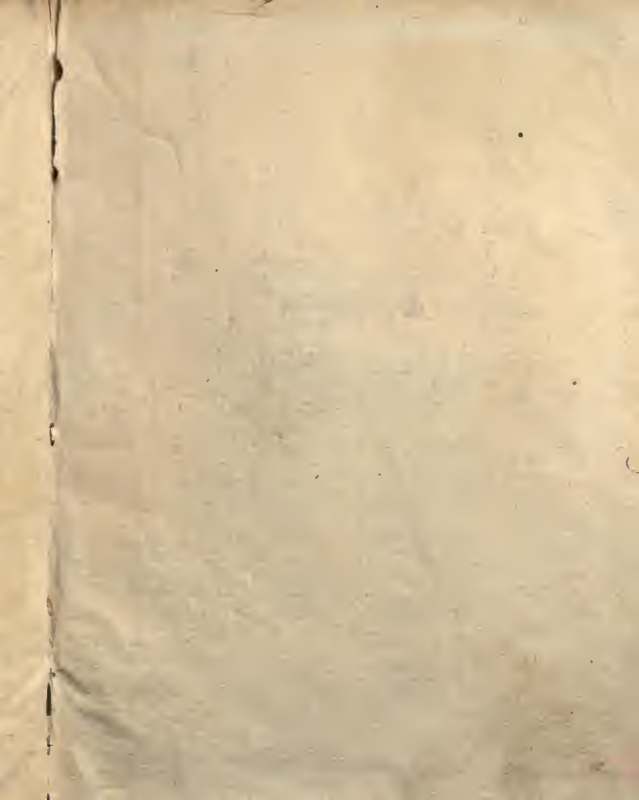
Ad tertium, affectiones, de quibus in libris de Anima agitur, primò, ac per se conuenire animæ, ut eorum fonti & origine tractat ut Aristoteles loco citato vult, non nisi de eo composito, ut de principio subiecto enuntiantur. Si cui tamen visum fuerit, potius sententiam, quæ licet à communibus hæreticis improbabilis tamen non est, respondere argumentis in contrariam partem adductis, quanquam Aristoteles huius libris animæ definitionem tanto animo inuestigat, ac tradiderit: in id tamen non animæ gratiæ precipue incubuisse; sed propter corpus animatum, ad quod, ut ad totius operis scopum, respiciebat. Nec verò animæ facultates, quoad suum principium duntaxat, sed ut totum compositum, id est, corpus animatum ornât, expendisse. Item doctrinam de anima reliquis naturalibus philosophiæ partibus excellere, non ut præcipue citra corpus animatum in commune versatur; sed quatenus disceptat de animalium rationali, qui cæteras physice considerationis formæ, naturæ dignitate vincit. Denique inscribi hos libros de Anima, non ut à principali subiecto, sed ut à præcipua illius parte, quæ proinde subiectum quoque dici potest, sicut & corpus animatum, subiectum quod, ut Philosophi quidam loquuntur.

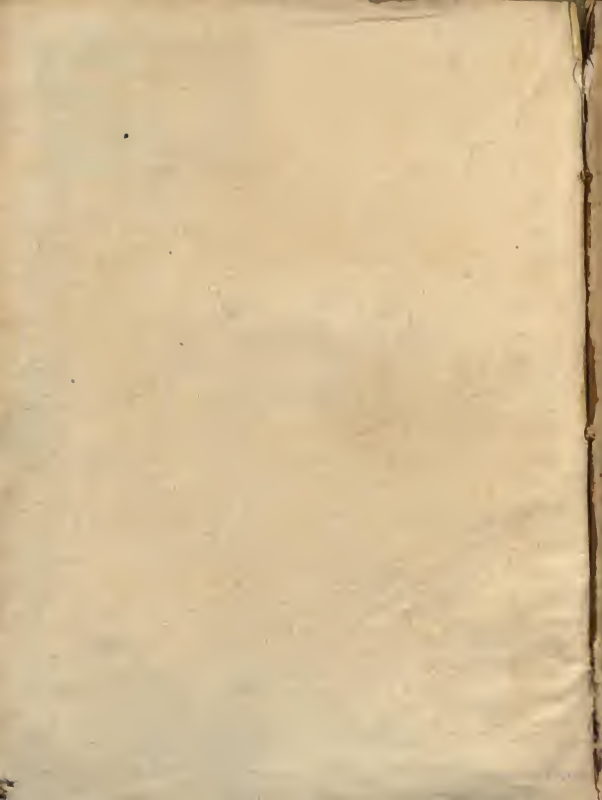
Quod ad operis partitionem spectat, ea sic habet: in primo libro differt Aristoteles de essentia animæ, contra veterum placita; ex propria verò sententiæ cap. 1. & 2. lib. 1. Tum reliqua parte cinsiderat libris agit de potentiis animæ in commune, de facultatibus ad animam vegetatricem spectantibus, & de sensibus cæternis. De internis autem, tribus capitibus libri tertij. De intellectu à quarto ad novum. Inde ad finem libri, de motu & quibusdam affectionibus, quæ animantibus vniuersim competunt.

QVARE



14.7.G.41.





COMMENTARII
COLLEGII CO-
NIMBRICENSIS

SOCIETATIS

IESV,

IN TRES LIBROS DE ANIMA

ARISTOTELIS STAGIRITAE,

HAC TERTIA EDITIONE, GRAECI

contextus Latino è regione respondentis acces-
sione auctiores & emendatiores, ob stu-
diosorum Philosophiz vsum,
in Germania editi.

Cum Index & verum præcipuarum.



Soc.

Doct.

Cum Gratia & Privileg. Caf. Maieft.

COLONIAE,

IMPENSIS LAZARI ZETZNERI.

clō. Ioc.

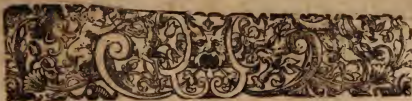
WILKINSON

WILKINSON

WILKINSON

WILKINSON

WILKINSON



CLARISSIMO
VIRO D.

NICOLAO REGNAVL D.

DOMINO A VAVDEMAR,

I. C. in Prætorio Lugdunensi, consiliario
Regio & in supremo Dombarum senatu
senatori dignissimo.

HORATIVS CARDON S.



I præclaris scriptoribus lau-
di datur, V. C. cùm quod
ipsi assiduis vigilijs ac labo-
ribus menti suæ præter cæ-
teros condiderūt, id in con-
spectum omnium promere
nō dedignantur, consequēs
sanè fuerit, proximum ab his locum librarijs assi-
gnare, qui eiusmodi scripta ab iniuria temporis
vendicant, & vt posteris integra consignent, nul-
lis sumptibus parcūt. Non si is equidem sum, qui
hac re, quidquam de re publica literaria, vnquam
):(2 præsumam

præsumam promereri, idem tamen merendi studio haud cuiquam facile manus dederim. Nam & si alia causa, quam tu ipse nosti, in Hispaniâ me contulerim, semper tamen hæc animo meo resedit cogitatio, vt nullum non lapidem mouerem, quò mihi quàm plura possem eruditorum viro-
 rû scripta coaceruare, quæ reuersus typis sedulo committerem. Et sanè non pauca collegi, nō nulla quidem manuscripta & quæ nusquā hætenus in lucem emerferant, non nulla etiam quæ nō nisi in ipsomet Hispaniæ regno edita fuerant. In his curandis tuo tum cōsilio, tum auctoritate ac ope fretus. Est igitur quod eo nomine à studiosis gratia referatur, est quod gloria, cuius vt memoria diutius permaneat incorrupta, cui libet ipsorû librorû nomen tuum præponi par etiam fuerat, ni tu ab omni iactantię suspicione alienus renuisses. Verùm ingratus videar ego, tuæq; inuidus laudi, ni tanti beneficij monumentū aliquod extet. Itaq; ex hisce libris qui mihi reseruati fuerint selegi hos de Anima cōmentarios, à celeberrimo & tum literis, tum pietate florentissimo Collegio emissos. Libros inquam de Anima, qui potissima ratione, tuo nomine insigniētur. Vel quòd, tu his studijs, vt compertū, plurimum delecteris, vel maximè, quòd hæc naturalis philosophiæ portio reliquis partibus sit præferenda ab eo, qui iudicis munere defungi-

defungitur, vt facis: cui nempe conuenientissimū sit, & sui ipsius perspectā penitus habere naturā, vt ea duce animi sui motus temperet, mores componat, collimet, atque ad rationis exercitium adaptet, quod & ipsamet schola sui operis initio scitè admodum ac eleganter monet, atque etiam vt ad normam, quam eadem humana natura instruit, agnita volūtatis libertate, actiones humanas, quid iustum, quidque æquum sit peracuta mentis acie dijudicet. Decuit etiam me tibi libros de Anima præ cæteris acceptos referre, me inquam, quem tu veluti denuò animasti, ac ad hoc muneris capefendum informasti, vires adiecisti, auxisti, quæ omnia sunt animæ munia. Quid igitur restat: nisi vt te obnoxio rogitem, vt tua virtute, præsidio atque auctoritate suscipias, tuearis, atque obfirmes, non quidem hos libros, qui satis suamet doctrina muniti sunt: sed me imbecillum adhuc & nouellulum clientulum tuum, vt ad alia, quæ restant, peragenda tutius & alacrius incedam.

Vale.

):(3 LECTO-

LECTORI STUDIOSO

LAZARVS ZETZNERVS.



*U*etiam, studiose Lector, longa mea indagacionis fructus aliquos decerpe, & seruo illo fragrantissimo, quem tibi Collegium Conimbricense dudum collegit, adijce hunc alterum florem, non minus odore suauissimum, quàm gustu placidissimum, ac valetudini animi naturalibus praeceptis tuende aptissimum. Forsitan in eo minutim reuoluendo plura reperiās, quae te ad salubriora remedia peruestiganda incendiant. Habet enim hanc cum ceteris utilitatem, natura ^{reuer-} ~~reuer-~~ ^{et} cognitio, ut ad Creatoris notitiam sensim alliciat, atque disponat, qui ipse omnes actus puros longè supereminet. Hae potissima assignetur ratio, cur te his Commētarijs diutiùs priuari non sim passus, qui iam pridem apud Lusitanos editi sint. Alios in Logica eiusdem Scholae Commentarios spero propediem me recepturum, quos tibi, Deo fauente, impertiar, si meo labore te sensero delectari.

Vale.

IVDICIVM EORVM, QVI AD
HOS COMMENTARIOS EX OFFICIO
Sanctæ Inquisitionis recogno-
scendos constitui
fuerunt.

Recognoscimus, atque accuratè expendimus hos cursus Conimbricensis
Commentarios in tres libros ARISTOTELIS de Anima, cum appposito
tractatu de Anima separata, & nihil in eis inuenimus, quod à fide, ac vera Re-
ligione alienum sit: imò verò eos esse censuimus, qui ob rerum tractandarum
copiam, atque sermonis præstantiam, prosperos ubique gentium, humana &
divina Philosophiæ successus, literarum candidatis sint allaturi. Quapropter
immortalitati & typis commendandos existimamus.

IOANNES CORREA.
F. LUDOVICVS de SOTTO MAIOR.
ANTONIUS de CASTELBRANCO.

FACVLTA SVPREMI SANCTÆ
Inquisitionis Concilij.

*Excudantur hi Commentarij in tres libros ARISTOTELIS de Ani-
ma. 24. Septembrii. 1592.*

ANTONIUS de MENDONCA.
IACOBVS de SOUSA.
MARCVS TEYXEIRA.

FACVLTA REGII SENATVS.

Excudantur hi Commentarij, Olisipone. 23. Decembr. 1595.

HIERONYMVS PEREIRA.
DAMIANVS de AGUIAR.

FACVLTA ILLVSTRISS. AC RE-
uerendiss. Domini Alphonsi de Castelbranco
Episcopi Conimbricensis.

*Excudi possunt hi Commentarij, cum nihil contineant, quod Christianæ
Religioni, ac honestis moribus repugnet. 6. Martij, 1598.*

D. ALPHONSVS EPISCOPVS COMES.

[Faint handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

11. 10. 1951

PAID BY THE BANK OF AMERICA

1875



PROOEMIUM IN TRES LIBROS ARISTOTELIS DE ANIMA.

•••••

*De utilitate, ordine, materia subiecta, & partitione
horum librorum.*



VANTUM scientia de A
anima, ob certitudi-
nem demonstrandi, &
rerum, in quibus ver-
etur, nobilitatem, in-
ter alias Philosophiz
partes emineat: quon-
iam ad vitam probe
instituentiam, & mo-

derandam; tum ad omnem veritatis cog-
nitionem utilis est, quæ Aristoteles mox do-
cebit, conspicuum fiet. Sed idem, præsertim
sua utilitas, quod ad utilitatem spectat, suaderi amplius,
quod illius illustratio ex eo potest, quia ut celebris illa
op. se ipsum siue Chilonis, siue Phemonox, aut Thaletis,
vel quicunque eius auctor fuerit, sententia
foribus templi Delphici ab Amphidictionibus
inscripta commonebat, maxime eniti quis-
que debet, ut se ipsum norit: nosse autem se
nemmo potest, nisi animi sui naturam, & digri-
tatem perspectam habeat. Quin verò, ut M.

Tullius lib. 1. Tuscul. quæst. 1. & Notinus lib. 3.
Ennead. 4. cap. 1. post Platonem in Alcibiade
De hac sen- de 1. censuerit, non aliud Delphica illa in-
tentia Læ- scriptio hortabatur, quam ut animi naturam
suis libro 1. cognoscere. Videlet quia quisquis
Plin. lib. 7. mentis suæ vim, & excellentiam spectandam
cap. 32. Ma. sibi exhibuerit, intelligit non esse in his flu-
vibus 1. Sa xis & caducis bonis immorandum; sed sem-
per. cap. 6. pternæ, & diuina omni studio, & contentio.

Xenoph. 4. ne quaerendat in quo præcipua veri, & legitimi
Comm. Cle. mi Philosophi organica consistit. Et item
ment. Alex. doctrina hæc magno vsui est, qui de commu-
ni Pedag. ni vita & moribus discipulorum, ut constat ex li-
1. Quod ad bro 1. Ethic. cap. 13. & ex lib. 6. cap. 1. Et enim
moralium di- oportet eos a Naturali accipere, quo pacto
scipulam si- talio summam animæ aciem teneat, ut inde
opportuna. appetendi & irascendi vi sibi subiciat, & in-
fluens motus ad certam normam mode-
retur. Oportet etiam principium actionum,

in quibus humanæ vitæ felicitas sita est; item:
que partitionem facultatum, quæ ad affectus
& virtutes explicandas videntur, ab eodem
mutari. Huc pertinet illa Aristotelis com-
monitio in extremo capite libri 1. Ethic. sicut
Medici, qui remedia curandis corporibus
adhibent, ut munere suo probe fungantur, in
animatorum cognitione multum opere collo-
cant: ita ac multo potiori ratione Philoso-
pho civilis, qui sanandis animis morbis studet,

comperita esse debet, quæ ad animi scien-
tiam spectant. Ad primâ verò Philosophiam
mistic confert; quatenus ab intellectu no-
suo ad substantias intelligibiles, & ad materia
absolutas per analogiam quandam, similitu-
dinemque prouehimur, & humana mens se
supra se conuertens, à se ipsa ad diuinam na-
turam, à qua profecta est, reuocatur, & quæ-

tamen nota, omnique imperfectione subla-
ta, Denique communi ratione, ad omnem
Philosophiz partem opportuna est hæc de
animo meditatio; quia cum animus rationis
consilique particeps (ut Tismegistus in A-
lepio ait) sit velut Orizon æternitatis, & D. Th. lib. 1.
temporis, atque intelligibilis, corporeque
naturæ nexi, ac confinium: vel, ut alij di-
xere, totius mundi summa: siquidem natu-
ra media exitum repræsentat, superiorem

ut imago, inferiori ut exemplar: sicut ani-
mi doctrina veluti quoddam rerum diuina-
rum & humanarum scientiæ compendium
existat; nosque ad omnem aliam veritatis no-
tionem præparet. Offendit quoque viderem
huiusce contemplationis fructum, id quod
D. Augustinus 1. de Ordine, cap. 8. asserit: ni-
mirum duas esse præcipuas in Philosophia
questiones: vnam de anima, alterâ de Deo.

Primam, efficere ut nos ipsos nouerimus; al-
teram, ut Deum
sciamus.

Item ad Ma.
sophicam.
Lib. 13. Meta
physic.

Leg. cap. 7.
Lib. 13. Meta
physic.

Ad vltimū
lib. 1. de
sophiam.
D. Gregor.
Nys lib. 1. de
Hem cap. 5.
lib 6 cap 3.
Plot. Enn 4.
lib 6 cap 3.
Gent. 1. de
D. Th. lib. 1.
c. 68 & lib.
4. c. 5. Fici-
nus lib. 3. de
Immort. ani-
cap 3. Effic-
ris lib 2. con-
tra calum. 1.
7 Pic in He-
ptaplo. c. 7.
A simus no-
str. modum
inter anima
& caduca.

teram, ut originem nostram; illam nobis dulciorem, hanc chariorem esse: illam nos dignos beata vita; hanc beatos reddere.

Certe animi considerationem magni est momenti satis ostendunt tanti Patrum, quam externorum etiam Philosophorum ea esse scripta. Nam D. Dionysius cap. de Divinis nominibus de anima scripsit se meminit D. Iustinus Philosophus & martyr eiusdem argumenti libri edidit, ut refert D. Hieronymus in libro de Scripturis Ecclesiasticis. D. Augustinus librum unum composuit de Immortalitate animae; alterum de Animae quantitate; quatuor de Anima & eius origine. D. Gregorius Nyssenus satis longam dissertationem a se cum sorore Macrina de Anima & resurrectione habitam literis commendavit. Tertullianus unum de Anima librum condidit. Iam vero Eihnici auctores multa de eadem conscripserunt, Trismegistus, Plato, Theophrastus, Plotinus, Chalcidius, Proclus, Iamblichus, Tullius, auctor operis de Sapientia secundum Aegyptios. Aristoteles etiam praeter hos tres libros, alii reliquit de Animae questionibus, sed iniuria temporis intercidit.

Porro autem quanto studio hoc opus ab Aristotele elaboratum, perfectumque sit, testatur ad eius prooemium Themistius hisce verbis: Cum plerique omnia Aristotelis scripta, eiusmodi habebant, ut demirari praestantiam eius facile suppetat; nulla profecto commentatio est, in qua illi perinde ingenij sui vim & subtilitatem ostenderit, atque in ea, quae rationem animae continet: siue enim multitudinem questionum, siue copiam rerum pulcherrimarum, siue doctrinae subtilitatem queras; eiusmodi sunt libri de Anima; ut vni illi homini omnia, quae ad hoc genus pertinent, in numerato fuisse, consiliis seque videantur.

Illud vero de hoc loco in primis disquirendum occurrit, quod dissidium interpretationum opinionibus agitatur, videlicet quem hanc scientiam inter ceteras Physiologiae partes, doctrinae methodo, atque ordine, locum vendicat. Sed longiori disputatione omisso, statuendum est cum Theophrasto apud Themistium lib. 3. huius operis, cap. 39. suae paraphrasim, & D. Thoma, quem recentiores ferè sequuntur eam proximè sequi post libros Meteororum; atque antecessore totam disciplinam ad res animatas pertinentem. Namque ut D. Thomas & Theophilus in prooemio huius operis animaduertunt, sicuti Physiologia totius exordium est Physicae Auscultatio; quia vniuersam Naturalium principiorum explicationem continet: ita congruebat ut initium commentationum de rebus animatis, esset consideratio animae, quae rerum animatarum commune principium est. Alexandri tamen Amphiodis in suo primo de Anima, & Averroci 4. Meteororum priorè se-

cere tractationem de animalium partibus. Primum, quia contemplatio materiae antecedit contemplationem formarum; partes verò, siue organa, sunt materia, subiectumve animae. Secundò, quia anima definitur per corpus organicum: quare ne definitio ex ignotis progrediatur, oportuit declarari id prius ab Aristotele fuisse. Hæc tamen argumenta non concludunt. Nam estis partes organicæ animalium, de quibus Aristoteles in libro de Partibus animalium differt, habet se se ex parte materiae, quatenus corporales functiones animae in se recipiunt: dispositionesque necessariz sunt ad introductionem animæ, ut suo loco exponemus. Licet enim partes organicæ facilius cognoscantur, quam anima, cuius natura abdita est, & recondita; non proinde tamen de ijs prius agendum fuit, sed de anima potius; quia ut paulò ante significauimus, moneturque Aristoteles t. capituli libri 1. Physicæ & capite 1. & 3. lib. 1. de Partibus animalium, post Platonem in Phædro, & Hippocratem in lib. de Natura humani, in omni benè instituta disciplina, ea tractanda prius sunt, quæ patent latius, & magis communia habentur, ne eadem sæpius repetere cogamur: anima verò latius patet, quam partes animalis, eia hæc animantibus duntaxat; illa omnibus insit viuentibus. Nec materiz consideratio contemplationem formarum præit, si aliud doctrinæ ratio postulet; anima verò nõ per corpus organicum animalis, sed per corpus organicum viuens in commune definitur. Quod ante doctrinam de anima declarari ab Aristotele haud necesse fuit; cum ad animæ definitionem percipiendam, distincta & absoluta organici corporis notitia minimè requiratur, sed consilia sufficiat, quæ facile potest comparari. Quin verò non omnibus ad notitiam organici corporis, scientia animæ, quàm ad animæ scientiam, organici corporis cognitio exigitur, siquidem anima etiam in definitione corporis organici adhibetur, cum definitur id, quod affectum est organis, ad animæ functiones obeundam accommodatis. Quo patet eiusmodi argumentum, si quid momenti habeat, aqua vi in aduersarios retorqueri posse.

Nunc quodnam horum librorum subiectum sit, expendamus. Venerit hoc loco, & quidam alij è recentium Philosophorum coortu non animam, sed corpus animatum esse statuunt. Quod probant; primum, quia hæc doctrina pars quædam est Physiologiae, ita oportet eius materiam talem esse, ut de eam totius Physiologiae subiectum tanquàm de parte inferiori ac minus latè patenti enuntietur: siquæ autem eas mobile de corpore animato, non de anima eo pacto dici. Deinde quia vel hic, vel nullibi Aristoteles de corpore animato egit nullibi egisse absurdum est, nec enim à Philosopho tam præclara species entis naturalis

Refellitur.

Communio raprioris opus stando.

Themistius de
simonide de
stantiam
breuiter de
vltiore de
anima.

Dubitatio
de ordine
librorum
inter cate.
vna Physio.
logia par.
tis.

de iure
sententia.

De subiecto
huius operis
prima sententia.

1. Argum.

2. Argum.

turalis silentio involuenda fuit. Egit ergo de illa in hoc opere; ac proinde corpus animatum est illius subiectum. Tercio, quia id subiectum cuiusque disciplinæ est, cui primum, ac per se conueniunt affectiones, quæ in ea tractantur: ut nutrin, sentire, moueri, velle, intelligere, ceteræque eiusmodi affectiones, de quibus in hisce libris differitur, non animæ, sed corpori animato partim in commune, partim per se inferiora primum ac per se competentes, vt capite 4. primi libri, tex. 54. Aristoteles inquit. Quare non videtur negandum materiam huic operi subiectam esse corpus

2. Argum.
Refutatur.
1. Sententia. Verum nobilissimi quique Peripatetici, Simplicius, Philoponus, Alexander, *Apollina.* Themistius, D. Thomas, M. Albertus, Aegisius, *Thom.* Tolleius, Philopola, Iundonus, Caietanus, Ferlanellus, Thalesius, & plerique alij ad hunc locum communi consensu aduersariam partem sequuntur, statuuntque horum librorum subiectum

2. Ratio. esse animam. Quod ex eo primum suadetur, quia vt ex primo libro Posteriorum, capite 1. & 9. colligitur, id rite subiectum in qualibet scientia constituitur, cuius definitio in ea intelligitur, & traditur: in hoc vero opere non corporis animati, sed animæ definitionem quaeritur, atque assignatur Aristoteles, vt ipse in proemio propositum sibi esse dixit, & in libro de Sensu & sensib. periculatum a se susci-

3. Ratio. piatur. Deinde, quia si corpus animatum esset huius disciplinæ subiectum, cùm in categoria substantiæ inferius, atque adeo nobilior sit animal, quam corpus animatum; sequeretur immerito hanc scientiam propriè subiectæ materię præstantiam, maximeque ob excellentiam animæ rationalis exterius Physiologiæ partibus ab Aristotele anteponi, cū ea potius, quæ de animantibus differit, eo

4. Ratio. nomine præferenda esset. Postremo fuit huic sententiæ ipsa operis inscriptio; nuncupantur enim hi libri *De Anima*, id est, de Anima. In hac dubitatione dicendum nobis videtur, libros de Anima bifariam spectari potest. Nimirum vel per se, ac separatim: vel vñ eum ipsi, qui per se quorum Naturalium vocantur, qui illorum quasi accessio quædam sunt. Tum si prout modo spectentur, corpus subiectum esse animæ, si posteriori, corpus anima-

Quid sentiamus.
1. Sententia. tum. Tres enim de Anima libri in scrutanda explicandaque per se animæ natura potissimum insuntur, nec viuuntium affectiones & proprietates, nisi secundum rationem originis facit, & vt ab anima tanquam a fonte manant, ac prout ad cognitionem illius obferunt, expenduntur. At in opere paruorum naturalium eadem, prout iam corpori eiusque organis accommodantur, in considerationem veniunt. Quod fit, vt eiusmodi opus, & tres libri de Anima integram corpora animati commentationem exhibeant. Aduersarium vero argumenta, quæ probare nitentur libros de Anima, etiam per se sana-

*A*ptos, habere pro subiecto corpus animatum facile soluitur.

Ad 1. arg.
Ad primum negari debet, oportere totius disciplinæ subiectum de subiectis partium affirmari: alioqui diceretur ens mobile de sensu & sensibili, itemque de respiracione & de motu animalium, quas constat esse peculiare materias quorundam opusculorum Aristotelicæ physiologiæ. Similiter necellum foret, orationē Philosophorum, quæ totius Logicæ subiectum est, enautari de voce simplicis, quæ est subiectum Categoriarum. Itaq; sit est subiecta partium cuiusque scientiæ aliquo modo includi in subiecto totius, nec sub illo directè ferre contineri oportet.

Ad 2. arg.
Ad secundum, dicendum est, non omisisse Aristotelem corporis animati explanationem; sed eam, quoad animam, in tribus, qui de ea inscribuntur, libris; quoad ipsum corpus, quantum sit erat, in paruis naturalibus irradidisse.

Ad 3. arg.
Ad tertium, affectiones, de quibus in libris de Anima igitur, primum, ac per se conuenire animæ, vt eorum fonti & origini: tam est vt Aristoteles loco citato vult, non nisi de toto composito, vt de principe subiecto enuntientur. Si cui tamen visum fuerit, priorem sententiam, quæ licet à communi abhorreat, rationibusque improbabilis tamen non est, respondere ar-

1. Argum.
gumentis in contrariam partem adductis, quanquam Aristoteles huic libris animæ destinationem tanto animo inuestigari, ac tradidit: in id tamen non animæ gratiā precipue incubuisse; sed propter corpus animatum, ad quod, vt ad totius operis scopum, respiciebat. Nec vero animæ facultates, quoad suum principium duntaxat, sed vt totū compositum, id est, corpus animati ornati, expendisse. Item doctrinā de anima reliquis naturalibus philosophiæ partibus excellere, non vt præcise circa corpus animatum in communem veritatem, sed quantum disceptat de animæ rationali, quæ ceteras physice considerationis formas, naturæ dignitate vincit. Denique inscribi hos libros de Anima, non vt à principali subiecto, sed vt à principis illius parte, quæ prout de subiectum quæ dici potest, sicuti & corpus animatum, subiectum quod, vt Philosophi quidam loquuntur.

2. Argum.
3. Argum.
Quod ad operis partitionem spectat, ea sic habet: In primo libro differit Aristoteles de essentia animæ, contra vtriusque elementa; ex propria vero sententiæ cap. 1. & 2. lib. 1. Tum reliqua parte eiusdem libri agit de potentijs animæ in commune, de facultatibus ad animam vegetatricem spectantibus, & de sensibus externis. De internis aurem, tribus capitulis libri tertij. De intellectu à quarto ad novum. Inde ad finem libri, de motu & quibusdam affectionibus, quæ animantibus vniuersam comprehendunt.

4. Argum.
Quæ sunt, quæ in primo libro differit Aristoteles de essentia animæ, contra vtriusque elementa; ex propria vero sententiæ cap. 1. & 2. lib. 1. Tum reliqua parte eiusdem libri agit de potentijs animæ in commune, de facultatibus ad animam vegetatricem spectantibus, & de sensibus externis. De internis aurem, tribus capitulis libri tertij. De intellectu à quarto ad novum. Inde ad finem libri, de motu & quibusdam affectionibus, quæ animantibus vniuersam comprehendunt.

eandem scientiam pertinere debeat, ad quam mentes à materia contagione proflus liberæ. Hinc iam propostæ conclusio ex eo ostenditur, quia perpendere ea, quæ re & ratione à materia abstrahuntur, ad solum primum Philosophum attinet: affectiones verò, quæ animæ competunt, præciue vt extramaterialem coheret, ita se habeat, vt attendenti planum erit.

4. Conclusio. Sic quarta conclusio: Scrutari propriam animæ naturam & essentiam, quæ erat tertia de animo mediato, spectat ad naturalem

Probatur. Philosophum. Huius conclusionis veritas ex eo conuincitur, quia anima ex sua ratione & natura, est forma corporis; vnde & essentiali definitione explicatur, cum dicitur actus primus corporis organici, quod sit, vt ad sui cognitionem necessarium materiam requirat: quæ verò ita se habet, inter speculationis physice metas continentur, sicuti & materia ipsa, docente Aristotele 1. Physic. cap. 1. text. 22. eiusdem artificis esse materiam & formam contemplari, quia videlicet duo hæc mutuo se respiciunt, vt ex eodem libro & capite, text. 26. constat. Exterea stabilitate eadem conclusio ex eo, quia cum homo sit pars subiecta enti mobili, cuius cognitione Physicus proficetur, cumque hominis essentia cognosci nequeat, quin natura ipsius animæ, per quam in suo proprio gradu & specie constituitur, idoneitas: sit adeo vt ad naturalem Philosophum attineat animæ essentiam indagare.

Hæc pertinet, quod definitio illa hominis passim celebrata, homo est animal constans corpore & animo rationis participæ; à nullo alio præterquam à naturali Philosopho inuenta & tradita esse creditur.

Dubitatio. Quærat tamen hic aliquis, num ea consideratio, qua anima vt quid immateriale, per se subsistens, intellectum, expenditur: quæ attributa sicuti sunt animæ intrinsicæ, ita etiam in materia, quæ extra materiam competunt; num, inquam, eiusmodi consideratio physica sit, an potius metaphysica.

Occurrunt dubitationi. Cui dubiorum occurrendum est; si prædicta non in tota sua amplitudine sumantur; sed restricta ad proprium & specificum gradum animæ rationalis, ita vt cum ea recipiatur, nimirum tale immateriale, tale per se subsistens, tale intellectum; eam speculationem physicam esse; quandoquidem cognoscere propriam & peculiarem animæ rationalis naturam ad Physiologiz doctrinam pertinet, vt proxime statuiamus. Si autem sumantur in commune, & vt in animæ, quàm intelligenti conueniant, Metaphysicam esse: quia sicut substantiam, relationem & qualitatem, & passionem sentit, secundum commune & generale conceptus speculari. Metaphysico incumbit, vt loco citato ostendimus, præterea quod hæc, est ex parte materia re propria, secundum se ratiem indif-

ferentiam obtinent, vt in materia sint: ita cognoscere intellectum, per se subsistens, & immateriale, in commune, Metaphysici negotij est; quia esto etiam conueniant animæ rationali, cuius propriam & reciprocam essentiam cognoscere ad Physiologum spectat, secundum se tamen indifferenter se habent ad animam, & ad intelligentiam, quæ nullam habent cum materia coniunctionem.

ARTICVLVS III.

EXPLICATIO RATIONVM,

quæ superius dictū aduersari videbantur.

RELIQUVM est, vt respondeamus ad argumenta ex Aristotele desumpta in 1. de Partibus animalium, quæ animæ rationalis doctrinam primo Philosopho absolute ascribere videntur. Alexandri sectatores opinantur quæstionem Aristotelis eo loco non esse de anima doctam à mathematicis, quia non dubitauit hanc in vniuersum à Naturali considerari: sed de anima, vt etiam intelligentias comprehendit; quæsiuisti: an scilicet Naturalis omnem animam contemplatur, quæ animantium est, ita etiam de animabus separatim disceptare queat. Itaque asserunt intellectum, quem Aristoteles à doctrina physica remouit, non esse humanum, sed substantias separatas. Hæc explicatio non placet, propterea quod ex ipsa verborum serie planum videtur, de solis animalium formis Philosophum ibi differere. Itaque dicendum, decretum ab Aristotele illius esse, animam humanam non ex toto pertinere ad Philosophum naturalem; quia, vt paulo antè monuimus, spectat etiam ad Metaphysicum, tum secundum statum, quem habet extra corpus, tum quoad gradum intellectum in commune spectatum. Rogabis tamen quæ vim habeat ratio illa: nimirum, Si Philosophus naturalis de intellectu ageret, atque ad eum de intelligibili, futurum vt nulla alia disciplina præter physiologiam super efferretur: videtur enim huiusmodi consensio nullus esse momenti: tum quia pari ratione sequeretur nullam esse philosophiam, præter primam, cum hæc de intellectu & intelligibili dispartit: tum quia ex eo quod datur scientia, quæ de intelligibili agat, haud probè inferretur reliquæ scientiæ à medio tolli, cum eandem rem alio atque alio modo spectatam diuersæ scientiæ tractare possint. Nam terram in rotundam figuram conglobatam esse demonstrat Physicus sicut & Mathematicus; hic ex rosciditate vmbæ, quæ interiecta terræ sit in Lonsa, ille ex æquali motu grauium ad centrū terræ. Non. Quid nonnulli, in quibus est Mirandolanus 18. lib. de nulli respon-

Quorūdam interpretatio loci Aristotelici de partibus animalium, pro 1. sent. 1. art.

Rejiciunt.

Germana explicatio.

Dubitatio.

Dilatio. autem loco etiam doctrinæ honorem exhibendum concedit. Sed occurrendum, aliter in Ethicis aliter bene honorē fuisse. In Ethicis enim loquitur de honore admodū pfecto, qui rebus nō comparat, sed simpliciter excellentibus quales diuinitz sunt, conuenit. Hic autem de eo, qui etiam rebus humanis accomodatur, prout inter se magis aut minus emineant.

Quia vel ex hoc.] In hunc modum rationari videtur, scientia omnis præclarum quid-
piam est, & in honore ac pretio habetur, eoque aliam alia præstabiliora existimamus, quo in
rebus & nobilioribus; & certioribus veritas: at utrumque inter alias scientias doctrinæ de ani-
ma excellenter convenit. Iure igitur eam inter primas collocabimus. Circa minorem præ-
positionem, in qua Aristoteles scientiam de anima cum alijs comparat, dissidui est inter ex-
positores, num ea collatio absolute cum omnibus in universum disciplinis, an cum Physiolo-
gicis partibus duntaxat, intelligenda sit. Priorem explicationem sequuntur alii, cum Commen-
tator, M. Albertus, & veteræ Caietanus. Posteriori approbat D. Thomas, Aegidius,
Simplicius, Philoponus & Ferrarius. Prior magis placet, cum ex verbis Aristotelis nulli com-
parationis limitatio colligatur. Nec est laborandum, quod quidam faciunt interpretes, quo
pactò hæc scientia reliquis hoc loco præferatur. Nec enim illam Aristoteles, exteris præferit,
sed duntaxat inter nobiliores collocat. Quam verò de eam tum dignitatem, tum doctrinæ or-
dine inter alias scientias obtineat, exposuimus in proximo Physicum.

Duplex huius doctrinae visitas. d. Videtur autem, 3. Duplicem proponi utilitatem huiusce doctrinae, vnam communem, alteram peculiarem. Communis est, quòd plurimum conducit ad omnem veritatem. Quo nomine putat Averroes significari scientias contemplantes duntaxat, quarum finis est sola cognitio veritatis. Magis tamen placet interpretatio Simplicij, exultantius comprehendit tam contemplantes, quam practicas. Nam & omnes veritatem spectant (videi Topic. rap. 9. in definitione problematici vocabulum veritatis practicae quoque amplectitur) efflo, ille non virum progrediatur, hae ad opus & actionem vitieris tendant: & omnibus hae disciplinae vtilis est tum ob eas rationes, quas in proximo retulimus: tum quia agit de intellectu, à quo omnis nobis veritatis ratio, atque adeo omnis actus sciendi elicitur. Peculiaris autem utilitas est, quòd hae de anima disputatio multum conferat ad naturam, id est, ad eam physiologicam partem, quae de animalibus differt; quorum natura, hoc est, forma, est de anima, à qua omnes vitae actiones proficiuntur.

Adverbium
quasi, non

femper minui. *f Contemplationem.]* Duo sibi perquirenda esse inquit in doctrina de anima. Alterum, quod quidem ad definitionem pertinet, est essentia & substantia anime: alterum, quod spectat ad rationem demonstrandi, sunt affectus, id est, potentie & operationes tum peculiaris ipsi anime, quæ nimirum in anima intellectiva habentur, ut intellectus & contemplatio: tum communes cum corpore, id est, quæ in organo materiali recipiuntur, licet ab anima, tanquam à fonte dimanant, ut vires sentitius & actus sentiendi.

Aristoteles
inferibenda
modestia

In Print also

Triplex in
negligenda
definitionis
via.
Plato.
Aristoteles.
Hippocras.

h. Primum autem fortasse necessarium est d. Text. 6.
videre, atque accipere in quoniam generum collo-
cetur, quicquid sit anima; verum si substantia, an
in quantitate, aut in quantitate, vel in aliquo quodam
gradu minorum genere collocetur. Deinde pon-
nendum est, vitam autem subest rationem.

[illegible][illegible]

ipse, ac sensum, quibus res cognoscit & sentit, & a
ra principia faciens hac ipsa, qui verò tam in di-

Terrani nam terra, lymphe cœli
Aetheraq; æthere, fœue ignis
Sic & amore amor ac tristi dolo

res eiusdem juris speciei. Quare necessario est ut & Text. 28.
passa ex eo sitis animata, quia in his aliqua
parte eiusdem speciei, anima autem est a simi-
nato uero. Necesso est quod ius aut similitudo
Pateat. Iuxta ex dictis. neque consistens ex eo
conceditur dicimus adde in his. At quoniam co- & Text. 29.
& omnia appellationes ipsius animae iuris, nati-
ue, sicut alique decreuit, quare uisus quilibet,

que toti animæ tempo-
re sentiat, et mo-
tus quosque agamus, pa-
ra partibus ipsam pro-
prium aliquæ vni
confidat, an si eam alia
que sunt, qui detinetur. Toti

alia eum parte intelli-
gitur. Quod igitur ipsam con-
sistat non corpus, quippe
cor corpus animæ consi-
stet, dissoluitur corpus, Toti

aliquis anima ipsam con-
sistat, et si potissimum ani-
am quæretur. Peram vo-
lumus. Alique si si vnam
non dicimus vnam esse

quæretur quidam si id-
est: atque hoc potissimum
est: etiam quilibet de
aliquæ potissimum in cor-
pore totam continentur. Toti

namque etiam partem
contingere. Id autem esse
in partem corpora in-
partes fingere quippe
autem & partem de. Toti

in partem in partem
in partem, tamen si ca-
pitum vnaque & sen-
tiamque loco mouetur,
dicitur. In partem de. Toti

namque etiam confor-
mationem partium in partem
a partem eadem sub-
stantia anima, quia in partem
est. Hæc enim si
separatur, sunt an-



IN
SECUNDVM LIBRVM
ARISTOTELIS
DE ANIMA,
PRO O E M I V M.



PROFLIGATIS superiore libro veterum Philosophorum de Anima sentiendi, agereditur iam ad explicandum quid ipse ea de re sentiat. Id quod partim in hoc libro, partim in tertio accuratè prestat. Distribuitur autem hic liber in quatuor partes. Prima disserit de Anima natura, deque eius essentia, capitibus primo & secundo. Altera capite tertio, de Communi & primaria facultatum animæ partitione. Tertia, de Vegetatiuæ animæ viribus & functionibus, capite quarto. Ultima, de Potentijs & functionibus animæ sensitiuæ, à quinto capite ad extremum.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ARISTOTELIS
ΠΕΡΙ ΨΥΧΗΣ DE ANIMA,
ΤΟ Β. LIBER II.
Κ Ε Θ . Α . CAPVT I.



PROFLIGATIS superiore libro veterum Philosophorum de Anima sentiendi, agereditur iam ad explicandum quid ipse ea de re sentiat. Id quod partim in hoc libro, partim in tertio accuratè prestat. Distribuitur autem hic liber in quatuor partes. Prima disserit de Anima natura, deque eius essentia, capitibus primo & secundo. Altera capite tertio, de Communi & primaria facultatum animæ partitione. Tertia, de Vegetatiuæ animæ viribus & functionibus, capite quarto. Ultima, de Potentijs & functionibus animæ sensitiuæ, à quinto capite ad extremum.

quodam enim est vi scientiæ, quodam vi contemplatiuæ. & Maxime autem corpora videtur esse substantia. Text. 3.
via, & ipsorum ea magis, quæ naturalia sunt hæc enim cæterorum principia sunt.



PROFLIGATIS superiore libro veterum Philosophorum de Anima sentiendi, agereditur iam ad explicandum quid ipse ea de re sentiat. Id quod partim in hoc libro, partim in tertio accuratè prestat. Distribuitur autem hic liber in quatuor partes. Prima disserit de Anima natura, deque eius essentia, capitibus primo & secundo. Altera capite tertio, de Communi & primaria facultatum animæ partitione. Tertia, de Vegetatiuæ animæ viribus & functionibus, capite quarto. Ultima, de Potentijs & functionibus animæ sensitiuæ, à quinto capite ad extremum.

d Natura.

CAPITIS PRIMI EXPLANATIO.

Discimus inquit. Quoniam ad inueniendam cuiusque rei definitionem plurimum conducat res in partes suas distribuere, vt ex lib. a posterioribus Analyticæ, cap. 14. constat, explicatur Aristoteles quidnam anima sit, diuisiones quas præmitur; Prima, quam non diuisio en-
tam exprimit, quam innuit, est ens in substantiam; & in ea quæ exercis categorij continen-
tur, quæ lib. 3. Metaph. cap. 7. subtilius explicatur. Secunda est substantiæ in materiam, formam,
d & ex

QVAESTIO I.
RECTE NE ARISTOTE-
LES ANIMAM DEFINIERIT: an non.

ARTICVLVS I.
ENODATVR PERIPATE-
tica anima definitio.

Anima defi-
nitio.



Eius enodo-
auo.

Xijs, quæ Arist. proximo capite docuit, hæc animæ definitio habetur, Anima est actus primus substantialis, corporis organici, potentia vitam habens. Quæ mem-
bratim sit explicanda erit. Dicitur anima, actus *primus*, ita talis æcepto vocabulo ut tam actus substantialis, quam accidentalis comprehendat sicut annotauimus in con-
textu. Ponitur ergo actus ad excludendâ ma-
teriam primâ, quæ est pura potentia, & quæ-
cumq; non sunt simpliciter actus, ut compo-
sita naturalia, quæ artificialia. Primus, ad
excludendos actus secundos præcipue ope-
rationes, vt Themistius hoc in lib. 4. & M.
Albertus tract. 1. c. 2. animaduertit. Substan-
tialis, ad remouendos actus primos acci-
dentales, vt potentias respectu loci, ut adu-
m. Corporis, ad excludendos, tam substantialia se-
paratas, quæ corporibus non assident: tum
etiam mentis celestium orbium motrices,
quæ non sunt actus corporis celestium, qua-
si ea proprie informet: et si assideat, quan-
quæ seorsus abitant fuerit nonnulli, quos ali-
bi consutauimus. Ceterum cum multisariam
corpus visupetur, dilucidum inter exposiores
est, quoniam modo hic sumatur. Sunt qui
opinentur accipi pro composito ex materia
& anima, non quidem secundum omnes gra-
dus, sed diuinas secundum gradum corpo-
reitas, cuius adhuc materia manet in po-
tentia ad vteriores, vt ad gradum vegetatiuū
& sensitiuū. Huius æceptionis meminit D.
Thom. hoc loc. & in 2. sent. dist. 15. q. 1. art. 1.
ad 2. Capreolus in 4. dist. 10. q. 1. art. 3. ad
arg. Scoti, Caiet. 2. part. q. 76. art. 4. Farnesius
lib. 4. c. 6. tract. 2. c. 6. & hoc in lib. 3. c. 2. aliq;
non pauci. Potentior hæc explicatio fua-
detur auctoritate Aristotelis, qui superius cap. text.
9. docuit corpus ita esse potentia viuens, vt
etiam non vacet anima, sed ipsam habeat.
Quare sumit Aristoteles corpus, vt est quid-
dam ex materia prima, & anima coacta, ens;
ita tamen vt anima nō sumatur secundū gra-
dum sibi proprium, ne reciprocum colloqui
idem in suis ipsius definitione ponetur. Alij
arbitrantur accipi corpus ab Aristotele prout
significat materiam primam connotando or-
ganica ad actiones vitæ obeundas. Ex horu-
rum numero est Argentinas in 4. dist. 13. q. 1.
art. 1. Gregorius 16. dist. 16. q. 1. c. 2.
aliq; recentiores.

Nobis tamen et vna harum interpretatio.

A num omnino placet. Non prior quæ Arist. *sententia*.
teles text. 4. præam aliter corpus, quæ in
animæ definitione collocat, esse subiectū
animæ, constat autem compositum ex mat-
eria prima & animæ non esse animæ subiectū,
sed potius materiam primam. Non posterior
quia si corpus ita sumeretur ab Aristotele
hoc loco, superflua esset particula, orga-
nici, posita in definitione: cum id, quod per
eam exprimitur, importatum iam foret no-
mine corporis. Dicendum est igitur eūdem D.
Thomæ hoc loco ad textum 4. (est alibi op-
positum consensuent) accipi in præsentia cor-
pus pro materia primâ, ut corpus organici
nihil aliud sit, quam materia prima affecta
organis ad functiones vitæ administrandas.
Et in corpus ita sumptum quadrat ea, quæ
Aristoteles de illo enunziat in contextu,
nempe corpus esse subiectum animæ; & ex
corpore atq; anima fieri vnum, nec esse quæ-
rendum cui ita fiat. His non repugnat aucto-
ritas Aristotelis, quæ corpus non ita se
vocari potentia viuens, vt anima careat; sed
ita vt ipsam habeat. Concedimus enim cor-
pus organici, seu potentia vitam habens
iuncta in se animam continere; sed negamus
animam importari nomine corporis, quæ-
nus corpus in prædictâ definitione adhibe-
tor. Quamuis non infirmetur aliâ interdu
viuipari iuxta duos illos modos, quos supra
D. Thome.

Sequitur in definitione, organici, potentia
vitam habentis, quæ duo idem valent, vt ad-
uertit Themistius, Alexander, Philoponus,
D. Thom. & alij, quæstquam Simplicius al-
ter sentiat. Excluduntur autem hinc verbis
a definitione animæ omnes forme naturales,
quæ per superiores particulas nondum reuol-
ute fuerant, vt forme lapidis, & ignis: quæ
corpora, siue vt proprie loquamur, materia
ad existendâ vitæ mania organici, siue instru-
mentis distinctæ non sunt. Inter quas etiam
numerantur forme cadaverum. Nam oculi,
pedes, manus, aliaq; id genus instrumenta
quæ in ipsis apparent, non viuunt, sed analo-
gicè duntaxat cum organis viuentium con-
ueniunt, vt Aristoteles hoc primo capite text.
9 & lib. 7. Metaph. scap. 10. text. 35. docet.

Roger aliquis nūm hæc definitio sit essen-
tialis. Quod non sit, ex eo videtur quia Ari-
stoteles ea uia dixit esse animam definitio-
nem, id est, figurâ: argitur quædam de-
bitio, inquit Alexander, non est aliud, quam
non exade id explicare; translatione ductâ a
pietatis primò obliuiscens adumbratis, deim-
de illius expressis: unde Perizonius c. 2. r.
sc. 2. vult, pingui Minerua. Ignit Plotinus
libro secundo Enn. 4. Aristotelem reprehendit
quod hic non exposuerit quid sit anima:
nec eundem minus vellet Proclus capite
quinto in Timæo, quod non tam docue-
rit quid sit anima, quam cuius sit, nempe or-
ganici

Pera inter-
pretati par-
ticulari cor-
poris.

Excluduntur
ab anima
definitionem
forma non
viventium.

Non videtur
essentialem
definitionem
animæ.

ganici corporis. Similiter Auicenna libro 6. A Naturalium asserit hanc definitionem non declarare essentiam, sed potius existentiam animæ, id est, non quid anima sit, sed quomodo existat in corpore. Oppositum tamen dicendum est: nec enim animæ in commune alia natura, aut quidditas est, quàm quæ ab Aristotele hac definitione exprimitur: nec à Platone aliisque Philosophis alia definitio ad animæ essentiam explicandam accuratior, aut commodior tradita fuit: quantumlibet B

*Essa. va. vera
essentiam
definitioni.*

*Porphyr.
Plotin.
Atticus.
Theodor.
Laflant.
Alberti.
Ficin.
Themist.*

Porphyrus, Plotinus, Atticus, ceterique Platonici reclamant. Quorum definitiones quære, si placet, apud Theodoretum in libro de natura hominis, Laflantium in libro de opificio Dei capite vigesimo septimo, Magnum Albertum in summa de homine, Ficinum libro 6. de Theologia Platonis capite primo, Themistium toto serè superioris libri decursu. Quod verò Aristoteles addidit se animam figuram definisse, nihil de traditæ ab eo definitionis absolute detrabit: tantum enim indicare voluit se non speciatim singularem animarum, sed animæ generaliter & in commune acceptæ naturam & quidditatem exposuisse. Sic enim interdum apud Aristotelem sumitur figura agere seu definire: vt primo de historia animalium cap. 1. vbi de animalium differentijs in progressu actus, De quibus, inquit, figura prius agendum est, deinde de vnoquoque genere diligentius disturiemus. Quare apposuit Agyropilus loco citato, *et vnde, veritè, vniuersaliter*, id est, in commune. Dicitur porò hęc animarum naturæ explicatio, figura tradita, quia tunc non explicite descendat ad speciale cuiusque animæ quidditatem enodandam, quandam earum vmbra & figuram solum exhibet. Et in hunc sensum verba Alexandri & interpretatio Peronij accipienda erunt. Ita tamen vt non negetur illam animæ definitionem respectu animæ in commune exactam esse.

*Figura agere
seu defini
re quid apud
Arist.*

*Agyropil.
Ad caliam
1. cap.*

*Alexander.
Peronius.*

*Non videri
vniuocæ ani
mæ definitio
nem.*

*Probat.
Defenditur
esse vniuocæ.*

Quæri solet nam prædicta definitio cum animabus vegetatiuæ, inquam, sensitiuæ, & intellectiui vniuocæ conueniat, an non. Philoponus, Simplicius, & Auerroes conueniunt septimo, & 10. huius, & com. 5. libri tertij. Ilandanus hoc in lib. 2. q. 3. asserunt non vniuocæ, sed analogica ratione conueniunt quod ex eo probat Philoponus, quia aliter anima vegetatiua & sensitiua sunt actus corporis, aliter intellectiua: ille enim suus actus inseparabilis; hæc separabilis. Contraria tamen sententia, quam sequitur D. Thomas, Aegidius, & ceteri serè Latini interpretes prima pars. q. 76. art. 4. & lib. 2. contra gent. cap. 79. verè est: licet enim animæ intellectiue peculiariter sita materia in forma, vt ab eis iungi ac per se extra corpus coherere possint, nihilominus est verè, ac propriè forma corporis humani, & communè illam animæ rationem, quæ in proposita definitione traditur,

cum ceteris animabus ex æquo participat.

ARTICVLVS II.

ARGVMENTA CONTRA superiorem definitionem.

Non desunt tamen argumenta, quibus tradita animæ definitio oppugari possit. In primis enim siclicet obijcere. Anima est actus secundus; ergo non est actus primus. Probatur antecedens. Nam vbi versio Latina in definitione animæ habet, actus, contextus Græcus habet *ἐνέργεια*, quod, in *Entelechia* terprete Cicerone in primo Tullianarum quid. quæstionum libro, non est aliud, quàm continuata motio & perennis: ac motio non actus primus est, sed secundus, vt poie operatio. Vnde & Diuus Nemesius libro de natura hominis, cap. 2. credit Aristotelem non potius. *D. Nemesius.* talis animam esse substantiam, quod eam entelechiam vocat. Et ob eandem causam *D. Gregor.* Diuus Gregorius Nyssenus libro secundo de *Nyss.* *Infin. Mar-* anima, cap. 4. & Iustinus Martyr in oratione *yr.* parentica ad gentes, aut animam intellectuam existantiam ab Aristotele mortalem. Deinde confirmatur idem antecedens, quia oportet animam esse actum præstantissimū: actus vero secundus præstantior primo est: cum ille ad hunc, tanquam ad finem ordinetur: siquidem vnumquodque est gratia suæ operationis, vt docet Aristoteles secundo de Cælo, cap. 3. text. 17. & libro 9. Metaph. cap. 9. text. 15.

Secundò. Anima non est substantia: igitur 2. *Argum.* non est actus substantialis. Assumptum probat Galenus cap. 3. & 4. libri, qui inscribitur, *Galenus.* Quod animi mores corporis temperamentum sequantur, hunc in modum. Anima non est aliud, quàm *ἡσυχία*, seu temperies, & moderatio quatuor primarum qualitatum: hæc autem est accidens, non substantia: igitur anima non est substantia, sed accidens. Maiorem probat dupliciter, primum quia videtur esse anima, quæ peruenit, mouitur animal: at abolita dissociatæ temperie certum est animal inire. Item quia ex diuersa corporum temperie oriuntur in nobis diuersi affectus, seu passionēs. Melancholici enim v. g. procliuēs sunt ad tristitiam; cholericī ad iram: huiusmodi verò affectus ab anima, vt à fonte manant. Quare anima nihil aliud est, quàm prædicta temperies. Accedit veterum quorundam auctoritas, vt Dinorchi, & Empedocles, qui animam esse harmoniam prædicabant, non quidem sonorum, sed contrariarum qualitatum in vna temperiem conuentum. & Aristoxeni musici, qui ab aere sua non recedens voluit animam simili ratione constare in homine, quæ conserit modula. *Aristoxen.* *Fau. Arist.* tio constat in cantho, & fidibus: ita mirum, vt Gallico, Aristotelis ætui bene intencit concentu efficiunt, *Gallico audi.* si partium corporis summa conuinctio, mem. 100. *biurumq.*

brorumque omnium consentient in unum. A
 3. Argum. Cogitatio sit corpus, alioquin vnus corporis aliud esset corpus. Probatur antecedens. Nam omnis animae inter cognitio ex doctrina Platonis in Timæo, & rem cognitio aliorum veterum Philosophorum sit per quamdam similitudinem & cognitionem inter rem cognitam & cognoscentem. Vnde illud Empedocles. pedoclis poetice philosophantis:

Terra vi terrar, vi humida percipis yndar,
 Aether ab aethere sentis, ab ignibus ignis,
 Per pacem monstras, silem his aspera finis.
 Quare cum inter corpus, & id, quod corpore vacat, similitudo nulla iacet; si anima non esset corpus nullus te corpore notitiam obtineret. Quod cum aperte falsum sit, concedendum est animam ex aliorum corporum permissione conuertere esse. Corroboraturque idem antecedens: quandoquidem anima patitur a corpore, cum, veibi gratia, phlegmæ, vel ebullitas intellectionem turbat: & corpus similiter patitur ab anima, ut dum ex vicitudine, tubore afficitur; & ex timore albescentis: cum igitur ad mutuum actionem & passionem requiratur contrarius, & hic non nisi inter corpora interuenit quantitas dari queat, non videtur negandum animam esse corpus. Ac quod Aristoteles huius sententiam fuerit, affirmat D. Augustinus lib. 12. de Ciuit. Deicap. 11. aienas D. in doctrina Peripatetica animam esse quintam substantiam, hoc est, & materia & natura celesti coarsitam.

Quartò. Anima rationalis extra corpus, est verè anima: & tamen in coactu non est actus corporis: non igitur ea particula in definitione addibenda fuit. Accedit quod Aristoteles hoc in lib. esp. text. 11. ait manifestum esse quasdam animæ partes non posse a corpore separari, quia coherere esse actus illius. Igitur in doctrina Aristotelis anima rationalis, si extra corpus valeret consistere, non est actus corporis.

Quintò. Subiectum, per quod definitur forma, debet esse prius ipsa forma: sed corpus organicum non est prius anima igitur anima non rectè dicitur actus corporis organici. Probatur minor, quia non vocantur partes organice, nisi quæ rati sunt prædite potentis vitalibus: cum ergo huiusmodi potentia ab anima oriatur, necessariò eam superant, atque adeo corpus organicum est posterius anima.

Sextò. Cum Angelus ex cohereto actus corpus organis distinctum sibi effingit; & in eo mouetur progrediens motu, & loquitur, comedit, atque alia vitæ munda concitet, tota animæ definitio ei competit: & tamen non est anima. Ergo animæ definitio non recipitur eum re definita.

Confirmatio antecedentis superioris argumenti.

Animæ esse quintam substantiam in doctrina Arist. putat August.

4. Argum. Quartò. Anima rationalis extra corpus, est verè anima: & tamen in coactu non est actus corporis: non igitur ea particula in definitione addibenda fuit. Accedit quod Aristoteles hoc in lib. esp. text. 11. ait manifestum esse quasdam animæ partes non posse a corpore separari, quia coherere esse actus illius. Igitur in doctrina Aristotelis anima rationalis, si extra corpus valeret consistere, non est actus corporis.

5. Argum. Quintò. Subiectum, per quod definitur forma, debet esse prius ipsa forma: sed corpus organicum non est prius anima igitur anima non rectè dicitur actus corporis organici. Probatur minor, quia non vocantur partes organice, nisi quæ rati sunt prædite potentis vitalibus: cum ergo huiusmodi potentia ab anima oriatur, necessariò eam superant, atque adeo corpus organicum est posterius anima.

6. Argum. Sextò. Cum Angelus ex cohereto actus corpus organis distinctum sibi effingit; & in eo mouetur progrediens motu, & loquitur, comedit, atque alia vitæ munda concitet, tota animæ definitio ei competit: & tamen non est anima. Ergo animæ definitio non recipitur eum re definita.

ARTICVLVS III.

QVOD ANIMA NON sit Temperamentum.

VI superiora argumenta commodius & vberius explicentur, prius à nobis falsæ quorundam dogmata confutanda erunt. Offert autem in primis felse Galeni error, in Galeni & quem etiam inuenerant hæretici quidam, nimirum Caropocrates, Epiphanes, Prodicus, & quod anima Caiam, atque Anaxias, vt refert Theodo si speris, retus in lib. de diuinis decretis. Porro Galenus lib. 3. de locis affectis, cap. 6. & in opere superius citato arbitratus est, quod iam apud Platonem Socrates in Phædone replebenderat animam esse primarium qualitatum temperiem. Sic enim eius sententiam interpretatur D. Thomas lib. 1. contra gent. cap. D. Thom. 63. & in questione disputata de anima art. 1. Ceteri alij eum secus puerile dicant, vel saltem hæc in re adeo fuisse varium, vt videtur non satis constitutum habuisse quid frequeretur, aut in quam sententiam descenderet. Quod pro Galeno, ipse non obscure indicat in lib. de Natur. 13. cule. subit. & lib. symp. & lib. 3. de usu partiu: vbi ait: igitur eae quæ sit anima.

Quæcumque tamen eius mens fuerit, sit conclusio, prima conclusio in hac disceptatione. Error est etiam in Philosophia, intolens animam esse temperamentum. Quod bis rationibus Probatur 1. concluditur. Anima est forma rerum viuentium; ab ea namque viuens accipit esse: non est igitur anima temperamentum. Consecutio ostenditur, quia temperamentum est accidens, seu potius multa accidentia, videlicet quatuor primæ qualitates ad symmetriam deductæ. Quare cum vnumquodque viuens sit substantia essentialiter constans ex sua forma & materia, si eorum forma esset accidens, substantia constaret ex accidentibus, quod omnis philosophia auerfatur.

Secundò. Functiones ab anima oriundæ sunt altioris conditionis, quam quæ proficiuntur à primis qualitatibus: ab his enim manet calefactio, refrigeratio, humectatio, excitatio: ab anima vero actus nutriendi, augendi, loco mouendi, sentiendi, intelligendi: nemo autem nefit posteriora hæc mania excellentiora esse: ergo anima non consistit in primis qualitatibus; sed est alia præstantior, eminentiorque natura.

Tertio. Animus particeps rationis cohibet motus insurgentes in appetitu sensitiuo, moderaturque passionem, vt patet in iis, qui se continent: hoc autem præstare nequit qualitarum turba, cum ab ea, vt à causa disponet, teat provocante, cuiusmodi affectui plerumque cianant, ac pro earum intentione, & remissione variemur. Igitur saltem animus rationalis non est conuenientia primarium qualitatum, hoc temperamentum. Possent, Cum

animæ esse quintam substantiam in doctrina Arist. putat August.

4 Cūm ij, qui animam temperamentum esse dicunt, negent eam esse substantiam: a teos refellendos valebūt etiam omnia argumenta, quibus proximo articulo animam non accidens, sed substantiam esse ostendimus.

ARTICVLVS IV.

QVOD ANIMA SIT
Substantia.

Anic. lib. de anima ca. 5. Alb. in sum. de hom. q. 3. Auerr. 2. de an. com. 1. 2. Conclusio.
Secunda conclusio huius questionis sit, Animam non esse accidens, sed substantiam. Hæc conclusio nullam habet etiam in Philosophia dubitationem; et eam esse veteribus physicis negariis ij, qui præter materiam primam, nullum rerum naturalium principium agnoscere. Nec ab illa dissentit Plato, licet in Timæo animam rationis, & intelligentiæ participem, numerum vocarit, non enim iccirco eam quantitatis numerum fecit: sed implicitam vetustiori philosophiæ secutus, moiemq; Pythagoræorum, qui omnia ad numeros referebant, animæ dignitatem, ac vim eo pacto adumbrare voluit.

Cur Plato animam numerum vocarit.
Vocauit igitur animam numerum, vel quia omnium in se rerum numerus continetur, cum sit earum typia, siue imaginibus consignata: vel quia sicori numeris Mathematicis inter res naturales & diuinas; ita anima inter formas ad materia prius absolutas; & eas, quæ materialiter affixæ sunt, medium obtinet. Ac commodaui etiam animæ rationem circuli quia ut circulus in se recurrit, sic anima intelligendo, supra se ipsam, reuoluta notione reflectitur. Attribuit quoque eidem harmoniam; vel quod sensus, quibus tanquam internuntijs vtitur, sensuum rerum consonantia, quasi musica, oblectentur: vel propter virum & beat Aristoteli. potentiarum in ipsa anima ordinem, & consensum. Denique animæ dispositionem ex 54. Theophrasti, numero motuq; compositis, aliens animam in paraph. 1. esse numerum mouentem se: quia dum anim. lib. cap. 23. ea contemplatur, dum sentit, dum vegetat; 24. D. The. mouere se dicitur, propter quod operatio. lib. 2. cenzanis principium; & fons it; nec aliunde mougent. ca. 64. ueatur, vt ea, quæ viuz fuit expectia. Verum Quid nō sit si Platonis de anima sententia ita se habent, numerus mo cur eas Aristoteles aliter accepit, ac tam acriter nō se Arist. ter reprehendit? Videlicet, vt D. Thomas lib. 1. cap. 3. primo huius operis lect. 8. animaduertit, nō f. lib. 1. cap. 3. Platonis sensum, sed primam verborum fa trati. 2. c. 10. ctem coargui; & Philosophorum vulgus cur numeris verbis inherens, & profundum ac reconditum mouentem se. tum Platonis sensum ignorans, hallucinetur. Arist. nō sū putans animam esse re vera numerum, circ. sum sed ver. la Platonis reprehendit. Platonica, si d nobiles in primis Peripatetici, Qui Platonē vt Theophrastus in libris, quibus locos antea ad Aristotele trāstros explicat, cuius opem vindicent. tis ineminit Theophrastus in sua paraphrasi ad

primum de anima, cap. 17. Philoponus in commentarijs capituli tertij, Beffarius lib. 2 in Calumnias Arist. Platonis; Macrobius in somnium Scipionis, cap. 15. & 16.

Quod igitur anima substantia sit, ex eo 1. Ratio primum ostendi potest, quia vt Diuus Gre. concisione. gorijs Nyssenus in disputatione de anima ludentius edidit. Quemadmodum qui in mundo consentientem rerum varietatem, & contrariarum discordem pacem, ac concordem litem videt; mox, si apte secum ratiocinetur, statuit vim quandam esse diuinam, cui omnia ad per omnes mundi partes commentem, quæ ministras.

omnino suo nutu cohercet, & continet: ita qui in qualibet re vident animaduertent contrarias qualitates ad concentum reduci assensuari, & repugnantes organorum affectiones, ne se motu percipiant, rata lege cohiberi, & denique tam diuersa munia tanto ordine, & consensu administrari; planè intelliget datū vnā aliquam formam; cuius merito ac beneficio hæc omnia perficiantur: quæ forma accidentia esse non poterit, sed substantialis; & cum vnus accedens tanta efficacitas esse nequeat, tantumve imperium in membris rei vident, & contrariarum qualitarum quasi Republica: ea igitur forma non alia erit, quam anima; siquidem in eadem materia plures forme substantiales esse non possunt, vt alibi ostendimus: quare patet cap. 4. g. 21.

D animam esse substantiam.
Secundò, vel in materia rerum videntur 2. Ratio. inest aliqua forma substantialis; vel nulla. Si nulla; duo, præter alia, sequuntur incommoda. Primum est, coherere vmbus naturæ materiam absq; omni forma substantiali. Secundum, aliquam substantiam, nempe compositum, ex accidente & substantia constitui; videlicet ex materia & ex forma accidentaria. Quod si in tali materia, aliqua substantia forma inest quis non videat ei potius attribuenda esse præstantissima rei videntis mania, id est, vitales actiones, atq; adeo eam formam esse animam.

Tertio, forma est præstantior, quam materia: atqui materia nō est accidens, sed substantia, cum sit primum eiususque subiectum: ergo forma est substantia & non accidens, atq; adeo anima, quæ forma est, erit substantia. Quod verò secundum Academicā & Peripateticam philosophiam ita dicendum sit, patet ex dialogo Platonis de anima, qui in. scribitur Phædon; & ex ijs, quæ docuit Aristoteles in speculib. 2. cap. 1. huius libri, vbi asseruit animā esse adū prīmū substantiale.

Prius aut quod anima intellectus sit substantia, ex eo cōsueuerit, quia aliqui nō possent extra materiam per se coherere, si que adeo nō esset immortalis; & quod non solum diuine fidei, sed etiam Philosophi decretis repugnant, vt in tractatu de anima separatim ex professo ostendimus.

QVOD ANIMA NEQVE

materia, neq; corpus sit.

QVOD ANIMA INTELL-

ctiua sit spiritalis substantia: non ta-
men particula diuina
mensuris.

*De his Ari-
stot. l. i. huius
oper. cap. 2.*
Rudiorum
philosophi
huius oper.
c. 3. text. 73.
& lib. 2. c. 1.
text. 4.
3. Conclusio.
Probat. 1.

DEMONSTRARUM A nobis suis, animam esse
substantiam: proximum est, vt quoniam
substantia sit, videamus. Philosophorum non
nulli elementis mundi inhærentes, cum ultra
materiam, & ea, quæ sub sensu cadunt, men-
tis aciem efficere nõ possent, in eo errore ver-
sati fuerunt, vt præter materiam & corpus ni-
hil substantiæ dari crederent, qui proinde ani-
mam à corpore & materia nullo discrimi-
ne separabant. Contra hos sit tertia conclusio
communi aliorum auctori assensu compro-
bata, ac planè vera; Anima neque mate-
ria est, neque corpus. Quæ hunc in modum
ostenditur, Materia in generatione, & oitu
cuiusque viuentis patet; vt id, quod omnem
rei præparationem suscipit, forma veid de-
nouo inducitur: Igitur anima non est materia.

2. Deinde, Materia, cum sit pura potentia, est
expers omnis actiuitatis; nec potest esse prin-
cipium alicuius actionis: atqui anima est origo
& fons operationum vitalium; igitur anima
non est materia. Item Omnia composita
3. naturalia, quæ infra luer glabum continentur,
habent eandem communem materiam, vt ex reciproca
eorum commutatione constat, difficiunt veid formis; sed nequeunt in
eodem conuenire, & difficere; igitur eorum
materia non est forma. Præterea, Animam
totum corpus se infinuat, omniaque eius
membra permeat: ergo anima non est corpus:
alioqui duo corpora viribus naturæ simul
essent. Rursum, si anima esset corpus:
4. vel esset corpus celestis, vel elementum, vel
ex elementis mixtum: sed nullum ex his est,
non est ergo corpus. Probat. minor, quia
si esset corpus celestis, ouiceretur in gyrum;
si elementum, in superum aut infimum lo-
cum commearet; si mixtum vi dominantis
elementi eieretur. Quod tamen falsum esse
constat, cum videamus animalia vt appetit, &
apprehensione ad varias locorum differe-
ntias tendere. Postremo, vt octauo Physi-
cæ Auscultationis libro, cap. 4. text. 28. Ari-
stoteles docet, omne corpus mouens se
ipsum, duobus consistit necesse est: Vno,
quod moueat, & nõ moueatur. Altero, quod
moueatur, & non moueat: sed animal mouet
se, & mouens in ipso est anima; quod autem
mouetur esset corpus: igitur anima non est
corpus. Præter superiora argumenta, alia
quoque propria ac peculiaria sunt ad demon-
strandum animam intellectiuam nõ esse ma-
teriam, nec corpus: sed ea in pro-
ximum articulum reie-
cimus.

QVARTA conclusio sit. Anima intellectiua 4. Conclusio.
est spiritus, siue substantia spiritalis. Hæc
occlusio est cõtra multos antiquitatis Philo-
sophos, qui nostrum animi corpus esse dice-
runt, vt Zenonem; Anaximander, Anaxi-
menem, & Anaxagras ærem, eosq; forte Var-
rosecutus est, qui, retereie Lactantio Firmo. Falsa deseri-
no libro de opificio Dei, ita scripsit, Anima pio anima
est ær cõceptus ore, deferuclusus in pulmo. humana ex
ne, tepeclusus in corde, diffusus in corpus. Varro.
Hippasus quinq; & Parmenides animi igneã
fecere: Empedocles sanguinẽ, Critias ex san-
guine & humore composiit. Quos forte La. Virg. 9. Ani-
C. Titus Poeta imitatur, cum inquit purpuream
vomitis ille animam.

Corporeum quinq; stauerunt humanum
animi Cleantes, Chrysippus, ac fere omnes
Stoicæ familiæ alumni. Et in lege veteri Sad-
ducci, qui Sadduceum quendam magistrum substantias
seuati neq; resurrexionem credebat, neque spiritales
Angelos, aut spiritus esse. In eundem stoicẽ modum tolle-
incidit Apollinaris Alexandrinus. vii referunt bant.
lib. 5. hist. Tripartitæ cap. 4. 4. & Tertullianus Afforsu 13.
D. In suo libro de anima, & de carne Christi, vt & alibi.
etiam testatur Diuus Augustinus lib. 1. de Ge-
nesi ad Inter. cap. 25. & in lib. de hærese, cap. 86.
& in epistol. 157. ad Opatiu. Nec enim voluit
solum Tertullianus animam esse corpus cõ-
sensu, quo arbitrat. D. August. hærese 86.
posse eum intelligi, cum Deum appellat cor-
poreu, id est, substantiã verẽ substantem &
nõ fictitiã. Nam libro illo de anima capite
secundo cõmemoratis Philosophis qui ani-
mam corpoream faciebant, subiicit, Animã
esse corpus facile peius adhiberi. Tum Anito-
telem & peripareticos reprobendit, quod
animam incorpoream fecerint, constantem,
inquit, ex quinta nescio qua substantia.

Probat. autem nostra conclusio hunc in mo. D. Thom. 3.
dum; Vt vnumquodq; operatur, ita est: sed contra gens.
anima intellectiua habet operationes eleua-
tas supra naturam & conditionem corporis. Probat. cõ
ac matricæ: ergo anima intellectiua non est cõfusio ratio-
materialis & corporeæ; sed immaterialis sub-
stantia, seu spiritus. Probat. minorum ex
parte intellectus, tum ex parte voluntatis. Ex
parte intellectus, quia intellectus noster per-
cipit naturas cõmunes, & abstractas à mate-
ria singulari: quod veid materiale est, vt est
etiam & limitatũ, ita non nisi singulare cor-
poreum & materiale apprehendit. Item no-
stet intellectus format conceptus rerum im-
materialium, vt Dei & substantiarũ separa-
rum percipiũ; ita obiecta omni dimen-
sione libera, sine figura, colore, aliã corpo-
reã

reæ molis, affectione: hi autem conceptus, materiales non sunt, oriuntur ergo à potentia & à forma immateriali: hæc est anima intellectualis: igitur anima intellectualis est immaterialis substantia, siue spiritus. Deinde ex parte voluntatis suadet: eadem minor. Nam voluntas studio honestatis refrenat appetitum iram posse sentitum iohærent in materia, eiq; impere præsentia: rat: hoc autem imperium est altioris potentie, & non tamen quam corporeæ ergo voluntas non est res corporea, sed spiritalis. Quod similiter dicendū B
Ex parte volūtaris. erit de anima humana, à qua fuit. Secundò idem confirmatur, quia liberè velle & nolle, actus amandi & colendi Deū, sunt supra sensum & appetitum: atque adeò manifestè arguunt potentiam alterius ordinis, id est spiritualem, & spiritualem formam à qua manet. Quopiter animā intellectualem, spiritū esse.

Patrū testimoniis.

Corroboratur quoque eadem veritas. Patrum testimonio, vt D. Ambrosius, qui in libro de Noë & arca ait, animum rationale, diuinum quendam esse spiritum; idq; probat ex e. 1. Genes. vbi dicitur Deus inspirasse Adamo spiraculum vitæ, id est spiritum corpus viuificantem. Idem asserit D. Dionysius 4. capite de diuinis nominibus appellans animum, intellectualem, siue spiritualem substantiam, vira indeficiente præditā. Idem testatur D. Damascenus lib. 3. Fidei Orthodox. cap. 12. & lib. 3. cap. 16. D. Augustinus lib. 6. de Trinit. D. Gre. Ma. cap. 6. & lib. 2. Reract cap. 16. D. Gregorius Magnus lib. 4. dialog. cap. 5. & lib. 2. Moral. cap. 2. D. Gregorius Nazianzenus Apolog. 1. D. Gregorius Nyssenus in libro de optificio hominis cap. 4. & 15. & lib. 2. Philosophicæ, vbi ait huius quoq; sententiæ fuisse Platonem; quod etiā de eo asserit Plotinus, Ammonius, & Numenius.

Deducitur conclusio ex sacre pagine locis, quibus anima humana spiritus appellatur, ea significatione, qua spiritus à corpore distinguitur, vt Ecclesiast. vitimo. Reuertatur pulvis in terram suam, vnde erat. & spiritus redeat ad Deum, qui dedit illum. Et Lucæ 23. in manus tuas commendo spiritum meum. Et ad Rom. 8. Spiritus sanctus testimonium reddit spiritui nostro. Tum ex concilio Lateranensi primo, sub Innocentio tertio, vbi ita scribitur, Deus ab initio vitamq; de nihilo condidit creaturæ, corporealem & spiritualem, Angelicam scilicet & mundanam. Deinde humanam quasi communē, ex spiritu & corpore constitutā. Quod testatur extra de Summa Trinit. & fide Cath.

Ex cap. Fir. c. Firmiter credimus. Præterea in sexto concilio Constantinopolitano act. n. dicitur Ver. Ex consensu huiusmodi assumptis carnem, & animā Constantin. rationalem, atq; incorpoream. Deniq; Gratianus, tianus 24. quæst. 3. cap. Quidam autem hæretici, refert inter hæreses, errorem existimantium animam intellectualem non esse spiritū.

Obiect. Et iterum, qui contra superius dicta opposunt testimonium Iohannis Thessalonie. Episcopi asserentis animas esse corporeas quod asserit 2. concilium Nicenum (quæ est septima synodus generalis) initio quintæ actionis, neque id improbat. De Angelis, inquit ille, & Archangelis, & eorum potestatibus, quibus & nostras animas adiungo, ipsa Catholica Ecclesia sic sentit, esse quidem intelligibiles, sed non omnino corporis expertes, & indissolubiles, verum tenni corpore præditos & ætério siue igneo. Et infra. Nemo vel Angelos, vel Dæmones, vel animas dixerit incorporeas. Occurrendū tamen est, faciā synodū nihil ibi de Angelorum, aut animarū substantia constituit: sed illius patris dictum eatenus implecti, quatenus vsum imaginum, quæ de disputatio erat, approbaret. Itaq; commendat conclusionē videlicet colendas esse imagines, rationē autem, quæ eam suadebat, quia animæ & Angeli corporei sunt, non cuius in qua Iohannes ille deceptus fuit & in eo maximè, quod Catholicam Ecclesiam ita sentire pronuntiavit.

Iohannis Thessalonie.

Decretio Iohannis Thessalonie.

Illud hic etiam aduertendum, erit si vnquā Leges Sixtum D. Basilium, Athanasium, Damascenum, Methodius, Hieronymum, auctores lib. de Ecclesiast. annos. 8. & c. dogmatibus, alijsq; patres animam ratio. 11. 6. anm. 35. nalem, corpoream vocant: id non ita esse accipiendum, quasi velint animam re ipsa corpore esse, aut consistere corpore, sed vt indicent animam comparatione Dei, quodammodo facce corporea concretam esse; cum ab illa diuina nunc simpliciter & excellentia infinitè distet. Quod eo etiam patres faciebant, vt eorum ameniam exploderent, qui animā nulli animæ humanæ de Dei substantia progenitam faciebant. Contra quos:

Sit quinta conclusio. Anima intellectualis 5. Conclusio. non est particula diuine mētis. Ad intelligendam huius conclusionis sciendum, Casp. aduersus hæreticam, vt refert Irenæus lib. 2. aduersus hæreses, cap. 14. Item Cerdonem, vt asserit Theod. 4. de animæ doret, in lib. de diuinis decretis. Item Gnostici. Irenæus. eos, Manichæos, & Priscillianos, refert D. Theodores. Aug. lib. de hæres. cap. 46. & 70. & Hieronymus. D. Augustinus. mo in epistola ad Marcellinum, in eam incidisse impietatem, vt crederent animum hominis esse De substantia prognatum. Quod videtur etiam sensisse Philo Iudeus in lib. qui Philo Iud. inscribitur. Quod deterius potiori insidetur.

Vbi ait Deum corporibus humanis nonnihil de suo numine superne infusisse. Quo modo, inquit, credibile videtur tam exigua mentem humanam membranula cerebri, aut corde, hand amplius spatium inclusam, tantæ cæli, mundi, magnitudinem capere, nisi illius diuinæ facultis; animæ particula esset indissolubilis? Plutarchus vero de quæst. Platonis ita scriptum reliquit, Anima autem mentis particeps facta, non solum Dei opus est, verū etiam patris, neq; ab eo, sed de eo, & ex eo facta est. Quo etiam alludit ille:

Corpus animatum

1. Sazr.

Hesperia vias animatum quocq; pregratit vnd,
Atq; affligit humo diuina partem auram.

Hanc hæc eum per se satis conuictam damna-
uit concilium Barchinense primum, cap. 5. &

Leo primus epist. 91. cap. 5. Eandem vtrūq; D.
August. in lib. de origine animæ, cap. 2. ex eo

coarguit, quod si anima esset diuine mentis
particularis, vel Deus esset mutabilis, quod a di-
uini naturæ procul abest: vel anima esset ex-

pers omnis mutationis; atq; ita nec deficeret
in deteriori, nec proficeret in meliori, nec ali-

quid in semetipsa vel quod non habebat, ha-
bere inciperet; vel quod non habebat, habere de-

finiret: quod est aperte falsum. Eisdem stultiti-
am irridet D. Chrysost. hom. 13. in cap. 2. Ge-

nesius D. Arthanus in lib. de quæst. cap. de
anima. Lege quoq; si placet, eius consultatione-

rem apud D. Thom. 1. p. q. 90. art. 1. & lib. 2.
contra Gent. cap. 85.

ARTICVLVS VII.

DILVVNTVR ARGVMENTA

Secundi articuli.

3. Phys. c. 2.
9. Met. 4.

Nunc argumentis, quæ animæ definitionē
oppugnabant, satisfaciamus. Pro explica-

tione primi obseruandum est, quod alibi an-
notauimus, non paucum esse inter Aristotelis

enarratores, & criticos quosdam neotericos
dissidiū circa Etymologiā, interpretationēq;

nominis *ἐνψυχία*. Ac primum cōmunis sen-
tentia est (est aliter opinetur Franciscus Flo-

ridus in apologia contra linguæ Latinæ calu-
niatores) Aristotelem huius vocabuli inuen-

torem fuisse. Sed enim quia illius significatio
ac vis aliquantulum obscura est, non defuerit

qui dicerent excogitatū id ab Aristotele, qua-
si suæ vehiculū, aut insensitivæ inuolucrum,

nō ad enodandū, sed ad inuoluendā laten-
tem animæ naturā. A qua tamen calumnia cū

vindicta Iulius Scaliger in Pateticez doctrinæ
egregius assertor, exercitatione 308. in

Cardano. Por. d. M. Tullius, vt in argumento
dicebamus, primo libro Tusculanarum quæ-

stionum veritē continuatū motionem, & pe-
rennec. Videtur enim existimasse Aristoteli

more Attico vocabulū *ἐνψυχία* p. o. *ἐν ψυ-*
χῇ accepisse mutato d. in τ. *ἐν τῷ σώματι*, ut

quod L. Lirius est continuatum, seu perenne.
Verū hæc inter, peritatio est: id quibusdā ex-

cusetur, vt d. Politianus in Miscellaneis cap. 1.
pleiisq; reprehenditur. Nec enim Aristote-

les contra doctrinæ suæ placita, animam motionem
appellare debuit, quod et in Platone

magnopere displacuerat, vt constat ex ijs, quæ
eius illud demonstrat cap. 3. lib. 1. huius operis.

Quare dicendum potius animā appellari
ab Aristotele *ἐνψυχία*, id est, perfectum ha-

bitum; sive, vt veritē Hermolaus in paraphra-
si Themistii, nouum vocabulū nouo expro-

mens, per se habebat. Sicut enim materia
ens potentia est, ideoq; imperfecta: ita et con-

uerso forma est absolutū, etq; *ἐνψυχία* quasi
id est *τὸ πλῆρες*, id est, habitus, ac perfectio

perfectiōnis, siue actus perfectus. Quo liquet
ex eo quod Aristoteles animam sic vocari,

non recte eo ea actus primi, aut substantiæ
rationem exclusisse. Immo itaq; Plotinum

Enn. 4. lib. 2. de essentiis animæ, hanc defini-
tionem vsq; adeo contempsisse, vt eam con-

firmatione indignā iudicari, quod in ea, ani-
mā *ἐνψυχία* appelleretur. Nec verō, qui dicit

animam esse actum corporis, negat eam esse
immaterialē vel quidam putarunt: eūdem

oportet omnem corporis actum ita mate-
riæ addidit, affixumq; esse, vt extra illam

coherere non valeat.

Igitur ad argumentum, negandum est an-
tecedens, & ad ea, quæ primo in eius confir-

mationem adducitur, respondendum vt di-
ximus. Ad id, quod vltimō assertur, dicendū

non omnē actum secundum esse per se & iōe
primo; nec omnem finem propriæ naturæ; nec finem

excellentiæ præstare ipsa, quæ ad finem ordi-
nantur: est id de vltimo hinc absolutē, & si-

sum ordināne exceptione verum sit, vt lib. 2. Physicorū
expofuimus. Aliam solutionē habes hoc loco

apud Caietanum.

Ad secundum, negandum est antecedens,
& maior syllogismi, quo id probatur, ad cuius

propterea confirmationem respondendum
ex eo quod soluta temperie animal occidat,

recte concludi nō posse corpus ab anima in-
formari, nisi interim dum congruis ad vitam

dispositionibus præditū fuerit. Verū ab ab-
solutē profluit, & ineptē ex eo colligi animā esse

ipsam primarum qualitatum temperiem: alio-
qui cū oblesso corde animal moriatur, rectē

etiam intuleiunt animam esse cor. Ad poste-
riorem confirmationē dicendum animi affe-

ctus & perturbationes attribui qualitarum
temperatiuæ, vt causæ dispositi, & prouo-

canti. Et enim frigida est melancholiz, sicut
corpus reddit torpidum ac languidum, ita ad

tristitiam inclinat, & calor fluxus bilis, vt cor-
pus ad operandum acimomiam conuertit: sic

ad iram facilius adducit. Verū istiusmodi
actiones aliunde, tanquam à fonte & princí-

pali causā, quæ non accidens, sed substantia
sistuntur. De auctoritate vero eorū Philo-

sophorum, qui animam qualitatū har-
moniam faciebant, nihil curamus. Ex dictis

plagum est, si eorum sententia verbis conso-
net, quā procul à veritate deflexerint. Le-

ge tamen si placet eorum impugnationem
apud Themistium primo huius operis in pa-

raphiasi, cap. 23. & 24. & D. Thomā lib. 2. con-
tra gent. cap. 64.

Ad tertium, negandum est antecedens. Cu-
ius probatio faciliè dilucitur ab eo, qui dixerit,

cognitionem fieri per similitudinem, non
quæ iam in anima secundum eius naturā ne-

*Fendicatur
Arist. de calid
nina Plotini*

*Actus 2. nō
semper pri-
mo perfecti-
or, nec finis
ordināne
Cap. 7. q. 3.*

Solut. 2. arg.

*Passiones a-
nimal quate-
nus tempo-
ratuæ cor-
poris attri-
buentur.*

*Themist.
D. Thom.*

Solut. 3. arg.

efficiendū existat, sed quæ concilietur per species, quarum interuentu anima cognoscit. Itaq; non oportet animam sebus corporeis eiusdem naturæ conuenientia similem esse, sed habere aptitudinem ad eorum imagines actū recipiendas, quibus secundū esse notionale, siue intentionale eis similitudo fiat. Quia verò antiquæ Physiologiæ auctores istiusmodi esse ab esse reali non dicebant, in eum errorē lapsi sunt, vt eederent oportere animæ esse quid corporeum, vt res, quas apprehendit. Ad argumenti confirmationem dicendum, cum duplex sit tactus, vnum quantitati, aliter virtutis, vt in lib. de ortu, & interitu exposuimus; priori tactu sola corpora se contingere, posteriori, etiam ea, quæ sunt corporis exposita: siue vitrumque careat corpore, vt cum Angelus Deum in impressio impetu in aliquem locum impellit: siue tantum mouens sit in corporeum, vt cum anima intellectiua per actum voluntatis mouet appetitum inhzientem corpori: siue etiam mouens duntaxat corpus sit, vt tactus corpora sensibilia suo modo dicuntur mouere ad sui tum cognitionē, tum amorem eandem animam intellectuam. Patet ergo non ex quolibet tactu recte colligi ea, quæ se contingūt, esse corpora: sed ex mutuo tactu quantitatis.

D. Tho. 1. p. q. 75 ar. 1. ad 2.

Vetierum error de animæ materialitate vnde.

Tactus duplex.

Quem cor requirant corpora.

Animum quia substantia conueniens esse non potest. Arist. Cur D. Augustinus hanc de Aristotelico dogmate opinionem non exegerit.

Cicero.

Quod ad D. Augustinum attinet, qui credidit in doctrina Aristotelis animū ē quinta substantia concretum esse dicimus haud dubiè oppositum sensuisse Aristotelem, vt ex credidit illius disputatione in primo huius operis libro aduersus Democritū, Empedoclem, Alcmæonem, Platonem, & Xenocratem plane gustū constat. Quare videtur D. Augustinus hanc de Aristotelico dogmate opinionem non ex Cicero. ipsius Aristotelis fontibus sed ex Cicero haussisse, qui primo Tusculanarum questionum ita scripsit. Aristoteles longe omnibus, Platonem semper excipio, præstans & ingenio & diligentia, cum quatuor illa genera principiorū esset complexus, ē quibus omnia oriuntur, quintam quandam naturā censere esse, quæ sit mens. Probat enim Aristoteles 1. lib. de celo præter quatuor vulgata elementa esse quintam aliam corporis substantiam ipsi elementis præstantiorem, & diuiniorem, quæ sint globi cælestes. Rursusque cap. 2. de generatione animalium, cap. 3. animam participare corpus quoddam elementum.

alibi vocat *ψυχή* imperis, id est, spiritum innatum, cuius ope anima functiones corporis administrat, vt in libris de ortu, & interitu exposuimus. Vocata autem Aristoteles hoc corpus elementis diuinis, propterea quod nulla elementorū facultas peringat ad excellentiorem operationem, quæ spirituum ministerio perficiuntur.

Ad quartū, concedenda est maior, neganda minor: & ad eius probationē dicendum, animā rationālē à corpore abijunctā, etsi corpus non informet; suapte natura esse actū formatū; illius, ita vt quoties ipsum informaret, possit ei habilitate, vimq; conseruare ad actiones vitæ vice organi administrandas. Circa id autem, quod ex Aristotele citatur, aduertit non constare inter expostores quid Aristoteles eo loco nomine patium significarit. Philoponus putat intellexisse partes subiectas animæ, id est, animā vegetantem & sentientē. Alexan. Simplicius, D. Thomas, & alij quouin interpretatio germana est, credunt designasse potentias animæ intellectuæ, assensiuæq; nō dubium esse quin etiam nonnullæ cum ipsa à corpore abiungi nequeant, quia sunt actus corporis, id est, quia sunt potentie organice, & inhzientes corpori. Itaq; nō sentit Aristoteles animam, quæ est actus corporis, nō posse à corpore separari, aut etiam, quæ à corpore separari potest, corporis actum non esse.

Ad quintum, concessa maiori negetur minor: ad cuius probationē refellendum aduertendum est organici partū nomine duo præter materiā, hoc loco inportari, nimirum certæ figure compositionē cum temperie accommodata, & potentia, quæ propria organi forma est. Igitur organum priori modo sumptum antecedit animā prioritate naturæ in genere causæ disposituræ, & materialis, quia sic est præparatio necessaria ad introductionē

animæ in materiā, vt Cætanus aduertit, non autem posteriore consideratione acceptum, quia potentia ipsius animæ non eo pacto ad eam in materia excipendam prærequiritur, vt planum est. Et verò vt anima dicatur definit per corpus organicū, vt per aliquid prius, sit est tam materiā in se, quā vt est affecta organi secundum priorem modum speciatim animam origine antecedere. Nec enim subiectum, per quod forma definitur, omnibus modis, prius, quā forma esse oportet.

Ad sextum neganda est maior propositio, dicendumq; animæ definitionem non conuenire Angelo respectu corporis assumpti, vnum quia nō est actus, seu forma talis corporis, sed tantum motor: tum quia organa illa, etsi verè res sint, nō tamē sunt vera, propriāq; organa. Duo enim ad id exiunguntur, vt prius annotauimus. Vnum est effigies & figura generica. Cum igitur hæc non cernantur in corpore,

Pro hac secunda interpretatione legi Theophilū hoc in li. d. rex. 45.

Solutio 4.

Partes animæ potentiæ apud Arist.

Solutio 5.

Partes organice præter materiam quæ importat.

Corpus organici vs antiquos animam.

Corpora ab Angelis assumpta non sunt organa. Duo enim ad id exiunguntur, vt prius annotauimus. Vnum est effigies & figura generica.

De hac errore Academic.

D. Tho. 1. p. q. 67. ar. 7. Quæritur de Academicorum error. Quid nomen corporis animi antequam tenebrosus nostri cor intelligat. A poris ergastulum subiret, corpusculo quodam illud tam illustri circumfundi. Vel cerere nomine anima atq; corpus intelligit spiritum vitalem & animale, quem in lib. de respiratione, ac sæpe

bus, quæ Angeli assumunt; nec enim eas tales potentæ inhererent, quicquid sit de reliquis, quæ ad organorum rationem exiguntur; consequens est. ut eiusmodi corpora verè ac simpliciter organica dicenda non sint. Vnde neque Angeli in ipsi vitæ munia exercent: siquidem eiusdem est actus, cuius est potentia, docente Aristotele in libro de Somno

Eiusdem est actus, cuius est potentia, & vigilia, cap. i. nec obstat, quod Angeli in viuendi datur loqui, incedere, & cibum capere. Possunt enim in his, alijsq; id genus spectari quedam viuendum functionibus communia; ut in sermone sonus, in incessu motus, in comestione cibi comminatio: alia propria, ut quod eiusmodi sonus edatur per vocalia instrumenta à virtute ipsi inherente, similiterque quod latio administraretur à facultate motuici, sedem habente in musculis, & quod cibi sectio fiat ab eo, in cuius substantiam suapte natura conuerit quæ. Quoniam igitur in hisce operationibus, ea, quæ viuendum propria sunt, Angelis desunt; sit ut simpliciter negari debeat eos in corporibus assumptis actiones vitæ obire, & esse actus corporis organici. Quod præter alios aduertit D. Thomas prima parte, quæst. i. art. 3. Aegidius in 2. dist. 8. & Gabriel eundem dist. 8. quæst. i. art. 3. D. Bonaventura ibid. Richardus quæst. 5. Maior quæst. 3. Bassolius quæst. unica, art. 3.

Qua propria sunt in viuendum operationibus Angelis assumptis corporibus.

QVAESTIO II.

SIT DE ANIMA QUID-

piam subsistens, an non.

ARTICVLVS I.

ARGVMENTA AD DISQVIRENDAM rei proposita veritatem.

Subsistendi indicia duo.

Quia vnumquodque vt producit, ita est; & vt elicitur operatur duo sunt indicia, quibus deprehendimus, num aliqua res creata sit subsistens, id est, existens per se, & vt quod. Vnum est, si producit per se, id est, per actionem sibi propriam, & vt quod. Alterum, si operatur per se eliciendo operationem sibi peculiarem, siue vt quod. Porro autem quia pæfatus quæstio tam de anima brutorum animarum, quam hominum intelligenda est: in primis, quod animarum brutorum sint subsistentes, probabit aliquis ex priori indicio, hunc in modum: In prima rerum creatione brutorum animæ sueiunt à Deo productæ congruenter suis naturis: sed productæ sunt per actionem sibi propriam & independentem à materia, atque deo vt quod: ergo brutorum animæ suapte ingenio sunt subsistentes. Probat minor, quia Deus non produxit eiusmodi formas concurrentes ad id elementis femininalitæ, vel aduicæ, sed passi-

A ut duntaxat, atque ad eam tota actio fuit à Deo non secus ac productio animæ intellectiue, quam constat terminari ad ipsam animam per se.

B Secundò, actio, qua nunc anima leonici, verbi gratia, producit, est d. h. h. a. i. c. a. l. i. t. e. r. ab ea, qua vitæ materiam: sed vnitio terminatur ad formam, vt inexistit materię, ab eaque dependet: ergo productio terminabitur ad eandem per se, & vt ad terminum, qui producit vt quod. Maior probatur Nam quando aliquæ actiones ita sunt affectæ, vt ambæ à se mutuo separari queant, & vitæque abque alreia, scilicet diuina virtute, possint existere; necessariò inter se se ipsa distinguuntur: at quod prædictæ actiones ita se habent, ostenditur: etenim potest Deus animam equi in materia producere, non eam illi vniendo; itemque potest eandem antè à se productam vniere materię, atque ita in priori euentu dabitur productio abque vniitione: in posteriori, vnitio sine productione.

C Deinde quod ad animas rationales spectat, quod ex non sunt subsistentes, ita probatur, ex secundo indicio: Animæ rationales non operantur per se; ergo non sunt subsistentes. Antecedens ostenditur, quia animam rationalem operari per se, vel est operari sine dependentià à corpore: vel est habere operationem immaterialem, quam in se ipsa recipiat. **D** Si primum, talis modus operandi non conuenit animæ, dum est in corpore; cum eius intellectio pendeat à phantasmatis, iuxta illud Aristotelis lib. 3. huius operis, cap. 8. text. 9. oportet intelligētem speculari phantasmata. Si secundum, id non facit, vt ex eo arguitur animam posse per se existere; nihil enim inde videtur amplius posse colligi, quam animam esse substantiam spiritalem, vtpote quæ spiritalem actionem edat, eamque sustentet.

E Quin verò quod non satis firmo argumento comprobetur intellectiōem animæ recipi in ipsa anima, vt in substantia spiritali, nō autem in organo corporeo, suadet. Etenim id ex eo confirmat D. Thomas 1. part. quæst. 75. D. Thomas. art. 2. quia si anima intelligeret per organum corporeum, non posset percipere omnia corpora, propterea quod ex doctrina Aristotelis lib. 2. huius operis, cap. 10. text. 104. & lib. 3. cap. 1. text. 4. & 5. sunt existentes prohibet cognitionem errantem. Vnde neque facultas videndi percipet omnes colores, si pupilla, in qua residet, aliquo esset colore imbuta; neque lingua, dum est humore bilioso infecta, saporū differentias dignoscit. At enim quod hæc ratio momentum non habet, ex eo ostenditur, quia phantasia est in organo corporeo, & tamen percipit omnia alia corpora, & Angelus est substantia spiritalis, & tamen omnes alias spirituales substantias cognitione apprehendit. Quare pari ratione, est anima intelligeret per organum corporeum, id nihil obstat.

set, quominus omnium aliorum corporum A
notitiam caperet.

4. Argum.

Præterea, non operati animam rationalem ut quod, sed ut quod: videtur docere Aristoteles lib. I. huius operis, cap. 4. tex. 64. ubi ita inquit: Dicere autem animal ita sit, vel timere, simile est ac si quispiam animam texere dicat, vel x dedicare. Nam melius est fortasse dicere non animam, sed hominem animo misereri, vel addicere, vel tatiocinari. Hæc ille. Quibus accedit, quod ut anima rationalis est, id, quo totum est, ita non operabitur, nisi ut id, quo sit, recte vereque dici solet, ut nunquam quodque est, ita operari. Quod item ex eo cõfirmari potest, quia nulla anima dicitur hoc aliquid: diceretur autem si ageret ut quod.

ARTICVLVS II.

EXPLICATIO QVÆSTIONIS, dilutio argumentorum.

Subsistere
inspicitur.

Pro explicatione huius controuersie aduertendum est subsistere triam apud Philosophos sumi. Primo modo, pro esse per se, hoc est, non in subiecto inhesionis. Secundo, pro esse per se, id est, non in aliquo (videlicet per modum partis, aut formæ) à quo in se esse dependet. Tertio, pro esse per se, ita ut neque actu, neque potestate sit in aliquo per modum partis, aut formæ, vel quasi formæ. His ita breuiter positis, quæ alibi, fusiùs explicanda erunt. Sit prima conclusio:

1. Conclusio.

Omnes animæ tam brutorum animantium, quam hominum sunt subsistentes primo modo. Probat, quia omnes sunt substantiæ, ut superius demonstratum fuit: nulla verò substantia est in subiecto inhesionis.

2. Conclusio.

Secunda conclusio: Inter animas sola intellectiva est subsistens secundo modo. Probat, quia omnes animæ, excepta intellectiva, educuntur de materiæ potestate, ut in Physicis 2. ad 2. ostendimus, atque ita earum effectus & conseruatio, & ex consequenti earum esse pendet à materiæ. Cuius rei illud est etiam humana operum argumentum, quod sola anima intellectiva rationem habet sortita est eleuationem operam supra materiam conditionem, ut ante diximus, & à corpore independentem, ut ex argumentorum solutione planum fiet. Vnde etiam colligitur, eam non dependere à materiæ, quod licet esse, quia ut vnumquodque operatur, ita est.

3. Conclusio.

Tertia conclusio: Anima intellectiva non est subsistens tertio modo. Probat, quia anima intellectiva est essentialiter forma hominis, estque illius pars, actu quidem dum componitur totum; potentia verò dum est extra materiam. Quod autem ita se habet, non est subsistens tertio modo; à fortiori autem animæ brutorum hoc pacto subsistentes non erunt, cum neque secundo modo subsistentes habeantur.

Animæ in-

Sunt hæc tres conclusiones cõmuni aucto-

rũ consensu firmatæ: et si cõtra tertiã senserit *specie* Origenes lib. 1. *de principiis*, cap. 5. & 8. & lib. 2. *de distinctionibus*, cap. 8. arbitrat animam intellectivam non di ab Angelis fingi specie ab Angelis, quos constat esse *puas* Origenis substantias completas, ac per se subsistentes *ner*.

tertio modo. Sed hunc errorem confutat D. *Responsum*. Thomas 1. par. quest. 75. art. 7. & in disputat. *Dirand*. in quest. de Anima, art. 7. ad 1. contra Gentes, 2. d. 16. q. 2. cap. 94. potestque ex eo paucis conuinci, quia anima intellectiva suapte natura est forma corporis, materiæque visibilis. Mentes autem Angelicæ sunt substantiæ à corpore abstractæ. Præterea, intellectus humana est per compositionem & discursum, & ex sensibilibus collecta: cognitio autem angelica est per intuitum simplicem, & ex influxu superni luminis, ut docet D. Dionysius 7. cap. de Diuinis nominibus. Ex his autem differentijs planè colligitur, quod distinctio inter naturam hominis & Angeli.

Argumenta verò primi articuli, quæ superioribus conclusionibus aduersariis adducuntur, hæc habent explicatum. Ad primum respondendum est, bruta animalia in prima mundi origine non fuisse producta per virtutem feminalem, ut satis liquet, nec per villum concursum actuum elementariorum, ut aduertit S. Thomas 1. par. quest. 70. artic. 1. & Abulenſis ad cap. Genes. cõmuni aliorum auctorum approbatione (licet Caietanus exilimari terram concurrere efficientem ad primum ortum plantarum; ita videlicet, ut Deus interuentu terræ, tanquam causæ medix efficientis, eas protulerit.) Itaque solo concursu actuum Dei producta fuerunt tunc bruta animalia; ita taliter eadem men ut eorum formæ acceptentur esse à Deo assione dependenter à materiæ, & vna eademque actio. *distia & vna* & productæ, & vnitz fuerunt, sicuti eorum nulla corpora natura postulat. Neque ex eo, quod causæ *ribus*.

secundæ ad id efficientem non concurrerint, sequitur illas fuisse creatas, ut creantur animæ intellectivæ; siquidem hæc producuntur absolute dependentia à materiæ.

Ad secundum neganda est maior, & ad eius probationem negandum quod primo assumit. Ad id autem, quod deinde assertur, dicendum posse Deum animam, vel ibi gratiam, equi producere in materiæ non eam illi vniendo, & vnite non producendo. Verum actionem, quæ Deus talem animam ita produxerit, *stima forma* debere esse creationem. Etenim productio non vnice est nihil, id est, nullo præsupposito subiecto. *ima illius cũ* Nec ideo quod ea forma producat in materia debet: nam etiam anima rationalis in materia fingitur produci, & tamen creatur. Videlicet nulli specie ab vllum supponi subiectum dicitur, quando vel nulla formæ nullum omnino subiectum præiacet: Supponi subiectum vel eisi præiacet, tamē cuiusmodi subiectum *icellũ quid*.

non concurrat ad suscitandum formam. Quo pacto se res habebit, si Deus producat formam equi, non eam materiæ vniendo. Nec enim materia suam causalitatem exercet in formam, eamve sustentat, nisi ipsi vnita sit. Quoniam

cigo

Ad 1. arg.

Ad 2. arg.

Ad 3. arg.

Ad 4. arg.

Ad 5. arg.

Ad 6. arg.

Ad 7. arg.

Ad 8. arg.

Ad 9. arg.

Ad 10. arg.

Ad 11. arg.

Ad 12. arg.

Ad 13. arg.

Ad 14. arg.

Ad 15. arg.

Ad 16. arg.

Ad 17. arg.

Ad 18. arg.

Ad 19. arg.

Ad 20. arg.

ergo prædicta formæ productio creatio esse debet, necessitudo enim alterius ordinis, ac diversæ speciei ab ea, qua nunc producit. Quæ non probatur argumentum naturalæ & ordinariæ formæ equinæ productionē, quam dicimus esse idem cū variatione eiusdem cum materia, posse à tali unione separari, aut v. nam absque altera immutari.

Ad arg. Ad primum eorum, quæ ad animam intel-
Intell. lectum spectant, negandum est antecedens,
non pendere sed ad rationem, quæ iu probatur, dicendum
per se à mini- quoad intellectum operari per se : quia
fiar phantasia, quoad intellectum, non simpliciter pen-
Leg. Scot. in- det à corpore. Licet enim intellectus, dum
4. d. 43. q. 2. est in mortali corpore, ordinari non intelli-
gitur in quod. git, nisi operante simul phantasia : non ideo
q. 9. Cate. 1. tam quod tale operatioem, pendet per
p. 75. ar. 2. se à ministerio phantasiæ. Primum, quia talis
dependens non censetur proprie necessa-
ria; sed quatenus ob connexionem harum
potentiarum, dum intellectus in proprium
obiectum fertur, simul phantasia ad aliquod

Dicitur quoque anima intellectiva operari per sequa ad operationem spiritalem quam abique admittit materiz in se recipit, ac sustentat. Ex quo sequitur eam esse spiritalem substantiam: atque ad eò & subsistentem. Nam omnis substantia spiritalis est incorruptibilis, et progressu ostendimus, & consequenter potest per se colizere.

*Animam intel-
lectualem sefe-
re recipit o-
perationem spi-
ritalem:
Potentia ar-
gumentum supra
seam opera-
tionem non
possessum.*

A quæ: quo pacto si pupilla esset colorata, nō
 posset oculus extraneos colores videre; quia
 species visibiles non recipiuntur in corpore
 terminato & opaco, quale saltem ordinariē
 est, id, quod est affectum colore. Quæ tamen
 causa non habet locum in substantia, poten-
 tiāq; spiritualibus, quibus nihil impeditur
 subesse, quominus a & omnium & cū intelli-
 gibilium species recipiendas indeterminatē
 sint. Vnde D. Thomas loco citato ait p. d. d. 4.
 B quodam propositionē nō esse veram in potētijs
 cognoscentibus, quæ in obiectum vniuersale
 se unt, vti intellectus. Habet tamē eadem et
 la causa locū in potētijs organics, quatenus
 est aliorū singularium ad ipsas pertinentiū
 C imagines possint recipere; tamen ob mate-
 riaz, cui inhzent, limitationem impē fecio-
 nemq; ita in diuisualibus conditionibus ad-
 dicitur sunt, v. nō nisi si regula nō sensibilibus
 imagines obtineat quæq; p. d. d. 4. nō nisi
 singularia sensibilia cognoscant. Quod enim
 accideret intellectui, si in organo materiali
 corporeoq; insideret. Non enim rem vllam
 spiritalē, imō neq; totæ naturæ cō-
 munes, sed indiuisua diuisatē perciperet q;
 neque species remū immaterialium siue re-
 præsentent res communes, siue singulares;
 neque species resū corporatarum, quæ res
 communes repræsentat; in organo corporeo
 recipi quōcūq; rem vniq; spirituales esse de-
*In quibus sit
 verum.*
*Cur res si-
 ngularium it-
 temque vni-
 uersalium sit
 per se res co-
 munes esse opor-
 tet.*

communī consensu docent Philosophi. Verū quia cuiusmodi probatio nititur pronuntiarillo Aristotelico, intus exilientis probibet cognitionem extrinseci, quod pronuntiatum & itē patet, & subobscurum est, expendere oportet, quod pacto id intelligi debeat. Quae de re dissent Auerores, lib. 3. de Anima com. 4. D. Thomas de Verit. q. 22. art. 1. ad 8. Caietanus i. par. q. 75. art. 3. Ferrar. lib. 2. contra gentes, cap. 98. Omīssa longiori disputatione dicendum duplicem causam potissimum inueniri, cur id, quod exiit in potentia cognoscite, siue id, in quo exiit potentia cognoscite, aliarū rerum notitiam impediat. Prima causa est, quando id obstat, ne potentia aliarum rerum speciebus consuegar-

beat. Quod quidem nec typi, qui res spiri-
tuales referunt, neque etiam illi, qui referunt
naturas corporeas communes, possunt non es-
se spirituales. Cuius rei causa ratio est, quia imagi-
nes corporales ob suam ignobilitatem & ma-
teriz concretione, ultra materiam signatam,
& ultra indiuidua corporea transcendere in
repræsentando non valent. Ideoque Plato in
Theæteto offendit intellectum multa cogno-
scere, quæ instrumento corporeo percipi ne-
queunt, cuiusmodi sunt naturæ communes,
pulchrum, bonumque. Alia causa, cur intus
existens prohibet cognitionem extrinseci, est;
quia licet potestæ valcat tunc recipere species
aliarum rerum; tamen intra circa præsens ali-
quod obiectum occupatur, ut interit ad alia
aut nullo modo, aut non nisi admodum ob-
scure attendere queat. Vnde nonnulli pronun-
tiantur illud intra esse ferunt, non dicant, intus
existens, sed intus, apparet, id est obiectum,
quod potenter cognoscitur adu observans, im-
perfectans.

F. Idæ aliorum cognitionem. Hinc ergo est,
quod lingua motu regio laborantibus, quia
amara bili persufa est, est exterior accedant
ter sapidez, atq; optimis præditæ saporibus,
maræ.

Quæ passio
nonnulli p-
nuntiant in-
ter sapida
inductum a-
maræ.

ferientur, cū anima ad aliquid pereipiendum tanto conatu & intentione sese impendit, vt alijs dijudicandis non vacet.

Concluditur
pro D. Tho.
& Aristot.

His animaduersionis, conflat rationem D. Thomae, iuxta Aristotelem, pro qua hae differentias, iuxta suam retineat. patet, reddi colligi, si intellectus esset in organo corporeo, futurum v. non perciperet organia alia corpora: & ex illo pronuntiatur, inuis existens prohibet cognitionem extranei, nequaquam argui Angelum non intelligere omnes alias substantias separatas, & phantasmata nō percipere aliqua alia corpora: etiam sequatur non percipere omnia ob priorem causam traditam in explicatione illius pronuntiati.

Ad 4. arg.

Reflet foluendum aigumfitum vltimum primi articuli. Ad priorem eius partem reſponder D. Thomas 1. part. quaſt. 75. art. 2. ad 1. Aristotelem loqui inibi non ex propria, ſed ex alioſi ſententia. Secundo, reſponder Philoſophum tantum velle non eſſe dicendum animam intelligere vtrquid ſubſiſtens perfe-ctum & completum; ſic enim non animae, ſed homini intellectui competit. Circa alteram vero partem euſdem argumenti, ſunt quae dicant animam, dum eſt in corpore, non exiſtere vt quod, ſed vt quo tanquam ſeminaturum, vt loquitur Caietanus, licet ſe-parata a corpore exiſtat vt quod tanquam ſe-

Subsistat ne
anima intel-
lectiva in
corpore. ~
Seniētia quo-
rundam.

Verier sen-
sentia.

Problem 1.

miferfona; quia videlicet ad perfona complementum abfolutionemque deest illi effe-
 ctus completi; cū etiam extra corpus fua-
 per natura fit pars hominis. Potius tamen di-
 cendum tam in corpore, quā extra corpus
 exiftere vti quod: ad id enim fat eſt fuſſiſtere
 per ſe iuxta ſecundam acceptionem: quod ei
 ſiue corpus informe, ſiue non, perperuū con-
 tineri. Nam quod ſufficit vt aliquod produca-
 tur tanquam quod, ſufficere debet vt exiſtat
 per ſe tanquam quod: fuſſiſtere autem ſecun-
 do modo ſufficit, vt aliquod dicatur produci
 vt quod, vt patet in ipſa anima rationali, quæ
 per ſe & vt quod creati dicitur. Siquid enim
 creati, vt & creatæ actionis productiua, fertur
 in aliquem terminum vt quod: cū igitur
 non ſecur ſic in alium terminum præter
 quā in animam (nec enim cuiusmodi terminus
 poteſt eſſe homo, cū in ſe erectus) con-
 ſequens eſt vt anima producat vt quod. Se-

2. nē verò si anima extra corpus inciperet esse, quod, vt & semperfona, cū eo pacto esse, maioris: perfectionis, quā esse vt quo, & tanquam feminaturam, sequeretur animam extra corpus, atque adeo in statu præternaturam, perfectiorem existendi modum habere, quam in corpore & in statu naturali: quod admittendum esse iure optimo negat D. Thom. 1^o par. quæst. 89. artic. 2. in 4. distinct. 43. quæst. 1. artic. 1. §. in fine. & ad 4. licet enim anima eū à corpore abiungitur altior-tem liberiorēquē intelligendi modum assequatur, vt suo loco offendemus: nō tamen

A par est ut tunc perfectius esse obtineat, sed potius dum est in corpore, et præstantissimo suo munere defungitur, quod est dare esse compositio, ipsumque in propria specie consistere. Adde quod si anima extra corpus esset ut quod, et in corpore ut quo: sequeretur in resurrectione, cum ad corpus rediret, dimissam nobilior illam conditionem subsistenti, quod rei simile non est. Nec satisfacit responsio Caietani, aientis animam in corpore glorioso habituram subsistentiam ut quod. Nam si illam in corpore mortali ideo non obtinebat, quia erat pars totius, cum etiam post resurrectionem eiusdem pars futura sit, et eandem subsistenti rationem, quam antea in mortali corpore habuerat, reuocabatur.

30

Responsio
 Cajetani.
 Eius impu-
 gnatio.

Advertendum tamen est, ut diluatur altera pars eiusdem principalis argumenti, in quo nunc versamur, animam in corpore existentem ita subsistere tanquam quod, ut nihilominus sit, quo diutius consideratione. E enim vero subsistit ut quod prout existit indubitanter in suo esset; et est quo, prout est, quo est totum. Vnde secundum aliam, & aliam notionem potest negari & concedi animam esse hoc aliquid. Negari, si hoc aliquid sumatur pro subsistente completo; concedi si accipitur pro subsistente incompleto.

Anima in
corpore est
vi quod, et
vi quo dicitur
sa considera
tione.

QVAESTIO III.

UTRUM ANIMAE INTEL-
lectiva à Deo creentur,
ANNON.

ARTICVLVS L

DIVERSA DOGMATA DE
nostrotum animotum
origine.

A Dmodam involuta & obscura quæ-
sio semper visa fuit de animorum Ori-
gine, non apud Ethnicos tantum Phi-
losophos, sed etiam apud illos, quibus cele-
stis disciplina lumen divinitus affusus, vi-
detur ex ijs, quæ D. Hieronymus in Epistola ad
Marcellinum, D. Augustinus in libro de Ori-
gine animæ ad D. Hieronymum, & libro 3. de
Libero arbitrio, cap. 21. & Eucherius 1. in Ge-
nesi, aliique Patres scripsere.

Amimatum
arigo oculi-
sa, etiam a
pud Patres.
D. Hieron.
D. Auguff.
Eucher.

Duo igitur in primis dogmata circa ani-
 morum ortum nobis occurrunt. Vnum asserit
 entium esse ex femine propagari, in quo
 errore fuerunt Luciferiani, vt refertur in libro
 de Ecclesiasticis dogmatibus, & Tertullianus
 & Apollinaris, tunc D. Augustino in libro de
 Hæresibus, ad Quod vult Deum, cap. 86. &
 in dialogo, qui ex eius & D. Hieronymi scrip-
 tis collectus est, & D. Thomas 2. contra Gen-
 tes, cap. 86. Alterum eorum, qui creati sunt

১৮৯০

dem animas, non tamen à Deo, sed ab intellectu gentis puri aut è quorum numero fuere possit Antennarius, tum Seleucus & Hermias, ut constat ex lib. 7. Hiclib. 1. part. cap. 11. tum Galitar. unde plerumque ita est hæc hæc Messaliano um. Pro prioribus hæc adduci possunt argumenta. In materia est naturalis potentia ad recipiendam animam rationalem. cum anima sit proprius actus naturalis actus corporis; alioquin non fieret ex vivoque per se unum, sed cum haberet potentiam naturalis passivæ responderet aliqua actui etiam naturalis, ut docet Aristoteles lib. 5. Metaph. cap. 1. text. 1. & lib. 9. cap. 1. text. 2. Ergo datus aliquod agens physicum, quod animam rationalem progignat. Hoc autem non potest esse aliud, quam parens, qui vi feminis animam e materis sibi elicit; Ergo anima rationalis propagatur vi feminis. Item exteri auctores etiam in hoc loco firmatas e potestate materis, sed homo non debet esse huiusmodi deus, sed rationis. Item anima humana ad hominem propter naturam. Necesse est quod anima sit immaterialis constantia, virtus autem generatrix, quæ hominem instrumentum ad generandum virtutem materiam potest esse instrumentum etiam in vita propria, ut ad aliquod finem bonum producendum, ut in alio casu passim videmus. Deinde causa attingens vitam alicuius formæ dispositionem habet vim eiusmodi formæ producendam, si eadem forma, ut docet Aristoteles 2. Physic. cap. 7. text. 74. est finis generationis, & omne agens, quod vi propria confert medietatem, potest finem per se obinere, ut est etiam apud Aristotem Metaph. 1. cap. 1. text. 1. At homo attingit vitam per animam ad rationem, & secundum animam rationalem, non per materiam, & exteriori qualitarum apparuit in materia inducat, & ipsa quæ, omnia materiam formamque virtutis determinat, & elicit. Ceterum ratio, argumentum, quia quicquid simile sibi secundum speciem generat, idem & formam ei generat, & quæ species est, producit: at homo per virtutem seminat inhiærentem, hominem generat.

Priori de materia argumenta.

Responso Ciceroni. Eius impugnatio.

Animam a corpore ut quod, & ut quod dicitur.

Animam a corpore ut quod, & ut quod dicitur.

Animam a corpore ut quod, & ut quod dicitur.

Animam a corpore ut quod, & ut quod dicitur.

Animam a corpore ut quod, & ut quod dicitur.

Animam a corpore ut quod, & ut quod dicitur.

Animam a corpore ut quod, & ut quod dicitur.

Animam a corpore ut quod, & ut quod dicitur.

Animam a corpore ut quod, & ut quod dicitur.

Animam a corpore ut quod, & ut quod dicitur.

Animam a corpore ut quod, & ut quod dicitur.

Animam a corpore ut quod, & ut quod dicitur.

Animam a corpore ut quod, & ut quod dicitur.

Animam a corpore ut quod, & ut quod dicitur.

Animam a corpore ut quod, & ut quod dicitur.

Animam a corpore ut quod, & ut quod dicitur.

ARTICVLVS II.

QVID IN RE PROPOSITA SENTIENDUM SIT.

Præfens questio nonnullis assertionibus illustranda est. Prima sit, Animæ rationales nequeumque vi feminis propagatur. Hæc assertio est omnino certa, nec Christiano Phil. fit. Iosopho de ea dubitantes est; habetur quippe in Decretis 32. quæst. 3. cap. Moysesque; oppositum erroris non commendat D. Augustinus in lib. de Hæresibus Quod vult Deum D. Thom. cap. 86. & D. Thom. 2. contra Gentem, cap. 86. idemque in 1. par. quæst. 118. art. 1. non errorem solum, sed hæresim vocat. Propterea quod quid assertum animi immortalitatem negare palam conuincantur. Probatur igitur non assertum hunc in modum: Nulla virtus anima agens ultra suum genus; sed anima intellectiva excedit totum genus corporis naturalis in situ, scilicet spiritualis, ut superius ostendimus. Nulla igitur virtus corporis eius effusionem valeat adungere, atque omnis anima seminalis facultas est à virtute corporis, & cum spectet ad potentiam vegetatorem corpori prius inhiærentem. Ergo fieri non potest, ut animæ intellectiva virtute feminis deueniatur. Secundo, Cum generatio alicuius est causa, cor aliud sit; eius dissolutio causa item est, cuius pereat; atque dissolutio corporis non affectum interitum animæ rationales, siquidem immortalis est; ergo neque corporis generatio erit eius causa, ut esse incipiat: at feminis traductio propria causa est generationis corporis. Non igitur est causa generationis animæ. Tertio, Omne agens naturale, sicut agit dependenter à materia, ita non producit, nisi quod à materia dependet: sed anima à materia ita se habet, ut extra corpus colligat & vivat. Non ergo anima rationalis ab agente naturali produciatur, sed aliam habet originem suam causam. Quæ hæc & alia quæ antequam huiusmodi tractentur, D. Chylos. Huiusmodi hæc incongruentia Dei naturæ; Aristoteles, qui in quatuor corpora effugiantur, & recipiuntur, & in Genesi cap. 2. ad hæc verba; Homo namque ex ossibus meis & carne carnis eius in aëre ait non diuidit: & anima de anima mea, etio scilicet non gignit animam. Læp. Gregorius Niz. inquit, ut anima & hæc ratione, Læp. in quibus de anima origo & reddere videtur.

Secunda assertio, Animæ rationales non a Deo Opt. Non hæc assertio non minus certa, quam assertio, quæ conuenit veritatem, quam philosophi assunt. Communis Patrum sententia, D. Hieronymo in epist. ad Damasum, quæ inscribitur, Explicatio symboli, & in Apologia ad Pammachium, ad hæc verba hæresis.

Confirmatio.

Posteriori de materia argumenta.

Periculum quid.

Periculum quid.

Periculum quid.

Periculum quid.

Periculum quid.

Periculum quid.

*uz re-
 aliqua
 na, quom-
 do ac
 dum.*

Ad 7. arg.

*Homo homi-
ni generat,
est inimicus
non produ-
cit.*

Ans. 472.

*Hic modum
matris prae-
gnantis sicut
generatur.*

Ar. arg. po *Quod attinet ad ea argumenta, quæ pro-*
ferunt d *bare contendebat, an maxime lectuatur*
ma. d. *produci ab Angelis; responderetur, cum A*
ma. d. tñ est *lile sit perfectum esse, quod aliud sibi*
ma. d. simile *procreat, et respiciendum id se vult*
ma. d. pteat. *corpore, non de iis, quæ a mater concie-*

Ad 2. arg.
P. l. i. d. i.
m. i. d. i.
i. d. i. d. i.
l. i. d. i.
i. d. i.

ti et al. unita sunt; quorum perfectio aliunde commendanda est. Item vero maiorem esse in substantia, si corpore vacantes, quam corpore prelo in mundo, non quod mutuum illarum inter se productione, cum a Deo Opt. Max. duntaxat per creaturam effici queant; sed quod Hierarchias & munera administrandi, aliisque eiusmodi.

Quo autem ad Dionysium inferiora corpora administrari, ac fieri potestate superiorum, & medietatem illi debet Vrenim hoc est, quod Deo Opt. Max. proprium est, & ex aliquo antecedente subiecto, si uel in se, uel in transmundo, quod omnibus causis secundis est commune, operantur ita ut non ratione per se, sed per imitationem

A p[ro]p[ri]o m[od]o e[st]. A q[uod] h[ab]et s[e]c[un]dum m[od]u[m] a[n]i[m]e
exp[er]it Sanctus Thomas p[er] n[on]a p[ar]te qu[estio]n[is]
9^a. artic. 3.

QVAESTIO IV.

QUANDO INFUNDATUR, V-
naturg, corpori Animain-
tellect. 43.

ARTICVLVS I.

EXPLANATA QVAESTIONIS
radice, reselluntur quatuor opi-
niones contrariae.

H Vt c. controuerſe aditum vel maxi-
mè operuit id, quod affirmat Auſtor. 2.
de Gener. anim. cap. 3. Non ſimul ani-
mal triplex & hominem, ſed materia ſenſi-

primum informari anima vegetativa, deinde
sensitiva postremo intellectiva. Verba Aristote-
lis sunt. Conceptum inanimatū esse necesse
est recipi, & vti omnibus modis privativum
quicquid nihil non habet formā & conceptus
animalium vivant, & stupidi, & atq; a diu-
rificatione sunt. Ergo animam vegetativam ha-
bere plantis est sed quam omnem animam pri-
mum habere necessarium est, ut quod sibi de a-
nima differimus, aperit esse. Sentientem et-
iam, quia est animal, tempore procedente reci-
pi; & rationalem, quia homo, certum est.
Non enim simul & animal fit, & homo, &c.
Hanc enim doctrinam multum partem non ad-
mittunt. partem variè exponunt.

Quidam sentiunt embryonem esse animę
expertem, operationes autem vitę, quę in eo
apparent, vel animę mortis, vel vitituti, quę
in leuine est, formamque acceptas esse ele-
gendas. Verum præterquam quod A. flore-
les eodem in loco differre aut, conceptum esse
animam, hos efelst S. Thomas p. 1. qua. 1.
118. art. 2. ad 2. quod si fieri nequeat, vitę ve-
ge. a principio externo oriantur.

Nec defuncti, qui ex Rime tram ipsam ant
mam, que primo fuit veterabilis, si is polleat
de die finis in vi, se suam; actandem eo
perduci, vintet et uera, ac non de m
quidem, fed super eo is agitis, hoc illi. De m
rinfecus (vra iun) aut anti vitute. In
ppini neia ac te inuicem h m p q
8. arr. ad. P mu r g h n o e m
proprie fuiz lru em et Et m
motus quiam
feco a pulchro p o cencas; & co pitto
in al

*Palingeni
fū coarguit
D. Euph. ho-
mi. & Hec.
D. Nemesius
cap. 8. lib. 2.
de Anima.
D. August.
lib. 12. de Ci-
uitate Dei, cap.
10.*

107, Themisto, Phaedone, & ex epist. ad Dionysium. Qua de re scriptum est libro 1. de Otio & intentu, cap. 11. q. 1. art. 1. Lege Philosopharum in vita Apollonii, Laertium in Pythagora, Porphyrium in lib. de Abstinentia. Errorum de transmigratione animarū scriptis Herodotus ab Aegyptiis ad Graecos manasse. Quae postea receperit haeretici Albanenses, & Albigenes, quos coarguit D. Athanasius lib. 6. de Beatitudine Filii Dei, docens id esse contra fidem;

Sed relicta huius sententiae absurditate, quae iam diu exoleuit, & inter Poetarum fabulas versatur, occurrat sed sententia existimantium in disciplina Aristotelis ponendam esse vnam duntaxat animam intellectivam, siue vnum intellectum, qui omnibus hominibus assistat, ut Solis lumen vniuersitati: sic enim Aristotelem interpretati sunt eius discipuli, & scholae successores Theophrastus, Themistius, Simplicius, Auerroes, alijque, non pauci; et non omnes eodem modo de huiusmodi intellectu locuti fuerint. Quoniam autem Auerroes

*Suscipitur
d. Philonis
contra A-
uerroem.*

*Sententia A-
uerrois pro
posita.*

*Eius con-
futationem.*

3. huius oper. cap. 5. & in destructionibus destructionum contra Algazelae, placitum hoc & Peripateticum, & verum esse multis argumentis defendit, cum eo nobis disputatio erit. Contendit igitur Arabs vnicum tantum dari intellectum separatim quidem reā singulis hominibus, sed eisdem assuetam, & coniunctum per imagines, quae in cuiusque phantasia insident; atque ad huius imaginibus lucē collatis, atque transmissis in ipsum intellectum intelligibiles formas, quibus sic con- signatur rerum notiones capiat. Sicque si vi nos per eiusmodi intellectum separatim intelligere dicamus. Adde etiam, quodam consecutionis serie de absurdum absurda colliges, animam intellectivam non esse veram hominis formam, nec hominem per eam essentia- liter à belluis distingui, sed per aliam formā, quam cogitativam nominat: ad hanc pertinere vult cognitionem singularium, hanc cum quolibet homine propriam, vnaque in- terire, & hominum numero multiplicari.

*1. Ratio pro
Auerro.*

2. Possunt autem pro huiusmodi figmento haec rationes adduci. Vnum, quod quae vniuersalia operatur eadem sequatur esse, atque intel- lectus habet per se operationē sine corpore, quae eius recipit vniuersales, & a mate- ria confori abiundat. Non est igitur vltius corpori. Deinde, quod vniuersalia sit, ostenditur. Primum, quia nulludo, quod est secundum numerum, non conuenit nisi formis, quae pen- dent à materia. Item quia ad illustrandum omnia spectabilia, facit vna lux Solis; ergo ad illustrandum omnia intelligibilia, sufficiens lux vnius communis intellectus. Item quia com- munes animarum praeiunctiones & effectus, in quibus omnes conueniunt, non aliunde, quod ex vno & communi intellectu, vnde potius quae. Nul- lus, quia nisi eadem esset communis potestati, nec praecepto doceret, nec disciplinā ad-

A discere quicquid posset. Vel enim eadem nu- mero scientia, quae in magistro est, communicatur discipulo, vel diuersa, non diuersa, alio- qui vna scientia aliani procrearet, ut ignis ignem, qui tamen operandi modus non nisi rebus physicis conuenit: communicatur igitur eadem scientia, ac prout vni vni idemque est magistri & discipuli intellectus.

Iam vero quod haec fuerit Aristotelis mens probatur. Primum, quia huius operis cap. 5. textus comparat intellectum vni vni; vnde vide- cet, quia phantasmata splendore suo collu- strat ad modum tantae explicatur. Deinde, quia 3. de Gener. anim. cap. 3. ait intellectum foris aduenire, id est, non esse insensum, quod sit, sed extrinsecus assistere. Postremo, quia cū eius sententia nuquidam zetus sit, & animus intellegendi particeps non intereat, nisi vni tantummodo foret intellectus, existeret nūc actui infinitae animarū cōtra eiusdem placitum in 3. Physic. auct. lib. Et hoc quidem argu- mentum petimur etiam ad praedictam intel- lectus vnitatem in Aristotelis doctrina as- cendendam, non paucos & recentioribus Peripa- teticis: in quibus sunt Thomas Anglicus, A- schellinus, Odo, Iandouus, Mirandulanus, Zi- mara, Vicomercatus, & quidam alij. Eodemque adductus Beatus, non minus in Aristote- le, quam in Platonia disciplina eruditus, lib. 2. contra Calamitatorem Platonis, cap. 21. statuit alterum esse Aristotelis dogma con- cedendum, aut vnicum esse intellectum im- mortalem, aut plures, omnes mortui esse ob- nixios. Est tamen inter hos auctores dissensum.

Nam quidam putant de aetere Aristotelem ponendam esse in omnibus hominibus vnam eandemque formam assistentem, ut diximus alij in formantem, ut Mirandulanus libro 3. de questione singulari certaminis sect. 2. & lib. 33. sect. 2. & 6. & Achid. lib. de Intel. ig.

E ARTICVLVS II
REFELLITUR ERROR COM-
MENTARII, PONENTIS VNUM DUNTAXAT
INTELLECTUM, SEN FORMAM
ASSIDENTEM.

H Acc tamen Commentarius, si, qui com-
mentis suis plures de vniuersali intellectus
sententia adeo vult scire, ut merito in totum plerumque
4. dist. 43. quæst. 2. & 3. de vniuersali intellectu
sententia, qui omnes hasceptiones ex eo, quod com-
muni lege auctus est, Aristotelis dogma, quod
mentum, nonnulli vniuersales, quod huius
modi Arabum sententiam, & quod hoc
vniuersali intellectui, ut ad eam conueniendos,
qui huiusmodi intellectui, ut eius animam
quod huiusmodi intellectui, ut eius animam

A Acc tamen Commentarius dogma, quia ex par-
te ipsius Aristotelis intellectum esse veram ac
propria

*idem. i. i. i.
vni. i. i. i.
vni. i. i. i.
vni. i. i. i.
vni. i. i. i.*

*Aristotelis
vni. i. i. i.
vni. i. i. i.
vni. i. i. i.*

*Ex Platonia
cum.*

Phalogenes
hæc coarguit
D. Basil. ho-
mi. 8. Hæc.
D. Nemesius
cap. 8. lib. 2.
d. Anima.
D. Augusti.
lib. 11. de ci-
uit. Dei, cap.
10.

lo, Themeto, Phædone, & ex epist. ad Dionysium. Qua de re scripsimus libro 1. de Oitu & interitu, cap. 11. q. 1. art. 1. Lege Philostratum in vita Apollonii, Læcium in Pythagora, Porphyrium in lib. de Abſtinentia. Errorem de transmigratione animarū scripsit Herodotus ab Aegyptiis ad Græcos mansisse. Quæ postea receptæ hærenti Albanenses, & Abigenenses, quos coarguit D. Athanasius lib. 6. de Beatitudine Filij Dei, docens id esse contra fidem;

Sed relicta huius sententia absurditate, quæ iam diu exoleuit, & inter Poëtarum fabulas versatur, occurrunt alia sententia existimantium in disciplina Aristotelis ponendam esse unam duntaxat animam intellectivam, siue unum intellectum, qui omnibus hominibus assistat, ut Solis lumen vniuersitati: sic enim Aristotelem interpretati sunt eius discipuli, & scholæ successores Theophrastus, Themistius, Simplicius, Averroes, alij, non pauci; eisdem omnes eodem modo de huiusmodi intellectu locuti fuerint. Quoniam autem Averroes

Supra
d. uia
contra A-
uerroem.

3. huius oper. com. 5. & in destructionibus de his, nonnam eorū Aristotelis placitum hoc & Peripateticum, & verum esse multis argumentis descendit, cum eo nobis disputatio erit.

Seniſia A-
uerrois pro-
posita.

Contentit igitur Arabs unicum tantum dari intellectum separatim quidem re a singulis hominibus, sed eisdem assistentem, & coniunctum per imagines, quæ in cuiusque phantasia insident; atq; ab his imaginibus eius luce collustratis, aut inanimatis in ipsum intellectum intelligibiles formas, quibus ille con-

Eius conse-
natum.

signatus rerum operatione capiat. Sicque fieri nos per eisdem intellectum separatim intelligere dicimus. Addit etiā, quodam conſecutionis serie de absurdis absurda colligere, animam intellectivæ non esse veram hominis formam, nec hominem per eam essentialiter à bellis distingui, sed per aliam formā, quam cogitatricem nominat: & ad hæc peritæne vult cognoscere singularem, hanc cum quolibet homine coniungere, vnaque intellectus, & hominum numero multiplicari.

a. Ratio pro
Auerrois.

Possunt autem pro huiusmodi ſigmento hæitationes adduci. Vniquodque vel est, ita operatur, cum ad id quatuor est, atque intellectus habet per se operationē sine corpore, siquidem per se operatur vniuersales, & æternæ, & consortio abiunctas. Non est igitur vniuersus corpori. Deinde, quæ sunt rationis, sunt totæ. Primum, quia nullius, quæ esset, non numerum, non conuenient nisi esset, quæ per se dicitur materia. Item, quia ad illuſtrandum omnia spectabilia, sat est vna lux Solis, ergo ad illuſtrandum omnia intelligibilia, sufficit lux vnus communis intellectus. Item quia communis animæ prædicamentum est, & est, in quæ omnes conſeſcunt, non aliud quæ est lux, & communis intellectus, qui prouenire Rurſus, quia si intellectus est communis, intelligetia, nec præceptor docere, nec discipulus ad-

A discere quicquid posset. Vel enim eadem numero scientia, quæ in magistro est, communicatur discipulo, vel diuerſa, non diuerſa, alioquin vna scientia aliam præceperat, vniuersalem, qui tamen operandi modus non nisi rebus physicis conuenit: communicatur igitur eadem scientia, ac proinde vnus idemque est magister & discipuli intellectus.

Iam verò quæ hæc facit Aristotelis mens probatur. Primum quia huius operis cap. 5. text. 1. comparat intellectum iunctum, videlicet, quia phantasmata splendore suo collustrat ad modum antea explicatum. Deinde, quia 2. de Gener. anim. cap. 3. ait intellectum foris aduenire, id est non esse inſuſum corpori, sed extrinsecus assidere. Postremo, quia cū eius sententia mundus æternus sit, & animus intelligentis particeps non increatur, nisi vnus tantum modo foret intellectus, existeret nunc actu infinite animarū cōtra eiusdem placitum in 3. Physicæ, auctulib. Et hoc quidem argumentum præmouit etiam ad prædictam intellectus vnitatem in Aristotelis doctrina ascendentem, non paucos e recentioribus Peripateticis. in quibus sunt Thomas Aquinas, Achillesinus, Odo, landunus, Mirandulanus, Zimara, V. comencatus, & quidam alij. Eodemque adductus Bellarius, non minus in Aristoteli, quam in latonica disciplina eruditus, lib. 3. contra Calumniatores Platonis, cap. 21. statuit illud, ut id Aristotelis dogma concedendum, aut vnicum esse intellectum immortalem, aut plures, omnes mortales ubi noxios. Est tamē inter hos auctores diuisio.

C

Nam quidam putant de mente Aristotelis ponendam esse in omnibus hominibus vnā eandemque formam assistentem, ut diximus 2. in formantem, ut Mirandulanus libro 32. de questione singulari centumus sect. 1. & lib. 33. lect. 2. & 6. & Achilles in lib. de Intellig.

D

Et Platonum cum.

E

ARTICVLVS II.

REFELLI VR ERROR COMMEN-
TATIONIS, ponentū vnū duntaxat
intellectum, seu formam
assistentem.

II Acc tamen Commentationis, seu commensurationis, ponentū vnū duntaxat intellectum, seu formam assistentem, ut diximus, non minus in Aristoteli, quam in latonica disciplina eruditus, lib. 3. contra Calumniatores Platonis, cap. 21. statuit illud, ut id Aristotelis dogma concedendum, aut vnicum esse intellectum immortalem, aut plures, omnes mortales ubi noxios. Est tamē inter hos auctores diuisio.

Nam quidam putant de mente Aristotelis ponendam esse in omnibus hominibus vnā eandemque formam assistentem, ut diximus 2. in formantem, ut Mirandulanus libro 32. de questione singulari centumus sect. 1. & lib. 33. lect. 2. & 6. & Achilles in lib. de Intellig.

F

At primum vnusmodi dogma, quæ ex parte negat animam intellectivam eādem vnā ac

rim respicit, diuisibilis est; quæ vero non ita habet, indiuisibilis; atque formæ omnes, exceptis perfectiorum animantium, indiuisibiles sunt. Quia si perfectiorum corpus, cuiusque partem separatam, non autem totum, perfectiorum animalium, eigo illæ diuine sunt, hæc vero indiuiduæ & inextensæ. Assumptionem probat, siquidem in compositum est in parte a toto se iuncta remanere. Iuxta imperfecti animalis, non vero perfecti. Unde illius pars animalis quæ agitur, & de omni se iuncta habet, huius vero minime. Nique ostendit, quod perfecti diuisione membrorum perfecti animalis aui-

*Membrum
perfecti ani-
malis aui-
sum cur pal-
piti.*

sum præcipit, id enim, ut reale ait Mag. Albertus, dummodo Hominem, quæ autem non ad animæ perfectionem, sed ad spiritus vitales, quorum in hominis membro maior copia viget, referri debet; quod etiam cernitur, licet in toto & capite hominis recens iugulari, in quo tamen cernitur et non viuere animal. Idem confirmat locus ille Aristotelis ex cap. 1. lib. de generatione & senectute, & hoc in lib. cap. 1. text. ubi inter animalia, quæ secula viuunt, sola imperfecta conueniunt. Quod si quis ostendat partem rationis dici posse etiam partem rationis, non autem animam, sed a spiritibus moueri, id ex eo refutatur, quia imperfecti animalia perfectionem conspicuntur nuncius & angelice, licet antea, patet per lumbos, & uisus, ut si per uisum saltem diuisum est, quoniam tamen non plus spiritibus abundat, quam perfectiora animalia.

Secundo, probatur eadem opinio restituta, eo etiam Aristotelis, qui capite & lib. de Ortu & interitu, disciens de perfectiorum animalium accensione, docet etiam fieri manentem, quod augens, eodem secus, ut partes formales, non autem in se uicium materies, quæ licet perfecti animalis aui sum uisum, eundem omnino seruauit, si non eadem omnino materiam seruauit. Et quod patet, eo etiam animalis apud Aristotelem inextensibiles extrinsecus cum materia extrinsecus, ut reuertitur, ut dicitur in textu iugulari. Mortis animæ rationis, prout & animalis, atque habent in animalis, ceptis, ac delectationem seculam. Non igitur manent in qualibet parte animalis, sed in eo, ex quo loquuntur, eam respiciunt non viuere, sed occidere, ut in eo animalis animam, bus phantasmata appetitum appetere habere, atque in anima, nec in eo obuenient determinat omnino sedem, unde ita secula uiuant, dummodo diuisio non fiat secundum longitudinem, sed per tractum, & pars secula, quæ viuere debet, non sit a toto exigua, ut ait Albertus in Anima.

Aliam sententiam, quæ dicitur rationem ex omni se iuncta habere, ut in textu de generatione & senectute, ubi dicitur, quod animalis, quæ agitur, & de omni se iuncta habet, huius vero minime. Nique ostendit, quod perfecti diuisione membrorum perfecti animalis aui-

sum præcipit, id enim, ut reale ait Mag. Albertus, dummodo Hominem, quæ autem non ad animæ perfectionem, sed ad spiritus vitales, quorum in hominis membro maior copia viget, referri debet; quod etiam cernitur, licet in toto & capite hominis recens iugulari, in quo tamen cernitur et non viuere animal. Idem confirmat locus ille Aristotelis ex cap. 1. lib. de generatione & senectute, & hoc in lib. cap. 1. text. ubi inter animalia, quæ secula viuunt, sola imperfecta conueniunt. Quod si quis ostendat partem rationis dici posse etiam partem rationis, non autem animam, sed a spiritibus moueri, id ex eo refutatur, quia imperfecti animalia perfectionem conspicuntur nuncius & angelice, licet antea, patet per lumbos, & uisus, ut si per uisum saltem diuisum est, quoniam tamen non plus spiritibus abundat, quam perfectiora animalia.

Secundo, probatur eadem opinio restituta, eo etiam Aristotelis, qui capite & lib. de Ortu & interitu, disciens de perfectiorum animalium accensione, docet etiam fieri manentem, quod augens, eodem secus, ut partes formales, non autem in se uicium materies, quæ licet perfecti animalis aui sum uisum, eundem omnino seruauit, si non eadem omnino materiam seruauit. Et quod patet, eo etiam animalis apud Aristotelem inextensibiles extrinsecus cum materia extrinsecus, ut reuertitur, ut dicitur in textu iugulari. Mortis animæ rationis, prout & animalis, atque habent in animalis, ceptis, ac delectationem seculam. Non igitur manent in qualibet parte animalis, sed in eo, ex quo loquuntur, eam respiciunt non viuere, sed occidere, ut in eo animalis animam, bus phantasmata appetitum appetere habere, atque in anima, nec in eo obuenient determinat omnino sedem, unde ita secula uiuant, dummodo diuisio non fiat secundum longitudinem, sed per tractum, & pars secula, quæ viuere debet, non sit a toto exigua, ut ait Albertus in Anima.

ARTICVLVS III.

SOLVTIO QUESTIONIS,

*etiam illi argumentum vi-
triusque partu.*

Trium opinionum, quas articulo præcedente explicauimus, videtur illa, quæ dicitur, quod animalis, quæ agitur, & de omni se iuncta habet, huius vero minime. Nique ostendit, quod perfecti diuisione membrorum perfecti animalis aui-

*Idem arg.
quod perfecti
animalis aui-
sum cur pal-
piti.*

plantalem; parique ratione, nec sensitiuam tantum, id est, belluinam contineri forma. Inter intellectiua, cum sint species inter se distinctae. Hinc ergo perspicua iam relinquatur argumenti solutio. Et enim diuisio animae sic intelligenda est, ut primum eius membrum sit anima vegetatiua tantum; secundum sensitiua tantum; Tertium intellectiua; quae ratione non disponuntur ordinatim in recta serie vniuersi altero. Illud tamen aduerter, animam vegetatiuam tantum dici contineri virtute in sensitiua tantum, & ambas in rationali, quatenus sensitiua tantum non solum exercet operationes sibi proprias, id est, functiones sensum; sed etiam eas, quas vegetatiua; similiterque intellectiua operationes sensitiuae & vegetatiuae.

QVAESTIO II.

SINTNE POTENTIARVM

genera quinque, viucentium
quatuor.

ARTICVLVS I.

QVINQUE ESSE GE-

nera potentiarum.

Quinque
sunt viuen-
tium poten-
tiae.
Ratio propo-
sita distri-

Priori parti controuersiae respondemus, D quinquae esse primas & generales potentias rerum viucentium: nimirum vim vegetandi, sentiendi, loco mouendi, appetendi, intelligendi. Ratio huius distinctionis, vt D. Thomas edocet l. par. qu. est. 78. artic. 1. colligitur ex obiectis, circa quae viucentium operatio insidit. Vel enim obiectum est corpus coniunctum animae, vel est aliquid separatum. In coniunctum agit potentia vegetandi, quia occupatur in alimentis concoctione & mutatione. In separatum verò f. r.untur ceterae vires, vel ita vt eius imaginem intra se habeant, quae sit recipitur in organo corporeo, pertinet ad potentiam sensitiuam; alioqui verò ad intellectiua: vel ita vt in ipsum tendant tanquam in finem, aut tanquam in terminum motus. Si priori modo, est appetitus, cuius est finis in bonum, atque adeo in finem, si posteriori, est vis loco motiua. Quae tamen sunt generales potentiae rerum viucentium.

1. Obiectio
contra mo-
dum colligendi
di. numerum
potentiarum.

Sed obijciat aliquis: Vim gignendi continetur sub potentia vegetatiua, & tamen vegetatiua respicitur circa obiectum separatum, videlicet circa singulare distinctum a generante, quod denud produciatur ad consuetudinem speciem. Igitur perperam diximus, potentiam vegetandi, sub qua gignendi vis continetur, spectare obiectum coniunctum. Deinde, vt se habet sensibile ad intelligibile, ita appetibile per appetitum corporeum ad appetibile

per immaterialem appetitum: atqui illa duo constituunt duplex potentiarum genus; ergo & haec. Tertio, facultas motiua tenet in vbi; sed vbi non est aliquid extrinsecum rei, cum sit existentia mobilis in loco, vt lib. 3. Physic. statumus: ergo collectio illa potentiarum non recte se habet.

3. Obiectio.

Hae obiectionibus ita occurre: Primae, Soluuntur dicendo, etiam vim gignendi versari circa obiectum coniunctum, quia pericit semen, quod in ipso viuente fit ex alimentis superfluo, in quod formatiorem vim proximè agendo imprimit. Secundae, neganda est maior propositio. Non est enim vti obique per ratio, quia vtrique appetitus, tam sensitiuus, quam intellectiuis tendunt in obiectum sub ratione finis, nec distinguuntur propriis differentiis ad obiectum, quia obiectum est, pertinentibus, sicuti sensus & intellectus, vti diximus. Lege Ferracensem hoc loco, quod f. r.

Vis gignendi
circa obiectum
coniunctum
versatur.

Tertiae respondendum est, facultatem motiua, secundum opinionem illam, quam in Physicis amplexi sumus, eatenus dici ferri in extrinsecum, quatenus existentia in loco sumenda est in ordine ad spatium, cui respondet, & quod res per motum localem decurrit.

ARTICVLVS II.

QVATVOR ESSE GE-

nera viucentium.

Quod ad secundam controuersiam partem spectat, respondemus quatuor esse gradus, seu genera viucentium. Quaedam enim vegetantur, quaedam sentiunt, alia loco moventur, alia intelligunt. In qua diuisione praeter ea, quae loco moventur, designantur quatuor motus progressiones subeunt. Non est opus vnam dari naturam, cum sit motus primus conueniens. Non enim hic de veris tantum generibus sermo est, sed de diuersis gradibus, siue ordinibus viucentium, siue sint vera genera, siue non. Porro vniuersa ex diuersis viuendi modis distinguuntur: ibi verò ex diuersis viarum perfectione, quae sunt quatuor modis distinguuntur. Sed aduertendum huius generis distincta esse inter se, tanquam superiora & inferiora, Quatenus priora, absque his, quae posteriora sunt, seorsim recipiuntur; non contrariè. Arbor enim vegetatur, & non sentit, bruti moventur, & non intelligunt, & tamen quaeunque intelligunt, moventur; quaeunque moventur, sentiunt; quaeunque sentiunt, vegetantur. Praeterea, diuersi viuendi modi sic ex diuersis viarum perfectione distinguuntur, vt non quilibet perfectio suum genus constituitur possit, sed ea tantum, quae a ceteris ita distincta est, vt non possit aliqua ratione ad ceteras reuocari. Quo perspecto,

Quatuor vi-
uentium ge-
nera ex qua-
tuor viuendi
modis colli-
guntur.

Cur ex appetendi vi non habeatur v. sicutur per se vnum genus viuendum, & potius viuendum generandi ex semine aliud. Respondendum est enim vim appetendi non esse 2. Cur non aliunde potius generandi quam ex semine.

cessant dubia, quæ in aduersam partem efficiuntur, scilicet cur vis appetendi non conueniat per se vnum genus viuendum, & potius viuendum generandi ex semine aliud. Respondendum est enim vim appetendi non esse 2. Cur non aliunde potius generandi quam ex semine. Aliquam vitæ perfectionem prædicto modo distinctam à sensu, cum semper illum comitetur. Et potentiam generandi ex semine, annexam esse facultati vegetandi, quia non excedit illius limites; maximè cum eadem sit potentia generatiua & nutritiua, vt alibi diximus, cumq; vegetatio sit generatio quædam partialis viuendi in omnibus viuentibus respectu. Ob quam etiam causam facultas videndi, & memoria, ceteriq; sensus tam externi, quam interni non faciunt diuersa viuentium genera; videlicet quia ad vim sentiendi pertinent; esse quidam sensus non in omnibus animalibus inueniuntur.

Obijciat aliquis contra superiora; Aristoteles proximo capite, tex. 32. docuit, viuentibus moralibus, quibus ratio competit, conuenire ceteros gradus. Videtur igitur docere aliqua esse viuentia ratione prædita & immortalia, quibus ipse non competat. Philoponus hæc verba ita interpretatur, vt voluerit Aristoteles corpora diuina & immortalia, id est, celestia habere vim rationis, non autem sensum, aut alias priores facultates: quod hæc ad solam vitam moralem tuendam datur sint à natura. Hæc tamen interpretatio inuoluit sententiam de animatione celestium corporum, quod neq; verum, neq; Peripateticam esse in libris de Cælo ostendimus. Porro ergo dicendum, Aristotelem verba ista subtilitè, non ex propria opinione, sed in gratiam Platoniorum, qui demones quosdam corpore & ratione præditos, sensu tamè carentes, fingebat.

Ex ista, quæ hæcenus disseruimus, manet tres esse animas, quinque genera potentiarum, quatuor genera viuentium. Sed illud possumus aduerte, si viuens sumatur, vt dicitur non ab accidentalibus, hoc est, ab operatione vitali, siue à potentia ad talem operationem: sed à vita substantiali, quæ est ipsa anima: tunc non quatuor genera viuentium, sed tria constitui debent; nempe vegetatiuum, sensitiuum, intellectiuium; à triplici anima, vegetante, sentiente, intelligente.

QVAESTIO III.

VIRVM POTENTIAE ANIMAE ab eius essentia manent.

ARTICVLVS I.

NEGATIVAE PARTIS.

argumenta.

1. Argum.

Quod potentia non maneat ab essentia animæ, hunc in modum videtur ostendi: Essentia est motus quidam;

sed nihil à se ipso moueri potest, vt probauit Aristoteles 7. Physic. auscult. cap. 1. text. 1. Igitur potentia non maneat ab anima; alioquin anima à se ipsa moueretur, effectq; simul agens & patiens. Agens, dum ex se profunderet potestas; patiens dum eas in se recipiet. Quod si quis dicat potentias immateriales recipi in materia, non verò in animam, siquæ non idem esse agens & patiens: saltem non effugiet, quominus concedat animam participare in rationis respectu immaterialium potentiarum, quæ ab eo solutæ, & in eodem manent, simul agere & pati.

Deinde; Ab eo, quod vnum est, & simplex, non potest naturaliter procedere nisi vnum, sed anima est vna simplexque substantia: nequeunt igitur ab ea plures potentie oriri. Sed respondens ab eo, quod vnum est, posse oriri plura ordine quodam, siquæ potentias animæ ordine quodam naturali ab ea fluere. Contra id obijciat; quia non apparet quinam ordo is esse possit, præsertim cum potentia animæ distinguatur inter se species: atque adeò non possit vna fieri ab alia; cum vnunquodque gignatur à quo simili. Deinde, quia in potentia ordinis non potest vna sine altera operari; cuius tamen oppositum liquet in facultatibus animæ; operatur enim visus, auditu nihil percipiente.

Præterea, Si potentia oritur ab anima, sequetur potentias animæ rationalia comitari eam à corpore excurrente, vi potest originis suæ causam & fontem: atqui non eam comitantur; non igitur ab ea oriuntur. Probatur minor; quia anima separata sicuti illusiones sensuum, siue interiorum, siue exteriorum exercere non potest; ita nec eiusmodi potestas se cum deficit; alioquin frustra eam comitantur.

ARTICVLVS II.

QVAESTIONIS ET ARGUMENTORVM explicatio.

Asserendum tamen est, potentias animæ ab essentia animæ oriri. Nam cum potentia sit *nima ab eo formæ accidentaria subiecto propriæ, ac naturæ immutabilis*, eique consistant esse secundum quid, *essentia*, necessum est, vt ab eo, quod subiecto primū, ac substantiale esse tribuit, hoc est, à forma substantiali, quasi essentia comites proficiantur. Quæ ratio diu Thomæ prima *Anima potentia inchoata* parte, questione septuagesima septima, articulo sexto. Sed illud præterea serendum est, *materialis* animam triplex causæ generis sortiri respectu *potentiarum*; videlicet agentis finalis & materialis: licet laudamus quæst. 9. huius lib. *60. materialis* iam rationem causæ materialis animæ *acom causæ* modet: sortitur ergo anima causalitatem agentis, quia potentias ex se actu fundit: finalis, quia potentia sunt propter animam, vt propter

Platonici de manet quosdam singula corporis, sed sine sensu.

Materiales propter finem, cui a natura destinantur: materiales, quia ipsas in se recipiunt, ac sustinent. Quod tamen de solis immaterialibus potentiis humanæ animæ intelligi debet; cetera namque in materia, prout formæ subest, recipiuntur, vt in lib. de Oritu & interitu ostendimus; quodquid in contrariam partem scripserit Apollinaris quæstione septima huius libri, laudamus quæstione decima, asserentes omnes potentias recipi in qua anima. Quod si ita esset, cerè visio inhæretet animæ rationali, siquidem vbi est potentia, ibi est etus alius immanens & vitalis; at quod visio non sit in anima rationali manifestum est; cum hæc immaterialis & diuisionis experta sit; illa verò materialis & extensa. Accedit, quod si omnes potentie essent in nuda anima, non redè Aristoteles hoc in libro, cap. 33. docuisset potentiarum quasdam esse organicas, id est, organis corporis inhærentes, quasdam non.

Posterioriorem; Licet quædam potentie ita sint affectæ, vt vna quoad luum adionem dependeat ab altera, quo pacto se habet voluntas ad intellectum; neque tamen ex illo ordine, quo se in prima sua origine antecedunt, non colligi ideo omnibus eiusmodi deo deo tantum quoad functiones obediunt. Lege D. Thomam eadem illa quæstione, artic. 4. & 7.

Ad tertium respondendum est; Esti anima omnium suorum potentiarum sors sit; tamen anima in intellectu est a corpore abeuntem non comitari actum, & formaliter, nisi potentias spirituales, quæ in ea recipiuntur; ceteras verò ipsam sequi in eoque manere, tanquam in radice duntaxat. Nam cum earum subiectum sit organum corporeum, eo per abscissum animæ dissoluto, cessant aboleretur.

Solutio 3.

In anima separata potestas organica solum vt in radice manent.

Anima non est præcipua causa efficiens potentiarum.

C VTRVNE ANIMAE POTENTIARE IPSA AB EA DIFFERANT, AN NON.

ARTICVLVS I.

DIVERSAE PHILOSOPHIAE SENTENTIAE.

*D*igna est in hac quæstione sententia. Nullam abrum varietas. Nam Gregorius in 2. d. 16. q. 3. Othmanus dist. 16. quæst. 24. & nature rei 26. Gabriel ibid. q. 1. Marfilus in 1. q. 7. art. 3. inserit animæ ac tota se in Nominalium secula, item Marcellus in suo lib. 3. de Anima, cap. 75. asserunt potentias nec se ipsa, nec formaliter ex natura rei ab animæ essentia distinguunt, licet anima ex varietate actionum diuersa nomina fortatur, itaque animam prout intelligit dici, & esse intellectum, prout appetit, appetitur, & prout videt, aspectum, atque ita ad reliquas suas facultates sese habere. Scotus in 2. d. 16. q. vnicæ, sentis non distinguuntur potentias se ipsa ab anima; distinguuntur tamen formaliter, & ex realem connotata rei. D. Bonauentura in 1. d. 3. q. 3. videtur idem sentire, ait enim, potentias esse idem cum anima, non tamen omnino idem per se sentiam. Durandus in 1. d. 3. q. 2. attribuitur potentias animæ vegetatricis, nimium vim nutriendi, augendi, generandi, esse idem se cum anima; facultates autem sentiendi & intelligendi ab ea realiter distinguuntur.

E Possunt autem pro hisce opinionibus, quatenus in eo conueniunt, quod potentie idem se ipsa cum anima fini, hæc adduci argumenta: Res non ois cogente necessitate multiplicandæ sunt, cum natura ludeat: compendio, & à superfluo quædam maxime abhorreat; atque ulla necessitas cogit distinguere potentias ab anima, tanquam res inter se diuersas. Non sunt ergo distinguendæ. Probatur assumptio, quia licet materia, sine alia

Nullam abrum varietas. Nam Gregorius in 2. d. 16. q. 3. Othmanus dist. 16. quæst. 24. & nature rei 26. Gabriel ibid. q. 1. Marfilus in 1. q. 7. art. 3. inserit animæ ac tota se in Nominalium secula, item Marcellus in suo lib. 3. de Anima, cap. 75. asserunt potentias nec se ipsa, nec formaliter ex natura rei ab animæ essentia distinguunt, licet anima ex varietate actionum diuersa nomina fortatur, itaque animam prout intelligit dici, & esse intellectum, prout appetit, appetitur, & prout videt, aspectum, atque ita ad reliquas suas facultates sese habere. Scotus in 2. d. 16. q. vnicæ, sentis non distinguuntur potentias se ipsa ab anima; distinguuntur tamen formaliter, & ex realem connotata rei. D. Bonauentura in 1. d. 3. q. 3. videtur idem sentire, ait enim, potentias esse idem cum anima, non tamen omnino idem per se sentiam. Durandus in 1. d. 3. q. 2. attribuitur potentias animæ vegetatricis, nimium vim nutriendi, augendi, generandi, esse idem se cum anima; facultates autem sentiendi & intelligendi ab ea realiter distinguuntur.

Distinctionem q. vnicæ, sentis non distinguuntur potentias se ipsa ab anima; distinguuntur tamen formaliter, & ex realem connotata rei. D. Bonauentura in 1. d. 3. q. 3. videtur idem sentire, ait enim, potentias esse idem cum anima, non tamen omnino idem per se sentiam. Durandus in 1. d. 3. q. 2. attribuitur potentias animæ vegetatricis, nimium vim nutriendi, augendi, generandi, esse idem se cum anima; facultates autem sentiendi & intelligendi ab ea realiter distinguuntur.

Argumenta pro his assertionibus.

Solutio 1.

Solutio 2. Secundum argumentum probè respondetur cum Diuo Thoma loco citato primæ partis. Ad primum verò solutionis impugnatioem dicendum erit; Licet potentie animæ inter se specie differant, minimè id obstat, quominus ordine quodam ab anima, vt à fonte dimanent, ita scilicet, vt aliæ alias secundum quandam naturæ aniecessionem præcedant, non vt ab intermedio vniuerso, sed æquiuoco, atque ad eod speciem diuersam. Ad

Oritur potentia anima ordine quodam.

adicitia faciliare, est sua potētia passiva ad recipiendam formam; & accidentia, quæ agunt, sunt sua potentia actiua ad agendum, ita & substantia animæ per se potest esse sua potentia actiua ad operandum; præsertim cum anima tam marerit, quam accidentibus dignitate præset. Corroboraturque argumentum, quia potentia apud eos, qui ipsas ab anima distinguunt, fluunt immediate ab essentia animæ. Quare iam animam ipsam proximum earum principium esse constituitur. Quod si ita est, cur non etiam immediatum suum functionem principium erit?

2. Item; Differentiæ principales non possunt ab accidentibus desumijse rationale & sensibile sunt essentialia differentia; sumuntur verò à ratione, siue intellectu, & à sensu. Ligitur intellectus & sensus non sunt accidentia, sed ipsa substantia earum rerum, quibus competunt.

3. Tertio; Principium operandi est potentia, sed anima est principium operandi siquidem, ut definitur Aristot. Anima est id, quo viuimus, sentimus, loco mouemur, & intelligimus; ergo anima est ipsæ potentia. Atque huius sententia videtur fuisse D. Augustinus in Sermonibus de Imagine, cap. 11. ubi ait, animam esse intellectum, esse memoriam, esse voluntatem; & 10. de Trinitate, cap. 11. ubi docet memoriam, intelligentiam & voluntatem non esse tres vitas, sed vnā duntaxat vitam; nec tres mentes, sed vnā mentem; & in lib. de Spiritu & Anima, cap. 13. Dicitur, inquit, anima, dum vegetatur, spiritus, dum contempletur; sensus, dum sentit; animus, dum sapit; dum intelligit, mens; dum discernit; ratio; dum recordatur, memoria; dum vult, voluntas; ista tamen non differunt in substantia, quemadmodum in nominibus, quoniam omnia ista vna anima est, proprietates quidem diuersas, sed essentia vna.

4. Quarto; Si potentia distingueretur realiter ab anima, possent illi se in diuinius conseruari, quod tamen repugnantiam inuoluit; ergo, &c. Propter assumptum tunc quia cum potentia includatur in sua definitione subiectum, cui inhaerent, nullo pacto ab ea diuelli poterunt; tum quia si extra animam esse possent, possent etiam ita spectare operari, atque ad id intellectus intelligere, voluntas velle, aspectus cernere. Quod est absurdum.

5. Postremo; Immediatum principium generationis est forma substantialis generantis; ergo & immediatum principium nutritionis, quæ est quædam partialis generatio; & ex consequenti etiam immediatum principium accretionis erit eadem substantia; cum accretio non exigat potentiam à nutritione distinctam. Assumptum probatur, quia substantia non nisi à substantia efficitur; alioquin si ab accidente, siue tanquam à principali, siue tanquam à minus præcipua causa fieret; aliquid ultra suam speciem & naturam ageret, quod

A absurdum est. Quare non videtur negandum saltem potētiā animæ vegetariis eisdem re cum anima, ut Durandus asseribat.

ARTICVLVS II.

QVĪD IN PROPOSITA QVÆSTIONE SENTIENDUM SIT.

A Mplectenda tamē est sententia D. Thomæ Potentiā ab alijs in locis, rō 1. p. q. 77. art. 1. Citer. anima distincta. ibid. Alensis 2. p. q. 65. memb. 1. Aegid. quodlib. 1. g. 1. 3. q. 10. Capreoli in 2. d. 3. q. 3. art. 2. M. Alberti D. Thomæ 2. d. 3. artic. ult. & 2. lib. de Anima, tract. 1. cap. 11. Caietanus. Apollinaris hoc in lib. q. 7. laudum quælib. 9. Capreolus. Heruzi quodlib. 1. q. 9. & aliorum complurium, asserentium omnes potētiās distingui Distinguuntur ipsa ab animæ quod item de cæteris facul. tur formalitatis actiuis aliarum rerum interuenit debet, ver.

Ac primum, quod nequaquam verisimile sit 1. Ratio. potētiās ita esse idem re cum anima, ut nec formaliter ab ea differant, ex eo concluditur, quia alioquin diceretur intellectus velle, voluntate intelligere, aspectus audire; quod est contra communē sensum, ac modum loquendi. Item; Id quod ex se indifferens est ad diuersos actus, oportet ut per aliquid superadditum, ad eos determinetur; sed essentia animæ in se spectata est indifferens ad quemlibet eorum actuum, quos edit (alioquin eam animæ essentia vna sit, & actus plures, reque ipsa distincta); idem secundum idem esset simul determinatum ad plura realiter diuersa, quod fieri nequit) oportet igitur essentiam animæ per aliquid ad hunc & illum actum determinari. Id verò nihil aliud est, quam ipsæ animæ facultates, seu potētiæ. Igitur potētiæ sunt aliquid superadditum essentia.

Tum verò quod potētiæ sic animæ adue. De hac re in niant, ut ab ea re ipsa differant, ita suadet: Physic. libro 2. c. 7. q. 18. Re ipsa differunt. Nulla substantia potest esse immediatum suæ operationis principium. Igitur potētiæ, per quam anima operatur, non est ipsamet anima substantia. Antecedens non modò assentit ab Averroë 7 Metaph. con. 31. sed videtur etiam ad mentem Aristotelis lib. de Sensu, cap. 2. ubi docet ignem, terram, cæteraque; similiter non esse nata agere, nisi prout habent contrarietatem, id est, calorem & frigus, ac alias qualitates, quarum interuenit operantur. Deinde probatur idem antecedens ex eo, quia vi substantia sine accidentibus non consistit, ita nec sine illis agit. Item qui frustra notata tantam accidentium varietatē & apparatus substantijs dedisset, si substantia per se actiones suas proximè obire possent.

Item, Elementa, quæ maximè actius sunt, habent ad operandum virtutes re ipsa à suis formis substantialibus diuersas; videlicet primarias qualitates, ut vigneis calorem & frigiditatem, aqua frigiditatem & humorem; ergo per ratione inest animæ vires ad agendum ab ea di-

Confirmatur.

Fauet Aug.

Gravitas & leuitas à forma subsistentiali diffusi realiter.

ca distincte. Idem etiam ostendi potest ex facultatibus motibus, grauitate, inquam, & leuitate. Nam quod hæc à corporibus quibus conueniunt, se dissident; ratio ostendit, quia possunt diuina virtute seorsim existere sine forma substantiali. At grauitas & leuitas potentiarum quædam sunt naturales ab elementorum formis primò oriundæ, indeque mixtis corporibus communicatæ. Quod si hæc à suis formis ipsa differunt, quod non idem de cæteris facultatibus actiuis asserendum erit. Accedit testimonium D. Dionysij, cap. 11. de diuinis nominibus, ubi ait celestes spiritus diuini in essentia, virtutem, & operationem; quæ verba indicant hæc esse res distinctas. Quare multo magis in anima aliud esse essentia, aliud virtus.

D. Dionysij.

talis operatio oritur. Neq; D. Augustinus loco citato contrariam opinionem asseruit, sed duntaxat in sensu causam designante, quem causalem vocat, dixit animam esse intellectum, id est, intellectum fluere ab anima, & tres animæ potentias non esse res vitas, id est, non fundari, seu consistere in triplici anima, sed in vna tantum anima humana. Ad id vero, quod ex lib. de spiritu, & anima citatur, dicendum id opus falsò tribui Augustino, vt doctores Louanici palam conuincunt. Deinde occurrent citatis verbis ostendi magis identitatem omnium graduum essentialium animæ in vnâ essentia, quàm potentiarum ipsius aut inter se, aut eum eadem anima.

D. Aug. animam & potentias idem esse non esse.

ARTICVLVS III.

SOLVTIO ARGVMENTORVM PRIMI ARTICVLI.

Solutio 1. arg. Illamvis igitur eorum argumenta, qui potentias ab anima se ipsa non distinguunt. Ad primum concedenda est propositio, neganda assumptio, & ad eius probationem dicendum, licet materia sit sua potentia passiva.

Qualitates suæ, & operatiue qualitates sunt sua vis actiua sunt usque potius de se ipsam posse esse suam ipsa actiua potentiam actiuam; quia esse potentia passiva non designat perfectionem, sed imperfectiorem. Et non potius, sicut & pati. Item, esse potentiam actiuam instrumentariam denotat perfectionem imperfectiorem admixtam, quam non est absurdum accidentariis formis non distinguere.

Agens principiale. At esse suam potentiam actiuam tantum agens principale arguit maiorem diuinitatem, quàm rebus creatis conueniat. Quod si vt anima nequeat esse sua potentia actiua cum ipsa sit principale agens formale respectu suarum functionum. Ad alteram verò confirmationem eiusdem minoris respondendum est, potentias dari ab anima per emanationem, ita tamen vt anima respectu illarum non sit principale agens, sed quasi instrumentum præcipuum agentis, id est, generantis, siue efficientis, vt superius commonimus.

Solutio 2. Dis. Ad secundum. Rationale, & sensibile prout se sentiant esse essentiales differentes sunt, non sumi ab intellectibus, & à sensu, sed esse gradus Metaphysicorum à potentia, quæ peruenit à forma, & à materia, & quibus compositum coalescit.

Solutio 3. Ad tertium. Anima esse principium operandi principale, & esse id, quo præcipue, & tanquam à radice viuimus: tale verò principium non esse potentiam, quia potentia, si sic vitalis, de qua in argumento agitur, est id, à quo proxime, & vt à minus principie causa vi-

gnantia si anima cuiusque potentia se iunctim des Caprood. existat diuinitus. Ad primum verò impugnatioem dicto multa inueniunt in definiendo. 1. d. 3. q. 3. minime separabilia, quæ tamen in existendo separari valent, vt patet in rebus veluti patet ac filio, quæ naturaliter separati dantur. Ad secundum impugnationem respondendum actiouis vitales licet neque à Deo solo vitaliter elici valent, vt plerique huius ætatis Philosophi approbant, ita neque posse elici à potentia, nisi cum hæc ipsi animæ inhærent, eiq; intimè coniuncta fuerint, eus rei ratio copiosior alibi tradenda erit. Ad vltimum negandum est an recedens, & ad eius probationem dicendum substantiam non gigni tanquam à causa principali, nisi à substantia: posse tamen accidentia vltra suam speciem agere, & attingere formam substantialem productionem, non vi sua, sed quatenus sunt instrumenta substantiarum generantis, vt 1. Physicæ auscultationis libro copiosè discerimus.

QVAESTIO V.

DISTINGVANTVR NE POTENTIA PER ACTVS, & OBIECTA, AN NON?

ARTICVLVS I.

VIDERI NON DISTINGVI.

NON querimus vtum potentia distingvantur per actus, & obiecta tanquam per essentiales differentias, id enim planum est non ita se habere, cum actus & obiecta sint extrinsecas potentia. Solùm ergo in controuersiam vocamus, num potentia actuum suarum distinctionem capiant in ordine ad actus, quæ edunt, & ad obiecta, in quæ tendunt, ita vt quæ in ipsa est distinctio, tantum in potentia reperiat. Occurrit verò in pat-

*Pro parte
negativa.
Argumentum.*

tem negatiuam hæc potissimum argumen-
ta. Primum, Vna, eademq; potentia specie
exerct actus diuersarum specierum: Igitur
potentia non sumunt distinctionem specifi-
cam ex actibus. Probatu antecedens, quia
vnus idemq; intellectus elicit actum scien-
tiæ, & opinionis, qui haud dubie inter se spe-
cie distinguuntur. Quod si quis dicat hosce
actus distine specie, non prout eliciuntur à
potentia intellectus secundum se, ac nude
sumpta, sed vt informati habitibus diuersis
speciei, nempe scientia, & opinione. Contrà:
Ab vna, eademq; imagine intelligibili elici
possunt actus distincti specie, vt ab imagine
hominis conceptus hominis, & conceptus ani-
malis (est hic non adæquet speciem, quæ
hominem representat) atqui in huiusmodi
actibus non licet recurrere ad habitus distin-
ctos speciei, quibus intellectus informetur. Sim-
pliciter ergo à potentia eiusdem speciei egre-
ditur actus specie diuersi. Quod etiã aperte
liquet in volutate: à qua omni habitu caren-
te cdi poterit actus iustitiæ, & iniustitiæ, amo-
ris, & odij, qui specie inter se differunt.

2. Secundò, Idem specie obiectu pertinet ad
potentias specie diuersas, & obiecta specie
distincta pertinent ad potentia eiusdem spe-
ciei; ergo potentia non distinguuntur per
habitudinem ad obiectum. Probatu assu-
ptum quoad priorem partem, quia idem color
& intelligitur intellectu, & cernit visu. Quo-
ad posteriorem; quia candor, & nigredo dif-
ferunt specie, & tamẽ ambo sub eadem spe-
cie potentiam cadunt, nimirum sub aspectum.

3. Tertiò, Intellectus habet pro termino ver-
bum per eam expressum, & rem, quam intel-
ligimus; vel igitur intellectus exprit speciem
à verbo tantum, vel à re intellecta tantum,
vel ab utroq; Non à verbo, vel à re intellecta
tantum, cum ad verumque terminetur; non
ab utroq; cum verbum, & res cognita diffe-
rant specie, & vnus specie actus nõ possit feri
in duos specie terminos. Nullo igitur pa-
cto intellectus distinguitur specie per termi-
num: quod similiter de cæteris actibus intel-
lectus dicendũ erit. Ex quo sequitur nec po-
tentias distingui per actus, cum eadem sit ra-
tio actuum ad terminos, quæ potentiarum
ad actus.

ARTICVLVS II.

POTENTIAS DISTINGVI PER
actus, & obiecta, neg, argumenta in
aduersum adducta vim
habere.

*Per actus &
obiecta pos-
sunt distin-
guuntur.*

Hæc tamen argumenta nihil obstant, quo-
minim cum communis philosophantium
schola tuamur potentias distingui per actus,
& obiecta. Cuius assertiois ea potissimum

A ratio est, vt explicat D. Thomas 1. part. quæst.
77. artic. 3. quia cum vnusqueq; potentia acti-
ua suscipit naturam referatur ad actum, & obie-
ctum; nec esse est vt in ordine ad illa rationem
suam, & essentiam habeat, prout dicitur, vt ab ijs
distinctionem fortitur. Atque hinc est quod
potentia nõ nisi per actus, & obiecta, rit de-
finiuntur. Quod significauit Aristoteles hoc
in lib. cap. 4. text. 33. cum docuit actus, & ob-
iecta esse ratione, seu definitione priora po-
tentia.

Ceterum difficultas non parua est quod pa-
cto hæc distinctio sumenda sit, ac quam difficul-
tatem duobus primis superioris articuli
argumentis explicuimus. A duertendum igitur
est obiectum causæ; potius dupliciter spe-
ciari posse. Videlicet materialiter, seu vt res
quedam est, verbi gratia, candidum, quia can-
didum, secundum suam naturam: vel formaliter,
id est, secundum eam rationem, qua cadit
sub potentiam, & ad ipsum potentia refertur,
quæ ratio dicitur visibilitas. Quæ d paratio
ne de cæteris obiectis comparatione suarum
potentiarum existimandũ est. Deinde haud
ignorabis actus, qui ab aliqua potentia vna
secundum speciem, egrediuntur, esse alio
qui inter se specie distinguantur, vt visio albi,
& visio nigri; omnes tamen subordinari vni
rationi formali specificæ obiecti adæquati
totius potentia sub qua in obiectum tendunt;
quæ ratio in obiecto visus, est visibile,
in obiecto intellectus, intelligibile, simili-
terq; in cæteris. At enim hæc ratio formalis
non vnit prædictos actus in vnã d fferen-
tiam specificam essentialiẽ; id enim haud-
quaquã fieri potest; alioqui decideret à pro-
pria natura, vel differrent, & non differrent
inter se specie, quæ est aperta repugnantiã;
sed dicuntur ij actus eiusmodi ratione formali
specificæ subordinari, quatenus sub ea in
obiectum feruntur. Atque hinc est quod visio
albi, & visio nigri secundum se spectatz, & pro-
ut tendunt in sua peculiaria obiecta in se sum-
pta differunt specie, prout vero feruntur in
eadem, vt stant sub ratione specifica obiecti
adæquati visus, quæ dicitur visibilitas, censetur
vnus speciei, non quidem in se; nec enim
possunt in vnã speciem infimam contrahi,
vt diximus, sed eo pacto, quo homo, & nix, quatenus
affecta candore, conueniunt in vnã
speciem infimam, seruatus interim intus
fatis naturarum suarum differentia.

Ceterum difficultas non parua est quod pa-
cto hæc distinctio sumenda sit, ac quam difficul-
tatem duobus primis superioris articuli
argumentis explicuimus. A duertendum igitur
est obiectum causæ; potius dupliciter spe-
ciari posse. Videlicet materialiter, seu vt res
quedam est, verbi gratia, candidum, quia can-
didum, secundum suam naturam: vel formaliter,
id est, secundum eam rationem, qua cadit
sub potentiam, & ad ipsum potentia refertur,
quæ ratio dicitur visibilitas. Quæ d paratio
ne de cæteris obiectis comparatione suarum
potentiarum existimandũ est. Deinde haud
ignorabis actus, qui ab aliqua potentia vna
secundum speciem, egrediuntur, esse alio
qui inter se specie distinguantur, vt visio albi,
& visio nigri; omnes tamen subordinari vni
rationi formali specificæ obiecti adæquati
totius potentia sub qua in obiectum tendunt;
quæ ratio in obiecto visus, est visibile,
in obiecto intellectus, intelligibile, simili-
terq; in cæteris. At enim hæc ratio formalis
non vnit prædictos actus in vnã d fferen-
tiam specificam essentialiẽ; id enim haud-
quaquã fieri potest; alioqui decideret à pro-
pria natura, vel differrent, & non differrent
inter se specie, quæ est aperta repugnantiã;
sed dicuntur ij actus eiusmodi ratione formali
specificæ subordinari, quatenus sub ea in
obiectum feruntur. Atque hinc est quod visio
albi, & visio nigri secundum se spectatz, & pro-
ut tendunt in sua peculiaria obiecta in se sum-
pta differunt specie, prout vero feruntur in
eadem, vt stant sub ratione specifica obiecti
adæquati visus, quæ dicitur visibilitas, censetur
vnus speciei, non quidem in se; nec enim
possunt in vnã speciem infimam contrahi,
vt diximus, sed eo pacto, quo homo, & nix, quatenus
affecta candore, conueniunt in vnã
speciem infimam, seruatus interim intus
fatis naturarum suarum differentia.

Ceterum difficultas non parua est quod pa-
cto hæc distinctio sumenda sit, ac quam difficul-
tatem duobus primis superioris articuli
argumentis explicuimus. A duertendum igitur
est obiectum causæ; potius dupliciter spe-
ciari posse. Videlicet materialiter, seu vt res
quedam est, verbi gratia, candidum, quia can-
didum, secundum suam naturam: vel formaliter,
id est, secundum eam rationem, qua cadit
sub potentiam, & ad ipsum potentia refertur,
quæ ratio dicitur visibilitas. Quæ d paratio
ne de cæteris obiectis comparatione suarum
potentiarum existimandũ est. Deinde haud
ignorabis actus, qui ab aliqua potentia vna
secundum speciem, egrediuntur, esse alio
qui inter se specie distinguantur, vt visio albi,
& visio nigri; omnes tamen subordinari vni
rationi formali specificæ obiecti adæquati
totius potentia sub qua in obiectum tendunt;
quæ ratio in obiecto visus, est visibile,
in obiecto intellectus, intelligibile, simili-
terq; in cæteris. At enim hæc ratio formalis
non vnit prædictos actus in vnã d fferen-
tiam specificam essentialiẽ; id enim haud-
quaquã fieri potest; alioqui decideret à pro-
pria natura, vel differrent, & non differrent
inter se specie, quæ est aperta repugnantiã;
sed dicuntur ij actus eiusmodi ratione formali
specificæ subordinari, quatenus sub ea in
obiectum feruntur. Atque hinc est quod visio
albi, & visio nigri secundum se spectatz, & pro-
ut tendunt in sua peculiaria obiecta in se sum-
pta differunt specie, prout vero feruntur in
eadem, vt stant sub ratione specifica obiecti
adæquati visus, quæ dicitur visibilitas, censetur
vnus speciei, non quidem in se; nec enim
possunt in vnã speciem infimam contrahi,
vt diximus, sed eo pacto, quo homo, & nix, quatenus
affecta candore, conueniunt in vnã
speciem infimam, seruatus interim intus
fatis naturarum suarum differentia.

Ceterum difficultas non parua est quod pa-
cto hæc distinctio sumenda sit, ac quam difficul-
tatem duobus primis superioris articuli
argumentis explicuimus. A duertendum igitur
est obiectum causæ; potius dupliciter spe-
ciari posse. Videlicet materialiter, seu vt res
quedam est, verbi gratia, candidum, quia can-
didum, secundum suam naturam: vel formaliter,
id est, secundum eam rationem, qua cadit
sub potentiam, & ad ipsum potentia refertur,
quæ ratio dicitur visibilitas. Quæ d paratio
ne de cæteris obiectis comparatione suarum
potentiarum existimandũ est. Deinde haud
ignorabis actus, qui ab aliqua potentia vna
secundum speciem, egrediuntur, esse alio
qui inter se specie distinguantur, vt visio albi,
& visio nigri; omnes tamen subordinari vni
rationi formali specificæ obiecti adæquati
totius potentia sub qua in obiectum tendunt;
quæ ratio in obiecto visus, est visibile,
in obiecto intellectus, intelligibile, simili-
terq; in cæteris. At enim hæc ratio formalis
non vnit prædictos actus in vnã d fferen-
tiam specificam essentialiẽ; id enim haud-
quaquã fieri potest; alioqui decideret à pro-
pria natura, vel differrent, & non differrent
inter se specie, quæ est aperta repugnantiã;
sed dicuntur ij actus eiusmodi ratione formali
specificæ subordinari, quatenus sub ea in
obiectum feruntur. Atque hinc est quod visio
albi, & visio nigri secundum se spectatz, & pro-
ut tendunt in sua peculiaria obiecta in se sum-
pta differunt specie, prout vero feruntur in
eadem, vt stant sub ratione specifica obiecti
adæquati visus, quæ dicitur visibilitas, censetur
vnus speciei, non quidem in se; nec enim
possunt in vnã speciem infimam contrahi,
vt diximus, sed eo pacto, quo homo, & nix, quatenus
affecta candore, conueniunt in vnã
speciem infimam, seruatus interim intus
fatis naturarum suarum differentia.

Ceterum difficultas non parua est quod pa-
cto hæc distinctio sumenda sit, ac quam difficul-
tatem duobus primis superioris articuli
argumentis explicuimus. A duertendum igitur
est obiectum causæ; potius dupliciter spe-
ciari posse. Videlicet materialiter, seu vt res
quedam est, verbi gratia, candidum, quia can-
didum, secundum suam naturam: vel formaliter,
id est, secundum eam rationem, qua cadit
sub potentiam, & ad ipsum potentia refertur,
quæ ratio dicitur visibilitas. Quæ d paratio
ne de cæteris obiectis comparatione suarum
potentiarum existimandũ est. Deinde haud
ignorabis actus, qui ab aliqua potentia vna
secundum speciem, egrediuntur, esse alio
qui inter se specie distinguantur, vt visio albi,
& visio nigri; omnes tamen subordinari vni
rationi formali specificæ obiecti adæquati
totius potentia sub qua in obiectum tendunt;
quæ ratio in obiecto visus, est visibile,
in obiecto intellectus, intelligibile, simili-
terq; in cæteris. At enim hæc ratio formalis
non vnit prædictos actus in vnã d fferen-
tiam specificam essentialiẽ; id enim haud-
quaquã fieri potest; alioqui decideret à pro-
pria natura, vel differrent, & non differrent
inter se specie, quæ est aperta repugnantiã;
sed dicuntur ij actus eiusmodi ratione formali
specificæ subordinari, quatenus sub ea in
obiectum feruntur. Atque hinc est quod visio
albi, & visio nigri secundum se spectatz, & pro-
ut tendunt in sua peculiaria obiecta in se sum-
pta differunt specie, prout vero feruntur in
eadem, vt stant sub ratione specifica obiecti
adæquati visus, quæ dicitur visibilitas, censetur
vnus speciei, non quidem in se; nec enim
possunt in vnã speciem infimam contrahi,
vt diximus, sed eo pacto, quo homo, & nix, quatenus
affecta candore, conueniunt in vnã
speciem infimam, seruatus interim intus
fatis naturarum suarum differentia.

Ceterum difficultas non parua est quod pa-
cto hæc distinctio sumenda sit, ac quam difficul-
tatem duobus primis superioris articuli
argumentis explicuimus. A duertendum igitur
est obiectum causæ; potius dupliciter spe-
ciari posse. Videlicet materialiter, seu vt res
quedam est, verbi gratia, candidum, quia can-
didum, secundum suam naturam: vel formaliter,
id est, secundum eam rationem, qua cadit
sub potentiam, & ad ipsum potentia refertur,
quæ ratio dicitur visibilitas. Quæ d paratio
ne de cæteris obiectis comparatione suarum
potentiarum existimandũ est. Deinde haud
ignorabis actus, qui ab aliqua potentia vna
secundum speciem, egrediuntur, esse alio
qui inter se specie distinguantur, vt visio albi,
& visio nigri; omnes tamen subordinari vni
rationi formali specificæ obiecti adæquati
totius potentia sub qua in obiectum tendunt;
quæ ratio in obiecto visus, est visibile,
in obiecto intellectus, intelligibile, simili-
terq; in cæteris. At enim hæc ratio formalis
non vnit prædictos actus in vnã d fferen-
tiam specificam essentialiẽ; id enim haud-
quaquã fieri potest; alioqui decideret à pro-
pria natura, vel differrent, & non differrent
inter se specie, quæ est aperta repugnantiã;
sed dicuntur ij actus eiusmodi ratione formali
specificæ subordinari, quatenus sub ea in
obiectum feruntur. Atque hinc est quod visio
albi, & visio nigri secundum se spectatz, & pro-
ut tendunt in sua peculiaria obiecta in se sum-
pta differunt specie, prout vero feruntur in
eadem, vt stant sub ratione specifica obiecti
adæquati visus, quæ dicitur visibilitas, censetur
vnus speciei, non quidem in se; nec enim
possunt in vnã speciem infimam contrahi,
vt diximus, sed eo pacto, quo homo, & nix, quatenus
affecta candore, conueniunt in vnã
speciem infimam, seruatus interim intus
fatis naturarum suarum differentia.

Ceterum difficultas non parua est quod pa-
cto hæc distinctio sumenda sit, ac quam difficul-
tatem duobus primis superioris articuli
argumentis explicuimus. A duertendum igitur
est obiectum causæ; potius dupliciter spe-
ciari posse. Videlicet materialiter, seu vt res
quedam est, verbi gratia, candidum, quia can-
didum, secundum suam naturam: vel formaliter,
id est, secundum eam rationem, qua cadit
sub potentiam, & ad ipsum potentia refertur,
quæ ratio dicitur visibilitas. Quæ d paratio
ne de cæteris obiectis comparatione suarum
potentiarum existimandũ est. Deinde haud
ignorabis actus, qui ab aliqua potentia vna
secundum speciem, egrediuntur, esse alio
qui inter se specie distinguantur, vt visio albi,
& visio nigri; omnes tamen subordinari vni
rationi formali specificæ obiecti adæquati
totius potentia sub qua in obiectum tendunt;
quæ ratio in obiecto visus, est visibile,
in obiecto intellectus, intelligibile, simili-
terq; in cæteris. At enim hæc ratio formalis
non vnit prædictos actus in vnã d fferen-
tiam specificam essentialiẽ; id enim haud-
quaquã fieri potest; alioqui decideret à pro-
pria natura, vel differrent, & non differrent
inter se specie, quæ est aperta repugnantiã;
sed dicuntur ij actus eiusmodi ratione formali
specificæ subordinari, quatenus sub ea in
obiectum feruntur. Atque hinc est quod visio
albi, & visio nigri secundum se spectatz, & pro-
ut tendunt in sua peculiaria obiecta in se sum-
pta differunt specie, prout vero feruntur in
eadem, vt stant sub ratione specifica obiecti
adæquati visus, quæ dicitur visibilitas, censetur
vnus speciei, non quidem in se; nec enim
possunt in vnã speciem infimam contrahi,
vt diximus, sed eo pacto, quo homo, & nix, quatenus
affecta candore, conueniunt in vnã
speciem infimam, seruatus interim intus
fatis naturarum suarum differentia.

Ceterum difficultas non parua est quod pa-
cto hæc distinctio sumenda sit, ac quam difficul-
tatem duobus primis superioris articuli
argumentis explicuimus. A duertendum igitur
est obiectum causæ; potius dupliciter spe-
ciari posse. Videlicet materialiter, seu vt res
quedam est, verbi gratia, candidum, quia can-
didum, secundum suam naturam: vel formaliter,
id est, secundum eam rationem, qua cadit
sub potentiam, & ad ipsum potentia refertur,
quæ ratio dicitur visibilitas. Quæ d paratio
ne de cæteris obiectis comparatione suarum
potentiarum existimandũ est. Deinde haud
ignorabis actus, qui ab aliqua potentia vna
secundum speciem, egrediuntur, esse alio
qui inter se specie distinguantur, vt visio albi,
& visio nigri; omnes tamen subordinari vni
rationi formali specificæ obiecti adæquati
totius potentia sub qua in obiectum tendunt;
quæ ratio in obiecto visus, est visibile,
in obiecto intellectus, intelligibile, simili-
terq; in cæteris. At enim hæc ratio formalis
non vnit prædictos actus in vnã d fferen-
tiam specificam essentialiẽ; id enim haud-
quaquã fieri potest; alioqui decideret à pro-
pria natura, vel differrent, & non differrent
inter se specie, quæ est aperta repugnantiã;
sed dicuntur ij actus eiusmodi ratione formali
specificæ subordinari, quatenus sub ea in
obiectum feruntur. Atque hinc est quod visio
albi, & visio nigri secundum se spectatz, & pro-
ut tendunt in sua peculiaria obiecta in se sum-
pta differunt specie, prout vero feruntur in
eadem, vt stant sub ratione specifica obiecti
adæquati visus, quæ dicitur visibilitas, censetur
vnus speciei, non quidem in se; nec enim
possunt in vnã speciem infimam contrahi,
vt diximus, sed eo pacto, quo homo, & nix, quatenus
affecta candore, conueniunt in vnã
speciem infimam, seruatus interim intus
fatis naturarum suarum differentia.

plantalem; parique ratione, nec sensitivam tantum, id est, belluinam contineri forma. I. ter in intellectiva, cum sint species inter se distinctae. Hinc ergo perspicua iam relinquatur argumenti solutio. Et enim diuisio animae sic intelligenda est, ut primum eius membrum sit anima vegetatiua tantum, secundum sensitiva tantum; Tertium intellectiva, quia ratione non disponitur ordinatum in rebus serie vnum sub altero. Illud tamen adverte, animam vegetatiuam tantum dici contineri virtute in sensitiva tantum, & ambas in rationali, quatenus sensitiva tantum non solum exercet operationes sibi proprias, id est, functiones sensum; sed etiam eas, quas vegetatiua; simuliterque intellectiva operationes sensitivae & vegetativae.

A per immateriale appetitum: atqui illa duo constitunt duplex potentiarum genus; ergo & haec. Tertio, facultas motiva tendit in vbi; sed vbi non est aliquid extrinsecum rei, cum sit existentia mobilis in loco, ut lib. 03. Phisic. statimur: ergo collectio illa potentiarum non recte habet.

Obiectio.

Hae obiectionibus ita occutes: Primae, dicendo, etiam vim gignendi versari circa obiectum coniunctum, quia perficit semen, qd' in ipso viucnte fit ex alimentis superfluo, in quod formatiem vim proximè agendo impunit. Secundae, neganda est maior propositio. Non est enim uti obiecta parviora, quia veterique appetitus, tam sensitivus, quam intellectivus tendunt in obiectum sub ratione finis, nec distinguuntur propriis differentijs ad obiectum, quia obiectum est, pertinentibus, sicuti sensus & intellectus, ut diximus. Lege Ferrariensem hoc loco, quæst. 5.

Soluntur obiectioes.

Vu gignendi circa obiectum coniunctum versatur.

Tertiae respondendum est, facultatem motivam, secundum opinionem illam, quam in Phisicis amplexi sumus, eatenus dici fecimus in extrinsecum, quatenus existentia in loco sumenda est in ordine ad spatium, cui respondet, & quod res per motum localem decurrit.

QVAESTIO II.

SINTNE POTENTIARVM

genera quinque, viuentium quatuor.

ARTICVLVS I.

QVINQUE ESSE GE-

nera potentiarum.

Quinque sunt viuentium potentiarum. Ratio propria deservit.

Priori parti controuersiae respondemus, quinque esse primas & generales potentias rerum viuentium: nimirum vim vegetandi, sentiendi, loco mouendi, appetendi, intelligendi. Ratio huius distinctionis, ut D. Thomas edocet l. par. quæst. 78. artic. 1. colligitur ex obiectis, circa quæ viuentium operatio insitit. Vel enim obiectum est corpus coniunctum animæ, vel est aliquid separatum. In coniunctum agit potentia vegetandi, quia occupatur in alimentis concoctione & mutatione. In separatum verò fiunt ceteræ vires, vel ita vt eius imaginem intra se habeant, quæ recipiuntur in organo corporeo, pertinet ad potentiam sensitivam; alioquin verò ad intellectivam: vel ita vt in ipsum tendant tanquam in finem, aut tanquam in terminum motus. Si priori modo, est appetitus, cuius est finis in bonum, atque adeo in finem, si posteriori, est vis loco motiva. Quaræ totidem sunt generales potentias rerum viuentium.

Sed obijciat aliquis: Vim gignendi continetur sub potentia vegetatiua, & ita non versatur circa obiectum leparatum; videlicet circa singulare distinctum a generalitate, quod denud producit ad consuetudinem speciem. Igitur perperam diximus, potentiam vegetandi, sub qua gignendi vis continetur, spectare obiectum coniunctum. Deinde, ut se habet sensibile ad intelligibile; ita appetibile per appetitum corporeum ad appetibile

Obiectio.

Obiectio.

ARTICVLVS II.

QVATVOR ESSE GE-

nera viuentium.

Quod ad secundam controuersiam partem spectat, respondemus quatuor esse gradus, seu genera viuentium. Quædam enim vegetantur, quædam sentiunt, alia loco moventur, alia intelligunt. In qua diuisione per ea, quæ loco moventur, designantur quæ motum progressionis habent. Non est opus vnam dari naturam, cum is motus primò conueniat. Non enim hic de veris tantum generibus sermo est. sed de diuersis gradibus, siue ordinibus viuentium, siue sint vera genera, siue non. Porro viuentia ex diuersis viuendi modis distinguuntur: hi verò ex diuersa viæ perfectione, quæ aduntaxat quatuor modis distinguuntur. Sed aduertendum hæc genera distincta esse inter se, tanquam superiora & inferiora. Quatenus priora, absque his, quæ posteriora sunt, seorsim reperiuntur; non contrariè. Airiores enim vegetantur, & nō sentiunt; brutia moventur, & non intelligunt; & tamen quæcunque intelligunt, moventur; quæcunque moventur, sentiunt; quæcunque sentiunt, vegetantur. Præterea, diuersi viuendi modis ex diuersa viuendi perfectione distinguuntur, ut non quilibet perfectio suum genus constituitur possit, sed ea tantum, quæ a ceteris ita distincta est, ut non possit aliqua ratione ad ceteras reuocari. Quo percipito, cessant

Quatuor viuentium genera ex quatuor viuendi modis colliguntur.

Materialis propter finem, cui a natura destinatur: materialis, quia ipsas in se recipit, ac sustinet. Quod tamen de solis immaterialibus potentibus humanæ animæ intelligi debet; cetera namque in materia, prius formæ subest, recipiuntur, ut in lib. de Oritu & interitu ostendimus; quidquid in contrariam partem scilicet Apollinarius quæstione septima huius libri, laudans quæstione decima, asserentes omnes potentias recipi in eadem anima. Quod si ita esset, certè visio inhæreret animæ rationali; siquidem ubi est potentia, ibi est eius actus immanens & vitalis; at quod visio non sit in anima rationali manifestum est; cum hæc immaterialis & diuisibilis exposita sit; illa verò materialis & extensa. Accedit, quod si omnes potentias efficeret in eadem anima, non rectè Aristoteles hoc in libro, cap. 33. docuisset potentiarum quasdam esse organicas, id est, organis corporis inhærentes, quasdam non.

A posteriori; Licet quædam potentia ita sine affectu, ut una quoad iam ad actionem dependat ab altera, quo pacto se habet voluntas ad intellectum; neque tamen ex illo ordine, quo se in prima sua origine antecedunt, non colligi in omnibus cuiusmodi dependentiam quoad suaditione obundas. Lege D. Thomam eadem illa quæstione, artic. 4. & 7.

Ad tertium respondendum est; Erit anima omnium suarum potentiarum fons sita in anima in intellectu & corpore ab eo tem non comitans actu, & formaliter, nisi potentias spirituales, quæ in ea recipiuntur; ceteras verò ipsam sequi, in eoque manere, tanquam in radice duntaxat. Nam cum earum subiectum sit organum corporeum, eo per abesse cum animæ dissolutum, & effectum aboleretur.

Solutio 3.

In anima separata potentie organice solum ut in radice manent.

QVAESTIO IV.

UTRUMNE ANIMAE POTENTIAE IPSA AB EA DIFFERANT, AN NON.

ARTICVLVS I.

DIVERSAE PHILOSOPHIAE SENTENTIAE.

Magna est in hac quæstione sententiarum varietas. Nam Gregorius in 2. d. 16. q. 3. Ockhamus diff. 16. quæst. 24. & natura rei 26. Gabriel ibid. q. 4. Maiusius in l. q. 7. art. 3. ac tota ferè Nominalium schola, item Maier in suo lib. 3. de Anima, cap. 75. asserunt potentias esse ipsa, nec formaliter ex natura rei ab animæ essentia distingui, licet anima ex varietate actionum diuersa nomina fortitur. Itaque animam prius intelligit dies, & esse intellectum; prout appetit; appetitum; prout videt, aspectum, atque ita ad reliquias suas facultates sese habere. Scotus in 2. d. 16. q. unica, sentit oon distingui potentias in ipsa se; mali, non ab anima; distingui tamen formaliter, & ex realem con-

Nullum verum distinctionem ex natura rei insur animæ potentia; ponunt Gregorius, Gabriel, Ockhamus, Maiusius, Marcellus.

Edem sentit, ipse enim, potentias esse idem cum anima, oon tamen omnino idem per se sentiam. Durandus in 1. d. 3. q. 2. arbitratu potentias animæ vegetatrici, nimirum vim nutriendi, augendi, generandi, esse idem in eadem anima; facultates autem sentiendi & intellectendi ab ea realiter distingui.

Distinctionem ex natura rei, non ab anima; distingui tamen formaliter, & ex realem con-

Fostulit autè pio hisce opinionibus, quantum in eo conveniunt, quod potentia: idem in ipsa cum anima sint, hæc adduci argumeta: Res non oisi cogente necessitate multiplicandæ sunt, cum natura studeat compendio, & à superfluo quàm maxime abhorreat; atqui nulla necessitas cogit distinguere potentias ab anima, tanquam res totæ se diuicias. Non sunt ergo distinguendæ. Probatum assumptio, quia sicuti materia, sine alia adiecta.

Argumentum pro his articulis.

Anima non est principia causa efficiens potentiari.

Solutio 1.

Potest non esse anima præcipua causa efficiens suarum potentiarum, sed generans, seu produciens, cui incumbit omnia, quæ rei in instanti generationis debentur, ei contribuere. Itaque anima quasi instrumentaria causa est generantis, & ab hoc remotè, sed principaliter; ab illa proximè, & minus præcipue potentia efficiuntur. Sic verò hæc quatuor, essentia, potentia, operatio, obiectum, hunc habent ordinem, ut ab essentia profluat potentia, ab hac operatio; operatio in obiectum tendat; ut rectè colligit Ficinus lib. 10. de Platonis Theologia, cap. 9.

Ditamus igitur argumeta, quæ in aduersam partem adduximus. Ad primum dicendum, emanationem non esse actionem physicam, nec non sit coniuncta cum motus immò nec proprie actionem, ut alibi diximus, & quidem eam, quæ potentia materialis, ut facultas videodi, vel audiredi, extereque eiusmodi corpore organo inherentes emanant, non recipi tu ipsa anima, à qua oriatur, ut tam argumetauendo occurrebamus; sed in materia, proindeque non sequi secundum huiusmodi actionem idem agere & pati. Quod si de potentis immaterialibus, ut de intellectu, qui in ipsa anima insidet, loquamur, tunc non esse incommodum, idem agere & pati; præsertim si id, quod patitur, non sit ipsum aëreos principale, & actio non sit physica, propriæque actio, de qua solum Aristoteles loco citato disputat.

Solutio 2.

Secundo argumeto probè respondetur cum Dico Thoma Iosepho citato primæ partis. Ad priorem verò solutionis impugnationem dicendum erit; Licet potentia animæ intei se specie differant, minimè id obitare, quominus ordine quodam ab anima, ut à fonte dimanent, ita scilicet, ut aliæ alias secundum quandam naturæ antecessionem præcedant, non ut ab iote medio vniuoco, sed æquiuoco, atque ad eod speciei diuersæ. Ad

adiectitia facultate, est sua potentia passiva ad recipiendam formam; & accidentia, quæ agunt, sunt sua potentia activa ad agendum, ita & substantia animæ per se poterit esse sua potentia activa ad operandum; præsertim cum anima tam materiz, quàm accidentibus dignitate præsit. Corroboreturque argumentum, quia potentia apud eos, qui ipsas ab anima distinguunt, fluunt immediate ab essentia animæ. Quare iam animam ipsam principium carum principium esse constituit. B
Quod si ita est, cur non etiam immediatum suarum functionum principium erit?

2. Item; Differentiæ principales non possunt ab accidentibus de summis rationale & sensibile sunt essentiales differentiæ; sumuntur verò à ratione, siue intellectu, & à sensu. Licet intellectus & sensus non sunt accidentia, sed ipsa substantia carum rerum, quibus competunt

3. Tertio; Principium operandi est potentia, sed anima est principium operandi; liquidem, vt dicitur Aristoteli. Anima est id, quo viuimus, sentimus, loco mouemur, & intelligimus; ergo anima est ipsa potentia. A. q. huius sententia videtur fuisse D. Augustinus in Sermonibus de Imagine, cap. 11. vbi ait, animam esse intellectum, esse memoriam, esse voluntatem: & 10. de Trinitate, cap. 11. vbi docet memoriam, intelligentiam & voluntatem non esse tres vitas, sed vnā duntaxat vitam; nec tres mentes, D sed vnā mentem: & in lib. de Spiritu & anima, cap. 13. Dicitur, inquit, anima, dum vegetatur; spiritus, dum contemplatur; sensus, dum fenestatur; animus, dum sapit; dū intelligit, mens, dum discernit, ratio, dum recordatur, memoria, dum vult, voluntas; ista tamen non differunt in substantia, quemadmodum in nominibus, quoniam omnia ista vna anima est, proprietates quidem diuersas, sed essentia vna.

4. Quarto; Si potentie distinguerentur realiter ab anima, possent ille secundum diuinitus conseruari, quod tamen repugnantiam inuoluit ergo, &c. Propter assumptum quia cum potentie includant in sua definitione subiectum, cui inhaerent, nullo pacto ab ea diuelli poterunt; tum quia si extra animam esse possent, possent etiam ita spectari operari, atque adeo intellectus intelligere, voluntas velle, aspectus cernere. Quod est absurdum.

5. Postremo; Immediatum principium generationis est forma substantialis generantis; ergo & immediatum principium nutritionis, quæ est quædam partialis generatio; & ex consequenti etiam immediatum principium accretionis erit eadem substantia; cum accretio non exigit potentiam à nutritione distinctam. Assumptum probatur, quia substantia non nisi à substantia efficitur, alioquin si ab accidentibus, siue tanquam à principibus, siue tanquam à minus principibus causaretur; aliquid vitæ suam speciem & naturam ageret, quod

absurdum est. Quare non videtur negandum saltem potentiam animæ vegetatiuæ esse eadem re cum anima, vt Durandus asserbat.

ARTICVLVS II.

QVID IN PROPOSITA QVAESTIONE SENTIENDUM SIT.

Amplius tamen est sententia D. Thomæ Potentia ab actu alijs in locis, vt 1. p. q. 77. art. 1. Cicer. anima distincta. ibid. Alensis 2. p. q. 65. memb. 1. Aegid. quodlibet. 3. q. 10. Capreoli in 1. d. 3. q. 3. art. 2. M. Alberti D. Thomæ. d. 3. artic. ult. & 2. lib. de Anima, tract. 1. cap. 11. Caisanus. Apollinaris hoc in lib. q. 7. landuni quæst. 9. Capreolus. Hieruzi quodlibet. 1. q. 9. & aliorum complurium, asserentium omnes potentias distinguere ipsa ab anima; quod item de cæteris facultatibus actiuis aliarum rerum intelligi debet, vt.

Ac primum, quod nequaquam verisimile sit 1. Ratio. potentias ita esse eadem re cum anima, vt nec formaliter ab ea dissideant, ex eo concluditur, quia aliqui dicuntur intellectui velle, voluntate intelligere, aspectu audire; quod est contra communem sensum, ac modum loquendi. Item; Id quod ex se indifferens est ad diuersos actus, oportet vt per aliquid superadditum, ad eos determinetur; sed essentia animæ in se spectata est indifferens ad quemlibet eorum actuum, quos edit; alioquin eam animæ essentia vna sit, & actus plures, re; ipsa distincti, idem secundum idem esset simul determinatum ad plura realiter diuersa, quod fieri nequit; oportet igitur essentiam animæ per aliquid ad hunc & illum actum determinari. Id verò nihil aliud est, quàm ipsæ animæ facultates, seu potentie. Igitur potentie sunt aliquid superadditum essentia.

Tum verò quod potentie sic animæ adueniant, vt ab ea re ipsa differant, ita suadet. Nulla substantia potest esse immediatum suæ operationis principium. Igitur potentia, per quam anima operatur, non est ipsamet animæ substantia. Antecedens non modo asseritur ab Averroë 7 Metaph. con. 31. sed videtur etiam ad mentem Aristotelis lib. de Sensu, cap. 2. vbi docet ignem, terram, cæteraque similia non esse nata agere, nisi prout habent contrarietatem, id est, calorem & frigus, & alias qualitates, quarum interuentu operantur. Deinde probatur idem antecedens ex eo, quia si substantia sine accidentibus non consistit, ita nec sine illis agit. Item qui frustra natura tantam accidentium varietatē & apparatus substantijs dedisset, si substantia per se actiones suas proximè obire possent.

Item, Elementa, quæ maximè actiua sunt, habent ad operandum virtutes re ipsa à suis formis substantialibus diuersas; videlicet primarias qualitates, vt ignis calorem & siccitatem, aqua frigiditatem & humorem; ergo par ratione incurrunt animæ vires ad agendum ab

Confirmatur.

Fauet Aug.

De hac re in
Physic. libro
2. c. 7. q. 18.
Re ipsa differe
runt.
Nulla sub
stantia crea
ta per se in
seam imme
diatè opera
tur.

*Gravitas & leuitas à for-
mali subiecta
la diffinitio
realiter.*

ca diffinitio. Idem etiam ostendi potest ex fa-
cultatibus motibus, gravitate, inquam, & le-
uitate. Nam quòd hæc à corporibus quibus
conueniunt, rediſcuntur; ratio ostendit,
quia possunt diuina virtute seorsim ex-
istere sine forma substantiali. At graui-
tas & leuitas potentia quædam sunt natura-
les ab elementorum formis primò oriundæ,
indeque mixtis corporibus communicatæ.
Quod si hæc à suis formis re ipsa differunt,
non idem de cæteris facultatibus actiuis as-
serendum erit. Accedit testimonium D. Dio-
nyſij, cap. 11. de diuinis nominibus, vbi ait ec-
clesiasticus spiritus diuini ineffentiam, virtutem, &
operationem; quæ verba indicant suam hæc
esse res distinctas. Quare multo magis in ani-
ma aliud erit essentia, aliud virtus.

talio operatio oritur. Neque D. Augustinus lo-
co citato contrariam opinionem asseruit, sed
duntaxat in sensu causam designante, quem
causalem vocat, dixit animam esse intel-
lectum, id est, intellectum tribui Augustino, vt
& tres animæ potentias non esse tres virtutes, id
est, non fundari, seu consistere in triplici ani-
ma, sed in vna tantum anima humana. Ad id
vero, quod ex lib. de spiritu, & anima citatur,
dicendum id opus falsò tribui Augustino, vt
doctores Louanienses palam conuincunt.
Deinde occurrendum citatis verbis ostendi
magis identitatem omnium graduum essen-
tialium animæ in vna essentia, quam po-
tentiarum ipsius aut inter se, aut cum eadem
anima.

*D. Aug. ani-
mæ & po-
tentia idem
esse non cre-
dit.*

D. Dionyſij.

ARTICVLVS I. I.

SOLVTIO ARGVMENTO- rum Primi articuli.

Solutio 1. arg. **D**icimus igitur eorum argumenta, qui
potentias ab anima re ipsa non distin-
guunt. Ad primum concedenda est propositio,
neganda assumptio, & ad eius probationem
dicendum, licet materia sit sua potentia pal-
liumque sua; & operatiue qualitates sint sua vis acti-
ua sunt uero priore sequi animam posse esse suam
ipsa actiua potentiam actiuam; quia esse potentia pass-
potentia in- uam nò designat perfectionem, sed imperfe-
ctiuitatem. Quoniam potius, sicut & pati. Item, esse poten-
tiam actiuam instrumentaria denotat per-
fectionem imperfectioni admixtam, quam nò
est absurdum accidentariae formis nò distin-

*Qualitates suas; & operatiue qualitates sint sua vis acti-
ua sunt uero priore sequi animam posse esse suam
ipsa actiua potentiam actiuam; quia esse potentia pass-
potentia in- uam nò designat perfectionem, sed imperfe-
ctiuitatem. Quoniam potius, sicut & pati. Item, esse poten-
tiam actiuam instrumentaria denotat per-
fectionem imperfectioni admixtam, quam nò
est absurdum accidentariae formis nò distin-*

Agere principium. At esse suam potentiam actiuam tan-
quam agens principale arguit maiorem di-
stinctionem, quatenus quædam rebus creatis conueniat. Quo-
modo ut in anima nequeat esse sua potentia actiua
cum ipsa sit principale agens formale respec-
tu suarum functionum. Ad alteram verò con-
firmationem eiusdem minoris respondendum
est, potentias trahi ab anima per emanationem,
ita tamen vt anima respectu illarum
nò sit principale agens, sed quasi instrumen-
tum principij agentis, id est, generalis, siue
efficientis, vt superius commonuimus.

Solutio 2. Dyſ. Ad secundum. Rationale, & sensibile prout
sententia esse essentielles differentia sunt, non sumi ab in-
tellectu, & à sensu, sed esse gradus Metaphysi-
cæ, qui petuntur à forma, & à materia, & qui-
bus compositum coalescit.

Solutio 3. Ad tertium. Animam esse principium ope-
randi principale, & esse id, quo præcipue, &
tanquam à radice viuimus: tale verò princi-
pium nò esse potentiam, quia potentia, si sit
virtualis, de qua in argumento agitur, est id, à
quo proxime, & vt à minus pauce causa vi-

Ad quantum negandum vllam esse repu-
gnantiam si anima eiusque potentia secundum des Capriol.
existat diuinitus. Ad primam verò impugna-
tionem dicito multa inueniri in deſcribendo art. vii.
Cminime separabilia, quæ tamen in existendo
separari valent, vt patet in relatiuis veluti
patre & filio, quæ naturaliter separati
dantur. Ad secundam impugnationem re-
spondendum actiones vitales sicuti neque à
Deo solo vitaliter elici valent, vt plerique huius
ætatis Philosophi approbant, ita neque posse
elici à potentia, nisi cum hæc ipsi animæ in-
hærent, eiq; inimè coniuncta fuerint, cuius
rei ratio copiosius alibi tradenda erit. Ad vl-
timum negandum est antecedens, & ad eius
probationem dicendum substantiam non gi-
gnit tanquam à causa principalis, nisi à substi-
tia: posse tamen accidentia vltra suam speciem
agere, & attingere formarum substantialium
productionem, non vi sua, sed quatenus sunt
instrumenta substantia generatis, vt s. Physi-
cæ auleſtationis libro copiose differuimus.

QVAESTIO V.

DISTINGVANTVR NE PO- tentia per actus, & obiecta, an non?

ARTICVLVS I.

VIDERI NON DE- ſtingui.

Non querimus vtrum potentia distin-
guantur per actus, & obiecta tanquam
per essentielles differentias, id enim pla-
num est non ita se habere, cum actus & ob-
iecta sint extrinſeca potentia. Solum ergo in
controqueſiam vocamus, num potentia acti-
ue suam distinctionem capiant in ordine ad
actus, quos edunt, & ad obiecta, in quæ ten-
dunt, ita vt quæta in ipſa est distinctio, tanta in
potentia reperatur. Occurrit rurſus in par-
tem

*Pre par-
negativa.
Argumenta.*

tem negativam hæc potissimum argumen-
ta. Primum, Vna, eademq; potentia specie
exercet actus diversarum specierum: Igitur
potentia non sumit distinctionem specifi-
cam ex actibus. Probatur antecedens, quia
vnus idemq; intellectus elicit actum scien-
tiæ, & opinionis, qui haud dubie inter se spe-
cie distinguuntur. Quod si quis dicat hosce
actus distingere specie, non prout eliciuntur à
potentia intellectus secundum se, ac nude
sumpta, sed vt informata habitibus diversis
speciei, nempe scientia, & opinione. Contrà:
Ab vna, eademq; imagine intelligibili elici
possunt actus distincti specie, vt ab imagine
hominis conceptus hominis, & conceptus ani-
malis (esto hic non adæquet speciem, quæ
hominem repræsentat) atqui in huiusmodi
actibus non licet recurrere ad habitus distin-
ctos specie, quibus intellectus informetur. Sim-
pliciter ergo à potentia eiusdem speciei egre-
diuntur actus specie diversi. Quod etiam apertè
liquet in voluntate: à qua omni materia caren-
te edicitur actus iustitiæ, & iniustitiæ, amo-
ris, & odij, qui specie inter se differunt.

a. Secundum, Idem specie obiecti pertinet ad
potentias specie diversas, & obiecta specie
distincta pertinent ad potentias eiusdem spe-
ciei; ergo potentia non distinguuntur per
habitudinem ad obiectum. Probatur assum-
ptum quoad priorem partem, quia idem color
& intelligitur intellectu, & cernit visu. Quo-
ad posteriorem; quia candor, & nigrædo dif-
ferunt specie, & tamè ambo sub eadem specie
potentiam cadunt, nimirum sub aspectum.

3. Tertiò, Intellectio habet pro termino ver-
bum per eam expressum, & rem, quam intel-
ligimus, vel igitur intellectio capit speciem
à verbo tantum, vel à re intellecta tantum,
vel ab utroq; Non à verbo, vel à re intellecta
tantum, cum ad utrumque terminetur; non
ab utroq; cum verbum, & res cognita diffe-
rant specie, & vnus specie actus non possit ferri
in duos specie terminos. Nullo igitur pa-
cto intellectio distinguitur specie per termi-
num quod similiter de cæteris actibus intel-
lectus dicendum erit. Ex quo sequitur nec po-
tentias distingui per actus; cum eadem sit ra-
tio actuum ad terminos, quæ potentiarum
ad actus.

ARTICVLVS II. POTENTIAS DISTINGVI PER ACTUS, & OBIECTA, NEG. ARGUMENTA IN ADVERSVM ADDUCTA VIM HABERE.

*Per actus &
obiecta po-
tensia distin-
guuntur.*

Hæc tamen argumenta nihil obstant, quo-
minus cum communi philosophorum
scholasticorum potentias distingui per actus,
& obiecta. Cuius assertionis ea potissimum

ratio est, vt explicat D. Thomas 1. part. quæst. 77. artic. 3. quia cum vnaquæq; potentia adit
ua suapte natura referatur ad actum, & obiectum; necesse est vt in ordine ad illa rationem
suam, & essentiam habeat, prout deq; vt ab his
distinctionem sortitur. Atque hinc est quod
potentia non nisi per actus, & obiecta, ritè de-
finiuntur. Quod significat Aristoteles hoc
in lib. cap. 4. text. 33. cum docuit actus, & ob-
iecta esse ratione, seu definitione priora po-
tentia.

Ceterum difficultas non parua est quod pa-
cto hæc distinctio sumenda sit, quam difficul-
tatem duobus primis superioris articuli ar-
gumentis explicuimus. Ad eundem igitur
est obiectum cuiusq; potentia dupliciter spe-
dari posse. Videlicet materialiter, seu vt res
quedam est, verbi gratia, candidum, quæ can-
didum, secundò suam naturam: vel formaliter,
id est, secundum eam rationem, quæ cadit
sub potentiam, & à ipsa potentia refertur,
quæ ratio dicitur visibilis. Quæd par ratio.

Cum de cæteris obiectis comparatione suarum
potentiarum existimandum est. Deinde haud
ignorabis actus, qui ab aliqua potentia vna
secundum speciem, egrediuntur, esto alio
qui inter se specie distinguantur, vt visio albi,
& visio nigri; omnes tamen subordinari vni
rationi formali speciei: obiecti adæquati
totius potentia sub qua in obiecto tendunt;
quæ ratio dicitur visibilis, est visibile,
in obiecto intellectus, intelligibile, simili-
terq; in cæteris. At enim hæc ratio formalis
non vni prædictis actus in vnam d. differen-
tiam specificam essentialem; id enim haud-
quaquæ fieri potest, alioqui deciderent à pro-
pria natura, vel differrent, & non differrent
inter se specie, quæ est aperta repugnantia;
sed dicuntur actus eiusmodi rationi forma-
li speciei subordinari, quatenus sub ea in
obiectum feruntur. Atque hinc est quod visio
albi, & visio nigri secundum se spectatæ, & pro-
ut tendit in sua peculiaria obiecta in se sum-
pta differunt specie, prout vero feruntur in
eadem, vt sunt sub ratione specifica obiecti
adæquati visus, quæ dicitur visibilitas, censetur
vnius speciei, non quidem in se; nec enim
possunt in vnam speciem infimam contrahi,
vt diximus, sed eo pacto, quo homo, & nix,
quatenus affecta candore, conueniunt in vna
speciem infimam, feruoris interim intensio-
nis naturarum suarum differentis.

His ita constitutis, cum dicimus potentias
distingui per actus, & obiecta, sumenda sunt
obiecta formaliter; & actus prout tendunt in
obiectum secundum prædicta formalia ra-
tionem: quæ ratio semper est vna secundum
speciem, vbi potentia vnius speciei est. Quan-
quam hoc interest, quod potentia intelli-
gendi in homine, verbi gratia, est vnius speciei
logiæ, atq; intrinsecè eius verò actus specia-
lis secundum eam considerationem quam di-
ximus.

F

*Legge vii. d.
The. 1. m. d.
17. q. 1. a. 4.
et in 2. d. 4. 4.
quæst. 2. a. 1.
c. 1. p. 9.
77. a. 3. 1. err.
lib. 4. contra
gent. cap. 24.*

*Obiecti cu-
iuslibet po-
tensia, vel mate-
rialiter; vel
formaliter
considerari
possit.*

*Actus vnius
potensia spe-
cie diversi
vni rationi
formali spe-
ciei, vniq; subor-
dinatur.*

*Quomodo a-
ctus eiusdem
potensia spe-
cie differunt
inter, vnius ra-
tionis esse est
sentiant.*

αὐτὸς δὲ τούτους ἢ τὸ συνίεναι ἢ τὸ ἀναρῆναι. Φιλομα-
να, τὸ πῦρ καὶ τὸ αἶμα. Ἀποσπασθήσεται γὰρ, ἢ
μα εἰς ἑστὴν καλὴν, ἢ δ' εἰς τὴν αἰὲν ἢ ψυχῇ, καὶ
τὸ αἶμα τὸ πῦρ ἐκείνη, καὶ τὸ πῦρ ἐκείνη. διὰ δὲ δι-
σσι εἰ τὸ πῦρ φέρεται ἀπὸ τοῦ αἵματος ὁ φερόμενος καὶ ὁ
αὐξήσας ἴσται, καὶ γὰρ αὐτὸ φαίνεται μᾶλλον τοῦ αἵ-
ματος, ἢ τοῦ πῦρος. ἡ δὲ ψυχὴ ὁφείλει εἶναι αὐξήσασθαι
ἐν τῇ ἐσομένη φαντασίᾳ. Ἐν τῇ δὲ φαντασίᾳ πᾶσι αὐ-
τοῖς ἴσται τὸ ἐκείνην εἶναι, τὸ δὲ συνίεναι, πᾶσι ῥῥοί-
ται, ἢ μὲν ἀπὸ τοῦ πῦρος, ἢ ἀπὸ τοῦ αἵματος ἢ ψυχῇ. ἢ
ῥῥοί γὰρ τὸ πῦρ αὐξήσας εἰς ἀπέραντον, αὐτὸ δὲ τὸ αἶμα
τῶν γὰρ φαντασιῶν πᾶσι ἴσται ἐν τῇ φαντασίᾳ. μὲν
δὲ καὶ αὐξήσας τῶν γὰρ ψυχῇ, ἀλλ' ὁ πῦρ, καὶ
τὸ αἶμα μάλιστα ὥστε. ἴσται δ' ὁ αὐτὸς ὁ αἵματος τὸ
ψυχῇ. ὁ δὲ πῦρ καὶ φαντασίᾳ. αὐτὸς φερόμενος ἀπὸ τοῦ
αἵματος διαρρηγνύσθαι. αὐτὸς γὰρ αὐτὸς τὰς ἀλ-
λὰς διαρρηγνύσθαι τῇ ψυχῇ τῶν. διὰ δὲ εἰς τὴν ἡγε-
φῇ, τὸ ἐκείνην τὸ συνίεναι. ὁ πῦρ δὲ πᾶσι, ἀλλ'
ὅσα τὸ συνίεναι. καὶ μάλιστα ὥστε ἐκ ἀλλήλων ἴσται,
αὐτὸ δὲ καὶ αὐξήσας. γινώσκαι γὰρ πᾶσι ἐκ ἀλλήλων,
ἀλλ' ὁ αἵματος πᾶσι. εἰς ἡγεφῇ καὶ πᾶσι τῶν. φαν-
τασίᾳ δ' ὁ αὐτὸς αὐτὸς πᾶσι. ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ πῦρ
φῇ. ἀλλὰ τὸ πῦρ ῥοί, τὸ πῦρ φερόμενος, τὸ δὲ πῦρ ὁ
φερόμενος τὸ πῦρ. ὁ πῦρ αὐτὸς τῶν αἵματος τῶν
αἵμα δὲ καὶ μάλιστα, τὸ πῦρ φερόμενος, τὸ δὲ φερόμενος.
ἴσται

in contrarietatem suscipit. Complura namq; contrariorum sunt quidem ex se mutuo: sed non a suis
omnia contrarij incrementa recipiunt, ut ex aeris sit sanū. At verò nec illa modo sed non sibi mu-
tuò nutrimentum esse videntur, sed aqua quidem alimentum est igni, igni autē non nutrit aquam. Etenim
in simplicib; corporibus horū alterū alimentū alterū sive quod nutritur maxime subire rationē videtur.
m. Verum

h. Deinde quid est, quod cōtinet terram ignemve,
qua quidem in contraria loca feruntur & distra-
hantur enim profecto nisi aliquid sit, quod ipsa
prohibeat atq; deinceps. Quod si sit aliquid: id est
profecto anima ipsa, quia si, ut ipsa sit augendi cau-
sa, non erit aliud elementum, quemadmodum ille
probat. 1. Sunt autem quibus ipse ignis natus est. Text. 40.
sura, causa simpliciter nutritionis & accretionis
esse videtur Ipse namque solum omnium corporum
aut elementorum nutrit. ac augeri videtur. Quo- Text. 41.
propter & in planis & in animalibus putabit
quispiam ignem id ipsum esse quod operatur, ve-
rum non ita est. Sed cum simpliciter causam, est ab
id ipsum quodammodo, non simpliciter causa, sed
salū est potius anima. Nam ignis quidem accretio
in infinitum procedit, & eo rigore sit, quod augeri
sit combustibile, at eorum omnium quae naturae
constans est finis iam magnitudinis, quā accre-
tionis, & hac anima sunt, non ignis, & rationis
potius, quā materia. c. Cum autem eadem vi
anima sit & nutriendi & generandi, primum de
alimento determinari necesse est. Hac enim a ca-
teris potenter hoc operi atque munus se iungit.
1. Videtur itaq; contrarium esse contrario nutri- Text. 42.
mentum, at non cuiuslibet quodvis, sed idē, quod
alterum ex altero non solum minus generatur, sed
Text. 43.
Text. 44.

h. Deinde quid est. Offendit causam incrementi non esse elementa: quia cum illa naturam
propensionem ad propria loca habeant, vel aliquid ea continet, & coequet: vel nihil: si nihil,
oporteret illa confestim dissipari. Si aliquid, id profecto erit principium accretionis, idque
erit anima. Quare non est motus accretionis ab elementis, sed a forma ipsorum viventium.

i. Sunt autem quibus. Refellit sententiam Leucippi, & Democriti existimantium ignem
nutritionis causam esse, quod inter omnia elementa maxime nutriti, & augeri & videretur: id
enim quod maxime tale est, aeris, & aëria sunt, videtur causa esse. Falcatur ego in primis A-
ristoteles calorem nutritionis manus exequi, non tamen ut principem causam: sed ut insti-
tutam, quia anima ad preparandum, & decoquendum alimentum vivit. Tum ita argu-
mentatur: Si ignis nutritionis, & accretionis causa esset, cum ipse ex se nulla incrementi lege
teneatur, sed leper increscat, dum ei subest quod comburatur, sequeretur res natura constan-
tes, hoc est, viventes (sumit enim hic naturam pro vita & anima, vt inrerum affloret) in infi-
nitum augeri posse, ita vt nullum etiam magnitudinis terminum vendicarent, quod falsum
est, eum omnibus viventibus certos limites natura praefixit. Non igitur ignis nutritionis, &
augmenti causa est sed potius anima, quae rem ad congruentem magnitudinem prouchit.
Idem in hunc modum confirmat. Terminatio quantitatis rerum viventium non ad mate-
riam pertinet, quae ex se est vaga, & erabunda, sed ad formam, quae suo potius ingenio materiam
limitat, ac terminat: atqui anima est forma, ignis vero, ceteraq; elementa rationem materiam
in mixtis obtinent: ergo non elementa, sed anima ipsa nutritionis, & accretionis opifex est. De
terminis rerum tam viventium quā non viventium differimus primo libro Physic.

k. Cum autem eadem vi anima sit & nutriendi & generandi. Postquam docuit motum ac-
cretionem, & generationem, ac nutritionem esse ab anima incipit disputare de potentia vegetan-
di, ad quam pertinent nutritio, & generatio: adde, & augmentatio: quia vero haec circa ali-
mentum alio, & alio modo versantur, vt progressu patet, ac per ordinem ad illud distingui-
tur, de eo sibi primum discendum esse inquit: quo autem modo intelligendum sit prae-
dictam potentiam vnam esse progressu expendimus.

l. Videtur itaque contrarium esse contrario nutrimentum. Affirmat alimentum debere esse
contrarium rei, quae nutritur: siquidem nutriti in eam debet, omnis autem mutatio est
inter

Relevetur
Leucippus et
Democritus
qui causam
nutritionis
ignem dixe-
runt.

De materia
sed forma vi-
netur a termi-
natio.

QVAESTIO VNICA.

VIRVM POTENTIAE VE-
getatricis anima inter sece-
liter differant.

ARTICVLVS I.

OPINIO EXISTIMAN-
tium distingui inter se
realiter.

SVperioribus controuersijs differuimus
cum Aristotele de ijs, quæ ad animæ po-
tentias in commune spectant: nunc de
singulis potētij cum eodem disputabimus,

Tres anime
vegetatus o-
perationes.
De potentia
bioteles proxi-
mum capite
nutritionem, ac-
cretionem, ge-
nerationem, quæ
primæ petita-
net ad conserua-
tionem indiuidui:
altera ad
eius perfectionem,
secundum molem
corporis.
tertia ad propaga-
tionem & conserua-
tionem speciei.
Ei verò quæstio,
vtrum iuxta
3. Fernel. lib.
1. inf. Physio-
log. cap. 3. &
4. D. Th. 1. p.
q. 78. art. 1.
potentia augens
distinguitur re à
nutritione.

1. Argum. Cum viuens peruenit ad statum, seu consi-
stentiam, manet superflua, atque integra vir-
tus nutritiua, pereunte augente; siquidem vi-
uens quandiu uiuit, nutritur; & tamen post
statum nō iam accrescit: ergo virtus nutritiua
distinguitur realiter ab augente; alioqui eadē
virtus maneret, & non maneret. Deinde,
Obiectum nutritionis est alimentum, prout
est substantia, obiectum accretionis est idem
alimentum, prout quantum: hæc autem ratio-
nes differūt toto genere, vt substantia & quan-
titas: sed ex tanta diuersitate obiectorum re-
cte arguitur distinctio realis in potentia. Igitur
facultas nutritiua & augens differunt realiter
inter se. Hanc sententiam secutus est Ma-
gnus Albertus 2. pte. Summæ, de Homine,
quæst. de Motu nutritiui, artic. 3. Caietanus
hoc in lib. ad text. 5. Iandunus quæst. 17. Apol-
linaris quæst. 9. lauellus quæst. 18. & alij, qui-
bus videtur suffragari D. Thomas 1. par. quæst.
78. art. 2. & quæst. 79. art. 7. lib. 2. contra Gen-
tes, cap. 89.

2. Argum.

Sunt in hac
opinione Al-
bertus, Cai-
etanus, Ian-
dunus, Apo-
llinaris, la-
uellus.

Quæ poten-
tiam generan-
tem nutriti-
uam realiter di-
stingunt.

1. Argum.

Quod verò ardet ad potentias gene-
rantem, plerique eam similiter distinguunt à
nutritiua. M. Albertus hoc in libro, tract. 2.
cap. 6. & 2. par. Summæ, quæst. de Vegetabili,
art. 1. Argidius quolib. 3. quæst. 12. Caieta-
nus ad cap. 4. huius libri, Ferrariensis ibid. q.
7. Iandunus quæst. 17. Fernelius lib. 5. sup. Phy-
siolog. cap. 3. & alij: potius ferè est, quod su-
perioris. Nam obiectum facultatis generanti-
æ est alimentum prout aptum vt viuens il-

Alius interuentu procreet sibi simile; quæ ra-
tio, vt ex dictis cõstat, diuersa est ab ea, quam
in alimento virtus nutritiua spectat. Item vir-
tus nutritiua datur absque gignente, vt in ijs,
quorum ætas effluat tam citè. & in nonnullis,
qui vel naturæ defectu, vel ob alias causas gi-
gendi carent facultate, qui tamen perpetuò
nutriuntur; sed quæ ita sunt affecta, vt vnum
inueniant sine alio, realiter differunt: ergo,
&c. Deinde potest eadem opinio ita consi-
derari; Quando alicui potentia conuenit ali-
quæ operatio, quæ alteri non conuenit, eæ po-
tentia distinguuntur realiter; sed potentia
generanti competit aliqua operatio, quæ non
competit nutritiui: ergo. Probatur minus,
quia potentia generanti competit formatio
membrorum, quæ est præcipua dispositio; &
preparatio ad introducendam formam viuē-
tis: & tamen hæc operatio non conuenit fa-
cultati nutritiui; quandoquidem si alieni ab-
scindatur brachium, non restituitur à facultate
nutritiua, quæ sanè id restitueret, si esset
eadem cum potentia gignente, quæ illud pri-
mò formauit. Accedit quòd alitrix per totum
corpus diffusa est, generans autem citam de-
stinatam; sedem obinet, videlicet ubi super-
fluum alimenti seminatam vim accipit. At
quæ subiecto distinguuntur, realiter etiam
differunt. Non videtur ergo negandum, fa-
cultatem generandi d. distinguere ipsa à poten-
tia nutritiua.

2. Argum. Quando alicui potentia conuenit ali-
quæ operatio, quæ alteri non conuenit, eæ po-
tentia distinguuntur realiter; sed potentia
generanti competit aliqua operatio, quæ non
competit nutritiui: ergo. Probatur minus,
quia potentia generanti competit formatio
membrorum, quæ est præcipua dispositio; &
preparatio ad introducendam formam viuē-
tis: & tamen hæc operatio non conuenit fa-
cultati nutritiui; quandoquidem si alieni ab-
scindatur brachium, non restituitur à facultate
nutritiua, quæ sanè id restitueret, si esset
eadem cum potentia gignente, quæ illud pri-
mò formauit. Accedit quòd alitrix per totum
corpus diffusa est, generans autem citam de-
stinatam; sedem obinet, videlicet ubi super-
fluum alimenti seminatam vim accipit. At
quæ subiecto distinguuntur, realiter etiam
differunt. Non videtur ergo negandum, fa-
cultatem generandi d. distinguere ipsa à poten-
tia nutritiua.

3. Argum. Quando alicui potentia conuenit ali-
quæ operatio, quæ alteri non conuenit, eæ po-
tentia distinguuntur realiter; sed potentia
generanti competit aliqua operatio, quæ non
competit nutritiui: ergo. Probatur minus,
quia potentia generanti competit formatio
membrorum, quæ est præcipua dispositio; &
preparatio ad introducendam formam viuē-
tis: & tamen hæc operatio non conuenit fa-
cultati nutritiui; quandoquidem si alieni ab-
scindatur brachium, non restituitur à facultate
nutritiua, quæ sanè id restitueret, si esset
eadem cum potentia gignente, quæ illud pri-
mò formauit. Accedit quòd alitrix per totum
corpus diffusa est, generans autem citam de-
stinatam; sedem obinet, videlicet ubi super-
fluum alimenti seminatam vim accipit. At
quæ subiecto distinguuntur, realiter etiam
differunt. Non videtur ergo negandum, fa-
cultatem generandi d. distinguere ipsa à poten-
tia nutritiua.

4. Argum. Quando alicui potentia conuenit ali-
quæ operatio, quæ alteri non conuenit, eæ po-
tentia distinguuntur realiter; sed potentia
generanti competit aliqua operatio, quæ non
competit nutritiui: ergo. Probatur minus,
quia potentia generanti competit formatio
membrorum, quæ est præcipua dispositio; &
preparatio ad introducendam formam viuē-
tis: & tamen hæc operatio non conuenit fa-
cultati nutritiui; quandoquidem si alieni ab-
scindatur brachium, non restituitur à facultate
nutritiua, quæ sanè id restitueret, si esset
eadem cum potentia gignente, quæ illud pri-
mò formauit. Accedit quòd alitrix per totum
corpus diffusa est, generans autem citam de-
stinatam; sedem obinet, videlicet ubi super-
fluum alimenti seminatam vim accipit. At
quæ subiecto distinguuntur, realiter etiam
differunt. Non videtur ergo negandum, fa-
cultatem generandi d. distinguere ipsa à poten-
tia nutritiua.

ARTICVLVS II.

CONSTITUITVR PARS NE-
gatiua: distinguuntur aduersario-
rum rationes.

SIt huius controuersie optima conclusio: Po-
tentia augens nō distinguitur realiter à fa-
cultate nutritiua. Hanc complexus est Du-
randus in 2. dist. 3. a. part. dist. quæst. 3. Philo-
sophus hoc libro, ad text. 46. Niphis ad text.
42. Vallesius lib. 2. Controuers. medic. cap. 20.
& alij. Eam verò probat hæc ratio, vt ceteras
omittamus: Cum natura compedio studeat,
& panicamentis magis, quàm multitudinē ef-
ficet, non solet potentias, vt nec res alias,
absque necessitate multiplicare, sed nulla ne-
cessitas cogit multiplicare potentias ad actus
augendi & nutritiui: ergo vna tantum dabitur
potentia, à qua ij administrantur. Proba-
tur minor, quia cum aliqui actus sunt inter
se necessariò coniuncti & subordinati, ab ea-
dem facultate oriri queunt, sicut ab eadem
sua esse pos-
sunt lucis vi progreditur illuminatio & calefactio;
quæ eiuusmodi calefactio subordinatur, &
eiusmodi contingit illuminationi. Cùm
igitur actus augendi & nutritiui sint inter se
subordinati, ac necessariò coniuncti; ab vna
eademque facultate oriri poterunt. Aduerte

Quia elicitur quod admodum is, qui edificat, non dicitur proprie alterius (intellige quatenus edificat, potest enim aliunde ex labore alterius) ita neque scientem, dum scientiam exerceat, neque eum, qui tenetur pasci dicitur, dum sententiam edit; siquidem in ea mutatione, quæ est a vacatione ad opus absque amissione, aut corruptione alicuius, non datur germana & naturalis ratio alterius.

nis. Obiter autem monet eum, qui iam scientiæ habitum allecutus est, cum a potentia proxima ad contemplandam actionem progrediri: non rectè dicere posse doceri, quandoquidem nihil tunc de suo addit, sed alio vocabulo id significandum. Itaque locum interpretatur Philoponum.

At quod quæ sit. Docetur autem eum, qui ex habitu scientiæ ad contemplandam movetur, non propriè pati, nec alterari: idem nunc afferendum esse ait de illo, qui habitum scientiæ de nouo comparat. Vterque enim periclitus & ornatur, neuter ad perniciem ducitur, aut nocuumenium facit: ubi verò hæc non interueniunt neque passio est, neque alteratio. Nihil hæc vocabula laxiori significati videntur, viam supèrius animam dixerim fuit.

k. *Ha. cūm inf.* Declaratiam quid sit id, quod sensitiuum ad actum dicit. Quod videtur intelligi a ducere oportet sensitiuum in potentia remota esse id, quod caret anima, atque ad actum sensus, et tamen habet recipere potest. videlicet seminem. Sensitiuum autem in potentia proxima esse id, quod & anima & sensui proximum est. Aut ergo Aristoteles id, quod reducit sensitiuum de potentia remota ad actum esse generans, fieri producat animal, id enim simul attribuitur generis potentias ad futurum in obediens: quemadmodum id, qui docet, confert suo modo habitum sciencie in mentem discipuli. Est enim sensus similis habitui scientiae, quemadmodum a ducis sentiendi actui contemplandi. Hic ad ducere, generans carens dici confert propter potentias, quatenus est confert animam, a qua illa manant. Vnde cum sit, qui hominem generat, non producat animam, siquidem hoc deo creditur, sed eius tantum cum materia vniorem attingat non dicitur et contribuere potentias, nisi dispositiue, quatenus preparat materiam, in qua deus animam in se fundit.

[*1. Differentia, s. amem etc.*] 14, quod sensum ad actum sentiendi mouet, est sensibile: quemadmodum & 3, quod intellectum ad contentum rationem excitat, est intelligibile. Est tamen inquit Aristoteles diffinitio, quia id, quod mouet externum sensum, est obiectum externum quod adit, id est, actus existens, ac prout: quia sensus uel uisus circa illudmodi singularia, intellectus autem est circa ueniensalia, quae abstracta sunt a loco & ab existentia, & ita sunt in intellectu per suam speciem ut ea, quoties libuerit, etiam absentibus singularibus intelligere possimus, cum tamen sensus praesentiam existentiamque suorum singularium requirit. Quod ait posse nos intelligere ueniensalia cum libet, interpretandum est de ueniensalibus, postquam a nobis semel percepta fuerint. Theophilus & Philoponus explicant: Nam quae non dum perceperimus, satis licet non esse in nostra potestate, ea, cum volumus, intelligere.

m *Pari modo* rei.] Eodem pacto se habere inquit scientias rerum sensibilium ad singula-
ria, quo se ad illa habent externi sensus. Appellat autem scientias sensibilium, ut Philoponus
& Themistius interpretantur, artes mechanicas, quæ cum in singularium artefactorum con-
fectione versentur, necessarii talis earum operatio singularia sensibilia requirit, quæ modum
& sensum functionis similia singularia, in quæ ferantur, exigunt.

Quo modo
generantur po-
tentes regi-
um/et al.

Senſo nō ni
fi. in ſingula
re praſenti,
aſſenſuq̃ue
ſeruit.

[illegible]

Nunc id si s à nobis determinatum, cum sim-
plex non sit id, quod in potentia dicitur; sed a-
liud quidem i, quipsum, quem militare posse dicere
licet, aliud autem ut hylis, qui iam esse milita-
rique arte apti existit ad militandum; sensumque
similiter se habere. Atque cum ipsorum differen-
tia nomine careat, determinatum autem si ip-
se dicitur, & quo pacto dicitur fuit, necesse est
ipso pati, ac alteri, & tanquam proprijs nomi-
bus, tunc. o ipsum autem sensumque potentia dila-
ti, quale iam ipsum sensibile est alii, sic ut dicitur

Тех. 62

κεφ.
pass. Passus igitur cum est non simile, at passus

CAP.

nunc id si ad nobis] Expomt quo instituto superiorem distinctionem potentie attulerit, nempe ut planum euaderet quo pacto sensum iudicari dicatur, secundum duplici potentiam, vnam remotam, alteram proximam, sicuti puer est in potentia remota ad militandum, & ad tractandam amicum, autem ad perfectam venerit aetatem, erit in potentia proxima. Et vtrique licet non suppetant nobis vocabula ad has potentias distinguendas, sit illi nolite effillat inter se duas, quomodo modum & ad alterationem passionumque, tam propriam, quam impropiam significan-

Sensibile per accidens.

percipitur sensibus, ut motus visu, & tactu. Hæc verò quilibet numeratur, scilicet, motus, quia numerus, figura, magnitudo. Sensibile autem per accidens id esse ait, quod non per se mouet sensum, sed ea tantum ratione sentiendi dicitur, quia est coniunctum cum eo, quod per se cadit sub sensum. Sic Dians filius sensibile per accidens dicitur; quia non secundum se, ut substantia quædam est, sed quatenus albus, sensum mouet.

QVAESTIO I.

SIT-NE SENSUS POTENTIA

passiua tantum, an etiam actiua.

ARTICVLVS I.

DIVERSAE VICTORVM SENTENTIAE, eorumq; refutatio.

Qui sensum patiuntur agentem, et passivum.

In hac quaestione magna est opinionum varietas. dissident enim tunc Graeci a Latinis, tum Graeci, & Latini inter se ipsos. Atque in primis Iandunus hoc lib. q. 16. & Apollinaris quæst. 13. duplicem potentiam in cuiuslibet sensus officina statuunt; vnam patientem, aliam agentem; illam a se specie recipiendam, hanc a se, sibi se excipientem. Ducuntur verò ea possumus ratione, quod vna eademque virtus simul pati, & agere possit; ac quod necessario danda sit vna virtus, quæ possit quodammodo omnia sensibilia fieri, & alia quæ possit omnia facere. Hæc enim ratione Aristoteles 3. huius operis lib. 1. genus constituit intellectum; alterum agentem, alterum patientem. Accedit quod teste Aristotele eodem loco, alijq; Philoſophis, cuiuslibet potentie passivæ responderi alia actiua; ex quo sequitur aliam esse facultatem, quæ recipit speciem; aliam, quæ illa vitur.

Hanc sententiam nullatenus probamus, quam reijcit D. Thom. 1. part. quæst. 79. art. 1. & quæst. 9. de spiritualibus creaturis art. 10. Capreolus in 2. distinct. 3. quæst. 2. artic. 3. ad argumenta Duandis contra 8. concl. Caietanus hoc in libro cap. 11. Fer. aientius quæst. 9. & cõmunis Schola Philoſoph. horum. Primum, quia aduersus Aristoteles, qui nullibi eiusmodi sensus agentis mentitur. Deinde quia secundum ipsam decem externis sensus numerandi essent, quinque passivi eisdem actiui; quod a recepta doctrina abhorret. Tum verò quia res abq; necessitate multiplicari. potest enim vnus, idemq; sensus recipere species ab obiecto & eis vit. ac prout rei imagine signatur est, actionem sentiendi edere, eandemq; in se nuda spectatio recipere.

Agentem verò intellectum id eo a patiente Aristoteles distinguit, quia, utribusque aliis exponemus, in tota ratione rerum aliud est id, quod ad agendum præparatur; aliud, quod primo præparat; intellectus verò agentis præparat primo patientem ad agendum; imputando illi intelligibiles rerum imagines; quod etiam patet obiectum sensibile, quod a sensu

A re ipsa distinguitur, sensum præparat, ac disponit, sui ad ipsam transmittendo similitudinem.

Quod autem addebarur, cuiuslibet potentie passivæ respondere aliam actiuam, si sermo sit de potentia actiua, quæ primo præparat ad agendum, tam faciem esse aliam distinctam a passiva, sicuti intellectus agentis distinctus est a patiente, & potentia actiua, quæ habet obiectum sensibile a se in primam habet similitudinem in sensu, distat re ipsa a sensu.

Verum si loquamur de potentia, quæ recipit speciem, & de illa, quæ vnam specie actum cognoscendi excipit, hanc negamus oportere tanquam duas potentias inter se distinctas.

Aliorum opinio est sentiam esse potentiam tantummodo passiuam. Hæc autem passiva via incedunt, quidam putant sensum nihil pati, nisi per se aliud, quæ recipit speciem a se obiecta, sicuti, sensationem non a sensu, sed a se sensibili efficit. Alij autem aut sensationem fieri ab anima, & specie sensus in se ipsam vit. to potentiam nullam ad id concursum actuum exhibere; sed tantummodo passiuum, more materię primæ, cuius est tantum recipere formas, & recipiendo pari. Prout enim viam secutus est Aegydus quæst. 4. de cognitione angelorum. Niphus in libello de sensu agente, Venerus in summa de anima cap. 10. Thienensis hoc loco c. 61. & Caietanus, qui aduersus partis assertores pauperes nominat, non spiritus, sed ingenio. Probat verò hæc pars ea ratione, quia nihil est aliud sentire, quam percipere rem, quæ sub sensum cadit, at quotiescunq; sensus obnoxius specie rei, dicitur rem in sua imagine percipere. Videturq; hoc docuisse Aristoteles lib. 2. cap. 3. text. 34. cum in actiua operationis sensus esse extia; & b. 3. cap. 3. text. 13. ubi docuit vnum, eundemq; esse actum sensus, & sensibilibus. Cum igitur actus sensibilibus sit productio speciei, nihil aliud est sensus quam speciei productio.

Priorior modus descendens sensum esse tantum potentiam passiuam patronum habet Magnum Albertum in 2. part. summa de homine, in tractatu de sensibus animæ. Postestq; ex eo coprobari, quia sensus est vna, simplexq; actio, quæ proinde oriiri non potest a duobus agentibus immediatis re ipsa distinctis, cuiusmodi sunt potentia & species. Cum igitur illa ab specie oriatur (ideo enim species constituitur a natura, ut per eam anima sentiat) reliquum est vi potentia non eliciat actum sentientem, sed eum tantummodo recipiat.

Hæc tamen sententia, utcumque a suis aucto-

Refutatur.
Arist. 2.

horibus defenditur, nobis haud iniquam placet. Eam refellit deotus in 3. distict. 13. quæst. quæria articulo 2. Cap. 1. olos quæstione prima artic. 3. Ferrariensis lib. 2. cõtra gentes cap. 57. & hoc libro quæstione 8. Caietanus prima part. quæst. 74. artic. 2. Gregorius in primo dist. 3. quæst. prima, Philoponus ad

1. Ratio. text. 221 & alij. Namque ex ea iuxta priorem modum explicata, sequitur contra doctrinam Aristotelis nono Metaphys. cap. 1. nono text. 16. visionem non esse actionem imminentem; cum actio immanens recipi debeat in eo, à quo oritur, & tamen eorum iudicio sensus à solo obiecto efficiatur. Sequitur etiã functiones sensuum non esse vitales, siquidem omnis vitæ actio ab interno principio dimanet. Adde quod sepe recipimus speciem rei in oculo, nec tamen rem videmus: quod fieri non posset, si receptio speciei esset visio. 3. Postremo quo hæc sententia palam Aristoteli adueritur ex eo constat, quia hoc in libro

Arist. de ueniens cap. 4. text. 36. docuit animam esse causam effectricem alterationis eius, quæ secundum functiones sensuum fit; quod etiam reperitur in lib. de memoria, & de reminiscencia. Et in libro de sensu & sensui coarguit Democritum aliter sententiam visionem esse operationem obiecti, quia tunc etiam speculum videret, cum in eo obiectum per speciem ab eo produci

D. August. etiam eluceat. Accedit auctoritas D. Augustini lib. 11. de Trinitate. cap. 2. ubi docet ad operationem non sufficere imaginem rei impressam. Argumeta autem quæ in aduersam partem adduximus faciliè explicari qui ad primum diximus eum, qui rei imaginem recipit, percipere rem in habitu, non actum, sensationem verò esse actualiorem rei cognitionem. Aristotelis niens est, actus sensus externi, id est, obiectum, quod speciem mittit in sensum esse extra, ut esse eundem actum sensus & sensibilibus id est, iam obiectum quam sensum eorum. Et ad eundem actum, quia ad actum sentientis, quem potentia sensitiua exercet, concurrunt etiam obiectum interuentu speciei, quam in eodem sensu produxit.

Impugnatur Alter etiã modus tuendi sensum esse duntaxat potentia passiuam, à veritate aberrat. Et solū ab antiquis sit sensus tantummodo passiuæ coneur-
ma & speciei tent ad actum sentiendi, cum nobiliss sit fieri dicunt. agere, q. am pati, vt ducet D. Augustinus lib. 12. super Genesim ad lit. cap. 16. & Aristoteles lib. 3. huius operis cap. 5. text. 19. sequitur animæ vt ratæ facultates, quæ animi consensione agunt, sensus uero obiectum, quod admiendum non est: siquidem vi in mente sita vegetarietatem, ita illius facultates huius potentias dignitate vincunt.

1. Ratio. Deinde, quia si sensus nullum ex se actum elicuit, si alia dantur à natura. Nam ad sensationem recipiendam fax erit organum, id est, n. e. & 12. subiecta firmæ, sub certa figura, & quo congruentum dissolutionum appa-

A r. tu. Tertio, quia sequitur omnia hæc enuntia. Aspectus videt, auditus audit, olfactus odoratur, aliaq. similia, salū est, quæ tamen communis philosophantium scoliola pro veris usurpat. Consecutio probatur: quia huius propositionum sensus est, aspectum elicere actum videndi, auditum elicere actum audiendi, parit; modo res habet in externis eiusmodi in quibus actus vitales enuntiantur. Atque hæc argumenta valent etiam ad impugnandum priorem illum modum, cuius ante meminimus, quatenus ambo in eo conueniunt, quod utriusq. actionem sensibus admittit. Iisdem etiam consuetudine manet opinio quorundam, quos refert Theophilus huc loco ad textum 32. aientium sensationes non ab anima, nec à potentia, nec ab externo obiecto fieri; sed vi alieuius substantiæ separata. In quo errore fuit Auerroes hoc in lib. comment. 58. lege Albertum Magni tract. 3. cap. 6. Contra verò opinionis arii nomen non habet. Dicendum est viam actionem posse oriri à duobus, quorum vnum quodq. est causa seu causa partialis, quæ ad modum idem pondus potest vehi à duobus hominibus. Species autem & potest in functione sensus administranda, sunt duæ causæ partiales.

ARTICVLVS II.

QVAESTIONIS

conclusio.

E X superiorum sententiarum cõsutatione Concluse A non difficile erit perspicere, quænam potestis quæstionis conclusio esse debeat. Dicunt Auer-
lib. 7. Phyl. cendū potentia sensitiuam tripliciter spe-
lib. 7. Phyl. cendi posse; videlicet, vt recipit speciem ab ob-
lib. 7. Phyl. iecto, vt ea informata actū sentiendi profert, i.
lib. 7. Phyl. vt eiusmodi actum in se recipit. Si igitur pri-
lib. 7. Phyl. mo, vel tertio modo cõsideretur, haud dubie
lib. 7. Phyl. potentia passiuæ est, cui sic nō operetur, sed
lib. 7. Phyl. patitur: si secundo modo, est potentia acti-
lib. 7. Phyl. ua; quia sic nō patitur, sed operatur. Pro qua
lib. 7. Phyl. re lege D. Nemesium cap. 6. de natura homi-
lib. 7. Phyl. nis. Atq. ex dictis etiam liquet non esse pro-
lib. 7. Phyl. bandam sententiam interpretum Græcorū,
lib. 7. Phyl. qui vt constat ex Philopono, & Simplicio,
lib. 7. Phyl. aiunt dicendum non esse potentiam sensiti-
lib. 7. Phyl. uam pati, seu eius organum. Latini potius
lib. 7. Phyl. assensum, qui passiolem non organo ian-
lib. 7. Phyl. sunt, e. potentia simul accommodant. Et
lib. 7. Phyl. enim cum & species, & operatio sensus non
lib. 7. Phyl. recipiatur in organo immediatè, sed inter-
lib. 7. Phyl. uenit potentia, insiciendum non est iam sen-
lib. 7. Phyl. sorium, quam potentia nec pido pati. Hanc
lib. 7. Phyl. sententiam approbat D. Thom. p. q. 79. art.
lib. 7. Phyl. 3. eiusq. sectatores, vt Capiculus in 3. sent.
lib. 7. Phyl. dist. 14. quæst. 1. & in 2. dist. 3. quæst. 5. Ferri-
lib. 7. Phyl. rianensis lib. 2. contra gent. cap. 82.

Eni tamen quia adhuc prolixe contendat Quæst. 1. nulla ratione sensum potentiam actiua dici

*sentium non
esse actuum
facilitatem.*

posse. Primum, quia Aristoteles proximo capite absoluit asseruit sensum esse potentiam passivam; quod minimè pronuntiasset, si sensus aliqua consideratione esset activa potentia, præsertim cum nulla maior esset ratio, cur passiva, quam activa potentia dici deberet. Secundo, quia potentia activa, ut ab Aristotele lib. 8. Metaph. cap. 12. text. 17. definitur, est principium transmutandi aliud; at sensus quantumlibet actionem sentiendi ab se promat, non transmutat per eam aliud quid

A dos, qui intellectui patientis omnem prioris actionem denegantur.

QVÆSTIO II.

VTRVM SPECIES ALIQUÆ
sensibus ad operationes obiectu-
das imprimantur.

ARTICVLVS I.

QVI SPECIES NEGARI ET
quibus adducti argumenta.

Sæpe in superioribus controuersijs, & in explanando Aristotelis contextu incidit mentio specierum; postulatur iam hic locus, ut vtrumque necessario ponenda sint, discutiamus. Ac nunc quidem de ijs tantum, *Legem contra Democritum* de ijs, quæ intellectus propria sunt in tertio libro. Negantem huiusmodi questionis patienti secuti fuere, non modo qui animam ex elementis cõstitutam esse fabulati sunt, ut ex eorum, quæ ipsi inessent, cognitione omnia intelligeret: sed etiam Porphyrius in libro de sensu, Plotinus Enn. 4. lib. 5. Galenus lib. 7. de ceteris Hippocr. cap. 6. Et ex Peripateticis Durandus in 2. dist. 3. quæst. 6. idemque, quod ad sensus externos attinet, tucius Ocham in 2. quæst. 17. & 18. Gabriel quæst. 2. Gregorius in primo dist. 3. quæst. 3. & in 2. dist. 7. quæst. 3. qui ut sensus in obiecta sua ferantur, fat esse purant, si intra debitam distantiam constituta sint. Præsertim vero quod non requirunt species vilius ad actum videndi, scribit Thomas Garbius defendisse se Bononiæ in celeberrimo doctorum consensu, ut videat in eius summa lib. 1. tractat. 5. quæst. 63. Natus autem Durandus eo potissimum argumento, quia cum species ab eorum affectionibus ponantur ut rationes cognoscendi, oportet eas obiectiue esse in sensu, ab ijs eoque cognosci; alioquin id, quod incognitum est, in alienius notitiam duceret. Cum ergo liquido constet non sentiri à nobis eiusmodi species, prius fictitæ existimandæ erunt. Corroborationem huiusmodi rationis vis ex eo, quia vti prius à nobis ceu in imago extrinsecus, in qua Cæsarem, vbi b'g'at'ia, alpicimus, ita oportet imaginem ipsam coloris videri, si per eam colorem sentiemus.

Secundo, Species ab ijs, qui eas ponunt, quæ uniur ob similitudinem cum obiecto: sed inter obiectum, & species non potest esse similitudo: ergo nulla quæritur. Probat minor, quia quæ essent naturæ, dissimilia sunt: at quod species, & obiectum naturæ differant, patet, quia albedo, & nigredo contraria sunt: earum verò species in minimè; cum in eodem oculo simul recipiantur iuxta oppositam intentionem. At enim ex aliâ parte, quod

I. de D. Th.

*de veris quæ
de ar. 1. lib. 15.*

Solutio.

Cum enim quæsiisset cur dextera pars sit fortior quam sinistra: rationem quæ videamus sinistram, ac dextram oculum. Respondit primum quia pars dextera sit fortior exercitatione at vtrumque oculum quæ exercemus. Secundo quia potentia sensitiva ab obiecto immutatur obiectum verò quæ agit in sensum, & in dextrum oculum. Quarto, quia sensus non niagis est actiuis, quam intellectus, quem patientem vocant: Quod verò hic nullo modo actiua potentia sit, ex eo videt. quia ipsum intelligere vocat Aristoteles pati lib. 3. huius operis, ca. 4. text. 2. Ad primum horum dicendum ideo Aristoteles sensum potentiam passivam potius, quam actiuam nuncupasse; quia loco citato species potentias cum obiectis, à quibus species fortituri, & quia quædam potentie agunt in sua obiecta, ut alitres in alimentum; alie autem patiuntur eorum in se inagi- nem recipiendo, ut sensus; idcirco hos potentias passivas absolute vocant: præsertim ut veterum Philosophorum dogmata rejiceret, qui sensus non ab obiectis pati, sed in ea potest agere docuerant.

Ad secundum, illam potentie definitionem non in omnem potentiam conuenire, sed in solam Physicam, cuius actio in alienam materiam transit. Ad tertium dicendum Aristoteles eo loco tantum docere potentias sensus immutari ab obiectis, non autem negare eas operari simul, concurrente eâ speciebus.

Ad quartum concedendum est id, quod primo assumit, negandum verò intellectum pati- biliem esse potentiam passivam, & ad huius rei confirmationem respondendum, propterea Aristoteles dixisse intelligere et se quoddam pati; quia intellectus dum actus fit intelligendi ab eâ eliciuntur recipit, recipiendo patitur. Vel prout ille id in sensu causali, quasi diceret intellectionem elici ex eo quod intellectus prius patitur respectu peccati, quia informatus prius in actum intelligendi, ac reformatus elicitur. Hæc verò quod hoc loco de sensu, non de intellectu quod patientem, sed actum esse volumus, quamvis rationem actiue, & passivæ potentie videtur obsequi, enim hæc ratio est. Thomas in 2. dist. 7. quæst. 3. si passivus nobis locus, ad actum, est

*Intellectus
passivus po-
tentiæ acti-
uæ.*

E

F

*Argumenta
pro his an-
tearibus.*

Arg.

Arg.

Arg.

Arg.

Arg.

Arg.

Arg.

Arg.

Arg.

Arg.

Arg.

Arg.

Arg.

Arg.

Arg.

Arg.

Arg.

Arg.

Arg.

quod oporteat species albedinis, & nigredinis contrariæ esse, probat ir, quia contrariæ sunt causarum contrarij effectus esse debent. Si ergo species dantur, si simul contrariæ, & non sunt contrariæ, quod repugnat.

3. Tertiò. Si ex species daretur, vel essent diuiduz, vel indiuiduz, & sectionis expertes, atqui neutrum horum dici potest. Nò igitur tales species dantur. Prior pars minoris suadetur. Primum quia per speciem sumunt in quolibet puncto medijs pyramidem terminati, totamq; rem videri: quod fieri non posset, nisi species in puncto essent. Item, quia si species essent extensæ educerentur de potestate materiz ad eam ingenium sese accommodarent. Quod tamen non videtur admitterendū, cum eiusmodieductio requiratur iam alterationem, vel saltem fiat per successum transmutationem, species vero, sicut vires, traiecit medium instanti. Accedit auctoritas D. Augustini lib. 12. super Genesim ad lit. cap. 16. ubi species sensuum spirituales vocat. Posterior pars ostenditur, quia id, quod subiecto extenso inheret, extensum est, hac enim ratione probatur Aristoteles cap. 12. lib. 3. text. 122. sensum esse potentiam corpoream, quia in organo, quod magnitudine præditi est, recipitur: si ergo darentur species sentientes ex ealīs inuiz, utique extensæ, & diuiduz eo. enī.

4. Quartò. Species sensuales multo sunt nobiliores, quam obiecta, & quibus transmitti dicuntur. Nò ergo ab eis gigni possunt: alioquin effectus propriam causam dignitate vinceret, ex quo sequeretur eas nullā habere causam in natura rerum, atque adeò commentitias esse. Assumptum probatur, quia ex species, si dantur, mediæ sunt inter materialia & spiritalia accidentia, vi potest de fabricationis naturæ, quam illa, et asitioris, quam hæc. Deinde, quia ponuntur ut instrumenta vñalium sunt, utrumq; quæ operationibus rerum non videntur excellentiores sunt.

ARTICVLVS II.

CONSTITVITVR PARS AFFIRMATIVA QUESTIONIS, DISSVNTVR ADVERSARIA PARTI ARGVMENTA.

Species necessaria admissenda sunt.
1. Argum.
Vtrum quæ species dari negant à veritate, & à Peripatetico dogmate longe recedunt. Quod hisce rationibus planum fit. Facultas sentiendi ex se est indeterminata ad hoc illudve singulare præcipiendum. Igitur ut huius potius, quàm illius sensationem edat, necesse est vt ab aliquo determinetur, sed non est aliud, à quo determinari queat, præterquam ab obiecto per sui similitudinē sensus impetitam, datur ergo obiecti similitudo,

A si species in sensu. Assumptum probatur, quia si aliud quid daretur, à quo determinari posset, id maxime esset obiecti ipsū, quod nullius speciei inuentu concurreret. Hoc autem non posse esse, demonstratur. Nam vel obiectum concurrens est effectiui, vel nò: si effectiui, cum sepe à facultate cognoscere differt, & nihil agat primò in remota, utiq; deberet prius agere in intermedio, tum vero in potestati: atqui de præterita specie nihil est, per quod ad eam modum agere possit, & quo potentiam ad operandum suscitet, nò potest ergo, sublati specie, concurrere effectiui. Quod si non effectiui concurreret, sed duntaxat formaliter extrinsecè, atq; actum potentiz terminando, sequeretur intermedium neq; tenebris, neq; longa spatij altitudine impedimentum in, quod est cõtra experientiam. Conclusio probatur, quia ideo in tenebris res nò videntur, quia colores egrē luce, vt lux specie mirant. Item idcirco res in magna distantia non intuemur, quia species ab eis traiecit in medio languenti, & euanescent.

- Secundo. Nonnulli per inspicillā concava acutius vident, non nisi quia tunc in centro plus vniuntur speciei redduntq; efficaciores in representando; quemadmodum & radij solares in cauitate vitri magis coeunt. Nò est igitur negandum dari eiusmodi species. Tertiò. Oculus non videt se ipsum, videbit tamen, si ei obijciatur speculum: id verò non nisi, quia ab oculo productur imago ipsius in speculum, quæ inde ad oculum reflectitur, eaq; informata potentia videndi actum elicit. Datur igitur talis species. Quartò. Idem in interno sensu ostenditur. Nam cum hominē, quæ ante non vidimus, primò contuemur, paulo post clausis oculis, eiusdem notitiam interius efformamus, nò ob aliam rationem, nisi quia eius imaginem aspectu hausimus hausimq; in interno sensu retineamus. Patet ergo dari eiusmodi species. Quod item constat ex memoria sensitiua non hominum tantum, sed etiam brutiorum, quandoquidem recordatio non nisi ministerio speciei fit.

Postremo quòd in Aristotelis doctrina prædictæ species necessariò constituendæ sint probatur. Nam hoc in libro cap. 12. text. 121. & 124. docet sensum esse id, quod sensibilis abique materia formas, id est, imagines suscipere potest. Vbi species vocat formas, abiq; materia, quia species candoris, vel bigratiæ, non est ipse candor materialiter, sed id, quod candorem representat. Et in libro de memoria cap. 1. cum quæsiisset qua ratione nos rei absentis recordari contingat, respondit id fieri ob similitudinem rerum in interno sensu asseruata. Itaque ex externis & internis sensibus, attribuit Arist. species. Eiusdē sent. est D. Anselmus in Monologio c. 36. D. Damasc. nus lib. 1. fidei orth. c. 20. D. Augustinus in 10. confes. cap. 10. & c. 15. & lib. 12. super Gene-

Obiectum a sensu non concurrens formaliter extrinsecè.

D. Ansel.
D. Damasc.
D. Augusti-
gu

D. Thomas.

Alenfir.

Alberius.

D. Bonauet.

Scotus.

Argent.

Richardus.

Capreol.

Marfilus.

Hervaeus.

Aegidius.

Argumenta
diluuntur.
Solutio 1.

Solutio 2.

Similitudo

du, lex in ef-

fendo altera,

altera in re-

praesentando.

Solut 3.

sim c. 10. & lib. ii. de Trinit. c. 2. alijq; in locis, A
quas citat Capreolus in 2. dist. 3. qu. 2. ait. 3.
Denique idem tuctur maior, a c melior philo-
sophantiis patet D. Thomas 2. part. q. 55. art.
1. & 3. cetera gentes c. 49. alijq; in locis. Alen-
fir 2. part. suum summi a qu. 12. vsq; ad 26.
M. Albertus 2. part. summum de homine tract.
4. q. 14. & de quatuor coevis q. 5. D. Bonauet.
tura in 2. dist. 3. art. 4. q. 1. Scotus qu. 10. &
11. Agentinas qu. 10. 2. art. 4. Richardus
qu. 1. Capreolus loco citato, Marfilus in 1.
qu. 7. Hervaeus quodlibet 5. qu. 1. 6. Aegi-
dius quodlibet primo qu. 1. 2. At quod et-
iam Plato posuerit species visuales, quae via
cum radijs, ex oculo ad obiectum emicanti-
bus, vt fingit, videndi aetiam perficiant; con-
stat ex Timaeo, & ex ijs, quae ibidem Chae-
tius annotat.

Neque aduersarij argumenta negotium
faciunt. Ad primum enim respondendum
est, licet species dentur a natura, vt potentia
ijs consignat reum noiones effingant, nō
debeant proinde species ipsas potentis obijci,
aut per se cognoscere, cum non sint signa in-
strumentalia sed formalia. Nec oportet id,
per quod res, vt per suum formale signum,
innotescit, secundum se apprehendi; quāvis
id concedendum sit in ijs, quae nos tanquam
signa instrumentalia in aliquis re tractam
ducunt, vt alibi diximus. Argumentum etiam
corroboratio vim non habet: Si autem enim
Celsus instrumentale signum est, nō forma-
le, Capreolus loco citato respondere nō po-
tere cognosca a nobis id, quod, sed in quo ali-
quid percipimus; nos vero non in specie, sed
specie res obiectas cognoscere. Quae est so-
lutio D. Thomae quodlibet 10. art. 1. qu. 1. 3.

Ad secundum, cōcessa maiori neganda est
Similitudo minor, & ad eius probationē dicendum
duplex esse similitudinem: vnam in essendo,
alteram in representando. Primam non in-
ueniunt inter res diuersae species; inueniunt
tamen secundā, vt patet in anima hominis, quae
cum nec specie, nec genere cum Deo conue-
niat, est tamen Deo similis: atque hunc pos-
torem similitudinis modum fortissimi species
comparatione suorum obiectorum. Ad
id vero, quod in aduersam partem obijcebat-
ur, nimis oportere species albedinis, & nig-
redinis esse contrarias, dicendum contraria-
rum eandem, i. collatione effectuum vni
uocae sint, contrarias esse effectus: at obiecta
non ita se habent, cum sint eandem quiuocae
respectu imaginum, quas ab se mittunt.

Ad tertium, respondemus species esse quod-
dam indiuisibiles in representando, diuisi-
biles autem in essendo, quod solum ostendit
posterior pars argumenti, et si oppositum as-
seruit Venetus, & Alonius Tolianus. Igitur
ad posteriorem partem respondemus.
Perceptiuorum doctrinam esse, visionem
fieri per pyramidem radiosam, hoc est per

speciem visilem modo pyramidis produ-
ctam, cuius basis sit in superficie ret visae, ver-
tex in centro oculi; & hoc centrum dari in
qualibet parte medijs, & quae res veniunt. Ve-
rum ex hac pyramidis, & centri similitudine,
quae traditur a perspectivis ad rem explican-
dam, colligi non debet, quemadmodum
centrum oculi, & vertex pyramidis, siue viti-
mum punctum in fastigio pyramidis consti-
tutum, est quid indiuisibile; ita speciem, per
quam res videtur, recipi in puncto, atque indi-
uisibilem esse: nec enim similitudo in om-
nibus conuenire debet. Immo si res ea facien-
da vis est, inferri ex ea dem potest speciem nō
esse indiuisibilem, saltem ex parte basis, cum
constet hanc extensam, ac de iudicari esse.
Appellatur autem a D. Augustino species
sensuū spirituales eo modo, quo ab Aristotele
vocatur forma siue materia, quod iam supra
exposuimus. Ad illud de educatione & po-
tente materiae, quae de ex potestate in i-
stis dissoluimus, respondendum est, vt for-
mae accidentiae ex eandem materiae po-
tente, nō requirere praeuiam alterationem,
aut transformationem successiuam, sed fat ef-
fectu dari in subiecto naturalem potentiam ad
illas recipiendas, easdemque pendere quoad
suam effectum, & conseruationem ab eod-
em subiecto, seu tempore, seu me-
mento productionis. Quae duae rationes cum spe-
ciebus sensibilibus coherant, non est cur quis
neget exiri illas ex gremio materiae, in qua re-
cipiuntur. Aduerte tamen germanam ratio-
nem, quae probat species sensuum esse diuisi-
biles, non esse quod exant ex potentia mate-
riae. Nam animae brutorum animalium per-
fectorum exeunt ex materiae potentia, & tamē,
vt est gratum auctorem sententiae, indiuisi-
biles sunt, atque inextensae. Legitima ergo ra-
tio est, quia in huiusmodi recipiuntur in subie-
cto extenso: quod verò ita recipitur, ad na-
turam recipiētis se accommodat, manetque
extensum, & diuiduum, si illud tale sit.

Ad quartum, negandum est species sensu-
biles nobilioris naturae esse, quam accidentia,
quae in se representant, & a quibus effundun-
tur. Re enim vera perfectius quid est color,
quā eius imago, ob idque esse imaginem in-
tentionalem, id est, diuiduam, & imperfec-
tum nuncupatur. Nec species absolute di-
cendae sunt formae medice inter materialia
& spiritualia accidentia, quasi inter illa me-
diū dignitatis locum obtineant, sed quia
aliquantulum ex materia emergunt, cum non
eandem sub sensum, vt ea quomodo similitudi-
nes sunt: & tamen ad spirituale naturam non
pertingunt. Nec propterea quod vitalis fun-
ctionum instrumentalium sunt, ad altiorē naturae
gratum prouocantur, praesertim cum ad eius-
modi functiones non concurrant nisi tanquā
formae vicariae obiectorum, quorum locum
subeunt, vt paulo post dicemus. Hoc tamen
non

Quomodo in
selligendum
speciem visi-
lem modo py-
ramidis pro-
duci.

De potentia
materiae spec-
ies educuntur
Contra Son-
cinat lib. 7.
Metaph. 9. 8.

Species quā
species nō est
obiectum per-
fectius.

non obstat quominus species intelligibiles materialium accidentium excellentia naturae ijs accidentibus longè præstent, cum simpliciter spirituales sint.

ARTICVLVS III.

DVBIQVAEDAM

explicantur.

DVo in hac quaestione pertrahenda super B sunt. Alterum est, quonam modo species cum potentia ad actionem concurrant. Alterum, num species externis sensibus impressæ, præsentet duntaxat obiecto, in ijs conferuunt. Quod ad primum attinet. Sunt qui patientes species cõcurrere tantum in genere materialis causæ, determinando videlicet potentiam, quæ indifferens habet ad percipiendum quodlibet particulare sub obiecto suo comprehensum, ut paulò suprà diximus. Quod enim nõ concurrant cum potentia vii causæ partiales actiue ad eundem effectum ex eo probant, quia actio vitalis à solo principio vitæ, quale specus non est, proficisci potest. Deinde, quia quilibet duarum causarum partiales actiue ita compari sunt, ut una sine altera quæ effectum edere, saltem imperfectum; ut deo luminosa, quorum vnumquodque producit lumen, nisi minus intensum, quam ambo simul: at nec species sine potentia, nec potentia sine specie valet per se operari. Verum licet huius sententiam suam probabiliter habeamus multò verisimilior tamen est contraria, quæ statuit speciem concurrere etiam actiue cum potentia ad eius actionem. Hanc sequitur Scotus in primo distincti. 3. quæst. 7. & in quodlibet. quæst. 15. Thomas prima parte. quæst. 16. art. 1. & lib. 1. contra gent. cap. 51. 52. 53. & quodlibet. 7. artic. 1. Magnus Albertus 2. parte. summæ de homine in tractatu de sensu. E busa dicitur. Cap. eolum in 1. distincti. 35. quæst. 1. & alij; probatur; ex eo, quia anima constituitur per speciem in actu primo ad intelligendum, sicut ignis per calorem ad calefaciendum: nulla vero ratio est, cur potius calor dum igni, quam species cum anima actiue concurret.

Secundo, quia omnis forma agētis, cui per se assimilari effectus, concurret actiue ut principium talis effectus, sine sit forma substantialis, siue accidentaria, ut, verbi gratia, forma equina est principium effectiui formæ illius, qui geniti, quia huius forma est similis formæ illius. Species autem, quæ per actionem cognoscendi produciunt, produciue potest, est similis illi speciei, à qua actio cognoscendi oritur. Tertio idem confirmatur, quia ut docet Diuus Augustinus non libro de Trinitate cap. 12. cognitio rei efficiatur à cognoscente, & cognitio: cognitum vero cum non per se, sed sui speciem, & similitudinem in pote-

ntia insit; consequens est, ut similitudo vicem illius habens, tanquam semen generantis, cognitionem quasi prolem gignat: atque adeo statendum est speciem actiue concurrere.

Quod si petas an tota virtus actiue potentie sit virtus actiue speciei; quemadmodum tota virtus ignis est calor. Respondemus non ita se rem habere, sed potentiam vendicare suam peculiarem virtutem ad agendum, similiterque speciem vendicare suam; ita ut ambæ tanquam duæ partiales causæ diuersæ tamen rationis, seu tanquam duæ partes vnius integri agentis immediati vires suas conferant, iungantque ad actionem cognoscendi. Nam quod species suam habeat actiuitatem, probatum est. Quod vero illa nõ sit tota actiuitas potentie ex eo ostenditur, quia sæpe accidit, ut potentia ex eadem specie eliciat intensiorem noticiam; quia nimirum profert ex se maiorem conatum; quod non esset, nisi ipsa haberet propriam actiuitatem distinctam ab actiuitate potentie.

Aduerte autem speciem concurrere non solum actiue ad operationem, uti diximus: sed etiam formaliter, quatenus concurret ad specificationem actus, determinando potentiam ad hanc potius, quam ad illam operationem speciem. Item quatenus præstat vniomni obiecti cum potentia in esse cognoscibili; quæ vniomni est proprius effectus: causæ formali. Et verò, quia prius est potentiam vniomni intentionaliter cum re cognita, quam tendere in obiectum: prius se habet species ut principium formale, quam ut principium efficiens. Atque hoc, quod de causalitate formali, & actiue speciei asserimus, euenit tam in speciem sensibilem, quam intelligibilem: immo & in ea, quæ obinient modum speciei intelligibilis respectu potentie intellectiue, ut essentia diuina respectu intellectus beati, & substantia Angeli comparatione intellectus ipsius Angeli, cum hic se per suammet essentiam intelligit. Quod si obijciat: nullam substantiam creatam posse esse immediarium principium operandi; atque adeo non posse substantiam angelicam per se concurrere actiue ad actionem intelligendi. Occurrendum erit nullam substantiam creatam posse esse principium proximum eliciuium actus per modum potentie & virtutis; posse iam per modum obiecti, quando illa simul est obiectum aduale, maxime cum in eo euenit non integra, sed partialis tantum causa actionis sit.

Igitur ad primum contrariæ opinionis argumentum dic, licet cognitio ab specie proficiscatur; oriis nihilominus ab anima vi a vitæ fonte præcipuaque vitalium functionum causa, cuius instrumenta sunt potentia, & species. Quod si argumentum hoc vim haberet, pari modo probaret, cum intellectus, aut voluntas per habitus virtutum sibi inherentes operatur, talis operationem non esse vitalem; vel

Potentia & species duæ partiales causa.

Quomodo substantia posset esse immediarius agendi principium.

Species cum potentia ad actionem concurrunt actiue.

Scotus.
D. Thomas.
Albertus.
Capreolus.

Ex duabus eos habitus neutiquam posse actiue concurrere: quod à communi philosophorum, Theophilus non semel logorumque sententia abhorret. Ad secundum per quolibet dicimus non quodvis duae parciales causae ad se sola effici aliquid effectum confluunt, quamlibet eas esse producere possent per se effectum edere videlicet cum ita concurrunt, ut secundum non detur à natura ad facilius operandum, sed ad simpliciter operandum, quo pacto se habet species respectu potentiae, nec enim potentia valet absque specie vilo modo operari.

Maneant ne species in sensibus externis amoto obiecto.
Quod ad dubium secundum spectat, videlicet num rei imagines, quae externis sensibus imprimitur à praesentia obiectorum ita dependent, ut si ijs amotis illico euanescent. Negatiua partem secuti sunt nonnulli Aristotelis interpretes in libro de sensu, & sensibili, & in libro de somnijs, concedentes, amoto sensibili, dari adhuc per breues quasdam sensationes elicatas ex speciebus nondum extinctis.

Pari assertum quibus probetur.
Potest verò hae sententia ita coprobari. Huiusmodi species habent suam intensionem, & incrementum gradus, secundum quos successiue augeri, & minuique possunt. Igitur si obiectum subito amoveatur, adhuc secundum aliquam partem suae intensionis in sensibilibus manebunt, poteritque sensus ijs ad continuandam sensationem uti. Antecedens ostenditur, quia ideo obiectum quodvis visui magis appropinquatum (seruata tamen conuenienti distantia) tanto distinctius videtur, quia species magis dearticulatur, & perfectius aequat potentiam secundum nouos sui gradus. Tectico etiam ex eodem loco sonus, & odor, si acior sit, percipitur, non verò si tenuis, quia ille efficacior, & intensior speciem iacit.

Secundo. Albedo, & odor inhibita causa effectus fieri & conseruare nihilominus in subiecto perseverant; ergo & species potentius obliquatae saltem aliquanto tempore seruari in ijs poterunt, licet obiecta à quibus productae fuerunt praesentia non sint, cum vtroque par ratio esse videatur. Tertiò. Accedit experientia, quam assertit D. Augustinus lib. 10. de Trinitate cap. 20. hisce verbis. Cum diu solem aspenderimus, & deinde oculos clauerimus, quasi versantur in corpore quidam colores lucidi, quos intelligendum est reliquias esse illius solis, quae facta erat in sensu, dum corpus lucidum videretur. Ad idque, infra, eiusmodi formam esse visionem. Itaque putat D. Augustinus, ablato corpore luminoso, remanere illius speciem in sensu. His consentanea sententia Aristotelis libro de somnijs cap. 2. sensibilia, inquit, ipsa in nobis, per singula sensationes, sensationem efficiunt, & affectio, quam ea inuoluunt, non modo in sensibilibus inest, cum sensus agunt, sed etiam cum ab opere discesserit. Si paulo inferius, si sensum de sole in opacum conuertamus, comitatur eum affectio: eum enim, ut nihil cernat, propterea quod commotio, quae à lumine profecta est,

oculos adhuc possideat. Item si quid albi, aut viride diutius aspexerimus, ad quodcunque aspectum nostrum deferamus, concolor illi videtur. Hae Aristoteles. Auerroes quoque in suo tractatu de somno & vigilia, ait nos in somnijs sentire per quing; sensus sensibilia externa, licet absentia; idque accidere redeuntibus ab internis sensibus ad externos absentium rerum imaginibus. Sicut enim, inquit, in vigilia sensibilia externa mouent sensus externos, & hi sensum communem, si imaginatiuamque inter somnandum conuersi ordine, imaginatio mouet sensum communem, hic sensus externos. Igitur sensus externi possunt elicere operationes circa sensibilia absentia.

Pari negando probatur.
Verum licet hae opinio admodum probabilis sit, maxime ob Aristotelis & D. Augustini auctoritatem; contraria tamen quae assertit sensum externorum species non nisi praesentibus sensibilibus, etiam brevissimo tempore conseruari, & communior, & verisimilior videtur. Namque experientia illa, quae potissimum aduersarij nituntur, admodum fallax est. Accidit enim non raro, etiam extra morbum, & somnia (quod D. Augustinus lib. 11. de Trinitate cap. 4. animaduertit) ut quis qui in interno sensu effingit, ea intellexit adhuc externo percipi abriteretur. Saepaque euenit facta à vehementi sensibili aliqua in sensu latione, ut, exempli gratia, saculas videndi ad alia obiecta percipiendi minus parata sit, atque adeo ut decipiar ut phantasia iudicis adhuc sensui obuersari idem sensibile, quod antea. Certe si vehementem sensibile externum tanta obacacitate speciem in sensu imprimeret, ut illa in sensu absente etiam in absentia conseruaretur: utique, aut semel, aut maiori ex parte ita accideret. Quod deatur. tamen repugnat experientiae. Vnde Aristoteles hoc in libro cap. 5. text. 32. & 49. discrim. statuit inter sensum, & intellectum, quod ille obiecti praesentiam exigat; hic vero non item.

D. August.
Argumenta in contrariam partem adducta hanc habent explicationem. Ad primum concessio antecedente, neganda est conclusio: talis enim est harum specierum natura, & conditio, ut quantumlibet in subiecto intensionis suae inest, subito amittantur, nec sine perenni suae effectricis causae influxu permanere queant: etsi id in plerisque alijs effectibus secus accidat. Quo etiam patet, quid ad secundum argumentum respondendum sit. Ad tertium dicimus amoto luminoso, non dari iam eius aspectum, sed accidere deceptionem modo ante explicato. Idque voluisse auctores in argumento adducto, videlicet ablato sensibili dari sensationes non re ipsa, sed apparenter, seu secundum fallacem estimationem. Atque huius dubij ordinario planior euadet ijs, quae proxima quaestione pertrahenda sunt.

QVAESTIO III.

VIRVM PER DIVINAM POTENTIAM ALIQUA NOTITIA ABSTRACTIVA
in externis sensibus dari
queat.

ARTICVLVS I.

QVID IN RE PROPOSITA
sentiendum videatur.

Quid notitia
abstractiva
nō.

IN hac quaestione pignoscendum imprimis est discrimē inter notitiam intuitiuam, & abstractiuam. Notitia intuitiua, quae etiam visiois dici consuevit, vt Scotus in 1. distinct. 1. part. 3. quaest. 1. & quodlib. 6. art. primo, Ferrarius lib. 2. contra gent. cap. 96. Durandus in piologo quaest. 3. alijque auctores definiunt, est cognitio rei praesentis, vt praesens est, id est, cognitio, quia ita rem attingimus, vt per eam cognatur praesentia obiecti in se, & ex vi ipsius cognitionis, nō verò quia aliunde cōprobat. Eiusmodi est notitia, quia quis videt candorem in passere, & quā sonū audit, & ea, quae beati diuinā naturam intuentur, quā D. Paulus Epistol. 1. ad Corin. cap. 13. appellat faciem ad faciem. Immo & ex hoc loco Apostoli credit Scotus quodlib. 6. art. 1. & Gregorius in primo distinct. 3. quaest. 3. art. 1. desumptam fuisse appellationē notitiae intuitiuae, cuius aut oculi, aut prope nulla extat mentio apud veteres Philosophos. Aduertiat D. Anselmus, Hugo, Magister, D. Thomas, Gregorius, Paludanus, Caietanus, Durandus, & alij communi consensu cognoscant intuitiua oportere esse immediatam, ita videlicet vt res oī percipiat in alio cognito, sicuti cognoscitur Caelus in sua statua. Etenim per cognitionem intuitiuam conspicitur res in se, quod esse nō potest eūdem res videtur in alio prius visio. Notitia abstractiua, quae etiā Simplicis intelligentiae vocatur, est cognitio rei nō vt praesens est, vbi gratia, notitia, quā cogito de Socrate absente, & ea, quā Astrologus domi suae considerat eclipsis, quā non intuetur, esto sciat ea hora interponi terriā inter luam, & Solē. Et item ea, quā Philosophus ex creaturis edignoscit Deū esse. Licet enim hae cognosciones tendant in rem sub esse existentiae: nō tamen sic tendunt, vt per eas cernatur praesentia obiecti. Nō diximus cognitionē intuitiuā esse eam, quae pendet à praesentia obiecti, nec quā obiectum mouet potentia, quia notitia, quia Deus & se, & creaturas intuetur, est intuitiua; & tamē nec ab ipso Deo, neque à creaturis dicitur pendere, vt neque causari.

Quid abstractiua
notitia.

1. Concl. His positis fit prima conclusio. Sensus externus exterior ternus potest diuinā virtute teodere in rem suā diuinā absentem, nō oī in illam sciat, tanquā in sua potest re praesentē, aliqui oī. Hae conclusio quoad abientem, vī priorem partem probatur; quia potest Deus

A ponere in meo oculo speciem Socratis absenti, quia ille informatiua Socrate videat. Socrates enim ad sui visionem dupliciter concurrat, nimirum in genere causae efficientis, quatenus sui imaginem in potentia imprimit. Hanc verò causam non est sciendum posse diuinitus suppleri, quemadmodum & alias id genus casualitates efficientiū causarum. Praeterea, concurret Socrates ad praedictam visionem in genere causae formalis extrinsecae, eam reiminando, specificandoque. At quod haec dependentia nō obstat, quomodo talis visio dari queat, ex eo ostenditur, quia Socrates absens, ac non existens potest eam terminare, eiq; specie tribuere, eo modo quo eclipsis, quae non abhinc anno erit, terminatur, & speciem coartat cogitationi, quam de illa nunc Astrologus habet. Nimirum haec terminandi, & specificandi ratio nec in eo, quod specificatur, nec in specificatore terminatiue existentia requiritur.

C Secunda verò pars conclusionis ea ratione suadetur, quia potest Deos specie, quā Socrates in meo oculo impressit, amoto Socrate conseruare, quae cum Socrate eodē pacto, quo antea referat, adhuc eum tanquā praesentem aspectui obijciat: potestque id confirmari iis, quae in mysterio diuino Eucharistiae interdū apparent. Nonnunquā enim Deus puerum, carnem, maou, & quaedam alia oculis repraesentat, producendo in eis talium rerum, est praesentis nō sint, species, vt docet Sanctus Thomas 3. part. quaest. 73. art. 8. Durandus in 4. distinct. 10. quaest. 4. & alij. In haec verò res ita sentit aspectus, ac si praesentes essent, vnde & intellectus nisi aliunde edoctus iudicium cohibeat, eas praesentes iudicat.

D Denique tertia pars conclusionis inde comprobatur, quia scilicet externi talis naturae sunt, ut tendant in obiecta. prout se habent hic & absens externus, id est, prout materialibus, sitis, distantiae, & quantitati conditionibus affecta existunt; atque adeo, vt in praesentia a parte rei, vel saltem repraesentata tanquā praesentia. Quare nō poterunt sensus externi villo modo veritate circa rem absentem, quia talis est. Hanc porro conditionem intrinsecā addunt obiecta sensuum externorum supra obiectum intellectus, & phantasia. Nam intellectus fertur in rem tam absentem, quam praesentem, tam singularem, quam vniuersalem. Phantasia etiam in rem praesentem, & absentem, sed singularem tantum. At externi sensus, vt qui in infimo cognoscetivum facultatum gradu steterunt, tendunt in solam rem singularem, & praesentem, vel exhibitam in specie vt praesentem. Non secus in hac cognoscibilium dispensatione mentionem sensus communis, propterea quod hic sit quasi intermedium inter internum, & externum sensum, ad virosque pertinet, quatenus externorum sensus dignoscit, & eadem ad internos transmittit.

In obiectum
probatur, quia scilicet
externi talis naturae
sunt, ut tendant in
obiecta. prout se
habent hic & absens
externus, id est,
prout materialibus,
sitis, distantiae,
& quantitati
conditionibus
affecta existunt;
atque adeo, vt in
praesentia a parte
rei, vel saltem
repraesentata tanquā
praesentia. Quare
nō poterunt sensus
externi villo modo
veritate circa rem
absentem, quia talis
est. Hanc porro
conditionem
intrinsecā addunt
obiecta sensuum
externorum supra
obiectum
intellectus, &
phantasia. Nam
intellectus fertur
in rem tam
absentem, quam
praesentem, tam
singularem, quam
vniuersalem. Phantasia
etiam in rem
praesentem, &
absentem, sed
singularem tantum.
At externi sensus,
vt qui in infimo
cognoscetivum
facultatum gradu
steterunt, tendunt
in solam rem
singularem, &
praesentem, vel
exhibitam in
specie vt
praesentem. Non
secus in hac
cognoscibilium
dispensatione
mentionem
sensus communis,
propterea quod
hic sit quasi
intermedium
inter internum,
& externum
sensem, ad virosque
pertinet, quatenus
externorum
sensus dignoscit,
& eadem ad
internos transmittit.

*Sensus cūm
nū eam pra-
sentia, quā
absentia na-
turaliter co-
gnoscit.*

tit: unde & vtrorumque naturam aliquo mo-
do participat. Nam dum sensus externi circa
obiecta sua versantur, ipse in eadē percipiē-
da incumbit, & tunc quidem non nisi singu-
laria praesentia intrinsecus: in somnijs verō, vt
est multorum opinio, quā in libris paruo-
tuo Naturalium expoluimus, singularia etiā
absentia recognoscit: atque ita tam praesentia,
quā absentia potest vigilare & quicquid diuersi-
tare apprehendere.

Ex superiori conclusionē licebit deducere
secundam, quae postpositae quaestioni dūcō
respondet. Pro qua aduertendum prius dubi-
um esse an ad notitiā intuitivā requi-
ratur, vt potentia per eam tendat in obiectū,
quod re ipsa existat praesens; an verō suffi-
ciat sentiri in sensu, quae iam est alioquin ab-
sens, nihilominus repraesentatur vt praesens,
atque ita notitia tendat in rem praesentem, vt
praesentem imaginari. In qua dubitatione,
est parum interesse vtram partem quis appo-
net, nobis tamē posteriori magis arduum: pro-
pter eā quod notitia abstractiva ab omni praesentis
modo, abstracta, at libera debet esse
videatur. Sit ergo secunda conclusio. In sen-
sibus externis non potest dari, etiā diuina vir-
tute, notitia abstractiva. Probari quia istius
modi notitia sentiri in sensu secūcū se, seclu-
sitati praesentia, & existentia: externi autem sen-
sus tendunt in sua obiecta, saltem repraesentata tanquam praesentia, vt ex dictis constat.
Itaque praedicta notitia, quae sensus externus
sentiri in obiectum, quod a parte rei non est
praesens, dicenda erit intuitiva.

ARTICVLVS II.

ARGVMENTA ADVERSVS EA,
quae superiori articulo conclusa sunt,
eorumque dilutio.

1. Argum.

Vtrum contra primam partem primae con-
clusionis, quae asserimus posse diuinā vir-
tute sensum externum rem absentem perci-
pere, haec se offerunt argumenta. Vel nō est
exteris sensus comprehendit tam sensibile
praesens, quā absens: vel solummodo praesens.
Si dicitur primum, sequitur sensum exter-
num suopte ingenio posse reddere in rem ab-
sentem, cum quolibet potentia vt propria pos-
sit obiectum suum attingere. Si autem pos-
terior, fatendum erit nec diuinā virtute posse
sensum vel fieri etiam absentem, quando-
quidem repugnat potentiam extra propriū
obiectum vagari. Quare non videtur prima
conclusionis pars veritati consentanea.

2. Secundō. Eadem rursus impugnatur, quia
si res absens potest sentiri, poterit meliō exi-
senti gnoscari, pariter modo res sine cibo nu-
triri: poterit ignis non existens tangi, & ani-
mal ab eo viri: poterit cymbalum non exi-

stiens audiri, & eius sono auditus laedi; aliaque
multa, quae videntur implicationem involuere.
Terziō, quia sequeretur dari duas pro-
positiones contradicētes simul veras: esset
enim verum certū Socratem currentem si-
quidem obicitur potentiae vt currens; &
eundem eorū non currentem, quia re vera
non currit.

Deinde contra secundam partem conclu-
sionis, quae statuit externum sensum posse
ferri in obiectum absens, quod tamen diuini-
tūs offeratur vt praesens, illud opponi solet,
quia cum in eo euentu intellectus iudicet
rem, quae praesens non est, praesentem esse,
concedendum erit Deum, qui eam speciem
imprimat, anteaquā impressam conseruiat, esse
causam eiusmodi erroris, & deceptionis,
quod nemo dicitur.

Denique contra tertiam partem, quae asserit
mat non posse externum sensum tendere in
obiectum, nisi sub ratione praesentis. Nam
minor proportio est inter existentiam diuinā,
& intellectum creatum, quam inter sensibile
non existens, & sensum externum: siquidem
inter Deum, & creaturas est distantia infinita,
inter ipsas vero creaturas finita dimensio:
atque intellectus creatus eleuatur ad notitiā
intuitivā diuinā essentiae: ergo & sensus
externus promoueri a Deo poterit ad
percipiendum rem non existentem.

Poterit etiam sensus externi possunt diuinā vir-
tute reddere extra suum obiectum: poterit
igitur ferri in rem non existentem. Antee-
dē probatur, quia non minus est eleuatiō
quam ad productionem graui in baptismo,
quā exaltatiō potentia ad operationem ex-
tra obiectum: non suum: ergo cū illud di-
uinitus fiat, efficit hoc eū poterit: atque adeo
oī repugnat sensus externus versari circa ob-
iectum non existens: licet id nō contineatur
E intra cancellos obiecti ad eos pertinentes.

Solutio 2.

Non erit tamē difficile his argumentis
satisfacere. Ad primum contra primam par-
tem conclusionis primae, dicendum est cum
de alienius potentiae obiecto agitur, posse
nos loqui, vel de obiecto adaequato simpliciter:
vel de obiecto non adaequato. Est autem
obiectum simpliciter adaequatum id, in quod
potentia sentitur seu vt propria, seu diuinitus
adiuta. Obiectum non adaequatum est id in
quod potentia vt propria tendit. Si ergo de
obiecto exteriorum sensum simpliciter adae-
quato sermo sit, respondendum erit id esse
sensibile praesens, vel non praesens, repraesentatum
tamen vt praesens. Si de obiecto non
adaequato, id esse sensibile re ipsa praesens.
Ex quo non sequitur externum sensum, aut
posse vt propria ferri in obiectum non praesens,
aut diuinitus adiutum non posse in id tendere:
quandoquidem dum circa illud insistit,
non vagatur extra proprium obiectum ab-
solutē simpliciter, vt liquet ex dictis. Ad secundum

*Quod obiectum
adaequatum
quod in-
adaequatum
sensum ex-
ternum.*
Solutio 2.

diuinitus

res, insensibiles frequenter declarari, atque exhiberi solent.

QV AESTIO IV.

SINT NE QVINQVE SENSIBILIA COMMUNIA.

ARTICVLVS I.

VIDERI PAVCIORA:
videri plura.

*Argumenta,
quæ ostendunt
esse pauciora.*

Sensibilia communia quinque recensuit Aristoteles cap. 6. huius lib. tex. 64. videlicet motum, quietem, numerum, figuram, magnitudinem. Sunt tamen in contrariam partem argumenta. In primis quæ videantur pauciora esse. Nam motus cum non consistat, sed raptim fluat, comprehendi nequit sine memoria & collectione, quæ partes præteritas & futuras colligat, & inter se conferat; hoc autem altioris potentia est non exteriorum sensuum. Deinde, Brutæ animæ haudquam numerant, cum id soli homini competat, ut docet Aristoteles in Probl. sect. 30. q. 5. siquæ; non videtur numerus brutorum animalium sensibus apprehendi, atque adeo neque nostris, qui eiusdem speciei ac facultatis cum illis sunt. Terrib. Idem ostendi potest in quiete, quæ cum priuatione sit, nullum sensum per se cadit. Quare nec motus, nec numerus, nec quiete videtur constitui ab Aristotele inter sensibilia communia.

*Quæ probat
esse plura.*

Ex alia verò parte ostendit quispiam plura numerari debuisse; siquidem perspectui, ut videre est apud Viellionem a. in initium libri 3. multò plura recensent, verbi gratia, distantiam, situm, discretiōem, asperitatem, curuitatem, rectitudinem, & alia. Præterea, Tempus, ut docet Aristoteles 4. Physic. cap. 11. text. 98. percipitur sensibus, non per accidens, cum eodem pacto videatur sensum afficere, quo motus, cuius mensura est: ergo per se; atque adeo debet etiam inter sensibilia communia reponi. Nec satisfaciunt qui dixerit contineri sub motu, propterea quòd idem res sit cum eo; nam alioquin etiam figura, quæ re ipsa magnitudinis non differt, ad magnitudinem reuocari deberet, quod non ita est. Ad id quòd substantia, cum ad imprimendas horum sensibilibus imagines in sensibus uti princeps causa concurrat, siquidem actiones omnes sunt suppositorum; non potest non exterius sensibus communibus iure addi.

ARTICVLVS II.

QVINQVE TANTVM ESSE

sensibilia communia; nec oppositum
concludi superioribus argumentis.

Non est tamen ob hæc, aliæ his similia argumenta reuocandum à sententia Aristotelis. Quod fecit è recensitoribus Medicis Christophorus lib. 1. de Art. med. cap. 5. ubi motum & quietem è communium sensibilibus numero remouit, & ante ipsum Galen. de Dignosc. pulsib. ubi statuit morum ratione, non sensu dignosci; sed enim quia sensui ratio consistit, & mentis transcursum est velocissimus, neque non ratione, sed sensu videri comprehendendi. Vt autem pro Aristotele superioribus argumentis respondeamus, aduertendum est ad rationem sensibilibus communis non requiri, ut omnibus sensibus percipiatur, sed ut pluribus, aut eum nullum est sensibile, aut eum maxime motus, quod omnibus externis sensibus sit obnoxium, ut experienti planum fiet, quapropter non immerito Aueroes hoc locum, comm. 64. Themistium reprehendit, quod vniuersum communia sensibilia omnibus sensibus percipi affirmarit.

Secundo, Aduertendum Aristotelem non omnia sensibilia communia speciatim enumerasse, sed quinque generalia capita, ad quæ cetera reuocari debeant, ut mox patebit. Ad primum igitur argumentum coram, quæ ostendere niebantur, motum sub externis sensibus non cadere, respondendum est, motum perfectè non nisi eo modo, qui in argumento exprimitur, quique ad altiorē facultatem pertinet, cognoscere imperfectè verò, & quasi materialiter, ac citra ullam partium inter se collationem externo sensu apprehendi.

Ad secundum. Numerus dupliciter cognoscitur, vel recensendo vnum post aliud: seu replicando numerum maiorem supra minorem, aut nouam unitatem minori numero addendo, siquæ per incrementa numeralem seriem amplificando; qui modus cognoscendi solis hominibus conuenit: vel duntaxat percipiendo plura discreta, quæ numerum faciunt, ut duos aut tres sonos, tres quatuorue lapides inter se distinctos, quo pacto numerus externis tam hominum, quam brutorum animalium sensibus dignoscitur.

Ad tertium. Quietem non sentiri per se positiuè, quasi agendo sensum moueat; sed negatiuè, quia quantitas est priuationis modificatio speciei rei, quæ percipitur, ita ut res sub qualitate consistentia, non vel fluxu apprehendatur.

Ex verò, quæ probare videbatur plura esse sensibilia communia, huc in modum diluenda sunt. Ad primum dicendum, Perspectiuos minutius eiusmodi sensibilia disperiri; quia singulas eorum discretas contentantur, ut ex radiōis reflexione, refractione & incidentia, aut curuitate, alijsque id genus affectionibus diuersorum aspectuum causam exatè reddant, quod ad Physicum non pertinet, qui sensibilia communia prout certis & præfinitis rationibus sensum mouet, solummodo expendit. Itaque omnia communia sensibilia, quæ percipiuntur

*Solutio.
Motus ab æternis
sensu
perfecte non
percipitur.*

*Sensibilia communia ad
sensum
ad 5.*

*Aristotelica
venecantur.*

perspectivi addit, ad Aristotelica reduci possunt, vt distantia & situs ad magnitudinem, discretio ad numerum, asperities, curuitas, & rectitudo ad figuram, cetera aequè similiter. Ad secundum, Tempus aut nullo modo externis sensibus percipi, aut sub notitia adeo tenet & obscura, vt simpliciter dici debeat eorum caput effugere; nisi quoad eam realiarem, quam cum motu communè habet, consideretur; quo pacto interpretandus est Aristoteles loco citato ex 4. Phys. Ad tertium, Licet alio transmittendi species ad instrumenta sensuum, substantijs, vt primarijs causis effectricibus attribuenda sit, non proinde tamè substantias inter sensibilia communia numerandas esse, cum p se primò sensus afficiant; quia id solis qualitatibus alteratibus (id est, sensibilibus proprijs) conuenit; nec per se secundaria ratione, quia id proprium est eorū, quæ motum sensibilibus propriorum determinat, ac modificat; quod nulli substantiarum in se spectare conuenit, sed vt magnitudine, motu, quiete, aut aliquo alio communium sensibilibus affecta est; quod proinde non nisi sensibilibus ipsis communibus per se defertur, vt proxima questione liquidius fiet.

*Substantia
non est sen-
sibile com-
mune.*

QVAESTIO V.

**VTRVM SENSIBILE COM-
MUNE PROPRIAM SPECIEM SENSIT-
RIO INHAT, AN NON.**

ARTICVLVS I.

**DE ORVM OPINIO, QVI
AD AFFIRMATIVAM PARTEM
DE FLEXERE.**

Variæ sunt interpretum sententiae circa modum, quo sensibilia communia sensus afficiunt. Reliquis tamen omisiss, duas, quæ celeberrime habentur, in medium afferemus. Altera est Scoti in 4. d. 12. q. 3. Aegidij ad cap. 6. huius lib. landunij q. 12. & Genilij, quem refert Simon Portius cap. 5. de Dolo. Hi opinantur sensibilia communia propriam sui similitudinem diuersam à proprium sensibilibus specie in sensibus producere. Quod hisce argumentis videtur concludi. Vel sensibile commune aliquid in sensum imprimere, vel nihil. Si nihil, est igitur sensibile per accidens: si aliquid non nisi speciem; ergo, &c. Secundò; Magnitudo & color sunt formæ diuersæ: ergo exigunt distinctas imagines, per quas sentiuntur. Item percipiuntur diuersis sensationibus, ergo & diuersis typis, qui sunt sentiendi principia; at hi non nisi ad ipsas obiectis produciuntur. Item, Si quis corpori cælesti manum admoveat, sentiet magnitudinem resistentem; non per aliquam tactilem qualitatē, quæ nulla cælo inest, vt docet Aristot. de Cælo, cap. 3. tex. 20. Igitur ipsa magnitudo corpo-

*Affirmans
Scotus,
Aegidius,
landunus,
Genilij.*

Argum. 1.

Argum. 2.

Argum. 3.

ris cælestis absque sensibilibus proprijs consuetio peculiarem imprimit. Quarto, Spectatus eminens conspecta, ita videtur, vt non discernatur, albāne, an alio colore imbuta sit. Igitur aspectus percipit nudam rei quantitatem sine alia qualitate visibili, atque adeo per propriam speciem à quantitate trāmissam.

Argum. 4.

ARTICVLVS II.

**NEGATIVAM PARTEM VE-
tam esse, nec aduersariorum argu-
menta quicquam efficere.**

Contrariam opinionem amplexus est D. Negant & Thomas. p. q. 78. art. 3. & hoc loco lect. 13. melius certum Thomæ, Thienensis, Ferrariensis, & sent. D. Thoma. Th. lores species non iniicere sensui; verum dererminare & modificare species propriorum sensibilibus. Nam, verbis gratia, coloratū propriam sui immittit imaginem; sed enim alter eam efformat, si prædictum sit magnitudine quadrata; aliter si triangulari, aliter si oblongo, aliter rotunda; libet verò quæ in hanc sententiam D. Thomas loco cit. differunt, huc transferre: Magnitudo, inquit, & figura, & huiusmodi, quæ dicuntur communia sensibilia, sunt media inter sensibilia per accidens, & sensibilia propria, quæ sunt obiecta sensuum. Nam sensibilia propria primò, & per se immutant sensum, cum sint qualitates alterantes: sensibilia verò communia omnia reducantur ad quantitatem. Et de magnitudine quidem & numero patet, quia sunt species quantitatis. Figura autem est qualitas circa quantitatem, cum consistat ratio figuræ in terminatione magnitudinis. Morus autem & quies sentiuntur secundum quod subiectum vno modo, vel pluribus modis se habet secundum magnitudinem subiecti, vel localis distantiæ, quantum ad motum augmenti, & motum localem, vel etiam secundum sensibiles qualitates, vt in motu alteracionis. Et sic sentit motum & quietem, est quodammodo sentire vnum & multa. Quantitas autem est proximum subiectum quantitates alternatiuæ, vt superfluitas coloris. Et idè sensibilia communia non movent sensum primò & per se, sed ratione sensibilibus qualitatibus, vt superficies ratione coloris. Nec tamè sunt sensibilia per accidens, siquidem huiusmodi sensibilia aliquam diuersitatem faciunt in immutatione sensus. Alio enim modo immutatur sensus à magna superficie, & à parua, quia etiam ipsa albo dicitur magna, vel parua Hæc D. Thomas.

C

D

F

His adde ad maiorem explicationem, quæ idem S. Doctor tradit, quæst. 17. artic. 2. eiusdem operis; videlicet, similitudinem alicuius retrahari in sensu esse. Vno modo per se primò, sicuti similitudo coloris est in aspectu, & cuiuslibet sensibilibus per se ratione

*Explicatur
opinio D.
Thoma.*

prio

pro sensu. Alio modo per se nō primò, sicut in visu est similitudo figuræ, vel magnitudinis, & aliorum communium sensibilibus. Tertio, nec primò, nec per se, sed per accidentem, sicut in visu est similitudo hominis. Porro autem licet vna eademque similitudo ad sensibile proprium & commune attineat, dicimus tamen eam non spectare primò ad sensibile commune, sed ad sensibile proprium; quia proprium sensibile principaliter illam exprimit, commune vero solum per comitantiam, & tanquam id, à quo species nō tam entitatem, quam modum, siue affectionem entitatis accipit. Nam cum id, quod agit, non sit color, sed coloratum, ut ipsum coloratum in se est affectum, secundum communia sensibilia, quæ cum proprijs naturam cognitionem habent, ita in sensum agit, ac tale in speciem in organo obignat, quale ipsum in se est. Quod autem sensibilia propria & communia eadem specie percipiuntur, ex eo convinci potest, quia nec sensibilia communia vim per se agendi habent, cum vel sit quantitas, nempe magnitudo, motus, numerus, vel modus quantitatis, nimirum figura, quæ ex se nullam efficiendi vim obtinet, vel privatio, nimirum quies, quæ multò minùs ad agendum valet. Secundò, Idem ex eo corroboratur, quia superuacanea omnino est eius modi specierum multitudo, cum vna sufficiat ad repræsentandam alteritatem qualitatem, & id, quod eius modum euariat, hoc est, sensibile commune.

Eadem specie videri sensibile commune & proprium probatur.

1.

2.

Diluntur argumenta paria contraria.

Solutio 1.

Solutio 2.

Solutio 3.

Solutio 4.

Aduersariorum vero rationes sic explicandæ erunt. Prima, dicendo sensibile commune nō imprimere aliquod id est propriam ac peculiarem sibi speciem, sed duntaxat attemperare speciem sensibilibus proprijs, quod tamen sensibilibus per accidentem nō præstant. Secundæ respondetur, etsi magnitudo & color diuersæ forme sint, nō proinde diuersam imprimere imaginem, cum vna sufficiat, nec diuersis sensationibus apprehendi, sed vna in qua primò sensibile proprium, secundaria ratione sensibile commune elucet; quicquid in contrariam partem scripserit Auerroes 6 Natural. cap. de Tactu, vbi licet proprijs & communis sensibilibus vnam esse speciem fateatur; tamen non vnam, sed plures eorum sensationes constituit. Ad tertiam, respondendum est manum cælo admotam non percepturam magnitudinem cæli, inuenturam tamen oblatum, quod eam vltcrius progredi non sinat, quia ipsa cæli quantitas etiam citra vilius qualitatis opem penetrare se neutiquam fert. Quod si obijcias manum cælesti corpori aliam dolorem afficiendam, qui dolor ex alteratione & dissolutione tactus oritur. Occurrendum erit dolorem, ut suo loco dicemus, nō ex sola alteratione, sed ex diuisione etiam & compressione carnis proficisci, qualeni sentit manus per vim cælo impactam. Ad quar-

tum dicendum, turrim de loco remoto videri sub colore aliquo, licet aspectus, ob interca-pedinem, quis nam color sit, non dignoscat.

QVAESTIO VI.

VTRVNE IN SENSU CIR-
ca proprium sensibile error
accidat, an non.

ARTICVLVS I.

PROPONVNTVR IN CON-
troversiis partes argumenta.

Quod neutiquam externus sensus (de hoc enim præsens quæstio est) in deceptio-nem incutiat, dum proprium sensibile apprehendit, videtur ostendi posse. Primùm, Quia si sensus errant, vique, ab o-mnibus corum fide, nulla erit certitudo in sciendi, nulla con-sistens; cum scientiæ principijs innitatur, hæc vero experientia & æstimatione scia-suum, ut est in schola Peripateticorum, periculigatum, recte quæ cecinit Lucietius libro quarto sui Poematis:

Non errare
probat.

1.

Denique in fabrica si parua est regula prima,
Norma quæ si fallax rectis regionibus exit.
Omnia mendaci fieri atque obliqua necessarij sunt;
Præterea, cubantia, præterea, insipida, aque obliqua
recta.

Præterea iudicij fallacibus omnia primis.

Secundò, Idem ostenditur ex eo, quia sensus apprehendit rem ipsi in specie repræ-sentatur, species vero talis est, quale obiectum ipsum in se, cum naturalis eius imago sit: quò sit, ut sensus respondeat species, species rei cognoscitur, sicque nullus deceptio-nis locus relinquatur.

2.

Tertio, Accedit argumentum Tertulliani in suo libro de Anima, capite de Quinquæ sensibus, vbi eum, qui sensibus audioritatem denegat, hisce verbis coarguit. Recte Ioan-nis testimonium: Quod audimus, quod videmus oculis nostris; quod perspeximus, & manus nostræ contrectauerunt de Verbo vitæ: falsa vique testatio si oculorum, & aurium, & manuum sensus natura mitteret, &c. Quinque Aristoteles 8. Physic. cap. 3. text. 22. cogitatione hebetem eum cenlet, qui sensibus fidem abrogat.

3.

Ex alia vero parte, quòd sensus interdum hallucinetur, patet, quia intellectus dictus sensum corrigere non nisi errantem: tū quia ita esse communiter experientia. Idque ob multas causas accidere passim deprehenditur: videlicet ratione organij, medijs, interual-li, obiecti & situs, compositionis ipsius obiecti. Ratione organij, si organum lyncerum, ac probe affectum non sit, unde ieterici ea, quæ alba sunt pallide circumfusa videntur, &

Errare sen-
sum ex per-
ij ostendit-
tur.

Consulte Ga-
lenū lib. de
Morb. diffi-
cap. 6. & de
Sympt. caus.
cap. 1.

ijj.

ijis, qui oculorum suffusione laborant, omnia
cruenta apparent. Ratione medij, qui ma-
tutinum Solem conficiunt, rubrum apprehen-
dunt ob interiectos vapores. Ratione inter-
uallo, qui emini quadratam terram vident,
rotundam æstimant; quia angulorum pro-
minetitz ob inuicem interiectum abscin-
duntur. Ratione obiecti, in speculis, si diuer-
se collocentur, diuerſa apparent rerum ſpe-
cibilibus magnitudines, nunc paræ; nunc
magis, aliis totidæ, aliis oblongæ, modò
reſis in cæli pedibus, modò recto corpore.

A secundo modo sumptum interdum sensus decipitur. Hanc assertionem planè ostendit argumentum, quod ad calcem superioris articuli propofitumus. Vbi tam aduerte, si impedimèta omnia tam ex parte organo, quàm aliunde provenientia remouèantur, non decipimur in sensum etiam circa proprium sensibile sumptum secundum peculiaria suas rationes, vt Theophrastus, Simplicius & Landonius annotarunt.

B Argumenta verò, quæ probare nitentur
externo sensui nullo pacto in errorem in-
cidere, facile explicantur. Ad primum respon-
detur, nullam dari potuisse humanam scien-
tiam, si sensus nihil probè numeraret, sed per-
petuò mentis actum eluderent. Nunc verò
multò fecius ita habet: nam plerumque non
errat. Ac tamen nonnunquam labantur
non perinde cunctis experientia, quæ ei-
plurimum sensum sibi consentientiam col-
C ledione enascitur, & ad primordia primi-
cipiorum assensione magis quæ iuvat.

Quoad secundum argumentum attinet
 eo permoti M. Albertus tract. 3. cap. 5. & Ap-
 llinarius quest. 13. asseruerunt nullo pacto sen-
 sum habuerunt circa proprium sensibile quod
 error expendi debeat secundum speciem in
 sensu esse maius. Respondendum tamen con-
 uenienter iis, quæ diximus; Elio sensus talen-
 tem exprimat sententiam, qualem habet speciem

Errat circa
sensibile, ut
particularis
naturae est.

Erratur sa-
pe à sensum
applicanda
qualitate
subiecto qd
illam nō ha-
bet.

ARTICVLVS II.
CONTROVERSIÆ
Explicatio.

Præ ex-
tra sen-
tia. **I**N hac disceptatione duæ in primis fuerunt
extrema sententiæ. Altera Epicurorum,
qui tantum sensibus attribuerunt, ut eos num-
quam falli dicerent, in ipsi quæ omne veritatē
iudicium collocarent. Quæ de re D. Augus-
tinus 8. de Civitate Dei, cap. 7. Tullius in A-
cademicis questionibus. Altera quorundam
Academicorum, qui omnem fidem à sensu-
bus abiegarunt, adversus quos etiam res ille-
bros edidit D. Augustinus. Sed omnium ve-
terum Philosophorum circa præsentem con-
troversiam rixæ accuratè descripsit Miran-
dula lib. 3. de Examine vanitatis.

Tertia sententia. quæ dicit Peripatetica, atque omnino vera, assentensus nec perpetuo falli, nec nunquam decipi: pro cuius intelligentia aduertendum est. Cum error propriè non nisi iudicio spectetur, quo aliquid esse, aut non esse affirmamus, in sensibus verò externis huiusmodi iudiciis nec expressit, nec virtute continetur, et propius tantum dicti posse sensus circa præter sensibilia errare, quatenus eiusmodi notitias eliciunt, quibus superiores potentie, ad quas iudicium spectat, in errorem falsamque affirmationem inducuntur. Secundo, Nec illud prætereundum est, sensibile proprium cuiusque sensus bisariam sumi posse. Vel sub ratione communis, ut album quatenus coloratum, sonum acutum, tantum ut sonus est, sporem dulcem, ut sapot est: Vel secundum suam peculiarem naturam, ut candorem secundum naturam specificam candoris, similiterq; cætera peculiaria sensibilia.

1. assertio His ita explicatis, fit prima assertio: Sen-
tē errat sen sui nunquam erat circa proprium sensible
circa sen prius modo spectatum. Hæc ex conato est,
sibile inbra quia fieri nequit, vt potentia extra sui obiecta
tione com- metas excusari, licque visus nō nisi visile, au-
mini confi- dus non nisi sonum percipere potest. Ideo q-
deratum. que in istiusmodi sensibilibus nulla potius
hallucinatio contingit.

3. *Affertio.* Secunda assertio: Circa sensibile proprium.

QVAESTIO I.

NUM RECTE ARISTOTELES

*perspicuum, & colorem defini-
rit, nec ne?*

ARTICVLVS I.

RECTE PERSPICVVM

definiſſe.

VT perspicuum exordiamur. Perspicuum dicitur Aristotele proximo superiori capite hunc in modum. Perspicuum. seu Diaphanum est illud, quod non per se, sed alieno lumine visibile est. At quod hanc definitio violata sit videtur facile probari, primum, quia ignis & aer in sua regione perspicui sunt, de quibus hoc loco agitur; & tamen non videntur, etiam cum alienam lucem imbibunt, vt patet. Item Luna est visibilis proprio lumine, sed alieno, quod a sole mutatur, neque tamen est perspicua vt hinc perspicuum sumitur, quia non est medium, quo visio fiat. Igitur alicui perspicuo non conuenit, alicui non perspicuo conuenit Aristotelica definitio.

*Perspicuum duplex: in terminati-
ui, vel terminati-
uum.*

*Indefinitum
perspicuum
aut iuxta
alienu
lumi-
ne lucet.*

*Quod ab
Aristotele de-
finitum sit.*

Pro huius dubij explanatione aduertendum est, perspicuum bifariam sumi apud Aristotelem. Vno modo pro quolibet corpore transparentis, qualia sunt aer, aqua, & ignis, quod vocari solet perspicuum indefinitum, siue interminatum, quod nimirum aspectus in illius extremitate non subsistat, sed vltendū videndo conuenit, ac totum peruat. Alio modo accipi pro corpore, quod lumine participat, nec tamen translucidum est, ob admixtam videlicet densitatem, ideoque ab Aristotele in libro de sensu. & sensibili cap. 3. perspicuum terminati dicitur, cuiusmodi sunt alba, resque, omnes coloribus imbutae. Perspicuum priori modo est medium visus, posteriori haudquaquam. Rursus aduertendum est perspicuum secundum priorē notionem duplex esse; Vnum, quod proprio lumine collucet, vt ignis in sua sphaera; Alterū, quod alieno, vt aer, & aqua, quae non nisi lumine ab aliquo externo corpore desuente splendent. Quo fit vt pitoria illa semper actu sint illustrata cum innata luce fulgeant: hae vero interdum actu illud ara sint, interdum potestate duntaxat. Igitur Aristoteles in illa perspicui definitione complexus non est perspicua terminata, quod hae transiēdis ad oculum speciebus minime obseruatur. Nec item omnia conspiciuntur interminata, quae ab se lucem habent, comprehenditque, quae licet hae media sint per quae visio perspicui, semper tamen actu perspicua, & lucida sunt. Itaque ea tantū perspicua interminata definiunt, quae ab externo corpore lucem accipiunt, & interdum illustrata, interdum dum non accipiunt, aqua, & crystalli, vitrum, aliaque id genus. Quod vero hae sola

A completi voluerit, inde patet, quia paulo inferius subiicit, lumen esse quasi colorem perspicui corporis, eum est perspicuum actu ab igni, aliōve eiusmodi corpore, quale est sol.

His animaduertis, prius argumentū occurrendum est, ignem esse perspicuum, non tamen quale Aristotelica definitione explicatur, quia semper actu perspicuum est, & natua affectum luce, quanquam ex se visibilis sit, vt mox dicetur. Quod ad aerem spectat, eum visibilitas fluat a quopiam innominato, quod coloris, & lumini commune est, sicuti colorata omnia per se visibilia sunt, ita & omnia, quae lumine participant. Et vero vt colorata videri actu nequeunt nisi medium illustratum fuerit: ita nec lumine praedita sub aspectum veniunt, nisi certo quodammodo conpacta, addensataque sint. Quapropter ignis, & aer cum lumine actu imbuta fuerint, sunt quidem per se visibilia, tamen si nobis non conspiciantur ob defectum requisitae densitatis, sicuti densiora colorata in tenebris consistunt, suopere ingenio visibilia habentur, eum etiam tum colorata seuēt, quoum natura visibilitatis comitatur. Liquet ergo quid ad primum argumentum, quod ad aerem attinet, respondendū sit. Ad secundum vero dicto, Lunam tum natua, tum mutabilitate luce fulgere, & esse quidem perspicuum corpus, terminatum tamen, quod proinde Aristotelica definitio non comprehendit.

Ex dictis colliges cum perspicuum dicitur, quod alieno lumine censuratur, ita esse intelligendum, vt videatur secundum se totumque alioqui conueniret definitio coloribus, qui non proprio, sed aduentitio lumine conspiciuntur. Postremo, non ignorabis varias esse perspicui generatim sumpti differētiās, quod alia magis, alia minus eius natura participet. Quippe omnium maximē perspicuum caelum est, secundo loco ignis elementum: hinc aer, demū aqua, eodemque ordine ex horum permutatione constantia. Eius ordinis ratio est quoniam ab terrena castitate, & opacitate longius abest natura caelestis, tum ignis, inde aer, &c.

ARTICVLVS II.

PROBE ETIAM COLO-

rem definiſſe.

Vne ad coloris definitionem expendendam veniamus. Coloris vim, & naturam duplici definitione explicuit Aristoteles. Vna hoc loco. Altera libro de sensu, & sensibili cap. 3. Prior est huiusmodi. Color est, quod mouet actu perspicuum. Posterior ita habet. Duplici color est terminus perspicui in corpore de qua definitione obicere licebit. Solis, & reliquorum siderum lux mouet actu perspicuum, eum per se sentit.

ipsum imaginem suam ad aspectum iactat, neque tamen lux color est. Item, Colorater est privatio candoris, vt docet Aristoteles citato cap. libri de sensu & sensibili, & 10. Metaph. cap. 4. text. 7. sed privatio sicuti est experta entitatis, ita & astructuris, atque adeo & motionis: igitur colorater nō mouet perspicuum, cū tamen inter colores censetur; quare nec totum, nec solius definitur, prima coloris definitio quadrat. Item, Color cum oriatur ex permixtione prima:um qualitatū, quæ corpus totum permeant, non in extrema tantum superspecific, sed interiori quoque insidet; perperam ergo color terminus perspicui definitur. Quod si respondet eam definitionem explicare vim coloris non in se, sed vt visibilis est, quo pacto in sola superficie spectatur, cū in ea duplicata visum remittit. Contra id iursum obijciunt, quod aliqui sunt lapides, in quorum profunditate colores videtur; & intra succinum etiam quasi parui culices apparent. Quo fit vt non in sola corporum extremitate colores videantur.

Ad primum horum dic, Coloris definitionem sic esse intelligendam, vt color moueat actu perspicuum, non tamen vim habeat ad faciendum perspicuum actum, quam vim Soli, aetherique alibi inesse constat. Ad secundum, Colorem actum dici ab Aristotele privationem abusu vocabuli, quia videlicet nigredo sic cum candore confertur, quasi priuatio illius est, propter quod de reioris non sit. Et quidem hoc de quibuslibet duabus speciebus sub eodem genere contentis, quasi vna semper aliam naturæ dignitate viuunt, edocet etiam Aristoteles, vt alibi monuimus. Tertio argumento recte occurrebatur. Ad id vero, quod contra solutionem obiectum fuit, respondendum est eiusmodi colores non videndi in extrema, atque externa superficie translucentium lapidum, licet species visibilis cū sit à superficie, quæ in imo est, mittitur, totam eorum substantiam permeet. Quod vero attinet ad succinum, aliisque corpora similia, dicimus non cerni in profundo eorum colores, esse cernantur interclusæ bestiolæ quoad externam superficiem ipsarum.

QVAESTIO II.

NUM EADEM COLORIS
& lucis natura sit, an non?

ARTICVLVS I.

QVI EADEM ESSE PVTENT,
& quibus argumentis.

Pro diffensio-
ne Platonis.
Loge'sallo.

A Pud veteres Philosophos varix de colorum natura extitit sententia, quas commemorat Plutarchus primo de

placitis cap. 11. Alexander lib. 1. Naturalium sum lib. 2. quæstionum cap. 13. Cereis vero omittis, Pythagoras vt qui ad quantitatem, & Mathematicas rationes omnia referebat, censuit coloris esse ipsam corporis superficiem, ad ductus argumento, quod cum colos se sitilem naturam habeat, nec tamen corpus, aut linea sit, necessarium est superspecificum; non quævis tamen, sed extrema, quæ se patim in conspectu dat. Plato vero in Timæo docuit colores esse lumen, quæ sententia placuit etiam Aueni- pacii & Alpharabio, vt videre est apud Auerroem com. 65. itemque Auicennæ lib. 6. part. 3. cap. 1. asserentibus absente lumine nullum esse in corpore colorem, sed eius appulsu colores effici, eosque nihil esse aliud, quam lumen ipsum in corpore receptum, quod placitum sequutus fuisse videtur Poëta cū Aeneid 6. dixit, Rebus nox abobluit atra colorum. Idem sermè tenet Magnus Albertus

in libro de sensu, & sensibili tractatu 2. capite primo, vbi in eam partem magis inclinat, vt putet colorem esse lumen in perspicuo terminato, ita tamen vt abscedente lumine maneat qualitas quædam ex primis qualitatibus oriunda, quæ coloris velut materia sit, eius vero forma lux.

Quod igitur color nihil aliud sit quam lumen probari potest; primum quia videmus ex diuersa solis irradiatione nunc albi, nunc ruberi colore perfundi, alias magis obsecrari, alias minus. Item, nunc ob eandem causam nunc purpureo, nunc canescente, eminus album, propius nigrum exhiberi. Videmus etiam columbarum ceruices, & pauonum crudas diuerso locis aspectu miscere colores variare. Quæ omnia argumenta sunt, nihil esse aliud colores, quam lumen ipsum.

Secundo, Idem probatur, quia non ob aliā causam oculi cum purpurea corpora intuentur, lassantur, & satiesunt, cum autem viridis, & herbescentia vident, recreantur, ac vegetiores fiunt, nisi quia candor multum habet de luce, quæ videndi organum dissipat, color autem viridis mediocritatem quādam illius obtinet, quæ modice, & occurrat quoddam convenientia sese conspectui offert, proindeque minime ledit. Igitur colores de natura lucis sunt, alij magis, alij minus eam impingentes.

Tercio, Idem constat, ex titio philosophorum proliquo, quod autem colorem esse commune, & ad æquatum obiectum visum, quod minime verum foret, si color, & lux inter se distinguerentur. Nā cum lux sub aspectum cadat, non omne visibile esset color. Pro eadem sententia facti id, quod Aristoteles lib. de sensu, & sensibili cap. 1. ait, Videlicet omnia corpora colore participare; Item definitio coloris proximo capite text. 67. tradita. Color est, quod mouet actum perspicuum, Quæ definitio tam luminis, quam coloris conuenit, cum vtrumque moueat, id est, propria

ambigua.

similitudine efficiat, obinetque perspicuum.
Postremo, pro Alberti Magni sententia est
ea ratio, quia color absente lumine oblite-
scit, ac si eandem se confiteretur non est visi-
bilis, sed à lumine visibilitatem mutuatur,
nec per se absque luminis consorcio speciem
mixtur. Quo fit ut lumen ad colorem compa-
ratum illius perfectio, adus, ac forma tunc
optimo dici possit, ac debeat.

ARTICVLVS II.

APPARENTES COLORES
à lumine non distinguuntur;
distingui.

Lex Seneca
lib. 1. Natur.
quasi. cap. 5.

Pro huius controversiae explicatione en-
notandum est duos esse colorum genera,
alios quibus visus illudatur (apparentes vo-
cant) alios veros. Apparentes sunt qui ex so-
lo lumine secundum diuersum illius aspec-
tum corporibus affunduntur, ut in iude ac-
cidit, & ipsi, quæ primo superioris articuli ac-
gumento retulimus. Veri colores sunt, qui
non ex luce, sed ex varia elementorum, &
primarum qualitatum mixtura obueniunt,
cuiusmodi est in cygno candor, in coruo ni-
gredo. His animaduertis, prima conclusio

1. Conclusio.
Colori appa-
rentes lumini
sunt.

2. Conclusio.
Veri colores
à luce distin-
guuntur.
Ratio 1. & 6.

- Secundo, quia lux qualitas est coelestis, con-
trarium proinde non habens, cum coelestia cor-
pora à contrariis quali-
tibus natura exeme-
rit docente Aristotele primo de celo cap. 7.
textu 20. At candor nigredo contraria est.
Item, quia si color esset lumen, nigro ei-
us omnino expe-
rietur lucis, nihil esset aliud, quàm
lucis priuatio, quod à communi Philosopho-
rum sensu abhorret. Tertio, Quia requere-
tur colorè casu-
ludum, heu accu-
m, puniceo,
pallidum, & teniq;
omnium colorum discri-
mina sub vna specie
intelligenda continet,
quod à vero non minus
abest. Quarto, Quia ad lu-
cem non est propriè aliter-
natio, quæ tamen est
ad colores, ut tenet
Aristoteles lib. 7. Physi-
corum c. 3. Postremo, Argu-
mentatur Aucto-
res hunc in modum. Color est modus dia-
phani, quod ad actum est diaphanum, actus au-
tem diaphani lumen est. Igitur diaphanum,

A quatenus lumen habet, est per se mobile à
colore. Sed omne susceptiuum per se alicuius
naturæ, caret natura, & specie, quam recipit
eigo color, qui per se est motuius diaphani,
quatenus est lumine colliuatiu, non est eius-
dem speciei cum lumine. Hanc rationem
puleham, & efficacem vocat Contareus
lib. 5. de elementis. Nobis tamen parè
efficax videtur, quia sicut diaphanum illudat, ad-
huc moueri potest à lumine intensiore
B lucem habenti, ita moueri potest à colore, si
color sit lumen. Illud vero axioma, Omne
susceptiuum, &c. locum non habet in produ-
ctione luminis, ut constat ex his, quæ de illius
intelligentia in hoc opere differimus.

Respondemus nunc ad ea, quæ superiori Solui. 1.

articulo opponebantur. Et quidem Pythago-
raz argumentum nullam vim habet. Non enim
color ratione sui diuiduus est, sed merito
superfici ei inhaeret. Ad primum verò
eorum, quæ lucem à colore non distinguunt
condebant, dicendum, concludere solummodo
ad apparentes colores à luce non distinguunt.
Ad secundum, etsi et veris coloribus quidam
magis ad lucem accedant, ut candor, alij mi-
nus, ut color herbaceus, & liuidus, alijque non-
nulli, qui ad nigrorem declinant, non proinde
existimandum eandem ipsorum, ac lucis
naturam esse, cum cuiusmodi acellus non per-
tingat ad eouenientiam in specie. Cur autè
quidam coloris aspectus officiant, alij non, le-
ge apud Aristotelem in problematis sect. 31.
quæ fit 20. Ad tertium, colorum interduum su-
mi laxiori significatur, ita ut tam lucem, quam
colores omnes complectatur, quo modo ad-
mixtum visus obiectum est. ad obiectum omnia
colorati dicuntur quia corpora omnia aut co-
lore, aut luce, aut vtroque participant. Quod
verò ad coloris definitionem spectat, pro-
prium est coloris presens sumpti mouere per-
spicuum, non quouis modo, sed ita ut ipsum
actu perspicuum non reddat, quod lucem conue-
nit. Ad quartum, etsi luce absente, colores ab-
sconduntur ac veluti oculis eripiantur, eorum
imagines à medio sublati, (has enim vito-
te colorum vicarias intelligendum est abdu-
xisse nossem apud Virgil.) non ideo tamen
lucis discessu inire, nec ideo ex se visibiles
non esse, ad est, ipsos ut videantur, saltem apti-
tudine remota, esse non actu cadant sub aspec-
tum, nisi lucis consorcio, quæ ob id quasi ex-
terna, ipsorum forma dici potest, quatenus
eos actu spectabiles facit: non tamen inter-
na quasi ex ipsa colores, ut ex actu proprio, &
essentiali componatur eum lux, & color duæ
species sint, in iuo quæque genere perfectæ, &
completæ, quæ proinde in natura à vna cum-
ueniente minime possunt ut ex Porphy-
rii Isagoge cap. 6. passim
celebratur.

Color ex se
visibilis est.

QVÆSTIO III.

QVINAM SIT COLORUM ORTUS, & origo.

ARTICVLVS I.

DE COLORIBVS APPARENTIBUS, & distinctis.

Colorum multitudo tanta est, tam multiplex eorū reciproca mistio, vt recte quidam pronuntiant non alibi naturam eorū fieri, aut maiori ambitione opes suas edendasse: quandoquidem animantes, stirpes, herbas, flores, metalla, gemmas, marmora, denique penē omnia, quæ genuit picturata colorum varietate in duit, diffiniturq;. Igitur philosophorum non pauci tam eximia naturæ speculatione allecti, eorum causas, & discriminationes explicare conati sunt: Plato in Timæo, Aristoteles partim hoc loco, partim in libro,

Plato.

Aristot.

Galen.

Poniatenus.

Simon Por-

sius, Scali-

ger.

Et Thyle-

simum.

In quo con-

sistunt appa-

rentes verique

colores.

In quo dis-

tincti.

Apparentiū

colorū inter

se distincti,

& varietati.

qui nunc extat de coloribus inscriptus (si tamen eius est illud opus) & primo lib. Meteor. cap. 5. & lib. 3. cap. 4. & lib. 5. de generatione anim. cap. 4. 5. & 6. Galeus lib. 2. de temperam. cap. 5. Contareus lib. 5. de elementis, Simon Porcius libro de ea re composito, Scalliger exercit. 355. in Cardanum, aliiq; nonnulli. Porro cum ex coloribus, vt superior questione diximus, alij veri sint, alij apparentes: vtrique inter se, partim conueniunt, partim differunt. Conueniunt primò, quia sunt veritæ; nec enim apparentes, ideo hoc vocantur nomine. quòd veram, & expressam entitatē non possideant; sed quia secundum naturam colorum veri nō sunt, ac tantummodò colores vocantur ex analogia ad veros colores, qui ex certa primariū qualitātū mixture oriuntur. Conueniunt secundò, quia vtrique ad obiectum visus propriè pertinent, & aspectum mouent. Tertio, quia non mouent nisi sine in corpore conuenienter denso, & non nihil terminato in quo visus figi possit. Vnde igitur in propria regione obiectum tenuitatem nō cernitur. Differunt autem inter se nō solum ob eam rem illud naturæ discretum, quod apparentes sint formaliter lumen, cum veri sint secundæ qualitates: sed quia veri colores habent esse huius, temperq; manent, dum non mutatur qualitatum temperies, ex qua ortū habent. Apparentes autem non diu hærent, & plerumque variè mutantur ex diuersitate luminis, medijs, sitis, & aspectus, tum ad lucem, tum ad veros colores, vt docet Aristoteles lib. de coloribus esp. 2. & lib. 1. Meteor. & lib. 3. cap. 4.

Distinguitur quoq; inter se colores apparentes ex parte subiecti. Aut enim sunt in corpore terminato, autate terminato, & qui desunt in corpore terminato oriuntur sæpe ex vario oppositu rerum colorum ad lumen,

A seu verus color sit vnus, vt color viridis seu plures, & ij vel natura coniuncti, vt in pennis pavonum; vel per artem, vt in sericorum, & lanificiorum texturis. Redduntur enim tunc alij noui colores ex ineidentia luminis, & induriorum, cum radij vel recti, vel reflexi, vel refracti, aut alio modo se habentes recipi occurrunt: sic fit sæpe vt coloribus rerum adiacentibus parietes perfundantur.

Similiter in corpore interminato proueniunt ijdem colores ex irradiatione luminis, varianturq; ob diuersam habitudinem ad luminosum, vt videtur est cum lunæ, aut solis radij interiectum vaporem secant: & cum per quædam corpora vitrea multis distincta angulis ingrediuntur: tunc enim dum in altum alpeius incredibilem vanetatem, & distinctionem istiusmodi colorum nō sine magnâ aspectus illecebra, & animi oblectatione inueniunt. Conueniunt autem nonnunquam simul corpus vnum diaphanum interminatum, & aliud opacum: vt cum radij vitrum viride percitant, & in parietem incidentes, ad ipsum quasi herbeiscentem visum itatē refundunt.

Quod ad veros colores attinet, pna elementa nullum sibi vendicant quia consistat eos lor nō inest. nasci ex primariū qualitatum permutatione. Itaq; nihil obstat, quòd nostratē ignem flauos colores perfundat: id enim efficit opaci teretis admistio, de qua nihil habet igitur elementis in propria regione, vbi syncerus est, & à facie terrena liber: Oriuntur igitur veri colores ex temperatione primarum qualitatum, nō tamen quauis, sed certa. Nam & quædam sunt mista corpora; in quibus necesse est inueniri omnes quatuor primas qualitates, quæ colorata non sunt, vt in oculo humor crystallinus, de quo alibi.

Docet Aristoteles in libro de coloribus candorem, & nigrorem sequi elementa simplicia, hoc est, vnum elementum magis, quam aliud, & si omnium mixturam supponat. Sic mista, in quibus aer, & aqua excellit, eandem eundem: in quibus ignis, flauus: in quibus terra, nigra. Idem quoq; in eodem libro ait colorem nigrum oriri ex commutatione quadam aquei humoris ad siccitatem: atque hinc fieri prædicat, vt cilestis: ita rectiora, quæ sub aquis latent, nigredinem contrahant: & vt fumus ignis humidum aëre sit, carbonesq; auri, fumo scilicet illo catione, & aqueo imbuti. Qui tamen si exuantur consumptio vapore nigro resoluunt in cinerē, redeunt ad albedinem; quamuis cims aliquid adhuc retineat illius tincturæ: ac propterea sit pallidus. Quæ si omnino vi ignis cōsumpta fuerit, vt in calce, tunc conspiciuntur, purus nitor, & candor. Alij lotam hanc rem digerunt in hunc serē modum. Albus color variè ortum habet ex elementu, vt ex copia humoris aquei nomen concolit, quòd patet in radijs, quæ terra absconduntur,

conduntur. Item cum calidum externū cor-
rumpit naturale calorem; unde in senibus
canticies. Item cum humido calidum accedit:
unde lac concoctione fit albus, & calidæ aquæ
pilum album reddunt: sicuti & frigidæ nig-
rum. Si tamen calidum cum terrena portio-
ne iungitur nigrum potius efficit. Unde qui
ad meridiem incolunt magna ex parte fusci
aut nigri sunt.

Quidam etiam singula elementis in mis-
to coeuntibus, tra colore tribunt, ut albus
sit in sicco, & in terrâ. In terram portio-
nem comitetur. Nam his color cecidit in ci-
neribus, faxis, & aenue, igni, aut sole exultis.
Viridis in humido crasso, cinis quasi nati-
er sit aqua, ut pote quæ dum crassior fit, viride-
scit. Cæruleus in humido tenui, qui sit ab æ-
re: nam æria, &erulea exsunt. Flauus in cali-
do, qui oriatur ab igni: siquidem hunc, cum
addensatur, sequitur flauedo. Hæc tamen co-
lorū singula elementa accommodatio non
eō spectat, ut putet quis ab his elementis præ-
dictis tantum colores exoriri, aut hos colo-
res ab alijs etiā elementis nasci non posse: sed
ut pateat nullum esse in re mixta elementum
coloris eigneū experti. Vbi est etiā diligen-
ter aduertendum nullam esse doctrinā repu-
gnantiam, cum eidem elementis diuersi colo-
res in mixto attribuantur. Siquidem ex diuer-
so gradu aliaui qualitatū tum primariū,
tum secundariū (Nam hæc quoque suo modo ad
euariandos colores faciunt) sæpe accidit, ut
eodem elemento denominatæ, diuersitas illa
exsistat: præsertim, cum interdum vel minima
gradus differentia discrepantes colores edat.
Sed nec illud ignorandū est, ad ortum, varie-
tatemque colorū non parum conferre in misto
maiores, minoresque à diaphaneitate, & in-
mine remotione. Est autem lumini propin-
quissimus, & corpore minus opaco gaudens
eandor: remotissimus vero à lumine, & opacū
magis affectans, nigror. Medij etiam colores
pro diuersa ipsorum proportionē magis mi-
nūse ad lumen accedunt, & opacum minus,
aut magis amant, quantumque sunt lucidiores,
tanto inagis visibiles; & contra: quia lumen
maximè visile est.

Medij autē colores oriuntur similiter, atque
extremi ex primarum qualitatū tempore,
pro ut eorum causæ magis, vel minū appropin-
quant ad causas, ex quibus primi nascun-
tur: sicut enim medij quodam modo partici-
pant extremos, ita, & illorum ortus ad horū
originem, respectū, ac proportionē habent.

ARTICVLVS II.

DE VARIETATE, NOMINI- bus, & mutatione colorum.

Vo sunt extremi colores, cādor, & nigror.
Ex quibus eandor est quasi habitus, ni-

gror veluti priuatio, ut alibi ex Aristotelis do-
ctrina explicuimus. Non quod nigror haud
sit verum, & positium ens, cum per se mo-
ueat visum, quod priuationi minimè conue-
nit; sed quia cum duæ species sub eodem ge-
nere continentur, ea, quæ deteriora notæ est,
perfectioris priuationē quodammodo in se
habet. Esse autem colore candidum nigror
perfectiorem, patet ex eo; quia ut paulo ante
diximus, candidus magis accedit ad lucem, à
qua colores quasi degenerant. Unde & tene-
bæ nigri speciem reiciūt, & ea, à quibus pa-
rum luminis ad visum reflectitur, nigricare
videntur, ut vmbæ omnes, & loca opaca. Sic
& aquæ fluctib. nigrefcunt, quia agitata super-
ficie dissipatur lux; & nubes admodum densa
nigrore opacatur, quia solis tadium non ad-
mittit. Contra vero candida se offerunt, quæ
in materia rara plurimum lucis obtinent.

Hinc est, quod candor apud Aristotelem
lib. 10. Metaph. cap. 10. text. 23. definitur color
disgregans visum. Nigror vero color visum
congregans. Namque disgregare visum, est dis-
sipare spiritus visorios, qui ad pupillam à ce-
rebro confluunt. Id vero præstat potissimum
lux interuentu caloris, cuius pars est. Idēque
suo modo candor, qui ad lucem propē acci-
dit. Contrario vero modo se habet nigror. Ob
perfectiorem albi coloris naturam, cum esse
Dijis chariorem veteres crediderunt. Cetero
D. de legibus, Color, inquit, albus præcipue
Deo charus est, & Plato de legē latuone Dia-
logo 12. asserit colores albos, tum in alijs, tū
textili artificio Dijis congruere esse. Læti-
us in Pythagora, Dijis cum laudibus amictūque
candido semper honores adhibendi. Imō D.
Ioannes in Apocalypsi cap. 1. cum diuinum
Verbum indutum humana natura describit,
caput eius att, capillosque tanquam lanam
albam, & niuem, candidos esse; ut hæc color
summam puritatem, sapientiam eternita-
temque significaret interprete Hieronymo in
Daniel. cap. 7.

Sunt autē mediorum colorum species pro-
pē innumera, sed præcipui quinque, ita ut nu-
meratis visibiles, septeni sint quasi capita ad quinque-
que ceteri reduci debent: nimirum albus,
purpureus, ruber, flauus, viridis, &eruleus, ni-
ger. Est horum magna varietas. Nam purpurei
triplex distinctio potissimum celebrat. Vna,
quæ in rosæ, & croco visitur: alia, quæ
in violis, & amethysto lapide. Tertia, quæ pro-
pria est conchylis; ad mouendū a spectū viui-
cissima. Rubro etiam comites rubidus, rubi-
cundus, iuteus, sanguineus, gilvus, spadix,
igneus, flāmeus, puniceus, vinosus, & alij. Sub
flauo, vel post ipsum ad fuscedinē vergentes,
numerantur mellinus, pallidus, luteus, galba-
neus, buxeus, citrius, croceus, icterus, au-
reus, rufus, fulvus, æneus, mustelinus,
ferrugineus, pullus, rostratus, tanarus, reginus,
leonatus, cercus, cerinus, & alij. Ad viridem
p pertinent

Candidi colo-
ris præstan-
tia.

Ex varijs
qualitatibus
aut prima-
rium quā se-
cundarium
gradus dif-
ferentia dif-
ferunt colo-
res existunt.

Medij colo-
res præcipui
sunt quinque.

pertinent ærugineus, herbaceus, prasinus, luteus. Ad cæruleum ex his (Ponit enim Aristoteles inter hos duos aliqui à discriminis) iis plumbeus, glaucus, venetus, & alij.

*Colorib. im-
ponitur no-
mina à reb.
in quibus vi-
suntur.*

Hæc enim colores nomina (nam & hoc officium ad eorum naturam inuelligandam iuuat) tum aliunde, tum sæpe à rebus, in quibus primo visi fuerunt, in quibus excellunt. Sic ab herbis, à papauer, à rosa, à croco, à coelo, vocantur herbaceus, papauerius, roseus, croceus, cæruleus. Ab elementis igneus, æreus, aqueus, terreneus. A metallis plumbus, æneus, argenteus, aureus. A lapidibus hyacinthinus. Ab animalibus aquilus, ab eorum partibus eburneus.

*Astatio co-
lorum videtur.*

Mutantur autem colores aut secundum representationem, siue apparentiam; aut re ipsa. Secundum apparentiam, cum alij alijs superinducuntur, prioribus seruatis, veluti cum albo chartæ, asuamenti substantia interregior. Potest enim seruari candor sub aëre humore latens. Sic in eodem panni tinctura capiunt, quæ in multis adeo est tenax, vt dilui non possit. Summarum autem colores à tingenentibus multipliciter, vt aduertit Aristoteles eo libro de coloribus. Multa enim terra nascensbus tinguntur, vt adiebus, corticibus, lignis, folijs, floribus, fructibus: alia sunt, quæ, vino, liliis, animalium fucis, ac nonnullis alijs. Interdum etiam non omnino, sed ex parte absconduntur subiecti colores: sicq; pictorum artificio mixtis temperantur, & quasi commisceantur; alij alijs liquorum interiectu impossibili.

Re autem vera immutantur colores cum prior interit, eiusq; vicem alius denuo subit, vt in si gere, cum flauescit, in capite, cum canescit, in herba, cum purpurascit. Nec solum quæ istiusmodi sunt, sed quæ modis proximè explicatis intinguntur, interdum in istos colores perdunt, & ascribuntur re ipsa adiuuantur: eum videlicet humores, qui ad insectum præstandum adhibentur, vim habent immutandi qualitates primas, quarum varietate immutatio colorum insequitur. Si quis porro quos animi affectus colores exterioris indicent, vel illos cognoscere, (nam pro varietate passionis, quæ in nobis excitantur varij quoque coloris in ore expanduntur) legat quæ Claudius ad Emblemata Alciati annotauit.

Emble. 17.

QVAESTIO IV.
VTRVM LUMEN RATIONE ME-
di, an obiecti tantum, vel etiam, ratio-
ne vtriusq; ad visionem re-
quiratur.

ARTICVLVS I.
DIVERSAE PHILOSOPHO-
rum sententia.

Circa cõtemplationem in luminis, de quo Aristoteles hoc loco egit, soler bicit

A controuersiam adduci, an lumen substantia sit, vel accidens; & vtrum in medio interrenniale tantum esse habeat, an reale. Verum hæc questionēs pertractatæ à nobis sunt in libro de coelo, cum de syderum luce ageremus. Quod verò ad præsentem disceptationem Lib. 2. de cõtinet, non consentiunt inter se Philosophi. Is c. 7. q. 2. Nam qui putant colores à luce non distingui, seu lucem internam eorum formam esse: ij, modo sibi ipsi eamque velini, iueantur oportet, de pos. I. lumen parte obiecti visibilis, modo & esse id, quod formaliter videtur, nec aliquid præter lumen à nobis in corporeis cerni. Sed enim adhuc eis opinandi libertas relinquatur, num lumen etiam ratione mediij necessarium sit: ita vt videti res non possit, nisi medium etiam illustretur.

Auicenna lib. 6. Nat. part. 3. cap. 1. cõcludit lumen tantum exigi propter obiectum. Quod ira esse ex eo ostendit potest, quia oculus in obscuro loco, videt procul obiectum, si asusum sit lumine: contra verò si obiectum in obscuro sit, non aspicitur, est oculus in loco illustrato consistat. Quod tum quotidianis exemplis patet, tum eo, quod interdiu videtur stellæ & profundissimis puteis, vt testatur Galenus lib. 10. de visu partium. Et oculi sellum, cicendulæ, & quævis paruius intellucent in tenebris, vt Aristoteles hoc ipso cap. text. 72. annotauit. Huic argumento occurrunt Caietanus, & Fersantius hoc loco, in exemplis propositis, semper in nreuo, & prope oculum non nihil luminis esse, et id non appareat, & prope obiectum vbioreum lucem requirit in medio ad recipiendam primò speciem, eamq; traiciendam, quam in tella parte sparij. Non videtur tam en satisfactere hæc responsio, cum ridiculum sit affirmare dari in toto medio visq; ad oculum eam lucem, quæ neq; visu dignoscatur, nec efficaci ratione comprobetur.

Alijæ quorū numero est Auerroes, p. Qui illud solum lumen exposci tantum ratione mediij, tum ratione quod asserit etiam D. Thomas hoc loco. Vt mediij necessarium idem l. p. q. 79. art. 3. explicat vnaq; opinionem sententiam, videtur magis inclinare in eam, quæ sententia statuit requiri lumen ex parte obiecti. Quod Auerr. etiam docet in questionibus de vent. q. 8. art. D. Thom. 14. Quin & primo libro cõtra Genr. c. 7. 6. ait colorem esse obiectum materiale visus, lumen verò formale; vnde, in quibus eadem visionem intuemur colorem, & lucem, quæ color sit actu visibilis. Probari autem potest hæc sententia quatenus asserit non requiri lumen ratione obiecti; primum, quia color solum in ingenio, ac per se visibilis est; cum sit obiectum visus, cui q; propriū sensibile; quare & Aristoteles hoc cap. text. 66. docuit colorem in se ipso causam habere, cui sub aspectu cadat. Secundum quia odor, sonus, ceteraq; aliorum sensuum obiecta, vt si similitudinē mittant, nõ egent alterius causæ consortio; ergo neq; color,

*Videri solum
requirit ra-
tionem obie-
cti.*

F

color, præfertim cum non minore ad id efficacitate præditus esse videatur.

ARTICVLVS II.

CONCLVDITVR LYMEN TAM

*ratione mediæ, quàm obiecti ad
visionem requiri.*

Tam ratio-
ne medij quā
ratione obiecti
libi hanc re-
quiritur.

Propositæ controversiæ hæc assertione fa-
cremus satis. Lumen requiritur ad visio-
nem tam ratione medij, quam ratione obiecti.
Hæc est D. Thomæ loc. cit. Apollinari-
hic, & aliorum. In primis aurem quoad prio-

Probatur rem partem, quani statuit etiam Averroes, quoad pri- Thienensis, landunus, & alij, ex eo suadet, *rem partem.* quia cum agentia non in quodvis discrimi-

Propositz controuersiz hae assertione fa-
ceremus ista. Lumen requiritur ad visio-
nem tam ratione mediij, quam ratione obie-
cti. Hae est D. Thomae loc. cit. Apollinariu-
hic, & aliorum. In primis autem quoad pro-
rem partem, quasi statuit etiam Auerroes.
Thien ensis, laudandus, & alij, ex eo suaderit,
quia cum agentia non in quodvis discrimi-
nari agant, sed oporteat inter id, quod agit,
& patitur proportionem quandam, & reci-
procam aptitudinem dari: Cumq; ad id sin-
gula agentia peculia: em dispositionem in
patientem exigant, cuius defectu nullo modo
actio procedet: dispositio quam color in dia-
phano requirit, lux est. sine qua non possit in-
eo gignere speciem, quae ad oculum perfe-
ritur. Ideoq; Aristoteles cap. 7. text. 73. de finij
colorem esse motuum perspicui actui illi
arati. Ac quod praedicta dispositio in perspi-
quo necessaria sit, probatur. Sic et coloratum A.
quod cernatur in toto spatio D. in quo defi-
gnetur punctum B. vicinum ipsi A. item quod
punctum C. ab eo remotum: tum lumen
quod erat in toto D. incipiat deficere paulu-
tum a puncto C. In illiusmodi defectu dabi-
tur insans, in quo A. conspiciatur in puncto
B. nec cernatur in puncto C. Idq; non ob alian-
causam, nisi quia iam punctum C. non est il-
lustratu (siquid incertum dum in eo lux fuit
videbatur.) Igitur necessarii ex parte medi-
disphansi lumen ad visionem requiritur. Qu-
est sententia Aristoteli in 7. de sensu, & sen-
sili c. 4. & 7. huius lib. text. 73. vbi docuit id
eo obiectum visile supra sensum positum non
sennsi, quia opo: ter obiectum alterate priu-
mediu actui illustratu.

Probatur Secunda verò pars conclusionis, quã tradit
quoad pass Aegidius hoc loco. Durandus in 1. dist. 28. q.
1. r. 1. Vitellio lib. 3. perspectivæ theoremate 1.

*Lux et color
sunt causa
partialis im-
aginum pro-
ducentium.*

A gine coloris, quàm colore ipso præstantior est. Quare non exigitur lux tantummodo ut dispositio, ad traiciendas colorem imagines in oculum; sed ut causa partium imae profrens simul cum colore obiecto. Item colores, quò magis illuminantur, eò melius videntur: igitur ex participatione luminis sunt actu viberiles.

Dilectamus nunc argumenta, quæ pro superius. *Solutio ad*
rioribus sententiis adduximus, quatenus ei, *gumēta par-*
quam defendimus, aduehantur. Ad primum *sum aduor-*
pro Auicenna aptè respondebatur, ad respō. *seriatum.*
tionis verò cōsutationem dicendum erit, etiā
lux non semper à nobis palam dignoscatur
in toto medio, quo visio fit, conuinci tamen
dandam esse, ratione, quam paulò supra attu-
limus. Certè si obiectū vt primò gignat spe-
ciem in medio, requirit in eolumen, multò
magis mediū id requirit ad speciem vltius
extendendam. Ad primum verò pro secunda
opinione, quā admodum probabilè confite-
mur, dicendum est colorē esse ex se visibī,
id est, suapte natura posse videri; et si vt actū
videatur, aliquid aliud requiritur, quo etiā mo-
do interpretatus est Aristoteles, cū ait co-
lorem in se habere causam, eū videatur; qui
licet nō expressè docuerit requiri lumen ra-
tione obiecti, nō id tamē negauit. Ad secun-
dum, peculiare hoc esse coloribus, vt non nisi
concurrente luce speciem transmittant, sicuti
propriū est eisdem, vt etiam secundæ sen-
tentię defensores cōcedunt, exigere illustra-
tionem diaphani, tanquam preparationem
ad trahendas species; nihil verò mihi quòd
nobilissimæ externorum sensuum, eiusmodi
apparatum ad functiones suas obundas ex-
posuisset.

QVAESTIO V.

E VTRVM VISIO FIAT EMIS-
sis ab oculoradys, an receptis ab ob-
iecto imaginibus.

ARTICVLVS I.

PHILOSOPHORVM QVORVN-
dam praesertim Platonis opinio, &
eius confirmatio.

HAcc questio in contrarias partes à Philosophis disputata fuit. Nā Empedocles, Stoici, & Platonier arbitrari sunt aspectum fieri in timore ex oculis emissionem. Ita; Plato in Idiotæ docuit aspectu non effici imagine aliqua, re visa effluente, sed emicare ex oculis lucē, quæ vna cū lumine externi æris ebiectum quasi manibus prehendat. ipsumq; suo contactu visibile efficiat: tum verò refluens eam lucem ad oculum affectum alterat: one alterati visibilis, & vbi in pupilla incidit, fieri visionem. Platonis sententiam

De Platonis
opinione D.
Nemesius de
natura ho-
minis cap. 7.
dur in lib. de aspectibus. I. adstantius in lib. de
Priscianus
Lydius in lib.
de Phaisia.
Macrobii
7. Saturni cap.
14. Gellius
lib. 5. cap. 16.
Plot. lib. de
visione. Al-
cimus in li-
bro de doctrina
Plat.
Plato.
Aphrodisi.
Seneca.
Chalcidius.
Euclides.
Ptolemaus.
Alcimus.
Lactantius.
Galen.
Argumenta
pro/emissa
Platonica.

1. Solent autem ad Platonis sententiam cō-
firmendam pernix adducationes, quas
collegit Theophilus hoc loco ad text. 69. &
Macrobii 7 lib. Saturni. e. 14. A. primum,
quod aspectus ex se visorios radios eiace-
tur ostendi potest, quia nō ob aliam causam
videtur natura oculis ignem lumen accen-
disse. Deinde, quia nulla ratio fieri potest:
eui is, qui nebulosus acie circumfusus est, pro-
ximam nebulam non videat, distantem vi-
deat; nisi quia radij visorij cum primum ex
oculis emicant, fortiores sunt, sicq; vicinam
nebulam penetrant, longius verō progredi
languescunt, neciam perempere nebulam
valent; itaq; ea ex quasi ex opaco corpore
ad oculos regrediuntur. Deinde, res impossi-
ta pupillæ non videtur, idq; propterea ac-
cidit, quia radius impeditur quominus extra
se se effundat: igitur visio fit emissis radijs.
3. Deinde, quod visio non fiat receptis ab ob-
iecto simulachris, probatur, quia nequaquā ve-
rissimile est typos innumerabilium penē re-
rum, quas vno ōtū videmus, simul oculis il-
lari. Et tam exigua pupillam tantam influen-
tium idolorū copiam capere, quin illa se mu-
tuo perturbent, & impediunt, præsertim cum
nihil sit, quod ea componat, & distinguat, ne
in turbata congeriem abeant. Item, Vel
etiam modi imagines, & quasi exuuiæ à rebus
demittuntur, cum illi, qui videre velint: vel etiā
cum nullus aspiciat, vltro emicant. Si dent pri-
mum; cuius tunc imperio illæ confestim ac-
currunt? Si secundum; perenni igitur fluxu à
corporibus dimanant, non sine magnō eorum
dilepido, (quod Aristoteles Democriticis
obiecit aientibus corporum actiones deslu-
xu fieri) ac nullo ordine passim oberrāt, quod
est absurdum.

5. Præterea, In speculis imago contemplato-
rem suum adue. sa respicit, quod tamē si à no-
bis proficisceretur, cum recta exeat, posteriorem
suū partem deberet ostendere: quo modo hi-
strio dum personam, ad est, conspectam faciem
induit, nonnisi posteriorem caue: nam cer-
nit; quare nullo pacto admittendum est fieri

A aspectum per imagines à rebus emissas, quæ
emitti ab his nequeunt.

ARTICVLVS II.

VERAE OPINIONIS

Explicatio.

Contrariam sententiam tuetur Peripate-
tica schola asserens visionem non fieri e-
missis ab oculo radijs, sed receptis à re ob-
iecta in nobis; quod docuit Aristoteles cap.
7. huius lib. text. 67 & 74. & c. 12. text. 121. &
lib. 3. e. 1. & 3. & in lib. de sensu, & sensib. c. 2.
Nec efficit quod tertio Meteor. cap. 3. & 6.
& in problemat. sect. 31. probl. 16. Platonis opi-
nionē ad dubitationes quasdam dissolu-
das vtrius. Id enim propterea fecit, quia tunc
non duntaxat propria lenientia comprobata, com-
muni vti voluit, præsertim cum nihil ad præ-
sens institutum faceret, vtram pariter seque-
retur, vt inibi Alexander, & hoc loco Philo-
ppus annotaunt.

Quod ergo aspectus emissionē radij ōnē contraria
fiat, ostenditur. Nam vel radius visorios per diē
tingui ad res, quæ videntur; vel non. Non e-
cundum, quia iam ille radius nō aliter ob-
iectū, neq; aliqua qualitate alteratus ad ocu-
lum rediret, vt aiunt. Primum etiam dici non
potest, quia incredibile omnino est tantula
pupilla tantum luminis ab oculo exire pos-
se, vt ad res tam varias, tamq; inter se diffuses,
quas simul contemur peruenire queat, ita
vt magnam cœli partem occupet, quam vni-
usq; oculis obiectam conspicimus. Deinde,
quia si lumen Solis quantumlibet rectā inci-
dat, nunquam reflectitur ē tenui vsq; ad me-
diam acris regionem, multo minus etiam mo-
di radij à stellis, quas in firmamento cerni-
mus ad nostrum aspectum reflectuntur. Item,
Vel qualitas illa, quæ radij in re videntur im-
buuntur, est similitudo ipsius rei, vel aliqua
alia qualitas, vel corpus aliquid tenue, & sub-
tile. Si est similitudo: lam igitur concedit vi-
sionem fieri receptione imaginū; quantum
in eo hallucinantur, quod dicant ad imaginē
productionē requiri lumen ab oculo exilientem,
cū sufficiat id, quo ponimus obiectū illu-
strari. Si verō dicant esse aliam qualitatem, cū
non appareat quænam ea sit, aut quæ neces-
sitate inuehat. certe fictitia existimanda erit.
Quod si dent secundū eū non sit admitten-
da corporum quantumlibet subtilium pene-
tratio, si necne nequaquam poterunt radij
visorium transire in recta corpora vsq;
ad rem visam. Neq; defendunt visionem esse
momentaneam, cum nullum corpus monē-
tō moueat.

Deniq; quod admittendæ sint rerum ima-
gines, quibus non solum aspectus, sed et reliquæ
etiam potentie cognoscunt ad obiecta per-
cipienda obligeantur, collat ex ea questione, quæ

Potentia co-
gnoscens in-
suo manet
appetit quod
dammodo se
foras dat.

Quo modo
species visi-
lis fundan-
tur.

qua supetius hac de re priuati differimus; A
et qua ad praesentem inlittum corroborandum
plures rationes desumpti possunt. Quibus ac-
cedit quod communi philosophantium con-
sensu hoc discrimen inter appetentes & co-
gnoscentes vires traditur; quod illae natura
propensione ferantur in sua obiecta, & ab ijs
alliciuntur: hae vero obiecta ipsa ad se tra-
hant; videlicet per eorum similitudinem, qua
imbuuntur.

Ut autem planè fiat, quonam modo spe-
cies visibiles obiectum repraesentent, nonnulla
obseruanda erunt. Primum sit, quemadmo-
dum à qualibet parte corporis luminosi in
quoduis punctum medijs per speciem intra eius
sphaeram conueniunt, productum lumen, modò
nullum corpus opacò interiectum sit; ita à qua-
libet parte corpora colorata emittit ipsius simi-
litudinem ad quoduis punctum medijs actu
illustrati, intra ipsius sphaeram cohibiti; mo-
dò nullum corpus opacum interpositum sit.
Quod ex eo constat, quia cum agentia natu-
ralia necessitate naturae in actiones suas fe-
rantur; sublati impedimentis, non possunt
non agere secundum omnes suas partes in
quoduis punctum spaij. Ideoque corpo-
ra tam lucida, quam colore affecta, quò
maiora sunt, eò per longius spatium lumen
& sui similitudinem proficiunt. Nam cum se-
cundum omnes suas partes in quoduis pun-
ctum spaij agant, quantum hae plures ampli-
oresque extiterint, tantò lumen & imago, quae
in parte spaij obiecto viena progignuntur,
maiori vim habebunt, ut se longius diffun-
dant. Quo etiam fit, ut quò res grandiores
sunt, eò et emotiori loco perspicui valeant, &
ut in quouis puncto, seu quouis parte medijs
actu illustrati totum corpus obiectum sensui
repraesentetur, singulaeque eius partes, à qui-
bus ad huiusmodi punctum, seu partem me-
dijs licet rectam lineam ducere: quandoquid-
em in qualibet parte medijs imprimitur si-
militudo à quouis parte obiecti colorati. Id
quod experientia confirmat; siquidem ex qua-
cumque parte medijs fas est obiectum cerne-
re, omnesque eius partes, ad quas licet ab o-
culo videntur lineam rectam protrahere, si
nihil sit interiectum quò impediat conti-
nuam speciei productionem per totum spa-
tium, atque minus omnes partes intueri, nisi
per eorum similitudinem: ergo partes omnes
ac singulae obiecti colorati producant sui si-
militudinem in quouis parte medijs; atque
adèò in quouis huiusmodi parte repraesentan-
tantur omnes ac singulae partes obiecti. Dein
idem probatur hinc in modum: Quoniam
pars obiecti colorati est agens naturalis, ac mi-
nimè liberum ad sui similitudinem p-odu-
cendam, & habet se indissimulatum in agen-
dum in quouis partem medijs acta illustrati
intra eius sphaeram includi, ad quod licet re-
ctam lineam ducere. Quilibet igitur obiecti

Eur quò res
grandiores,
eò et remo-
tiori loco vi-
deantur.

pars in quouis partem medijs sui imaginem
imprimit, & ex consequenti in quouis parte
omnes, ac singulae obiecti partes repraesenta-
buntur. Postremo, idem confirmatur, quia si
diuersae partes obiecti visibiles producerent sui
similitudinem in distinctis partibus medijs,
non autem omnes in eadem, nequiret Sol,
quem Astrologi tota terra vicibus fere 167.
maiorum esse inquit, totus ex quouis parte
medijs à nobis conspici. Etenim ut omnes ei-
us partes sui similitudinem produceret, ege-
rent spatio tantae magnitudinis, quantae Sol
ipse est, quod repugnat experientiae; quan-
doquidem è quouis parte medijs totum So-
lem conspiciamus. Quare necesse est omnes
partes obiecti visibiles mittere sui simili-
tudinem in quouis partem medijs in qua rep-
resententur.

Aduertendum praeterea est, diuersas par-
tes eiusdem obiecti non scire distinctas sui
similitudines in eadem parte medijs, in qua
videntur, sed vnam & eandem, quae tamèn
exteriori sit & perspicior, quàm si à quouis par-
te singularitatem accepta emitteretur. Porro au-
tem istiusmodi species cum à singulis parti-
bus obiecti, tanquam à partialibus agentibus
sunt esse accipiant, singulas eius partes rep-
resentant; quantumcumque ille quoad intensio-
nem, situm & figuram dissimiles sint. Nam-
que haec similitudo, quatenus mutatur esse
à parte B. repraesentat partem B. & ut habet
idem esse à parte C. repraesentat partem C. Quae
ita ceteras, prout à singulis suis esse par-
titi sumit. Quod quidem ita se habere hinc
in modum ostenditur: Sit corpus aliquod se-
cundum suas partes inaequalibus intentione
eandem. Signum diuersae huiusce corporis
partes distinctas sui similitudines in eadem
partem medijs producerent, quemadmodum
duae eius medietates duae producerent simi-
litudines, sic quatuor quatuorque simili-
tudines, atque ita ceterae partes proportio-
nales eodem modo, quæ cum in finem sint, da-
rentur in eadem parte medijs species infinitae,
quod fieri nequit. Patet igitur omnes ac sin-
gulas partes obiecti visibiles p-ducere in qua-
cumque partem medijs illustrati intra sphae-
ram contenti vnam eandemque sui simili-
tudinem, & ob eam rem eadem omnino ima-
gine ex quacunque parte medijs singulas par-
tes rei obiectae à nobis conspici, nisi quid
obstat.

Ex dictis collige, speciem obiecti visibilis,
est vnum numero accidens sit, extensione
subiecti per accidens extensum; tamen haec
affectum esse, ut quilibet pars illius exten-
sionis referat omnes partes obiecti, ad quas
licet rectam lineam ducere, quia, ut diximus,
quilibet huiusce speciei pars ab omnibus
obiecti partibus capere esse, modò ad eas pos-
sit duci recta linea, non pertranseundo per
corpus opacum. Nam aliqui si ad aliquam

Quilibet ob-
iecti pars p-
ducta sui si-
militudinem
in quolibet
parte medijs.

Non latuerit
samò di-
uersa imagi-
nes à diuer-
sis partibus
eiusdem ob-
iecti.

obiecti partē huiusmodi linea duci nequeat. A
ab aliqua parte speciei in medio existentis,
hæc non capiet esse ab illa parte, prout de-
cam in tali loco non repræsentabit.

ARTICVLVS III.

SOLVTIO ARGVMENTORVM.

qua articulo primo propo-
sita fuere.

Religuum est vt argumentis pro Platonica
opinione initio adductis respondeamus.

Solut. 1. Ad primum dicimus, oculos non esse igneos,
quali in se ignem continent, cum ignei calor
super excessus temperiem viuientium dissoluat
nec verò ita lucentes esse, vt procul ex se lu-
me faciant. Quod verò motus oculis, splen-
dor quidam in eis apparere, id ex eo pro-
uenit, quia polita & leuia corpora, cuiusmodi
sunt oculi & piscium quorundam capita, alia-
que cuiusmodi, in tenebris præsertim re-
sident, ac fulgent. Non est tamen insciendum
pupillæ non nihil esse innatum lueis, vt quasi
testes hospitem & affinem suum, hoc est, lu-
cem, qua speciei vehitur, sese extrinsecus in-
sinuantem recipiat, eiq; vt minister familia-
ris præstet adit. Qua de re lege Scaligeri
Exercit. 198. n. 16. Concedendum præterea a-
nimalia nonnulla ex oculis aliquid lucis ex-
tra emitte, vt feles, & alia quedam ex ijs, D
quæ noctu venantur.

Solut. 2. Ad secundum, nebulam remotam non ob
eandem causam, quæ in argumento asseuit, vi-
deri, proximam verò non videri, sed quia pro-
pe oculos minor lux sufficit, ad illustrandum
visibile proximum, & remotum. Adde quæ nebu-
la per eandem lineam longè purtactam iden-
tidem aspectui occurrere, atq; adeo crassescere,
obscurior apparere, quàm quæ per breviorē
lineam cernitur. Ratio autem cur res pupillæ
imposita non videretur, non est ea quæ asseuitur
in argumento, sed quia oportet illustrari me-
dium ad inferendam speciem. Ad tertium, ni-
hil mirum quod totæ imagines oculis simul
occurrent, pariter oculo inurantur, cum
ijs imaginibus sit plenum totum diaphanum
actu illustratum, ut potè quæ neque sibi impe-
dimento sint, nec potentiam degrauent, nec
sua mole aut contrarietate se excendant, cum
non sint corpora, nec contrarium habeant, nec
se perturbent, licet in eodem situ eorū,
quia vbiensque existant, per se naturæ suæ
distinctiōem & significandi vim retineant.

Solut. 3. Sunt verò istiusmodi simulacra perpetuo in
diaphano illuminato, quia naturaliter a se vi-
sibili emittuntur nec verò temere huc illuc ob-
stant magis, quàm lux, quæ ipsa coniungitur, &
quasi fouet, siquidem eius concursu, vt supe-
rius diximus, gignuntur, eaque euanescente
occidunt. Ex quo patet, quid ad quæritur ar-
gumentum respondendum sit.

Solut. 4. occidunt. Ex quo patet, quid ad quæritur ar-
gumentum respondendum sit.

Ad quintū, dicendum in primis in speculo
non videri imaginem, vt progressu patebit, sed
videri rem obiectam per imaginē, à speculo
reperculsam ad oculum; videri, inquam, ad-
uersa facie, non auersa, quia cuiusmodi species
non est vt personæ histronis ex vna facie aliud,
ex altera aliud exhibēs, sed est quidpiam sim-
plex, atq; plarum ex utraque facie (vt ita dica-
mus) obiectum repræsentans; quo etiam fit,
vt obiecti corporis partes dextræ efficiantur
in speculo laeæ; & e converso, videlicet quia
imago ad oculū reperculsa ita rem nobis re-
præsentat, vt ab ea prodijt, atq; adeo est ita
visa nobis sit aduersa, manus quasi cōmutatæ,
eiusq; dextera nostræ dextræ respondet, cum
secus fieri oportet, vt videmus, cum Socrate-
s, qui antea erat auersus, nobis aduersus fit.
Tunc enim eius dextera laeæ nostræ respon-
det. Itaque tota huiusce dissimulatio ratio est,
quod species non alia sit auersa, quàm aduersa.

Legit. Friedl.
lib. 5. Persp.
prop. 15.
Rich. in 4. d.
et. 9. in 6.
princ.

QVÆSTIO VI.

AN OCVLORVM COMPOSI-
tio ad visionem obtinendam accom-
modata sit, necne.

ARTICVLVS I.

DE OCVLORVM PRÆSTAN-
tia, situ & figura.

A Specus omnium sensuum præstantis-
simus habetur. Primum, quia tenuiori-
bus, & a materiæ face liberioribus, ac
non nisi per diaphanum illustratum transmissis
imaginibus ad functiones suas utitur, non
lumq; realem immutationem ab obiecto re-
cipit, sed tantum notionalem; nec enim, ver-
bi gratia, exalbescit viso candore. Secundo,
quia eius actio celerissima est, ut potè quæ mo-
mento fiat. Tercio, quia è longiori tractu es
attingit. Quarto, quia (vt ceteras eius paxio-
ganas omittamus) plures rerum differenti-
as comprehendit, quandoquidem visu totius
mundi fabricam & ornatum intuemur, lucis
pulcritudine fruimur, colorum varietatem di-
stinguimus, corporum omnium magnitudi-
nem, figuram, numerum, proportionem, situm,
motum & quietem assequimur. Ideo; nul-
lus sensus ad cognitionē inuentione propria
comparandam magis idoneus est. Vnde Plato
in Timæo visu acceptæ refert Philosophiam;
& eius imitator Philo ludus in lib. de Spe-
cialibus legib. Desluxit (inquit) Philosophia
e cælo in hominum animos, sed oculis seque
stra deducta est in hospitium. Nam hi primi
conspexerunt vias, quæ à cælo ad nos tendunt,
regim. Item in lib. de Mundi opific. Quod, in-
quit, mens in animo est, id oculus in corpore.
Vident enim utique; altera intelligibilia res;
alter sensibiles. Visus autē mentis ad noscen-
da incorporat, oculi ad contemplationē cor-
porum

1. Ratio pro
oculorum præ-
stantia.
D. Thomas
1. p. q. 78. ar.
3.

porum, quæ res ad alia multa prodest, & in primis ad id, quod maximum est, scilicet Philosophiam.

Quod verò ad oculorum situm attinet, libet quæ D. Ambrosius lib. 6. Hexam. cap. 9. ea de re scriptis in hunc locum transferre. Adhærent veluti quibusdam montium supercilijs oculi, & vt protegentis montis cacumina tutiores sint, & tanquam in summo locati, de quadam scena superiore vniuersa prospiciet. Neque enim oportebat eos humiles esse, sicut aures, vel os, ipsosque narium interiores sinus. Specula enim semper in alto est, vt aduenientium catenarum hostilium explorari possit aduentus, ne improvidi occupent orientem, vel viribus populum, vel Imperatoris exercitum. Sic latronum quoque cantentur incursus, si exploratores in muris, aut turribus, aut montis excelsis supercilio sint locati, vt de super speculent plana regio, in quibus insidiæ latronum latere non possint. In maii quoque pulchritudo si quis terræ appropinquasse se coniecit, in ipsa mali fastigia, & cella antennarum cornu vori exploratori ascendit, & adhuc inuisibilem reliquis nauigantibus eminens terriam salutat. At forte dicas, Si specula editor necessaria fuit, cur non supra summum verticem capitis oculi constituti sunt, sicuti canes, vel scabæ in summo sunt, quibus licet nullum caput appareat, colla ac dorsus tamè cætero corpore celsiora sunt? sed illis testa valida, nec tam tenuis membrana sicut nobis, quæ facile possit offendi, rubor, & cæteri interlicendi sensibus. Itaque nobis in summa propemodum corporis parte constituti oculos oportuit, tanquam in arce, & ab omni, vel minima offensione defendi, quæ duo sibi compugnantis videbantur. Nam si in humili essent, propter tutam enim, munus imposterati in vertice, parerent ad iniuriam. Hæc D. Ambrosius. Lege

Cic. 1. de Natura deorum.
Palpebrarum
vsum.

etiam D. Basilium homil. 11. Hexam. Sanè vnde mirificè natura prouidit, vt oculi tui esse possint, vtque ea, quæ foris inuoluunt, incommoda propularent, ideoque concitus foras amittuntur inclusis, & genus ac palpebrarum tegmine circumvallant (est hæc Struio camelus alium sola, vt homo vinnique habeat,) quæ identidem celeritate magna non solum excipiens rerum imaginibus aditum aperiant, sed etiam incidentibus & noxijs claudant: tunc supercilia quoque addidit pilis breuibus adnotata pueris, & alienè mobilia, quæ sudorem ac capere & fronte desluentem repellant. Sed enim & hæc, vt Plinius 11. Natur. hist. lib. cap. 37. aduertit, maximè fastum indicant. Superbia aliubi conceptaculum, hic si dem habet. In corde nascentibus subit, hic pendet. Nihil altius simul abruptiusque inuenit in corpore, vbi solitaria efficit. Hæc ille.

De oculorum autè figura sic habeto: Sunt oculi in globum conformati duabus potissimum de causis. Primum, quia forma globosa

A promptiori agilitate in hæc & illam partem lib. 3. Persp. Hinc, theor. 3. Caninar. lib. 1. Per. 6. 3. concl. 3.

voluit, & aspectum eueniret, voluntatem naturæ ancior Deus aspectum circumferri (vt inquit Timæus) creatus, qui in collo aguntur, in vsum redigamus nostræ mentis, distuleris; ipsius illa cognatas, sed et perturbatas ad illorum temperiem reuocemus, & conuersiones Dei, quæ sine vilo erroris aguntur, imitemur. Deinde, quia, vt Mathematici demonstrant, nisi oculi essent rotundi, non possent rerum quantitatem demonstrare, nec aliquid perciperent, nisi æquale sibi. Etenim visio fit per lineas rectas super eorum perpendiculariter incidentes, quarum concursus fit in optici centro. Quare si oculus esset superficiei planæ, non ingrederet se perpendicularis linea, nisi à superficie æquali; sicque nonnisi æquale cerneretur.

ARTICVLVS II.

DE IIS, QVAE AD INTERNAM OCULORUM FABRICAM PERTINENT.

Hæc de re Aristot. 5. de Gener. alt. c. 1. & de hist. an. c. 10. & 11. Gal. lib. 10. de Vsu pars. Theophrastus lib. 4. de Fabr. hom. Vesal. lib. 14. c. 7. Sim. Port. de Color. ocul. c. 3. Gueuaria lib. 1. De sensu in Gal. c. 7. Fernes lib. de Partib. corp. hum. cap. 9. Thomas à Vega in lib. 4. de Locu affectu, cap. 1. Conciliator differ. 64. Ferrius q. 19. in oculi.

Nunc ad internam oculorum compositionem. Oculorum munus præferentem considerationem ardet, septem musculis motoribus: tunicis quinque, et si alij hæc secus numerentur tribus humoribus; duobus neruis. Musculi dati eis à natura sunt, vt globum ad aspectum facili conueniant: à quibus vnus sursum, alter deorsum: duo ad dexteram laeuamque trahunt; alij duo circumferunt, septimus sustinet, illigatque. Ex tunicis interna vocatur specularis, quia vt speculum nitet, & transluet, græcè à continua araneæ telarum imagini æquandis. Huic proxima græcè ἀμφωρα, latine reticularis nuncupatur, ga venulis multis & artibus intertexta retis effigiem exhibet. Tertia græcè ἵασην, latine vvea, quia similis est vix folliculo, à quo pedunculum detraxerit. Quarta græcè ἀσπερ, latine cornica, quia cornu in laminas tenuissimas incisum refert, & splendens ac diaphana est. Quinta græcè ἰμπερ, latine adnata, siue adherens, quia eius beneficio vadique totus oculus consistit, & sibi coheret; quæ etiam alba à colore nuncupatur.

Ex humoribus intus dicitur à Grecis ὕψις Humores in oculis, & à Latinis crystallinus, seu glacialis, oculis eret, quod crystallum, seu glaciem pelluciditate conuulatur, et si aliquantulum molli sit. Huic

proxi-

Curculiglo
lofa figuræ.
Legit. Pueli.

proximus græcè *ὠψαλδης*, latine vitreus, seu albugineus, quod consilientia & colore vitro fuso, siue recocto, vel oui albo sit similis. Tertius græcè *ὠδινδης*, latine aqueus, ab aquæ similitudine.

Quæ sit humicatum his morumq; cōpositio et cōmixtio.

Horum verò compositio hunc ordinem inter se habere deprehenditur. Et oculus, ut diximus, in globi figuram conformatus. Eius centrum obtinet humor crystallinus, quem vndique ambit tunica specularis. Huius humoris medietas vna in humorē vitreum, qui proximè sequitur, immersa est; altera in eo extat, & quasi innata. Deinde humorem vitreum posteriori parte ambit tunica reticularis, desinens vbi glacialis humor eminere incipit supra vitreū. Hinc dux se offertur membrana; nempe vasa, per cuius foramen humor crystallinus & pupilla cernitur; & à colore huius tunica, quæ vanè intingitur, oculos nigros, caecos, glaucos, aut alio colore imbutos dicimus. Altera tunica est cornea, quæ totum oculum ambit, & splendida est. Inter hasce duas tunicas humor æquiter utrumque postremum atque extremum locum habet tunica ad hærens, quæ oculum in propria sede continet, ducens originem à tunica calvariæ inuolutæ; vnde & pellicranium nuncupatur. Concursunt etiam ad oculi structuram duo nerui, qui optici, seu visorii appellantur; hi verò à cerebro proficiuntur, alter à dextera parte, alter à sinistra: sed aliquantulum progressi, inter se cœnunt, rursumquæ antequam oculos subintrent, separantur: & quia duplici membrana vestiti sunt; interna tenui, & externa dura; ex illis ortum habent duæ tunicae, vasa & cornea. Per eos simulacra rerum, quæ sub aspectum cadunt, in commune sensum influunt, simulquæ per eisdem à cerebro emicant visorii spiritus, sine quorum ope facultas cernendi munus suum obire nequeat. Hinc est quod affecto cerebro, etsi oculi nihil aliunde incommodi patiuntur, hebeti visus, ut patet in ebrijs, delitijs & phreneticis, est quorum cerebro desiliunt spiritus neuralis obducti, ac minus puri minusquæ apti ad operationem. Addimus etiam ex inordinato huiusmodi spirituum ad oculos motu interdum provenire, ut ebrijs circumuerti omnia videantur: Quod Aphrodisius lib. 2. Problematum, quæst. 67. hinc verbis edidit: *Latæ vini copia nimiam exhalationem spiritus sumei ad cerebrum mittit, qui spiritus cum digerit atque consumi nequeant, prius quam temporis spatium concoctionem exhibeat, per cerebrum voluitur, & quæque versus percurrit, atque ita perturbatus profluit per uerum visorium, pupillamque ad res conspectui obuias; facitque ut tales videantur, qualis ipse est. Affectum etenim interiorem foris esse imaginantur: quocirca efficitur, ut etiam taligent, & vertigine tantisper tententur.*

Herni visorii duo.

Quis ortus tunicae vasa & cornea.

Cur ebrijs obiecta circumuerti videantur.

bo laborant, propter inopiam inhabitatè videtè multè spirituum deterior visus cōtingit, & econtra diuersitudo. Sic nimirum quibus spiritus modicus tam efficitur. est, & facile dissolubilis diu obtutum figere. *Legè Aristoteli nequeunt: quibus lucidus & copiosus, aciem telum lib. 5. diu firmat, & res minutæ ac distinctæ ad vn. de Generat. guem discernunt; quibus spiritus multus & anim. cap. 1.) crassius, obtumentur quidem res abique fatigatione, verum eas non exactè distinguunt. Sic denique, ut annotauit eodem libro Aphrodisæus, quæst. 52. ij, qui aquam bibere confueverunt, acutiùs vident, quia vini copia statim nimium excitans spiritum visumque turbat. Facit etiam non parum ad commoditatem, vel incommoditatem cernendi ipsa compositio oculorum. Nam qui oculos emississimos prominentes habent, obtusè vident; qui cæni aut acuti, aut oblique species ab obiectis emisse minus vniuntur, ipsi etiam spiritus magis effluunt: his verò spiritus conglobati & coacti diuini conferuantur, ac visum cernentiùs exequuntur. Quod similiter evenit ijs, qui ut aciem intendunt, oculos aliquantulum claudunt. Ac præter hæc, quæ à vobis commemorata sunt, multa alia asserti possunt, quæ aspectum vitiant, aut iuvant, sed omnia præsequi non est huius loci. Ex dictis iam faciliè quis intelliget, maximè idoneam esse ad visus functionem oculorum fabricam, cum tam singulari artificio conformatata sit, & tot musculis, tot tunicis, tot humoribus, & tam assiduo spirituum defluxu ad id munus præstandum abundet.*

QVAESTIO VII.

UTRUM VISIO FIAT IN humore crystallino?

ARTICVLVS I.

QVIBVS ARGUMENTIS ostendi videatur non ibi fieri.

Proximè est, ut vbi nam visio fiat expendamus. Ac primum, quod non fiat in crystallinè, qui vus est et tribus oculi humoribus, de quibus paulò antè distinximus, videtur hinc argumentis concludi; Humor crystallinus est coloratus, cum sit corpus viuens, atque adeo constans quatuor primarum qualitatum permixtione, quam color necessariò sequi videtur: igitur non potest esse idoneum visus instrumentum. Probatur consecuto, quia aliqui perpetuè in oculis hallucinationes contingerent, si quidem omnia nobis eo calore inscissa apparerent: sicuti iſterici omnia cærulea, & qui per vitrum viride inuoluunt, omnia viridia æstimant. Quod si quis respondeat, non vniuersim ex qualibet primarum qualitatum permixtione colorem

Argument.

Spiritus in Sed & ijs, qui nulla perturbatione, aut mor

oriri, sed in ijs tantum corporibus, in quibus adsum & opacum affarum abundat; humorem verò crystallinum non ita se habere, sed rarum ac translucentum esse. Contra id obiicitur: Nam si humor crystallinus transparentis sit, proindeque lucem à circumfuso aere admittat, saltem non omnem lucem intueri poterit, quædammodum nec colores intusceret, si eorum aliquo esset imbutus.

Argum. 1.

Imò quod visio in nulla oculi parte fiat, hunc in modum accidit: Sæpè accidit inter oculo & potentia, receptaq; imagine, non videri à nobis rem præsentem: hoc verò ne utquam eveniret, si visio in oculo perficeretur, quia cū ea adio naturalis sit, posita causa non impediri consensum ex eo dimanaret; alia igitur interior facultas, 10 qua visio fiat, danda est.

Argum. 3.

Tertio, Visio fit, ut Perspectivi docent, pyramidem visum, id est, per speciem productam in oculo ad modum pyramidis, cuius basis est 10 superficiei obiecti, seu rei visæ, cusps autem in centro instrumenti visorii: sed hoc nequit fieri, si videndi facultas in oculis insit: non igitur visio in oculis fit. Probat ut Minor, quia pyramis claudiri puncto, atque una & eadem nequit in duobus oculis simul terminari, ac sicuti res visa una est, ita unam tantum ab ea pyramidem ad potentiam duci oportebit.

Argum. 4.

Quarto, Aspectus fit in congressu nervi optici: non igitur in oculis. Probat ut assumptum: primum, quia non ob aliam causam videtur natura huiusmodi nervus, q; à cerebro, ut superius diximus, divisi oriuntur, postmodum coniungi, nisi ut in ea parte, qua coeunt species ab utroque modo transmissæ ad actionem videndi in unum copularentur. Secundo, quia nisi 10 ea nervi coniugatione perficeretur visio, debet et nobis geminata apparere ea, quæ simplicia sunt, ut potè per geminatum visionem, & duplicem imaginem conspecta.

comprobanit. Scribit enim Vesal. cap. 4. lib. 4. de Fabr. corp. hum. quandam se Patavij dissecuisse, cuius nervi visorii à cerebro ad oculos usque divisi pervenerint, qui tamen geminata à simplicibus intusceret, affimaretque nuquam simplicia sibi dupla visio esse.

Secundo, Quod visio fiat in oculo suæ. *Fit in oculo, quia non ob aliam causam affecto oculo scilicet crystallino, consensum visus id dicitur, nisi quia illic facultas videndi residet, ibi functionem obit. Nec satisfacet qui dixerit affecto oculo id est visum, quia impeditur de clatio per speciem ad nerum. Non enim imaginum traiectione tam morosa & difficilis est, ut medijs offensio usque adeo ei nocere existimanda sit. Denique quod visio fiat in crystallino ex eo confirmatur, quia hic humor est in medio omnium aliorum humorum collocatus, eoque læso, amittitur visio. Item hæc pars oculi maxime splendida & conspicua est, ac nullo colore infecta, quod ad videndi actionem apprimè obsequit. Vode Galenus 8. de Usu part. cap. 6. docet reliquas*

oculi partes huiusce humoris gratia, siue ut contineant, siue ut alant, fuisse constitutas. Et totiusmodi operis, cap. 1. statuit organum visus in huiusmodi humore consistere. Idemque sentit Aristoteles lib. 1. de Gener. animal. cap. 5. ubi ait in ea parte effici visionem, quæ tota citida est & splendida, ut ab omni colore & luce moveri possit. Et lib. 1. de Historia animal. cap. 9. Idem assentit Virellio lib. 3. Per. spectuuz, theoremate 4. Valelius lib. 2. Controuers. cap. 8. Vega in Galenum de Loc. aff. lib. 4. cap. 1.

Argumenta verò, quæ in contrariam partem adduximus, facile explicantur. Ad primum aptè respondebatur. Quod verò deinde obiectum fuit, diluatur, aiendo; Et si color sententio assusus aliorum colorum visionem impediturus esset, tamen lumen, quod humor crystallinus ab aere collustrato recipit, non impedire ceterorum luminum aspectum, quia lumen ita est obiectum visus, ut sit etiam medium, cuius interuentu omnia cernuntur, quod proinde nullius visionem debuit inhibere. Ad secundum dicito: Cùm anima rebus alijs oimnis in tenia est, ita ut nihil ad rem visum aduertat, non dari visionem; quia nec datur integra illius causa, & efficiente videlicet applicatione ipsius facultatis, à qua videndi actio manat. Ad tertium: Concessa Maiori propositione, neganda est Minor, & ad eius probationem dicendum, pyramidem claudiri puncto, sed enim ad duos oculos non unam duci pyramidem, sed ad unumquemque suam. Nec obstat quod obiectum sit unum, quia ab eadem re infinitæ pyramides proficisci queunt. Ad quartum dicendum: Non ob eam causam, quæ in argumeto efficitur, coniungi nerum opticum; Nam quod non sit necesse coire in eo species, nec res geminæ appareat, ex eo plangè conuincitur, quia alioqui oporteret dari

Fit in oculo, quia non ob aliam causam affecto oculo scilicet crystallino, consensum visus id dicitur, nisi quia illic facultas videndi residet, ibi functionem obit. Nec satisfacet qui dixerit affecto oculo id est visum, quia impeditur de clatio per speciem ad nerum. Non enim imaginum traiectione tam morosa & difficilis est, ut medijs offensio usque adeo ei nocere existimanda sit. Denique quod visio fiat in crystallino ex eo confirmatur, quia hic humor est in medio omnium aliorum humorum collocatus, eoque læso, amittitur visio. Item hæc pars oculi maxime splendida & conspicua est, ac nullo colore infecta, quod ad videndi actionem apprimè obsequit. Vode Galenus 8. de Usu part. cap. 6. docet reliquas

Galenus

Aristoteles

Virellio

Valelius

Vega

Respondetur argumentis aduersariis opinionibus. Solus 1.

Solutio

Solutio 3.

Solutio 4.

ARTICVLVS II.

CONSTITVITVR PARS

affirmativa questionis.

IN hæc controuersia non nulli, è quorū numero est Auicenna, referent Cælio lib. 4. cap. 20. Cyræus lib. 1. Perspect. cap. 3. concl. 6. & Virellio lib. 3. theor. 4. & 10. putant visionem effici in congressu nervi optici, quibus fauet vitium proximi articuli argumetum. Hæc tamen sententia ex eo refellitur, quia si ibi fieret visio, sequeretur eos homines, in quibus eiusmodi nervi inter se minimè iunguntur (quorū nonnulli repetitos fuisse constat) aut omnino visu carere, aut, ut contrariæ opinionis affectores volunt, omnia eis videri duplicia; quod tamè falsum esse experientia

Non si visio in congressu nervi optici.

etiam ante cerebrum aliquem nervum, in quo species audibiles hinc inde in vnum copularentur, ne soni simplices duplici videantur. Quid autem causa sit, cur geminata in oculis visione, & in auribus auditione, non appareat geminatum id, quod simplex est, in Problematis exponemus.

In Problem.
de visu pro-
blem. 19.

QVAESTIO VIII

UTRUM IN SPECULO

imago videatur, an non.

ARTICVLVS I.

AFFIRMATIVAE PAR- tis argumenta.

Constat quaedam esse corpora, quae imagines reddunt, ut aquam, aes politum, & gemmas quasdam. Nihil tamen eas exquae perspicue reddat, ac specula de vitro, cui plumbum aversa parte illitum sit. Etenim vitrum ob laziorem & pellucenatiam facilius imagines excipit; sed impressas non temittit, nisi eas oppositu alicuius corporis densi & obscu-

Oculus veluti
pellucida spe-
culum.

ri sit. Hinc solertius natura ingenium oculis animalatum ac speculorum imaginem efformasse videtur: siquidem humori crystallino nigriorem quandam à tergo adiunxit; è quo ad eos, qui aliorum pupillam introspectant, imago reflat; unde scite dictum est, Ut speculum oculus est, ita, ut oculus esse naturae speculum. Antequam vero ad institutam quaestionem veniamus, illud hoc loco monuerimus; videlicet speculorum vsu, qui magna ex parte in luxum abiit, ad animi utilitatem non posse parum conferre. Hinc Socrates, ut Apuleius refert, speculo ad morum disciplinam utebatur, idque etiam adolecentibus, ut facerent, precipiebat; quò si liberalis forma essent, ne illam vitis contaminarent, si deformi specie, eam morum elegantia comperarent. Quò spectat illud Seneca Naturalium quaestionum libro primo, capite decimo septimo. Inuenta sunt specula non ut barbam faciemque velierimus, aut ut faciem vitri poliremus, sed ut homo ipse se nosceret. Multi ex hoc consequuti sunt primò sui notitiam, deinde & quoddam consilium; formosus, ut vitaret infamiam; deformis, ut sciret redimendum esse virtutibus, quicquid corpori deesset. iuuenis, ut flore ætatis admoneretur, illud tempus esse discendi, & fortis audiendi: senex, ut indecora canis deponeret, & de morte aliquid cogitaret. Ad hoc rerum Natura facultatem nobis dedit, nosmetipsos videnti. Fons cuique perlucidus, aut laeue saxum imaginem reddit. Nuper me in littore vidi, cum placidum ventis flaret mare. Quasi leni fuisse cultum putas ad hoc speculum fecim. num? Aetas illa simpliciior, & fortius-

Speculorum
vsu etià ad
animi com-
pendium.
Seneca.

tis contenta, nondum in vitia beneficium detorquebat, nec inuictum naturae in libidinem luxumque rapiebat.

Hic positis, solet in contronersiam adduci, num in speculo, (quod similiter de alijs corporibus, à quibus rerum simulachra ad aspectum desiliunt, intelligendum erit) num, inquam, imago rei, an potius res per cam represententia videatur. Quam quidem contronersiam Seneca libro septimo Naturalium quaestionum, capite quarto, cum proposuisset, integram reliquit. Quod ergo imaginem certam affiniendum sit, tum communi hominum eximinatione, tum sensu ipso conspiciendum videtur. Item, quia si obiectum cerneretur, & non imago, intrueretur obiectum in suo proprio situ & loco. ac sub ea magnitudine, quae præditum est: cum tamen secus rem habere conficit. Id enim, quod alpicimur, non nisi in speculo constitutum seles nobis offert; & multo minus apparet, atque etiam in longiori distantia, quam est. Tertio, quia in speculo plano secundum Horizontem collocao, summa pars rei visæ apparet superius, ima vero infus; & in speculo siato simpliciã videtur gemina, atque in speculis quibusdam certo modo compositis, non geminata tantum, sed numerosa multitudine. Quæ omnia non aliunde videtur provenire, quam ex diverso modo, quo imago in speculis recipitur, & inde de se spectandam offert. Postremo, quia cum ab aere, ut interdum accion, reflexio ad visum fit, id, quod cernitur non est ipsa, sed eius simulacrum, ut non obscure tradit Aristoteles 3. lib. Meteororum, capite 4. ubi ait, quidam (hunc Antiphetontem Oretanum fuisse memorant) semper imaginem suam ab aere repercussam ante oculos obuersari solitam. Itaque non senit Aristoteles Antiphetontem se ipsum, sed sui imaginem in aere obtueri consuevisse. Quod etiam de speculo proculdubio pronuntiasset, cum virobique eadem omnino ratio sit.

argument.
Probat im-
aginẽ videri.
3. 2.

In speculo
fractis muta-
tis siu par-
tis curvatur
duplex appa-
ret obiectum.
3.

Cartanar. 6.
2. Perspect.
c. 3. concl. 5.
4.

ARTICVLVS II.

NON VIDERI IN SPE- culo imaginem.

Inproposita dubitatione variè sunt aucto- rum sententiae. Nam Scotorum in lib. 2. dist. 13. quaest. 1. Auerroes lib. de Sensu & sens. cap. 1. D. Thom. de Veritate, quaest. 8. art. 5. & art. 15. assentit lapidem & eius imaginem in speculo semel videri, idemque repetit 1. part. 1. cap. 58. artic. 3. quod exemplum vbenus enarrans, Capiteolus in primo, dist. 15. quaest. 2. artic. 1. in solutionibus argumentorum contra secundam conclusionem, ait visile producere speciem sui visque ad speculum, quæ visile duntaxat referat; tum ab speculo visque ad oculum effundi.

Videri ob-
iectum & i-
maginẽ con-
sentiri,
D. Thomas,
Cartanar,
Capiteolus,
Culius.

effundi vnam tantum speciem, quæ utrumque repræsentet. In eadem sententia sunt Caiet. i. p. q. 56. art. 3. Cælius lib. 15. c. 1. Ioan. Gand. q. 9. de Sensu & sensibili, Thimon 3. Meteor. q. 4.

1. An. And. super authorem 6. princ. Tolet. q. 17. huius lib. Levin. lib. 2. de Occul. nas. mir. cap. 33. Palatius in 2. Sent. dist. 3. dist. 5.

2. Contraria tamē opinio vera est, quæ omnes ferè Perceptiui amplectuntur, ut videre est apud Cælium lib. 2. Percept. cap. 2. concl. 13. & Vitell. lib. 5. Richard. in 4. dist. q. t. in 6. princ. Apollin. hoc in lib. q. 17. aliosq. non paucos. Ea verò hæc conclusio explicabitur. In speculo non videtur sola imago res, nec res simul cum imagine, sed sola res à qua imago speculo imminuitur. Hæc assertio cum tribus consistit partibus, quoad priorē ita concluditur: Quicquid videtur aut color est, aut lux;

hæc enim tantū sub nobiscō visus continetur: sed imago neutrum horum est: ergo ea non videtur. Secundo, species visualis est homogenea, ac quilibet eius pars totum obiectum refert, uti superius distinximus: atqui in speculo in alia parte caput, in alia pedes, ceteraque membra seise aspectui ingerunt. Non potest igitur id, quod cernitur, esse species visualis. Tertiū, quia imago diffunditur toto speculo, & tamen id, quod aspectui, nō in toto speculo cernitur. Quarta, quia imago est in sola superficie speculi confecta ex chalybe, & tamen res visa apparet in profundo. Quinto, quia si imago videretur in speculo, cum nihil nisi per similitudinem potentia iustam perciperetur, vel imago cerneretur per similitudinem eiusdem speciei, vel diuersæ. Non eiusdem; tum quia esse notionale, quale est imaginis, semper ab eo, quod significat, distinguitur natura; tum quia nulla maior ratio est, cur simulacrum coloris, quam eius similitudo imaginis differat specie ab eo, cuius simulacrum exitum postremo quia similitudines distinguuntur specie per obiecta, quæ repræsentant: cum igitur color & eius similitudo naturam specie diuersam obtineant; consequens est, ut etiam imago coloris & imago similitudinis ipsius coloris naturam specie differentem sortiantur. Quod autem imago in speculo per aliam similitudinem ab le specie distinctam non cernatur, ex eo iudicatur, quia tunc visio, quæ circa speculum fit, non esset reflexa, siquidem à speculo ad oculum ducitur recta linea. Quod si aduersarius dicat obiectum respici per lineam reflexam; imaginē verò per rectam, iam negat solam imaginem videri, quod antè asserbat. Secundo, lux directa & reflexa sunt eiusdem speciei, ergo imago per rectam lineam effusa ab obiecto in speculum, & per reflexam ab speculo desiliens ad oculum, e. ut eiusdem speciei: atqui illa solum repræsentat obiectum; ergo & hæc.

Non videri

in imago.

Probat. 1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

10.

11.

12.

13.

14.

15.

16.

17.

18.

19.

20.

21.

22.

Non videri iam vero quod simul & imago & res per

eam significata non spectetur, inde iam censetur, quia cæcenda tantum diceretur videri à nobis simul res & imago, quatenus idem est motus in imaginem & in rem, quam imago repræsentat, ut scilicet Aristoteles lib. de Meteor. & temin. cap. 2. Quare cum omissum sit, aspectum nostrum non ad imaginem speculo indidentem terminari, plura relinquuntur dici non posse, nos & imaginem & rem, quam imago significat, in speculo videre.

Supraest ergo, ut quod in speculo cernitur, sit res speculo opposita, v. g. cum Socrates in speculum intructur, seipsum in eo videt per speciem à speculo desiliens: quia nimium primò in speculum sui imaginem rectè impressit, deinde imago ab speculo repercussa ad oculos redit, quæ obstricti oculi ipsiusmet Socratis visionem eliciunt, tenduntq. in Sociarem, non in proprium suum, fed in alieno, videlicet in eo, à quo imago ad aspectum resultat. Nec id mirum videri debet, cum id visioni reflexæ peculiari sit. Quia de re multa apud Vitell. lib. 5. Perspect. & sequentibus.

Nunc aduersæ partis argumentis occurramus. Ad primū dicendum, etsi non solum vulgur, sed sapientum nonnulli censuerint videri in speculo imaginem, idque ita esse sensui videatur, res vera tamen aliter tem habere, ut fuit à nobis commonstratum. Ad secundum quid dicendum sit, ex proximè dictis patet. Ad tertium, varietatē illam penes situm, quæ se res confecta in speculis offert, item geminationem multitudinemve eiusdem, nāci ex situ ipso, vel compositione speculorum, & ex modo, quo regreditur imago, per quam res videtur. Quæ omnia si à nobis particularim, & enucleatè expendenda essent, oporteret ea de re integram atque alienam à præsentī instituto tractationem attere.

Ad ultimum, quod etiam in lib. Meteor. tract. 4. cap. 1. distinximus, respondemus, locum fuisse eo loco Aristotel. in ex communi vulgarum hominum sententia, quemadmodum & causam, cur Antiphranti sua imago paxie semper videretur, reddidit non ex fult, sed ex Platonis dogmate, qui, ut superius diximus, aspectum per egressum radiorum visualium ab oculis fieri credebatur. Itaq. docuit ibi Aristoteles idcirco Antiphronti sui simulacrum obseruari solitū, quia ad id imbecilli visu erat, ut radij ab eo exsistentes non possent ultra progredi, & aerem propelleret, sicque à proximo aerē quasi à speculo confestim ad oculum redibat. & ubi ea repercussio fiebat, propriam formā intuebatur; ita Aristoteles. Si namq. germinum huiusce rei causam requiris, respondet Alexander nubesculam aliquam Antiphronti ante pupillam coactam fuisse, quæ ob densitate in reflexo imaginis ad humorem crystallinum fiebat, atque ita videre se ille in ære putabat, cum se vera intra oculorum orbem videret; quemadmodum ob

q. 2. eius.

simul res & imago.

Solum res in speculo cernitur.

Solutio arg. 1.

Solut. 2.

Solut. 3.

Solut. 4.

An videtur se in aere Antiphr.

eiusmodi materiz intra oculos concretio-
nem, interdum culices in aere volantes in-
iuncti nobis videmur, venulus, quæ ad pupil-
lam sunt materia illa oppletis, ideoque ali-
quantulum sublatis, ita videretur quandam
similitudinem præ se ferant.

Huius tamen solutionis illud obstat, quod cum
intra oculum non possit generari imago totius
corporis, vel faciei, cum oculus non opponat
illis ex aduerso, utique non poterat Anti-
pheron se per imaginem in oculo ipso geni-
tam conspiciere. Quare dicendum potius, ab
aere ad Antipherontis oculis ophthalmia la-
borantes, reflecti solitam quasi ab speculo im-
maginem, quæ se aere vicino iniebat: por-
tuit enim ab oculis eo morbo affectis humor
diffidere, quo aer crassesceret, eamque reper-
cussionem faceret. Altera solutio sit: Foris
Antipheron neque intra oculum, neque in
aere scipsum videbat, sed læsa imaginatione,
id quod apprehendebat, exterius accidere pu-
tabat. Narrat enim de ipso Aristoteles in li-
bro de Memoria & reminiscentia, cap. 1. cum
idola omnia, quæ phantasia concipiebat, tan-
quam facta & gesta narrasse. Lege Galenum
de Loc. affect. lib. 3. cap. 3. quo loco ostendit,
propter affectum humore melancholico cere-
brum, sibi persuasisse nonnullos, exterius
obversari oculis plurima, quæ interius so-
lummodò confecta erant.

• QVAESTIO IX.

UTRUM II. QVI AQVARYM
inspectores vulgò habentur, re-
vera sub terris aquas
videant.

ARTICVLVS I.

QVAESTIONIS IN UTRAM-
que partem disceptatio.

PRO explicatione propositæ dubitatio-
nis aduertendum est, ex ijs, qui Aquile-
ges nuncupantur, quosdam esse, de qui-
bus Plinius lib. 31. Natur. histor. cap. 3. agit, qui
tantum exterius quibusdam indicijs explo-
rant, ubi aquæ subsint; quibus ad id præter
vulgares notas, videlicet iuncum, aut arundi-
nem, multumque alicui loco incubantem ra-
nam. Illud peculiare signum est; Si ante So-
lis ortum longius intuentibus exhalatio ali-
qua nebulosa præteritus apparcat; quam ta-
men ex edito speculantur pronæ, terram men-
to attingente. Est etiam, ut loco citato ait Plinius
lib. 8. aquæ stillicitis tantum nota, quam
seruicillissimo zstu sequuntur, dieique horis
ardentissimis, quales ex quoque loco repercus-
sus splendat. Nam si terra siccante humidior
est ille, indubitata spes promittitur, sed tanta

A intentione oculorum opus est, ut indoleat,
quod fugientes ad alia experimenta decur-
runt, &c. Alij sunt, qui profitentur se aquas
terra latentes inueni. De his nostra quæstio
est. Nam quod hoc fictitium omnino sit, ex
eo videtur, ostendi, quia cum visio non fiat,
nisi transmissis ab obiecto speciebus per dia-
phanum aëre illustratū, terra vero opaca sit,
ac nequaquam lumini peruisa: quoniam mo-
do aqua terre sinu oblitescens videri poterit?
B Secundò, quia vel id prouenit ex perspicaci-
tate & acumine; vel ex qualitate aliqua ijs
hominibus nature dono infusa. Primum di-
cendum non est, cum ij homines cetera non
acutius videant. Nec secundum, quia non ap-
paret, quænam eiusmodi qualitas sit; ergo, &c.
Accedit quod nonnulli, qui hoc munus vendita-
bani, falsi sunt nihil se minus, quam aquam
sub terris videre, seq. id quæstum fuisse.
Quare & ij, quorum dicto effusis pureis a-
quæ recipiunt, quibusdam venere in suspi-
cionem iniri cum Dæmonibus fœderis.

At enim in contrariam partem non de-
sunt etiam argumenta. Ac primum, quod ta-
men si mirum sit, non debeat tamen impossi-
bile iudicari, quodam esse, qui eo nature mu-
nere afficiantur, ut sub terris aquas videant,
reddi potest probabile multorum hominum
exemplis, quibus peculiare quædam affe-
ctiones præter communem ordinem & con-
suetudinem ab ipso ortu dantur. Nam A-

D alexander Macedo ex cute & membris suavis-
simum odorem affabat, & qui eius mensis
præerat Demophoon, in Sole balneoque rige-
bat, æstiuabat in umbra. Tiberius Cæsar
expergetus noctu paulisper non alter, q. c. 37. Tran-
quillus in Tyberio, c. 68. Caligula libro
30. cap. 9.

E tania noctu ad eam acute videbat, ut minutissi-
ma quæque distingueret. Aibenasoras Agri-
uus & Scorpionibus percussus nihil doiebat.
Tintyriz incolæ Aegypti inter Crocodylus
impune versantur. Quædam Aethiopu gens
ex aduerso Meroes ad usque fluuium Hyda-
spem citra periculum aspides comedit. Lon-
gum esset cætera persequi. Solet quippe na-
tura hisce quasi digestionibus exia chorium
saltare, ut extraordinaria varietate vniuersi
pulchritudinem augeat.

Irem, quod non repugnet cerni prædicto
modo aquas, probatur ex eo, quia lyneis di-
cuntur eas, quæ trans parietem intus, aspicere:
quod etiam Historici de quodam Aigonau-
ta, qui Lynceus dictus est, memorie prodide-
runt. Nec officit quod non videantur per ter-
ræ obsecutitatem transmitti posse imagines
ab aqua ad aspectum. Enimvero haud impro-
babile est, quod Sioici Philosophi tuebantur;
videlicet terram nonnihil luminis imbi-
bere, atque adeo etiam ea, quæ terre sinu sal-
tem ad aliquam distantiam inclusa sunt, tacite

Quibus ra-
tionibus pro-
betur non vi-
deri aquas
sub terra.

Pro aquarum
inspectori-
bus.

Caligula libro
29. cap. 17.

Plinius lib. 11.
c. 37. Tran-
quillus in Ty-
berio, c. 68.

Caligula libro
30. cap. 9.

Cassius libro
16. ap. 2.

Indicia latet
in aqua.
De his signis
Plinius lib.
8. de Ar-
bitratu.

prorogatur. Quamobrem vasa inania magis percutiunt, & tintinnabula tenui loco suspensa acriorem sonum reddunt, quam apprehensa manu, uti Philoponus annotavit.

ARTICVLVS II.

PROPOSITIONES

aliae adduntur.

Propositio
Fiatne onus
ex percussu
solam aquae
problem
est.

Vinta propositio in vtramque partem probabile est non solum aeris, sed etiam aquae percussione sonum effici. Parte affirmatiue asserunt hoc loco Simplicius, & Theophilus, Avicenna 6 Naturae p. 2. cap. 6. eo arguimento, quod flumina lapides versantia sonos emittant. Quod etiam Scaliger explicat 197. in Cardano confirmat ex eo, quia coelestis nubis quae sunt naturae aquae, sonus fit. Accedit quod sonus non per aerem tantum, sed per aquam etiam dechitur, testis Aristoteles tex. 76. Quod si ita est, cur non et in aqua sonus generetur? Philoponus com. 79. M. Albert. tract. 3. c. 18. Aegidius com. 77. D. Thomas, ac ferè latini interpretes negant amplius. Afferit autem prole Philoponus eadem ratione, quod sonus non fiat corporibus vicinior, & decurrentibus, sed cum impetu, neque medio corpore vicinior, eliso, sed coelesti. Quare cum aqua corpus graue sit, & ob crassitudinem antequam quod corpora solida concurrant, paulatim non vniuersim elidatur, consequens est, ut eius percussu haudquaquam sonus excutitur. Sed neque hoc argumentum, neque priora omnino conclusunt. Ad illa enim respondit auctoritas aeris tenuitatis sua aqua permeare, cuiusque non aquae attritu minima, & nubes sonare testemur, non requirit deiciendum sonum, quod ad generandum, & ab id, in aqua facilius soni lelat nem habeat, nisi pro inde tamen effluat, utemur. At alterius vero partis ratione dicendum erit, tam vehementer posse esse vim, quae a iuxta impellat, ut in aqua ea fluat, apte, conueniensque ad sonum ducit. Veterum. Q. aeris non enim quod nec illi, qui se intra aqua percussunt, nec pisces natantes sonum emittunt, cum aqua eo pacto non erant. Sane vero pro hoc loco si sit Theophilus eius, qui non potest ex colitu aquae sonum fieri, non potest debere etiam argumeto, quod ea sit natura aquae, & aeris, ut utique insit facultas deiciendi sonum. Et ita eadem attritu suo quae a sonum in aqua, & aeris facultatem habeat. Pro certo tamen habendum est, cum in apud eos, qui sonum in fenestram deiecit, aeris namque multo plus quod ad aerem sonum, onferre non in eam, fuisse dicent, cur Aristoteles non de colligendo aeris, non in aqua, sed in fenestris deiecit.

Quomodo
aerem onus
sentire argu-
ocentur pos-
sit.

Theoph. Zi-
mista.
Quod aerem
per se sonum
non emittit.

6. Proposi-
tio.
Tribatur

Sexta propositio Huiusmodi est, si motum, quod sonus in corpore aeris, & in partibus re-
Huius propositionis veritas ex eo constat, quia

Alioquin, cum sonus tintinnabuli ad leuè distantià percipitur, oporteret totum aerem intermedium agitari, quod ridiculum est. Secundò, quia non possent duo e regione inclamantes a se mutuo audiri, siquidè motus contrarij, atque ex aduerso occurrentes, sese impedirent. Tertio, quia pisces in stagnis immota aqua sonos audiunt, & nos in locis vndique occlusis, quo motus aeris, & meat, sonos percipimus procul editos. Sunt tamè qui contra sentiant, ita rarique totum aerem esse, ad auditum non ouerit, ita vna pars vicina tintinnabulo, plaga accepta, alia sibi cognitè sentiat, ita similiter aliam, quouique ad aerem insitit cauitatibus auri perueniat, atque ita sonum non abique successu motus ad fenestram eua dere. Quod Alexander huius sententiae auctor testis Philoponus, & Simplicio, cumque secutus Averroes com. 78. explicat similitudine ducta ab aqua percussa lapide in eam proiecto. Verum edidit Theophilus, Aeris, qui primo non sonat, non abique sit, ut ad auditum ipse accedat, sed proximum sibi, & continenter aerem commouet, atque hinc subinde alium excitat eo modo, quod in fluctibus cernimus, in quibus alteri alterum trudit, & pulsus obiter sequenter impellit. Similiter Virginius, Mouetur, inquit, vox circularum fluxibus & refluxibus, ut si stante aqua, lapide impulsu, & scatur innumerabiles vndarum circuli cetero crescentes, & quam latissime possint, & soni in aqua circuli.

Contra-
sententia.
Eius aucto-
res.
Alexander
Averroes.
Lib. 5. de Ap-
petitu c. 3.
Similitudo
soni in aqua
circuli.
D. gantes, in loci utriusque angustia: eo tamè interduro quod in aqua circuli aqua planicie in latum mouentur: vox etiam in latitudinem progreditur, & altitudinem gradatim scandit. Non de sunt vero argumenta, quibus haec sententia probari videatur. Nimium ad sonum deiciendum mouetur totum aerem, utque ad auditum. In primis quia non ob aliam causam vietur sonus, cuiusque species successim in eam ad aures per olabi vnde testis Aristoteles in lib. 2. de sensu cap. 7. propinquoies 1. Earum arg. Arist.

motu aeris deferuntur. Item, quia stante in aliam partem vento idem minus audiuntur sonus, quia impeditur, aut retrahitur motus aeris a se. Accedit etiam si motum Aristoteles, qui primo superior caute, text. 8a. hoc ipsum videtur, & in oculis statueretur: itum eundem inquit, & innumum aerem, vnde ad auditum mouetur. Nihilominus ad primam huiusmodi respondemus, eo sonum, & species aeris non in latum, & de tempore delecti, licet viles motu ad oculos statueretur: quia tam sonus quam eius species magis materiales sunt, quam imaginis colorum. Ad secundum respondendum est, ventum nadeum tam planum stantem sonum, cuiusque species alio de uelere delecto aerem, tunc etiam ob sistere motum, quod aliquando distanti, aeris, & soni corporum. Quamuis agitari solet, & que ita sonum, & species non parum

in aqua non solum tanquam in vehiculo; id enim constat, sed etiam ut in subiecto proprio, ut quidam vult, similiter recipitur, nihil sane repugnat aliquantulum se in co extendere eo modo, quo calor aliam caloris portionem se vitiosius communicando gignit, quanquam non sic inficiandum, nisi iam rationem plane conuincere istiusmodi secundas qualitates diffundere se ipsas reali cum ad earum perceptionem sufficiat eum in eis species ad sensum officina. Quod ita fit in coloribus manifestum est; nec enim vnus color alium gignit, sed sicut taxat sursum ginem ad alpeium tacit. Verum nostram opinionem de extensione sunt secundum esse reale in medio sequitur D. Thomas 2.2.2. q. 2. art. 2. ad 3. Quod potestioris vero partem idem pronuntiatum inde ostenditur, quia sonus brevissimo temporis spatio procul auditu non videtur, aut probabile in his sonis tantum se diffundit, sicut lux ob excellentem prirogatiua inter sensus qualitates obtineat, ut se non solum in instanti, sed etiam secundum esse reale et longissime explicet.

Illud vero constat, quod inque non o. solum diffunditur non in rectam lineam tantummodo, potest, sed obiculatum spargit continuata serie, non circulo, quia tactu lapidis in aqua a centro versus omnem loci differtim abeunt excitantur, cuius rei argumentum est, quod a tergo, & ex obliquo, ac denique ex omni parte sonus audit solet. Quod ad effectum soni, siue Echo spectat, non aliter sonus occurrit in aliquid corporis, siue sonus, quam quod tanquam percussus a tergo sit ita ut exaudiri possit oblique, non ex parte, quia si percussus, inaequaliter ita videretur, quod prius soni minime seruetur auditu, ut sonus, siue vox simul nequit. Si istud autem sonum videtur, aut in alio quo sit, ut in se, imo, retoluitur, non durabit innum, nec in genere est. Si autem per alium sonum est, ut percussio aere, qui situm suo quali res, quo vehit, reuoluitur, dicitur conuenienter, quod, quod superius statuitur, sicut non necesse est aerem esse totum, per quo sit, nus funditur, nec finem secundum esse reale spargi toto eo tractu, quem species peragantur; ita non requiritur ad Echo generationem, ut totus aer

cap. 15. Nam cum vox se in se repereat in loca alia vicina incidit, & in cauos anfractus, a quibus similiter diffuset per eiusmodi reflexus repetitur; et hoc idem ad aures perlabitur. Non autem vnus vero in Echo nisi vnum se verba, quia licet fiat reflexio totius vocis, tamen priores eius partes ab vltimis a tergo vigentibus turbantur. Quare non nisi ex partes, quatum regressus non impeditur, quales sunt nouissimae, a nobis percipi consueverunt.

Obijcet tamen aliquis: Solida corpora, modo translucida sunt, deuehant species coloris; ergo & species soni, cum in vitis par ratio videtur. Deinde talpe audiunt sub terra compellente auditu perpetui cecitate, qua dominat a natura sunt. Tertio, non videtur negandum per interpositum ignem auditu sonos. Quarto, beati post corporis resuscitationem in caelestis patrie domo, ubi neque aer est, neque aqua, inter se exterio se in ore colloquantur, ut est communis Patris sententia. Igitur non solum aer & aqua, sed etiam corpora vim sonorum delatorem habent.

Ad primum horum dicendum, sicut visus auditu praestat, & species viles nobilioris notae existunt, & audibiles, ita sonus patet medium visus, & auditus; & per plura corpora species illius quidam, meae. Ad secundum, non transmittit species soni ad talpa per terrae clementiam, sed per aerem potius tunc tunc, ad terram, videtur quoque pignem transfusi sonos, imo & eius periculum gigni. Aristotelem vero non nisi de notioribus & celebrioribus modis suis esse sonum differtit. Ad quarto, dicitur quod D. Thomas in 2.2.2. q. 2. art. 2. ad 3. in p. n. n. & gutturali beato um se connaturali quendam aerem a Deo illis concessum in resurrectione, non ob necessitatem respirandi, aut expirationis, nec enim illi respirationis, aut expirationis vius necessarius erit, sed ad voces formandas, sicut enim aere ad vocalem aliam, ut in ore, & lingua, dentibus, ac reliquis vocalibus instrumentis percussis, vocem efformabunt, quod modo magis instrumentale, quam apud nos id est, tantum secundum esse intentionale diffunditur per corpus caeleste. De quo modum nihil minus si Aristoteles non egerit, cum nec illud cognouit.

QVAESTIO III.

QVO PACTO VOX FORMETUR, & quae eius naturae sit.

ARTICVLVS I.

DE FORMANDA VOCE instrumentis, & artificialibus.

Et fingeri de vocis instrumenta variis Aristoteles diuenter explicauit. D. Grego-

in Echo vi
uma redus
verba.
Qua fuerit
origo subu-
la Echo, de
qua Quid de
bra, Mei in
ge si places,
apud Alex.
lib. 2. Probl.
quasi 14.

Talpa sub
terra ana-
nat.
per ignem
trahit iun.

Beati in ca-
lephopatio
quanti v.

Sonus non
in sum so-
lum, sed &
in vbi par-
te

Legit Albr.
in Sum. de
hum. in tra-
ham de au-
ditu, q. 7.
Pud. nume-
rae ra um
reperitiss.

Legit Albr.
in Sum. de
hum. in tra-
ham de au-
ditu, q. 7.
Pud. nume-
rae ra um
reperitiss.

Phygio modulo, quod harmoniæ genus est, ad continentiam flexit. Et illud Timothei Musici, qui Alexandrum Imperatorem concivio indulgentem eo concenitu, quem Oe. thia vocabant, bellum personante, ad audienda arma, & poscendum equum mouit, aientem eiusmodi esse musicam regiam oportere. Cur autem sonus tantope e animu commoueat, hinc et verbis disceit Scalger Exercit. 302. in Caidanum, num. 2. Proprietæ quod spiritus, qui iocorde agitant, tremulum ac subsultantem recipiunt in pectus aerem, atque cum affini suo vnum sunt, & cetera, quæ ibidem diffusius persequitur. Quæ auditus potentie digitas eo maxime commendatur, quod ad cælestis fidei disciplinam capellæ odam obseruit, siquidem fides ex auditu est, vt cap. 10. Epistola ad Romanos D. Paulus edocet.

Galen libro
8. de 17. par
vum, cap. 6.

Quod verò et ipsam audiendi officinam attingit, occurrunt in primis aures, quæ auditui consimilem vsum præbent ei, quem oculi supercaliciorum pili, vt enim hos natura ideo supra oculos statuit, vt si quid a capite in ipsos deflueret, exirent, sic aures auditui præposuit, vt incidentia prohiberent. Sunt et cartilagineæ, atque adeo mediocriter molles, quia si nimium molles essent, vt carnes paruo negotio runderetur, nec ipsæ aliquid suorum iussu deorsum facere frangere possent. Abundat verò flexibus, quibus inflat labyrinthi, tum ne sonus cæco impetu, affatusque totro subiens sensum lædat. Atque ob eandem causam earum meatus, etsi intus admodum amplius cauisque, fit, est tamen tortuosus, atque anfractu cochleæ similis, vnde hoc ipso capite, text. 83. scribit Aristoteles ob prædictam obliquitatem vsque ad infimum aerem non subire aquam, cum caput mergimus; tum verò vt aeris eo flabentis ingreditur flexum variearet sensum mitescat. Infus per mixta naturæ prouidentia eandem cavitatem viscoso humore ex illarum partium recrementis coactio insitit, vt si quæ bellio, vel aliud quid nouum irrupit, quasi in visco inhiæscat & capiatur. Porro, intra prædictum foramen in membrana quædam est, (tympañum auditus vocant,) quæ cavitatis orbicularem quandam partem tranversim complectitur, canalicque stabiliuntur a oïscula, quorum vnum in oculis peditur, aliis duobus innixi, alterum malleoli, tertium in pedæ figuram refert. Iota ipsam conueniens quidam ær feruatur, vt ex doctissimo Galeni spiritu sit, quibus inhiæcanti quædam de des inueniunt. Cubitur autem prædictæ acris quædam visco, quæ ad audiendum, aut scilicet inhiæcanti quædam visco, ut patetur. Postremo, vt non in vno impetu, sed in totius corporis, sic et in partium auditus nervo cuiusdam æris est, et cerebro descendit, per quæ tum spiritus animales ad tym-

A pao in inuehantur, tum sonorum species ad locum communem inuehantur.

ARTICVLVS II.

QVA IN PARTE FACVL- tas audiendi consistit.

ta sit.

Exposita utique auditoris officinæ fabrica, reliquū est, vt videamus in qua eius parte facultas ipsi audiendi insideat. Quamquam enim, vt ceteris sensibus, ita & auditui partem multam sanientur, vnam tamen præcipuam oportet esse, quæ insistenti primarij vicem lubeat, vt in visu, humorem crystallinum. Themiſius autem putat præcipuum organum auditus esse spiritum, ad quem per inani aerem, quasi per domesticum nuntium, soni anſeſcuntur, sed deceptus. Nam cura spiritus eandem cum sanguine naturam habeat, (siquidem nihil est aliud spiritus quam sanguis ad magnam redactis tenuitatem,) atque adeo cum animæ expis sit, vt primo libro de Ortu & interit ex profecto ostendimus, si inde vt nequaquam vitalis potest esse instrumentum, subiectum esse possit, alioquin claretur, quia vitalis functionem, bipartita non habet. Alij, quoniam nuntius est Verbalis, bi de Humanis corporis fabrica, cap. 11. h. c. est organum auditus esse oïscula in tympanum inlusa, sed neque hæc sententia noſis probatur, quia oïscula ob terream concretionem, qua constant, non sunt apta ad sensum obcunda, adeo vt neque tactu, nisi forte admodum hebeti & obscuro polleant.

His ergo opinionibus reiectis amplectimur sententiam Aristotelis 2. lib. de Partibus animalium, cap. 10. existimantem aerem concretum, siue induratum aënis, quem membrana includit esse diximus, ne foras exiret, neque externis iniurijs pateat, esse verum, ac proprium audiendi instrumentum. Quod item non oïscula significat Aristoteles proximo superius capite, text. 83. vbi docet, oportere huiusmodi aerem immobilem ac transillum esse, vt externos sonos precipiat innesse, et eorum differentias exacte conueniat. Aristoteles secutus est præter alios Galenus 8. de Viu partium, cap. 6. quo loco a Scripſit Alciatius oon a quoniam lenitatem sensorium, sed splendendum quidem. ac transillum a coloribus, aerem a sonis vaporibus ab odoribus, & vt in summa dicam, similem notum est ac familiare. Quibus verum ad hanc sententiam conprobat dam huiusmodi rationem Galenus inuit. Quod si nſiterum tale esse debet, vt propi oïsculo affici possit, et in vt magnam recipiant: eiusmodi velle illi inſitus aënis. Sicut enim id, quod potissimum recipit, ac tranſue-

Vbi nam
audiendi
tas in

Iste
p. 11.

82. b. c.

Auditor
in
infr
tum.

h. c.

præsens: non est autem præsens cum longissime distat: ergo ut odor percipiatur, non facit per se haberi ad sensum species odoris, sed odorem ipsum secundum esse reale. *Quinto.* Odor est qualitas secunda resultat ex temperamento primario, non magis æterna, quam sit color, sed vana color non producit alium: ergo nec odor alium odorem gignit: proindeque nullus pacto poterit diffundi odor in medio secundum esse reale: cum hæc diffusio non aliter fieri deberet, quam per productionem vnius odoris ab alio.

Ad impugnationem.

Ad primū horum dicendum, odorem datū esse à natura, ut illius intentu vapores explorantur, disjunctanturque, quod progressu magis patebit: item ut homo illius ministerio, sicuti & aliorum sensum, intelligibilem cognitionem acquirat. *Potest etiam*, ut cerebrum multat eamque temperiem seruet. Verum hic finis non omnibus odoribus conuenit, cum multis cerebrum lædant: sed neque opus est, ut suauis & benefici odoris cum finem percipitū assequatur. *Ad secundum* respondemus ventum impedire perceptionem odorum, non solum quia substantiam fumeam in diuersum rapit: sed etiam quia odores, & eorum species in aere insidentes, vna cum ipso aere, eodem, quo fertur impetu, secum euehit. Quod tamen in colorum, & lucis perceptione, haud itaquam euenit: quia cum species visibiles momento ad aspectum pertingant, earum tractatio motum omnem præcurrit.

Ad 3.

Ad tertium dic, vnum odorem secundum esse reale, posse à contrario odore, in medio retardari, vel omnino impediri, ne vltimus diffundatur. Quod si odor contrarius non inueniatur, potant nonnulli probabile esse, tamen illum, quam species odoris, momento ad olfactum peruenire. Sed his refragatur experientia. Sæpe enim videmus rhus, aliaque odoramenta, cum piumo igni calefunt, fumidum halitum procul expiari: & tamen nunquam eorum odorem, nisi aliquanto post tempore, à nobis sentiri. Quod tamen secus

Beiam qualitates odoris eueniret si odor, vel eius species, sese in olfactum vacuaretur eodem momento insinuaret. Quare dicendum potius non omnia, quæ in medio conuenient tempore non offendunt, communicari in inere vi diffundantur: videlicet, quando illa suapte ingenio tarda sunt, ac moram requirunt, quo pacto se habet odor, & illius species: ut ea, quam diximus, Philosophiæ parens experientia demonstrat.

Ad 4.

Ad quartum, concedendum est sensum ex sensu exteriorum non percipere nisi præsens obiectum: non obiectum sed hæc præsentiam non eodem pacto representantur quiri in omnibus sensibilibus respectu suæ potestatis, non potentie. Namque vires visibiles aspectui præsens dicatur, debet ei per lineam rectam obijci ab eo loco, in quo videtur: ut aut res odorabilis censetur quævis olfactui, sit est atque

A necessarium, extendi speciem odoris ab obiecto usque ad sensum, siue id recto transire, siue flexuoso contingat. Vnde non odoratur nisi odorabile (cuius nomine intellige halitum odorificum, vel odorem, vel item quæ vtrumlibet distat) actu existat, eique cohercat medium, per quod species ad seipsam usque effunditur. Dependet autem cōseruationis huiusmodi speciei à proprio obiecto, ita ut percipere, mox evanescat sicuti & species aliorum sensibilibus obiecto sublato.

Ad quartum, (quo potissimum innititur, *Ad 5.*

& quidem non sine magna probabilitate, qui negant dari realem odorem extra rem odoratam, fumemque, vaporem) respondendum est, etsi odor resultet ex primario qualitatibus temperamento, ut & alia secundæ qualitates: posse tamen illum dari in elemento, non quidem syncero, puroque, sed mixturam earundem qualitatibus participante, ut superius ex

C Aristotele, & Theophrasto docuimus. Negandum verò est odorem non esse magis ætium, quam colorum. Potest enim odor, et ipsi diffundi, producendo odorem alium, sicuti & sonus sonum alium generando. Nec mirum: cum ad generationem, communicationemque harum qualitatibus, quæ in subiectis non permanent, sed paulo post evanescent, minus requiratur, quam ad productionem coloris, qui & nobilior est obiecti naturam, & suapte ingenio est qualitas fixa permanentis.

ARTICVLVS II.

MEDIUM ODORIS ESSE

aerem & aquam.

Medium, per quod odor diffunditur, duplex est, ær, & aqua, ut docuit Aristoteles hoc in libro cap. 9. text. 97 & libro 4. de hislor. anim. cap. 8. Theophrastus lib. 6. de causis plantarum cap. 1. Magnus Albericus 2. part. summæ de homine tractatu de olfactu, Fernellus lib. 6. Physiol. ca. 20. Garbuis in sim. q. 69. Themistius hoc in libro cap. 34. suæ paraphrasos, Theophrastus Algezalis, Auenien, Simplicius, & alij auct. communi consensu.

Et quidem ærem esse medium odoris, patet ex eo, quia tenellus, volatiliusque animalia per ærem odores capiunt. Quod verò etiam aqua medium sit, constat similiter ex piscium in aquis odoratu. Huius autem multa affectu indicia Aristoteles loco citato de hislor. anim. Nam complures piscium speculans lacertes, salisamento illius faucibus, piscator euocat. Deinde non pauci ad quosdam nidores ex alto accurrunt, ut ad cariliculas lepræ deustas, & asfatis polypis, quæ idem coniunguntur in nassas, purpuras olidas, easque purpurarum demittunt, ipsique deceptas capiunt. Polypus cum à saxo, cui adhaerescit, diuelli nequeat, sed truncatur

Aerem & aquam medium esse odoris. Probatur.

Piscer odorati sub aquis.

et potius

potius se patiat, publicariq; herbæ odore pro-
tinus resilit. Deniq; compertū est pisces cſcā,
aarequā vorent, olfactu exploare. Nec quī-
quā obſciat, inquit Philoponus, pisces non
olſcātus, ſed viſu alimentia ſibi querere: ſiqui-
dem etiā ij, qui oculorū ſenſu deſtituti ſunt,
cſcas ſuas perſentire ſunt, & querant.

Dubitatio. Erit qui dubitet quā ratione aer, & aqua
ſint medium ad tranſmittēdos odores aptū;
cūm hæc elementa humida exiſtant, & alterū
eorū frigidum ſit, nēpe aqua: humiditas ve-
rō, & frigiditas ab odorū ingenio aliena ha-
beantur, vt pote qui ex ſiccō, & calido oriūtur.

Explicatio. Occurrēdū tamen eſt hz qualitates odorū
bus, ad primū eorū ortum & diuturnam
conſeruationē minus conſiderā: nihilo minus
aerem, & aquā ad eorundem traiectionē ma-
ximē appoſita eſſe: quia ſumeus vapor, qui in
igni conſeſcit abſumitur, per terrā peimeare
nequit. Docet aut Arist. tex. 67. cap. 7. quē-
admodū medio coloris ineſt quædam aſſe-
ctio, ratione cuius traducunt per illud ſpecie-
s viſiles ad aſpectū, quam vocat *ἀφαιρέσις*: ita
medio olfactus, id eſt, aerī, & aquę cōpetere
aſſectionē quandam innominatam, odorem
traducētem. Hæc verō poſteriores philoso-
phi (inter quos fuit Theophaſtus) appellarūt
διεργον, id eſt, vt vertit Hermolaus cap. 34. pa-
raphraſis Themiftij, *περιολανία*, hęc podorariā.

*Patet ad lu-
cem admis-
ſionem. Quæ
ſcit poſſit
hic ad odorū
dieleργον.
Quæſtio cur
piſces odorū
ſunt, cūm non
reſpirant.
Reſponſum
Plinij.*

Verūm ſi animantia inſpirando olſciantur,
quiſſen poteſt, vt aquatilia, quæ nō reſpirāt,
odorantur? Reſponder Plin. lib. 9. Nar. hiſt
cap. 7. aquatilia omnia reſpirare, idq; interuē-
tu aeris, quem etiam intra aquas lateare pu-
tat: imō & odorē vult nihil eſſe aliud, quam
inſectum aerā. Sed non rectē philoſophatur.

Primū, quia ſub aquis decineri aer non po-
teſt, ſed vbi intra eas gignitur, cōſeſcit emet-
git, vt ait Arist. in lib. de ſenſu, & ſenſ. c. 5. vi-
delicet, quia cū aqua leuior ſit, naturę impe-
to in ſuperiore locū euadit. Præterea, quōd
odor nō ſit aer inſectus, cōſtat ex ijs, quę ſu-
perius à nobis diſputata ſunt, vbi offendimus
odorē qualitatē eſſe, non ſubſtantia. Ac quōd
nō omnia aquatilia reſpiciant, ex inſtituto de-
monſtrauimus in lib. Paruorū Naturalium ex
Aristotele, alijsq; Philoſophis, cōtra eundem
Plinium, Rondeletij, & quōdam antiquos,
nempe Anaxagoram, & Diogenem. Ad at-
gumentum igitur dicendū non omnia ani-
mantia inſpirando olſcāt, vt ſuperiori ca-
pite docuit Ariſtoteles, ſed eas, quę organum
odorandi reconditū habent, ad quod ape-
riendum attractione aeris opus ſit, quale or-
ganum minimē forſita ſunt aquatilia, imō

acc terreſtria, & volatilia om-
nia, ſed compli-
12.

QVAESTIO IV.

QUODNAM SIT ORGA-
NUM OLFACTUS.ARTICVLVS I.
DIVERſæ OPI-
NIONES.

Organum olfactus inueſtigāribus oc-
currit primō naſus, hominū eſtiam al. *Conſula Ari-
ſt. 1. de ſenſu.*
tior, eminentiorq; in facie, quod quaſi *ὀσφισ*, c. 5.
regumento nares occultantur. Hæ autem ad de cauſa iſti-
teria munia obſeruat. Imprimis ad attrahē-
dum, & emittendū aerem, cuius vna pars tra-
ſta itrepi in cerebrū, altera in cor, per quædā um in ſub. do
foramina, de quibus poſſet. Secundo, ad ex. *hum. opif.*
erementa deſluentia, & mucofam eluuiem
emungendam, id eſt, deſcui meatu naſus
patet. Tertio, ad hauriēdos odores. Vnde ani-
māria. quę lāgiore habent nares, ſtagaciore
ſunt. Præſtatim verō elephātis naſis, *ἰνδῆ*, & Elephātis na-
in anfractu flexibilis alius etiā eſt vius, nēpe
idem, quæ manus, vt tradit Ariſtoteles li. 5. de
hiſt. anim. cap. 11. Nam ea cibos tam ſiccōs,
quā hōmidos colligit, & in os admouent.

Licet verō animalia, quę nō inſpirant, ua-
rib. careant, nō proinde tamen ea omnia ol-
factus ſunt experta, vt iam ſupra monuimus.
Alia namq; brāchijs, alia ſiliſulū, alia pice-
tū quodam, vt inſecta, odores ſentiunt, reſe-
ſcente etiā Ariſtotele lib. 4. de partibus anim.
cap. 16. Videlicet ipſi odores abſque anhelu-
tu, & ſpiritus receptione, eorū ſenſus
ſentiunt.

Porro in ſuperiore extremitate narium, e-
minent duo tubercula mamillari ſimilitudi-
ne, quę ob id carūculę mamillares, ſeu papil-
lares vocantur. Hiſc aut ſubjicitur os quoddā
bipartitū, quod etiam multis foraminib. pa-
teat, duos tamē meatus habere ſignificans, du-
bus naſi foraminibus reſpondentē, quod os
propter ſimilitudinem quam cum ſpongia & Or ſpongia.
entro obtinet: & cribrum, & os ſpongioſum ſum.

Idci conſuevit: autem; fabricatum id à natu-
ra, ne aer inſpiratione attritus conſeſcit, ac
liberē cerebrī vtricolū ingreſſus, eis nimio
frigore noceat. Hiſce duabus partibus olſciantur quo
ſpongioſi, reſpōdēt bini meatus naſi qui in tur.
ſua origine diuiditur, & duo quidem ad ſau-
eas flexuoſo ductu, & duo quidem ad ſaſum ipſum in-
tercurrente ſepto cartilagineo, tendunt. Qui-
bus porrecta eſt quædā tunica exanguis con-
tiguata cum ea, quæ ad linguam, alperā atte-
riam, & palatum extenditur, eadem compo-
ſitione, qua molliores nerui.

Hiſ ita conſtitutis, diſſenſus nō parua eſt, Odores vbi
vbi nam odorandi potentia, vt in proprio or-
gano reſideat. Galen. 8. de vſu partū c. 6. & Galeni ſen-
ſa lib. de olfactu vim odorandi in anteriorib.
cerebri partibus, ſeu vtricolū collocat: neq;
alibi conſtitui debere efficiendis argumentis
ab ſe

*factus Ari-
stot. 1. de hist.
anim. c. 8. et
11. & de gen.
anim. cap. 2.
Gal. 3. de visu
pari. c. 6. &
li. 9. in prin.
& 4. de inst.
odoratus. A-
ner. 2. coll. c.
17. Auer. de
anim. lib. c. 7.
p. 3. et 8. lib. c.
2. Refal. lib. c.
6. & 12. et
li. 4. c. 3. Co-
cil. diff. 45.
Garbini in
sum. qu. 69.
Fernelius 1.
Phys. cap. 9.
Marcel. 3.
anim. c. 78.*

ab se demonstratum putat. Ac primum quod non sit in aliqua parte nascita ostendit. Nam vel esset in aliquo cruro ossis, vel in cartilagine, vel in tunica partes nasi vestiente. Non in osse, siquidem hoc teste ipso Aristot. lib. huius cap. 3. text. 79. & lib. 3. cap. 13. text. 66. sensus expertus est. Non in tunica: nam hæc, ut li. 9. in prin. & 4. de inst. proximè dicebamus, porrigitur vsque ad linguam, aliasq; partes, in quibus consistat odores non sentiri. Non in cartilagine: alioqui nihil opus esset inspirare ad olfaciendum: quod tamen necessarium esse docet experientia, monuitur Aristot. hoc in lib. cap. 9. text. 98. Igitur potentia olfaciendi in nulla parte nasi insidet. Deinde, cerebrum odoribus reficitur, & læditur utiq; dum eos sentit: ergo sensorii olfactus est in cerebro. Præterea tale oportet esse odoratus instrumentum, quales ipsi odores sunt, ut inter potentiam, & obiectum congenito, debeat proportio setuæ. Cùm igitur odores halitus, & vapores desiliant, halitus sum, vaporosumq; esse debet odorandi instrumentum: tales vero sunt anteriores cerebri ventriculi, vitore vberiore spiritu affusi & redundantes: igitur in ijs consitui debet eiusmodi instrumentum. Postremo, idem ex eo concluditur, quia nisi in ijs conceperat olfactoria facultas residere, ad quæ ær inspirationis motus subit, non exigeretur inspiratio ad captandos odores.

*Auerrois
sententia.
1. in ra-
tio.*

Auerroes tamen 2. Collect. cap. 17. existimat odoratum consistere in narium membrana. Quod probat duplici ratione. Primum, quia caruncule mamillares sunt eiusdem substantiæ cum cerebro: at cerebrum est expertus sensus, ut docet Aristot. l. 2. de partibus anim. cap. 10. stateturq; Galenus tertio de causis symptomatum, ubi cerebrum organum non sentiens appellat: ergo vis olfaciens neque in cerebro, neq; in ijs carunculis constituta est. 2. Ratio. Secundò, quia si odoratus sensus ibi inesset, eum ad eiusmodi tubercula palati foramen pateat, sequeretur posse per id ocellis narium odorati cibi odorem sentiri, quod nemo vaquam expertus est. Tertio, idem cõfirmatur, quia Aristoteles lib. 1. de hist. anim. cap. 11. 2. listiq; ipsores palam affirmat, olfactu per nares administrari.

ARTICVLVS II.

VERAE SENTENTIAE
explicatio.

1. Afferio.

Probat.

Hæc difficultas aliquot assertionibus explicanda est. Prima fit. Olfactus non residet in cerebri ventriculis. Probat. Primum quia cerebri substantia, ut Auerroes argumentabatur, non est apta ad munia exteriorum sensuum: adeò ut vix tactu possit. Quare nec in eo odorandi potestas erit, ut neque alius exteriorum sensuum inest. Secundò,

A quia cùm in cerebri comment halitus odoriferi, conueniente ipsum collocati vim eiusmodi halituum exploratricem, ut malus vapor discerni possit antequàm cerebrum lædat, hæc autem vis est facultas odorandi. Adde quòd obiectum, & dolor, quem odores inferunt, non in cerebro sentiuntur.

Cõfirmatio.

Secunda assertio. Odoratus non est in 2. Afferio
rium tunica, siue in neruo per nares expanso. Hæc suadet primum, quia, ut Galenus rectè opponerebar, si odorandi vis consisteret in ea tunica, cùm hæc ad extimas vsq; nasi oras descendat, sequeretur tẽm odoratum ijs admodum absque inspiratione mox sentiri, testamante experientia. Item, quia narium nerui instituti sunt ad tangendi, non olfaciendi munus; nec eandem temperiem tactus, & olfactus requirunt. Tertio, quia non videmus odores percipere, nisi in additiori aliquo recessu.

Suadetur 1.

Secundò.

Tertiò.

C Tertia assertio. Odoratus residet in tuberculis mamillaribus. Hæc est Auerrois 5. Fernelius autem 3. Can. 1. M. Alberti 2. part. summæ de hom. rer. in tract. de olfactu, qui pro causa sententia citat Alagzellum. Est item Philoponi c. 9. huiuslib. Conciliatoris differt. 45. Garbini qu. 69. Et compo. Fernelij in libro de partibus corporis humani cap. 1. cap. 9. Realdi lib. 8. de re Anatomica c. 2. & aliorum complurium. Suadet autem, ex eo, quia cum facultas odoratrix nec in cerebro, nec in narium membrana sita sit, ut ex dictis patet; nec verò esse possit in osse illo foraminoso cuius ante mentionem fecimus, quia ossa ob concrecionem terrefcent, aut nihil, aut vix sentiunt: Reliquò est, ut in primis dijs carunculis residat; præsertim cùm non appareat ad quod aliud munus natura, quæ nihil frustra molitur, eiusmodi tubercula instituerit.

Diluenda nunc quæ primo articulo sunt obiecta, quatenus superioribus conclusionibus aduersantur. Ad primum igitur argumẽtum pro Galeni opinione, cõcedendum est, sensu narium olfactus, neq; in osse, neq; in cartilagine, neq; in tunica narium esse, sed in carunculis mamillaribus. Ad secundum dicendum, ex eo quòd cerebrum odoribus fouetur, non rectè colligi sentiri, quoniam; ab illo odores, sed affici beneficiis qualitatibus, quæ halitus fumeum, odoriferum in halitu hærentem commixtur. Ad tertium, requiritur aliquam cognationem inter sensum narium, & obiectum; & hæc, quantum sitis inueniri inter tubercula, & odorẽ, habent enim illa siccitatem calori admixtam sicuti odor: cerebrum verò halitu præhumido scatet, & insuper desunt ei aliz commoditates ad olfactionem administrandam, ut ex dictis patet. Ad quartum, & si facultas odorandi in cerebro non residet, necessarium tamen esse inspirationẽ ob eam causam, quam paulò post exponemus.

Ad 2.

Ad 3.

Ad primam verò rationem pro sententia

*Solut. ratio
num pro A-
uerro.*
Ad primam.
Ad secundam.

Auerrois dicimus, prædicta tubercula con-
stare ex materia aliquantulum simili substantiæ
cerebri, simpliciter tamen diversæ, ut pote
magis compactæ, ac minus frigida, atque ita ad
olfactum minus aptiori. Au secundam di-
cendum imprimis est posse illam squa vis-
torque in auditu. Num cum Auerrois di-
cat, sensorium olfactus esse in membranam
narium, quæ vsq; ad illa foramina extensa est,
quæ potest cui per eam odores cibi nō sen-
tiamus. Causa igitur impatiens est, quia odor
ille cibi ad nos non est in ore confusus, ideoq;
à nobis sentiri non potest, tamen si percipiat
ab alijs, ad quorum nares delectatior perue-
nit, nem, quia odorem nō sentimus, nisi cum
inspiramus, inspiratio autem ducit æ-
rem ad fauces, & pulmonem, atque ita nō potest odor
ab ore, aut ventriculo peruenire ad olfactum;
siquidem non inde æciem attrahimus, sed il-
luc potius compellimus.

Quid Arist.
*sentiat de se-
de olfactus.*
*1. opin. Fal-
siff.*

Postulat vltima ratio, ut dicamus quid Ari-
stoteles de sede olfactus indicavit. Velleius
lib. 2. controuertit medic. c. 26. ait illum puta-
se situm inodi organum esse nasum. (quod vi-
detur quoque existimasse Plato in Timæo.) Ex-
enim Aristoteles lib. 5. de hist. anim. c. 11, ita
ait, Olfactus quoque, id est, sensus odoris hæc
eadem parte, id est, naso subministratur, & li-
bro 5. de generatione anim. c. 2. Quorum, in-
quit, nares porrectæ sunt longius, ut catello-
rum Læconicorum, hæc valent olfactu: ita e-
nim motus nō interpellatur, sed à longe de-
recti sensorij subeunt integri, itaque hanc sen-
tentiam, ut Aristotelesiam, sequitur ipse Val-
lelius. Alij putant Aristotelem constituisse
olfactum in cerebro, quibus fuit id, quod in
problematis sect. 13. problemate 5. scripsit, ni-
mirum tunc nos odorari, cum odores ad cere-
brum veniant. Theophilus hoc in libro ad
text. 100. arbitratu hæc in re Aristotelem du-
bium fuisse, ideoq; nullibi sententiam (ut in
ambiguis quæstionibus interdum facere so-
luerit) peritis verbis explicasse. Galenus eti-
am in libro de instrumentis odoratus Aristote-
lem inecat, quod cum orationis, & elo-
quentiæ parens sit, reu hanc nequaquã ora-
tionem illustret, sed ita inuoluerit, ut oppos-
teat nos, quænam eius de hac re ciens fuerit,
vaticinetur. Ceterè nostræ opinioni cõsistenti
odoratum in carunculis mamillaribus, adsi-
pulari verba philosophi c. 2. de sensu, & sen-
sibili, ubi ait instrumentum odoratus esse cica-
cerebrum, & lib. 2. de generatione anim. c. 4.
eum docet habere illud à cerebro originem.
Nam caruncule illæ propè cerebri consi-
stunt & ab eo propagantur.

*Ad altera opi-
nio.*

*3. Opinio
Theophili.*

Necq; obfians loca, quibus Aristoteles vi-
detur indicare nares, nasum esse instru-
mentum odoratum; tantum enim vult, hæc obser-
uare ad olfactum vsq; lib. 5. de generatione ani-
mal. cap. 2. docet. Vel appellat ea sensorium,
quia continent pupillas mamillares, vel sal-

*Opinioni su-
perius prola-
ta sanæ A-
ristot.*

Necq; obfians loca, quibus Aristoteles vi-
detur indicare nares, nasum esse instru-
mentum odoratum; tantum enim vult, hæc obser-
uare ad olfactum vsq; lib. 5. de generatione ani-
mal. cap. 2. docet. Vel appellat ea sensorium,
quia continent pupillas mamillares, vel sal-

*Explicatio
hæc in in-
quibus res-
ponsi vide-
ntur.*

Necq; obfians loca, quibus Aristoteles vi-
detur indicare nares, nasum esse instru-
mentum odoratum; tantum enim vult, hæc obser-
uare ad olfactum vsq; lib. 5. de generatione ani-
mal. cap. 2. docet. Vel appellat ea sensorium,
quia continent pupillas mamillares, vel sal-

tem in eas desinant, item cum ait tunc nos
odorari, cum odores ad cerebrum veniunt,
tantum significat, ad olfactum requiri de-
lationem odoris, qui ordinari ad cerebrum
etiam perferuntur: maxime cum illius gratia
sint instituta à natura, etsi non sit hic integer,
& adæquatus eorum finis, ut progressu ma-
gis patebit.

At huc tamen in hac quæstione explicandū
restat, num verū sit, quod de operculo odo-
ratus Aristoteles tradidit, asseruit enim hoc
in libro c. 9. text. 100 & libro de sensu, & sen-
sibili cap. 5. & lib. 4. de hist. anim. c. 8. eumq; se-
cuti Garbius, Magnus Albertus, Conciliator,
Alexand. Themiſtus, Maicellus, Auerroes,
D. Thomas, & alij in animalibus, quæ respici-
unt, præteriti hominibus, sensorium olfa-
ctus, operculo quodam tegi, ac muniti, quod
ut odor organum subeat, a noli debet, ideoq;
sequi inspirationem æris, qui vi attrahit

integumentum elueat. Eamq; causam esse
volunt, cui prædictæ animantes, non nisi in-
spiratione præeunt, olfactum. Multi hac in
re Aristotelem repa hendunt. Primum, quia
Anaxiones proflatores negant tale opercu-
lum inueniri. Secundo, quia tegumenta illa
impetu æris sponte ingruentis, non minus
panderentur, quam viciu de inspiratione
attrahit. Quod tamē falsum esse constat; alio-
qui sine inspiratione daretur aliquando olfa-
ctus. Tertio, quia nulla apparet idonea ratio,
cur id poni debeat. Nō enim ad tutelam po-
tentis, cum odoratus naso satis contentus
sit, munitusq; ab externis iniurijs.

Non est tamen cui propter hæc Aristote-
lem desentiam, cum facili è calumnia vindi-
ci possit. Dicendum Aristotelem nomine
operculi non intellexisse aliud quid distin-
ctum ab ijs, quæ supra numerauimus, cum
de nasi structura, & compositione ageremus;
nec enim id in dissectionibus obseruatur: sed
significasse externam membranam for-
aminum nasi decidentis supra carunculas ma-
millares, quæ inspiratione attollitur, idq;
videtur indicasse cap. 9. huius libri textu co-
aliens sentimentam, quod olfactus natura lar-
gita est, aperiri dilatatis venis, & meatibus.
Non potest autem vis æris vltio occurrant

operculum illud dilatare, seu remouere; quia
nequit ær eò intire, nisi cedat ei, qui inu-
lat; non cedit autem nisi arius inspi-
ratione. Quare licet quis, inquit Galenus, in
cubiculo odoribus repleto fistula aciem im-
pelleret in ea, sine inspi- ratione non senti-
retur odor. Quod verò auit, nō egere inspi-
mentum odoratus operculo, salum est, si de
eocinio sit, quid ei datum est. Aliter minus;
neque enim id distingitur ab ipso naso, qui
et ad accenda caloris, & frigoris aliaq; eius-
modi noticiæ, opus fuit. Adde etiam, quod
multi odores reu sint, ac noxi; conueniens
fuisse, ut organum olfactus contentus esset,
ac intra-

*Organum od-
oratus oper-
culoseget. A-
rist. c. 11.*

*Alij id non
placet.*

*1. Eorum ra-
tio.*

2.

3.

*Dilutio pri-
ma.*

Secunda.

Tertia.

ac intra-

ne semper omnibus odoribus necessarium pateret: sed eorum perceptio interdum à nobis impeditur, inhibita ad aliquantulum tempus inspiratione.

Multiplex et factus ex inspiratione compositus.
Ex dictis colliges multiplicem usum & commoditatem quam olfactus inspiratio affert. Nam primum attrahit vna cum aere exhalationem odoriferam, seu odorem per se, seu species odoris. Secundò, remouet operculum. Tertiò, motu suo irritat sensum naturam suam hebetem. Sed ex his tribus officijs, secundum tantummodò simpliciter necessarium est ad olfactendum. Intellege animantium, quæ spirant. Nam odorifera exhalatio siue attractione potest in meatu narum subire, neque ipsa interdum ita subit, quia vltio ascendit: similiter odor & species odorabiles, quandoquidem suoapte ingenio hac illac disfunduntur, & in sublimem euectur, quamuis attractio aere multò celerius nata penetrant. Item, hæc odoratus aëris commotione aliquantulum suscitetur per se tamen, absque eo motu odorem percipiet, ut patet exemplo animantium, quæ respiciant, sua causa est. Ac nisi tegmen remoueatur, olfactio nulla erit.

Quæ respiciant, sine inspiratione non odorantur.
Quod ex eo constat, quia animantium, quæ respiciant, necessaria est ad olfactendum in piratio, ut docuit Aristoteles proximo capite, alijque in locis, & experientia ipsa demonstrat, adeò ut (quod vniuersum testimoniis liquet) sub aquis non odorenter. Non est autem necessaria propter primum, aut tertium munus eorum, quæ proximè retulimus, ut ex dictis est manifestum: nec verò aliud quid affertur potest, cuius gratia exigatur. Tantum igitur requiratur ad operculum remouendum, & olfactus odoratus meatus laxandos. Vnde etiam argumentum duci potest ad probandum dari prædictum inuolucrum, quod Galenus in libro de Instrumento odoratus, alijque multi negant. Si enim olfactio absque inspiratione non datur, & hanc compertum est non requiri necessarium ad olfactendum, nisi ut illius interueniat operculum amoueat, consequens sit, ut ocellari non possit, dari tale operculum in animantium, quæ respiciant.

Organum odoratus.
Sed insit adhuc, virgei quæ Galenus, non debuisse olfactum in tegumento muniri, cum longè præstantius sit, quælibet sensum expeditum promptumque semper esse, ut in obiectum suum seiat. Nec obstat, inquit, quod Natura oculis mollioribus palpebras tribuit, quibus recti munus esse essent. Nam quia lædib ab incidentibus facile poreant, ut eos defendere, palpebras ipsas, quasi quædam propugnacula, dedit. Præterea etiam sonni causa. Nec enim in aere lucis, & dormire, nisi reclusis oculis, possumus. Vnde & animantium, quæ palpebris carent, ut locustæ, paguri, canes, Natura conceptacula & sinus quosdam tribuit, quos insinuat somnus, quasi cubacula quædam oculis totò respiciant, ut quibus si-

nita quiete emergerent. Patet igitur quanta vtilitate Natura oculis palpebris texerit, vel somni tempore latibulis occultarit. Aut cur olfactum integumentum inuoluitur debuerit, non appareat.

Hinc augmentum occurrendum est, sensus debere esse in promptu, ad functiones obeundas quantum ratio ordoque naturæ exigat; qui tamen non pollulat, ut olfactus in animantium nobilioris notæ, qualia sunt ea, quæ respiciant, necessarium odoribus percipiendis perpetuò sit expositus, ob causam paulò antè à nobis assignatam; proindeque testis esse debuit, ad eum modum, quem dicimus. Neque hoc est ferri sensum absque necessitate, præsertim cum tale otium, præsertim re odorata non daret, nisi dum aërem foras mittimus, quem confestim, recipiorem motu, attrahimus.

QVAESTIO V.

VTRVM OLFACTVS HOMINIS HEBCIOR SIT, QUAM ALIOTUM ANIMANTIIUM.

ARTICVLVS I.

PRÆSTANTIA OLFACTVS.

Argumenta pro parte negativa
proposita quaestioni.

Potentia odorandi inter sensus externos necessitate postrema est, dignitate tertium locum obtinet, ut obstat Diuus Thomas prima parte, quæst. 78. artic. tertio. Nam visus remotissima cognoscit; auditus minus distantia, tactus & gustus attigua hærentiaque dantur: odoratus autem necesse motum, nec attigua tantum, sed mediocri intervallo distantia. Præterea, species odorum minus spirituales sunt, quam visibiles & auditibiles, cuius rei argumentum est tarditas, quæ ad sensum perferuntur: defæciatior tamen sunt, quam gustatilis & tactilis, quia hæc semper sunt coniunctæ cum rebus, quas repræsentant, nec sine illis sensui impiantur, ut progressu docebitur; illæ vero non item ut ex his, quæ supra differimus, manifestum est. Patet autem facultas odorandi animantium, ministerio sensuum alimentorum querentibus, magnam commoditatem. Nam diuina sint nonnulla, quæ, vel prægustata necesse inueniunt, ut venena præsentant, necessarium fuit, aliquam dari potentiam, quæ huiusmodi periculum anteciperet, & que noxia, quæ ve salutaria essent, prænuuntiaret: hoc autem exhibet odoratus, maxime brutis, quæ proinde ad cibos olfactum frequentius adhibent, quam homines. Fit autem ea prænu-

Odorandi vis necessitate postrema, dignitate tertium locum obtinet, ut obstat Diuus Thomas prima parte, quæst. 78. artic. tertio. Nam visus remotissima cognoscit; auditus minus distantia, tactus & gustus attigua hærentiaque dantur: odoratus autem necesse motum, nec attigua tantum, sed mediocri intervallo distantia. Præterea, species odorum minus spirituales sunt, quam visibiles & auditibiles, cuius rei argumentum est tarditas, quæ ad sensum perferuntur: defæciatior tamen sunt, quam gustatilis & tactilis, quia hæc semper sunt coniunctæ cum rebus, quas repræsentant, nec sine illis sensui impiantur, ut progressu docebitur; illæ vero non item ut ex his, quæ supra differimus, manifestum est.

Odorandi vis necessitate postrema, dignitate tertium locum obtinet, ut obstat Diuus Thomas prima parte, quæst. 78. artic. tertio. Nam visus remotissima cognoscit; auditus minus distantia, tactus & gustus attigua hærentiaque dantur: odoratus autem necesse motum, nec attigua tantum, sed mediocri intervallo distantia. Præterea, species odorum minus spirituales sunt, quam visibiles & auditibiles, cuius rei argumentum est tarditas, quæ ad sensum perferuntur: defæciatior tamen sunt, quam gustatilis & tactilis, quia hæc semper sunt coniunctæ cum rebus, quas repræsentant, nec sine illis sensui impiantur, ut progressu docebitur; illæ vero non item ut ex his, quæ supra differimus, manifestum est.

Odorandi vis necessitate postrema, dignitate tertium locum obtinet, ut obstat Diuus Thomas prima parte, quæst. 78. artic. tertio. Nam visus remotissima cognoscit; auditus minus distantia, tactus & gustus attigua hærentiaque dantur: odoratus autem necesse motum, nec attigua tantum, sed mediocri intervallo distantia. Præterea, species odorum minus spirituales sunt, quam visibiles & auditibiles, cuius rei argumentum est tarditas, quæ ad sensum perferuntur: defæciatior tamen sunt, quam gustatilis & tactilis, quia hæc semper sunt coniunctæ cum rebus, quas repræsentant, nec sine illis sensui impiantur, ut progressu docebitur; illæ vero non item ut ex his, quæ supra differimus, manifestum est.

tatio, dum homo quidem per discursum, siue iudicium; bruta verò per instinctum naturalem, ex odore dignoscunt conditionem ciborum, quos alaciunt. Et hæc quidè est prima odorum virtus. Secunda, corroboratio cerebri. Tertia, refectio cordis. De quibus A.

1. *Argumentum pro parte negat. quæstio.*
 3. *Conclusio.*
 wicenna in lib. de Vitiis cordis, tract. 1. cap. 9. Hippocr. in lib. de Alimentis, & lib. Epid. Galenus de Vitiis, resp. cap. 5. & lib. 7. de Vitiis part.

Concil. diff. 155. His positus, quod ad excitatam quæstionem spectat, videtur eius pars negatiua hæc argumentum ostendi. Potentia quæ præstantiori forma oritur, nobilior est: sed vis olfactu in homine oritur præstantiori forma, nempe ab anima rationali: ergo in homine nobilior erit, quàm in vilo alio animante.

2. *Argumentum.*
 Secundo, homini contigit organum olfactus, multò aptius ad munus odorandi, quàm beluis; ergo homo adiones odorandi melius præstabit. Probatur antecedens. Namque id organum censetur aptius ad percipiendum obiectum, quod ab eius conditionibus magis est liberum: ita verò hoc habet organum nostrum olfactus, siquidem ob viciniam cordis humiditate affuit: odor autem ignæ naturæ est, siccitatisque alumnus.

3. *Argumentum.*
 Tertio, Homo plures percipit odorù differentiationes, cetera animalia: igitur homo facilius odoratur. Probatur antecedens, quia bellæ non sentiunt tetros foetidosque odores: quod illos non horreant, vti nos, teste Aristotele cap. 5. de Sensu & sensu. Item, quia non videntur delectari florum, aliarumque, similitum rerum odoribus, vt idem Aristoteles eodem loco, & lib. 3. Ethic. cap. 10. ait. Quin verò quod solos alimentitios odores percipiant, ex eo ostenditur, quia non affectant cognitionem odorum, ipsius notitiam causas, sed solum in ordine ad cibos, cum sensus non sint eis datus: eam ad philosophiam, vt homini, sed tantum vt persequantur salutaria, noxiaque declinant.

ARTICVLVS II.

CONTROVERSIAE DILVTIO.

Per actio olfactus duplex.

AD propositi dubij explanationem aduertendum erit, olfactum posse à nobis expendi, vel quoad perfectionem essentialiẽ ipsius potentie: vel quoad perfectionem accidentariam: quæ in eo potissimum tenetur, quod è longiori distantia olfactus, vel plures odorum differentias percipiat.

1. *Conclusio.*
 Sit prima conclusio: Olfactus hominis, quoad perfectionem essentialiẽ, non est deterior olfactu aliorum animalium. Probatur: nam quæ sunt eiusdem speciei, præm habent in natura specifica perfectionem, at hominis aliorumque animalium olfactus, in viuis speciei naturam conueniunt, cum feran-

tur in idem obiectum, eodemque modo ab illo inuidentur.

Secunda conclusio: Olfactus hominis, quoad perceptionem odorum è longiori spatio, hebetior est olfactu multorum animalium. Huius conclusionis veritatem palam testantur vultures, apes, corui, tigres, pantheræ, canes, & aliz quædam bellæ, quarum odorari vis remouissima quæque scatur. Vultures, scribunt nonnulli, caduere odorem ad quingenta sequi milia stadia. Sed huius rei fides sit penes auctores: nõ enim est verisimile tam late fundi ipsas odorum species. Quòd si aliquando vultures tam procul odoribus allectos aduolasse, historiz memoraunt, id non aliter videtur accidisse, quam delati illuc magno aliquo ventorum impetu caduere in ipsorum halitus, sicuti è longo certarum tractu expirationes terrez in mare deuehantur.

Tertia conclusio: Homo non percipit plures odorum differentias, quàm cetera animalia. Hæc conclusio est contra Simplicium & Auerroem hoc loco. Est tamè de sententia Theophrasti & aliorum: videturque Aristotelis in lib. de Sensu & sensu. cap. 4. vbi ait nos persimul habere aliorum animalium olfactum, & hoc cap. vbi docet hanc sententiam esse in nobis hebetiorem, quàm in multis animantibus, quod scripsit etiam Theophrastus libro 6. de Causis plant. cap. 5. post Platonem in Timæo: hoc autem minime alluerunt, si crederent hominem plures odorum differentias penetrare, cum id maioris sit perfectionis, quàm longiori distantia pauciores sentires, siquidem res, quæ plures percipit, simpliciter dicitur magis comprehendere obiectum: & in hoc saltem cognitionis genere, præstantius videtur plura minis intensè, quàm pauciora intensius dignoscere.

Sed quòd homo non plures odores reuera percipiat, ex eo ostenditur, quia ineptitudo organi, quæ potentiam imbecillam reddit ad procul odorandum, similiter hebetem faciet ad plura odorum discrimina sentiendam. Item, quòd bellæ multas odorum differentias percipiant, quæ ab homine non sentiuntur, planum est: siquidem non pauci olfactu dignoscunt, quæ homini prius in odore sunt, vt ferarum vestigia. Canes odore dominos absentes quærit, & eos nostrum inter alios agnoscunt. Tigres foeta abreptos catulos voce vestigat. Pantheræ odore folz bestiarum oblectantur, eamque propterea sequuntur, vt refert Plinius lib. 8. Natur. hist. cap. 17. post Aristotelem in Problem. sect. 3. quæst. 4. & Theophrastum lib. 6. de Plant. causis. At istiusmodi odores humanus olfactus non attingit. Dein de, quòd bruta animalia nõ odores tantum alimentitios, & ad gulæ illecebras, sed odores etiam percipiant, liquet tum superioribus exemplis, tum quia odor sulphuris rufas, galbani serpentes fugat, odor rosarum cantharior,

2. *Conclusio.*
 Auer. 2. de Anim. com. 97. Marcol. 3. de Anim. ca. 17. Land. hoc loc. q. 25. Quod de vultu odorari dicitur, ambiguum.

3. *Conclusio.*
 Videri ab Aristotele asseriam.

Homo percipit olfactum.

Confirmatur rationibus conclusio.

De tigride facta Nicola libro 3. cap. 5. Plin. lib. 7. cap. 18. Solinus cap. 21. Erunt odores alios propter alimentitios etiam capiunt.

tharos vnguentorum virtutes necat, vt scripsit Theophrastus lib. 6. de Caus. plant. cap. 4. & 5. Præterea, quia videmus canes venaticos florum odores sentiri, ac id vt in pratis floridis occupato sensu eiusmodi odorem habitu, ab inquisitione sensuum impediti, & obtrusasi soleant. Nec satisfaciunt, qui respondent retardari canes, dum proutiam florum varietatem intuentur. Etenim etiam vbi nulla est florum pictura, sed herba duntaxat odorifera, detinentur. Itaque minime negandum est, sentiri a bellis etiam odores ad alimentum non pertinentes, quorum perceptione videbantur bruta ab homine superari.

Sunt tamen nonnulli, qui etsi concedant percipi ab illis istiusmodi odores, negant ea ipsis delectari. Ita Alexander de Sensu & Sensibili, com. 47. Buccafertus lect. 45. Iandunus quæst. 20. Theophrastus lib. 6. de Caus. plant. cap. 3. Marcellus 3. de Anima, cap. 77. Albertus in Summa de Homine, tract. de Olfactu. Apollinaris 1. de Anima, q. 27. Verum cum bruta animantia ex alijs rebus sua accipiant oblectamenta, non est cur ea, quæ ex talibus odoribus proueniunt, denegata illis à natura suisce arbitremur. Nam delectatio odorum, quæ formaliter ad appetitum pertinet, proprietate in nobis datur, quia odores offeruntur nostro appetitui tanquam viles, conuenientesque nature. Nulla tamen ratio conuincit, non posse præ dictos odores similiter brutorum appetitui representari sub aliqua specie conuenientia, quæ parat delectationem. Quis putet cum feræ odorem pardalis sine vilo respectu alimentum (ne penem ei in pabulum cedat) etiam cum vitæ periculo sequuntur, non idem eam prosequi, quia eius odore delectatur? Certe in hoc etiam quadrat illud Poëte:

Regia. — Trahit sua quemque voluptas.

Hæc tamen non impediunt quoniam sape alij odores hominibus, alij brutis obtemperamentorum diuersitatem suauis, aut inuicendi existant.

Præcipua quæst. conclusio.

Quæstio. cuius resolutio.

Maneat igitur ex hac disputatione hominis odoratum hebetiorum esse, quam multorum animantium: idque tam præclara distantia, quam varietate odorum, qui percipiuntur. Quærit autem Philoponus, an homo male odoretur instrumentum, an ipsius potentia delectetur. Quæ dubitatio soluta est ab Aristotele, superiori cap. text. 92. vbi docuit sagacitatis defectum in nobis ex organi vitio oriri, quod afferit etiam M. Albertus lib. 2. de Anima, tract. 3. cap. 23. Est enim in nobis odorandi officina coniuncta cerebro, quod homini pro corporis magnitudine maius, quam ceteris animalibus datum est, vt docet Aristoteles lib. 2. de Partib. anim. cap. 7. cumque id eodem Aristotele auctore in libro de Sensu & Sensibili, cap. 5. humiditate abundet, quæ inde ad ipsum odorandi instrumentum effunditur; si, vt odorû imagines minus firmæ, minusque

articulæ nobis instantur, ac leniter potentiam laceant, quæ etiam in humido, quasi sopita obdormiscit, cum in calido & sicco excubare potius deberet, sicut ipsi odores ex calido & sicco commistione nascuntur. Annotant autem M. Albertus in Summa de Homine, tract. de Odore, nos admodum raro odores formari, quia illeum species, etiam in nostro interno sensu, infirmæ sunt & euandæ.

Respondemus nunc ad argumenta, quæ probare contendebant, olfactum hominis non esse imperfectiorem, quam aliorum animantium. Ad primum dicendum est, hominis olfactum oriri à præstantiori forma, nempe intellectiua; non tamen secundum eam gradum, quo ceteris formis præstat, & à quo intellectiua dicitur; sed secundum gradum sensitiuum, quem omnia animantia ex æquo participat. Vnde non est cur odoratus maiorem essentia perfectionem in homine, quam in brutis fortia-

Ad secundum, negandum est antecedens, & ad eius probationem dicendum, quamuis vt aliquid patiatur ab agente, debeat esse ei dissimile in qualitate, saltem quoad eam gradum, quem recipit; cum nihil agat in id, quod ei omnino simile est: non proinde rationem organum cuiusque sensus debere esse affectum qualitatibus repugnantibus nature obiecti, in quod tendit, & à quo patitur, aut extum ijs, quæ obiecto consentaneæ sunt. Quin vero debet potius cum obiecto conuenire, vt proportionatum atque habile sit ad ipsum percipiendum, vt ex Empedocle & Galeno docet Theophrastus ad text. 94. huius libri. Ad tertium, negandum quod assumit, & ad eius confirmationem dicendum, etiam belluas terrores fortidosque odores sentire, vt exemplis, quæ superius attinimus, constat. Neque inficiari id Aristoteles loco citato, in libro de Sensu. Tamen eam vult belluas eiusmodi odores minus fugere, atque ijs ordinari minus ledi.

Nec etiam ibi, aut in Ethicis absolute negat bruta animantia florum odores percipere, eisque delectari, sed eorum delictijs tam insuper capere, atque homines, vt annotauit Scaliger Exercit. 33. in Cardanum. Denique quæ vltimo obijciebatur, bruta odores tantum alimentitios dignoscere, falsum esse constat ex dictis, licet enim non percipiant odores solius cogitationis gratia: alij tamen fines sunt præter nutritionem & cognitionem, in quos odoratur nature ferri possunt, dum odoriferi verbi gratia, vt ea, quorum halitus noxij sunt, deueniunt, & quorum halitus iuuant, constituentur. Liquei autem ex hoc odorum genere multos esse, qui ad alimentum non pertinent. Adverte postremo, quod Themistius ait olfactum non esse datum homini ad cognitionem & philosophiam, non vt absolute verum, sed quasi per amplificationem dictum accipi debere ad si-

gificandum huius sensus in homine imperfectiorem & hebetudinem.

Homo raro formari odor.

Responsio h. argum. part. in neg.

2.

3.

4.

Olfactus homini ad philosophiam, non maxime concessus.

QVAESTIO I.
DE ORTV ET NATVRA
saporis, de q̃ eius spe-
ciebus.

ARTICVLVS I.
QVAE CONCVRANT AD
generationem saporis, & qua
sit eius definitio.

*Purum cor-
pus simpl. x
sapidum nō
est.*

*Gustus
sensum ad-
ueni.*

*Ad genera-
tum saporē,
qua concur-
rant.*

IN hac quaestione supponendum primò est, nullum corpus simplex, mouē debitam si- bi obtineat puritatem, sapidum esse; cum sapor sit qualitas, secunda oriā ex commistio- ne quatuor primarum, quæ simul in elemen- tis natiuum statum reuinent, nuci nō pos- sunt. Quare & aqua ex terra, quam lambit, si ea pura esset, nullum saporem acciperet. Et eadem quantò minus sapida est, tantò purior præstantior habetur. Accedit etiam cum gustus sit sensus alimentis, vt docet Aristoteles in libro de Sensu & sensibilibus, cap. 4. cumque sa- pores dati fuerint à natura ad condicendum cibum, hic verò purum elementum non sit, vt primo de Ortu & interitu ostendimus, constans enim esse vt nequaquam in elemento puro infini. Reliqua igitur sententia Empedo- clis, Anaxagoræ, Democriti & aliorū, de qua Aristoteles in libro de Sensu & sensibili, cap. 4. D Theophrastus lib. 6. de Caus. plant. cap. 2. alijque auctores, assensendum cum Alberto in Summa de Homine, & de Sensu & sensibili, tractatu 2. Apollinari hoc in lib. quæst. 39. Gar- bio in Summa, quæst. 71. Contareno 5. de E- lementis, Conciliatore differ. 145. Marcello 3. de Anima, à cap. 80. post Aristotelem loco ci- tato, & Theophrastum citato libro, cap. 3. tria possibilia concurrere ad saporis genera- tionem; videlicet, siccitatem terrestrem, & aquam humiditatem, & calorem. Interueniunt siccita- tem terrestrem de monstrari experientia in rebus sapidis. Debet autem eiusmodi siccitas esse terrea, non ignea; quia siccitas ignea est in materia nihilum reui, atque ita euania est, & parū apta ad gustum asciendum, qui vt vult esse in sensibus magis crassè concretæ quæ naturæ ita obiectum in materia crassiore exi- git. Quòd verò humor ad gignendum sapo- rem etiam confluat, inde patet; quia multa corpora tunc sapida sunt, cum humore irri- gantur. Debet item hoc humidum esse aquu, non æreum, quia in eo tantum humidum, quod alendi vim habet, atque adeò compa- ctam densamq; materiam obinet, sapor ex- citatur; tale verò ordinariè est humidum æ- queum, non æreum, quod facillè euanescit. Rursus, oportet ad omium saporis humidum sicco dominari, quia vt odor magis in sicco, & in humido, ita sapor magis in humido, quàm in sicco consistit; vt in disputatiōe de odo-

Arum natura ex Aristotele differuimus. Postre- mō requiritur ad saporem piocrandum cal- or, quia sapor non nisi præuenit siccit & hu- midit concotione, per quam humidum cum sicco aptè commiscetur, omni solet; hæc autē cōcoctio vi, & ministerio caloris fit. Vnde vi- demus sapos frigore interire; quæ frigus co- ctionem impedit. Cernimus item fructus in locis frigidis amariore esse, & vbique terra- rum acriter meto caloris, amarorem exuere, & dulcescere. Porro cum ad saporem tria illa concurrant: siccum & humidum ratione ma- tenæ subeunt; calor vicem causæ efficiens.

B Ex dictis non difficile erit intelligere quid sit sapor, quem ita definiit Theophrastus primo cap. lib. 6. de Causis plantarum. Sapor est partis siccæ, terreneque in humore demissio. Et exactius Aristoteles in libro de Sensu & sensibilibus, capite 4. Sapor est affectio in humido aqueo, facta à sicco terrestri, & calore deo- quente; gustus, qui in potentia est ad actum per alterationem deducens. In qua defini- tione non solum materia & causæ essentia- lis poris exprimitur, de quibus paulò antè; sed etiam forma, cum sapor dicitur affectio & finis, cum additur, deducens gustum, &c. Al- teratio enim, qua sapor potentiam mouet, finis saporis est.

C Obijciat tamen aliquis, nō videri humo- rem materiam saporum. Nam cineres amari sunt, & tamen non humidus; & Zingiber ac pi- per habent saporem acutum; nec tamen hu- miditatem. Item, quia si sapor esset essen- proprii alimentis, forentq; humidus, oporteret omne alimentum esse humidum; quod falsum est; quandoquidem fames, est appetitus ali- menti, & 3. de Anima, cap. 3. tract. 28. definitur appetitus calidi & sicci. Sed occurrendum, sic- cēt materia saporum sit humidum; nō lequi- obiectum. omnem prius saporē esse in re, quæ plus habeat humoris, quàm siccitatis; sed in ea sa- porem magis ab humore, quàm à siccitate ori- rari, vt ait Theophrastus 6. de Caus. plant. cū interdum siccitatis plus quàm humoris in re in- sit. Itaque etiam in sapor, qui in cineribus est, ab humore præcipue nascitur, quod cine- res non omnino destituti sunt. Quod simili- ter de Zingibe & pipere dicendum est. Fa- tendum etiam, non omne alimentum esse hu- midum, modò fateamur id quietum sapi- dum, humorem magis, quàm siccitatem de- possere, & in re sapida, si alix partes sicciores alix humidiores exstant, saporem in humi- dioribus magis, quàm in siccioribus vigere.

D Præterea dubitatur quispiam, an sapor ita ex prædicta mixtione oriatur, vt insit in res- pect, quæ cadit sub gustum, seruareque certam speciem, ad quam pertinet; an ratione po- tentiæ mouetur. Rario dubiandi ex eo est, quia videtur constare experientia eandem herbam boui dulcem esse, homini amaram. Contrarium tamen pronuntiandum est con- tra noa.

*Quid sit sa-
por.*

Obiectum.

Diffinitio.

Dubitatio.

Responsio ex
Theophr.

tra nonnullos, quos refert Theophrastus cap. A
alib. 6. de Causis plant. Nam cum gustus in
omnibus animalibus eiusdem naturae sit, &
substantia impediens non decipiat circa
proprium sensibile; necesse est, ut dulcedo,
quae in eadem herba est, secundum rationem
speciemque dulcedinis percipiat. Cur au-
tem quibusdam herbis aliusmodi alimentis bel-
luz auidē vti solent, quae homines auer-
santur, & contrā; causa est, non quod ab utroque
dulcedo rei inherens non percipiat; sed
quia ex diuersitate temperamenti accidit, ut
id, quod dulce est viii, alteri iniueuudum
& insalubre sit; aut vice versa. Quod enim e-
tiam nostro gustui nonnumquam dulcia mo-
lestia sunt, patet exemplo casiae fistulae. Quod
annotauit Contarenius lib. 5. de Elementis.

ARTICVLVS II.

QVAE SINT SPECIES saporum.

Quod ad saporum species attinet, non con-
ueniunt in ijs constitutendis Philosophi.
Nam quidam ad nullum certum numerum eas
reduci posse inquirunt; alij octo faciunt species,
alij septem. Plinius verò lib. 15. Natur.
hist. cap. 27. tredecim recenset: dulem, sua-
uam, pinguem, amarum, austerrum, acrem, a-
curum, acerbum, acidum, salsum. Ac praeter
haec, inquit, tria sunt genera mirabili maxime
natura; vnum, in quo plures pariter sentiun-
tur sapores, vt visum: namque in his & auste-
rum, & acutum, & dulcis, & suauis, omnes alimen-
ti alteri est genus, in quo fit & alienus quide-
m, sed & suus quidā, & peculiaris, vt in la-
de; si quidem in effluuiis, quod tamen iure dici
dulce, & pingue, & suauē nō posset, obinente
lenitate, quae ipsa succedit in saporis vice.
Deinde suum quendam sapidit aquis tribuit
saporē. Probanda tamē est sententia Aristote-
lis proximo superiori capite, vt ad rationē
philosophicam magis accedens, quae octo sa-
porum species numerat (et si non valde repu-
gandum sit ijs, qui plures, minutius con-
cedendo, vel pauciores, generalius loquendo,
species constituunt) nempe dulcē, aciatum,
pinguem, salsum, aciem, acerbum, acutum, a-
cidū. Dulcis in melle, v.g. ficibus & vis ma-
turi sentitur: Amarus in bili, oppio, absyn-
thio & genista; pinguis in butyro, lacte & o-
leo; salus in sale & aqua marina; acer in pipe-
re & allio; acerbus, qui & ponticus, & stipti-
cus, siue astringens appellatur, in immaturis
pomis, in fructibus myrti; acidus, in oleis: acu-
tus, in aceto & raphano. Ex his saporibus do-
cuit Aristoteles pinguem haurire dulcē, id est,
posse ad dulcē reuocari, & salsum ad amarū;
non quod specie conueniant, sed propter maio-
rem cognationem, quam cum ijs habent.

Dissectio tamen nō parua est quāquam sint
extremi sapores. Nam Plato in Timaeo, Gale-
nos in 4. lib. Simplicii. med. 2. cap. 10. Conclariot
diff. 145. arbitrantur non esse dulcem & ama-
rum, vt posuit Aristoteles, sed ponticum & a-
curum. Huius opinionis fundamentum est, quod
ij sapores sint extremi iudicandi, qui ad exte-
mas primas qualitates magis accedunt: ac sa-
por acutus summo calidus; ponticus summo
frigori vicinior est, inelinge ratione tempera-
menti, ex quo resoluitur. Adde quod extrema sen-
sibilia ledunt sensus; dulcis verò sapor mini-
me, sed reficit, atque oblectat. Item quod ab aceto
ad acrem fit transitus per dulcē saporem;
nō solet autem in qualitatibus fieri transitus
per extremum, sed per medium. Amplecten-
da tamen est sententia Aristotelis, quam tue-
tur D. Thom. de Sensu & sensibili, lect. 11. Aue-
roes hoc loco, tex. 105. & 5. collect. cap. 27. Ga-
brius in Summa lib. 1. tract. 5. q. 71. Contar. lib.

Sapores ex-
tremi dulcis
& amarus

C de Elementis, laucellus hoc lib. q. 46. Adue-
tere tamen oportet, si sapores considerentur,
quoad primas qualitates, ex quibus oriuntur;
negandum non esse ponticum & acutum ex-
tremos dici posse, ob rationem superius addu-
ctam. Verum ea saporū contemplatio non est
propria saporum, vt sapores sunt, sed prout fa-
ciunt ad temperiem corporis, quam Medici
praecipue attendunt. Aristoteles verò, quia de
saporibus differre bar, secundum propria ipso-
rum rationem, videlicet quatenus gustatum
mouēt, recte extremos sapores constituit dul-
cem & amarum; quia maxime contrario mo-
do potentiam afficiunt, vt experientia testa-
tor: quemadmodum & quod extremi colores
sint, non primariū qualitatum excessu affima-
mus, sed ex modo afficiendi visum; quia alter
disgregat, nempe candor; alter congregat, vi-
delicet nigredo. Potrō sapor dulcis optimē
sensum afficit, amarus deerrimē, quia ille o-
ritur ex optima temperie, hic contrā. Nam cū
sapores fiant ex passione humidā & sicco ter-
cio per caloris concoctionē, ij vniunt per se feci-
ssimi, & sensui maxime accommodati, q. abso-
lutissimam humiditatem concoctionē sortuntur, vt
dulcis; ij imperfectissimi, qui pessimam, vt a-
marus. Igitur ad fundamentum aduersarij o-
pinionis, quatenus probare nititur saporem
acutum & ponticum absolute extremos esse,
negandum est saporū contrarietatem ex pri-
mis qualitatibus sumendam esse; vt iam ex
proxime dictis constat. Ad aliud responden-
dum: Hoc peculiare esse saporibus, vt vni
eorum extremus, nempe dulcis, nō valde la-
dan quia in saporibus istis oritur ex primarij
qualitatum excessu; qui sapor dulcis longē
abest. Ea quae causa est, cur petillum ab aceto
ad acrem fiat transitus (non tamen per se, sed
per accedens) nempe quia hic de extremis qua-
libet saporibus multum possident, atque adeo nisi
haec se remittant, & ad temperiem reuocent,
sub qua temperie tenet sapor dulcis, amari

Plin. de spe-
ciebus sapo-
rum.

Species sapo-
rum octo ex
Aristotele.

Diffusio ra-
tionis pro cū
traria paria

ipſi non poſſuat. Adde etiam non repugnare, A
quominus in aliarum etiam qualitarum ge-
neribus interdum à medio per extremū hat
traſitus, vt ſi corpus ex caſeulo nigium, &
inde ex nigro puniceum euadat.

QVAESTIO II.

VTRVM NE GVSTVS A' SEN-

ſu tactus, & natura, & orga-
no differat.

ARTICVLVS I.

DIFFERRE IN PRL
miu natura.

Sunt qui putent guſtum non diſſerre à ta-
ctu, ſed ſub illo quaſi ſpeciem ſub genere
contineri: quorū ſententiā probari poteſt
in primis, quia idem videtur eſſe vtriuſque
obiectum. Nam guſtus percipit aquam, quæ
cū ſaporis experti ſit, nō eam vt guſtabilem,
ſed vt tactilem cognofcit: vnde & Ariſtoteles
proximo capite, text. 101. aſſeruit guſtabile eſſe
quoddam tactile. Secundò, quia Ariſtote-
les hoc in libro, cap. 3. text. 28. docuit tactum
eſſe ſenſum alimentum. Quare cūm alimentum
ad guſtum pertineat, idem videtur eſſe com-
mune hoī uenſum obiectum. Tertiò, quia
guſtatus percipiens ſapores, percipit etiam
humorem; ſiquidem ſapor mouere guſtatum
non poteſt, niſi inſit in humido actu. Accedit
Ariſtotelis teſtimonium tum in libro de Sen-
ſu & ſenſib. cap. 4. tū lib. 3. huius operis, cap.
12. text. 64. & lib. 2. de Partib. anim. cap. 17. vbi
aſſeruit guſtum eſſe quendam tactum: &
ruſus cap. 2. de Senſu & ſenſib. vbi ait guſtum
eſſe ſpeciem tactus. Poſtremo hoc in libro,
cap. 2. text. 23. & lib. 3. cap. 12. text. 68. docet ſo-
lum tactum eſſe neceſſarium animali, idē.
que de Senſu & ſenſib. cap. 4. aſſeruit animal
non poſſe eſſe abſque guſtu. Quæ loca inter
ſe pugnant, niſi Ariſtoteles vellet guſtam &
tactum non diſſerre ſpecie.

Tactum bi-
ſariū ſunt.

Adueitendum tamen eſt dupliciter ſumi
tactum; vno modo prout dicitur de quauis
potentia, quæ nō percipit ſine contactu,
id eſt, cuius obiectum non ſentitur medio re-
mota ſpecies traſciente, vt percipitur color,
qui per aerem ad aſpectum ſui imaginē mit-
tit; ſed medio coniuncto; quo pacto guſtus
in ſapores, tactus, in calorem aliaque cuiusmo-
di qualitates ad ſe attrahentes ſeſcit. Nec enim
neceſſum eſt, vt ſapor à re ſapida per aerem
ad guſtum tranſmeat, ſimiliterque calor, ad
tactum. Alio modo ſumitur tactus à Philoſo-
phis anguſtiorē, ac proprio ſignificatu. Eiſ-
demque modis tactile accipi conſuevit, ni-
miſium pro quauis qualitate, quæ vt in ſuam
potentiam cadat, non poſſit medium exter-
num: vel pro ijs tantum qualitatibus, quæ

tactili vocabulo tactiles nuncupantur. Hoc
poſito, ſi tactus ſecundum priorē ſententiam
ſpectetur, dicimus tam guſtandi, quam tan-
gendi facultatē tactum iui e nuncupari; cūm
neutrum earum externo medio ad obiectum
percipiendum egeat. Si vero ſecundum po-
ſtiorē; diuerſas eſſe potentias, & ſpecies
naturæ diſtinctas. Quæ eſt ſententia Ari-
ſtotelis hoc in lib. cap. 11. text. 112. & 128. & de
Senſu & ſenſib. cap. 4. Auctoris hoc loco, text.

Tactum di-
ſtingui ſpe-
cie à guſtu.

B 31. Themij cap. 48. ſux Paraphraſis, Simpli-
cij text. 110. Philoponi, S. 1. homæ, Aegidij, Zi-
maiz & Caietani text. 111. Apollinaris quæſt.
29. Perſicarienſis quæſt. 12. M. Alberti in Sum-
ma de Homine, & lib. 2. de Anima, tract. 3. ca-
pite 27. etſi Venetus aliud putauit hoc loco,
text. 102. aſſerit guſtum & tactum non diſſerre,
niſi per quædam connotata; formaliter vero
eſſe vnā eandemque potentiam. Probat
autem noſtra opinio veritas ex eo, quia a-
liud eſt obiectum tactus, nempe calor, ſingus,
aliaque cuiusmodi qualitates, de quibus ſequēti
capite agendum; aliud guſtus, nimirum ſapo-
res. Item, quia aliud eſt tangendi, aliud gu-
ſtandi organum, vt mox patebit. Quo argu-
mento vtitur Ariſtoteles text. 112. Deinde,
quia alioquin non eſſent niſi quatuor ſenſus.
Præterea, quia fieri poteſt, vt in eoſdem tactus,
percat guſtus in lingua.

Argumenta vero initio adducta nihil ex-
hibent negorij. Occurrendum eſt enim, ſi de
vtriusque aqua ad eō ſyncera, vt omni ſapore careat,
eā non guſtari, ſed tactu diſtinzari per-
ceptum itē. Item, guſtabile eſt tactile, & guſtum
eſt tactum, quæ ſpeciem tactus, ſi hæc ſub
priori conſideratione, quam anti explicit.
mus, ſumantur, id eſt, guſtabile eſt tactile, ſe-
cundum analogiam, qua ambo ſub poſteriorā
cadunt; videlicet per medium coniunctum:
ſimiliterque guſtum eſt tactum, non ſimpli-
ter, ſed ſecundum cognationem & ſimilitu-
dinem, quam in percipiendo obiecto ſortitur.
Vel guſtabile eſt tactile, quia niſi guſta-
ri poteſt, quin prius tangatur: & guſtum eſt
quendam tactum; quia viſ guſtandi, & vi� tan-
gendi circa eundem cibum verſantur, (vnde
tactus dicitur ſenſus alimentum) ratione tamen
diuerſarum qualitarum, quia tactus circa hu-
midum, verbi gratia, & ſiccum: guſtus circa ſa-
porē, qui ex horum commiſſione fit, occu-
patur; & vi�que facultas ita in hæc qualitates
incumbit, vt guſtum non tendat in ſuas, niſi ta-
ctus ipſas, quæ ipſi propriæ ſunt, ſaltem prius
natura ſeruat.

Diſtinguitur
cōſeruitur ar-
gumentum po-
ſterioris gu-
ſtus non di-
ſtingui à ta-
ctu.

Ad id, quod poſtremo loco de tactus & gu-
ſtus neceſſitate adieciſſe ſunt, dicendum eſt,
ſolum tactum reſpectu omnium animantium
eſſe abſolute neceſſarium, ita vt nec ad breue
tempus, abſque tactu poſſint viuere; guſtum
vero etiam omnium ſerie compa-
reptis paucis admodum imperfectis, neceſſa-
rium eſſe, non quā eo ſublatō, coſpectum
interi-

De neceſſi-
tate tactus
& guſtus.

pulari visus est Aristoteles cum libro primo, de hist. animal. cap. 4. & libro secundo, de paribus animal. capite primo, & quinto, ubi tangendi vim in carne sibi esse docuit, cum proximo superiori capite text. 109. ubi carnem medium, organum vero nervum constituit. Quae loca pendentes Auctores, & tunc in hanc possessionem sententiam inclinans censuit Aristotelem, cum libros de animalibus scriberet, nondum compertum habuisse latere sub ea scula nervos, quod cum postea cognovisset, in his libros, quos postea edidit, sententiam mutasse.

Prima assertio. Nos igitur propositum controuersiam aliquot assertionibus explicemus. Prima sit. Organum tactus non est in solo corde, nec in vno aliquo membro corporis duntaxat. Hæc est philosopho vni communis. Præbaturque ex eo quia non solo eo de nec vno aliquo tantum membro tangimus, vt testatur experientia. Aque ita huius oportuit. Nam cum hic sensus ad tuendam animalis vitam, & noxia declinanda peculiariter datus sit à natura, si quidem ad eum spectat percipere læsionem, qua primarium qualitatem temperamenti, quod maxime vitam continet, dissoluitur, necessarium fuit, non adduci eum, aut l. mirari alicui certe parui corporis. Quod vero Aristoteles cum in corde posuisset visus est, id ea tenus pro vero haberi potest, quatinus tactus, (quod suo modo de gustu dicendum est) sicuti ad vitam sit necessarius, ita cordi, qui est vitæ fons, vi sensus maxime vitalis, ac reliquorum fundamētum, priuatum respondet, & vna cum ex parte. Siquis autem dicat nihil aliud voluisse Aristotelem, quam tactum esse in corde, vt in tactu, quia inde propagantur nervi, per quos influunt spiritus ad actum sentiendi. Iam hæc philosophi sententia in primo de vita, & intellectu consultata à nobis fuit, ubi cum schola Medicorum, tum alijs argumentis, tum anatomie obseruationibus probauimus nervos, & vna cum eis animales spiritus à cerebro, non à corde derivari. Præterquam quod eo modo etiam alij sensus dicentur esse in corde.

2. Assertio. Secunda assertio. Organum tactus neque est sola caro, neque solus nervus. Hanc tuetur Simon Portius lib. de dolore cap. 10. Theophilus hoc in libro à text. 110. & 111. D. Gregorius Nyssenus li. 4. Philosophiæ capite quarto, videturque Galeni lib. 3. de temperamenti capite nono, & libro nono. de plectus Hippocratis, & Platonis esp. 2. Auicennæ lib. 6. Natur. cap. de tactu Algazel lib. 2. tractat. 4. cap. 3. Probaturque ex eo, quia constat non solam carnem, sed etiam nervum sentire cum læditur: siue hæc sumantur codicibus, vt caro ne visus, siue separata, vt nervus carne exutus, & cetero, qualis est in recessu cordis, &

Quid nomen. Accipere autem tantum nomen carnis non accipi à nobis hoc loco præf. sed ita, vt

A eius nomine etiam cutis, & membrana, alia, que eiusmodi sunt, igitur velimus. Itaque arbitramur in qualibet parte corporis, quantūlibet exigua, tactum inesse; quamvis ossa, & quædam aliarum partes ob tenebriorem concretionem, aliaque eiusmodi ad sentiendum ineptum, digne tangendi vi careant. Nihilque autem assertionis veritas ex eo conuincitur, quia ibi sensorium est, ubi sensus fit; ubi vero fit sensus tactus ubi tactus fit sentitur: sentitur autem in omnibus illis partibus, vt experientia docet. Constat tamen maxime vigere tactum in extrema cute. Ea namque primarium qualitatum differentias multo melius, quam alia corporis parte dignoscimus; quod singulis prouidentia factum est, atque nimietate sua animal perdere queunt, ea continuè ubi corpus attingunt, cauere possint, sed ex ipsa cute, ea magis sentit, quæ volæ manus inuolucre exhibet: vt aduertit Galenus capite decimo, libri primi, de temperamenti. Cuiusmodi id etiam à natura fuit, eo quod manu, vt communis instrumentum, ad res tangendi, & percipiendas utimur. Quod si quis bijugis primas in hoc sensu videt nervi deesse, respondendum visionem continui, quæ colore inuenit, magis sentire nervos, quia ad notiores, densioresque sunt: eum vero acutione sensu polleat ad qualitatum oppositiones distinguendas: quia nervus à temperie declinat ad frigida, hæc cum non ita cotis, quæ exactiorem medicocritatem obtinet.

Quod vero ad Aristotelem attinet qui tactum vel in solo nervo, vel in sola carne statuisse videtur, dicendum in primis, anteedere. In capite, ubi tangendi instrumentum à carne remouet, nihil ea de re absolute de finisse, sed more tantum dialectico disputasse. Ad illius verò argumenta respondendum, non ob eam tantum rationem à nobis tactum etiam in carne constitui, quod item carni ad motum illic sensum, sed ob easdem paulo ante explicatas. Item, non omnem sensum requirere medium externum; possitque eamem obiectum sibi impositum sentire, si non ea parte, qua obiectum proximè attingit, saltem alia nonnihil ab ea distante. Quia de re insectis plura, iam vero ea loca, quibus Aristoteles carni tangendi vim ascribit, ita accipienda sunt, vt eam carni inesse putet, non tamē soli.

F

ARTICVLVS II.

DE MEDIO TACTVS.

SED adhuc de medio tactus pauca dicenda. Quam autem potest vel de interno, vel externo medio. Porro nec requiritur, nec datur internum medium tactus paulo ante degeimus, cum asseruimus tam carnem, quam neruum illius instrumentum esse: tacto carni non organum

colligatur.
Tactum in
qualibet par
te corporis
in esse.

*Possimum
vigere tactum
in extrema
cute, magis
tamē in en
te vola.*

*Munus com
mune organum.
Obiectio.
Dilutio.*

*Explicantur
loca Arist.
circa organum tactus.*

num tantum, sed aliquo modo medium internum dicitur respectu aeris, quatenus hic illius interuenit ab obiecto alteratur, moueturq;.

Opinio A-
verro non
posse quid-
quid agere in
saculo nisi me-
dia aliquo
corpore in-
serte.

Circa externum putat Auerroes hoc loco necessarium id esse, contendens non posse quicquam agere in tactu, quin inter agens, & animal intermedium sit aliud corpus, vt videtur Aristoteles text. 113. & 114. docuisse. Quid si Auerrois opponamus aer, & aqua immediate animal attingunt, proxime in ipsum agere; atq; adeo non semper dari externum medium. Occurrit aerem, & aqua, eum sint loca naturalia animantium, in sua natura dispositione minime in illa agere, aut ab eis sentiri. Verum si aer, & aqua extra natium statum altitentur, & qualitates in tactu agentes fortiantur calida, & frigida corpuseula in sese admittendo; tunc animal ea corpuseula sentire, que tam immediate in ipsum agant, sed per aquam, ae. emve intermedium.

Rejicitur
haec opinio.

Hae tam sententia probanda non est, cum nequaquam sit negandum elementa, etiam in naturali statu, agere in animantium corpora, siquidem per excessum purarum qualitarum ea superant, & a vincente tam in naturali loco, quam extra illud, potest dari actio. Alioquin ne ipsa elementa, dum propriis continentur sedibus, in vicinia mutuo agerent. Cuius oppositum, praeterquam quod ex se patet, demonstratum a nobis alibi fuit. Itaq; asserendum posse aliquod externum corpus, vt aerem, & aquam immediate agere in sensum tactus, neq; tactum, quod similiter de gustu pronuntiandum est, requirere medium externum. Addendum praeterea cum Sancto Thoma, & Thome ad text. 114. cum Caetano cap. 10. Alberto M. tractatu 3. cap. 32. Nimpho, & alijs, posse corpora mollia sese immediate tangere. Vt vbi dura possint, continerentur; sic Namque praedicti antiqui arbitrantur non posse dura corpora in aere, & aqua ita applicari, vt neq; aer, neq; aqua media sint. Cuius oppositum defendunt Marcellus lib. 2. de anima cap. 91. Conciliator distinet. 42. Auerroes 6. Metaphysice cap. 3. Thurisanus 3. Techni eonm. 54. Apollinaris 2. de anima qu. 13. art. 1. Garbino in sum. lib. 1. tract. 7. qu. 12. 24. Scotus 2. de anima qu. 13. Quae dubitatio ita explicanda est, vt dicamus corpora dura, quae alias partes ca-

Corpora mol-
lia posse se
immediate
tangere.

Corpora du-
ra non possint

uas, alias eminentes habent, non posse ita iungi, vt in medio non sit aliud corpus, alioquin daretur in partibus depressis vacuum; ea vero, quae omnino complantata, ac leuia sunt, vbi ita, haud dubie posse; cum nulla ratio contrarium persuadeat. Quare cum Aristoteles proximo capite asseruit perpetuo interici aerem, vel aquam, dum in locis horum elementorum vna se duo corpora contingunt; id vel querendo, non autem aduerando dicit, vt quibusdam videtur, vel de corporibus in-

Aequalium superficialium Interpretandus est. *Obiectio.*
Siquis autem obiecit, etiam cum superficialia inaequalia sunt, non videri semper interceptum aerem in loco aeri, quia aliqui sequeretur aerem interceptum sustinere ingentem molem ferream subiecto lapidi incumbentem: quia item necedendum foret, cum tormentis bellica turrim deiciunt, totum illum impetum impingi: tum interuentu aeris intercepti, quod non videtur fieri posse; cum aer corpus sit adeo tenue, ac molle. Occurrendu erit, eum aliquae partes talium corporum sese immediate tangunt, eas sufficere ad sustinendum pondus impulsivum, & earum interceptu posse impingere impulsu, tum si non totum; partem tamen: simulq; partem aliam eiusdem impulsu (loquimur autem de parte extensua) immitti aeri interuentu qui, & si corpus molle, & tenne sit, tamen loci angustia interclusus necessario externum impetum recipit, eumq; transfundit in vicinum corpus. Sed addimus praeterea posse dari euentum, quo duo corpora omnino complantata, nempe duae tabulae, ita iungantur, vt inter eas maneat aer sustentans superiorem tabulam; oitrum si superior inferiori fecundum omniae partes simul conpuletur. vt lib. 4. Physicorum ostendimus. Sed nihil mirum accideret id tunc, cum aliter res habere nequeat, alioquin si tunc aer totus cederet, nihilq; eius in medio relinqueretur, opporretet totum aerem deluere simul esse in quouis parte tabularum primum non esse, quod est impossibile, vt loco citato didicimus.

QVAESTIO II. SIT NE VNVS TA- ctus, an plures. ARTICVLVS I. VARIAE PHILOSOPHAN- tium opiniones.

Sunt qui plures, sunt qui vnum tantum. *Plurimum com-*
modum esse tactum opinentur. Plures esse *hunc affec-*
inquit Theophilus cap. 39. Auerroes, *toris.*
& Aegidius com. 108. landunus qu. 17. A.
pollinaris qu. 40. Marcellus 3. de anima
qu. 13. Auerroes lib. 6. Natural. qu. 1. part. 2.
cap. de tactu M. Albert. 2. de anima tract. 3. vi. *Eorum argu-*
deturq; hae sententia concludi posse eo argu- *menta.*
mento, quo Aristoteles proximo cap. text. 107.
ad id comprobandum vltus fuit, videlicet, vnus
sensus circa vnam duntaxat contrarietatem
versatu; sed tactus non est ea vnam tantum,
sed circa plures contrarietates sese exercet
quandoquid em percipit calidum, & frigidum
siccum, & humidum; asperum, & terisum; durum,
& molle; grave, & leue; aliq; eiusmodi: non
igitur tactus vnus est, sed multiplex. Potest
que corroborari eius argumenti vis, quia

Posse quae la-
nia sunt, &
plana: non ve-
ro quae sunt
aspera, et in-
aequalia.

diuerſe cōtrarietates primæ, cuiusmodi ſunt contrarietates calidi, & frigidi, humidī, & ſiccī, ad vnum genus redigi de iueunt; vñz vñz ſpecie potentia vñus generis ſubiectum ex poſcit. Accedit quoddolor, & voluptas, quæ ex appulſu taſtuum qualitatū percipi ſolent, pertinet ad taſtum: dolere autem, & delectari videtur alterius poſſetis ſpecie diſtinctæ ab ea, qua ipſæ taſtiles qualitates ſentiuntur.

Diſſenſio inter eos, qui plures taſtus ſentiunt. At enim ij, qui hanc partem ſequuntur, in B plures taſtus ſentiunt, quod cōtrarietates vt Themīſtius, conſtituunt. & Auicenna; nō tamē hi, quod contrarietates ſint, explicant. Videtur autem Auicenna vñ ſenſum, ad quem dolor ex vulnerē, alium, ad quem titillationis ſpectet, conſtituere. Alij duos tantum ponunt, vt Aegidius vñum calidi, & frigidi taſtum ſiccī, & humidī. Commentator verō 2. Colligit, cap. 13. ponit taſtum titillationis; præterea taſtum ſtomachi, qui quidem eſt ſame, & ſitis. Et recentioribus etiam Cardanus lib. 13. de ſubtilitate quatuor taſtus diſtinguit: vñum primariū quatuor qualitatū; alterū grauis, & leui; tertium voluptatis, & doloris; quartū titillationis. At Caicemus hoc loco, etſi magis inclinet in partē, quæ plures taſtus facit, arbitrat̃ nihil certi in hac diſputatione affirmari poſſe, quodd potentia ex actibus, actus ex obiectis diſtinguatur, formalis verō ratio taſtuum obiectōū explorata nō eſt, quia neq; certa eſt formalis ratio, in qua duz primæ cōtrarietates calidi, & humidī, frigidi, & ſiccī conueniant. Quare cūm de ipſo diſtinctionis principio non conſtet, perperam quidquam ea de re deſinit.

ARTICVLVS II.

CONCLVDITVR VNVM TASTUM SPECIE TASTUM ESSE. Diluuntur rationes exiſtantiū plures eſſe.

Confirmatio huius ſententiæ. Nihilominus placet nobis ſententia, quam Attici interpretes, Simplicius, Plutarchus, & Philoponus, & vt videtur, Alexander ſecuti ſunt; videlicet, vñ tantum eſſe ſpecie taſtum; quam etiam Fernelius lib. 5. ſuæ Phyſiologiæ cap. 7. amplexus eſt: eandemq; probabilē iudicat D. Thomas prima. part. q. 78. art. 3. Poſteſt autē ea hanc in modum ſuaderi. Scīus, vt cōſtat ex ijs, quæ docuimus in queſt. de diſtinctione potentiarū, dicitur vñus ſpecie ab obiecto: ſi obiectū habeat vñ ſpecie rationē formalem: hæc verō obtinet, ſi rationem immutandi organi ſpecie vñā vendicat: atqui ita ſe habet obiectum taſtus. Igitur ta-

Qualitates vñæ eſt vñus ſecundū ſpeciem. Minor oſtenditur, quia qualitates tangibiles, quæ taſtus habent vñum obiectum ſunt, habent modū vñum organi

A immutandi, nō ſolūm quia nō exigūt mediū remotū, per quod ſpecies traierant: id enim etiam gultus cōmune eſt ſed quatenus in eo conueniunt, quod immutant complexionē primariū qualitatū, quibus animal conſtat. Vnde taſtus, ſenſus temperamēti dicitur. Nec reſert quodd præter quatuor primas qualitates, aliz quoq; ſub taſtū reſcendant, quarū non eſt temperamētū, ſaltem proximē, immutante. Enim verō vñitatis rationis in immutando organi taſtus nonnō ſecundū primas qualitates eſſumam debet: cūm hæ præcipuū taſtus obiectū ſint, reliquæ verō ſecundaria ratione ad eum pertineant. Hinc collige obiectū taſtus, licet materialiter ſpectatū non vñum ſit, ſed multiplex, & non vñā tantum, ſed plures cōtrarietates in ſe cohæbeat: formaliter tamē, ſiue prout taſtile eſt, vñū eſſe, petita vñitate ab eo immutandi organi modo, quæ explicuit. Vnde cūm potentiarū diſtinctiō ab obiectis ſecundum rationē formalem conſideratis ſumenda ſit, vt diximus, taſtus manet tangendi facilitatem vñam eſſe, non plures.

Ita patet quid reſpondendum ſit ad argumenta, quæ ex parte multiplici contrarietatum, circa quas verſatur taſtus, oſtendere nitentur non poſſe illum eſſe ſpecie vñum. Explicare tamen adhuc oportet quid exiſtendum ſit de dolore, & voluptate, ſame, & ſitis, & titillatione, quæ videntur etiam ad taſtum pertinere, & arguere in illo diſtinctionem ſpeciei: cūm ipſi actus adeo inter ſe diuerſi, & diſcrepantes.

Aduerte in dolore, & voluptate corporis (de his enim in præſenti agitur) duo ſpectari poſſe: nimirū actus ipſos dolendi, oblectandi; & obiecta horum actuum. Eſt autē obiectum, & cauſa iſtius doloris, mutatio notabilis facta circa primas qualitates, vt cūm manus aduritur; vel diuſio cōtinui, vt cūm quis vulneratur. Vnde Galenus 12. Methodi cap. 7. ita ſcripſit, Naturalis notitia nos docet vitū id corporis, ex quo ſit doliturū, aut cōtinuitatis ſolutionem oportere eſſe, aut alterationē aliquam. Quamvis de hac re non parum ſit inter auctores diſſidiū, dum alij abſtrahunt cauſam doloris ex taſtū p̃oguenētia eſſe diſſolutionem temperamētū duntaxat; alij ſolam diuſionem cōtinuitatis alij vtrumvis, quod nobis placeat. Obiectum autem, & cauſa prædictæ voluptatis eſt appulſus qualitatū maxime conuenientium, & aucto ſubſtinctum ſpirituum, atq; aliarum ſubtilium partium leniter ablandientium.

Igitur in primis iſti taſtum non eſſe hæc obiecta nō ſolūm pertinere ad appetitū ſenſituum, ſed ſimul etiam ad taſtum, diuerſa tamen conſideratione. Nam primæ qualitates taſtū petere poſſunt tanquam eius ſenſibile eſſe, quæ propriū, vñ planū eſt. Ad eodemq; pertinet rō ad appetitū diuſio cōtinui, & illaſque iſte ſpirituum, alijque motus locales, corporum tangentiū, tium,

modum immutandi taſtum. Taſtus dicitur ſenſus temperamēti.

Obiectum taſtus formaliter vñum.

Dolor, & voluptas, an ad taſtum pertineant.

Qua ſit doloris, & voluptatis cauſa.

Qua ratione dolor, & voluptas pertineant ad taſtum.

tium, non tamen ut sensibilia propria tactus, sed communia. Pertinent verò omnia hæc ad tactum, quatenus tangibilia sunt, sicque eius alium terminant, qui neque color est, neque voluptas. Ad appetitum vero sensibilem spectant sub ratione boni & mali præsentis secundum adum proprium doloris & voluptatis. Sicut enim appetitui sensitivo propriè conuenit ferri in bonum & malum sensibile; ita & circa ipsum delectari & dolere. Quod non competit sensui, cuius non est tendere in bonum, vel malum, quæ talia sunt. Itaque cum quis natus vrit, percipit tactus illam caloris intemperiem, ut est quid tangibile, simulque appetitui cooccupabile illatione illa, prout quoddam naturæ malum est, dolet, propinquantem sibi id prius phantasia sub ratione noxi & mali.

Quæ in irritatione repetitur, & quæ ex parte perineat ad tactum.
De visibili ratione Arist. in Problem. lib. 1. & 3. de Part. animal. cap. 10.
 Hæc de dolore & voluptate. Nunc de titillatione. In hæc duo inueniuntur; horro- quidam, quo refugimus attractionem; nonnulla voluptas ac delinitio, quæ accidit in quibusdam corporis partibus aciem sensus; ubi arteriæ nudiæ suis sinibus hiant, ut sub axillis & plantis; ad hæc enim, dum scilicet prurione magis rascunt, solent accurrere spiritus & copia prurientis materię, quæ suo actu ad voluptatem excitat. Ex his duobus horro- seu fuga attractionis, si fumatur, per sub- tractionem corporis, est motus localis, ut patet; si pro interno actu, est operatio sensui appetitus repudiantis. Voluptas autem illa similiter pertinet ad appetitum sensibilem, ob eam rationem, quæ paulo ante attulimus. At perceptio motus localis, quod spiritus & vis prurientis materię coexistit, refertur ad tactum, ut eius sensibile commune.

De fame & siti, & quæ ratione spectant ad tactum.

Quod attinet ad famem & sitim, de quibus in primo de Oritu & interitu, ex professione differimus: tria per earum quamlibet potissimum importantur; nimirum per famem diuulsi facta, præsertim in ventriculo, & dolor ex ea ortus, itemque appetitio calidi & siccī. Per sitim verò intemperies ex nimia ariditate, in faucibus & veniculo, & dolor, qui similiter ex illa intemperie nascitur; & appetitio frigidi & humidī. Si ergo de dolore & appetitione agamus, liquet tam pertinere hæc ad appetitum sensibilem. Si de diuulsiōne, quæ est motus localis, patet etiam spectare ad tactum, vel sensibile commune. Si de intemperie, pertinere quoque ad eundem, sed ut sensibile proprium.

Colligitur
 nō congruē ab aliquo multiplicari eas tactus, re vera ad eas multiplicandas non sufficiunt. Nam dolor & voluptas corporis, & actiones appetendi, vel repudiandi, sunt adus appetitus sensui. Ea verò tactilia, ex quibus hæc causantur, siue in quæ, ut explicatum fuit, tendunt; vel sunt sensibilia pro-

pria tactus, continenturque; sub quatuor qualitatibus primis, quas omnes ostendimus in modo mouendi subire vnam rationem specificam in ordine ad facilitatem tangendi. Vel sunt sensibilia communia, à quibus distindio potentie sumenda nō est, ut iam antè commonuimus.

QVAESTIO III.

UTRUM SENSIBILE POSITUM SUPRA SENSUM SENSITUR.

ARTICVLVS I.

AFFIRMATIVAE PARTIS

argumenta.

PARS affirmatiua huic controuersie. *Pro visu.*
 detur palam conuinci. Primum, quia quod ad aspectum attinet, vapor, siue humor in oculo intra corneam & crystalloidem egeret, cernitur, & cum digito oculus comprimitur, in tenebris fulgor quidam interius apparet, ut ipsi experimus, asseruntque Aristoteles in libro de Sensu & sensibili, cap. 2. Ac nō modo lumen externum, sed id etiam, quod pupillæ affunditur, contemur. Præterea, auditus sonitus, qui in aere congenito fit, per se sentit, odoratus subtiliorem fumidum, vel saltem odorem ab ipsa exilientem, & processus mamillares subeuntem percipit; & ipsi, qui lingua bilioso humore infecti est, nō ob aliam causam cibum dulcem, amarum æstimant; nisi quia ipsum gustatus instrumentum bilim sibi inhiat gustat, eaque vel aliorum saporum dignotione impeditur. Et eadem pars carnis & nerui, quæ prædictur, aut pungit, sentit.

Rursus pro tactu & gustu.
 Sed adhuc quod saltem tactus & gustus obiectum sibi impossitum percipiant, hunc in modum videtur concludi. Ideo reliqua sensibilia non nisi ex aliquantulo intervallo cognoscuntur, quia non nisi interuentu specierum à sensibus percipi queunt; species autem immediate iniectione potentij, cū sint nimirum etas, non sunt idoneæ ad sensationem administrandam; atque tactus & gustus non sentiunt per species. Non est igitur cur obiecta sibi coherencia non dignoscant. Minor probatur, quia si tactus per species sentiret, sequeretur manum, verbi gratia, sentire aerem eiusdem temperamentum, hoc est, æquè calidum, aut frigidum; ac ipsa est, cum tamen inter Philosophos constet, non nisi experientia qualitatū à nobis percipi. Consecutio ostenditur, quia nulla ratio est, cur manum obiectum æquè calidum nō sentiat, nisi quia non potest ab æquè calido alterari; at si per speciem caloris sentiret, eum hæc à minus calido.

do recipere queat, dandum foret, posse & quæ calidum sentire. Præterea idem in gustu probatur, quia si per speciem gustu: et lingua, experiretur acorem & acerbiteriam, nihil eius modi in se realiter percipit; quod non ita est; quin potius: ipso: acrem propria incisio: ne, falsum abstractione, acerbum corrugatione sentit; ut Plato in Timæo & Galenus libro 4. de Simplic. medic. facult. docuere. Accedit quod si sensu gustandi & tangendi fieret per species, possent hi sensus gustabilia & tangibilia absencia percipere; cum nihil impediatur, quominus ea ex aliqua distantia sui species in sensoria mittant.

ARTICVLVS II.

EXPONVNTVR DIVERSA

in proposita questione Philosophorum placita, & communis sententia deservit.

Opinio Scoti.

IN hac controuersia non parum inter se auctores dissentiunt. Nam Scotus hoc libro. quæst. 4. ait: Si res ad exactam naturam reuocetur, esset illud Aristotelis aientis, sensibile positum supra sensum non sentiri, verum quidem esse, si intelligatur de aspectu comparatio ad corpora opaca; hæc enim supra oculum constituta videri nequeunt, cum egeant luce intermedia ad traiciendam speciem. Quod si vel de reliquis sensibus agamus, vel de ipso visu collocato ad corpora translucida actu illustrata; falsum esse. Nec Aristotelem aliud voluisse, quam sensibilia supra sensum collocata, prout eum actione reali immutant, non sentiri: tamen percipiuntur, qua ratione eundem notionaliter afficiunt, suam illi imaginem inuendo. Alexander vero, teste Auicenna hoc loco & Medicorum nonnulli, opinantur tres duntaxat sensus, visum, auditum & odoratum, intestiectio medio inter obiectum & instrumentum, egeat.

Alexandri et quorundam Medicorum.

Communis sententia.

At commentator, D. Thomas, vietiue Caietanus hoc loco, Landunus quæst. 39. lauellus quæst. 50. Apollinaris quæst. 34. Ferrariensis quæst. 19. M. Albertus 2. part. Sum. de Homine, quæst. de Tactu. Aegidius tunc hoc locum libro 2. Hexameion, cap. 12. & plerique alij affirmant de omnibus sensibus verum esse, nullum ex eis percipere sibi impostum obiectum. Quod probant testimonio Aristotelis, qui id hoc in libro, cap. 6. text. 75. & cap. 8. text. 98. absoluit, ac sine ulla præscriptione docuit. Nec interpretatio Scoti ad aures Aristotelis est: cum is non affectu: sensibile impossibile sensui hoc aut illo modo sumptum non sentiri, sed neuiquam sentiri, id est, que medio aliquo opus esse. Præcipua vero

A ratio, qua prædicti auctores sententiam suam confirmant, est ea, quam articulo superiori perstrinximus; videlicet, quia ut obiectum percipi queat, exigitur accotummodatio quadam, seu proportio inter speciem obiecti, & potentiam: hæc autem proportio non certum inter speciem ab obiecto immediatè productam, & inter potentiam. Est enim species cum primum ab obiecto exilur, admodum crassa & conereta: eamque, concretionem paulatim in medio deponit, ut experimento constat, in specie visibili, quæ propter ea, quæ imbecilla acie sunt, quò longius producitur, còminùr habilis efficitur, quia paulatim attenuatur; cum illi ad cernendum crassiorè imaginem requirant.

Fundamentum sententia communis.

Quoniam igitur hæc sententia in Peripatetica schola communis est; argumentis, quibus eam in primo articulo oppugnauimus, satisfaciamus. Ad primum dicimus: Si quis humor intra oculum concreuerit, eum, qui crystalloidem occupat, non cerni, sed ab ea aliquantulum remotum. Ad secundum: Fulgorem illum, qui nocte conspicitur, cum oculus atteritur, diffundi quidem vsq; ad humorem crystallinum; cum visio non nisi illustrato medio fiat, non tamen videri secundum eam partem, quæ in organo insidet, sed secundum partem distantem, quod similiter dicendum est de quacunque alia luce quæ ad ipsum visum distensior in protenditur. Ad aliud de auditu respondemus, Bombum illum non exeat in organo, sed in cavitare aliqua prope tympanum existente. Id vero, quod ad olfactum pertinet, dissoluet, qui dixerit: Si quando odor secundum esse reale ad processum mammillares perueniat, non percipi secundum eam partem suæ extensionis, quæ est in organo, vel ipsum, proxime attingit, sed secundum partem adiunctam: quod similiter dicendum est de bilisio humore linguam imbuente. Non enim is gustari percipitur secundum eam partem, quæ attingit neruos, in quibus gustandi organum præcipue residet; sed secundum aliam ab eo distantem. Eodemque modo respondet soli et id, quod de tactu obijciunt. Nimirum sensorium tactus sentire plagam acceptam, non quasi percipiat ipsum sensibile partem, quæ ipsum proximè attingit, sed secundum remotam.

Responsio ad argumenta contraria paria.

ARTICVLVS III.

DISSOLVUNTVR ARGUMENTA pertinentia ad tactum & gustum: & alia quadam opinio proponitur.

Sperant adhuc argumenta ad tactum & gustum spectantia, quibus nonnulli Medicorum demonstratè ab se putant percipi sensibile

iuhret: & tamen definitione inter se distinguuntur: ita potentiam & organū esse idem subiecto; quia potentia indest organo: differre tamen naturā & definitione: siquidem potentia est forma accidentaria inherens corpori organum verō est substantia qualitate affecta.

d. Pars autem.] Duo quædam problemata dissolvit. Alterum est, cur excellens sensibile, ut præfulgida lux, aut vehemens sonus, facultatem hædit. Respondet causam esse, quia potentia exigunt temperiem quandam in subiecto, ac velut harmoniam, vt meli muneribus probe fungantur. Quare vt in cithara aliisque mulicæ instrumentis, si motu perturbato & acroni, quàm par est quantitasque diuturnæ temperies dissolvitur, nec harmonia sibi consistit; ita vehemens sensibile organum temperiem evertit, quā amissā, nequeunt sensus functiones suas conuenienter adimplere. Alterum problema est, cur plantæ nō sentiant, cum animatæ sint, & tactilibus qualitatibus, sicut animantes, affici soleant: quandoquidem valent, & frugesunt. Responderet quia earent ea primarium qualitatum temperie, ac ratione, quæ sensiterijs necessaria est. Inde enim fit, vt nec sentientem facultatem obtineant; nec organa idonea ad sentiendi munus, & ad vsum formatum abique materia.

*Quæstio.
Responsio.*

*Quæstio.
Responsio.*

*Nō aliquid
sensu carent
ab obiectis
sensuum pa-
tiantur.*

e. Unibasi.] Quia dixerat plantas recipere in se tactiles qualitates, nec tamen sensu polle-
re. Accepta inde occasione in controuersiam adducit, vnum aliquid expertus sensus à sensuum ob-
iectis, vt sibi, vno vel ab odore patiat. Argumentatur pro parte negatiua. Primum, quia cum
odoratus, verbi grati, & odorabile sint relata, nec odorabile, nisi respectu odoratus, nec odoratus
nisi odorabilis comparatione dicatur, non videtur posse quicquam præter odoratum, odore
affici. Secundum, quia ipsa sensibilia, vt lumen & tenebræ suo modo, idemque sonus, & alia id
genus non agunt in corpora sensu carentia, nisi ex accidente; vt sonus non per se terram con-
currit, aut arborem scindit: sed quia cum vehemēti aeris commotione iunctus est. Quare sen-
sibilia non nisi in id, quod sentire potest, & quatenus sensu præditum est agere videntur.

f. At enim.] Pro parte affirmatiua, quæ vera est, hunc in modum differt: Tangibiles qua-
litates, saporēs, cæteraque sensibilia habent vim agendi, etiam in res inanimatas: non est igitur,
cur nequeus possit eas agere, eisque passionem inferre. Quamuis non sit negandum,
quædam ex ijs, vt odorem & sonum non diffundi indiscriminatim per omnia corpora, sed
per ea, quæ earent terminis, & non manent, id est, per humida fluidaque; videlicet per aerem
& aquam, vt constat ex ijs, quæ in superioribus disputata sunt. Argumenta autem, quæ pro ne-
gatiua parte posuisti dubitationis adducta fuere, paruo negotio dissoluntur. Ad primum re-
spondendum erit, si odorabile & odoratus sumatur quatenus odorabile dicitur id, quod est o-
doratum cognoscibile: & odoratus facultas, quæ potest rem odorabilem cognoscere: tum odo-
rabile ad solam odorandi potentiam, similiterque odorandi potentiam ad odorabile tantum
referri: si autem odorabile accipitur, prout dicitur id, curus odor alicubi recipi potest, tunc o-
dorabile non referri tantum ad potentiam; sed etiam ad medium, quod odor à re odorifera re-
flicus excipitur. Ad secundum, licet sonus non effingat arborem, nisi ob vehemētem aciem a-
gitatiouem, quæ vrhitur, tamen eundem sonum per aerem re ipsa etiam diffundi.

g. Quid aliud.] Contra id, quod antè definierat, etiam aerem odorem recipere, ita obij-
cit: Odoari est odorem recipere: atqui inter medium corpus reijcit in se odorem: igitur odo-
ratur, atque adeo sentit. Huic obiectioni occurrat: Odoari esse subiectum ita pati, vt odorem
sentiat, quod aeri non competit.

QVAESTIO VNICA.

VTRVMNE SENSVS AB

excellenti sensibili lada-

tur, an non.

ARTICVLVS I.

DISPUTATUR PRIMO PRO

parte negatiua: sed affirmatur af-

firmatiua pars qua-
sitiua.

h. Argum.

QUOD negatiua propositæ quæstionis
pars vera sit, huic argumentis videntur
ostendi: Potentia omnes nariua pro-
pensione ad obiecta sua inclinatur, non mi-
nus, quàm ad operationes, quibus in ca-
rentur; sed nihil inclinatur ad id, à quo lædi-

Atur; eum omnia propriam ament incolumi-
tatem: igitur sensus nec ab excellenti, nec ab
villo alio suo obiecto lædi potest. Secundum, *h. Argum.*
Eiusdem est lædere & corrumpere; eum læ-
sio ad corruptionem ducat, sed nihil corrup-
pitur, nisi à contrario, vt docuit Aristoteles li-
bro de Longit. & breuit. vitæ, cap. i. Igitur sen-
sus non nisi à contrario læditur: atqui sensi-
bus, sicuti & reliquis potentijs naturalibus,
nihil est contrarium: nihil est ergo quod sen-
sui læsionem afferre queat. Tercio, *h. Argum.*
B agunt in sensus per suas species: sed hæc nul-
lam realem edunt actionem, quæ vel organi
temperiem immutet, vel sensum labefactent.
Non possunt igitur sensui nocere. Probarur
minor; quia imagines habent esse imperfec-
tum & diminutum, cum à natura verum, quas
representant, degenerent. Unde earum esse à
Philosophis non simpliciter reale dicitur, sed
y notionale,

nonale, quasi medium inter esse reale & rationis. Quo fit, ut species caloris non videatur posse calorem generare; praefertim cum ipsa deterioris notae sit, quam calor. Similiterque sese habent reliquae imagines comparatione rerum, quas potentius exhibent. Quotid, Intellectus, quod res, in quam contemplationem incurritur, nobiliores sunt, eò maiorem caput voluptatem; & illustriorem obiectum perceptione non modò non laeditur, sed ad alia cognoscenda magis acuitur, & expeditur. Vnde à causis ad effecta, & à substantiis ad accidentia progreditur; sed quoad hoc eadem est ratio in intellectu, ac sensu. Igitur sensus nullam ab extrinseco sensibili percipit laesionem.

Conclusio affirmativa.

Verùm quòd excellentia sensibilia sensus laedant, & interdum omnino labefactent, docuit Aristoteles supradicti capite, text. 123 & suis cap. 7. lib. 13. text. 141. D. Thom. in disputatis, quòd de Anima, artic. 8. Galenus libro de Viu partium, aliique auctores; idemque experientia constat. Nam cum apta organi compositio, sine qua fieri nequit, ut sensus vigeat, aut propriis deficiant munibus, non solum in figura congruenti & idonea; sed etiam in quadam primarium qualitatum symmetria & moderatione consistat: hæc autem excedendum sensibilem vi, ac vehementi immutatione penitus, aut ex parte destruat; consequens fit, ut sensibilia ipsam quoque potentiam in organo resistentem, vel aliquantulum vitent, atque à perfecta sua operatione impendant. Quod similitudine studium ab Aristotele adducta edisserit Themistius hoc in libro, cap. 42. suæ paraphrasis in hunc modum: Constat, inquit, exuperantiam sensilis perniciem afferre sensui. Nam si vis maior ingruat, quam vi sustineri à sensu possit, necessarium est eius partem intentum sequi; quia temperamentum & ratio soluitur, desinitque. Nihil enim aliud temperamentum est, quam mensura quædam & modica mediocritas. Omne verò moderatum sub immoderato dissoluitur; ut modulatio in fidibus aut cantu, si choræ voces; aut validius obgravescent, aut impenitus euidibus, quam intentionis & concentus ratio postulat, protinus dissidere incipit, mox & confusio tota confunditur. Hæc ille.

ARTICVLVS II.

PARTICVLATIM EXPLICATVR
quo pacto singuli sensus ab excellenti sensibili laedantur, solunturque, argumenta initio propostia.

Quo autem pacto singuli sensus ab excellenti sensibili obzadantur, facile intelli-

A gi potest. In primis enim lux, quæ suapte ingreditur caloris parens est, si nimia sit, multum caloris oculo imprimitaque ita organi ieriperiem immutat, tum præterea eiusdem caloris vi partes materię dirigregat, ac viam aperit, quæ foras exiliant spiritus vitales, sine quorum ope administrari visio nequit. Sic autem interdum ad cæcitatem usque peruenit. Cuius rei illustra ierest exempla Galenus, lib. 10. de Viu partium. Quod vehementi, inquit, splendore oculi nostri offenduntur, ducuntur id quidem milites Xenophonis, qui per multam niuem inter facientes, vehementer æsi oculis fuerit. Experti sunt etiam idilli, qui ex obfussummo carcere in splendidiissimam domum calce illarum & laugiam à Dionysio Tysano repente ducti, subito oecæcabantur, minime repentinum illum oculum splendide lucem ferentes. Quæ merito sanè pidores, eum pingunt in coris albis, à quibus visus offenditur, colores fuscis, ac cæruleos opponunt, in quos subinde intuentes recreant, atque resistent oculos. Similiter ophthalmia labarantes offendit lux, & redarguit; qui iamem fuscæ & cæruleæ sine doline intuentur. Iam verò si Solem ipsum, explicatis & ingenuiuentibus oculis inuerti velis, illos eeleriter perdes, ut colligit multus, qui per eclipsum Solis, fixis oculis ipsum eum intuerentur, nonne affectum eius cupientes, prius sunt occæcati. Hæc ex Galeno. Addit quoque M. Alberius tract. 4. cap. 9. eam tenebras suo modo aspectui officere, quatenus in tenebris ob læminis & caloris abientiam spiritus in anima fere abundi; ac nimia frigiditas partes oculi eegit, consupatque, ita ut aliquando recuperari aspectus nequeant.

Vi visile a spectum la-dan.

Ex Galeno.

Pidores vs oculorum of-fensionē de-clinent.

Quod ad reliquos sensus attinet, nocet auditui ingens sonus ob vehementem aeris sui ab obia. commotionem, quæ vehitur. Vnde teste Plin. lib. 6. Natur. hist. cap. 29. Nilus ubi ex altissimis montibus præcipitat, fragore accolas surdos reddit. Olfactui etiam, teste Aristotele lib. 2. huius operis, cap. 9. text. 99. nocent odores admodum granci, ob excedentem calorem fumidæ exhalationis, quæ interdum visque ad processus mamillares deuehatur. Denique tactum & gustatum laedunt acutilla & gustatilla, propter caloris & frigoris, aliarumque eiusmodi qualitatum experiantiam. At enim quemadmodum excedentia sensibilia sensibus offensionem inducunt, ita eosdem mediocritas oblectant; ut color herbaceus, visum; attemperatæ voces, & in numerum compositæ auditum; atque ita in ceteris res habet.

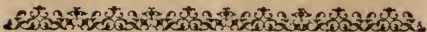
Nunc argumenta initio propostia diluamus. Ad primum, concessa maioris propositione, respondendum est ad minorem, nihil naturaliter inclinari in id, à quo per se laeditur; obiecta verò sensuum non laedere sensus per se, sed ex accidente, eum ad exuperantiam dellerunt,

a. defleunt, organumque laedunt. Ad secundum, concessa item maiori, dicendum est potentias sensitivas non habere contrarium: nec etiam per se corrumpi, sed soluta organi tempeste: hanc autem euertere excessu, qui medietati, in qua temperies consistit, aduersatur.

3. Ad tertium variè solet responderi. Sunt qui putent etiam species sensibilibus laedere per se, progignendo qualitatem, quæ organum dissoluat; quia quamuis diminutum & imperfectum esse obuiant; tamen, ut sunt instrumenta obiectorum, à quibus emittun-

tur, eam vim sortiri queunt. Hæc tamen sententia, ut alibi ostendimus, minus probabilis est. Igitur alij, quorum amplectimur opinionem, aiunt, species non per se, sed ratione aliarum qualitarum, quæ ipsas conitantur, & ab obiecto vnâ trahuntur, eiusmodi effectus edere. Ad vltimum dicendum est, non laedi intellectus illustrium rerum cognitione: quia non est potentia inherens organo corporeo, cuius temperies ingruentium qualitarum excessu euer-
ti possit.

LIBRI SECUNDI FINIS.



IN
TERTIVM LIBRVM
ARISTOTELIS
DE ANIMA,
PROOEMIUM.



POSTquam Aristoteles primo libro anime naturam ex veterum placitis, non tam quid sentiendum, quam quid non sentendum esset explicans, indagauit. Et in secundo collectam atque inuentam animæ definitionem proposuit, deq; eius potentijs & functionibus multa subtiliter & accuratè differuit: nunc cetera, quæ ad suscepta materia absolutionem pertinent, non minori diligentia & studio persequitur hoc libro, qui in quatuor partes distribuitur. In prima, quæ vno capite absoluitur, agit de numero sensuum externorum, de quibus libro superiori sigillatim disputauerat. In secunda, duobus capitibus consenti, exhibet tractationem de internis sensibus. In tertia differit de intellectu, à quarto vsque ad octauum capit. In quarta à capite mono vsque ad finem libri, principium progressionis animantium pertrahit. Est tamen de huius libri exordio non parua inter expositores dissensio. Namque Auerroes, M. Albertus, Aegidius & Caietanus tria priora capita ad secundum librum pertinere volunt; atque hunc à quarto capite inchoari. Verùm nostram distributionem, quam præferunt Græci exemplaria, quæ nunc vulgò recepta est, sequuntur Philoponus, Themistius, Simplicius, Boetius, Dinus Thomas, Theophilus, Argropilus, & alij.

Distributio huius libri in partes quatuor.

Dissidium de exordio tertij libri.

QVAESTIO VNICA.
SINT-NE QVINQUE SEN-
sus externi, an non.

ARTICVLVS I.
VIDERI PAUCIORES:
videri plures esse.

Primū arg.
quod sensus
pauciores
sint.

Subijciemus primum aliquot argumenta ad minuendum numerum sensuum: deinde alia ad eundem augendū. Primum sit. Sufficit vna, eademque; virtus influens ē cecrebro, quæ in oculis edat actum videndi, in auribus audiendi, atque ita in cæteris organis cæteras functiones, non secus atque vna virtus motiva sit est ad quantitas diuersas chordas mulici instrumenti: & idem spiritus ad inflandas plures tibia, & concertum, atque harmoniam exhibendam: idemque Solis influxus ad generandum hic hordeum, illic triticum pro varia materię dispositione. Nō est igitur cur plures virtutes externæ sensuius ob plura munia in diuersis organis constituatur.

2. Argum.

Secundū. Aristoteles ex instrumentis probauit sensuum numerum esse vnum tantum: modū est instrumentū omnium sensuum externorum, nempe cerebrum: ergo vnus tantum est externus sensus. Probat minor, quia perceptio sensibilium non videtur fieri nisi in cerebro, quod in visione ex eo ostenditur, quia interdum sano, & integro oculo impeditur actio videndi propter solam obstructionem nervi optici: cecit non nisi quia tunc nō datur transitus speciei visibilis ad cerebrum, sine qua facultas ibi residens visionem edere non potest. Quare non videtur actio inveniendi fieri nisi in ipso cerebro, quod similiter de reliquis externorum sensuum muneribus dicendum erit.

3. Argum.

Tertium. Vt se habet intellectus ad intelligibilia, ita sensus ad sensibilia: atque intellectus rōs multiplicatur secundum diuersas vires respectu intelligibilium: sed vna, eademque facultas omnia intelligibilia comprehendit, ergo & vnus sensus omnia sensibilia: quod si non vnus omnia simpliciter, saltem vnus externus omnia sensibilia externa.

4. Argum.

Quatum. Tot numero habentur sensus, ut auctore Aristoteles proximo superiori capite, quot insunt in animalibus perfectis: atque in his nō virtutes quinque deprehenduntur: non ergo tot constitui uendi sunt. Probat minor, quia multa sunt perfecta animalia, quæ omnes habent sensus, ut Echini, qui, ut ait Aristoteles lib. 4. de hist. animal. cap. 8. non videtur olfacere, itaque quæ visu caret: quod item de balz nis videtur dicendum, quæ recte Philo-

Musculus oio lib. 9. cap. 6. piscinalis, quos musculos *balena* vada vocant, praeiis ducibus, & quasi oculis vtuntur, prænatis de tur, alioquin vada traher. Vnde est illud Claudian lib. 2. in Eutropium.

Sic vnit in vper amisso pisco fodal
Belma, falcandae qui prauis edocet vndae,
Immensumque pecus paruo moderamine tande
Temperat, & tanto consumit sadera monsi 10
In contrariam vero partem, quod plures sensus, quam quinque, constitui debeant, hunc in quod sensum ostenditur. Necessariū danda est alia. Plures sensus. Quæ facultas sentiens, cui incumbat ad eite re ad obiectum, in quo singuli sensus sciuntur: ergo datur alius sensus externus præter quinque vulgatos. Antecedens suadetur, quia sæpe oculi, exempli causa, rei visibilis imaginē cōsignati sunt: & tamen nō eliciunt visionem haud ob aliam sanē causam, nisi quia nō aduertimus, quare aliquem oportet dari sensum, ad quem aduertitur officium spectet. Quod verò hic non sit ipsa facultas videndi, ex eo ostenditur, quia actus potentia videndi est sola visio: aduertitur aut ministerii non est visio, cum illam naturæ ordine antecedar.

Item magnitudo, figura, & alia, quæ sensibilia communia vocantur, non sunt sensibilia per accedens: sed per se, vt proxime docuit Aristoteles: sed diuersitas specificæ obiecti, quæ per se cadunt sub potentias, inducunt illis discrimen specificum: magis cum magnitudo. v.g. quæ est sensibile per se, plus differtat à colore, quàm sonus, non minus requirit aliam potentiam distinctam, quæ percipiat, atque ad id plures dabantur externi sensus, quàm quinque.

ARTICVLVS II.
REVERA NEC PLVRES, NEC
pauciores sensum externos esse,
quàm quinque.

Nihilominus de communi tam philosophantini, quàm non philosophantini voce asseriendū est, quinque esse externos sensus, non plures, neque pauciores. Tot constituit Aristoteles proximo capite, Auctori operis de secretionē sapientia secundum Aegyptios libro 2. capite 9. Plato in Theæteto, D. Damasc. libro 2. Fid. capite 18. D. Greg. Nyss. orat. 6. in cant. D. Ambr. in Apoc. 18. D. Aug. lib. de quant. anim. c. 13. D. Greg. in Ezechielem homil. 17. D. Hieron. in Psal. 141. Origenes homil. 3. in Leuiticum, & homil. 3. in Cant.

Potè hunc numerū conatur stabilire Philoponus auctoritate Platonis ex numero corporum simplicium. Nam si corpora simplicia quinque sunt, & propter ea figuræ solidæ quinque, nempe pyramis, cubus, figuræ octo, duodecim, ac viginti laterum: oportet quinque sensus esse, quibus ea cognoscantur. Eodem numero distinguit D. August. lib. 3. de Ge. gress. ex quænes ad Iteiam cap. 5. ducta à quatuor modis suorum elementis consideratione: huc in modum. sc.

Quoniam

Quoniam sentire non est corporis, sed animæ. A per corpus, licet acutè diffusetur secundum diuersitatem corporeis elementorum sensus esse corporis distributus: anima tamē, cui sentiendi vis inest, eūdem corporea non sit, per subtilius corpus agitatur vigorem sentiendi. Inchoat itaque motum in omnibus sensibus à subtilitate ignis; sed non in omnibus ad idem peruenit. In visū enim peruenit represso calore visq; ad eius lucem. In auditu visq; ad liquidiorē aërem calore ignis penetrat. In olfactu autem transit aërem purum, peruenit visque ad humidam exhalationem, unde crassior hec aura subsistit. In gustu autem transit, & peruenit visq; ad humorem corpulentiorē: quo etiam penetrat, ac traiecit, cum ad terrenam grauiter peruenit, tangendi vltimū sensum agit. Hæc ex placito D. Augustini. Si tamen magis dilucidē, & accommodatē ad ea, quæ in hoc opere tractata sunt, loqui velimus: licet ibi ex quatuor mundi elementis sensum numerum deducere, dicendo olfactum respondere igni propter calorem, & siccitatem; auditum aëri propter tympanum: visum aquæ propter humorem crystallinum: tactum, & gustum terræ propter crassitudinē. Sed tam hæc, quā Philoponi, & D. Augusti rationes, probabiles tantum sunt: ac non tam numerū sensuum confirmant, quā ob analogiam, & similitudinē quandam, alijs corporibus accommodant. Imò nec nisi probabiliter eundem suadet tripartita illa ratio Aristotelis, quā in contextu exposuimus, ducta ab obiectis, ab instrumentis, à medijs: quæ etiam vberius enarrant. M. Albertus 2. part. 6. de hominē in tractatu de sensibus, & A. sensus 2. part. qu. 66. membro 2.

Probatio D. D. antem Thomas 1. p. qu. 78. art. 3. minūs probans alia argumenta ab organis, & medijs

Thema.

Lege etiam

D. Th. in 2.

d. 2. q. 3. art.

2. ad 5.

Duplex im-

mutatio na-

turalis, &

spiritualis.

petitur, eundem numerū confirmat ex modo, & varietate, qua sensus, qui potentia non solum actiua, sed passiuus etiam est, ab obiecto sensibili mouetur, hoc scilicet patet: Duplex est immutatio, vna naturalis, alia spiritualis, siue intentionalis. Naturalis dicitur, qua forma immutantis recipitur in passio secundū esse naturale, vt calor in re calefacta. Spiritualis vocatur, qua forma immutantis recipitur in passio secundū esse spirituale, hoc est per suam imaginem, vt per speciem coloris in pupilla. Igitur ad immutationē cuiuslibet sensus requiritur immutatio spiritualis in organo: alioquin nulla dabitur sensus. Sed est hac in re vaestas. Nam vel obiectū intentionaliter tantum immutat medium, & organū, & est obiectum visus: aut realiter, & intentionaliter vtrumque & est obiectum tactus, & gustus: in quibus adhuc est discrimen. Nam tactus necessariō immutat secundum qualitatem, quæ ei propriè obijciuntur, vt secundum calorem: non ita verò organum gustus, non enim oportet, vt lingua hat dulcis vel amara, est

requirit præuiam humectationem, vt percipiat sapor. Deniq; aut obiectum immutat medium, aliquāque partem illius realiter, organum verò intentionaliter, pertinetq; ad olfactum, modo tamē dissimili. Nam vel exigit præuiam alterationem, & est odor pertinet ad olfactum: vel præuiam motum localem, & est sonus spectans ad obiectum auditus. Etenim, vt odorabile odorē spirat, saltem ordinariē, requiritur calefactio: & sonus collisione quadam fit. Cū igitur rot sit externi sensus, quot sunt modi, quibus illi à proprio obiecto immutari possunt, & hi sint tantū quinque: patet quinque, esse externos sensus, nō plures, pauciores vè. Hæc etiam confirmatio non demonstratiua, sed probabilis tantū habetur. Ac duntaxat ostendit nō dari plures sensus per naturam. Non videtur autem negandū posse diuina virtute plures esse; Quæ admodum, & plura sensibilia, quæ diuerso modo organa immutant.

Ac superius quidem probatio D. Thomæ ab eius scđatoribus descendit. Verū, vt loquamur & conuenienter ijs, quæ statimus cum de singulis sensibus ageremus, aliquando diuersiūs à nobis ea ratio componenda erit. Nam tactus, & gustus, vt sunt crassiores ceteris sensibus, ita videntur per se immutari realiter ab ipsamet qualitate, quæ sentiunt: differre tamē, quòd alter immutat secundum qualitatem aliteratua m complexionis, vt superius diximus: alter non, ideo requirit illam antecedentem humectationē. Præterea obiectum olfactus, & auditus, probabile est, aliquando immutare organum, etiam realiter eū videlicet sensorium existat intra spatium, per quod realiter diffunduntur odor, & sonus. Quibus positis hūc in modum, astutendus erit sensuum numerus. Vel obiectū sensus immutat medium, & organum intentionaliter tantum; pertinetq; ad visum: vel realiter, & intentionaliter simul vtrumque, & quinque, sentitue pertinet ad tactum, & gustum; eo tamen iuramento, quòd obiectum tactus immutat medium, per se secundum qualitatem alterationem temperamenti; obiectum verò gustus secundum aliam qualitatem. Vel immutat medium partim realiter, partim intentionaliter, & organum per se quidem ac semper intentionaliter; aliquando verò, & quasi per accidens, etiam realiter, spectatq; ad olfactum, & ad auditum, eo discrimine, quòd obiectum auditus immutat secundum qualitatem, quæ requirit ad sui productionem motum localem; obiectum verò olfactus, secundum qualitatem, quæ deponit præuiam alterationem. Siquis autem collectionem hanc ex eo calumniatur, quod ponamus visum intentionaliter tantum immutari ab obiecto, cum lux illius quoque realiter afficiat. Respondendum erit, propter eā de loca nullam nobis curam fuisse, quia ea non tam vt obiectum

Alia consp.

maius.

Colligitur

numerus

et quinque, sen-

tium vter-

num.

visus, quàm ut ratio, qua obiectum percipitur, communiter solet cōsiderari: adde illam cum sic immutat sensum, rationem obiecti minimè sustinere. Pater igitur externos sensus quinque esse, nec plures, paucioresve admitti debere.

Tactus esse origine, & necessitate primum, dignitate verò vltimum.
Legē D. Th. in q. disp. quæstione de anim. art. 8.
Sensus dignitatem ordinem numerant.

Est verò tactus inter omnes sensus origine, & necessitate primus, quia peculiariter radicem habet, in primis qualitatibus, quarum temperies est prima dispositio ad animam, primumq; vitæ fundamentum, qua dissoluta, & tactus superfluo, & animal perit. Et eod quidē sensus hic plurimum etiam confecti animalibus; quia eius opera possunt primarum qualitatum nimietatem cauere, quarum excessus intentu affert; sed idem tactus dignitate vltimus est, vt ait Ptoleus. Commento tertio in Timæum; quia maximè crassus est, & corporatus. Vt verò tactus vltimus, ita primum dignitatis locum obtinet visus, secundum auditus, tertium odoratus, quartus gustus, quintum tactus, quod ex ijs, quæ hæcenus à nobis sigillatim de sensibus pertractata sunt, facile quæ uis intelligit.

Tactus, & gustus animalibus omnibus communis.

Non insunt omnes sensus cunctis animalantibus, & sic tactus, & gustus omnibus conueniant, etiam quibus nullus alius, docente Aristotele hoc in lib. c. 12. tex. 2. & in lib. de sensu, & sensib. c. 1. Nam gustus, de quo postea esse dubitatio, ostens etiam competit, alijsq; eiusmodi, quæ marinis scopulis adhærescunt, & inter plantas, atq; animalia, quasi media, & ambigua sunt, vt inquit Aristoteles lib. 1. de gener. anim. c. 10. vnde à Græcis *quædam* est, plantarum animalia dicuntur. Reperiunt autem in his gustatum, illud argumentum est, quod non omnes promiscuè saporē appetant, vt notauit Plinius lib. 10. naturalis historię c. 71. Quod si superiori lib. cap. 10. q. 1. ait 2. ad finē huiusmodi animalia gustu destituta esse diximus, id intelligendum est de gustu perfecto, de quo solum loquebamur per comparationem ad tactu; quem nulli non animalium perfectissimi concedit Aristoteles, hic autem gustus tantum imperfectus illis, inchoatusq; tribuitur. Obseruit autem hic sensus ad vitæ, vt pizuius explorator alimentis: ac quemadmodum olfactus prægustator est gustus, ita gustus ventriculi, & nutritorq; facultatis.

Cum autem sensus animalibus, partem ad incommoditatem seruandam, partem ad vitam commodius agendam à natura dati sunt, homini tamen peculiariter conferunt utilitatem propterea quod per eos diuersa rerū similitudo ad intellectum cognitionē in mentem penetrabit. Quod nonnulli explicant similitudine ciuiatis, quæ consuetum hominum turbam diuersis aditibus recipit, & ob id etiā sensus animi sensib. diu consueuerunt, per quas tamen nō solum cognitio, sed & virtutum natiuitas, & negligentia vicio non raro incitat. Vnde illud D. Hieronymi lib. 2. aduet-

sus Iovinianum c. 7. si Circeniam quispiam delectetur, si athletici certamine, si histrio. Inuide- num mobilitate, si splendore gemmarum, & ita id genus alijs, per oculos fenestras animæ capta libertas est: & impletur illud propheticum, Moysi intrauit per fenestras.

Obseruandum est quod ex paulo antè dictis sequitur, animaduertitq; D. Thomas prima 2. q. 35. art. 2. ad 3. & M. Albertus lib. Metaph. tract. 1. c. 4. licet bruta animalia sensus functiones nequaquam solius cognitionis gratia exerceant, sed ad necessarios, vitalesq; agenda, aut noxia declinandam: hominem tamen solius cognitionis studio sensum nihileno frequenter vt ad sciendum comparandum, & quia scientia, aut doctrina, aut experientia adipsit, ad illam quodam audit. *Destringam dicunt, experitum, ad hanc verò aspectum commodiore, rienti, asperitoremq; esse, vt constat ex ijs quæ docet illi communi Aristoteles lib. 1. Metaph. cap. 1. & lib. de sensu, & sensib. cap. 1.*

Quæritur num sensus externi belluarum, tam bellicus & hominum, vt aspectus inter se, similitudo; voluit sensus olfactus, distinguat speciem, responderet lam. hominū, & bellicus distinguit, immo sensum nō nisi æqui belluarū specie vocē ijs conuenire, eo quod humanus sensus cie distinet in se ipsum reflectatur, quod belluino nuntiat. Verū neque hæc sententia probabiliter, nec, eius ratio momentum habet. Nam cum hominis, & brutorum sensus in eadem obiecta ferantur, & ab eis eodē modo immutentur, non est cur inter illos distinctionem ponatur. Piz: eia, nullus sensus, siue externus, siue internus, sensu hominis, seu bruti supra se ipsum redire, aut reciprocatur, vt progressu patet. Sunt itaque eiusdem speciei, etū perceptione accidentaria differant. *Eis sola accidet, demariaper Nam homo, vt alibi perstrinximus, reliquis sectione dimanantibus tactu, gustuq; excellit: tamen fingui.*

Quandoquidem aquiræ perspicacius vident, talpæ acutius audiunt, vultures & canes sagacius, eminentiusq; odorantur. Sunt qui dicunt canē vinci hominem gustu à Pyrogeusto Indico animali. Item ad aianens tactu. Vnde vulgatum illud.

Nos aper amdit, lynx visu, simia gustu, Fulus odoratu, præcedit aranea tactu.

Tenenda tamen est communis philosophorum sententia, quæ tradit Aristoteles lib. 1. de hist. & gustu historia anim. c. 15. & lib. 2. huius operis cap. 9. cateris animalibus, 9. 4. docens hominē tactu, & gustu omnibus excellere animalibus. Cuius rei causa ualere est, quia bonitas tactus, & gustus, qui tactus quidā dicitur, p. ouenit ex bonitate temperamenti hoc aut præstantius homini, quàm exteris molis darum est, vt in libris de ortu & interitu ostendimus. Quare quod de simia, & aianca caniu in eo carmine, & perice, non vt philosophice dictum est, debet. Existimari verò a quibusdam iuri- miam eximio gustu piz diu esse, quod dum

*Soluntur
qua de mi
a de anima co
suscipiunt.*

concedit, gesticulationes edat indices magnę voluptatis, quam gustando percipit. Similiter et eduntur aianem singulari tactu polle-
re, quod vel leuissimum bestiolam in rete inci-
dentis motu etiam in extrema plaga persenti-
scat. Verum hæc nihil probant. Nam simia,
vel alia gesticulatione et animi al. ita & in ci-
bro sapiendo. tunc vero plus, quia tunc magis
obediatur. et si non per al. animantibus.
Quod verò ad aianem spectat ex Alberto Ma-
gno colligitur eam minus perfectum habere
tactum, quod fingit sit temperamenti. & vi-
scosa abunde hi meditare, quæ tactu obscu-
rum, hæc, etiam; red dicit. Nec mirum quod ex
de tem per in e vestigio sentiat, eum quia
semper in insidiis est, & quasi ex insinuat
obscuro in quia tam et in hlo. et in x. ua-
bil de uen flamma. relia; explicat am ciu-
dita subtilitate. et in opus quo quouer-
sim in eas suspenderit, ut eisi tactu exquisito
non polleat, facile eam suspensi talia tremor
existeret. Adde perstanti tactus nō motus, sed
primarum qualitatum perceptione estimari.

*Lib. 26. de
animalibus,
et 2. part.
de homine
et 2. de, et
fibus.*

ARTICVLVS III.

DILVTIT PRIMUM AR-
gumentum primi articuli. Statuitur contra
medicos externos sensum non esse vir-
tutes influentes, sed in-
genitum.

*Medici con-
sistentur sen-
sus externos
et virtutes
influentes a
cerebro per
modum ira-
diationis.*

Superest explicatio argumentorum quę in-
no propoluitur, sed pro solutione primi
aduertendum, Galeni lib. 6. & 7. se per acius
Hippocratis, & Platonis, aliorumque medicorum, i-
nari sensus externos non esse potentias inge-
nitas organorum, quasi in eis fixæ sint, sed esse vir-
tutes influentes à cerebro per modum cuius-
dam irradiationis. & tandem dicitur in or-
gano manere quæ diu durat operatio. Itaque
sociæ et in eis non habere in oculis po-
tentiam virtutis, in cerebri artibus autem in sed
dilatari eas et cerebro quoties videri, quoties
audiri. Hanc sententiam ex eo statim conatur,
quia obstructa via, per quā cerebrum externis
sensibus sese comunicat, omnino eorum actio
cessat. Quod si quis respondeat sensui tunc
sensus, non quia impeditur actio illius virtutis
influens; sed quia occluditur meatus,
per quos spiritus animales ad sententiam de-
vehuntur. respondet hanc ex eo esse, sunt,
quia fieri potest, ut in organo non desit alium
spiritum, copia v.g. cum quis dormire incipit,
& tamen sensus nequaquam functionem suam
edere valeat. Quæ aliam quid desiderari in
organo, ob cuius desectum non sensus; in
vires non posse esse, non inueniuntur quæ oportet
hæc de eis de ipsis. Ea igitur virtus est;

*Argumentum
pro sensu
sensu.*

A quæ sensuum functiones, tanquam immedia-
tum earum principium, exequitur.

Hæc sententia licet in schola medicorum *Radum esse
pro certa habeatur: videtur tamen a veritate medicorum opi-
nionem proba-*
aliena. Ac primum quantumuis medici com-
municatione illam influentis à cerebro vir-
tutis orienti iustitiam, ac specioso nomine irra-
diationis simili omnino rem ipsam in obsequio
relinquunt, nec eam ab argumentis defendunt.
Impugnatio enim si vti radiatio Solis est pro-
ductio radii in medio diaphano, ita comuni-
catum radii est productum virtutis sensitivæ in
eo parte animantis; sequitur quædam modum
vna pars lucis generat aliam in diaphano; ita
vnam partem potentis sensitivæ generat aliam
in eo parte animalis; quod, est in philosophia
inanimata. sequitur etiam, Quædam modum
quæ lux plus distat à lumine solis, tanto est re-
missior, ita virtute sensitivam, quanto est in
parte corporis remotior à cerebro, tanto est
imbecillior, et minus efficax. Cõfiscu-
tio probatur, quia omnia, quæ ad eum modum
producantur, extendi solent in infinitum dif-
formiter, ac sensum debilitantur vsque ad non
gradum. Consequentia autem illa radii inde ostē-
ditur, quia tactus, vt experientia, ac medici
ipsi dicunt, in exten- sio digiti in anas plus
viger, quam in reliqua parte brachij, ceteri ta-
men longius distent à cerebro. Deinde na-
turales potestates manant ab anima in proprio
ortu, ut primo huius operis philosophi docimus; igitur poten-
tiaz organice non derivantur per modum lucis
à cerebro, sed hærent fixæ, stablesque in orga-
nis. Item et loti, & figus, aliaque eiusmodi acci-
dentia deiectionis notæ, non evanescent opo-
te cessante, sed permanent in subiecto, ergo
vires sensitivæ in propriis sensibus. Postre-
mo, quod ista virtus non possit esse in pro-
bat, quia facultates sensitivæ distinguuntur
specie per actus, & obiecta, vt lib. 2. ostēdi-
mus: quare cum sensus habeant obiecta spe-
cie diversa, & ab his secundum modos specie
dissimiles immuientur, consequens est, vt nō
sint in virtute activa, sed passiva, ex quibus specie
distinguantur.

Medicorum igitur rationi occurrendum est, Medicorum
virtutem occurreretur, videlicet cum per celum rationis oc-
ditur via, quæ cerebrum lese externis sensu-
bus comunicat, cessare ipsorum actionem,
quia desinit cerebrum imperari eis animales
spiritus, quorum opes delectantur sensus opera-
ri nequeat. Huiusmodi autem responsionis opo-
pugnationi resistendum est dicendo, cum spi-
ritus admodum agiles sint, facilesque effluant, ita
& evanescent, egere sensus perenni eorum ab operati-
commemur, ac defluxu à cerebro ideoque si ne impediam
vires illas præcludantur, vel conestunt, vel per
breuem temporis moram extingui omnes
sensuum actus; non autem quod orga-
na priventur influenti virtute, quam medi-
ci ponunt.

diuersorum, imò & contrariorum sensibilium, simul eodemque instanti. Si, inquam, pariter dulce & amarum, album & nigrum dignoscit: sequitur eum contrariis moribus simul affici: quod tamen fieri non potest, eùm contraria nequeant dari simul in eodem. Huic obiectioni 1. Solutio, & bifariam respondet Aristoteles. In primis sensum eorum communem subiecto vnum esse, ratione plures, ideoque alia & alia consideratione posse contrarios motus subire. Verùm hanc solutionem non probat: quia licet id, quod est vnum subiecto, respectu diuersarum partium contrariis motibus simul agitari queat, tamen comparatione eiusdem partis impossibile id est: at sensus communis eadem parte contraria obiecta dignoscit, & discriminat. Quare si eæ cognitiones sunt moribus contrariis, nequaquam poterunt in eodem sensu communi pariter coalescere.

2. At enim hoc. Reiecta priori solutione aliam assent à centri similitudine ductam, epius in eo vis consistit, quòd quemadmodum centrum dicitur plura & vnum: plura quatenus est principium, à quo lineæ ad circumferentiam ducuntur: vnum, pro vt est finis, in quo lineæ à peripheria ductæ vniuntur: ita sensus communis est vnus, quatenus exteriorum sensuum finis habetur, quoniam ipsorum operationes & obiecta ad eius tribunal per species deferuntur. Simulque est multiplex, pro vt est fons & principium exteriorum sensuum: quia nimirum ab eo ad illos sensibilia vis influit. Non est autem absurdum contraria secundum finem esse intentionale in eadem facultate simul esse. Quo modo non in sensu communi duntaxat, sed in eodem oculo dantur simul species coloris auræ & candidi: cùm vtrumque simul intuetur. Itaque solutio in eo est, quòd cùm perceptiones contrariorum sensibilium re vera non sint contrariæ, nihil vetat dari eas simul in eodem.

Altera solutio, quæ magis probatur.

QVAESTIO I.

VTRVM EXTERNI SENSVS

functiones suas percipiant,
necne.

ARTICVLVS I.

QVIBVS RATIONIBVS

pars affirmatiua ostendi
videatur.

1. Argum.

Pro affirmatiua parte quæstionis hæc se offerunt argumenta: Cùm sensus externi in otio iuant, nouit se nullam edere functionem: sed cuius est percipere se non operari, eiusdem est cognoscere & operari: ergo sensus externi percipiunt suas functiones. Maior probatur: quia aspectus dicitur sentire tenebras, & auditus silentium: id verò non ob aliam causam, nisi quia aspectus cognoscit se non videre, & auditus non audire.

2. Secundo, Sensus externi habent suas delectationes: capit enim voluptatem auditus, concentu mulicæ: visus intuitu vinidum colorum: olfactus suffimentis, similiterque ceteri sensus appetit convenientium qualia. Huiusmodi verò delectationes obtinentur in sensibus ex actione, qua quilibet eorum in proprium obiectum fertur: Sed delectatio non prouenit nisi ex re prius cognita: necesse ergo est vnumquemque sensum propriam functionem, qua delectatur, agnoscere.

3. Tertiò, Eodem sensu apprehendimus colorem, verbi grati, & actum, quo in eam tendimus, sed colorem apprehendimus aspectu, ergo & ipsius aspectus actionem. Maior impliciter probatur: Primum, quia vt Aristoteles proximo capite opponere, eùm visio sit coloris sensus, heni nequit, vt sine colore percipiatur. Quare si ea cognoscitur ab alio

A sensu, iam duo sensus circa colorem versantur. Secundo, quia omne coloratum pertinet ad obiectum visus, visio autem suo modo colorata est, vt patuit in contextu. Tertiò, quia si cognitio alicuius sensus ab vno sensu elicitur in alium sensum caderet, danda esset infinita in sensibus progressio: oportet enim functionem primi à secundo cognoscij, functionem secundi à tertio; atque ita deinceps absque villo termino.

B Quarta, Omnis cognitio fit præeunte specie, sed ad sensum commune non deferuntur species, quæ exteriorum sensuum functiones, sed quæ eorum duntaxat obiecta representant: non igitur eiusmodi functiones à sensu communi, sed à proprio sensu dignoscuntur. Probat minor, quia cognitio sensus externi non videtur habere vim trajiciendi ad sensum commune aliam imaginem, præter eam, quam à re obiecta accepit. Hæc autem non est imago, propriè operationis, vt satis constat, sed ipsius tantum obiecti: ergo, &c.

C Quinta, Intellectus percipit suos actus, & supra eos reflectitur: ergo & sensus. Probat consecutio: quia hæc reflexio non tantum fit videtur, vt non potuerit, debueritque externis etiam sensibus communicari: præterea cùm ipse nihil magis proximum ac præsens sit, quam eorum propria operatio. Accedit testimonium Platonis in Theæto, ubi ait sensum sentire quod sentit, & quod non sentit.

ARTICVLVS II.

APPROBATIO NEGATI-

ua pars: Dilutio argumentorum
superioris articuli.

Circa explicationem propositæ difficultatis in varias sententias Philosophi abierunt.

Parla de re
proposita Philo-
sophorum
exempla.

A

Nam

Nam D. Nemesius in libro de Hominis natura, capite 7. item Plotarchus apud Philoponum libro 2. huius operis, text. 103. putant, cognoscere externorum sensuum functiones ad rationem & intelligentiam pertinere. Michael Ephesus libro 9. & Philoponus loco citato, id ascribitur alteri potentia, quam appellant *αἰσθητικὴ*, id est, attendentem. Alexander 3. lib. Quæst. natural. Themistius hoc in libro, 4. cap. suæ Paraphr. Simplicius text. 136. Aegydius, aliique nonnulli, volunt quælibet sensum externum percipere suam operationem. Quod Aegydius ita defendit, ut dicat externos sensus percipere suas sensationes, non quidem per actum reflexum ad ipsas terminationem, sed eodem actu, quo sentiuntur in obiectum, indirecte tamen.

Sic prima assertio: Cognitionis operationum, quæ externi sensus eunt, non est ad solam vim intellectivam, nec ad illam potentiam, quam animaduersionem, seu attendentem vocant, deleganda. Hæc quoad præteritam partem ex eo suadetur, quia percipere omnium externorum sensibilibus differentias, & de singulorum sensuum perceptionibus iudicare, non excedit facultatem animæ sensitivæ, cum alia præstantiora munia à brutis animalibus administrantur, ut constat ex istis, quæ à Physicæ auseultationis libro explicamus, cum de instinctu ageremus. Quare non est, cur id ad aliorem animæ gradum

reiciatur. Accedit testimonium Aristotelis capite superiori, ubi palam docuit, probavit quæ sensum commune percipere & diiudicare actiones externorum sensuum. Posterior pars ostenditur, quia facultas illa attendens superuacanea fictitiaque est; cum quælibet facultas, si nihil obstat, absque, per se ad operationem suam administrandam possit at, tendere, & præstare cum nihil sit aliud sensum ad obiectum attendere, quam in obiectum tendere, ut superius diximus.

Secunda assertio: Externi sensus non percipiunt suas operationes. Hæc est D. Thomæ 1. part. quæst. 78. artic. 4. & quæst. 87. artic. 3. ubi ait, præter quæque sensus externi, qui sensationes suas non apprehendunt, necessarium esse animalis sensum commune, ut externorum actiones percipiat. Est etiam Capreoli in 3. dist. 44. quæst. 1. art. 3. Ferrariensis quæst. 1. huius libri, Landani quæst. 31. Apollinaris quæst. 37. Magni Alberti, Averrois & aliorum: imò & Aristotelis non solum proximo superiori capite, sed apertius in libro de Somno & Vigilia, cap. 2. ubi ita scripsit: Non enim visum se videre videt, nec visus, aut gustus iudicat, iudicare potest distare dulces ab albo, neque sensum, neque similes viroque, sed particula quædam communis.

Deinde, quod nullus sensus cognoscat suas operationes per reflexionem probatur, quia istiusmodi reflexio, seu reditio supra se,

A teste Proclo, communi aliorum auctorum assensu est opus intellectus facultatis, quæ primam recta pergit, deinde ut quæseculum absoluat, in se ipsam recurrit, quod non conceditur potentia materiali, quæ secundum organum temperamentum determinata est ad solam rectam operationem, ut Dinus Thomas edisserit in libro 1. Sententiarum, dist. 17. quæst. 1. artic. 5. in solutione tertij. Deinde, quod neque eo modo, quo quidam volunt, nimirum per eandem directam actionem possit sensus functionem suam percipere, ex eo ostenditur, quia nulla potentia excurrit extrinsecus sui obiecti operationem autem sensus non est obiectum ipsius sensus, ut obiectum visus visio, sed color. Adde quod nulla intellectio creata est primò, directè sui intellectio, ut docet Sanctus Thomas 2. part. quæst. 87. artic. 3. Quare multò minus visio externa sumit visio eius.

Argumenta autem, quæ oppositum suadebant, non concludunt. Nam primò facile respondet, qui dixerit aspectum non proprie leuari & renescere, nec alios sensus suorum obiectorum mutationes simpliciter cognoscere: sed admodum improprie, & quali per actionem negatiuam, quatenus ex eum propriis ac veris sensuum obiectis, formisq; sensibilibus aliquam habent cognitionem, quam conuoluit subiectum, in quo illæ sunt. Itaque extenus dicitur visus percipere tenebras, quatenus apertis oculis nihil videt, non autem quod cognoscat se non videre. Quod de cæteris sensibus pariter modo pronuntiandum est.

Ad secundum, dicito sensuum delectationes consequi ex perceptione conuenientium obiectorum: sed ad eas non requiri cognitionem eiusmodi perceptionis in eodem sensu, quia ut delectatio non pertinet proprie nisi ad appetitum, ita ad phantasiam spectabit percipere rem, & qua voluptas sensitiva oritur, canique appetitus maior.

Ad tertium, neganda est maior propositio, si contendat eodem sensu externo percipi à nobis & volens, & visionem: concedenda vero, si vel præstari id aliqua alia facultate, id est, sensu communi. Nec enim absurdum est verum aspectum circa colorem, tanquam circa proprium & ad quantum obiectum: coloris appellatione etiam lucem comprehendimus) simulque aliam alioque facultatem, id est, sensum commune, circa eundem occupari, tanquam circa partiale suum obiectum, ac sibi alia propria cognitione, de qua in progressu sermo erit. Quo patet, responsio ad primam rationem, qua maior confirmabatur. Ad secundam vero dicendum est, eundem illum, quo visus coloratur appellatur, nimis improprie esse, nec sufficere ad respondentem visionem inter obiecta potest visum. Ad tertiam respondendum, non dari eiusmodi insinuationem.

Directa actione sui functionis non percipi.

Respondens 1. Argumentum

Ad 2. arg.

Ad 3. arg.

Visio improprie dicitur colorata.

1. Assertio.
Dignatio functionis non solum potentia intellectus tribuenda est.

Potestiam animaduersionem sensibilibus esse.

2. Assertio.
Externi sensus non percipiunt suas operationes.

Non dari visionem in sensu.

nitam progressionē, quia deueniendum tandem erit ad intellectum, qui suam operationem reflexa dignoscatur.

Ad 4. arg. Ad quartum, concessa maiori, negetur minor: quilibet enim sensus externus per suam propriam cognitionem speciem quandam edit, quæ tamen sensibilem, quæ præcipit, & perceptionem ipsam, siue rem sub ratione cognitionis interno sensui exhibet, & repræsentat.

Ad 5. arg. Ad quintum, dicimus intellectum ob suam præstantiam & ab solutionem in materia posse reflecti supra se: non tamen sensum, cuius naturæ in cognoscendi modus adeo excellens non congruit, cū suam functionem sibi inhærentem & copulatam habeat. Nec enim eiusmodi præsentia ad reflexam cognitionem fit est, sed oportet ut res in ratione obiecti, ac secundum esse cognoscibile, præsens fieri queat. Quod verò ad Platonem attinet, licet eius auctoritas in Academia magna sit: in Lyceo tamen itrephabilis non est. Respondenti tamen potest, cū dixit sensum sentire quod sentit, nihil aliud significare voluisse, quàm sensum recipere in se tum propriam operationem, tum priuationē illius. Maxime cū in Charneide neget sensum percipere se ipsos. Ita enim in eo Dialogo scripsit: Generatim sensus omnes percurare, considerareque verum sensum inueniri aliquis possit, qui se ipsum exterius: sensum percipiat, nihil tamen eorum sentiat, quæ sensus alij sentiunt, impossibile & hoc existimo.

A sensuum organo, sensibilem imaginem confluente, colorum ab oculis, sonorum ab auribus, odorum à naribus, saporum à lingua, tactilium qualitarum à toto corpore. Quæ centri similitudine usus est Auctor operis, de secretionibus sapientiam secundum Acceprios, libro 2. cap. 9. & Aristoteles libro 3. huius operis, loco paulo superius citato, dum sensum communem vnum quid mediumque inter externos sensus appellat.

Secundò, idem efficacia sua detrahet ex eo, quia cognoscimus nos audire, tangere, olfacere, cæteraque: exteriores sensuum munia: hæc autem cognitio non pertinet ad aliquam quinque vulgaris sensibus, ut proxima ratione ostensum fuit: & extendenda est ergo ad aliam altiore communiorēque potentiam, ad quam primò eiusmodi functionum imagines deferantur: quæ non est alia, quàm sensus communis. Nec satisfacet, qui dixerit eam facultatem esse ipsum intellectum. Namque ea etiam brutis necessaria est, ut mox ostendemus, quibus perinde à natura deneganda non fuit. Deinde quia, ut sapientius arguentamur, hæc sensuum perceptio nou exuperat sentientium facultatem vim.

Tertiò, idem ex eo comprobatur, quia ut 3. Ratio colligitur ex ijs, quæ docuit Aristoteles hoc libro ad calcem capitis secundi: scriptisque D. Gregorius Nyssenus lib. 2. de Virtutibus animæ, cap. 1. & videtur asseruisse Plato, ut annotauit Marcellus ad initium Theæteti: dandus est aliquis sensus interior, qui nō solum has itas cunctorum sensibilibus imagines primò habiat, & sensibilia ipsa percipiat, ut proxima ratio ostendebat: sed qui tanquam iudex-Sensus communis: & arbiter diuersorum sensuum obiecta minus velius discernat, & diiudicet, cū quilibet sensus honorarius particulatim circa proprii duntaxat sensibiles arbitrat, infusa differētiis occupetur; ut aspectus circa rerum viderum sensus, & candidum, similitudine reliqui sensus: hic suum de omnibus exercemus. Nam quod ad hæc actionem iudicandam, nō sensibilibus sensus ipsi externi per se haudquaquam sufficere possunt, inde patet, quia plures sensus perinde se habent, ac multi homines. Quare vi hi de ductibus rebus, nisi easdem singuli cognoscant, sententiam ferre nequeant, ita neque sensus de aliorum sensibus differentijs, quas non attingunt, & ut Themistius hoc loco, cap. 7. suæ periphrasis edisserit, quænam admodum licet multi magistratibus libellones atque exceptores pragmatice assidant: vnum tamē est, qui ius habet sententiæ ferendæ: ita & in corpore animalis, tamē si multa instrumenta machinamentaque sint, in quæ rerum simulacra recipiantur, vna tamen vis arbitra esse debet, quæ de omnibus sciscit, iudicet, pronuntiet. Fuisse verò animantibus, & quidem omnibus, necessariam hanc vim iudicatricem ex copariet, quāvis animal quid noxiū, quid salutare, quid minus ac magis conueniens;

QVAESTIO II.

AN DETUR SENSUS COMMUNIS: & VITUM IN CEREBRO RESIDEAT.

ARTICVLVS I.

QUIBUS INDICIIS COMMUNIS SENSUS DEPREHENDATUR.

F Verè qui sensum communem negant, eo potissimum argumento, quia nullum occurrit sensibile, quod in aliquem è quinque externis non cadat. Horum tamen opinio reicienda omnino est, asserendumque schola Peripatetica, & communi aliorum Philosophorum assensu, docente Aristotele tum proximo capite, tum lib. 3. cap. 7. text. 31. & in libro de Morte & vita, capite 1. alijsque in locis, dari sensum communem: cuius ponendi necessitas ac ratio varijs modis deprehenditur. Primum, quia cū solcat natura, quantum fieri potest, multitudinem ad vnicuique reuocare, conueniens erat, ut omnia sensus exterioris in vnum quodammodo conuinceret, in quem velineat à circumferentia in centrum, ita vndique à singulis aliorum

D. Th. 1. p. 78. art. 4. & opusc. 4. cap. 4.

1. Ratio, quæ suadet datum esse sensum communem.

ἐπὶ τῷ ἡνίκα μάλιστα αἰσθάνεται, ἔτι τοῦτο αἰσθάνεται
τὸ φῶς αἰσθάνεται, ἐπὶ αὐτῷ φανερὸν ὅτι τοῦτο ἰδὲν ἔστι·
ἂν τὸ μῦθος ἔστι αἰσθάνεται αἰσθάνεται αἰσθάνεται, πολλὰ
καὶ αἰσθάνεται αἰσθάνεται πᾶσι τῷ, τὰ μὲν ἂν τὸ μῦθος
ἔστι αἰσθάνεται, αἰσθάνεται τὸ μῦθος πᾶσι τῷ ἂν τὸ μῦθος
αἰσθάνεται πᾶσι, ἡ αἰσθάνεται, ἡ αἰσθάνεται, αἰσθάνεται
αἰσθάνεται μὲν τὸ φανερὸν, πᾶσι, ἡ αἰσθάνεται, ἡ αἰσθάνεται
ἡ αἰσθάνεται.

mergitur. Sed de imaginatione quidem determinatum fit habens: scilicet enim quidnam ipsa sit, & cur
sit, scilicet quae iam dicta sunt, explicamus.

Et cum autem visus maxime sit sensus, hinc est,
quod neque imaginatio ab ipso lumine sumptis,
phantasiaque dicitur, quia sine lumine visus fieri
nequit. At quia imaginatione immanens, sensu-
busque similis suis, idcirco per ipsas animalia, huius
inquamque homines, multa agunt, illa quia men-
tes sunt, ut patet, ex parte hominum, quia mentes per-
turbatione nonnunquam, vel morbo, vel somno sub-

Et cum

Et cum autem visus.] Phantasia, & sensus cognationem signo quodam ostendit, hoc est. à
nominis Etymologia: phantasia enim à visu, qui inter omnes sensus externos principem lo-
cum obtinet, quoadmodò nomē sumit, quatenus id à lumine accipit, sine quo visio non fit.
Lumen enim quicquid φανερὸν dicitur, unde phantasia dicitur τὸ φανερὸν, ἔτι φανερὸν, id est, à lumine, & à
statu dicitur. Unde à prima huiusce nominis parte, phantasia cum sensu similitudine ostendit-
ur. A secunda verò indicari ait quod sit permanens, & quid merito; quandoquidem cessan-
te externorum sensuum functione, ipsa permanet. Quod in causa est ut animantia per eam mul-
ta operentur, & bruta quidem, quia intellectu careant; homines verò, quia interdu in eis in-
tellectus animi xeritudinibus, & perturbacionibus, aut morbo corporis, aut somno, aliave
cuiusmodi affectione praepeditur, siue obscuratur, & quasi oblitescit.

QVAESTIO

QVAESTIO I.

AN INTERNORVM SENSVM
NUMERVS RESIT à Philosophis
constituatur.

ARTICVLVS I.

QVIBVS ARGVMENTIS IN-
ternorum sensuum multitudo
collecta fuerit.

TRibus potissimum rationibus ad inter-
norum sensuum multitudinē cōstituen-
dam Philosophi adducti sunt. Quia
ex cerebri ventriculis, ubi sentiendi officinas
collocatas esse inquit, quos ventriculos plu-
res esse anatomicis observationibus constat,
nempe tres, quatuorve. Sed hoc argumentū
alijs parum efficax videtur, idque non sine ma-
gna probabilitate. Primum, quia cum sensus
colligi nunc sint qualitates, quae non occupant locum, atque
ad hoc nec domicilia, quibus excipiantur, re-
quirunt, incertum est num cuiusmodi cellulae
ad eum usum, an ad alium potius destinatae
a natura sint; videlicet ad perficiendos spiritus
animales, ut Valsalius lib. 7. cap. 6. & Realdus
Columbus in lib. de cerebro, & nervis cap. 1.
existimant. Vel etiam ad cerebri recrementa
evacuanda, ut quibuldam videtur: quod pro-
babile facit humiditas, & excrementitiae con-
cretionis copia, quae in ipsis visitur. Confir-
matque hoc Fernellius in libro de partium hu-
mani corporis descriptione cap. 9. aënis su-
perflueant, quae in ipsis ventriculis congerun-
tur, sensum per quosdam rivulos in eum ce-

Ex ventricu-
lis cerebri ut
alijs parum
efficax videtur,
idque non sine
magna probabi-
litate.

Primum, quia
cum sensus
colligi nunc
sint qualitates,
quae non occu-
pant locum, at-
que ad hoc nec
domicilia, quibus
excipiantur, re-
quirunt, incertum
est num cuius-
modi cellulae
ad eum usum,
an ad alium po-
tius destinatae
a natura sint;

A rebri locum, qui insundibulum, aut pelvis
dicitur, illabi: indeque in glandulam, donec
in palatum pedetentim instillent, ac foras de-
turbentur. Galenus quoque libro octavo de
visu partium docet priores duos cerebri si-
nus, inspirationis, expirationisque; cerebri, &
vaporum effluantibus causa datos esse. Præter-
ea emissionis recrementorum gratia, quod
insuper ad animales spiritus conficiendos,
qui inde ad posteriorem sinum transmean-
tes, ibi absoluntur. Præterea quod non resi-
deant interni sensus in prædictis ventriculis
ex eo stabiliri potest; quia sensus communis
dicitur esse in priori parte cerebri; ubi tamen
non invenitur vas aliquis sinus, in quo ille
resideat, sed duo, alter ad sinistram, alter ad dex-
teram; qui deinde in tertium media cerebri
parte confluentem proprijs ductibus decur-
runt. Quod si quis dicat sensum communem
in utraque illa à caute sedem habere, id ex eo
confutatur; quia cum hæc facultas sit quasi
centrum externarum, ut supra ex Aristotele,
alijsque auctoribus docuimus, consentanea non
est, ut motus centri unam, non verò geminam
sedem occupet. Quod si quis cum nonnullis
asserat priores illos cerebri sinus non duos,
sed te vera unum esse, cetero ita sit: quod ad-
huc in illo communis sensus non sit repo-
situs, ex ratio conuincit, quia, ut Valsalius lo-
co citato ostendit, nervi ab externorum sen-
suum organis in cerebrum ascendentes, per
quos eorum sensibilibus imagines devehun-
tur, non confidunt in cinnifodis ventricu-
lum, in quem consilire oporteret, si illic, ut
auctumant, foret sensus communis, ad quem
externæ sentiendi facultates, eorum, quos
percepere,

*Ynde illam
utilitatem Ga-
lenus.*

percepere, simulacra vndique transmittunt. A
Alij, e quorum numero est Galenus, plures
internos sensus, eosq; locis distinctos ideo se-
cere, quia videmus laedi nonnunquam sensus
internos quoad vnam operationem; nō quoad
aliam: quod certe nō aliunde videtur ob-
uenire, nisi quia ij inter se distinguuntur, &
in diuersa cerebri parte vigent: sic enim, dis-
soluto in vna parte organi temperamento,
idem nihilominus in alia integrum manet,
proindeq; facultas, quae partem integram oc-
cupat, suo munere probe fungitur; quae vero
partem laesam, non ita. Accidere autem in-
terdum praedicto modo talem laesionem ex
eo ostendunt; quia nonnunquam morbo cor-
reptis vis apparent, quae non sunt, laesafac-
ta videlicet imaginatione; cum alioqui re-
dē indicent, & e converso: sunt etiam qui
memorandi vim penitus amiserunt supersti-
te apprehensione, & iudicio, quorum om-
nium exempla refert Galenus varijs in locis,
ac primum libro de symptomatum differen-
tijs cap. 3. narrat Theophilum quandam me-
dicum, cum alioqui ad interrogatoria probe re-
sponderet, imaginatum fuisse tibicines quos-
dam in angulo domus assidue canere, qui in-
terim exclamabat, vt foras eijceretur. Ex quo
colligitur imaginandi vim hallucinam, in
eo fuisse, dum audire se tibicines, & videre
putaret, iudicium vero incolumē, tum quia
appositē interrogabat, & respondebat; tum
quia tibicines, vt eijcerentur, iubebat; qui si
adessent nocere ei possent. Nonnulli vero con-
traria nonnunquam patiuntur affectionem,
qua iudicium, & estimatiōe in ijs errat; cum
tamen nō se videre apprehendant, quae non
vident; vt exemplo altero Galenus ostendit
lib. 4. de locis affectis cap. 1. Nam Romae qui-
dam infans mente cum in cubiculo detine-
retur, lecto surgens ad fenestram, per quam
et ipse videri, & pueri uenire consuevi po-
terat, accessit. Indeq; ex vitreis vascula singula
ostendens, sciscitatus est, imperaret ne vt
projiceret, qui videntes plaudentesq; vt ea
projiceret, cum rogasset ille omnia arripēda
deiecit. Quod cum magnis acclamationibus,
risumq; exceperim fuisse, subinde nūm pue-
rum quoc; quem apud se habebat, de curbari
luberent, interrogauit: quod cum illi vt face-
ret, iussisset, puerum quoc; e fenestra prae-
cipitem dedit. In hoc ergo vis apprehendens
integra manet, quia & vasa, & puerum, & ac-
clamantes itē apprehendebat. Aegrorabat
tamē iudicatrix facultas, quia & vasa, & pue-
rum deiciendum infans estimabat, nec cō-
minuenda vasa & interituum puerum infe-
rebat. Iam vero quibusdam memoriam ali-
quando fuisse oblitam, integra imaginatione,
ac iudicio Thurydidis testimonio confir-
mat idem Galenus lib. de differentijs sym-
ptomatum c. 8. & lib. 1. de causis symptomatum
cap. vltimo, vbi refert euasisse quosdam a pe-

silentia, quia neq; se ipsos, neq; alios agnouer-
unt, itemq; nonnullos refert, qui senio in
eisdem inciderunt affectiones; ac se etiam
quosdam vidisse, qui lituram, & artium
omnino oblitī fuerant, imō & suorum nomi-
num; quibus tamen alij interni sensus incol-
umes erant.

At enim haec quoq; ratio ad internum *Non proba-*
sensuum differentias, & distinctiōem ot-
tana colligenda, multis non abs e, parū mo-
menti habere videtur, aieatibus posse in ea-
dem cerebri parte laedi temperamento, ita
vt laesio impediat v. g. officium apprehende-
di, non tamen iudicandi; vel iudicandi, non
autē apprehendendi, seu memorandi, & con-
trā. Quemadmodum in toto ventriculo res-
ident facultates, quae circa alimentum nego-
tiantur, id est, alliciendi, retinendi, altectandi,
& expellendi vires; nec tamen quacunq; ba-
rum laesa, aut euasit ob officio impedito, vni
uerse, eisdemve munia laeduntur; nimirum
quia nō quouis temperamenti mutatio, quae
v. g. cibi retentionem vitiat, ad eisdem cibi
attractionem impediendum sat est.

Alij igitur internum sensuum differen- *Quidam di-*
tias astruunt ex diuersitate numerum, & ope- *diuersas*
rationum, quae ab ijs administrantur, quod *operationis*
videlicet eamunia, & functiones tam variae *sensuum distin-*
sint, ac dissimiles, vt necessarii plures faculta- *guis inter-*
tes exigant. A quae hoc multiplicandi poten- *nos.*
tias fundamentum a plerisq; in schola Phi-
losophorum pro sumo, & ceruq; habetur; et si
ex eo non omnes eundem numerum inter-
norum sensuum constituae, refert alij plures,
alij pauciores. Nam Auicenna lib. 6. Natura-
lium parte 4. c. Algazellus in suo libello de
anima tractatu 4. c. 4. Magnus Albertus lib. 3.
de anima tractatu 4. c. 7. Ioannes Gandauen-
sis a huius operis qu. 37. quinque faciunt in-
ternos sensus. Qui licet in numero conue-
niant, in eorum tamen officijs dissimulant,
atq; ordinandis nō parum dissident. Etenim
Algazellus, & Albertus sensum commune,
qui externorum sensuum obiecta percipiat,
& dignoscat, primo loco ponunt. Secundo
vim imaginatiuam, vt sensus communis
idola conseruet, resq; sensatas in eam ab-
sentia recolat. Tercio estimatiuā, vt obiecta
non sensata, v. g. odium, & amicitia percipiat.
Quarto phantasiā, vt varie inter se species
coniungat, sensatas cum sensatis, vt cum
auro, & monte aeneū montē effingit: nō sen-
satas eū sensatis, vt cū hoc calidū, & vile si-
mul percipit: nō sensatas eū nō sensatis, vt cū
agnus apprehēdit matrem, vt sibi charū, & ami-
cam. Quinto memoriam, vt cōseruet ea, quae
phantasia percipit. Auicenna autē phantasiā
tertio loco statuit. Quarta imaginatiue fa-
eulrat, atq; hāc credit nihil per se cognosce-
re, sed citat species a sensu eōmuni tradi-
tas apud se reponere, & cōseruare. Habēt au-
tē hi auctores ad hunc numerum constituē-

*Qui sensus
quinque, inter
nos cōsumunt
eōrūq; mu-*

dum eam, quam diximus, ratione; videlicet, quod quintuplex illa munerū, functionumque varietas æqualem potentiarū numerum exposcere videatur.

Quatuor a Alreia est opinio D. Thomæ opusc. 43. cap. 4. *Th. nu.* 4. & 1. part. quæst. 78. art. 4. Caietani ibidem, Auctoris hoc in lib. com. 6. Ferrasiensis qu. 4. & aliorum arbitrium quatuor esse inter-

metanur. nos sensus, nempe sensum communem, cuius officia sæpe exposuimus: imaginationem, siue phantasia, quæ res sensatas inter se iungat, & sit quasi thesaurus imaginum sensus communis: cogitativam (in brutis æstimatoria nuncupatur,) quæ res non sensatas percipiat: & modo ante explicato componat; memoriam, quæ species non sensatas condat, seu etq; & ex his recordetur. Horum philosophorum placitum similiter innotuit distinctione operationum, & communem ad potentias multiplicandas, nisi quod illa ad pauciores potentias tenocet, vt à nobis inferius declarabitur.

Galeno iter Tertia sententia est Galeni, qui ex triplici *sanitū recen-* illa specie phrenitidis, cuius suprà memina- *sumus.* mus, tres internas facultates posuit, phantasia, quæ cum sensu communi confunditur, rationem, id est, vim iudicatricem, & memoriam. Eundem numerum constituit D. Gregorius Nissenus libro 4. de viribus animæ cap. 6. & 7. D. Damascenus lib. 1. fidei orthodoxæ cap. 17. D. Nemesius de natura hominis cap. 6. D. Alij, nonnulli.

ARTICVLVS II.

CONSTITVTIVÆ INTER- NARVM SENSIVM NUMERVM EX COM- MUNI PHILOSOPHORVM SEN- TENTIA.

Nos quid in re profus abditæ, & ambigua ex communioribus tam veterum, quam recentium auctorū placitis statuemus sit, aliquot assertionibus primò explicabimus; deinde aliam sententiam, quæ nobis verissi-

1. Assert. milior videretur, statuemus. Sit prima assertio. *Præter sen-* Præter sensum communem, quæ suprà pona- *sum commu-* tum esse demonstrauimus, danda est aliqua *nim danda* potentia distincta, quæ species ab eo sibi de- *esse phanta-* mandatas cõseruet. Probatur. Etenim diuersa *sumus.* qualitatū temperes, atq; ad eò diuersum organum, & potentia exigitur ad imaginem eorum promptè recipiendas, ijsq; in præsentia obiecti veniendū diuersa, inquam, ab eas quæ requiritur ad easdem in posterū diu conser-

Humiditas mandandas. Nā humida probe excipiunt, sed non *ad receptio-* retinent: sicca, etiā grè recipiant, diu cõser- *nem specie-* uant. Cū igitur constet species à sensibus *in inuati-* externis emittas, cõsensum recipi ab vno ali- *ad recepti-* quo sensu, in quem deferuntur: eum item per- *tionem.* spicuum sit rei percipere simulacra ab animantibus saltem perfectis diu alicuari,

A quod in libris Pauerum naturalium ex professo ostendimus: sit inde, vt vltia organum communis sensus, qui prior muneri obcurdo destitutus est, ponendum sit aliud siccioris temperamenti, & alterius facultatis, quæ posterius officium retinendi species administrat. Hæc autem est, quæ peculiari nomine phantasia, atq; imaginatrix dicitur.

Secunda assertio. Præter phantasia mandanda est alia facultas sensitiua, quæ res non sensatas percipiat, easq; tum inter se, tum cum sensatis variè coniungat: & vltima hæc ponenda est alia, quæ sit quasi thesaurus specierum, quibus res eiusmodi representantur. Prior pars huiusce assertionis inde ostenditur, quia cū non solum homines, sed etiā brutæ animantes odij & amicitie notiones effingant, vt ovis, quæ lupum vt sibi inimicum apprehendit: constituere oportet aliquam potentiam sensitiuam, quæ hoc munere delungatur, nempe eam, quæ in hominibus cogitativa, in belluis æstimatoria dicitur. Esse verò hanc à phantasia distinctam argumētum est, quod si dignoscere res non sensatas, easq; prædicto modo componere opus est alterius, negotij, atque adeo potentie paulo nobilioris, quam sit phantasia. Posterioꝝ partem eiusdem assertionis probat ratio illa, quæ paulò ante ostendimus phantasia à sensu communi distingui, siquidem vt phantasia sensus communis; ita memoria facultatis imaginatiuæ repositoryum, seu thesaurus habetur.

Tertia assertio. Præter quatuor prædictas facultates nihil opus est aliam quintam adducere. Hæc probatur, quia eiusmodi facultas minime necessaria est ad obediendas operationes, quarū gratia à suis assertoribus inducitur. Namq; ad res sensatas in se copulandas sufficit phantasia, ad eliciendas verò non sensatas, easq; tum inter se, tum cum sensatis variè cõmiscendas, latet cogitativa. Sed obijciat quis, Phantasia nihil operatur, sed duntaxat species sibi conciecitatas retinet, tueriturq; igitur inter alia potentia, quæ res sensatas inde se iungat: deinde alia, quæ circa non sensatas versetur. Huic obiectioni negans est quod assumit. Non enim phantasia in speciebz retinendis tantummodo occupatur, sed ex ipse etiam sentiones suas promit, rû sit potentia non solum passiva, sed actiua; alioqui deterior foret sensu communem. Vnde & Aristoteles proximo capite docuit actum phantasiæ, siue imaginatiuæ facultatis esse imaginationem, reiq; notitiam. Itaque vt sensus communis externorum sensuum obiecta in eorum præsentia dignoscit, & comparat; ita & phantasia in eorum absentia. Quin & amplius etiam aliquid præstat, vt progrossu dicemus.

At obijciat rursum aliqua, cogitativam, quæ circa res insensatas occupatur, tractat etiam sensatas quandoquidem interdum non sensatas

Lib. de som-
nij c. 1. & 2.

2. Assert.
Dādum esse
cogitativam
seu æstimatoriam
nam, & me-
meriam.

Distingui vo-
gitativam à
phantasia.

3. Assert.
Præter 4. de
signato: sen-
sus nullum
aliū esse con-
cedendum.

Obiect.

Dilutio.

Phantasia
suas etiā pro-
prio sensu
net.

Obijciat 2.

sentatis cum sentatis iungit, imò & sentatas A
inter se copulare potest. Quare superuacua-
neam videri phantasiam. Occurrendum ta-
men, licet nonnunquam vltior potentia of-
ficiat prioris, saltem aliqua ex parte, admini-
stret: non licet priorem potentiam iedun-
dare, cum natura, præsertim in rebus ma-
teria constantibus, quæ sensum proficiunt,
materiales potentias gradatim disponat, ea-
rumque officia eo ordine distribuat, qui ad
functiones sentatiæ, ac proinde extricandæ B
& magis commodè exercendas idoneus vi-
deatur. Quæ dispositio, atque ordinis com-
moditas melius seuiatur, si phantasia con-
seruet, atque inter se primò coniungat solas
species sentatas, deinde vltior potentia non
solum has, sed etiam nō sentatas eliciat, & in-
ter se copulet; tum postremo vtrasque sibi tra-
ditas memoria conseruet.

Opponitur
serio.

Opponit etiam & recentioribus Philoso-
phis quidam; magis & minus pertinere ad
eandem speciem: atque adeò non vident re-
de distinguere memoriam à cogitativa, quòd
altera magis, altera minus conseruet rerum
imagines. Verum hoc facile diluitur. Nec e-
nim existimandum est has potentias per id
distingui, quòd id organi, non potentiz sit af-
fectio: sed nimirum ex diuersitate tempera-
menti, quòd hæ facultates in organo exigui
(videlicet, vt vnum humidius sit, alterum siccus;
vnum minus, alterum magis retineat D
inuisa rerum simulacra) tanquam ex quodam
naturæ indicio colligitur habere illas distin-
cta sensoria, atque adeò esse potentias diuer-
sas. Quarum tamen distinctio à priori ex di-
uersitate obiectorum sumenda est; quia co-
gitatiue circa cogitabile, quæ tale est, simili-
terque memoria circa memorabile insitit.

Quæ sit in
ter cogitati-
uam & me-
moriæ di-
stinctio.

Vt cum enim uis est probabilis sit, qua-
tuor esse inter nos sensus, vt proxima affectio-
ne diximus, non minus tamen probabile vi-
detur tres solummodo esse, nempe sensum
communem, phantasiam & memoriam. Hæc

Probabilis assertio, quæ tum à quibusdam antiquiori-
bus, tum à multis nostræ ætatis Philosophis
retrahitur, defenditur, ex eo suadet, quia omnia illa
officia, quæ paulò ante duplici facultati, phan-
tasiæ & cogitatiue assignabamus, commodè
reueari possunt ad eandem illam potentiam,
quæ phantasia nuncupatur. Etenim quan-
quam res non sentatas percipere, easque tra-
dere præstationes nostræ munus sit, quam in
solas res sentatas incumbere, non proinde
necessarium videtur ad hæc duo ministeria
exhibenda plures assignare facultates: cum
vna eademque vis, vt in nostro patet intelle-
ctu, aliis magis, aliis minus nobiles opet-
ationes administret. Nec omnino oportet in
his potentis, esse materiales sint,
tantam interponere va-
rietatem.

ARTICVLVS III.

INDICITVR ALIA QVÆ-
dam minus communis opinio, quæ
tamen ceteris probabilior
indicatur.

Sperio autem quid de internorum sen-
suum numero ex communis auditorum pla-
cito decernendum foret, statimur. Ceterum
alia quædam est opinio, est non antiquari, B
vt quibusdam videtur, certè veritati magis
conferentia, quam præter alios nostræ æta-
tis nobiles Philosophos defendit Fonslib. 5.
Metaph. cap. 23. qu. 7. sect. 4. affectus duas tan-
tùm esse potentias sensitivas internas, sensum
còmunè & phantasiam. Quæ sententiæ sic tuèda
à nobis est; vt dicamus sensum còmunem fun-
gi ijs muneribus, quæ illi superioris attribui-
mus: phantasiam vero reliquis omnibus, quæ
alijs sensibus internis delegabamus. Ita verò C
esse ex eo conuenitur, quia nulla ratio cogit
plures sensus constituere, vt facillè videbit qui
ad dilutionem argumentorum, quæ plures
suadebant, animum attendent. Nam quòd
omnia cogitatiue facultatis munia ad phan-
tasiam reduci possint, iam suprà ostendimus.
Quòd autem memoriæ officium, quòd vnum
restabat, ab eadem sustineri queat, imò quòd
illa id e ipsa administret, ea ratio probat; ga-
in primis ad retinendas rerum imagines nihil
opus est organo omnino diuerso, sed distin-
cta eiusdè organi parte, quæ fecitate magis
abundet, firmitusque retineat, vt quibusdam
placeat. Vel quòd nobis videatur, dicendum po-
tius cum Fonslib. lib. 5. suæ Physiologiæ, &
Theophilo ad text. 168. in vna eademque or-
gani parte recipi denud species ad cogitan-
dum, & ad vsum memoriz: quia id organum
tali præditum est temperamento, vt recens
illapsus rerum imagines, quantum opus sit ad
conspectum ijs vtendum, mox imbibat, & vt
earum quoque diu seruire queat: præsertim si
vel vno actu vehementer, vel iterata eiusdem
rei apprehensione, altè firmiterque insignan-
tur. Licet enim antea iuxta communem sen-
tentiam diximus oportere dari sensitiuum
humidum ad recipiendas primò species; al-
liud verò siccum ad seruandas: quia nimis hu-
mida facillè recipiunt, & non retinent; nimis
sicca ægè recipiunt, & diu conseruant. nobis
tamen videri posse dari temperamentum e-
mediocritate, vt & nō difficile recipiat, & re-
cepta diu retineat. Nam quòd ipsi in eadem
organi parte inuariantur, & maneat, non ad
vsum memoriz solum, sed etiam ad alia offi-
cia obruenda, probat ex eo potest, quia alio-
qui cum volumus sensu interno discurre
circa ea singularia, quæ ante aliquot annos
apprehendimus, oportet nos ab habitu nostro
aliunde, id est, & illiusuio memoriæ species
sire, & quocare quod admodum impub-
bile

Sufficere du-
centur, &
mum frid-
licet et phan-
tasiam.

E

F

Potest dari
talo temper-
amentum in
eodem poten-
tia, vt spec-
ies commu-
niter recipiat,
& retineat.

bile & fictitium videretur; atque indignum præstantia estimatis facultatibus, quam certe rerum ipsis carere minime conuenit. Itaque nec videtur necessarium requiri diuersitas sensorij ad memoriam, quo potissimum iudicio illius ab alijs potentijs distinctum arguebatur; imò nec diuersa pars in eodem organo. Quare nō est cur putemus memoriam ab alijs potentijs sitū, aut naturā distinguī.

Non esse necessariā duplicem memoriam.

Poterat quod non sit duplex thesaurus, alter specierum sensatarum, alter insensatarum, ut plerique aiunt, ea ratio probat, quia eadem facultas, ut iidem concedunt, ex speciebz sensatis elicit non sensatas, easque inter se variè inggit, & componit. Item eadem cum reminiscendi actum exercet, sapē à rebus sensatis ad insensatas, & contrā ab his ad illas discurrit: id autem præstare saltem promptè & expedite non posset, nisi tam harum, quam illarum species, à quibus sensationem eliceret, in se ipsa retineret.

Aristotelis doctrinā contra sensatam ostenditur hac sententia.

Denique quod huc nostra opinio Peripatetico dogmati non repugnet, ex eo ostenditur, quia Aristoteles cap. 2. & 3. huius libri, potentias sensitiuas internas accuratè innestigauit, nō plures innēnit, constituīre quā duas; videlicet sensum commune & phantasiam. Nec obstat quod vnam librorum, qui Patua Naturalia nuncupantur, de Memoria & reminiscētia inscripserit. Non enim id propterea fecit, quod facultatem memorandi à phantasia sitū, vel specie abungeret. Nam capite primo eiusdem libri actum memorandi collocat in ea parte animę, id est, in ea potentia, in qua imaginatrix ac phantasia residet. Inscriptionis ergo causa fuit, quā agebat inibi de actu memorandi, secundum quem hæc potentia appellationē memorię sortitur, quem admodum & phantasia vocatur, quod in ea res appareant; non quouis modo, sed ita ut sensibilibz digressis, eorū notio maneat, sicuti explicauit Aristoteles proximo superiori capite, text. 162.

Exit tamen qui roget, Si tantopetē nobis internotū sensuum aridit paucitas, cur non omnes ad vnum reducamus. Respondemus, Alensem quidem 2. part. quæst. 70. memb. 1. concedere re vera non esse plures potentias, et si ob diuersitatem modi operandi plures dicantur. Sed nec ita arbitremur, oblat in primis auctoritas Aristotelis, qui capite citato à text. 55. probauit phantasiam esse facultatem simpliciter diuersam à sensu communi. Deinde obstant hæc rationes: primum, quia diuerso modo immutatur sensus communis & phantasia: nam ille immediatè à sensibz externis immutatur: hæc non nisi mediare, & interuentu illius. Item, ille præsentia duntaxat obiecta, ac simul cum sensibz externis apprehendit, hæc etiam ijs cessantibus, & remotissimis percipit. Ille tantum sensata; hæc etiam non sensata dignoscit, ad instantiā; alias fun-

Quod non vnum tantum interius sensuum sensuum concedatur.

ctiones sibi peculiaries, de quibus suprà.

Manet ergo ex superiori disputatione duas tantummodò esse internas sentiendi facultates, sensum commune & phantasiam, quæ ex officiorum diuersitate non solum variā sortitur nomina, ut suprà monuimus, sed etiam quasi multiplex potentia, non natura & specie, sed operationum fecunditate dici potest. Quo pacto aiunt nonnulli interpretandum esse Galenum, videlicet ex triplici specie phrenitidis, non tres potentias distinctas, sed triplicem eiusdem facultatis operationem, quæ triplici morbo phreneseos elici queat, intellexisse. Quibus ad suspulsum verba eiusdem Galeni lib. 2. de Musculorum motu, ubi vnam eandemque potentiam statuit phantasiam & memoriam.

Phantasia ex variata numerum multiplex potentia dici potest.

ARTICVLVS IV.

DE SEDE INTERNORUM sensuum.

IN posterum de internis potentijs sensitiuis, iuxta eum numerum, quem paulo antè decreuimus, philosophabimur; quandoque alibi reiecta eius rei in hunc locum diligentiori peruestigatione, ex communi sententia plures duobus posuerimus. Quod ad præsens dubium attinet, de interno sensuum loco agit Auicenna Fen. 1. primi doctrin. 6. capite 5. Metius Sermonē 4. Terribili 2. cap. 2. Fernelius in libro de Naturali capite. D. Thomas 1. part. quæst. 78. art. 4. & opuscul. 43. cap. 4. & alibi.

D. Nemesius in libro de Natura hominis, cap. 6. & D. Damascenus lib. 2. Fidei, cap. 19. & 20. collocaunt sensus internos in spiritibus. Sed hæc sententia non placet, quia ut libro 1. de Ortū & Interitū, ex professo ostendimus, spiritus non sunt animati: apte potentię virales, ex quibus anima suas elicit functiones, non nisi in corpore, quod ab ipsa anima informatum, in esse debent. Reliquum est ergo, ut prædicti sensus residuant in cerebro. Verum dubitari solet à Medicis, utrum in cerebri medulla, an in eius membranis, seu inuolucri, quæ Meninges vocantur, insint. Fernelius in membranulis esse ait, eo nixus argumento, quod cerebrum medulla tangendi sensu careat, membrana autem ea præteritum, quæ crassior est, ita diualeat exquisitissimo. Quæ omnia vulnerata, apteque calua, contrāctantibus deprehensa fuisse inquit, & in morborū euentis de clara: siquidem in phrenitide, delirio & lethargo, læsa cerebrum medulla nullus plerumque dolor affigit: at si vel minima occisa, aut humoris, aut etiam vaporis actiois in meningibus infertur, grauis dolor excruciat. Galenus tamen, cuius sententia magis probatur, lib. 7. de Placitis, sensus internos con-

Improbatur sententia, quæ sensus collocauit in spiritibus.

Fernelius in membranulis cerebrum esse constituit.

fituit in ipsa cerebri medulla, v; in p̄cipua sede, & qua propagantur nervi, per quos sensibilibus rerum imaginē invehitur. Meninges verō aut datat à natura ad substantiā illam continendam cōcēndamque. Nec Fernelij ratio concludit. Primum, quia medulla cerebri sensu tactus non omnino caret, licet obtusae ac tenuiter sentiat. Deinde, quia temperamentum, quod tactum propter molitudinem aequam minus iuvat, potest respectu in ternorum sensuum maiorem habere commoditatem.

A Fernelio nec fitu, nec loco huiusmodi sensus distinguuntur.

Sed est adhuc controuersia in quam ipsius medullae parte, quāue discretionē huius sensus repositi sint. Fernelius nullibi situ locū eos distinguī patitur: & excludendam atque euertendam esse contendit aduersarij opinionem, vt absurdum & futilem, est iuniorum prope omnium sit. Quae ex Arabum, inquit, factio: ne primum orta, nullis rationibus stabilita, partim sicā pueriliter, partim effusa temere, ita demum in stationem habuit in populo. Et paulo inferius, si Aristoteles & Peripateticorum rationibus illi non cedunt, audiant saltem vniuersi Graecorum Medicorum familiam, qui omnes ad vnum ipsidem principij informant; & sicā memoria non modo occipit, sed toti cerebro remedia adhibere iubent: id ratum habentes, partem animae *phantasiae* quae cumque ea sit, hanc eandem & recordari, & rerum impressiones conseruare. Hic ille, qui non est cur tantopere deiciat contrariam opinionem, quae plura internis sensibus organa assignat: cum eam grauissimis Philosophi, D. Thomas & Magus Albertus, huiusque non pauci taceantur. Nos ergo quasi media insistentes vi, vt non plures, nec pauciores sensus internos specie distinctos, quam duos facimus: ita non plura paucioresque illis, quam duo instrumenta deputamus. Sensum ergo communem statuimus in anteriori parte cerebri, ad quam vix quaedam & foramina patent, per quae extrinsecus hausta, rerum simulacra commear, qui etiam cerebri locus paulo humidior est, atque ita ad recipiendum expeditior. Phantasiam verō in toto reliquo cerebro collocamus, vbi compositio illi, de qua antea diximus, huic potentie maxime idonea, videlicet ex sicco & humido attemperata existit.

Obiecto. Sed iam aliquis vigeat videri memoriam in occipitio tantum esse, quia ibi percussus rerum cepit obliuio: quo argumento nos ad eam sententiam confirmandam alibi vbi fuimus. Occurrit tamen non incertū eo vulnere & sicut duntaxat memoriam, quod inibi ea sola resisteret, quam nos nec loco, nec natura a phantasia abiungi ostendimus: sed quia non quicquid potentiam quā ad vnā operationem habet, continuo eandem quoad ceteras ostendit, vt iam supra monuimus. Quod annotauis etiam Fernelius in libro de Fun-

ctionibus & humoribus, cap. 15. aens, cum facultas quoad vnā operationem natura, vel aliquo asertitio incommodo minus firma est, eam irruentibus causis noxijs, minus obfisteret, promptiusque turbari quoad illam: & contra, quae firma est ac valida, minus aut nihil detrimenti suscipere. Atque ita cum valida est potentia, vbi gratia, quoad actum apprehendendi, non autem iudicandi, & id iudicium integra apprehensione. Quod si vehemens causa morbi ingruat, cui potentia quoad omnes functiones perire solembar, tunc iam totam integram omnium operationum, periclitamurque delirium consequi.

ARTICVLVS V.

DE SENSVS INTERNI, quibus competant animalibus.

Porro non omnes interne sentiendi facultates cunctis insunt animalibus, etsi nullum sit, quod careat sensu communi, vt antea cum de illo priuatum à nobis sermo habetur, docuimus. Quod verō ad phantasiam attinet, si spectetur secundum actus componendi, diuidendi & discernendi circa singularia, quos illi concedendo esse proxima quaestione statuemus; notum est eam ita sumptam haudquaquam bellius conuenire. Si tamen consideretur quoad actum memoriandi, pro certo constantique habetur, illam non omnibus brutis competere: cum nec omnia loca ciantur, vt quae fixis marinis adhuc rescant; nec omnia, quae loco mouentur, ad sedem, & quae profecta sunt, redire consuecant: memoria verō iccirco potissimum data fuit animantibus, ubi locum ablentem antea sibi notum aliquid rei inueniendae, aut fugiendae gratia petant. Si autem phantasia expendatur quoad alios actus, qui eo competunt, de quibus supra, cuiusmodi sunt elicere species non sensatas, & sensatas, easque inter se variè copiare, dicendum cum ij actus admodum praestantes, eximiaeque notae sint, non videri nisi à nobilioribus animalibus, arg. ad eō huius omnibus, quae memoriandi actus exercet, administrari.

Verum contra superius dicta haec se offerunt. Aristoteles lib. 1. Metaph. cap. 1. omnibus animalibus imaginationem concedit, & capite 9. huius libri, text. 56. docet sensum, imaginationem & appetitum omnibus esse communia. Igitur ex internis sentiendi facultatibus non solus sensus communis vniuersis competit. Secundum, etiam bruta despiciatissimae naturae, vt lacertae, apprehendunt inimitiam: quandoquidem viso homine fugiunt: igitur elicere species insensatas, & sensatas non solus perfectioribus animalibus conuenit. Tertio, cum apes ad aluaria, & formicæ ad myrmecias

Phantasia quae ratione accepta sola homini conuenias.

Phantasiam non omnibus animalibus inesse.

Obiecto 1.

2.

3.

meccas

inueniuntur

non

inueniuntur

meas suas reuertantur, negari non potest habere illas memoriam; & tamen oñ habent imaginatiōem, vt docuit Aristot. proximo cap. 6. in 6. non ergo omnia bruta, quę memoriā possunt, imaginandi actum exercent.

Ad 1. obiect.

Ad primum horum, dicendum imaginatiōem, si pręst ac propiē sumatur, prout de illa hęc locū egimus, camq; à phantasia perfectā minimē separauimus, non omnibus brutis iocessit: si latē, vt etiam sensum commune comprehendit, in cunctis reperiri: ac iuxta

Ad 2. posteriorem hanc nōtionem accipi ab Aristotele locū in argumētō citatis. Ad secundum, bruta illa deterioris conditionis nequam eliciere species iofensatas exsensatis; siquere tamen aduersatium ex instinctu, qui in eis est modus quidam iudicii obsecutis, quā in id, quod bellus perfectiores formare consueuerunt. Ad tertium, relicta Auditorum controuersia, circa eius loci explicatiōnem,

Ad 3.

de qua D. Thomas, Aegydius, Thienēsis, Iandunus, Albertus, Auenoes, dicitō Aristotelem negare apibus & formicis imaginatiōem, seu phantasiā non quamlibet, sed eam, quę coniuncta est eum aptitudine ad capessendam aliquo modo disciplinā, quę phantasia conuenit elephantis, equis, & quibuscum alijs, quę docilia dicuntur, quatenus voce hominis quasi doctis assueuerunt ad faciendum aliquid, quę tamen docilitas neque apibus, neque formicis conuenit, esto quādam veluti Reipubl. formam seruent.

Legit. Aristot. li. 1. de Hist. anim. cap. 1. Plinium li. 11. cap. 3.

ta occurrunt. Primò, Minus est potentiam reflexi supra suum actū, aut cogoscere portionem mediorum ad finem, quā componere & dioidere, sed illa oulli sensui conueniunt, vt alibi ostendimus: ergo neq; hoc. Secundò, In qualibet propositione datur copula prædicati cum subiecto, quę est ratio rationis; sed in sensu neq; ratio rationis dari potest, oque ab eo percipi, cum ad rationem duntaxat, & ad intellectum pertineat, nō potest igitur in seorsu dari propositio. Tertiò, Si sensitiua potentia discerneret, præberet assensum propositioni à se confectę; atque adeo propositionem ipsam, & ex consequenti suum propriū actum engoscere; sed sensus nō reciprocatur supra suum actum: ergo non discurret. Quatò, Nulla facultas potest discurre, oisi cui notę sunt communes illę regulę & principia, quibus omnis discussus innititur; nempe dici de omni, & dici de nullo; sed hęc effugiant sensus notitiā, cum terminis consensum in communibus. Nulla igitur facultas sensitiua potest discurre. Postremò, accedit testimonium Aristotelis hoc in lib. cap. 6. text. 23. vbi docet compositionem & diuisionem, atque adeo & discursum esse functiones proprias intellectus.

ARTICVLVS II.

PROPOSITÆ DIFFICVL- tatis enodatio.

QVAESTIO II.

AN ALIQUIS INTERNVS
sensus diuidat, componat,
discurrat.

ARTICVLVS I.

ARGVMENTA PARTIS
negatiua.

Non quærimus hoc loco de compositione & diuisione, quā propositiones consueuerunt ex terminis communibus, oie de discursu, qui ex ijs constat. Planum est enim, & alibi à nobis demonstratū, cognitiōem vniuersaliū rerum non cadere in potentias organo corporeo affixas; sed in solam vim intellectiā. Tandem ergo in quæstionem vocamus, oum aliquis de internis sensibus propositionem ex terminis singularibus formet, & circa singularia discurrat. De ioteris, inquam, sensibus hominum, non belluū. Nam hęc operationes si sensibus insint, non eis per se competunt; sed ex defluxu, & viciniā rationis, à qua bruta longē absunt.

Sensus quæstionis.

Igitur pro parte negatiua hęc argumen-

Quoniam probabilis indicauimus duos tantum esse internos sensus: ad huius sententię normā propositam controuersiam diiudicabimus. Sit prima conclusio: Sensus communis nō componit, nec diuidit, ant discurret. Hęc videtur firmata consensu auditorum omnium, exceptis ijs, qui sensum commune cum reliquis sensibus naturā & specie conuolunt. Probatur autem ex eo, quia si internus aliquis sensus ad hęc munia promouetur, id tantum obinet, vt iam supra dicebamus ex defluxu intellectus, ad quem dignitate proximē accedit, & cui immediate ministrat. At sensus communis neque dignitate primus est inter sensus, vt ex suspitionibus liquet, neq; intellectui immediatē exhibet ministerium, vt suo loco ostendimus.

Non est igitur, cur dicamus prædictas operationes communi sensui tribuendas. Si quis autem obijciat sensum commune non solum obseruare functiones externorum sensuum eorumque obiecta, sed & constituere inter illa discrimen, eaque diiudicare, vt superius docuit Aristoteles. Vnde etiam à D. Gregorio lib. 11. Moralium, cap. 8. sensus communis iudex cerebri dicitur, illis verbis: Cōmū sit iudex cerebri, qui intrinsecus præsidet, per meatus tamen proprios quicque

1. Afferio. Sensus communis non componit, nec diuidit, nec discurret.

Arguitur contra.

R. p. d. i. c. t. u. r.

que sensus discernit. Quare cum hoc non videatur fieri absque compositione vnius cum altero, necessarium videtur, communem sensum propositiones loquaciter. Respondendum erit iudicium trisarium sumi. Primum, pro quauis simplici potentia cognitione attingente obiectum sibi conueniens, esto ipsam conuenientiam non discernat, quo patet dixit Aristoteles lib. 2. Poster. cap. vlr. & lib. 2. Topic. cap. 2. sentit esse aliquo modo iudicare, & hoc in lib. cap. 2. text. 13. visu nos diiudicare tenebras & lumen: de quo etiam iudicio loquitur D. August. lib. 6. Music. cap. 4. & de Vera religione, cap. 32. & 33. cum ait, sensibus esse naturalia quaedam iudicia, quibus sensibilia iudicant. De quo item Richardus 1. d. 2. q. 2. circa 3. p. inc. interpretatur illud ex cap. 1. lib. 1. Job. Nonne auris verba dii iudicat? secundum accipitur iudicium pro cognitione item simplici, qua tamen & obiecti conuenientia, & cognatio atque discernimen inter res aliquas dignoscitur. Tertio pro iudicio enunciativo. In quibus posui dicimus, esse iudicium in se generis non sit in nobis absque propositione. iudicium tamen primum & secundum modo sumptum absque illa dant. Talia vero esse iudicia, quae ad sensum communem pertinent.

A. p. r. e. s. s. i. o.

Secunda conclusio: Phantasia potest ex utroque termino singulari propositionis con-

ficere, & circa singularia ad illius obiectum pertinens differre. Hec est D. Thomae 1. par. quæst. 78. art. 4. ad 5. & in opusculo de Potentijs animæ, cap. 4. & in secunda secundæ quæst. 47. art. 2. & Caietani ibidem, Gregorii 1. d. 3. quæst. 1. art. 1. Capreoli in 1. d. 35. quæst. 2. & in 3. d. 36. quæst. vnica, artic. 3. ad 4. princ. & 4. d. 10. quæst. 4. art. 3. Maior in 2. quæst. 16. cap. 1. Gabrielis quæst. 1. Prologi, art. 2. Alensis 2. par. quæst. 67. m. 1. Cameracensis quæst. 3. Prologi, art. 2. Soticius 10. Metaphysicæ quæst. 16. Ferrarius hoc in libro, q. 9. Auerrois a huius operis, comm. 62. Auenennæ lib. 6. Natur. par. 4. cap. 2. & aliorum.

Intellectus

Docet ergo D. Thomas locis citatis, vim cogitativam (quam nos à phantasia non distinguimus) eam in homine habere excellentiam, ut componat, & diuidat, ac syllogismo terminis singularibus compositio utatur: non quasi, ut paulo ante diximus, id merito sensitiue partis obiectat, sed ex delectu rationis participat, tanquam ex eodem fonte dimanat, cuius proximè coniungitur, quoad hæc est sensitiue parti, unde est quod intellectus non vniue. salis cogitativa ratio particularis, & intellectus passiuus dici consuevit, ut etiam D. Thomas quæst. 81. artic. 3. prius partis, & in quæst. de Anima, artic. 3. animaduertit, habeturque ex Aristotele libro 3. huius operis, cap. 5. text. 20. Probatur autem hæc opinio ex eo potest, quia vt appetitus sensitiuus in homine, ob copulationem, quam cum volun-

tate habet, & quia ex eadem anima rationali oritur, non nihil partem pat libertatis, ut communis Theologorum & Philosophorum doctrina statuit, ita consentaneum est, ut cogitativa ex intellectibus potentia consortio aliquid rationis adipiscatur, præsertim cum superius inferioris nature soleat attingere animum superioris, ut D. Dionysius. cap. de Diuinis nominibus ait. Accedit testimonium Aristotelis lib. 2. Metaph. cap. 1. & lib. 2. Poster. cap. vlr. vbi memorie sensitiue rationi innotent concedit, & in libro de Memoria & reminiscencia, cap. 2. vbi affirmat reminiscendum actum, quem sensitiue memorie attribuit, esse veluti syllogismum, quo vnus ex alio disquiratur. Unde etiam Thomas, qui memoriam à cogitatrice disingit, non solum cogitatrice potentie, sed etiam memorie prædictam disingit aliam, ut constat ex ijs, quæ tradit loco citato prius partis.

Obicit tamen aliquis Homo ut prius Obicitur.

natura est sensitiuus, quam rationalis, ita sentiens, quam intelligendi vim prius natura consequitur, atque prius origine phantasia ab animo oritur, ac perficitur, quam intellectus: non potest ergo phantasia ex consortio & delectu rationis quæ in eo nature momento nondum est, eam quam dicimus, primum gratiam sortiri. Sed occurrendum, quædam modum rationalis animus prius natura accipit esse, quam corpori variatur, ita prius natura fluere ab eo potentia, quæ ipsi inheret, nec dependet à corpore, quam eas, quæ ab eo non dimanant, nisi post coniunctionem cum materia, in quam recipiuntur: sicque non prius natura omni phantasia, quam intelligendi vim. Nec refert quod illud animæ, quicquid sit, à quo partim sumitur gradus sensitiui, antecedit naturam, à quo sumitur gradus rationalis. Alia namque est conditio illius, cum secundum se non pendat à corpore: alia facultatum sensitiuarum, quæ cum in organo insint corpore, necessarii ut oriuntur, animæ cum corpore unionem præexistunt: atque adeo quoad statutalem emanant omnes posteriores naturæ sunt facultatibus spiritualibus, quarum ortus eam copulationem minime requirit.

ARTICVLVS I. I.

SOLVTIO ARGVMENTORVM

primi articuli.

Hinc ad argumētum à initio proposita respondendum. Ad primum dicimus, maius quodammodo esse recti suprasum actum, & cognoscere proportionem mediocri ad finem, quam compone & diuidere, quia cognoscere mediocri solum competentia, ut humanarum actionum determinat, quibus

Ad 1. arg.

per se intelligibile esse intellectum: respondendum est iam Dialecticorum regulam de iis tantum predicatis intelligi, quæ per se primo & adæquate subiectis conveniunt, quo modo se habet se ipsa pars per comparationem animalis, ei enim primo & per se competit, ut patet, & cum eo etiam recipitur. At esse per se intelligibile non ita convenit intellectui, sed naturæ immateriali in communi acceptæ, sub qua intellectus continetur.

p. Sed cur non semper. Quærit cum mens ipsa sit intelligens, & quod intelligitur, cur se ipsam non semper intelligat. Huius rei causam perquirendum esse inquit, nec eam in præmissis expliat. Ea vero est, quia mens non se intelligit per se, sed supra suum actum se ipsam refert. *Cur aut non ostendo inquam reflexionem non semper incumbit cum nihil sit, quod ei ad id necessitate non semper se inferat.* Græci interpretes autem causam esse unionem & conjunctionem cum corpore, quæ intelligitur. Efficit ut sæpe ea cogitaret, quæ sunt cum materiæ scilicet coniuncta, non autem se ipsam, & alia, quæ sunt per se, & actu intelligibilia.

q. In se autem. Reverti ad superiorem questionem, ait non materialia entia non esse per se intelligibilia, sed potius esse duntaxat, nimirum quatenus sunt in potentia ut deposita quodammodo materia immateriali fiant bene situm intelligibilium specierum, quibus intellectui receptæ præstentur. Vnde intelligitur non convenire eis ut intelligendi, quia hæc immaterialis est, & per se intelligibilis. Cuius enim materiam negat intellectum, loquitur de iis, quæ omni ex parte materialia sunt. Nam homo materialis est, & tamen intellectu pollet.

*Materialia entia potius se tantum esse
C. A. P. intelligibilia.*

Κ Ε Θ. α.

CAPVT V.

Etenim dicitur in philosophia, quod materia est in potentia, & forma est in actu. Quod si materia est in potentia, & forma est in actu, materia non potest esse in actu, nisi per formam. Quod si materia non potest esse in actu, nisi per formam, materia non potest esse in actu, nisi per formam. Quod si materia non potest esse in actu, nisi per formam, materia non potest esse in actu, nisi per formam.

Intellectus operans est in actu, & materia est in potentia. Quod si intellectus operans est in actu, & materia est in potentia, intellectus operans non potest esse in actu, nisi per materiam.

Cum autem in philosophia sit quædam, Text. 17. quæritur alterum quidem uniusque generis materiam esse, quod id est patet, quod est potentia in materia, alteri vero actus est & efficientia omnia nimirum & agenda, atque agenda, emittit rationem, quam in omni conditione ad materiam subiectam esse est & in anima differentias habet differentias. Alique quidem est intellectus, qui ut omnia sunt, ut materia, ut omnia agat, atque efficiat, quod in omni virtute est quidem & per se, quod omnia, nam & omnia tota, qui sunt potentia, ut omnia agat, ut omnia faciat. b. Et ut

Text. 18.

Text. 19.

c. Scientia

CAPITULI QUINTI EXPLANATIO.

Cum autem in philosophia sit quædam, Text. 17. quæritur alterum quidem uniusque generis materiam esse, quod id est patet, quod est potentia in materia, alteri vero actus est & efficientia omnia nimirum & agenda, atque agenda, emittit rationem, quam in omni conditione ad materiam subiectam esse est & in anima differentias habet differentias. Alique quidem est intellectus, qui ut omnia sunt, ut materia, ut omnia agat, atque efficiat, quod in omni virtute est quidem & per se, quod omnia, nam & omnia tota, qui sunt potentia, ut omnia agat, ut omnia faciat. b. Et ut

Intellectus operans est in actu, & materia est in potentia. Quod si intellectus operans est in actu, & materia est in potentia, intellectus operans non potest esse in actu, nisi per materiam.

Intellectus operans est in actu, & materia est in potentia. Quod si intellectus operans est in actu, & materia est in potentia, intellectus operans non potest esse in actu, nisi per materiam.

b. Et in intellectu. Declaratur quod intellectus operans est in actu, & materia est in potentia. Quod si intellectus operans est in actu, & materia est in potentia, intellectus operans non potest esse in actu, nisi per materiam.

2. *Auicenna*.
3. *Substantiam separatum*.

boni. Secunda fuit Auicennae 9. Metaph. cap. 4. & in lib. Nari. parte 5. Aue Pace in epistola de lumine, & Graeco cuiusdam Martini, cuius mentione facit hoc loco Philoponus, agentium intellectum agentem esse substantiam quandam separatam, quam Auicenna Chologdazam nuncupabat. Idem placuit Auerio in libello de beatitudine animae cap. 5. & in epitom. Metaph. tract. 4. qui erroris errorem subnectens, aliorum vestigia secutus, vnum omnium hominum finit communem intellectum, ut alibi reuelamus. Tertia simplicij, quae sequitur Georgij Pachym. lib. 7. de anima, titulo 3. cap. 5. & 6. his exterioris intellectus in homine constituitur, quousque primus, qui omnino exterior sit, & diuulsus, cognitionem vniuersalem pariat, alij duo eandem perficiant vnum quidem materialis, qui propter ea quod materialium rerum notitijs immiscetur, extra vagari dicitur, non se ipsum, sed materialia, & sensibilia intelligens, alteri, qui sit in actu semper, & in se ipso scientie per-

3. *Simplicij*.
4. *Constitutio exterioris intellectus*.
Lib. 2. huius operis c. 2. g.
7. art. 2.

4. *Platini*. scilicet rationem obtineat. Quarta Plotini asserit duplicem in nobis esse substantiam, vnam, quae semper intelligit, quam dicit esse intellectum agentem, aliam, quae nonnunquam otietur, quam vocat intellectum possibilem.

Constitutio praedicta opinionatione.

Nulla tamen harum sententiarum veritati consentanea est. Nam tres priores, ut caetera earum absurda pergitur, contra communem Philosophorum doctrinam constituunt totale principium functionis vitalis, cuiusmodi est operatio intellectus, extra ipsam animam, cum tamen nihil vitaliter operetur nisi per formam sibi inherentem, ut obijcit D. Thomas prima per. loco citato. Quarta vero praeter materiam, & formam ponit in homine duplicem substantiam, quod fictitium est, & inauditum. Praeterea absque idonea ratione, ac eodem experimentum facit intellectum agentem absque intermissione in opere versantem.

Nō dari agētem intellectum probatur rationibus.

His ergo explosis occurrunt ij, qui intellectum agentem dari negant, in quorū numero est Durandus sent. dist. 3. quæst. 4. & quidam illius Philosophus Narbonensis, referente Mirandula in suis conclusionibus, atque alij, quorum meminit Albertus M. in summa de homine quæst. de intellectu agente. Probat autē Durandus suam sententiam longo processu rationū, quarum præcipua vis hæc est. Vel intellectus agens poni debet, vel aliquid imprimari in phantasma, quod id habile fiat ad producendā speciem intelligibilem in intellectum patientē, vel ut ipse per se eundem intellectum agat; sed obnequit huiusmodi causarum constitui debet, si ista ergo ponitur. Assumptionem quoad priorem partem fœdet, quia vel intellectus agens imprimere in phantasma qualitatē aliquam spiritalem, vel corporā: non spiritalem quia in re materialis non potest spiritale acciden- tesse, siquidem ut habetur ex D. Dionysio, & ex lib. de causis,

A omne, quod alicubi recipitur, ad recipientis naturam accommodari debet: si corpus, autem phantasma intra metas corporaliū accidentium manebit, proindeque nihil nisi corporeum, & materiale gignet. Quod verō non oportet agentē intellectum inducere, ut agat in possibilem, quæ erat causā parā assumptionis; probatur. Nam primum non requiritur ad illius intellectiōne efficiendā, quia intellectio est operatio immanens, quæ non nisi ab ea facultate, quam appellat, admistrari potest; intellectus possibilis est, qui intelligens nuncupatur.

Secundō, idem ostenditur hunc in modū. Anima rationalis interuenit phantasmatis, extra opem alterius facultatis potest gignere species intelligibiles, casus tribuere intellectui patienti. Igitur superuacaneus est intellectus agens. Probatur assumptum, quia si non posset, ideo fortasse esset, quia phantasma est imperfectius specie intelligibili; nullus autē effectus potest esse nobilior, quam sua causa. Accidit quod hæc ratio nihil momenti habet, probatur; quia phantasma non est princeps causa speciei intelligibilis, sed instrumentaria ianunimodo; princeps enim causa est ipsa anima, vel suppositum intelligens: at quod non oportet instrumentari nobilioris naturæ esse, quam effectum, alibi ostendimus. Quid si quispiam occurrat, esse causam instrumentariæ non vniuersi debere esse, & excellere; tamen in re proposita non posse phantasmata, etiam vel instrumentaria, concurrere ad effectum, de quo agitur, hoc est, ad promouendas species intelligibiles, quia entia immaterialia sunt alterius gradus, & ordinis, ad quæ corporales, vel nec proportionē habent, ita nec instrumentū vim sortiuntur; ideoque ad specierū generationē immaterialem causam necessariō adhibendam. Si quis, inquit, ita occurrat suo argumentū reuincetur. Nā si quid concludit, etiam probat non posse phantasmata cum materia, atque inferioris ordinis sint, concursus illius præstare ad producendas vni cum intellectu agente species intelligibiles; quem tamen concursus aduersarij partis assertores dandum esse proficiunt.

Tertio idem confirmatur, quia si daretur intellectus agens, oporteret etiam dari eundem in natura Angelicā, item; dari in nobis sensum agentem, qui patienti superdiciet species re vni sensui, & intellectui agens, & pareretur. Nec minus etiam necessarium foret dari duplicem voluntatem; vnam agentē, quæ actiōnes ederet, alteram patientem, quæ eas recipiet, quod tamen communis philosophorum schola negat. Postremo, vel prima intellectus agens indicat de re intelligibili, vel non simpliciter; dabitur dux potentie, & eductores, per quas iudicium de rebus fiat, quod superbum videtur, si possetur, conceden-

Lib. 2. Phys. c. 7. q. 1. ar. 2.

3.

Prima.

D

conceden-

concedendum eris intellectu possibilem esse agente præstantiorē: cum tamen Aristoteles hoc in lib. cap. 3. text. 19. docuerit semper id, quod agit, patiente nobilius esse; quod etiam approbat Diuus Augustinus 12. super Genesim ad lit. cap. 16.

ARTICVLVS II.
DARI IN ANIMA HVMANA
intellectum agentem; & quid inter
eius, & patientem sit di-
scriminū.

Verum quod in anima necessariū dandus sit intellectus agens; communis est, verāq; affectio Peripateticę scholę, quam statuit Aristoteles Cap. 1. huius lib. text. 18. c. inq; interpretes ibide & Scholasticę Theologię professores, partim in primo sent. dist. 3. partim alibi. Henricus Gandauensis quod lib. 8. qu. 13. Alensis secunda parte qu. 69. memb. 2. D. Thomas prima parte qu. 79. artic. 3. Hieronymus in 2. dist. 17. qu. 1. Capreolus in 4. dist. 49. qu. 1. Ferracensis lib. 1. contra gentes cap. 76.

Hanc assertionem loco citato confirmauit Aristoteles ex eo, quia id quod est in potentia, eger aliquid, à quo ad actum deducatur. Cum igitur intellectus possibilis sit in pura potentia, necessariū erit dñi à aliqua facultate, à qua ad intelligendū actum deduci possit: hæc autem est intellectus agens. hoc est, utrem enucleentur; Cū intellectus possibilis, sine potentiā à principio sit veluti nuda tabula, necessariam habere et iuncte congenitam imaginem, cuius interuentu intelligendū actiones edat, nec verò eiusmodi imagines folius phantasmatis ministerio gigni queant, quia sunt alterius ordinis, nempe immateriales, ad quem natura corporea vi sua pertingere non valet; nec cessandū danda esse à aliquo spirituali potenti, cui id minus tanquam principali animā instrumento incumbat; ea verbō potentiā est intellectus agens.

Quod verò intellectus nō sit extra animam, sed erimatus, ut naturalis eius potentia; & quod non sit vnus tantum omnium phantasmatis assilens, eaq; illustrans, sed quod in singulis hominibus singuli dentur, demonstrat præter alios D. Thomam. parte qu. 179. artic. 4. & 5. deniq; à nobis probatum fuit in 1110 lib. 1. huius operis.

Intellectus agens realis cuius ad intellectus agens naturam magis, an forma declarandam; videlicet, num sit ipsa, an fuerit à patiente malitè tantum à patiente diffinit. Vtiq; pars affectores habet, Prior D. Thomam. 1. part. qu. 134. art. 1. ad 1. & qu. 79. art. 10. & 11. dist. 17. qu. 3. art. 1. & in 3. dist. 14. qu. 2. art. 1. & opuscul. 3. c. 83. & 11. 1. contr. gent. c. 77. & 78. eiusq; sectatores. Item M. Aibet, in lumen

A de homine tract. de intellectu agente qu. 1. 6. Scorum in 1. dist. 3. qu. 1. & alios non paucos, quibus hoc potissimum argumentum suffragatur. Namque in cæteris rebus obseruatum est quoties aliqua duorū ita sunt affecta, ut vnū efficienter præparet, disponatq; alterum ad illius operationē, semper id, quod disponit, distinguat ipsa à eo, quod disponitur; Sic vniuersales causę, ut intelligentiæ, & corpora cœlestia distinguuntur à mundo elementari, quē in ad generationis rerum instruant, ac promouent; sic ignis distinguuntur à ligno, quod calefaciat; aqua à manu, quam sefriget; color, cæteriq; obiecta sensuum exteriorum ad ipsos sensibus externis, quibus suis similitudinem inuenerunt, & sensus externi ab internis, ad quos rerum à se percepturum species mittunt; atque ita in cæteris res habet. Quare consentaneū est, ut etiam intellectus agens, qui patientem per species intelligibiles ad intelligendū disponit, realiter ab eo differat.

Posteriorē sententiā amplexi sunt Maior in 2. dist. 16. qu. 1. vnic. Iacobus vit. quod lib. 1. q. 12. Niphus lib. 1. de intellectu tract. 4. c. 1. Abulensis qu. 70. in c. 23. Exod. de quorum placito dicendum est intellectum possibilem duo, ut nunc reliqua taceamus, actionem generā vendicare, nempe intellectiōē, & educationem specierum ē phantasmatis; & quidem ad primum genus operationum à se ipso, pro vt agentis nomen habet, disponi; ad posterius vero minime. Præterea quomodo in rebus materialibus semper id, quod simpliciter disponit, ab eo, quod disponitur, re ipsa distinguatur in spiritualibus tamen, cuiusmodi est intellectus, non ita rem habere; nec mirum, siquidem, ut D. Thom. lib. 1. contr. gent. c. 100. edisserat, ea, quæ in rebus corporeis per diuersas potentias sparguntur, in incorporeis copulari, & ad vnus facultatis vim reduci videmus: quomodo quæ ad duplicem appetitum sensitiuū pertinent, sub vnā volūtatē & quæ pluribus sensibus tam internis, quam externis percipiuntur, sub vnū possibilem cadunt. Itaque huiusce opinionis ratio, ac fundamentum erit, quod res non sine obiecto necessitate multiplicandæ, & quod nulla cogat necessitas duplicem ponere intellectum, quandoquidem tam eductio specierum intelligibilis ē phantasmatis, quam eadē vsus, siue intellectio ab eis elicitā ad vnā, eandemq; vim intellectuē reuocari queunt. Quod si quis obiciat nihil posse producere principium suarum actionum, quod hæc sententiā admittit, dum faciet ipsum intellectum possibilem producere species, quæ intelligendi principia sunt. Occurrendum erit nihil posse producere principia primæ operationis, siquid intellectum non effecit in se principium educendi species ē phantasmatis; hæc enim eductio est prima

Qui velint distinctionē esse reale.

Fundamentum huius sententiæ.

Qui consilium formalium.

Fundamentum.

In rebus incorporeis vna potentia vniuersa sui ministerio.

Obiectio.

Solutio.

etiam

Aristoteles pro hac sententiā.

Singulis hominibus singulis essentia intellectus.

agentem iudicare, & intelligere, uti proxima A
 quæstione differemus, nisi quibusdam philo-
 sophis aliter visum fuerit. Quod vero circa in-
 tellectus possibilis nobilitatem oppositum;
 dicimus modo agente nobiliores esse, quan-
 quam aliter sentiat Ferrarensis, quæst. 9. hu-
 ius libri post. D. Thom. in 2. sent. distinct. 10.
 quæst. 13. au. 2. & de vent. quæst. 10. art. 8. Pri-
 mum, quia intellectus agens est quasi admi-
 nister patientis, cum totus occupetur in edu-
 cendis speciebus quibuslibet viatis. Itē quia B
 ea facultas præstantior habetur, cuius opera-
 tio nobilior sit; ita intellectus nobilissima est
 hominis operatio; vnde humana felicitas,
 quæ ad excellentissimam potentiam, & nobi-
 lissimū eius actum pertinet in actione intel-
 lectus possibilis, hoc est, in contemplatione
 summi boni cōstitit. Negobis illud D. Au-
 gustini, & Aristotelis, agens est patiente no-
 bilius; id enim autum, si minus quæst. 1. aliter
 præcise, quia ratione patitur, altitum pro vi
 agens, spectetur; quāvis quidem agere, quāvis
 pati ex se præstantius est. Itaque si intellectus
 agens, quatenus species intelligibiles in pa-
 tientem producit; patientis vero prout eas re-
 cipiendo patitur, absolute spectetur, haud du-
 bie sub ea præcise cōsideratione antepone-
 dus est in intellectu agens patienti. Verū id
 non obstat quominus patientis, si secundum
 proprias actiones, quas recipit, expendatur agens
 simpliciter præfati debeat.

QVAESTIO II.

QVAE SINT INTELLECTVS AGENS MUNITA.

ARTICVLVS I.

DE ILLUSTRATIONE PHANTASMATUM.

Tria officia intellectui agentis peripate-
 ticis tribuuntur. Primum est illustrare
 phantasmata. Secundum, efficere obie-
 ctum intelligibile actui. Tertium, producere
 in intellectu patientis species intelligibiles.
 Quod ad primum attinet, dari quidem præ-
 dictam illustrationem significauit Aristoteles
 cap. 7. huius libri text. 18. Verū quoniam
 modum hanc magna cōflectio est. Sunt qui
 iam putent cōsistere in productione certarū
 qualitatū; cuius mero, ac vi phantasma ab
 intellectu agente excitetur ad gignendā for-
 mam speciemque, hoc est, speciem intelligibi-
 lem. Ac sane quod intellectus agens aliquid
 agit, imprimari in phantasma non obicit
 iudici D. Thom. in 2. contra gent. cap. 77.
 ubi ita scripsit. Est igitur in anima intellecti-
 va virtus actiua in phantasmata, faciens eam
 intelligibilē a se. Vnde hanc sententia non
 placet. Et nimirum vi Diuinus argumentaba-
 tur, ut id quod intellectus agens imprimat

in phantasma, est quid spirituale, vel corporale. Illustratio
 Si spirituale, ne in transitu quidem (est id non phantasma
 impossibile iudicet Capitol. in 2. dist. 3. quæst. 1. non est im-
 2. art. 3.) poterit in corpore, aut corporeo ac præfatio alio
 cidente recipi. Si corporale, cum adhuc intacta
 limites materialis naturæ cōstitit; quæ ratio-
 ne poterit phantasma impetiri vim ad pro-
 ducendum immaterialē qualitatem?

Caietanus. part. quæst. 87. art. 1. opinatur Opinio Cai-
 phantasma illustrari ab intellectu agente non tantum de illu-
 formaliter, sed obiectiue, id est, nullam ad cōfratatione ob-
 qualitatem in phantasma imprimi, sed habere
 se intellectum agentem ad phantasma co-
 modo, quo lumen solis ad colores, quod, uti
 quomodo opinatur, per solam assententiam in
 causa est, ut colores sui similitudinem in dia-
 phanum, indeque ad potentiam transmittant.
 Sic igitur putat Caietanus phantasma, est
 etiam, ubi uel quæ natura sit, tamen ex intel-
 lectu agentis vicinitate, & irradiatione affe-
 Cui, ut possit in eum ipso ad producendum
 spectare intelligibilem concurrere. Ad utique in-
 tellectus agentem non est, sed manente in
 ipso luce, & interposito inter intellectus pos-
 sibilem, ac phantasma sui splendore, solam
 communē naturam illuminare, ita ut natura
 singularis adhuc phantasmatis inuoluerio, qua-
 si nube obliuiscatur eo pacto, quo sol colorem
 prout non saporem, aut odorem collustrat
 indeque est, quod etiam cōstat vniuersaliū
 D species in nostro intellectu uenire, cum sola
 quæ dicitur vniuersalis in phantasmate ad
 modum illustrato effluat, & ad speciem
 productione suo modo cōcursum impendat.

Hæc et. a principio nobis minimè probatur, Confusio
 Primum, qui non apparet quoniam lumen
 intellectus agentis interiectu suo præfati, quod
 dicantur phantasmata ab eo illuminari; si ni-
 hil in ea, nec cum ipso operari. Secundum, quia
 si luo dicuntur phantasmata illustrari, quia
 E ipsis præfatis assidet intellectus agens, utique
 omnia hominum, seu dormientium, seu vige-
 lantium phantasmata perpetuo illustrari de-
 benda erūt, cum semper habeant præfatis lu-
 men interiectu agentis. Quod tamen de dor-
 mientibus phantasmata negat Caietanus. Ter-
 tiū, quia ut recte obicit Ferrarensis a cōtra-
 dictum cap. 77. cum phantasma quantumlibet
 obiectum adierit, in hominibus in organo
 corporis inuenit, extensumque sit, non po-
 test naturæ lineæ tractu cōditionibus obse-
 dere, ut fingit Caietanus. Nec eadem ex-
 pium solis luminis, cuius radius apparet co-
 los, non sapor, ideo enim si luo color recte
 F spectandum exhibet; quia solus color, non sapor,
 cadit sub visu; at enim res singulares intel-
 lectui apparere potest, cum non vniuersalia
 tantum, sed etiam singula propria conce-
 pta & nobis intellectu gignit, ut luo loco demon-
 strabimus. Deinde quæ si spectetur sola pro-
 ductio obiecti in intellectu, ubi phantasma, ut
 progressu ostendimus, non ad eam concurre
 præcise,

Patienti intel-
 lectui agentis
 præfati.

Quæ præfati
 debent
 omne agens
 esse patientem
 præfati.

Diuina in-
 tellectus agens
 munit.

Multorum ple-
 ora de illu-
 stratione
 phantasmata.

præcisè, vt naturam communem refert, sed A
vt tam communem, quam singularem sepius
sentat. Quare non est cur natura singularis
phantasmatum integritatis occultetur. Po-
tèrè quia si in phantasmate sola quidditas
vniuersalis elucet, profectò iam res in phan-
tasia vniuersales existent, cum in ea repræ-
sententur absq; differentis indiuiduantibus.

Opinio Ferr.
de illustra-
tione radi-
ca.

Ferrariensis hoc in lib. 4. §. 9. & Capiculus
loco citato putat, quemadmodum cogitatio
hominis facultas propter coniunctione cuni
intellectu vendicat peculiare prærogatiuam,
quæ belluarum cogitatio non conuenit, vt
nimirum diuidat, componat, & discursat cir-
ca singularem; ita phantasia ex eadem con-
iunctione obtinere vt able promat illius or-
a & efficaciora phantasmata, quæque vna cum
intellectu agente possint intelligibiles spes-
cies producere. Atque hoc esse inquit
phantasmata illustrant ab intellectu agentis
Refellitur. quod videtur ad mentem Diui Thomæ
prima parte, quælibet 85. artic. 1. Hæc explicatio,
quanquam habet probabiliter, non vni-
uerso satisfact. Videtur enim illustrationis
nomen, quod actionem sonat, nimis improp-
rie & remote vsurpare pro infusa nobilita-
tis communicatione, quæ est ante omnem
actum intellectus agentis, & in ipsa primæ
ad naturalis phantasia & intellectus, in eadem
quasi radice, copulatione consistit. A qua
certè phantasmata quasi ob stuporis nobilita-
tem & splendorem, rectius illustrant, quam il-
lustrant dici debent.

Sententia re-
centioris co-
labris, veri-
tatisque vi-
detur.

Placet igitur nobis ea sententia, quæ à
recentioribus Philosophis celebratur, aien-
tibus illuminationem phantasmatum non
esse obiectiuam, vt Caietanus ait, nec radi-
calem tantum, vt Capiculus & Ferrariensis
arbitrantur, sed effectiuam; non quasi intel-
lectus agens aliquid iunctis phantasmatis
imprimat; sed quia tanquam extrinseca lux ia-
dijs suis consortio actiue eleuat phantasmata
ad producendum speciem intelligibilem; in
qua communis natura reposita, tunc ex
differentis indiuidualibus, manetque à solo
intellectu perceptibilis. Itaque nequaquam
etiā probanda est sententia Henrici Gan-
dauiensis quodlibet quarto, quæstione vi-
gesima prima, & quodlibet octauo, quæ-
stione duodecima & decimaterza, ex stimu-
lato illustrationem phantasmatum non esse ha-
bere vt diximus, sed ad eum fere modum,
quem posuit Caietanus; & intellectum pos-
sibilem phantasmatis si illius actus ad intelli-
gendum est. Quod actus esse tunc magis
parabit, cum non olemus scire non possit intel-
lectum per se ipsum intelligendi actum ede-
re absq; interuenit speciem intelligibi-
lium, quæ ab intellectu agente vna cum
phantasmata per eum illustrantur gignuntur.
Hæc est primo officio tutelæ
actus agentis.

ARTICVLVS I.

DE ALIO DVPLICI
munere intellectus a-
gentis.

Alterum munus intellectus agentis est fa-
cete obiectum intelligibile actum. Nimi-
rum quemadmodum intellectus possibilis
ex se est in potentia, vt fiat actus intelligen-
s, ita obiectum est in potentia, vt fiat intelli-
gibile actum. Est autem intelligibile in potentia,
secundum esse, quod extra animam, vel in phan-
tasmate obtinet, sitque intelligibile actum se-
cundum esse intelligibile, quod in intelli-
gibilis specie constituit: tunc enim intellectus pos-
sibilis respectu illius est in actum primo, vt in i-
psum seruetur. Quod patet reddere obie-
ctum intelligibile actum, nihil esse aliud, quam
efficere vt obiectum repræsentetur in specie
intelligibili. Quod intellectus agens præstat,
cum vna cum phantasmate illustratione produ-
cit speciem rei intelligendæ in intellectu
patientem. Lege D. Thomam 1. part. quælibet
54. artic. 4. & quælibet 79. articulus. & in quæ-
stione de Anima, artic. 4. & de Spiritu albus creatu-
ris, artic. 30.

Quid sit in-
telligibile a-
ctum, quod po-
tensia.

Addit S. Thomas libro 1. contra Gentes,
cap. 77. & quælibet de Anima, art. 15. intellectum
agentem facere etiam phantasmata actum in-
telligibilia, itemque per phantasmata facta
ab eo intelligibilia actum gignere scientiam in
intellectu possibili. Ex quo videtur alieui
in doctrina D. Thomæ, antequam species in-
telligibilis in intellectu producat, iam obie-
ctum esse intelligibile actum in phantasmate.
Sed non ita res habet. Nec enim mens D. Tho-
mæ est rem in phantasmate esse intelligibi-
lem actum formaliter, sed casualiter duntaxat,
quatenus phantasma illustratum causat cum
intellectu agente speciem, vt diximus. Quo
etiā modo iam intellectus agens, si phan-
tasma perhibetur causare in intellectu pos-
sibili scientiam, hoc est, actum sciendi, & ha-
bitum, qui per eum actum pignitur; videli-
cet quatenus producat speciem intelligibi-
lem, quæ intelligendi sciendique formale
principium est. Vbi aduertendum rem, quæ
actus est intelligibilis actum, appellari obie-
ctum intellectus agentis; quia hic circa illius
electionem versatur, quatenus verò est actus
intellectus dicit obiectum intellectus possibi-
lis, quia ad hunc pertinet intelligendi actione
elicere. Ex quo facili apparet, rem prius sal-
tem naturæ esse intelligibilem actum, quam in-
telligatur ab intellectu, cum intellectus præ-
requirit, supponatque speciem intelligibi-
lem, à qua omnis, & res eiusmodi scientiam
in intellectu actum, vt explicatum est. Vnde
etiā dicitur, intellectum possibilem non pati
ad intelligibile actum, undem res prius
speciei. Equidem intelligibile actum, quod
D 3 dicit

Qua ratio-
ne diuinitas
intellectus &
phantasma
scientiam
causare.

Quomodo intellectus possibilis ab actu patitur.
 dici agere in intellectum imprimendo speciem. ut potest quod antequam eius species imprimatur, non sit actu intelligibilis: dicitur ergo ab illo pari ratione intellectiois, prout intelligibilis ad materiam suam imaginem vna cum intellectu possibili intelligendi actionem efficitur edit. Vnde illud ex D. Augustino libro 9. de Trinit. cap. 12. à potentia & obiecto patitur notitia.

An intellectus agens intelligat.

Est tamen adhuc non prætereunda dubitatio, an intellectui agenti præter superiora officia, conveniat etiam intelligendi munus: quæ dubitatio apud eos tantum locum habet, qui intellectum agentem à possibili se ipsa distinguunt. Nam qui vnam eandemque potentiam esse arbitrantur, non debemus quin ei intelligendi officium attribueret debeant. Scotus in 2. dist. 8. quæst. 8. ad 2. item in dubium relinquit. M. Albertus in Summa, de Homine, in quæst. 17. etiam, quas de intellectu agentis disputat, artic. 2. adterit intellectum agentem intelligere; non tamen per aliquam speciem in ipso receptam, seu (quod idem est) intelligere actus, iuvando per suammet essentiam intellectum possibilem. Caietanus hoc in lib. ad text. 18. ait negari non posse intellectum agentem, cum & intellectus, & agens sit intelligere. Idemque approbant nonnulli è iunioribus Philosophis. Denique Iandunus hoc loco, quæst. 13. inquit intellectum agentem producere intellectioem in intellectu possibili. Contraria tamen sententia quæ decernit intellectum agentem non intelligere, nec vllam intellectioem immediate producere, & communio est, & verior. Eam tunc tunc Henricus Gandavensis quod dicitur 8. q. 12. & ut videtur, D. Thomas in 3. dist. 13. quæst. 1. artic. 1. probaturque ex eo, quia si intellectus agens intelligeret, superfluum esset intellectus possibilis. Deinde, quia Aristotelicum de intellectu agere differuit, nunquam ei intelligendi actum attribuit, sed ipsum à patiente officio discrevit, quod hic esset in potentia ad recipiendas formas, ille eisdem imprimere; hic in contemplationem incurreret, ille quasi lumen fulgeret. Privatim autem Iandunus opinionem ea ratio confutat, quia si intellectus agens produceret intellectioem in patiente, sequeretur intellectioem esse actionem manifestam, siquidem non maneret in eadem potentia, à qua eliceretur. Non est tamen insiciendum intellectum agentem vna cum possibili concurrere ad intellectioem mediatam, id est, interveniu specierum, quas genuit. Quo etiam pacto dicitur idem intellectus agens, ut ait Scotus in 1. dist. 3. q. 7. efficere evidentiam primorum principiorum, nimirum, per species, quæ concurrunt ad terminorum penetrationem, ex qua immediate oritur principiorum assensus. Restat tertium munus intellectus agentis, quod est producere species intelligibiles in patiente;

A sed nihil iam de eo, quod ad præsentem questionem attinet, explicandum superest. Facile autem quibusvis perspicieret prædicta tria munia, eisdem vocabulis & consideratione distinguantur, se ipsa in vnum idemque reciderent.

Sed quæfiscit adhuc fore aliquis, cur Aristoteles cap. 5. huius libri, text. 17. dixerit intellectum agentem habere se ad possibilem, ut autem ad materiam, licet cur illum eodem capite, text. 18. habitum vocant. Ad primum hoc tum dicendum, comparasse intellectum agentem arti, quia ut ait in inferis in materiam formas artificiales, ita intellectus agens inducit in possibilem species intelligibiles. Et ut artifex artis ministerio non producit formam naturalem, seu formam sui generis speciei; nec enim Polycerus formam humanam & viventem statim induit, sed formam artis: ita mens per intellectum agentem non nisi intelligibiles formas patienti confert. Lege D. Thomam lib. 3. contra Gentes, cap. 76. & Ferracensem in Comment. eiusdem capiti.

Ad posterius dubium respondendum est, intellectum agentem non vocari habitum ab Aristotele, quod sit habitus primorum principiorum, ut arbitrati sunt nonnulli, quorum meministi D. Bonaventura in 2. dist. 14. artic. 2. quæst. 4. M. Albertus in Summa, de Homine, in quæst. 17. quæst. 1. an detur intellectus agens, artic. 2. Et Aegydius hoc in lib. ad text. 18. cum opiniois abudantia ex eo conuincitur à D. Thoma, quia habitus primorum principiorum est qualitas primæ speciei, accepta in intellectu possibili ad cognoscendas primas veritates indemonstrabiles, lupposita cognitione terminorum: ad intellectus agens uero meratur inter secundæ speciei qualitates, quia est facultas à natura infusa; nec verò supponit cognitionem terminorum, nec insidet in intellectu possibili, nec attribuitur à natura ad intelligendum, sed ad abstrahendas species à phantasmatibus. Quæ omnia ex iis, quæ habemus à nobis disputata sunt, facile quis deprehenderit. Dicendum est igitur intellectum vocari ab Aristotele habitum, licet accepta habitus appellatioe, ut complicitate quamlibet vim, aut facultatē ad operandum.

Lege D. Th. in 3. d. 14. q. 1. artic. 2. q. 3. & in 1. d. 3. q. 4. artic. 3.

Cur dicitur Aristotel. agens in intellectu habere se ad possibilem.

Cur item habitum appellatur.

Intellectus agens non intelligit.

Aliquo modo dici posse agentem in intellectu esse currere ad intellectioem.

QVAESTIO III
 VTRUM NECESSARIO DAN-
 da sint in nostro intellectu species
 intelligibiles, an non.

ARTICVLVS I.
 VARIÆ PHILOSOPHO-
 rum sententia.

Hæc controuersia, & quæ subsequen-
 tur, cum superioribus colligunt, asse-
 rentur; non patum momenti ad vniuf-
 que

que intellectus officia, vim & naturam per-
noscendam. In praesenti autem quaestione di-
ce: si diuersa sciuntur. Quidam species intel-
ligibiles omnino tollere conati sunt, aentes
sunt esse phantasmata, ut in his intellectus na-
turas, non singulares tantum, sed etiam vi-
riuales conuectur. Ex eorum numero
fuerit Theophilus, Theophrastus & Auer-
roes: qui tamen in constituendo intellectu dif-
cordes fuerit, ut superius diximus. De Theo-
philo etiam Durandus in 2. dist. 3. quaest. 6. &
Thomas quaest. 2. Prologi. Gostedus quodlibet
9. quaest. 19. & quodlib. 13. quaest. 3. Hen-
ricus quodlib. 4. quaest. 7. 8. & 11. & quodlib.
5. quaest. 14. species intelligibiles negarunt,
quibus ex parte assensus fuit Gabriel in 2. d. 3.
quaest. 2. aens non requirit speciem in intel-
lectu ad cognitionem intuitiuam, licet ad ab-
strahendum requiritur non sit negandum. Nec de-
sunt argumenta, quibus ostendi videatur frus-
trā omnino species intelligibiles poni.

Qui species
intelligibi-
les noluit ad-
mittere.

1. Argum.

2. Argum.

3. Argum.

4. Argum.

5. Argum.

Primum.

A priori enim parte, quia essentia Angelii, ut est
actus sine admixtione materiae; ita est per se
actu intelligibilis; estque actu & in se con-
iuncta proprio intellectui, ut cum eo concu-
rat ad sui ipsius notionem. Quoad posteriori-
tem vero partem, ostenditur idem alium prius;
nam quilibet Angelus potest ita se coniun-
gere intellectui alterius, ut per modum for-
mae intelligibilis efficientiam habeat in se ip-
so intellectus ob eo efficiendum. Quare vi-
detur hinc argumentum conuersum recte sen-
tire eos, qui species intelligibiles dari negant.

ARTICVLVS II.

NON ESSE NEGANDVM
dari species intelligibiles: & has cessante
actu intelligendi, manere in in-
tellectu contra A-
uerroem.

Haec tamen opinio probanda non est, sed
cum schola Peripatetica, cōmuni Philo-
sophorum approbatione assensendum, dari in
intellectu species intelligibiles, quae sint prin-
cipia intelligendi sicuti et in sensibus can-
tibet. in 2. d. 3. art. 15. D.
Thom. 1. parti.
9. 55. art. 5.
D. Bon. in 2.
d. 3. art. 2. q.
1. Richard.
ca. 2. art. 5.
q. 1. Scot. 9.
6. Greg. d. 7.
q. 3. art. 1.
Alensi 2. p.
q. 24. m. 2. 29.
3. & q. 26.
m. 6. 21. Al-
bert. in 2. d.
3. art. 15. D.
Thom. 1. parti.
9. 55. art. 5.
D. Bon. in 2.
d. 3. art. 2. q.
1. Richard.
ca. 2. art. 5.
q. 1. Scot. 9.
6. Greg. d. 7.
q. 3. art. 1.
Acc tamen opinio probanda non est, sed
cum schola Peripatetica, cōmuni Philo-
sophorum approbatione assensendum, dari in
intellectu species intelligibiles, quae sint prin-
cipia intelligendi sicuti et in sensibus can-
tibet. in 2. d. 3. art. 15. D.
Thom. 1. parti.
9. 55. art. 5.
D. Bon. in 2.
d. 3. art. 2. q.
1. Richard.
ca. 2. art. 5.
q. 1. Scot. 9.
6. Greg. d. 7.
q. 3. art. 1.
Alensi 2. p.
q. 24. m. 2. 29.
3. & q. 26.
m. 6. 21. Al-
bert. in 2. d.
3. art. 15. D.
Thom. 1. parti.
9. 55. art. 5.
D. Bon. in 2.
d. 3. art. 2. q.
1. Richard.
ca. 2. art. 5.
q. 1. Scot. 9.
6. Greg. d. 7.
q. 3. art. 1.
Acc tamen opinio probanda non est, sed
cum schola Peripatetica, cōmuni Philo-
sophorum approbatione assensendum, dari in
intellectu species intelligibiles, quae sint prin-
cipia intelligendi sicuti et in sensibus can-
tibet. in 2. d. 3. art. 15. D.
Thom. 1. parti.
9. 55. art. 5.
D. Bon. in 2.
d. 3. art. 2. q.
1. Richard.
ca. 2. art. 5.
q. 1. Scot. 9.
6. Greg. d. 7.
q. 3. art. 1.

Phantasma
non esse
satis ad el-
ciendum in-
tellectiones.

F Hae vero forma & principia non
aliud est, quam species intelligibiles. Nam quod
ad id praestandum phantasmata nequaquam
satis sunt, ex eo constat, quia phantasmata
quoadmodum sunt per materiam extensa,
& imperfecte crasseque materia, ita non nisi
res singulares representantur, & ita non con-
stat intellectum eam obiecta communia
percipere. Item quia phantasmata non sunt
intime coniuncta intellectui, cum non ha-
teant in anima, sed in corpore: at nihil opo-
ratur, nisi per virtutem, quae in ipso est, ut ex
doctrina Aristotelis in 2. huius operis lib. cap.
1. text. 4. & 5. aliter D. Thomas lib. 1. contra
Gentes, cap. 76. Quod si, ut ad nullum rei, siue
vniuersali, siue singulari, siue expers, siue
particeps

particeps materiæ sit, sufficiat phantasma, ut ex eo intellectus possibilis intelligat adum proferat. Adde quodd, ut Scotus argumentatur in 1. dist. 3. q. 6. magna foret naturæ intellectus possibilis perfectio, si non in se, sed in corpore, hoc est, in potentia sensitiva corpori inherente, nobilissimæ huius operationis principium haberet. Neque huic rationi obstat, quod beatus diuina essentia pro specie intelligibili est, & tamen nec per sealem identitatem, neque subiectiue in ipsa inest. Namque sic in timē eorum intellectui copulatur, ut suppleat unionem, quam vel in hæzio, vel alia naturalis coniunctio præstare potest. Quod ut planius intelligas, sic habetio, in nostra specie intelligibili naturali tria inueniuntur. Est enim imago rei intelligendæ; idque habet peculiaritatem, ut species est. Secundo, eoneurrit cum intellectu a de eligendū intellectiōnem: id autem vendicat, prout est principium, seu ratio intelligendi. Tertiū, in hæzret intellectu, quod obtinet, quatenus accidentis naturam participat. Igitur duo priora, cū nihil imperfectiōis habeant, diuinæ essentiae conuenire possunt, respectu intellectus beati: retinere vero minime, quia potentialitatem & compositionem, atque adeo imperfectiōis notam inuehit. Itaque adhuc rarum manet, omnem nostram speciem naturalem, atque ordinariam debere esse in ipso intellectu, cui intelligendi principium & ratio est.

Triā inueniri in specie intelligibili.

Qua illorū competat essentia diuinæ cum beatus est pro specie intelligibili.

Aristoteles species intelligibiles conuenit.

Auicenna inuenit species intelligibiles primæ in intellectu.

A Quam esse materiæ corporeæ, quæ sensum suum, & amittitur, in qua tamen sustentantur potentie sensitivæ.

Deinde, quia si hæc positio vera esset, nulla profus ratio memoriz daretur in parte intellectiva, nec recordariemus nos eliciisse conceptus rerum vniuersalium, quod est contra experientiam. Lege si placeat, quæ de hac re commentari sumus in libris Paruorum Naturalium de Memoria & reminiscencia, cap. 2.

B Ad rationem Auicennæ respondendum est, si recipi intelligibiler idem valeat, atque recipi a commodat ad intellectum, haud dubie species intelligibiles recipi in nostra mente intelligibiler. Si verò id sit ac recipi, ut cognitum in cognoscente, quod dicitur recipi non apprehenditur, tunc species non ita se habere, quia non opus est, ut cū recipiuntur, ab intellectu apprehendantur.

Consultatur hic sententia.

C Porro quibuscumque eluti gradibus ascendunt species, quæ cognitionis principia existunt. In infimo sunt species sensu exteriorum, quæ non nisi præter obiectum, & sensum durante, manent. In secundo species interiorum sensum (non tamen sensus communis) quæ post sensationem, & remoto obiecto, seruantur: sed tamen cū insint in organo corporeo oblectantur, & fluxu materiæ insimul labuntur. In tertio species intelligibiles nostri intellectus, quæ obiecto non existent, & cessante intellectiōne, persistunt, cūque immateriali subiecto insint, postquam et semel in hæzuerunt perpetuæ, atque indelebiles sunt. Neque obstat, quod habitus se conuertunt & virtutum intellectus, seu voluntatis insistentium sepe amittantur. Non enim talis amissio provenit ex defectu subiecti, sed ex illudicio & repugnantia contrariorum, quibus incedunt (ut omittamus eam supernaturalium habituum amissionem, quæ ob nostram culpam accidit per subtractionem diuinam, cuiusmodi est desperatio gratiæ.) At species tam intelligibiles, quàm sensibiles contrariis vacant; alioquin non possent inesse simul imago candoris & nigredinis in aëre, vel oculis. Quod falsum esse constat, eūdem utrumque simul intrinsecus. In quarto gradu sunt species intellectus Angelici, quæ præter alias perfectiōnes, eam addunt supra species nostras intellectus, quod non fuerunt aliquo temporis aut instantis succellu acquirunt, sed ipsi Angelis a principio ingeniuntur.

Proponuntur omnes gradus sensus & intellectus.

Species intelligibiles inactiue intellectui inesse.

Species Angelica omnium perfectissima.

D Postremo, quod Aristoteles species intelligibiles posuerit, constat. Etenim hoc libro, cap. 4. text. 15. ait intellectum possibilem fieri singula, videlicet, quia singularum rerum species recipit, & text. 16. sequenti, itemque cap. 5. text. 19. ait intellectum & rem intellectam esse vnum; non sunt verò vnum per naturam, sed intelligibiler, quatenus res, quæ intelligitur, per sui imaginem intellectui copulatur, & unitur. Præterea vocat intellectum locum formatum. seu specierum; non nisi quia ut locum rem locatam recipit, ac seruat; ita intellectui species inre ligibiles.

E Sciendum est autem Auicennam libro 6. Natural. part. cap. 6. existimasse intelligibiles species non permanere in nostro intellectu, nisi dum eas apprehendit, aut ex ipsa intellectiōnem edit. Eius fundamentum fuit, quia quicquid recipitur in intellectu, recipitur intelligibiler; ergo cessante intellectiōne ea necesse species in intellectu recepta. Hæc tamen opinio procul aberrat a veritate, nititurque funtamento sensu futili. Eam igitur præter alios coa gunt D. Thomas lib. 2. contra Gentes, cap. 24. & de Veritate, quæst. 10. art. 2. & 1. par. quæst. 79. artic. 6. Nam cognitio intellectiva multo est perfectior, quàm sensitiva: ergo si ad sensum conuentionem conseruari species, ut facit Auicenna, multo maiori iure conseruariuntur ad intellectum, maxime cū intellectus possibilis multo sumior sit,

ARTICVLVS III.

SOLVTIO ARGVMENTORVM PRIMI ARTICVLI.

A Rgumenta initio quæstionis proposita sic explicabis. Ad primum dic, non posse intellectum contemplari naturas in phantasmatibus

Ad 1. arg.

matibus ob eas causas, quas superior articulo attulimus. Et ad augmentum confirmationem, si loquamur de modo representandi, quod sufficit ut posterior potentia id ipsum, quod prior cognoscat, saltem assumi. Nec enim facultati appetenti sic obiectum representatur, ut quod a cognoscente apprehenditur, ipsa etiam cognoscat: sed eatenus dicitur et representari obiectum, quatenus in id tendere non valet, nisi a cognoscente prius conceptum sit. Quod patet, etlophantasia intellectus sine potentia subordinata: non probat hoc argumentum esse representari obiectum a phantasia. ut in intellectu illico absque specie sibi inhærente feratur.

Ad 2. arg.
Cur potentia appetenti non habeat in se principium a quo determinatur?

Ad secundum, dui finis est rationem in potentia cognoscente, & in appetente, tum ob alias rationes. tum quia facultas appetens determinatur a superiori a potentia obiecti: facultas autem eo modo non habet a quo determinatur, ideoque non habet in se finem, tanquam principium determinans.

Ad tertium, sic in intellectu concurrere cum specie ad intellectum, ut oportet illam prius excitari vel aphantasia, vel a voluntate, vel ab utroque, alia causa eius odij ob idque non leniper uti speciebus, quibus est consignatus, sed intermedium ab intellectu cessare nonnullum quam hac potius, quam illa speciebus, quia ad huius magis, quam ad alterius usum aliunde mouetur.

Ad 4. arg.
Quo pacto cognoscitur in intellectu se esse speciebus consignatum?

Ad quartum, cognoscitur ab intellectu species intelligibiles per actum intellectum & arguitur. Dumenim experitur se intelligere, intellectum supra ipsum actum, arguitur habere principium formale intellectus, hoc autem principium esse colligitur ex rationibus, quibus id concluditur. Qua de re infra.

Ad 5. arg.
Non semper intelligitur in se esse speciebus consignatum.

Ad quintum, est omnino intellectio ab aliqua specie intelligibili oriatur, non omnem tamen elici ab specie propria eius rei, quod intelligimus; sæpe enim ex imagine & similitudine unius ad cognitionem conceptum uerius progredimur, ut enim per res sensibiles Dei & substantiarum creaturarum intelligentiam assequimur, quod in intellectu est non proximè, tamen tamē a se spectatur. Verum utro post conceptus, quos de hisce rebus formamus, relinquantur in nostro intellectu species intelligibiles, progreffu patet.

Ad sextum, quod attinet ad cognitionem, quam de se Angelus habet, admitterendum est cognoscere illum se per suam essentiam, ut docet D. Thomas per quæst. 59. artic. 1. & de Veritate, quæst. 8. art. 2. itemque D. Bonaventura, Durandus, Richardus in 2. dist. 3. Aegidius in tract. de Cognitione Angelorum, q. 1. Scotinus in 2. Metaph. q. 59. alij, non pauci; et si non desuerint, quod se existit a se aliis a se, non posse Angelum se per suam substantiam intelligere, sed habere ad id specie scilicet ad aliarum rerum perceptionem. Opposi-

tum tamen dicendum, videlicet non intelligere se Angelum per speciem suam, cum ad id possit eius substantia, ut a se ipsum concludit, subieci vicem species, ut a se ipsum respicit ad cognitionem, quamvis Angelus alios cognoscit, putant nonnulli querelibus exteros per eorum essentias intelligere, quam opinionem attribuit Platoni D. Thomas 1. cont. Gent. cap. 98. et magis tunc Durandus & Nominales in 2. dist. 3. sed nobis ea non placet, quia nequit potentia intellectiva ab illa re creata, tanquam a forma intelligibili adiuuē, ac principaliter determinari ad intelligendum, nisi eiusmodi principium determinans in se, atque intus sibi coniunctum habeat, quod coniunctum non certum in substantia vnius Angeli respectu alterius. Longior hæc de re disc. illio ad alium locum vertit.

Angelus non
eigena specie
se intelligit
ut a se
ipsa.

QVAESTIO IV.

DE VITAE IN NOSTRO

intellectu species intelligibiles, quae proprie sunt rerum singularium, an non.

ARTICVLVS I.

NEGATIVE PARTIS

argumenta.

Argitur hæc questio inter Philosophos magna dissidentia parui obentione. D. Thomas tum alijs in locis, tum 1. cont. Gent. cap. 100. 1. par. q. 86. artic. 1. Caietanus ibid. Capiculus in 1. dist. 35. q. 2. in solutiōe argumentorum contra quartam conclusionem, Argentinus in 4. dist. 50. quæst. 1. artic. 1. Bertrandi in 1. cont. Gent. cap. 65. & hoc in lib. quæst. 13. ahiberant non dari in nostro intellectu species rerum singularium, idemque tuerent nonnulli etatis nostræ Philosophi, asserentes nihil esse a se patetica doctrina alienum, & eiusmodi species admittere. Probat suam intentionem in hunc modum: Forma recipitur in subiecto secundum conditionem, ac modum receptionis, sed anima est experta materia: ergo species, quæ in ea recipiuntur, debent esse immateriales in representando atque adeo nequeunt representare conditōnes materiae in quibus, sed duntaxat naturas communem, ut si animal, ac liberum. Contra quod arguitur, quod communis per se etiam est in quibus quod de sumptum est ex Aristotele hoc in lib. cap. 4. text. 16. Res materiales sunt intellectibiles, cum à materia abstrahuntur. Enimvero cum hæc anima non ita accipi debet, quasi res per intellectum a se propria materia, quæ constant, eximenda sunt, utque sic et accipitur, ita, ut tunc etiam dicatur effici intelligibiles, et in mente

Qui species
rerum singu-
larium in in-
tellectum non
admittant.

1. Argum.

conciuntur per species, quæ non materiam
sed individua, utpote cratiore, ac magis de-
terminata, sed communem tantum referant.

2. Argum.

Secundo, intellectus humanus medium
locum obtinet inter sensum & intellectum sub-
stantiarum separatarum; atqui species, quæ
sensibus inveniuntur, repræsentant sola singula-
ria; quæ vero substantiis separatis congenitæ
sunt, tam singularia, quam universalia distin-
cte referunt, ut scholastici scriptores in 2. dist.
3. edisserunt. Igitur ordo ac proportio rerum
possit, ut species, quæ ab humano intelle-
ctu acquiruntur, solas naturas communes re-
presentent. Adde quod intellectus Angelicus
percipit distincte per unam speciem, quæ
nollet per multas, ita consentaneum est, ut
quæ à sensu per multas species cognoscuntur,
à nostro intellectu per unam intelligentur
quod fecerit, ut noster intellectus posset
scire singularem imaginibus configari.

3. Argum.

Tertio, id natura ingenuum est, ut non
consequenter facere plures, quod pos-
sit, ut paucioribus; sed species intellectibiles na-
turarum communium suffeunt ad intel-
legendas singulares, adiunctis earum phan-
tasmatis; non est igitur vana necessitas in-
venendi species intellectibiles rerum singu-
larium. Probatur assimilio. qui ut phantasma
concurrit cum intellectu agente ad
producentis species intelligibiles, ita cum
patientie informatio iam specie rei communis
poterunt concurrere, non ex parte patientis
sed etiam ad utramque determinando ad con-
cipiendam eam rem singularem, cuius id phan-
tasma est. præsertim cum ex eo nullum sequa-
tur absurdum.

4. Argum.

Præterea, quod Aristoteles dogmatum ad-
versetur, quicquid in natura species intel-
lectui humani no dant, hinc periculum est, quod
Aristoteles habebit, ut in 4. text. 10. docuit
animam nostram ut sensum non cognoscere ear
nem, id est, singularem materiam, quæ sunt in-
fecta et distincta a natura, calore, frigore,
aliisque elementis. Ad ipsum esse carnis alia
percipere, ut scire, aut separabile, id est, di-
versitatem ab eis, ut cognoscit singularem, aut per-
inde se habere ad se ipsam, ut cum extensa
fuerit hoc flexa. Quo loco, ut plerique inter-
pretes annotant, præfereatur Aristoteles sin-
gularia non intelligi à nobis directa, sed reflexa
cognitione; at in nobis intelligibiles re-
rum singularem species darentur non du-
bium, quin ex directis à nobis intelligi
possent.

ARTICULVS II.

ARGUMENTA PARTIS

affirmativa.

CONTRARIO huius controuersie pars asserto-
ria habet locum in 4. dist. 45. quæ ita: Gre-

gorium Arimense in 1. dist. 3. q. 1. art. 2. Ri-
chardum in 2. dist. 24. q. 4. Apollinarem ho-

lib. quæ ita: Thiepiem & Baulzum. 1. Phy-
siorum, & alios. Quæ ita probatur: Nulla est
repugnancia quominus species rerum singu-
larium in nostro intellectu dentur; possunt
igitur dari. Negant aduersarij antecedens,
aiunt, si repugnare tum ex parte ipsarum spe-
cium intelligibilium, quas non videtur con-
sentaneum ita limitatis esse, ut singulæ sin-
gula duntaxat individua repræsentent: tum
ex parte intellectus possibilibus, quem minimè
debet species à deo circumscriptis affici. At
enim difficile non est huiusmodi repugnan-
tias demoliri. Nam species naturarum singula-
rem repræsentans nobis tota est, & quæ com-
munem tantum naturam significat, ergo li-
mitatio illa nihil detrahbat de dignitate spe-
cies, nec species rei singularis minus, quàm
rei communis, quoniam potius magis cum intel-
lectu præstantia consentit. Antecedens pro-
batur, quia imaginis præstantia, in nobis criteria
sunt paria, desumpta à re quam repræsentat,
at natura singularis excellentior est, quæ com-
munis, cum inferiora plures essentia gradus
in se celi beant, quam superiora: unde & con-
ceptus rei singularis, quàm rei communis, per-
fectior habetur. Rursus, quod prædictæ spe-
cies rei ipsa in nostro intellectu dentur, ita
probatur. Causæ naturales non impeditur
possunt nobis summum effectum, quæ pos-
sunt; at intellectus agens & phantasma sunt
causæ naturales nobis summum intelligibilium,
& ergo producent nobis summam speciem, quam
possunt, si non impeditur: sed species nobis
summa est species rei singularis, ut ex proxi-
mè dictis constat, & nihil est quod eius gene-
rationem impediatur: ergo hanc producent. I-
tem, Noster intellectus est immathecatus
ac distinctos conceptus rerum singularium,
sed si sine proprijs earum speciebus constare
possent, dantur ergo propriæ species rerum
singularium. Maior propositio, et si a quibus-
dam negetur, a nobis tamen euoluendo quæ-
si demonstrabitur. Minor non negatur, quia cum
species rei communis à natura confusa & im-
perfecta singularis præfereatur, nequit intel-
lectus à hoc magis, quàm ad illud singulare
concipiendum per eam deduci; sed vago &
errabundo notu huc illuc fluctuabit. Sunt
qui respondeant, licet species intelligibiles so-
lam communem naturam referat, determi-
nata tamen per eam intellectum ad concipiendam
rem singularem, de cuius phantasmate
species ipsa educata est, propriè cognatione,
quam species habet cum phantasmate. Sed his
facile coarguntur. Nam vel ea species iure
cognationis re vera eiusmodi singulare re-
præsentat, vel non; si denique primum, tam
ergo in nostro intellectu erunt species, quæ non
solum naturas universales, sed individuas et-
iam referant, quod tamen solis speciebus
substan-

1. Argum.

2. Argum.

3. Argum.

Responsa.

Confirmatio.

Quædam
esse species
in se ipsam
et in naturam

ximus; tum quia ne eiusmodi speciem producat, obstat naturæ ipsius ingeniū; quæ non alioquin pluribus efficere, quod potest paucioribus; potest autem intellectus patiens intelligere naturas singulares per species rerum communium adiutus concipit phantasmata.

Ad 3. Ad iterum concessa maiori, neganda est minori, & ad eius probationem, omīssa prior solutione, quæ restat coarguitur, danda est secunda, dicendum quod, licet intellectus non determinetur ad conceptum alicuius singularis à sola specie intelligibili in se sumpta, determinatur tamen ab illa, pro ut concipit vna eum phantasmate rei singularis, & ad huius rei impugnationem respondendum cum dicimus intellectus non posse de se ipso phantasma tanquam principium intelligendi interpretandum id esse de principio autem quæto, vel principali assidue, de deiectione in intellectu: qualem non ponit phantasma ab eo, qui dicitur intellectus determinari ab eo ad concipiendum singularem tantum in se statum, ad seipsum tam reprensivum, quæ singularitatem, & conditionem individui sum.

*Quid præ
stet phantasma
in rebus
singularem
in se
singularem*

Cetera, quæ eodem argumento adduntur de visione beatifica, & de cognitione Angelī, nihil contradi, quod tuemur conclusit, ut cum iam consideramus perspicuum. Nam vno essentia diuine cum intellectu beati eminetur continet illam coniunctionem, quam requirimus in principio ad quæ, vel principaliter ad quæ intellectus. Essentia verò Angelī intelligētis se per suam essentiam in se copulata est intellectu eiusdem, cum intellectus in ipsamet essentia hæret. Phantasma autem non ita se habet ad intellectum; siquidem illud in organo

Ad 4. Inceptione corporeo, hic in anima insidet. Postremo ad id, quod ex D. Augustino citatur, fatendum est conceptum esse obiecti primum, sed negandum ad producendum rei singularis conceptum; requirit speciem intelligibilem rei singularis propriam. Licet enim species intelligibilis nullum singulare exprimit reprensivum, determinatur tamen a phantasmate, atque conceptus rei singularis censetur privus eis obiectis, cuius ipsum phantasma est.

Ad 4. argu. Ad quæ id dicendum cum quis elicit conceptum hominis, verbi gratia speciem illam, quæ dicitur, iū primum est p. o. ita in intellectu potest esse reprensivum hominis, ut, postquam in conceptum illam memoriam, quæ eum cum hominem habitatione cognoscit, a se videtur, quis recordatur se cognovisse hominem in se opus est manere in intellectu, scilicet, quæ reprensivum in singularem conceptum, quo hominem apprehendit, sufficiens enim conceptus hominem hominis modum, scilicet, reprensivum illi, quæ dicitur, iū ratione cognoscit. Quod si cognitio sit rei singularis materialis, ut Bucephali.

Quid materia cum potest intellectus recordatur se Buce-

A phalum cognovisse, ea recordatio non erit ad quæ, à specie equi, quemadmodum nec à specie parvæ conceptio fuit, sed in ad quæ, id est, partem erit ab illa, partem à phantasmate, i. e. *in partem*

reprensivum Bucephali sub ratione cogniti. Nam cum intellectus primo apprehendit Bucephalum, eundem simul apprehendit phantasma, & quia species Bucephali, quæ in phantasma se sua est, post primam apprehensionem repræsentat illi sub ratione cogniti, inde est

quod postea phantasma ab ea elicium exhibet Bucephalum similiter sub ratione cogniti, determinaturque intellectus ad apprehendendum illum sub eodem modo. Si autem conceptus sit rei individue immaterialis, cum ea non possit in phantasmate repræsentari, maior est difficultas, dicendum tamen quod intellectus aliquod singulare, etiam immateriale conceptum, simul phantasmam aliquid materiale apprehendit, simile tamen, cognatumve eiusmodi rei immateriali, ut progressu huius operis exponemus. Igitur ex specie memoria

ita rei apprehensa per phantasma, & ex phantasmate ab ea elicitio potest determinari species illa, quæ intellectus videtur, & querat conceptus prædicti rei individue immaterialis. Atque ita fiet, ut intellectus ab his specie propria rerum singularium, siue ex res materiales sunt, siue immateriales, earum recordatione medere valeat.

Ad 5. argu. Ad quantum, relicta opinione quorundam, quos refert Caiet. 2. part. q. 79. ait. 6. aientium animam separatam cognoscere singularia per species acquisitas, vel quas hinc detulit, respondendum est cum D. Thoma in disputatis, quæ sit de anim. att. 20. & 1. parte q. 89. ait. 2. Caretato ibidem. Ferraristi ad cap. 74. lib. 2. contr. gent. Abulense ad cap. 25. Matth. q. 60. & 610. & alij, animam separatam cognoscere singularia per species sibi inditas in ab-

E restu à corpore, quæ species similes sunt his, quas Angeli à prima origine acceperunt; i. e. præstantem enim non solum vniuersalia, sed etiam singularia. Ac quemadmodum in Angelis species intelligibiles, quæ ex se indifferunt singularia potestatem repræsentant, determinantur ad hæc & illa singularia adu significanda, cum illa existunt actus, ita & existentia sit conditio determinandi speciem ad eiusmodi singularia, siue in anima, & parata species vniuersales repræsentantes, & aliquot equaliter se habentes ad omnia singularia significanda, deinde, sicut ad quæ singularia, quæ ad

animam sunt inditas, quatenus anima fortitui ad illa potestatem habitudine siue obliquam affectionem, siue obiectum, deinde notitiam, siue obiectum ordinationem, aut aliud quid simile, qualem habitudine obtinebat anima diuina, siue res, quos inter viuos re-

liquet. Ad id vero, quod deinde argumētum opponbat, dicendum est, licet recordatio sit rei cogniti, ut cognita est, i. e. iacta cognitio, non

E 3 op. ite

*Quid dicen-
du de recor-
datione res
individue
immaterialis.*

*Unde præ-
stet quod se
parata ani-
ma singula-
ria p. o. p. o.*

oportere proinde eam cognitionē repetere ealem specie: si enim elicit ex alia, sup-
 D. 4. ar. 3. posita prior cognitione. Quod in tractatu
 de anima separata erit a nobis enucleatius
 explicandum.

Ita patet quia ratione diluenda sint utriusq;
 partis argumenta. Quia tamen, ut superius
 monuimus, decet ut nobis est eam partem,
 quæ negat dari species iterum singularium, ut
 Aristoteles docuit in eadem consentaneam
 tueri, quam iccico etiam in primo Physicæ B
 Auscultationis lib. demonstrat ad eam in no-
 stris cōmentariis doctrinā filum accommoda-
 bimus. Quæ verò in solutione argumentorū,
 quæ pro illa adducuntur, retulimus, si quis qd
 a nobis alibi statuuntur, repugnent, ut ex a.
 uelissimum sensu dicta accipi debent.

QVAESTIO V.

NVM SPECIES INTELLI-
 gibiles ab intellectu agente
 producantur.

ARTICVLVS I.

REIECTIS QVORVNDAM
 placitis, statuuntur aliquot
 assertiones.

Quæ dicitur
 rini species
 non ens in
 intellectu
 sed a corpore
 bus immitti.

IN hac quæstione fuit Democritus opinio, D
 ut refert D. Augustinus in epistolā ad D. O-
 scorum, & Aristoteles in libro de Somno,
 & vigilia cap. 2. nullam speciem ab intellectu
 siue agente, siue patiente generari, sed ab ipsius
 corporibus per diffusionem quoddā intrare ima-
 gines in nostros animos. Idem quoque fuit
 Socraticum dogma, quod Boetius libro 5. de
 consolatione philosphie metro 4. hunc in
 modum cecinit:

Quondam porticus artibus
 Obducitur nimium senex,
 Qui sensus, & imagines
 E corporibus exitum
 Credunt mentibus imprimi:
 Per quamdam celeritatem
 Proflua figere lustrum
 Morsus aquarum pagina,
 Quæ nullas habet vias.

Minus sentit
 ita absurdū
 esse demon-
 stratur.

Huiusce placiti absurditas liquet ex ijs, quæ
 nobis superius disputata sunt, cum ostendi-
 mus non posse phantasiam vi sua ipsam intelli-
 gibilem producere: si enim in ea quæ phan-
 tasma, nullo minus potest esse in eo a phan-
 tas quæ sunt naturæ multo citius, & multoq;
 magis in materiam demerit. Neque offendi-
 quod non pauca, quæ Theophilus graecus
 sunt Angelos accipere a phantasmatibus
 libris, species per quā agens sunt in
 re, talia sunt quæ sunt in re, quæ
 bus singulis conuenit. Non enim in
 res, sed et creaturam species transfundit in in-

A tellectū Angelis immediate a coloribus, ver-
 bi gratia, sed intellectum agentem illius vna
 cum speciebus sensibilibus col-ū (quem ad-
 modum nosse intellexit alioet cum phan-
 tasmatibus) p. oducere in intellectum possibi-
 lem species intelligibiles earum. Quia de re
 lege, si placet Alen. m. 1. part. q. 26. memb.
 2. D. Bonaventuram in 2. dist. 3. art. 2. quæst. 1.
 Richa. de in eadem dist. art. 6. quæst. 1. Scotū
 quæst. 1. Gregorium aut. 7. quæst. 1. art. 1.

Alteraten etiam fuit Platonis in Menone, Sententia Pla-
 tonis, q. 1. & Aucennæ lib. 6. Natural. cum ratione, et Ante-
 patet cap. 6 & 7. a. beatitudinis species intelli-
 gibiles defluere in humanam mentē a sub-
 stantiis separatis, & inanis discrimine quod
 ex substantia apud Platonem etiam idem apud
 Aucennam intelligitur, quæ quoniam
 in proximam, ut quæ deinceps, utque ad vlti-
 mam, quam agens em vocat, & hac in in-
 tellectum humanū p. dicitur species, & en-
 denderent. Itē Plato hinc si species inditas animæ
 a primo oitū Aucennæ p. g. efflue a porum
 communis, utile in anima fixas, hic post
 intelligi inditum euanescentes, ut iam su-
 præterit.

Hunc errorem confutat D. Thomas 1. part. q. 1. Confutatio
 84. art. 4. ex eo, quia si ita se haberet nostra
 cognitio, posset natura cæcus per eiusmodi
 imagines, & nō nō tam habere, quod ne-
 gat experientia. Deinde, quia si ad hanc ratio-
 nem admodum species adducuntur, nullā vici-
 tate p. uerit in corpore; quia idem intell. seu
 ministerio species acquirit, sed hac de re in
 progressu copiosius, & enucleatius.

Hic ergo erroribus exclusis asserendum est
 cum Schola Peripatetica species intelligibi-
 les produci in animam, dum est vnica corpo-
 ri, ab intellectu humano, ut constat ex ijs, quæ
 ab Aristotele cap. 5. huius lib. disputata sunt.
 Cum autem duplex in nobis sit intellectus,
 E agens, & patients; quænam species a quo in-
 tellectu p. g. rantur, aliquot assertionibus ex-
 ponemus. Prima sit. Ab intellectu agente pro-
 duci possunt species intelligibiles earum re-
 rum, dum actus, & earum omnium, quā p. o-
 phantasmata habemus. Hæc assertio, lege D. Au-
 gustini, & philosophorum consensu, q. 1. d. 9. de
 creatura, ex copiosius, quia intellectus a. 1. m. ca. 3.
 gen. nō habet species, nisi vna cum phantas-
 mata, & prout ab ijs determinatur, vix su-
 perius constat, docet D. Augustinus veris q. 10.
 lib. 2. de Trinitate cap. 8. cum ait nullam spe-
 ciem dari in intellectu nisi sensui interceden-
 te, & nihīl impedit quominus intellectus
 cum omnibus phantasmatibus indistincte imma-
 tum iungat, quæ ab ipseis intelligibiles pro-
 ducendas.

Secunda assertio. Ab intellectu agente p. 2. assertio
 sunt generis species omnium substantiarū cor-
 porum. De veritatē huius assertionis non
 liquet inter philosophos. Etenim de ea re
 triplex opinio. Prima scilicet in 2. distincta 3.
 quæst.

Angeli
 accipere
 species
 a rebus,
 non hoc
 tamē
 modo
 accipere.

Sententia
 Platonis
 q. 1. &
 Aucennæ
 lib. 6.
 Natural.
 cum ratio-
 ne, et Ante-
 patet cap.
 6 & 7.

1. assertio.

2. assertio.

*Scilicet negari
dari specie,
quia suppo-
nitur autem
substantia.
Atque voluit
hanc specie
produci ab
intellectu
agentis.*

quæst. 1. Richardi in 1. dist. 24. quæst. 3. circa 3.
principale, & Heruzi quodlibet 3. artic. 12.
a 14. existimantium non comparari in hac vi-
a à nostro intellectu, siue agentis, siue patien-
te intelligibilem speciem, quæ sit propria
aliquis substantiæ. Alii arbitrantur dari hu-
iufmodi speciem etiam ab intellectu agentis
productam; licet h. nō omnino inter se con-
ueniant. Nam Laurentius 7. Metaph. quæstione
tertia, & Boncinus eodem lib. quæst. 54. cie-
dunt intellectum agentem ex vno, eodemq;
accidentis phantasia, duplicem edere spe-
ciem, vnam accidentis, alteram substantiæ,
quæ eiusmodi accidentie inuoluta erat, quia
cum phantasia illud sit instrumentum sub-
stantiæ, cui tale accidentis inheret potest eius
virtute non modo suam, sed substantiæ quo-
que imaginem procreare. At D. Thomas de
veritate quæstione 10. artic. 5. & libro 2. Post
text. 27. & opuscul. 29. Auerroes 2. huius operis
cap. 63. Janſonius libro 1. quæst. 10. Ferrar-
ius lib. 3. quæst. 1. Apollinaris quæ. 12. Abul-
lenſis in capite 25. Mathæus quæstione 608.
Cæcilius 3. part. quæst. 76. artic. 7. aliqui
nonnulli putant, vim cogitativam h. inuis,
quam non à phantasia nō distinguimus, pro-
prium expirare idolum singularis substan-
tiæ. Quæ sententia nobis placet. Nam cum
multo operosius sit ab vno singulari ad aliud
discutendo progredi, quam ex accidentium
involuculo proprium substantiæ phantasia
eruere; cumq; primum illud cogitativæ ho-
minis facultati, vt superius ostendimus, con-
cedatur; non efficit eisdem hoc posterius de-
negetur. Fauet planè Aristoteles hoc in lib.
cap. 4. text. 19. vbi ait ergo non in huius car-
nis singularis perire ad potentiam se-
nsitivam: & D. Augustinus 1. de Trinit. cap.
10. vbi corporei cogitativæ imaginatiuæ
facultati attribuit. Non credimus tamē cogi-
tativam vt primum recipit, fieri ex acci-
dentis consensu, nec ex expressis imaginibus
latentibus in eorum substantiis, sed primum
apprehendere tale accidentis, inde ex vno
prænotione in substantiæ notitiam penetra-
re. Itaq; statim produci ab intellectu agen-
te specie substantiæ, vt corporearum, co-
argumento, quod nihil obicit, quom nūc
feremus earum phantasmata, cum qui us
intellectus agentis, vt ait. Quod valem intel-
lectus agentis phantasmate accidentis non
eliciat speciem substantiæ, vt parat. Actio-
nes, quod ipsa fecimus, ex eo ostenditur,
quia sunt phantasmata accidentis non in-
sentiar distincta, & per se non sentiant, ad quod
suppreſſe nō determinamus, ita ut viden-
tur posse conuenire per se ad producen-
dam imaginem accidentis, efficit ex illo posse
phantasia arguendo eruere idolum substan-
tiæ singularis. Est utem hæc nostra secunda
assertio, ostendens intellectum agentem
posse, tam quædam eorum patere, vt dic-
-

A sentiat Metaphysicæ, cum in abditio deſi-
cant, non cadunt sub notionem internorum
sensuum.

Tertia assertio. Species intelligibiles om-
nium quantitatum corporalium generari pos-
sunt ab intellectu agentis. Hæc laudatur, quia
nulla quantitas corporalis phantasiæ præter-
iti humanæ captum excedit; proindeq; po-
test phantasia earum omnium idolum for-
mare. Dubitet fortè aliquis de tēpore, quod
B præ cæteris quantitativis lateat. Non est ta-
men de eo dubitandū; siquidem memoria,
& reminiscencia, quæ proprie sensuum interno
conueniunt, versantur circa præteritum, vt in
libro de memoria cap. 1. Aristoteles ait: cum
autem præteritum cog. oſcitur, vtiq; & tēp-
us apprehenditur, cuius differētia sunt præ-
teritum, & futurum. Theophilus tamen hoc
in lib. ad text. 22. ait phantasia non percipere
tēpus ipsius, nec rationem præteriti in
se, sed res, quæ præterito sunt in tēpore,
idemq; videtur ex libris Theophilus sed
nobis contrarium magis præcet, præteriti ſi
de phantasia humana recte ſit, de qua in cō-
clusionē loquimur. Apposimus in hæc con-
clusionē partem illam, corporalium, pro-
pter quantitates spirituales, quas constat non
percipi interno ſensu, cuiusmodi est duratio
eius motus, qui per continuam ſuccellēſionē
intenditur v. g. habitus iustitiæ in voluntate,
quod fieri poſſe alibi statimus.

Quarta assertio. Qualitatum materialium,
ſeu paſſiſe, ſeu aliter ſenſibilium ſpecies intelli-
gibiles ex poſſunt ab intellectu agente. Hæc
patet, quia omnes illiusmodi qualitates ve-
niunt in cognitionem phantasiæ; cum te ve-
ra ſenſibiles ſint. Nō extendimus aſſertionē
ad omnes qualitates materiales, quia non ſolū
ſunt organo corporeo inhærentes, atq; ad
eō materiales, quæ a nullo ſensu interno per-
cipiuntur, vt ſpecies ſenſibiles phantasiæ, &
hæc ſunt, ſeu vitutum, ſeu vitiorum, vtriusque
appetitus ſenſitivus. Hæc enim, vt progreſſu
oſtendimus, percipi non ſolent nūc reſſe-
ſcente ſu potentia primo ſupra ſuum actum;
deinde ſupra habitum, a quo alius proſiſtenti-
us; nullus verò ſenſus ſupra actum proprium
reſiſtitur.

Quinta assertio. Multarum relationū ſpe-
cies intelligibiles poſſunt ab intellectu agen-
te effici. Hæc ex eo oſtenditur, quia phan-
tasia etiam ſu utitur imaginariis, quæ ſunt idola
amicitiæ, & odii, & aliarum quorundam
relatiōum, vt diuerſitatis, & ſimilitudinis
inter aliqua obiecta. Eſt tamen hæc aſſertio
aliquantulum ambigua, quia forſitan ſenſus
interior non apprehendit relationes ipſas
formales in ſe, ſed earum fundationes. Non
enim vobis multas dant relationes, etiam
materiales, quarum cognitionem phan-
tasia nō aſſequitur, ſed pauca, quæ ſunt in-
tellectus vim effugiunt. Opponit tamen ali-
quis,

3. assertio.

Tempus per
cipitur a phan-
tasia.Quædam ſpe-
cialis non per-
cipitur a ſen-
ſu interno.Lib. 3. Phys.
c. 2. q. 1. ar. 2.
& lib. 4. ca.
14 q. 3. ar. 2.

4. assertio.

5. assertio.

*Cogitativa
hominis ex-
pirat idolum
singularis
substantiæ.*

*Ostenditur
quomodo id
patet.*

ducit imaginē intelligibilem eiusdē speciei, A
nempe hominis: quod certe non aliunde pro-
cedit, nisi quia homo concitatus secundum
uenientiam, & cognitionem, quam inter se
habent, hoc est, pro ut commune hominis
naturam representant. Deinde est illus imi-
tatur suam causam; sed species intelligibi-
lis non imitaturphantasiam, ut singularitatem,
sed ut naturam communem, et hoc est pro phan-
tasia non est, aut species pro ut singularita-
tem, sed pro ut naturā communem significat. B

Phantasma
conuenit vi
uitam, na
turalium
muniu
eandem
exhibet.

Any lectentia tam non est contraria senten-
tia, quæ alioquin phantasma non concurrere ea
pæsecratione quæ communem naturam,
sed ut tam communem, quam regulam ex-
hibet. Quæ ita probatur. Phantasma cum sit
causa naturalis, totum suum conueniunt re-
pendit, agitur, secundum illius naturam.

[illegible]

• *maioribus* quae patientia octo gradibus in plus minusus sexaginta sex secundum totam extensionem agat lamen in

... etiam si non tam primam tunc, sed tamen
... etiam si non tam primam tunc, sed tamen
... etiam si non tam primam tunc, sed tamen

... intelligibilem canidi in conu
... rebus rebus possit non est in rebus
... species quae in uoluntatem
... p... entis in rebus
... que descendit effluam in an...

Prósula: A *Prósula* é o primeiro capítulo de um livro, geralmente escrito em prosa, que serve para introduzir o leitor ao assunto que será tratado no restante da obra. É uma espécie de "porta de entrada" para o texto principal.

[illegible]

ARTICLES 11

EXPLANATION A L'ÉCRITURE PAR
PROF. J. C. O'NEILL, sic.

C Sicut in postulis parva questionis, in qua
transiunt ad se, et quoniam est ex ge
neris, namque cum sit effectus agens, cum
tamen ad effectum, species inter plures
hanc, quod est ab eis, causis, necne eorum

sum exhibeat, ex eo conueniat quia intellegendus
agere in producendis speciebus intelligibili-
bus est causa vniuersalis quod hanc potius
quam aliam speciem producat, eget causa
particulari, quod determinet ad illam au-

et cetera. Inna explicat, quod si ceteris Sicut
eque, et ceteris, et ceteris, a terra existit
et ceteris, et ceteris, et ceteris, in genere cau
et ceteris, et ceteris, et ceteris, qui putant cau
et ceteris, in genere cau, et ceteris, et ceteris, et ceteris
huius bipartita est, vi nam dicemus P. iores vo

un y infatima habere se vti d. dispositionem
intellectus possibilis eo modo, quo pertinet
baron appetitus a. intellectus, & volun.
tatis nobis a. intellectus exp. agente
E Aristotele 3 Ethic cap. 4. v. p. 100. e.

udum pperit uanitate, et si quis iudicet, caueat parare ut euariatur quous
tia effluat, et sic e sume damna
effluat, et sic e sume damna
effluat, et sic e sume damna

[illegible]

Actum autem : quia quod in potentia est ad intelligendum, deducitur a se ipso ad actum. Id vero *Qua ratio*
respectu eiusdem hominis accipi debet. Simpliciter enim potius antecedit, qui actus est; quia *ut intelligi*
omnis potentia ab ea, quod est in actu constitutum, ad actum praevenitur. *dum est in*

d. *Aiqua delectari* } Quia iucundi & molesti fecerunt iucundam, obicitur. Et quid sit voluptaria me lesa; q. d. ita, circa quid vel iucuri, cuius sit facultati propior. At. si delectationem, aut dolo com. veritas circa bonum, aut malum, qua talia sunt. petiere ad appetitum sensitiuum, quem appellat melectatem, seu medioeritatem, quia, ut interpretatur Simplicius, viri usque fufceptor est, rum fufus, rum infusus. siue quod sex te est quasi medium, non magis ad delectationem, quam ad modum eliam recipiendam aptum.

c. *Es / inga, & appetitus.* Monetur fuzam & appetitum in actu, id est, actum auerſandi, & a-
ctum prosequendi obiectionem. Idem est, quo dolor & delectatio. Quare fusius & enude-
tius est, hoc loco pertractanda, nisi iam in Ethicis explicata nobis explicata. Subdit quoque, ap-
petitum sensitiuum, ad quod prædictæ actiones spectant, non distingui à potentia sensitiua. *art. 1.*
Intellectus autem non distingui subiecto, quandoquidem, vi ab eadem anima oriuntur, ita in eod-
em inſunt animal: alioquin diuersam haberet rationem, imò & realitatem.

F. Animate

[illegible]

Anima autem diuinitate ipsa phantasmata
 perinde atque sensibilia sensus ipsi non agnoscunt.
 atque cum bonum aut uisum et dicit agnoscendo,
 aut negando, tum fugi aut persequitur. Quia
 propter hanc animam sine phantasia nunquam
 intelligi, & sic autem & hic perinde ut ibi, nam
 aer quoniam pupillam uisum efficit, ita autem al-
 lii aut animi uisum, ita ipsum uero uisum
 uinum quidem est, & mercedem uindictae ut plu-
 res sunt ratione. Quo uero nunc aut, aut
 non uisum a dicit de errore: dicitur & perit
 & nunc etiam est dicendum, & est enim unum
 quid quod ipsum, & ita uinum uisumque. A
 Text. 30.

dicat. Si igitur C & D sint unum, ut sapose
non eandem autem a eandem rem,
autem, B vero solum. Intellectum igitur:

b. d. n. i. m. s. r. e. m. o. r.
dine arpario n etru totum im ve e tere
ebunt perim e atque A. vi finit m. vnum
modo Eadem erit omni ratio e. A q. m. s.
as in phan. aibu i. snel. ob.

k Ed

Anim. anim.] Discretio intellectus contemplatiui & practici. *et anima*
anim.] anima, id est, intellectus contemplatiuus per se animatus, utitur, qui est intellectus speculatiuus.

QVAESTIO I.

UTRUM INTELLECTVS PA-
TIENTIS SIT POTENTIA PASSIVA: & om-
nino pura potentia,
an non.

ARTICVLVS I.

INTELLECTVM PATIENTEM
esse potentiam cum passiuam,
cum actiuam.

Explicatis capitibus, in quibus Aristoteles de intellectu possibili seu patiente distinxit, doctrinae ordo postulat, ut questiones ad eundem intellectum pertinentes, attexamus. Supponimus autem in praesentia dari patientem intellectum. Quod ex eo fatetur constat, quia intellectus patiens est facultas intelligendi, quilibet autem experitur se intelligere. Ac ne quis eam ad actionem ad intentionem sensum eferat, manifestum est intelligi a nobis res immateriales, & communes: quia perceptio in faciliatate materiam, & o. a. o. corporeo inhaerentem, atque a deo in sensum intentionem cadere non potest, ut alibi demonstrauimus. Quoniam ergo imprimis an intellectus patiens sit potentia passiva, id est, utrum solummodo patiatur recipiendo, an etiam agat intelligendo. Pro cuius dubij solutione aduertendum, posse intellectum patientem conferri, vel in obiecto, vel in intellectu. Si cu obiecto conferatur, dicimus esse potentiam passiuam duntaxat. Quod probatur, quia intellectus patiens ubi agit in proprio obiectum (sicut agit potentia nutritiua in suum, videlicet, in alimentum). Si ab eo tantum paritur recipere loquacem interuenit phantasmatum. Hec assertio est The-

A causam mouentem, & eam motum reagentem distinguere.

Nihilominus asserendam intellectum patientem adiuuare concurrere ad suum intellectum. Nam quod eam neque intellectus agens, neque phantasmata per se efficiant, in superioribus ostendimus. Deinde quod illam ead ipse intellectus patiens, liquet vel ex ratione, quia intellectus est actio immanens, quae ab eademmet potentia, in qua recipitur, elici debet. Quare cum intellectu recipitur in intellectu patiente, ab eodem elici necesse est. Secundo, Nihil de nominatur agere nisi ab actione, quam elicit, quod vsq, adeo verum est, ut si Deus se solo poneret in meo oculo visionem, ita ut oculus passiuus tantum se haberet, non diceret, ab ea videns, sed intellectus denominatur intelligens a propria intellectione: igitur necessarium eam elici. Tertio, idem confirmatur potest, quia eadem ratio est in actu intelligendi, quae in actu volendi: sed in Concilio Tridentino sessio 6. Canon 4. datur quod dixit in iustificatione operum ad bitrium passiuum tantum se habere, promittit, datur voluntatem actum concurrere: ergo similiter in intellectu concurrat actui ad intellectum: maxime cum liberum arbitrium non in solo actu voluntatis consistat, sed importet etiam actum intellectus, id berumque iudicium, ut constat ex ijs, quae tradit D. Thom.

lib. 2. contra Gent. c. 48. ridiculus vero esset, qui diceret actiones voluntatis, & intellectus, quatenus ad iustificationem pertinent, elici ab ipsis potentia, alius vero non elici. Superius dictus nihil officit locus ille septimi; & 8. Phys. Loquitur enim ibi philosophus de causa materiali physicae est principium physici motus; non autem de causa materiali, si se accipio vocabulo, prout completitur omne, quod est susceptivum alicuius motionis, siue materialis sit, siue non. Quo pacto minimè repugnat eandem rem esse causam materialem, & efficientem. Ita veto dicimus si intellectus cu intellectu conferatur, esse potentiam, tunc actiuam, cum passiuam. Actiuam prout intellectione elicit: passiuam, prout eandem recipit. Adde etiam nudum intellectum causam esse passiuam intellectui, actu vero simul cum specie (quo passiuam materialis causam cum efficiente non omnino coincidunt. Quae de re in physicis latet).

ARTICVLVS II.

INTELLECTVM PATIENTEM
in quodam sensu non esse puram
potentiam: in alio an sit
dispositiva

Quod ad secundam propositionem quae par. 1. legem 1. rem attinet, bifariam queri potest, an intellectus patiens pura potentia sit. Voo modo,

& 1. 6. ubi ex eo probatur, quod si res
tamen viam re. si suam (si est, si non com-
munem) quae omnia externa sensibilia per se
dignoscitur, quia experiri nos discernen-
digne inter obiecta externum sensum; at si
ad hoc iudicium d. discernendi consuetudinem
non opus esset res, d. iudicium iudicium fer-
retur, in eandem cadere iudicium, non recte
aliter esset Aristoteles, ut perire omnia exter-
na sensibilia ab eadem facultate dignosci.

3. Argum.

Item. Intellectus ex multis propositionibus
singularibus colligit vniuersalem, ergo
percipit singularia, alioquin inferretur conse-
quens ex antecedente sibi ignoto, quod titu-
lum est. Nec satisfacet qui dixerit, fat esse
percipi ab eo antecedens confusum, quia ad-
modum confusa, ac pene caeca esset ea ratio
colligendi, cum tamen communem scientia-
rum principia eo pacto colligi soleant, ut li-
bro 2. Poster. cap. vii. & 1. Metaph. cap. 1. Ar-
istoteles testatur.

4. Argum.

Deinde, voluntas compellit actum po-
tentiae cogitantis, idque non nisi piceunte
cognitione intellectus, cuius est vniuersali-
tas in apprehendendo, aut discernendo pro-
positione, igitur intellectus cognoscit actum po-
tentiae, quod rationis, quod singulare quoddam
est in materia infensa, non solum ratione ar-
gum. ex eo, quia reflexio ista, quam in
nobis circa huiusmodi iudiciorum sen-
sum functione experiri non potest in
his, ut si intellectus, ut aequi non potest
tunc, id est intellectus videtur Aristoteles li-
bro 1. de anima op. 3. capite tertio, lex 46.
Item, anima exterior, qui rationis, huc exter-
na, huc interna accipiunt, consequuntur intel-
lectus, ut dicitur, quod si accipit, nisi & istam
ad rationem sensum, & eam sensum, circa
quam potest haberi nantur, cognoscere.

5. Argum.

Potest. Quicquid potest ratio infer-
rior potest superior, ergo quicquid cogit
sit phantasia, quae est inferior intellectui, co-
gnoscet intellectus, scilicet phantasia per singu-
laria per propriam notitiam, ergo & intel-
lectus. Respondetur id, quod potest vi infer-
riur, posse etiam superiore, non tamen eo-
dem modo sed non inferior, neque intellectum
cognoscere singularia in communi, id est,
quod naturam speciei, non quod singula-
ria. Nihil respondetur, non enim qui co-
gnoscit Socratem in communi, perfectionem ha-
bet eius rationis, nam qui cum distincte co-
gnoscit, ad intellectum non pertinet singu-
laria, non quia distinctum est cum natura
sensum, quae percipit vniuersalem sub sensu
sensum, ut, sed non singularem, & igitur
placere singularia intelligit.

6. Argum.

Potest etiam idem stabiliur, quia consula-
tio, & ratio p. d. ut dicitur, ad intellectum
ad intellectum, h. v. ut dicitur, ad intellectum
ad intellectum, h. v. ut dicitur, ad intellectum
cap. 3. ut dubium quin frequenter cogitatur.

A di singularia et sensus sunt. Quare nulla
pacto videtur negandum singularia sensibilia
proprio ac peculiariter competere a nostro intel-
lectu percipi. Verum vero hic conceptus ut
reflexus an non, & quo pacto a specie intelli-
gibili rei communis accipitur, iam alibi in hoc
libro exposuimus.

ARTICVLVS III.

B

DILVTIO ARGVMENTO-
rum, quae pro negatiua parte
questionis adducta
sunt.

A D primum igitur argumentum eorum, Ad 1. arg.

quae pro altera questionis parte, articulo
primo adducta sunt, neganda est maior pro-
positio, & ad eius probationem dicendum,
intellectum agnitem non idem pini, ut ab-
strahi naturam a d. discernitis in fluidis, hoc
est, eam ponat in statu, in quo non nisi ad
quod istis discernitis intelligi possit, quae quid
Auerroes alique nonnulli senserint, sed ut
singularium rerum phantasmata eliciat
species intelligibiles, sine quibus res percipi
ab intellectu non possunt.

Ad secundum, est intellectus singularis. Ad 2. arg.
percipiat, non proinde eam notitiam fore su-
perfluum, quemadmodum neque se peria-
caneas est cognitio, quia sensus communis
omnia externorum sensum obiecta cogno-
scit, ac diiudicat. Quin vero imperfecta esset
intelligendi vis, nisi in eam talis notitia ca-
deret, quia perfectio ordoque naturae exigit, ut
ut in potentia subordinatis, quicquid in
intellectu potest, possit quoque superior. Neque
sensum singularis intellectus & sensus obiecta
sensum sensum, quia intellectus tam sin-
gularia, quam vniuersalia percipit, sensus ve-
ro singularia vniuersa. Secundo quia ipse
intellectus singularia, aliam scilicet rationem
fortituitur dum in intellectum, aliam dum in
sensum recidit, ad illum enim sub ratione
intelligibilis, ad hunc huc ratione sensi-
bilis pertinet.

Ad tertium, cognitionem, quae in obie-
cto requiritur, comparatione potentiae, non
esse naturae sensum, alioquin natiuum. Quae similitudo
sensum a d. v. ut dicitur, Aristoteles percipietur,
sed ista comparatio, siue a principio, ut
in potentia, & commensurationem, per se
sensum a d. q. a. cuius vim non excedit, Ad 4. arg.
cum Aristoteles ex primo philosopho dicitur, & tunc
dum, in ista philosophia esse sensum naturam
cogitare a sensu, quod hic sensus.

Quod si intellectus vni-
uersalis non

ARTICVLVS II.

DISPVATIO CONTROVER-
SIA IN PARTIEM, QUAE NEGAT.

Aliera opinio est Gregori in primo distin-
ctione 3. quæst. 1. art. 1. Aliacensia ibidem
quæstione 3. Geuassini tractatu de notitijs
in prima distinctione notitiæ quæst. 1. Videnturq;
D. Thomæ ad caput tertium huius libri, & in
prima secundæ, quæstione 9. art. 1. ad 2. & in
secundo distinct. 24. quæst. 2. art. 1. alijq; in
locis, quæ etiam nonnulli & recentioribus
Theologis nostræ ætatis descendunt. Nimirum
requiritur ad actum cuiusvis appetitus iudicati-
uam notitiā. Ad actum quidem voluntatis
notitiā intellectus, ad actum appetitus
sensitui notitiā sensus interni. Quod probatur
primò quia nullus omnino appetitus
aliquid obiecti appetit, nisi ei appareat cō-
ueniens; nec refugit, nisi appareat repugnans;
sed verita appareat, non facit apprehendi ip-
sum, & eius conuenientiam, aut repugnanti-
am: sed oportet, vt de ipsa conuenientia,
repugnantiæ iudicium fiat, et tunc nonnulli
datur actus appetitus absq; notitiā iudicati-
uæ. Maior probatur, quia alioqui sequeretur
tam cōuenientiā appetitus, quam eadem re-
pugnantia æque appetibili esse, cum omnia
indifferenteriam vt appetibilia apprehendi
videat, siue re vera sint, siue non. Rursus ostendit
ur casus in præposito quia cum quis
anceps est, dicitur a deo aliquid faciendū
de professione in patre, & per effusum apud
se hæcæ propositiones apprehendimus; Bonū
est proficisci. Non est bonum proficisci, & ta-
men nulla earum facit, vt iter accipiat, &c.
omnino deest, & dicitur. Hoc aut non aliunde
provenit, nisi quia si a rei apprehensione
non sufficit, sed requiritur assensus, qui intel-
lectus assensuarius, dicitur, in quo vt bonū
apprehendit, & reuera nunc assensuarius
assensus verus fit, & sic, quod hoc loco vo-
catur, apparet, & non reuera, &c.

Ad actus ap-
petitus requi-
ritur notitiā i-
udicatiuam.
1. Ratio.

2. Ratio.

Secundò, idem ex eo colligitur, quia ex-
posita est notitiā appetitus nunc mouet
ad actum, quod non habet in se notitiā,
nunc mouet, vt patet in equo, quod co-
statam equum, quam videt, non sentit, nisi
per sensum, & igitur appetitus sensitui non
tuo alter, & non libere sequatur notitiā
sensituum; vtrq; videtur id non ab alia causa
proferri, quam quia sola obiecti apprehen-
sio non est ad appetitum mouendum, sed
requiritur iudicium, quo rei apprehensio
conueniens & immetur, quod iudicium, quia
semper adest, & in se vt appetitus, & sic
semper in se obiectum ferat.

3. Ratio. Tercio, idem stabilitur auctoritate Ansto-
telis hoc in libro cap. 3. text. 174. ubi scribitur,
Cum opinamur, & est, in ratione aliquid
malum esse, atq; reuera, &c.

A habetur similiter & cum opinamur quid piam
esse tale, vt in illo sit confirmandū; at cum ima-
ginamur talia, id est, cum abiq; iudicio appre-
hendimus, perinde assensum atque si in pi-
ctura eadem spectaremus. Præterea eodem
lib. cap. 9. text. 46. docet, appetitū non moueri
ab intellectu contemplante, sed prædicto;
quia ille nihil amplectendū, aut declinandū
præcipit, vt hic. Videtur ergo philosophus
sentire ad obediendas appetitus actiones non
facere, & quoniam apprehensiuam, sed necessa-
rio iudicatiuam requiri.

ARTICVLVS III.

VTRAQUE PARS CONTRO-
VERSIAE PROBABILI CENSETUR, VIRIUSQ;
ARGUMENTA DISIUNGUNTUR.

E Superiorem duabus sententijs, neutra
nobis improbabili, aut Peripateticæ do-
ctrinæ repugnans, vt iterum. Quare vtriusq;
argumenta diuicemus, vt quam quicque magis
probat, defendat. Ad primum eorum, quæ
pro affirmatiua parte attulimus, respondens sententia
dum erit, obiecti formale appetitus in quod
sensu appetitus fertur, non esse bonū quodlibet
modo, sed bonum, quod tale esse iudica-
tur. Ad secundam, concessa maiori propositione,
ne, neganda est, notor, dicendum, licet in
bruta animalia, us non detur compositionis, aut
dissolutionis, & diuisionis, & compositionis
sensus, & diuisionis, & compositionis, quibus
iudicium obiecti sensus apprehensio, iudica-
da esse, aut noxia, prosequenda, aut declinan-
da, vt docet D. Thom. 1. part. quæst. 83. art. 1.
& de veritate quæstione 24. articulo 3. Non con-
ficientur autem bruta propositiones, cum pig-
ritas iudicia efformant, quia non iudicant ex
inquisitione, aut collatione, vt homines: sed
solo naturæ ductu, atq; instinctu. Ad tertium
dicendum est, etiam motus primò primos
voluntatis exerceri præcunte iudicio, non ta-
men libero, sed subito, ac sine ulla delibera-
tione tam formali, quam virtuali. Quæ tamē
deliberatio necessaria est, vt in eiusmodi ac-
tionibus peccati libes inueniri queat. Ad 4.
quæritur resp. Vtriusque tot esse iudicia, quot
motus appetitus, sed quoniam ea celeritate
funt, & celeritate nobis non dicimus. Quod
equidem licet mitum videatur, non tamen à
vniuerso ætatem exillimari debet. Neque e-
nim negandum est eum, qui sensus diuersas
effingere diuersorum characterum concep-
tionis, quibus quam licetiam, quo, & modo
debeat, apprehendit. Quare pau-
ratione poterit simul ab eodem ductu iudicia
efformari.

Ad primum vero eorum, quæ pro altera
sententia adducta sunt, respondendum erit,
vtriusque apparere bonum non esse opus iudicati-
uam notitiā, & igitur non esse apprehensio obiecti
ad actum.

Ad 1. ratio-
nem sententia
D. Thom.

Quia vestitus congruent bonitate. Verum quia non omnia sub praedita bonitate & que apprehenduntur, iude esse quod non omnia & que appetimus, aut declinamus, sed non nunquam dubi huerunt. Ad secundum, admissa experientia, dicendum id non prouenire ex eo, quod necessitas sit iudicatoria mortis, sed quia cum animal satiatum est, vel ita male affectum, ut aqua, aut cibum fastidiat, non apprehendit etiam potumve, ut quidpiam sibi iucundum, aut conueniens. Ad Aristotelem verò dicendum, eum prius quidem loco nihil aliud voluisse, quam nos interdum non commoueri rebus, quas imaginamur, quia simul intelligimus eas non ita se habere, sicut a nobis imaginatione effinguntur; quoniam modum cum res pictas videmus, quia scimus eas solam rerum similitudinem, non res ipsas aspectui exhibere, ideo ex eorum intuitu nec ad metum, nec ad spem, aliumve eiusmodi affectum conestamus. Possessionem autem loco egisse de sola motione, quæ sit in ipso intellectu, non de ea, quæ requiritur ad eandem voluntatem, proponendo illi objecti conuenientiam, aut repugnantiam, illa enim necessaria ab intellectu practico proficiscitur, hæc non item.

QVAESTIO V.

UTRUM AD ANIMANTIVM
MOTUM VIS DIRIGENS, IMPELLENS &
EXEQUEUS CONCURRAT,
NEVE.

ARTICVLVS I.

DISCEPTATIO QVAESTIO-
NIS IN PARTEM NEGATIVAM.

Ad istum
motum non
concurrere
vis dirigens
item.

Ratio.

2. Ratio.

Non ita vim
impellentem
habet lib. ap.
13. quest. 1.
ad 1.

1. Ratio.

Quod ad motus animantium non concurrat in primis vis dirigens, quæ in homine ratio, in brutis imaginatio est; probatur primum, quia constat nonnullos somno oppressos electo surgere; & huc illuc oberrare; quorum iam enim motus non potest ratione dirigere, cum ratio in somno ligata sit. Item appetitus sensitivus potest in nobis citrate in excitatione, solo incitamento sensus ductu motum efficere, non igitur ad id necessaria acutias intellectus debent. Probatur autem primum, quia incitamento sensus non sunt in homine detectionis motus, quam in brutis animantibus; in his autem sensus imaginatio ad dirigendum motum.

Quod autem facultas impellens, est appetitus non efficitur in homine, probatur, quia, ut superius ex Aristotele lib. 1. de incorum ap. 3. commo. vim in intellectu non ita imperat rationi & concitatur, sed potius rationi, a qua motus appetitus len-

sius habet aliquid sibi proprium, quo rationis imperio obtemperare possit. Quare si ad motum necessaria esset actio appetitus, sequeretur non semper ad imperium voluntatis ceteri membra, sed interdum inhiberi motum appetitu reluctante; quod tamen aduersatur & experientia, & Aristoteli eodem loco affirmanti corporis membra, quoad motum obsequia ratione desponere, id est, more servitorum, qui facultatem non habent in se aliqua resistendi imperio precipientis, cum nihil proprium obtineant. Item imperfectæ animantes, ut vermes & lumbrici dissoluti, ac sine corde, proindeque sine influxu appetitus; qui in corde residerent, obtemperant arbitrio motus; ergo eosdem obibunt etiam reliqua animantia sine praedicto influxu, præsertim cum ea, quæ excellentioris naturæ sunt, paucioribus egeant administriculis ad operandum. Rursus, Imaginatio, de cuius vi & efficacia tam multa ab auctoribus prodita sunt, videtur per se membra cetera, non sola imago rei interius obiecta corpus vane permittere. Non igitur imaginationis munus tantummodò est ad motum dirigere, sed etiam motum ipsum citra appetitus consortium & coefficientiam administrare.

Quod ad vim executricem motus attinet, non distingui illam ab appetitu videtur ex eo concludi, quia soperuacaneum est dicere aliam ad percipiendum motum facultatem inducere; tum quia si motus esset actio tantum imperata ab appetitu non verò elicta, ceteri actus imperati aliquando præueniant appetitum, nonnunquam motus animalis appetitum anteverteret, quod non ita est. Item quia natura semper facit optimum, quod potest; melius verò est, ac præstantius, motum animalis elici à facultate animalis, qualis est appetitus, quam potentia vitali tantum, et eiusmodi foret quæcunque alia virtus motus. Postremo quia hæc videtur esse expressa sententia Aristotelis hoc in libro, capite 9. textu 44. & toto ferè cap. 10. ubi de principio efficientie motus localis animalium disquirens, concludit esse appetitum quod etiam præstat ex libro, quem de motu animalium conscripsit.

2. Ratio.

3. Ratio.

Idem præstat
tur de vi
civitate.

1. Ratio.

2. Ratio.

3. Ratio.

ARTICVLVS II.

DE DUPLICI FACULTATE,
ALIERA MOTUM DIRIGENTE, AL-
TERA IMPERANTE.

Pro explicatione huiusce controversiæ Duplex in motu etiam dicitur ex D. Thoma, opusculi. ubi dicitur de Motu cordis, in animantibus duplici virtute, motu, & vi motucenti, vnam naturalem, alteram animalem. Virtus alio virtutis est, quæ lo-
lo motu surgit, & non ante edictum malum.

app. hen.

Etenim vt Ciceronius 1. part. quæst. 81. artic. 3. A
annotauit: licet in nobis natura sensitiua nobilitatem capitis, quam in belluis habet, non obtineat: compensatur ei tamen ea iactura propter coniunctionem & commercium cum ratione & appetitu intellectiua; & perficitur namque & attollitur id, quod est inferius, vicitate sublimioris, quatenus sublimi; q. p. tam in iis, quæ ad mores pertinent, quàm in pollicuius conspicuum est; & siquidem perfectius operantur virtutes, vt obedienter chauræ, solæ: nobilissimæ est Regia assidue, quæ in vltimæ regimen tenere. Ex dictis collige, nihil repugnare, quominus ij, qui somno oppressi curlicant, interdum absque intellectu potentia influxu sola imaginatione & appetitu moticem vim excitare, progredisse is motum admittunt. cum id etiam vigilantibus frequenter eueniat.

Nihil derogat appetitui hominis potestis subijci iuperioribus.

Ad 2. rationem 2. arg.

Ad 2.

Hoc lib. c. 2. q. 3. art. 2. Omne animal ex appetitu & imaginatione mouetur.

Ad 3.

Secundum vero argumentum solues, dicendo ad primam partem, licet appetitus quoad alios actus politice rationi obediat, quoad membrorum tamen motionem, non nisi despotice obtemperet. Hæc nobis solutio placet, non quæ concedit rationem & voluntatem inmediate, ac sine interuentu appetitus membra cedere. Ad secundam nullum animal, quantumvis minutum atque imperfectum, loco noueri sine influxu appetitus & imaginationis, nec vltim esse, quod hinc facultatibus natura sua orbitatum sit: licet imperfecta non eas habeant certa corporis parte definitas, vt alibi diximus. Vnde est quod lacertæ, vermes, aliæque eiusmodi post distractionem viuunt, ac mouentur, quia etiam diuisa imaginationem & appetitum in partibus retinent. Tamen si fatendum sit Aristotelem, cum proximis capitulis de motu egit, de eo tantum vel præcipue saltem differuisse, qui perfectis animalibus conuenit. Ad tertiam negandum est quod admodum, dicendumque imaginationem non per se, sed interuentu appetitus, cuius tristitia, aut læta, horrida, aut tur-

cunda obijcit, humores concitate, & sanguinem ac spiritus mouere: sicque varie corpus afficere. Lege D. Thomam 1. part. quæst. 117. art. 3. & 1. b. 3. contra Gent. cap. 163.

Vltimum argumentum diluitur inficiando non distingui vim motus executiuam ab appetitu. Ad primam verò aduersariæ partis rationem negandum est actionem, qua membris motus imperatur, præire appetitui. Ad secundam, naturam facere optimum, quod potest, sed nec fuisse conueniens, nec potuisse motum elici tantummodo à facultate appetente ob eas rationes, quas circa tertiam conclusionem adduximus. Præterea motum progressiuum animalium re vers ab animalium virtute proficisci, cum non nisi appetitu imperante, & concurrete efficiatur. Nec virtutem motiuam membris istam ad facultates vitales attingere, sed potius ad animales, quauim ministræ est. Ad tertiam, Aristotelem vocasse appetitum vim moventem, non quæ cum à facultate motus executiui non putaret distinguendum, cum locis à nobis superius citatis appetitum, & vim motiuam vt diuersas animalium facultates numerant; sed quia re vera appetitus est etiam potentia mouens, vt ex dictis constat. Hactenus disceptatum de anima, quatenus corporis constructa nexu, & contubernio addita, ad functiones exercendas suas, illius operam emendicat, deinceps de eadem scribemus eo iam vinculo exoluta, & de separata separatum instituemus tractationem. Præstat vltimam propitium Numen, vt quemadmodum de coniuncta anima, quali quali potuimus indusiua, opus confecimus, & de separata disturi gradum addimus vltimorem: sic solutus aliquando de corpore, cui coniunctus nunc animus est, in statum euadat liberrimum, vbi soli Deo in solubili iam nexu distinctus, & ab humanis longissimo ab iunctus intervallo, vitam aspiciet luculentissimam, & possideat beatissimam.

Ad 1. rationem 3. arg. Lege etiam quæ diximus 2. Physicæ 2. q. 1. ar. 7. & lib. 1. de Generatione, cap. 4. q. 30.

Vltimæ hinc ad animalia maiora pertinet factum.

LIBRI TERTII FINIS.

TRACT.



TRACTATVS DE ANIMA SEPARATA.

PROOEMIUM.



Quoniam Aristoteles libris superioribus nihil de anima separata differuit, de qua multe ac granes questionēs inter Philosophos Theologosq; versantur, quarum explicatio & intelligentia non minus necessaria, quàm iucunda est: opera pretium duximus eam disputationem in præsenti suscipere: licet enim consideratio eorum, quæ ad animam præcisè, ut extra corpus est spectant, Metaphysici potius, quàm Physiologi sūt, ut in primi libri Proœmio comminimus; quia tamē scien-
tia de anima sine hoc quasi supplemento ab solutionem suam adipisci non poterat. Forti assequi, in libris prima Philosophi ad Aristotelem commentatio hæc non adeo opportunum locum habet, istiusmodi tractationē superioribus libris potius attexere, quàm illuc reycere statuimus. Neque verò eas questionēs disputabimus: quæ ad utrumque animæ statum separationis videlicet, atque informationis indifferenter spectant, quales illæ: An rationales animæ, sint subsistentes? An à Deo creentur? & si quæ sunt huiusmodi: cum ad caput 1. libri 2. huius operis sint pertractata.

Quod ut
hæc ope-
ris insula-
tum.

Porro huiusce tractationis obiectum, materiæve, quam subiectum vocant attributionis, in promptu est; nimirum anima rationalis, secundum separabilitatem à corpore spectata, quam veluti formalem rationem catere quidem peculiare scientiæ de suis subiectis non astringunt, sed supponunt. At verò communis omnium Metaphysica, ad quam præsens tractatio potissimum refertur, ut paulo superius diximus, tum sibi, tum alijs in eo prospicit. Quo factum est, ut prima sequenti disputatione separabilitatem de anima demonstremus. Passio verò est posse operari absque corpore. Nec mirum si quadam ex parte passiva non sit passio; imo talem esse oporteat, cum eius subiectum ex parte rationis formalis, hoc est, separationis, privatum sit, ut ex sequentibus intelligetur. Tamen tractatio in sex disputationes dividitur. Prima animæ naturam propius attingit, cum in ea de immortalitate distinctione ipsius ab alijs substantijs separatus demonstratur. Secunda modum existendi extra corpus declarat, reliquæ de his, quæ ad operationem explicandam referuntur. Itaque tertia de potentis cognoscentibus earum speciebus & habitibus disceptat. Quarta de actu ipsa cognoscenti. Quinta de obiecto cognitionis. Sexta de motionibus ad locum.

Huius tra-
ctationis
subiectū.

Distribu-
tio.

DISPUTATIO I.
DE IMMORTALITATE ET
NATURA ANIMAE RATIONALIS.
ARTICVLVS I.
DIVERSAE PHILOSOPHO-
RVM VECUTVM SENTENTIA CIRCA
ANIMAE IMMORTALI-
TATEM.

Immortalitas
sem bisaria
accipi.



MORTALE, quemadmodum
& aeternum, bisariam dici con-
suevit; aut quod nulla potestare,
etiam diuina, aboleri alet, quo
pacto solus Deus (vt alias eius lo-
ci interpretationes omittamus) immortalita-
tem habere dicitur, ut Timotheus. cap. 6. aut
quod suscipi natura nequit intrinsece, quamuis
per absolutam Dei potestatem deficere pos-
sit, cuiusmodi sunt Angelus, materia prima,
& id genus alia. Posteriores hic significatus du-
plex adhuc comprehendit: nam quae eo
modo sunt immortalis, vel substantia sunt, vt
Angeli, & cetera corpora, materia prima, vel
accidentia eorum peculiaris, vt species intel-
lectuales Angelorum, & cetera, relatio crea-
turae ipsi materiei propria, si substantia sit,
immortalis, aut incorruptibilis per se vocan-
tur; per accidens vero, si per accidentia, eo quod
nullo ulteriori miraculo extinguitur, quam
suorum subsistentium ablatione. Proposita
vero quæstio de immortalitate seculo modo,
quod substantia sit, intelligi debet.

De quibus
mortalitas
generis pro-
cedat qua-
libet.

Igitur esse nec animus hominis immor-
tis, an vnâ cum corpore interiret, magno apud
vereos studio & contentione quæsitum fuit;
primisque inter eos, quorum scripta extite-
runt, ea de re disputasse dicitur Pherocides,
referente Cicero. Tullius. quæst. deinde alij in A-
cademia. in Lyceo, in Stoeicoeum porticu, ex-
terisque philosophantium gymnasijs, dignam
videbatur rationem quaerissimam, in qua hominû
ingenia deueniant, cum omnium causæ ager-
etur. Ea enim disputata est, vnde non solum
diuturni numinis colendi ratio magna ex parte
dependet, sed quæ ad summum hominis bo-
num deinceps odum, atque ad mores conforman-
dos interit magnopere. Igitur animi immor-
talitatem asseuerant Pherocides, eiusque au-
ditor Pythagoras, Trismegistus, Diogenes,
Thucydides, Thales Milesius, Zoroastes, Ana-
xagoras, Anaxoras, Plato, Plotinus, Porphyrius,
Proclus, Numerius, Longinus Platoniceus,
Theophrastus, M. Tullius, & alij, quos longa so-
lie refert Nicol. Fabentinus lib. 1. de Immort.
animor. ad Clementem IIX. cap. 11. Eugebius
lib. 9. de Perenni Philosophia. Fuit tamen
inter hos dissensio. Nam quidam animum
exipiente omnis mortalitatis finire alij non
ita, sed longo postea tempore, vt paulatim e-

A mori existimant. Inter quos Stoici erudi-
tissimi animas corpore solutas paulatim de-
bilitant, & perire sapientum vero vsque ad vni-
uersi conflagrationem persisterere aixerunt.
Inter alios a. erimus animum immortalis
latus propugnator & vindex fuit Plato, nul-
lusque eam Physicis rationibus tam aperte tu-
tus est, vt constat ex Timotheo, Philebo, Meno-
me, & libris de Republ. ac de vt iudicia post
mortem, penarumque ac præmia constituit. Et
vero cum nonnulli hac in re veritatis termi-
nos prætergressum fuisse, asseruisseque non ho-
minum tantum, sed belluarum quoque anima-
mas immortales esse, quem errorem Platonius
attribuit, refellit, D. Thomas 2. cont. Gent.
cap. 82. Sed ab eo Platonem alienum fuisse asse-
rit Bessano cap. 7. lib. 2. contra calumniatorem
Platonis, & quidem iure optimo (vt nobis vi-
detur) cum Plato in Timotheo differens veritas af-
fuerit animum biutorum esse mortalem.

Hinc im-
mortalitas
accipitur
propugna-
tor Plato.

B vero cum nonnulli hac in re veritatis termi-
nos prætergressum fuisse, asseruisseque non ho-
minum tantum, sed belluarum quoque anima-
mas immortales esse, quem errorem Platonius
attribuit, refellit, D. Thomas 2. cont. Gent.
cap. 82. Sed ab eo Platonem alienum fuisse asse-
rit Bessano cap. 7. lib. 2. contra calumniatorem
Platonis, & quidem iure optimo (vt nobis vi-
detur) cum Plato in Timotheo differens veritas af-
fuerit animum biutorum esse mortalem.

C Animos interitui obnoxios esse, & ceteros
pore emoti putant Epicureorum greci, quem
plurima triba tam Græcorum, & l. attinoruni
lecta est. Atque inter eos Plinius lib. 7. Nat.
hist. cap. 55. de anima brutioris, de quibus tam
multa scripsit, optime meritis, de humana
pessimè, cuius immortalitatem acerbis mor-
dae interit infestabat, certus nunc ea de re ap-
pud interitum malo suo, infeliciter experimen-
to. Illic videtur, vt iocatur, vitium ne aliqua
post mortem sit doloris sensus aut corpori, aut
animæ. Vitium vanitas sit, post mortem etiam
tempore, vitam immortalitatemque pollice-
ri; nunc discat, si nihil est, quod animæ agant,
esse ceterum, quod patiantur.

Epicurorum
falsa anima
immortali-
tatem denu-
gavit.

D Porro Galenus in hac quæstione tam va-
rius est, vt cuius fuerit sententia, non sat li-
quido constet. Nam in libro, qui insectibus;
Quod animi mores corpori temperantur
sequantur, Platonem exagitat, quod ani-
mi immortalitatem defendat. At verò in li-
bro de Tremore & rigore, ait; Si animus
mam esse dixerit substantiam, quæ per se mo-
ueti queat, (quod vtique immortalitatis est ar-
gumentum, cum in nimis deceptum sit. Qua-
propter alij cum in priori sententia fuisse ere-
dunt, alij postea. Sed minimè in modum
est, dubium fuisse Galenum de animorum no-
storum immortalitate, cum de ipsa animæ
natura dubius fuerit, anne qualitas, quali-
tas tamen temperamenti sit, an potius substan-
tia eius libros euoluenti passim occurrerit.

Varia ea de
re Galenus
placuit.

Quæstio Phi-
losophi ani-
ma immor-
talitatem a-
sseuerant.

ARTICVLVS II.

QVID ARISTOTELES IN
re proposita iudicari.

QUOD AD Aristotelem attinet, quid de ani-
mi immortalitate sentiat, controversiam
est. In libro de Metaphysica & in libro de
Martyr in sua Pa-
rati 6

*Qui velint
Aristot. mor-
talem ani-
mum tradi-
disse.*

128. Theodoretus in libro de Natur. hom. A
D. Gregorius Nyssen. in libro de Anima. Ori-
genes in opere, qd̄ inscribitur *philosophia*.
D. Gregorius Nazianzenus in disputatione
cōtra Eunomium. Plutarchus in libro de Pla-
citis Philosophorum, cap. 1. Galenus in histo-
riis philosoph. Caietanus lib. 3. de Anima, cap. 2.
Pomponatus in suo lib. de Immortalitate a-
mæ; Sionin Portus in libello de Mente hu-
mana; patant animum nostrū caducum mor-
talem quæ fecisse. Eoque magis persuasum ha-
bent credidisse Aristotelem, quod Alexāder
Aphrodisæus auditor, sic mentem eiusdem
Philosophi spiritus sit interpretari, vt lib. 3. de
Anima, & alibi, quem tamē ab hac calumnia
liberare nititur Eugubinus lib. 3. de Perenni
philosophia, cap. 11 & 12.

*1. Ratio, quæ
id probat.*

Primum igitur se offert locus ille initio li-
bri de Anima, cap. 1. text. 12. vbi affirmat,
si intellectus citra inaginationem non est, eo
hætere perse nō posse, atque extra materiam
consistere; quare cum cap. 1. lib. 3. text. 39. sta-
tuat neminem abique phantasmatis ope in-
telligere, oportere quæ eum, qui, conremp-
ta phantasmata speculatur, consequens est,
vt existimet non posse animum extra corpus
esse, sed vna cum eo extingui.

2. Ratio.

Secundo, quia de Cælo, cap. 12. probat
omne genitum esse corruptibile & quidquid
ortum est, aliquōdo interitum. Quare cum
ponat animum initium habere, vt constat li-
bro 12. Metaph. cap. 3. text. 16. eundem aliquan-
do dissolendum fore arbitrat.

3. Ratio.

Tertio, quia 1. Ethicor. cap. 10. Solonem
coarguit, quod veram hominis felicitatem
post mortem esse dixerit. Quæ reprehensio ea
potissimum ratione niti videtur, quod post
mortem animus hominis, qui beari possit,
non remaneat. Quod etiam apertius confir-
mat 3. eiusdem operis libro, capite 6. dicens,
post mortem nec boni quid esse. neque mali;
& lib. 12. Metaph. cap. 7. text. 39. cū ait, Deo
sempiternam conuenire felicitatem, nobis
verō nō nisi ad breue tempus, dum huius vitæ
munice fruimur.

4. Ratio.

Quartò, quia cū mundum hominumq;
generationes ab æternitate finxerit, vel dan-
dæ essent infinitæ animæ, cū tamen 3. Phy-
sicæ austerius in libro infinitum negarit,
vel locum habere migratio Pythagorica ani-
marum in diu. isa corpora succedentium, qd̄
non minus à Peripatetica doctrina abhorret,
vt alibi offendimus.

*Lib. 2. de A-
nima, cap. 1.
q. 7. & lib.
2. de Gener.
cap. 11. q. 12.*

5. Ratio.

Postremò, quia si animus immortalē
fecisset, eundem à Deo creati existimasset;
quæ enim immortalia sunt, sic ab eo et
queunt, nisi à Deo in nihilum redigantur, ita
neque producti valent, nisi diuinitus creentur.
At quod Aristotelem animi creatio lateat,
suadet, quia cum ipse Deum naturæ neces-
sariae et agere crediderit, à Deo animas creatas
posuisset, asseruissetque omnes ab ætē co-

fuisse productas; quod eius placitis aduersa
ex secundo argumento perspicuum est. Ita-
que videtur Aristoteles animi humani im-
mortalitati penitus ignorasse.

Alij tamen magni nominis Philosophi
contrā opinantur, asseruētiq; Aristotelem
nostros animos ab interitu alienos, atq; om-
nes mortalitatis expertes posuisse, ex quorum
numero est Theophrastus, quicum tot annos
Aristotelem in Lyceo deambulante audie-
rit, credibile omnino est, sæpe hæc de re cum
eo fuisse commentatus, ac quid sentiret, co-
gnouisse. Idem censuere Olympiodorus, Am-
monius, Philoponus, Simplicius, Auicenna;
vt refert Mirandula lib. 4. de Examine vanita-
tis, cap. 9. Et de Latinis D. Thomas 2. contra
Gentes, cap. 79. & 8. Physic. lect. 11. & 12. Meta-
physic. lect. 3. & quod lib. 10. q. 3. art. 1. Alb. Mag-
nus tract. 2. de Anima, cap. 20. & tract. 3. cap.
13. Aegydius lib. 3. de Anima, ad cap. 4. Duran-
dus in 2. d. 18. q. 3. Feirar. loco cit. contra Gen-
te, Eugubinus lib. de Peren. philosoph. 3. cap. 18.
alijsque recentioribus non pauci.

Sunt verò apud Aristotelem ad hanc sen-
tentiam stabiliendam multa & illustria testi-
monia. Nam 1. de Anima, cap. 4. text. 65. & 66.
appellat intellectus nostrum diuinum, inter-
itus & passionis expertem. In 2. item lib. cap.
1. text. 11. ait, nihil oblat quominus aliquæ
partes animæ separabiles sint, quia nullus
corporis sunt adus. Et cap. 1. text. 21. ait intel-
lectum, qui speculatur, esse aliud quoddam
genus animæ & sentiente & vegetante distin-
ctum, quod perinde atque perpetuum ab eo,
quod occidit, seungi separariq; possit. Idem
que affirmat de intellectu agente, cap. 5. lib. 7.
text. 19. Dixerat autem text. 17. has duas facul-
tates intellectus animæ differentias esse.

Præterea 12. lib. Metaph. cap. 3. text. 17. scribit,
nihil prohibere, quominus dissoluto compo-
sitis, forma remaneat. Quod de sola anima hu-
mana dictum constat. Rursus, omnis poten-
tia immaterialis, cū sit extra materiam con-
ditionem, vacat interitu. At intellectum im-
materiale esse multis in locis affirmat Ari-
stoteles, vt 1. de Partib. anim. cap. 1. lib. 3. de A-
nima, cap. 4. text. 4 & 6. 5. & 19. Postremò,
lib. 2. de Gener. animal. cap. 3. docet mentem
extinctis aduenire. In verbis, *ἀνθρώπου δὲ
τὸ πνεῦμα ὡς ἡ ψυχή, καὶ τὸ νοῦν, οὗτος ὁ νοῦς
ἐστὶν ὁ ἀθάνατος*, id est, Resistat igitur vt menti sola extinctis
accedat, & que sola diuina sit, nihil eam cum
eius adione communicari adus corporalis.
Quibus verbis significat Aristoteles, animum
humanum non conduceri & gremio materiæ
diuinitus creati, atque ad idem talem esse.
Cuius contrariū a re. Ita verba, quæ nunc
citamus, præterea de formis exteriorum
animalium eas videlicet extinctis adue-
nientes, quæ operationis tantum cor-
poris sunt principia.

*Qui opinan-
tur Aristot.
oppositū pla-
ne consensisse*

*Quibus in
locis id do-
cendum*

aufferi, quod est esse immortalem. Extrema hæc conclusio nota est, cum corruptio aliter non cōtingat in formis subsistentialibus, quam per dissolutionem ipsarum à materia, à qua pendebant in existendo.

Secundū argumentum principale.

Secundum argumentū principale pro huius articuli conclusione sic habet. Nihil per se subsistens corrupti potest naturaliter, nisi substantia alia pariter generetur, quemadmodum latē differitur lib. 1. de generatione cap. 4. qu. 17. At forma rationalis per se est subsistens, ut superius vidimus lib. 2. de anima cap. 8. q. 3. neq; cum ipsius corruptione coniuncta esse potest alterius substantiæ generatio, cum simplex sit entitas (aliquando si ex materia, & forma etiam componeretur, in physica compositionibus, sine exitu procederet) nulla quæ pioinde sit relinquenda materia, quæ nouæ generationi subsistendi valeat. Anima igitur rationalis corrupti non potest. Confirmatur argumentum, quia anima rationalis per

Anima per solā creationē existens non accipit.

solā creationē existentiam capit, ut q. 3. eiusdē libri non ex diuina tantū licentia, Patrumq; testimonio, sed ratione etiam ostenditur, ergo à nulla causā naturali deſtini potest. Conſequētia ex eo vim habet, quia quemadmodum omne corruptibile generabile est, teste Philosopho, ita quidquid solā creatione produci potest, à solā causā creatante corrumpi poterit. Ad hæc non parum efficacis argumenta, alia accedunt, quæ etſi non vigeant omnino, digna tamen ſunt, quibus bene moratus quique in propoſitæ concluſionis aſſenſum inclinet.

Tertium argumentum.

Tertium, si appetitus in homine naturalis ad vitam sempiternam, ergo anima laicis immortalis erit. Conſequētia probatur, quia appetitus naturalis non eſt fruſtrā. Antecedens verō ſuadetur primō ex elicitō deſiderio, quod vniuſuiſque experitur, non ſolū diu viuendi, ſed etiam gloriæ comparandæ. Quam ſit autem vehemens iplum deſiderium inde patet, quoniam tantum apud quosdā valuit, ut ſibi manū inferre, quo citius vita immortalis potuerint, ut de Cleombrotō, ſeu Theombrotō memorat D. Aug. lib. 1. de Ciuit. Dei c. 32. Iſa autem Theombrotus, leſſo Platonis dialogo, qui Phædon inſcribitur, in quo de immortalitate animæ diſputatur, ſtudio immortalitatis illico expenſit, ex alto ſe dedit præcipitem, ut attellaſſat Cic. i. Tuſcul. quæſt. Plura hæc aſſinia exempla, repetis apud Laſtantiū lib. 2. de diu. Inſt. Secundō ex aſſiſſiua, v. licentia; contentione, atq; emulatione relinquendi ſui monumēta, tum conferendis voluminibus, tum etiam magnificentis operibus conſtituendis; ſine enim Mausoleæ, Coloni pyramides, & columnæ, ſubſtructionesq; animæ prædigiſſe. Tertio ex

But in he- mine appeti- humana po- ſſione deſideri perpetuo in ſocietate, & cōmuniōne multo uoluntatis.

humane appeti- humana po- ſſione deſideri perpetuo in ſocietate, & cōmuniōne multo uoluntatis. tum, iura, templaq; cōmuniā, nium ſum dum

A à pluribus idem deligitur locus ad colendum Deum. Idem iudex controuerſiarum; eadem ſanctiſſima ſecundum quas viuunt. Huc videtur alluſiſſe Sanctus Iob cap. 3. aliis uerbis; Nunc enim dormiens (ſcilicet per mortem) ſilerem & ſomno meo requieſcerem quod Regibus, & principibus terre, qui ædificant ſibi ſolitudines, aut cum principibus, &c. Ex quo loco D. Thom. colligit hominem ſecundum animam poſſe mori ſubſiſtere, ibidemq; Caiet. probat Iobū ſupponere animæ immortalitati, ac loqui ſecundum ſtatum naturæ animæ rationalis, ſeclūſa conſideratione diuini ordinis, ſecundum pœnam, vel pœniā, quāuis D. Greg. lib. 4. mor. c. 27. ad eundem locum dicat Iobum loqui de Angelis beatis, ſanctiſſis; Ecceſſe prædicatori- bus, quorum conſortium optabat, niſi id originalis culpe prohiberet. Quæ interpretatio ad ſpiritalem potius, quam literalem (ut vocant) ſenſum iſerenda eſt.

Quartum, Non modō certū eſt, ecclēſiaſticā, hoc eſt, intentam quandam partem rationalis ad rei ſublimis aliqui vilo ſenſum vſu applicationem ſupernaturaliter dari: ſed etiam probable naturaliter poſſe aliquando euenire, ut latē diſputauimus lib. 3. de anima cap. 8. q. 8. art. 3. nec immerito, ſiquidem ea vehemens applicatio, etſi ad a laborioſa, proindeq; ad modum rare exiſtat, non tamē tantū eſt eminētiſſe, ut citra miraculum euenire interdum nequeat; poterit ergo naturaliter anima rationalis per ſe ſubſiſtere, immortalit; permanere; quandoquidem vnūquodq; ſicuti ab altero in operando per ſe non pendet, ita neq; in eſſendo. Neq; verō, ut hoc ſemel monemus, ſuſpecta cuiquam videri debet ea conſequentia, quæ ex vna, vel altera operatione animæ abſq; corporis ſocietate edita, illius immunem à corpore ſubſiſtere am colligimus, quāuis multas alias vegetandi ſcilicet, ſentiendi, actiones abſq; corporis conſortio nequeat exercere. Enim vidē, ſi ſemel per breue tempus exhiere poſſe animā extra corpus deprehēſam, nulla ratio eſt cui ſolū oriari, idē inſiſtito ſubſiſtere eam poſſe.

Quintum, Nullum eſt in hac vita tantū bonum, quod adepti tandem aliquando non ſatiſſimus, quātēſum illud auidē appetuerimus iucundumq; à ſuaue vitium ſuerit. Vnde ad alia ſemper mens anhelat, ſi quod forte inueniat obiectum, in quo quieſcat, & ſequenti ratione perſpēdemus. Signum igitur eſt animæ naturam, ac facultates cognoscendi, & deſiderandi eidem proprias cauſas omnia tranſcendere, naturæq; dignitate ſuperare quādoquidem cōm nūl un inueniunt, quod ipſarū dem non ſit grāt, ac viſceſcat. Hinc D. Greg. lib. 16. in 18. ang. Corpora ſer de ſe, cuius nō ſubſiſtunt, deſide ſum accendunt thabſe verō in ſalūdiū veniunt.

Quartum argumentum.

Quintum argumentum.

Immortalis anima mori non poteſt.

*Petrus Da-
niel ex Aug.*

in illi appetitus placet, expetentia displicet, &c. à qua conitione longe absunt æterna bona, de quibus illud celebratur, Neq; eorū corpiam saluti, neq; famem ciuietate.

Sextus atq.

Sextum, Quod Superiori affine est, ex infirmitate nobis beatitudinis in comuni appetitu eruitur. Nihil est, quod humanum desiderium satiare possit, eo salte ex capite, quod sit tandem finem habiturum; vnde vox illa est Augustini in initio confessionum simile delectum intra se expetentia. Fecisti nos Domine

*Quia sit ar-
derio homi-
ni beatitudi-
nis appeti-
tio.*

ad te, & inquiris est cor osum donec te quiescat in requod nō minus pie, quam vere differui etiam cap. 25. Manualis. Quapropter si prædictum desiderium frustra esse nō debet, vtopiē quod nobis natura in seuerit, consequens sit, vti quia saltem pars nostri beatitudinem sine termino possidere possit, quod absq; immortalitate non contingit.

*Septimum
argum.*

Septimum, Quoquam naturale est hominī secundum virtutem vivere, eodē principiū sūte cōuelleretur, si homo iumentum modo inierit. Vnde Augustinus 6. confessionum cap. ult. Si animus, inquit, mortalis est, Epicurus in animo meo palam habet. Quapropter si ab auctore nature Deo factus, vt par est, ad mortalem vitam sumus instructi, ite eodum omnino est animorum immortalitatem naturalem esse, quod alioquin nullus penē inueniretur, qui studiosē vitæ operam daret.

*Obiectum
argum.*

Obiectum, ex Dei prouidentia deducitur, illudq; luculenta oratione prosequitur D. Chrys. homilia de prouidentia Dei, de summissisq; videtur ex 21. cap. libri Job. Etenim in mortali vita studiosi homines frequentius aduersi patiuntur; improbi prospere habent; necesse igitur est aliam superesse immortalē, vbi studiosi ab improbis iusta fore diuidantur, vnde oratio loco Jobi na habetur. Ille moritur obolibus, sanis, diues & felix; alius moritur in amaritudine anime absq; vili opitē, & tamen libal in puluere & cinerē, & verum opemēi cōtē obediētiā. Sequitur lobis responsio. Certē cognoui quia in diem perditionis ferretur malus, &c. Quin etiam D. Clementi 13. recognitionum testatur, Sandum Petrum argumentatione hac vsum fuisse. Si Deus iustus est, anima est immortalis; cuius argumētationis vim eleganter etiam D. Greg. Nazian. expiessit carmine Laubico de se infelice aduersus inuidos bunc F in modum,

*Ex diuina
prouidentia
animæ ar-
gumētum im-
mortalitatis.*

Grate aliter vobis in hoc dū a premis
Nō summi vni veritate talis Deus.
Plato. Simile argumentum concecit Plato in dialogo de animæ immortalitate, tale est. Iustissimi est sceleratos homines post obitum suorum criminū plenam dare, iustos præmia recipere. Et ante illud Societas apud Ciceronē i. Tuscul. duas animas de corpore abeuntium vias præfere dicebat. Et animæ quæ a Deorum consilio longe digrederentur, alie-

A iam, quæ facilius sic patierentur. Plura ad hoc argumentum, licet ad alia superiora ex philosopho, sicut fontibus lausla congerit Eububinus, b. 9. de perenni philosophia, quæ ne finis longiores, consulo præstatimus.

Quod verò proposita argumenta non tam stricte, atq; euidenter rem conficiant, vt illa, quæ apud Euclidem sunt, non ideo suspiciosa videri debet eorum firmitas, & efficacia. In quam sententiam Aristoteles. Ethic. c. 1. ita sentit. Dicitur autem satis, si declaratur perinde, ac subiecta materia posulat; ipsum enim exactum nō est in omnibus simili modo rationibus flagitandum. Et post pauca. Est enim eruditus exactum ipsum in vnoquoque genere flagitare, quatenus fert ipsius rei natura. Simile namq; videtur esse (id est, æquē iocptum) Mathematico suadentem probare, & ab oratore demonstrationes exigere. Quo loco obserua non solum in gratias intellectus imbecillioris dicta hæc fuisse ab Aristoteles etiam quia frequenter accidit, vt materia, de qua agitur, amplius non ferat, sicque fieri possit vt à nullo intelligat, quantumlibet perspicaci exactior probatio proferri valeat. Atq; ita tandem Scotus quodlib. 9. Physicam illam demonstrationem approbat, quæ ex spirituali operatione animæ, independentia illius à corpore in existēdo collegimus, & si alibi, vt paulo inferius attingemus, aliquanto tenacius pro aduersa parte pugnat.

Oppones tamen non vident posse demonstrationem animæ nostre immortalitatis, cum in feriis ostendendū sit, id dogma de fide esse. Sed occurrendum non omnino, quæ fides docet, supernaturalem cognitionem teneri oportere, si alioquin satis sint perspecta naturalia lumine, vt omnium hominū futurum interitum, metatorū venas in Hispania, & similia, quæ eorum naturalia sint, naturæq; lumine notia, & similia, tamen oraculis habentur. Secus de non impo-

Est enim, tamen oraculis habentur. Secus de non impo-

Est enim, tamen oraculis habentur. Secus de non impo-

Est enim, tamen oraculis habentur. Secus de non impo-

*Non esse in
rebus omni-
bus æqua ar-
gumētationem
vim exigen-
das.*

*Obiectio
Dilutus.*

*Cognitio
per naturam
non impo-*

*Est enim, tamen
oraculis habentur.
Secus de non impo-*

*Est enim, tamen
oraculis habentur.
Secus de non impo-*

*Est enim, tamen
oraculis habentur.
Secus de non impo-*

animum perpetuam durationem, quam tamen animam etiam interierit in morte, & a reuer-
fionis momento debeat auferri. Id
aperitur, ut ger, non intendere animam, cum
moritur homi, & quoniam de fide est beati
quanti, si nullam hinc delectationem noxam,
aut penam reum, simul ac a corpore separa-
tur, quia igitur de qualibet aeterna est
Fidei assertio a nobis proposita.

Ex peculiaribus animae eventus animarum
quarundam apud sacras literas palam collu-
ditur quid iuxta Catholicam Fidem sit de om-
nibus vniuersim sentientium. Atque in primis

*Samuelis ani-
ma post mor-
tem superis-
sem iussu.*

*Samuelis ani-
ma post mor-
tem superis-
sem iussu.*

*Samuelis ani-
ma post mor-
tem superis-
sem iussu.*

*Samuelis ani-
ma post mor-
tem superis-
sem iussu.*

*Samuelis ani-
ma post mor-
tem superis-
sem iussu.*

*Samuelis ani-
ma post mor-
tem superis-
sem iussu.*

Samuelis animam post dissolutionem a cor-
pore permansisse, constat ex secundo Regum
28. vi. edidit Iulianus Marry in colloquio
cum Typhone, idem q. 76. earum, quas gentes
ponunt ad hoc ipsum institutum adduci Chri-
sti Domini verba ad Latranem. Hodie mecum
eris in paradiso. Item Luc. 26. & pauperis, &
iustis animas ab ipso eorum intuitu suslo-
ent, tuas esse docemur. Simile quid tenen-
dum de animis, qui cum Luc. cap. 12. de
horris amplificandis mecum est, ea ipsa no-
te repetendam ab eo esse animam audiam.
Quam sententiam elegantem D. Amrosius
capit. 10. libri de bono mortis ad pietatem in-
stitutum expendit, quod ea, quae repetuntur, &
tradita olim fuerint, & non etiam repetita
permancant, & Quia & beatissimi Chri-
sti animam a primo suae creationis instanti
fere in aeternum duraturam haud difficile in-
tellectu est, quam in Fidei Catholicae ex qua
constat descendisse animam ad inferos in tui-
sum suae rationis a corpore, & nunquam non
suisque aeternis status autem beatitudinis im-
mortalis, & cludit. Consequens ergo sit,
ut similes excellentiae perennitatem in reli-
quis hominum animis iuxta divina oracula
agnoscimus.

Eandem assertionem comprobatur decretum
Lateranensis Concilio sub Leone X. sess. 8. in
hunc modum: Damnamus, sacro approban-
te concilio, omnes asserentes animam intel-
lectuam esse mortalem. Subditurque id ex
Euangelio constare, quo animam ab hoste
occidi non posse perhibetur. Comprobat et-
iam Conclusum Viennense sub Clemente
V. Referturque secunda Clementina de Trini-
tate, & Fide Catholica, §. Porro. Sanè vero
vniuersae Ecclesiae consensio abunde suadet
Fide esse propositam assertionem, unde D.
August. Ep. 1. ad Voluianum. Quis nunc est,
inquit, qui mecum idem non est, quae immortalis,
quae immortalitatem aeternam non cadit, &
tamque post mortem futuram? Quae pietas
mirandum non est, si iam D. August. Chy-
sost. Ambros. Iulius, & alij, nihil in
necesse eandem sententiam pati
fuerit, quia etiam gratia iussu
fuerit, & articulus reuocetur, &
sacra doctrina.

Secunda assertio De fide est non solum a
nimam rationalem non solum homine in-
terente, ut sup. ore videtur madidum;
sed etiam natura sua immortale esse. Probat,
quoniam decretum illud Lateranensis Con-
cilij, cuius paulo ante nomen non ponitur
animam non solum per se immortaliter esse
formam corporis, sed etiam immortalem.
Quae verba, si planè accipiantur, haud dubie
significant animam per se, essentialitèr, suam
esse immortalem. Velle aut decretum sic in-
terpretari, ut dicatur: solummodò animam iux-
ta naturam suam esse formam corporis, ibi
illarum distinctum. Per se, atque essentialitèr,
non sufficit
vim sistere; deincepsque immortalem non ex
natura sua, sed gratia Dei donum per dicitur.
extorta profus, atque ab illis instituta
aliena interpretatio est, cum de natura antea
ma, non verò de illa, quae gratuito illi compe-
tunt, deest illud procedat; alioquin sine vi-
la necessitate tam asseruerant deinceps
esse animam corporis formam, cum indubium sit
animas de materia potestate educas, & itaq;
altissimè, ac minime per se, & seorsim cohaere-
tes, formas esse rerum earum, quas constitu-
unt. Peroratur verò non minus ea de re dubi-
tatio, ut si per se sim, subsistens, aliundeque
proueniens, quae ex materia, ut conuenit
humanae animae.

Deinde, Sapientiae secundo habetur: Deus Sapientia
creauit hominem inextinguibilem. & ad
imaginem similitudinis suae fecit illum. Quem
Lucum esse interpretetur, & fecit ad Ada-
mum, nec immortale cum proxime de ipsius
lapsu in Deum, cuius non solum anima inextin-
guibilis est, sed corpus etiam iuxta doctrinam
originalis a corruptione exemptum, si
se a peccati lapsu custodit, palam est tamè
eandem, ut ita dicam, inextinguibilitatem
ex parte saltem animae omnibus quadare
naturaliter. Quapropter tum Plato in Alci-
biade, tum Plotinus apud Boetium, referent
delebio, lib. 1. in preparationibus Euan-
gelij, capite 14. non de Adamo aut alio sin-
gulari homine, sed de omnibus celebrant
esse illis inter exteriora animarum ad Deum
maginem conformatos. Cum ergo secundum
naturam suam homo sit Dei imago, fuit
autem illa potissimum in cognoscendi, & ap-
petendi capacitate illimitata, in domo in-
differenteque, actum suum, in cupiscite
genitae aternitatis, erit utique secundum
naturam suam inextinguibilis, ratione sal-
tem, ut utque anima imprecia est. Item
in ea Chrysostomi sententia, animam non
possunt occidere, est haud dubie intellige-
dum non posse naturae, quae madidum
& corpus, quod occidi posse dicitur, at-
tante potius inextinguibilis, nisi per
aeternitatem christianam, non tam dubie
de bonum significationem mutatur. Com-
paratur G. G. Magni effarum lib. 1. Mo-
tuum

*Assertio
Anima est
natura sua
immortalis
inextinguibilis.*

*Non sufficit
Anima si e-
natura sua
fuerit immor-
tem ex sola
Desindul-
gentia.*

*Plato
Plotinus
Euan-
gelij.*

non solum animae rationalis proprium est. q. A
quod ex pectore diuino, immis que pax co-
dis effusa dicitur. Non quidem quod sit pars
aliqua animae essentiae, circa quod aliqui tur-
piter erant, ab antiquis Patribus grauius
reprehensi, sed quod & genere essendi
immortalis, & vi potentiarum, atque opera-
tionum spirituum alium ratione ac recondite di-
uinam naturam participet. Vnde D. Ambrosius.

D. Ambrosius.

De bono mortis, cap. 9. citans hunc locum,
sive hominem exhortatur, vi cum illo puro
& immortalis bono maneat, ipsi adhuc eat, &
cum ipso sit, de quo cognationem ducit il-
ludque iam olim a D. Paulo A. 17. inculca-
tum repetit; Cuius & genus sumus. Et D.
Bernardus Seim. 1. de Nat. uit. Domini; Spi-
ritus, inquit, non communem, sed propriam ha-
bet conditionem, nec in massa creatur, sed
singulari quadam excellentia inspiratur. Ag-
nosce, o homo, dignitatem tuam, agnosce
gloriam creationis humanae, &c. Tertia non
initatus conditio non semel hic nec leuiter
instructa est quod anima rationalis veri spi-
ritus sit, ab omni concretionem materiam immu-
nis, quantum eam informat, sive unus homo
ex spiritu & materia simul constet, omnia
corpora, omnes animas rationales, omnesque
spiritus completos, Angelicos videlicet, velu-
ti claustra omnium operum diuinae creatio-
nis in se continet; ideoque & spiraculum di-
citur anima rationalis & a Deo inspirata, v. D.
aliqui ex Patribus adnotantur. Hanc igitur
secundam affectionem ita certam putant
Theologi nonnulli, ut opinentur oppositam
sententiam huius nota iam damnatam esse,
tunc o communis Sanctorum Patrum, qui-
bus inuenimus, de anima rationem sum-
ma plenamque, quae ex sacris literis pro im-
mortalitate animae auctus sunt, efficere et-
iam videntur illam esse immortalem natura
sua, cum tanquam miraculum non propo-
natur. Vnde Sap. 3. culpantur grauius tan-
quam iniuriatuli lumine cecutiuerint, q. eam
veritatem non attigerunt.

ARTICVLVS VI.

ARGVMENTORVM QVORUNDAM SOLVTIO ADVERSUS DO- CTRINAM SUPERIORIS ARTICVLI.

Non solum anima rationalis immortalis, sed
non facit interit, M. 1. 2. & A. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

Ex libro de
anima, cap. 1.
De anima, cap. 1.
De anima, cap. 1.
De anima, cap. 1.

Quam patetque ratione. Cuius impij
dogmatis argumenta sic habent.

Primo, Diuinae litterae significare viden-
tur animam cum homine pauciter exstingu-
tur. Namque 3. cap. Ecclesiastes ita scribitur; Dixi
in corde meo de filiis hominum, ut probaret
eos Deus, & offenderet hominem esse bestiam, id-
circo vult interitus est hominis, & iumentorum,
& aqua vtriusque conditio; sicut mori-
tur homo, sic & illa moriuntur, sicut iter spi-
rant omnia, & nihil habet homo iumento am-
plius. In libro etiam Sap. cap. 2. ita habetur;
Ex nihilo nati sumus, & post hoc erimus tan-
quam non fuerimus. Denique, ut plura omit-
tam, quae ex eisdem Sacrae paginae locis de-
duci possunt. Iob. 14. omnis ipse homini pre-
editur resurgendi. Consequens ergo, videretur
animi humani immortalitatem ad nostrae fi-
dei dogmata minime spectare.

Secundo, idem probatur ex illo sexto Sy-
nodum Epistolae Sophronii quae habetur a Leone
atque ab ipsa synodo tanquam Orthodoxa
recepta est, a Leone 13. Intellectuales aique
inuisibiles nullatenus quidem moriuntur, ne-
que corrumpuntur: non tamen sunt immor-
talia per naturam, sed gratiam eis largitus est
(nimirum Deus) a corruptione ea, & a morte
coercentem. Sic hominum animae perma-
nent incorruptae, sic immortales perseuerant.
Hae Sophronius. Nec dissimilia legimus apud
D. Hieronymum 2. contra Pelagianos, Damascenum libro 1. Fidei Orthodoxae, cap. 1.
& 12. D. Bernardum lib. 5. de Consideratione.
Quae quamuis de Angelis ex instituto fiat di-
cta, multo magis in animam humanam qua-
drare videbuntur. Vnde noua argumenti co-
firmatio elicitur: Angeli perfectiores sunt a-
nimis nostris, ut articulo sequenti trademus;
& tamen de fide non est Angelos esse spiri-
tuales, ut scribit D. Thomas quæst. 16. de Ma-
lo, artic. 1. ex Augustino lib. 12. de Ciuit. Dei,
cap. 10. latius quæ putatur ad 1. part. quæst.
5. artic. 1. Imò verò neque de fide est, eos esse
magis incorruptibiles, quam hæc inferiora, ut
sentit Gabriel in 2. dist. 2. quæst. 1. Multo igitur
minus de fide erit animorum rationalium
immortalitas.

Tertio, Quoniam D. Augustinus libro 10.
super Genesim ad litteram, cap. 11. & 23. & in
lib. Retract. cap. 1. libro item de Baptismo par-
uulorum, cap. 10. ut quæ non raro videtur
F credere animas hominum a parentibus pro
pariter, & quod inde necessitas sequitur a ma-
teria subiecta, quod tamen a prima immorta-
li alicui est, iurare, &c.

Quæ 10. Anima rationalis habere nequit
operationem a corpore omnino independen-
tem, igitur neque existentiam habere po-
tente existere, sicut quæ a deo mortalis erit. Ap-
pam p. probatur, ut celeberrimi Aristoteles p.
1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

O

temperari oportere, si ergo anima nostra intel-
ligit operationem sine corporis admini-
culo expedire nequit, nullam certe expediet,
proindeque extra corpus non poterit coherere.
Quod si quis curat ad intelligendi fun-
ctionem non pro huius vi conditione addhiberi
phantasmata, vt res tum singulares, tum etiam
communes ipsius contentis mens contempletur;
non autem vt in parte corporis recipiat
intellectio. Is nihilominus argumētū vim
non effugiet: quāquidē hic hoc, siue illo
modo humana mens ad suam operationem
corpus effligit; iatum manet absque illo
corporis ministerio tutius otiosam, ac proin-
de minime posse absque illo in rerum natura
perseuerare.

5. argum. Quinto, Anima rationalis ideo fuisse im-
mortalis dicitur, quod et potentia materialis non
exeat; sed hæc ratio nulla est; ergo. Probat
minor, quoniam supernaturales forme de po-
tentia subiectorum non educuntur; & alicui
naturaliter consumpuitur, vt gratia & Char-
itas per vitiosum lethalemque actionem. Con-
trā verò cælorum formæ, quæ incorruptibi-
les sunt, materiales existunt; quare, &c.

6. argum. Sexto, Quod pati potest naturaliter, cor-
rumpi etiam naturaliter potest, cum passio
sit inchoata quædam corruptio sed anima,
viuente homine, trāscendit, & quod plus est,
dolorem patitur naturaliter; est igitur p
naturam corruptibile.

Responde-
mus ad 1. arg. Ad hæc ita respondendum. Ad primum,
latet patet solutio apud D. Gregorium lib. 4.
dialog. cap. 4. aliosque sacri scripturæ ad-
notata loca interpretes. Dicendumque, bene ter,
verba illa in persona impij profertur, eo hinc,
vt nulla existimatione futuræ vitæ, ad præsen-
tis gaudia in cumbamus. Quotiam pacto re-
spoñdendi posset, ad ceteros locos ibidem re-
latos; quanquam fortasse non de anima sigi-
latur, sed de toto homine procedunt, quem
venit in m esse non posse p. si mortem reuo-
cari ad vitam naturā iter.

Ad secundum, & 3. argum. potest solutio ex ijs,
quæ in primis articuli notauimus; dicen-
dumque omnia extra Deum mortalia esse, aut
per se, per potentiam naturam, vt subalternam, aut
per potentiam alienam, id est, diuinam; eam-
que non ordinariam, sed absolutam; sicque
intelligi debere, quod ex sexta Synodo, atque
ex Patribus in argumento citatis adducitur.

Respondendi etiam potest, cetera omnia, præ-
ter Deum mortalia esse: id est, mutabilia, vt
interpretatur Augustinus lib. 7. contra Maxi-
mum, cap. 12. & D. Bern. Serm. 71. in Cantica;
quoniam sensu scribit D. Leo Serm. de Re-
surrect. Vnicuique quo ex alio in aliud muta-
tur, necesse est non esse, quod fuit; & virtus est
esse, quod non fuit; quod plane inuenies a-
pud Philosophum 1. physic. cap. 3. text. 14. Ad
confirmationem enim illius totanti cedente,
negat, a est, consequentia, quæ vt ex dictis li-

quet, anima immortalitas definitur esse de fi-
de, non sic Angelos, quāquam temerarium
esset, aut etiam eiron cum. Angelos aut mor-
tales esse, aut corporales asserere.

Ad tertium dices, D. Augustinum dubi-
tasse quidem olim de animarū propagati-
one; sed nunquam de immortalitate, de qua
liberum etiam composuit, ceterosque passim
simili doctrina resperit. Quod si tunc aperte
intelligeret cum immortalitate propagatio-
nem illam stare non posse eam haud dubie
pernegasset. Itaque potius tantū Doctores du-
bitatio versabatur in explicanda peccati ori-
ginali diffusione per Adam posterios, quam
haud satis perspiciebat, si ex ipsius Adam na-
tura tota etiam posterorū natura quoad cor-
pus & animam non descendere per gene-
rationem, vt latius expendit Bellarminus lib. 4.
de Ammissione gratiæ, cap. 11.

Ad quartum rectè occurrebatur, ad impu-
gnationem verò dicto multū interesse, quo-
modo dicatur anima ministerio corporis ex-
gere ad suam operationem. Anne, vt eo sibi
instrumenta operandi comparet, id est, spe-
cies, an modo alio? si enim hoc posterius, nul-
lam fortasse habere posset operationem, ali-
adeo neque existentiam extra corpus poterit
tamen si prius siquidem contingere potest,
vt in statu, quo a corpore delectaretur, aliter
ab audite naturæ promoueretur vt re vera
prouisum fuit, innotendo, videt cet ipsas
species, quæ de re actus generantur.

Ad quintum neganda sunt. Ad po-
tentionem vero neque, formæ prænaturalis pro-
priè corrumpi naturaliter a nobis sed mora-
liter, acque creatas esse sed potius de subie-
ctorum potentia, super naturalis, quidē
quam de potentia obedientialis educat. Iam
vero cælorum formæ, si educibiles sint ex
materia, qualitates tamen vendicant a con-
trarijs inexpugnabiles.

Ad sextum, occurrendum naturale cor-
ruptionem nullam esse, quæ ex primarij qua-
litarum impressione non proueniat, huc qua
tamen posse in anima excitari tribuimus ex fa-
la serum mæstam cognitione, patam est.
Potest ex dñendo actū, ad quem anima con-
currens media potentia corruptibilis; solum
concludunt illam principium quoque essentia
terialium operationum ac viger cuiusque
se, ne corpus extreme affectum videretur
met; non autem eam necessario esse cupi-
lem esse, ac materiamalem.

ARTICVLVS 3.

PRIMUM ANIMA SEPARATA

essentialiter ab intellectu

distinctione

Ergo anima separata est essentialiter ab intellectu
distinctione

sed refugiet quam maxime. Scotus 4. d. 1. A
 finit. 4. quæst. 2. articulo tertio circa tertiam
 propositionem, & dist. n. 4. quæst. 3. in ar-
 gumentorum responsionibus. Ioannes Ma-
 ior. 4. sent. libro quæst. 3. articulo quarto, & alij
 negantem quæstionis partem secuti sunt,
 alio ex fundamento, quia videlicet animam
 propter bonum corporis, non verò ob ali-
 quam sibi peculiarem perfectionem, quam se-
 parata assequi non possit, obtinendam, eidem
 corpori vni credunt. Peculiarem dico, quo-
 niā ipse Scotus quodlibet nono, non solum
 non negat, sed probat etiam animam sepa-
 ratam perfectione carere nonnulla, quam ha-
 buerat coniuncta, id est, participatione (ut cre-
 ditur existentie totius suppositi, quam tamen
 perfectionem ait esse communē animæ cum
 toto (addere tunc posset cum materia) nō au-
 tem peculiarem ipsius.

1. Argum. Quæ sententia probari potest primò. Si ant-
 ma extra corpus collocata in ipsum propen-
 det, violentiam perpetuo patietur, nisi
 Deus propter naturæ legem de resurrectione
 prouideret, cum in eo statu semper esset per-
 manens; hoc autem à suavi naturæ pigressu
 longè abest, ergo anima ad iteritatem corporis
 virorem non inclinatur.

2. Argum. Secundo. Vnio ad corpus impedita est
 animæ expeditam, angelicæque, simillimam
 intellectionem, ac propriam motionem ad
 locum, corpore, scilicet, animam dege-
 rantem, sensumque multa cogitantem deprimente, ut
 habetur Sapientie 9. Non igitur talem viro-
 nem amat anima. Quod si assu npti neges,
 dicam: futurum deinceps, vt D. Paul. polli-
 cetur, corpus spiritale, id est, omnibus condi-
 tionibus dege-
 rantibus liberum, adhuc vi-
 gebitur, quia nunc ea, quæ naturæ sunt, spe-
 ctamus, non quæ Deus decreuit liberaliter,
 præstitum quia additæ responsio in damna-
 tus animis locum non habet.

3. Argum. Tercio. Causa est, quæ quod perfectio-
 nem excludit, comparat, imò impedit,
 in illum non potest propendere, sed anima
 rationalis nō perfectio-
 nis recipi à ma-
 teria, quæ extra illum non potest recipere, id
 est, speciem vniuersalem autem materiam ex-
 tendit, ergo cum separata fuerit, in illum pro-
 pensam non ducitur.

4. Argum. Quarto. Quoniam si anima extra corpus
 posita naturaliter in ipsum propenderet, na-
 turaliter concluderetur resurrectionem or-
 dinariam potestate exhiberi posse, cū res quæ-
 quæ ad statum, in quem propendet, natura-
 liter ac ratione primo uertit, ac ita se iuxta
 in dei auctore continetur, vt in se o-
 bi de iura naturaliter exerceri possit, ac cogno-
 sci, ergo, &c.

5. Argum. Quinto. Si anima tamen, nientia est D. Thomæ
 2. 2. q. 1. art. 6. ad 1. ad 2. Ab 1. 2. caput
 Metaph. quæst. 12. ad 4. vbi per se expressa
 D. Augustini sententia est, ut dicitur, cap. 3. cum

ut tibi inesse animæ separatae naturalē quen-
 dam appetitum ad dimittendum corpus. Cu-
 sus sententia fundamentum illi contrarium
 est, quod pro Scoto idem fuit: nimirum ani-
 mam separatam ideo corporis sequeatur, ad
 anar, quod non minui inde obtineat per-
 fectionem. In eius ergo fundamenti gratiam
 aduertendum: cum perfectio entitatis eius
 liber, ipsa eius natura sit, vel naturam sequa-
 tur, cumque entitas animæ sit respectiva, vt po-
 te pars (um ad comparandam aliam, tum etiam
 ad compo-
 situm ordinem includens), eius quo-
 que perfectionem ab eo ordine abstrahere
 nō posse. Quicquid igitur non accesserit co-
 posito ex partibus, in id ipse impense inco-
 beat. Itaque bonum totius compositi alienum
 a partibus non est, vt Scotus videtur credi-
 disse, sed ad ipsas inter se magnopere, vt mi-
 randum, nō fit, quod in illud etiam inclinen-
 tur. Quæ ratiocinatio in materiam valet ergo
 formam, quantumlibet propriam existentiam
 possideat, multoque magis institutum cōlu-
 dit ex parte formali corruptibilem, quan-
 tus superiori aliqua potestate a subiectis se-
 parantur, nobiliori; excellenti modo gaude-
 re dicantur. Neque enim propterea ad conma-
 talem tendendi modum inclinationem de-
 ponent, sunt enim ipse sic essendi aptitudi-
 nes, vel certe in se separabiliter ab eis tales apti-
 tudines emanant, vt hic etiam videtur: habet
 illud Paul. Nihil in se, solari, et super
 natura. Cor. 1. 11.

6. Argum. Sexto. Si anima extra corpus posita
 naturaliter in ipsum propenderet, naturaliter
 concluderetur resurrectionem ordinariam po-
 testate exhiberi posse, cū res quæ-
 quæ ad statum, in quem propendet, natura-
 liter ac ratione primo uertit, ac ita se iuxta
 in dei auctore continetur, vt in se o-
 bi de iura naturaliter exerceri possit, ac cogno-
 sci, ergo, &c.

7. Argum. Septimo. Si anima extra corpus posita
 naturaliter in ipsum propenderet, naturaliter
 concluderetur resurrectionem ordinariam po-
 testate exhiberi posse, cū res quæ-
 quæ ad statum, in quem propendet, natura-
 liter ac ratione primo uertit, ac ita se iuxta
 in dei auctore continetur, vt in se o-
 bi de iura naturaliter exerceri possit, ac cogno-
 sci, ergo, &c.

8. Argum. Octavo. Si anima extra corpus posita
 naturaliter in ipsum propenderet, naturaliter
 concluderetur resurrectionem ordinariam po-
 testate exhiberi posse, cū res quæ-
 quæ ad statum, in quem propendet, natura-
 liter ac ratione primo uertit, ac ita se iuxta
 in dei auctore continetur, vt in se o-
 bi de iura naturaliter exerceri possit, ac cogno-
 sci, ergo, &c.

9. Argum. Nono. Si anima extra corpus posita
 naturaliter in ipsum propenderet, naturaliter
 concluderetur resurrectionem ordinariam po-
 testate exhiberi posse, cū res quæ-
 quæ ad statum, in quem propendet, natura-
 liter ac ratione primo uertit, ac ita se iuxta
 in dei auctore continetur, vt in se o-
 bi de iura naturaliter exerceri possit, ac cogno-
 sci, ergo, &c.

Probatur
 primo.

Partis pro-
 pendentis
 bonum totius
 compositi.

Secundo.

Tercio.

Quid boni
 accedat ani-
 mæ.

Leges Hæ-
 ritutem ad-
 qualem, cum
 per se in se
 inueniatur. A
 hanc naturam
 cap. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

con-

Quo pacto nend. veramque sententiam Dñi Thomæ & volens atq. votidicant animam rationalem considerari posse & vi separabilem, & vi formam; qua distinctione virtutem dñi Thomas prima secundæ quæst. 4. art. 1. ad primum, dum docet beatitudinem intellectualem competere animæ, ut corpus transcedat, non autem, ut forma est ipsius. Priori ergo modo spectatam, aut corpus minimè appetit, sed posteriori, ac D. Thomam hoc attendisse, Scotum vero illud.

Horum doctrina non admittitur. At enim quia huiusmodi distinctio non nullam præbet anam ponendi in anima rationali duos gradus, alteri quo fit forma corporis, alterum quo fit separabilis; quæ in se, non minimus latet error, superfluum est ea esse, præsertim quia non ostendit quid in quæstione propostia simpliciter sit decernendum. Quæ hæcenus dissimulamus lucent quidem naturalium inclinationem, siue appetitum innatum, atque improprium animæ nostræ et ætærenationem ea materiam, non tamen plane ostendunt ea corpore habere illam quoque proprium, innatum, atque elatum.

Statuitur p. 13. de anima. Recentiores quidam Theologi credunt animam separatam nulla habita ratione gloriæ, ad beatitudinem sed in statu puri separationis, ut nunc loquimur, minimè desiderari. Primum probam, quia non alterius, quam illius, quod deus posuerat, corporis reunitio ei debet, hoc est, mortuiterum & bonum, ut notum est quo pacto iam in infinitum ab eis eisdem desiderum, cum infinitis esset corpus per mortem deponere, uni, quod tamen ad unum videtur, atque aliena naturæ inclinatione, quæ ad deicernatam semper contendit finem.

Secundo. Secundo, quia reunitio ad corpus, quæ est, perfectam se cum contemplationem moratur, turbatur, atque adeo naturalem beatitudinem minuit, non potest et go elicto adu. Etem deliberatio expetere ab anima

Tertio. Tertio quia quod tanto peius viui formæ minus unionis dissolutionem, inexpectantia potius illius animæ status adscribendum est, quam existimatio commodiorem ei esse rationem. Adde animam per se sumptam id nitimè formidare, fed totum hominem, quæ cum est maxime expetere suarum partium unionem, in qua non consistit.

Quarto. Quarto, quia anima, qua ratione forma est, non potest esse naturæ puræ sumptam, numeratur, per se unitatem, vel ab huiusmodi naturæ fecerit, uti constat per se ipsam, quæ 2. Physic. cap. 1. quæstione quarta, sunt annotata; ergo non appetit actu elicto a voluntate id, quod sibi tanquam naturæ competere, corporis unionem. Probatur consuetudine, quia id desiderium iam non est ab anima, vel a natura, atque adeo nec naturale.

Quinto. Quinto, Reunitio animæ seini a corpore separata non est naturalis, sed immixta:

A. et 2. non cadit sub naturale ipsius animæ desiderium.

Affirmandum tamen omnino est animam separatam actu etiam elicto desiderare naturaliter resurrectionem. Quæ sententia satis confirmatur ex 13, quæ dicta sunt de innata propensione animæ separata ad corpus. Nam eum anima proprio appetitu donata sit, id est, voluntate, eam, quibus perfectus, in quo quæ, siue proprie, siue improprie propensa est, elicto actu non desideret. Præsertim quia voluntas totius subiecti appetitus dicitur, quo, videlicet, desiderare possit quidquid ei naturæ iure semel obuenit; qualis est societas corporis. Deinde, anima etiam quæ rationalis, atque adeo quæ volitiva, forma est corporis; ut alibi demonstratum est, non enim quia per hanc prærogatiuam ceteras formas excedit, ideo per illam à conditione formæ recedit: poterit ergo per voluntatem appetere quicquid ei, quia natura est, competit, eiusmodi appetitus ab ea, ut natura est, proveniat.

Quæ præter ad primum superius sententia argumentum dicitur animam rationalem non appetere simul infinitas uniones, sed unam tantum; quam appetitionem infinites reuocet nullum est incommodum, si eius etiam obiectum eandem lubet conditionem: quemadmodum nullum est incommodum infinites descendere lapidem, si toties suisum pellatur. Quid si obijciat D. Aug. 12. lib. de Civitate 13. inueni peritæ, ut quidam Philosophi auebantur eandem reuocem respondere. In promptu responso est, illi non illam hominis esse appropinque callentis, quid ea in te a seo iacere statum non aut ignorantis, quid in certo alio ordine rerum distat, alique possulant. Adde etiam eos philosophos, quia assertum, id est, ut eadem huiusmodi studia, mores, &c. quæ cum hoc a lineæ, & S. D. store inueniunt. Ige quæ 13. de Generat. 1. quæ 1. scripta sunt.

Ad secundum, sciendum periculis etiam animæ posse animam separata, quam corpori unitam: negandum tamen est, quam unum statum esse magis expetibilem, cum non ille, sed hic eadem sit naturalis, ut superior articulo diximus. Itaque quod a cognito, quam corpori unita, æque, ut etiam perfecta sit, edicto est humana, quam aq. ferre patet animam. Quod deinde cum labore obtinetur, extrinsecus est impedimentum, ut proinde desiderio extrinsecus per se non obliuiscitur de toto ipso homine doceri solet, cum de eius sciendi appetitu agitur.

Ad tertium, concedendum mortem non adscribi, tam propriæ animæ, quam toti homini esse formidabilem; ex quo tamen non sequitur animam non auctari naturaliter sui separatione, tunc etiam cum illi statum subiecit.

Ad quartum dicendum, et si anima distinguatur a quibusdam partibus præ acceptis per

Cum anima sententia ample tendat.

Lib. 2. de anima. m. 1. q. 6. Et 2. p. 1. c. 1. quæ 13.

Ad primum negatim sententia arg.

Dilutis.

13. 10.

Adscribitur.

Adscribitur.

Ad quartum.

per voluntatem, & intellectum; adhuc tamen intra genus naturæ propriè spectat; cōtine-
ri, cum etiam quæ rationalis, sit forma corporis, ut diximus. Adde nostro instituto sat esse, si anima per actum elicium voluntatis vnio-
nem appetat naturaliter, id est, consentaneè, iuxta genium suum, etsi non appetat natu-
raliter, ac dicto vocabulo à natura presēt ac-
cepta.

Ad quintū.

Ad quantum dic, resurrectionem non esse
supernaturalem quoad entitatem, cum sit
vnio eiusdem speciei cum prima generatio-
ne, etsi quoad modum supernaturalis sit. Quæ
verò ita se habent naturali desiderio appeti
valent, vt à cæco aspectu; sed de hac re sta-
tini plura.

Respondetur

ad argumē-

ta adducta

pro Scoto.

Ad primū.

Ad primum verò argumentum pro Scoti
sententia initio articuli adductum negari de-
bet assumptum; non enim quod est contra
quamlibet inclinationē naturalem, violentum
tunc dicitur; sed contra effectum; alioquin
dicatur etiam cæcus in statu violētō existere.
Atq; huc tandem pertinet Caietani solutio.
p. qu. 76. art. 1. ad finē ex D. Thelicia. Idem
verò Sanctus Doctor qu. 24. de veritate art. 1.
10. ad 1. rem illustrat ex exemplo causæ effi-
cientis, quæ violentiam pati non dicitur, si
non agat, cum ex alio eius causæ concursu
fortassis pendet eius actio, vt accidit cuilibet
parenti comparatione prolis. Itaque ad
violentiam requiritur efficiens, sufficiensq;
principium in eo, quod illam passum est.
Legē quæ dicunt 1. 2. de Gener. c. 11. §. 1. ar. 4.

Ad secundū.

Ad secundum, nihil refert si aliquantulum
anima à mortali corpore degrauiatur, quo-
minus ipsius vnionē amet, attendimus enim
id, quod natura hominis ex propria fert con-
ditione. Porro Salomon, de operibus studio-
sis maxime loquitur, quibus deprauatus ap-
petitus repugnat, non autem de puiē natu-
ralibus, vt in præsentia.

Ad tertium.

Ad tertium, negada est minor propositio,
quia actum informatum quæ est princeps ani-
mæ perfectio earum, quæ ipsius naturam co-
mitantur eadem omnia absque materia non
obtinere, pro ratione quartæ, sequens articu-
lus proponitur.

ARTICVLVS IV

SOLVITVR QVARTVM AR-

gumentum superioris articu-

li pro Scoto.

Pars que of-

fermat resur-

rectionem esse

naturalem.

Quartum argumentū petit, an reuio ani-
mæ ad corpus, quæ ipsa est resurrectio,
naturalis sit. Videtur enim affi- matè respon-
dendum. Namq; si ad materiā attendamus,
manet in ea post separationem animæ capa-
citas antiqua; siquidem ab eadem nullo mo-
do distinguitur. Si verò animā cōsideremus,
cum sit etiam forma quædam, ac transcen-

A dens habitu do erga materiā, haud dubiè,
cum perseueret anima, perseuerat eius ad
materiā inclinatio. Non est igitur cut i-
tione vnusque vel alterius partis, non possit
vnio naturaliter iterari. Quod si ita est; ergo
siue à prima, siue à secunda causā agente id
præstetur, naturæ debito continget, cum ip-
sæ naturaliter vniri valent, causā naturali-
ter vnies respondere debeat, id quod etiam

D. Clemenens non obscure testatur lib. 5. con-
B stitue. 6. vbi sic ait. Qui corpus Adz fabricatus
est, idem & Adz, & ceterorum corpora susci-
tabit, quod hoc naturæ hominum rationis
participi debeat. Accedit quoniam nō alia
ratione melius consilium potest quid futurum
fuisse hominibus, si erga alios Deus natura-
lem, generalemq; providentiam tantummo-
do exhibere vellet. Quandoquidē solus animæ
status satis esse non videtur, vt homini
abundè prospiciatur.

Hæc tamen sententia ad summum cōclū-
dit vnionē semel dissolutam inter animam, & corpus, naturalem esse quoad entitatem, quæ ad ens
quod libenter fateamur. Nec enim illa ex eo
quod postquam euauuit, iterum re deat, am-
plius variatur, quam penes actum, ac poten-
tiam. Non tamē (quod est quæsi a- gumentū,
in cuius explicatione velamus, institutum)
efficaciam, vel naturaliter exhibendam esse,
vel alicui homini semel corrupto deberi, aut
deniq; ab eo forte cognoscendam, sed pecu-
liari Dei institutione, ac decreto, quod vocat

supernaturale esse quo ad modum, non quoad
modum aliquem intrinsecum, h. beat super
modum, naturalitatis (id enim à veto abest, tum quia
actio ipsa iam est modus quidam, tum quia
iam in termino aliquid supernaturalitatis in-
duceret quod nemo admittit, sed per exte-
riorem denominationem à supernaturali Dei
providēcia, qua eandem naturam producit

modum, nem, remq; productam in alio tempore, lo-
co, & h. beat; id quod ipsa voce, reunionis, in-
sinuatur, quæ repetitionē quandam eandem
rei menti ingerit.

Atq; huc spectat quod D. Thomas ait 4. Respondetur
contra gent. cap. 11. quæstionem 2. ad 2. e-
tiam Caietanus 1. 2. art. 76. art. 1. ad si-
nem, sequiturq; alii Theologi communiter, mat. na.

resurrectionem naturalem dū in facto est,
id fieri verò supernaturale. Quod modo iam
F à nobis explicatio est intelligendum. Ea igitur,
quæ paulo ante ad lucta sunt, & h. effi-
cienti, quamuis enim eadem anima, & ma-
teria post dissolutionem vnionis maneat,
non remanet tamen in aliquo agente secun-
do virtus eas iterum vnied; nec in eis pro-
xima capacitas ad talem vnionē, & ad h. m-
librorum de ortu, & interitu corporum est.
Iam D. Clemenens de primordiis non hy-
fico loquitur, quatenus vnio sit integra ho-
minis vnio, 2. quia actus est patiens, mod. 4.
do aliqui potest, vt ad eam vitam pio-

Confirmatur

analogia.

Reuio autē

ad vnionē

semel dissolutam

inter animam

& corpus

est quoad entitatem

quæ ad ens

libenter

fateamur

neque enim

illa ex eo

quod postquam

euauuit, iterum

re deat, amplius

variatur, quam

penes actum, ac

potentiam. Non

tamen (quod est

quæsi a- gumentum,

in cuius explicatione

velamus, institu-

tum) efficaciam,

vel naturaliter

exhibendam esse,

vel alicui homini

semel corrupto

deberi, aut

deniq; ab eo

forte cognoscendam,

sed peculiari

Dei institutione, ac

decreto, quod vocat

supernaturale

esse quo ad

modum, non

quoad

modum aliquem

intrinsecum, h. beat

super

modum,

modum,

monetur: quemadmodum, & Augustinus in Epist. ad Dioscorum scripsit tam potentis naturæ esse animæ, ut eius beatitudo redundet in corpus, cum tamen ex æquo, bonoq; gloria corporis sit ab anima beata, non verò

Resurrectio- ex aliquo puto naturæ iure. Quod deniq; ad-
nem homini debatur recte ea sententia constare de natu-
non deberi. rali providentia hominis post mortem, non

vetiget, satis enim compensari possent quæ in hac mortali vita, homo bene operatur, si

solt animæ æternum præmium donaretur. Ex his, quæ dicta sunt videri alicui potest, reunionem animæ ad corpus, si nō exhiberi, saltem cognoscit naturaliter posse, cum nihil supernaturalitatis amplius habeat, quàm quod à Deo extraordinaria naturæ lege reuocetur. Verum quanquā admodum probabiles sunt rationes, immo ferè demonstratiuæ, quibus ostenditur teparationem hominis esse possibilem, ut patet ex lib. 2. de Generat.

Et ut curio cap. 11. quæst. 2. art. 2. quanquam item te-
sumatur à nul- ra exhibendam esse naturales coniecturæ: eo
lum naturæ se possint; eentō tamen, & euidenter, neq; co-
lumen atten- modo, quæ fides docet, nemo vnquam natu-
gis. tali lumine assequi potuit futuram esse. Quis enim liberum, ac extraordinariū Dei decretum cognoscit, cum nemo hominum scire possit Dei consilium, ac cogitare quid ipse velit, ut ait Salomon. Atque hæc pro quarto Scoti argumento dicta sint.

DISPUTATIO III.

DE IIS, QUAE AD COGNITIONEM ANIMAE SEPARATAS PERTINENT per modum actus primi.

EXpedit iam, quæ ad animæ separatam quoad esse spectant; cōsequens est, ut ea aggrediamur, quæ ad illius referuntur operationem; primum immanentem, qualis est cognitio: deinde transcendentem, aut quasi transcendentem; cuiusmodi est suspensus, aut alioquin etiam motio per loca. Namq; circa illius perperfectionem vnā tantū difficultas, eaq; à diuina institutione potius, quàm à natura orta, motum habet: quæ scilicet ratio à calore, & frigore pati possit in penam flagitiorū apud inferos. Cætera verò, quæ in intellectu, voluntate, aut potentia motrice patiuntur, cum docetur, siue illuminatur, cum gaudio tristitiaq; afficitur, cum deniq; loco detinetur, mota sunt, de quibus tamē omnibus in huius tractationis progressu mentio fiet.

ARTICVLVS I.

VTRVM POTENTIAE COGNOSCENTES ANIMAM À CORPore ABEUNTEM COMITENTUR.

QUAMVIS præsentis habitationis conclusio facilis sit: prætermissa tamen non fuit à

AD Duo Thoma prima parte quæstione 77. articulo 8. & quæstione vnica, de anima articulo 10. atq; alijs in locis, ea fortasse de causis, quia doctrinam continent non inutilem. Partē igitur vniuersim affirmantē teneant nonnulli, quos citato loco primæ partis, suppresso nomine adducit D. Thomas. Item Plato, eodē teste art. 5. illius quæst. ad 3. quibus consentit Greg. Arim. in 2. dist. 7. quæst. 3. art. 1. alijq; Nominales quatenus omnes cognoscēdi potentias, itēq; appetendi ab anima re ipsa non distinguunt. Cuius placiti argumenta hæc sunt. Primum, Vt se habent potētiz corporis ad corpus; ita potētiz animæ ad animā: ergo sicut illæ in corpore, ita hæc in anima existunt. Tunc sic. Potētiz animæ, quinque numerantur ab Aristotele, vegetandi, sentiendi, intelligēdi, appetēdi, loco mouēdi; omnes igitur, quæ ad cognitiōem pertinent, residēt in animā, alioquin cur magis animæ, quàm corporis diceretur? atq; adeo à corpore discedentem sequentur, cum nulla ratio sit, cur esse desinant, si illarum subiectum anima non occumbit.

Secundum, Sensus in eo subiecto debent existere, à quo fluunt; cum per immanentem emanationem pullulent: aiqui ab anima, nō à materia fluunt, in illa igitur nō in hac hæret immediatē, & quod est consequens, eandem etiam à corpore auulsam comitantur. Minor communī Philosophorum sermone celebratur, dum potentias ab anima fluere distant, nulla materiæ facta mentione: nec immetito, siquidem ea nullus est adiuuatis, atq; adeo neq; emanationis principium elicitium.

Tertium, Potētiz animæ viz quædam *Tertiū,* accidentariæ sunt, sicut ipsa est vita essentia-
lis; ergo dum hæc fuerint, erunt & illæ, atque in potētiz vitalibus maximè numerantur cognoscentes: ergo.

Quartū. Quantum, Intellectus manet in anima separata: ergo & potētiz reliquæ, quæ cognitioni obliuunt. Antecedens multipliciter probatur, tum quia intellectus, sicut à materia in cognoscēdo, ita & in essendo abstrahit, tum quia si anima extra corpus manet, ne sit otiosa, aliquā sanē potētia exportare debet, quam quæso magis intimam, atq; immediatam, quam intellectum? tum tertio, quia ita scriptum reliquit Arist. lib. 1. de anima cap. 4. *F* *ter* 36. atq; ex sacra pagina constat, quæ docet hominem imaginem, & similitudinem Dei in se habere, quod Patres omnes de anima accipiunt ratione intellectus, ac voluntatis: quare iam ab anima separata Dei imago aboleretur, si intellectus illam in eo statu non comitatur, quod est impiū. Demū, Christianæ fidei documentum est, beatī animas ex Dei cognitiōe, vizq; intellectu; ergo Cōsequentiā verò præcipui argumētū inde ostenditur, quia intellectus noster eius est conditionis, ut non nisi sensibus præuentibus tan-
Q *quā*

Sensitua que
affirmas pro-
batur pri-
mū.

Citantur hi
lib. 2. de ani-
ma: 3. q. 4.

art. 1.

Secundū

Quartū.

quàm administris, descendat in operationē. A
Oportebit igitur animam separatam non solum
intellectum, sed etiam sensus adportare.

Quintū. Quintum, Anima re ipsa eadem & intelle-
ctiva, & sensitiva est, non enim dux in homi-
ne admittendū fuit, vt lib. 1. de Gener. cap. 4.
quæst. 21. traditum est, ergo sicut ab illa, quā
rationali, intellectus, & voluntas manant, ita
ab eadem, quā sensitiva, manabunt sensus, at-
que appetitus, quicquid illas locum facultates,
sed has etiam separata retinebit.

Sextū. Sextum, Si senex oculum iuuenis recipiat,
id est organum, bellè perspiciet, vt dicitur lo-
co citato de anima; Organum igitur, nō po-
tentia sensus; proindeq; minime corrumper-
tur, sed potius cum anima semper vigeat.
Quo etiam modo dici potuit ab eodem Ari-
stotele, bene valiturum hominem, cuius anima
veterum corpus deponat, aliudq; iuuenis census
nanciscatur.

Septimū. Septimum, In anima separata dolor, & ira,
quæ sine sensibus esse non possunt, excitantur;
cum in eis fletum, & dentiumq; stridorem
futurum diuinæ litæ reſcitur; ergo cum
eadem sensus perseverant. Confirmatur argu-
mentū primo ex Augusti. lib. 12. super Ge-
nes. ad lit. cap. 19. & 20. aliterē, animam sen-
tire quædam sine corpore, id est, gaudium, &
tristitiam & cap. 46. non corpus, sed animam
dolare per corpus, quo virtus tanquam nun-
tio: & per spiritus lib. de spiritu, & anima, rece-
dentem à corpore mentem trahere secū sen-
sum, & imaginationē. Nec mirū, si anima se-
parata hæc possideat, cum in dæmone multo
separatius insit furor irrationalis, & concu-
piscencia amēs, & phantasia præterea, vt ait Dio-
nyſius. 4. cap. diuinorum nominū.

Confirmatio. Confirmatur
1. Argumentū
confirmatio.

Confirmatio. Confirmatur
2. Confirmatio.
3. Confirmatio.

Confirmatio. Confirmatur
3. Confirmatio.

Confirmatio. Confirmatur
3. Confirmatio.

Confirmatio. Confirmatur
3. Confirmatio.

licet, at voluntatem ab anima realiter nō di-
stingui, cum id lib. 2. de anima cap. 3. quæst. 4.
reſcitur sit.

Secunda conclusio. Reliquæ potentiz sen-
sitivæ, anima separata perierunt, non solum
quoad actum (id enim faretur Greg.) sed etiam
quoad ipsarū entitatem, Ita D. Thom. 1. part.
quæst. 77. art. 8. cū suis ibidem, Durand. in 4.
dist. 44. q. 1. art. 2. Probatur verò hunc in mo-
dum. Primò, Sensitivæ potentiz corporeæ

Ratio. Ratio.
B. su. 1. non possunt ergo animam extra corpus
comitari. Argumenti consequutio bona est.
Antecedens verò ratione ducta tum à subie-
cto, tum ab obiecto, tum denique ab opera-
tione stabiliri potest. A subiecto quidē, quon-
iam illud eo potum est, nimirū, vel totum
compositum, vel materia, vt formam induit,
iuxta varias eā de re sententias, quæ primo de
Generatione libro cap. 4. quæst. 2. sumo tra-
ctare. Ab obiecto autem quia sentientes po-
tentiz nō nisi de re singulari, materiali, ac cō-
creta cognoscunt. Ab operatione tanq; quia
solam directam eliciunt, non verò reflexam,
saltem perfectē. Hæc autem longe absunt ab
ijs facultatibus, quæ spirituales sōmā, qual-
is est humana, comitari debent extra cor-
pus. Secundò, Potentiz sentientes corporeæ
sunt in brutis, vt planum est, superius igitur
in nobis spirituales erunt; & quod inde se-
quitur, salū animam separatam dicentur
sociare.

Tertio. Animal ens est simpliciter corpo-
reum; atq; adeo & homio, quia licet spiritua-
lem formam contineat, ea tamē in totius ho-
minis constitutionem corporaliter concu-
rit: sicut & reliquæ materiales formæ, cum
quibus ipsa in eo conueniendi modo vniu-
ersē conuenit; at sentientes potentiz ab ani-
mali, quæ animal est, deriuantur; illæ igitur
corporeæ sunt, minimeq; idoneæ ad istam
separationis. Quartò argumentari D. Tho-
mas in quæst. de anima art. 19. Sciendū ope-
ratio non est propria animæ, sed toti coniun-
cto, iuxta Aristotelem primo de somno, & vi-
gilis cap. 1. nec immerito, quia aliqui ani-
mæ brutorum subsistentes essent, si pro-
pria, nec cum materia communem actio-
nem edicerent; ergo facultas ipsa prædictam
operationem eliciens in anima non residet,
sed in coniuncto: aut si malis in materia for-
mæ consonata. Accedit illud ex libro de Ec-
clesiasticis dogmatibus cap. 19. apud Augu-
stin. tom. 3. Ex duabus subtilitatis consiliis
homo: anima cum ratione sua; & carne cum
sensibus suis.

Objectiones. Objectiones
1. Objectiones
2. Objectiones
3. Objectiones
4. Objectiones
5. Objectiones
6. Objectiones
7. Objectiones
8. Objectiones
9. Objectiones
10. Objectiones
11. Objectiones
12. Objectiones
13. Objectiones
14. Objectiones
15. Objectiones
16. Objectiones
17. Objectiones
18. Objectiones
19. Objectiones
20. Objectiones
21. Objectiones
22. Objectiones
23. Objectiones
24. Objectiones
25. Objectiones
26. Objectiones
27. Objectiones
28. Objectiones
29. Objectiones
30. Objectiones
31. Objectiones
32. Objectiones
33. Objectiones
34. Objectiones
35. Objectiones
36. Objectiones
37. Objectiones
38. Objectiones
39. Objectiones
40. Objectiones
41. Objectiones
42. Objectiones
43. Objectiones
44. Objectiones
45. Objectiones
46. Objectiones
47. Objectiones
48. Objectiones
49. Objectiones
50. Objectiones
51. Objectiones
52. Objectiones
53. Objectiones
54. Objectiones
55. Objectiones
56. Objectiones
57. Objectiones
58. Objectiones
59. Objectiones
60. Objectiones
61. Objectiones
62. Objectiones
63. Objectiones
64. Objectiones
65. Objectiones
66. Objectiones
67. Objectiones
68. Objectiones
69. Objectiones
70. Objectiones
71. Objectiones
72. Objectiones
73. Objectiones
74. Objectiones
75. Objectiones
76. Objectiones
77. Objectiones
78. Objectiones
79. Objectiones
80. Objectiones
81. Objectiones
82. Objectiones
83. Objectiones
84. Objectiones
85. Objectiones
86. Objectiones
87. Objectiones
88. Objectiones
89. Objectiones
90. Objectiones
91. Objectiones
92. Objectiones
93. Objectiones
94. Objectiones
95. Objectiones
96. Objectiones
97. Objectiones
98. Objectiones
99. Objectiones
100. Objectiones

etiam formæ rationalis causa esse pethibetur; igitur è conuerso forma corporea, qualis est sensus, conferre poterit animæ, quamvis spirituali, receptiuum esse, atque adeo conferre, vt hæc illum recipiat. Secundò, Anima rationalis nobilior est potentia sentientibus nihil igitur obstat quominus eis existentiam valeat impertiri.

Obicitur secundò.

Ad 1. obiectionem.

Primò tamen obiectioni occurrèndum, tam materiam quam formam substantialem posse ad inuicem causalitatem exercere, ita vt illa huic informatiuum esse confectat; & hæc illi receptiuum tribuat, quia neutra supponit aliam perfectè in tali esse, sed potius imperfectam inuenit, vt mirum non sit, si eam perfectam; at verò formam accidentariam supponere substantiam iam perfectam in omni esse substantiali, quale est receptiuum esse, sicq; ab ea in substantiâ prouenire nò posse. Secundo respondendum, animam rationalem non idèò existentiam corporis potentia nò conferre, quòd illius nobilitatem excedat; sed quia ea est formata per se minimè consistentium natura, vt ad conditionem substantiæ sese accommodet, cum in eius esse consortium deuoceatur; itaq; sui extensionem subeant, si extensum sit; aut in diuiduitatem, si sit indiuiduum; id verò contra naturam materialis potentiarum eueniret, si in spirituali anima inesse diceretur.

Ad 2. obiectionem.
Ex D. Dionysio, & libro de causis.

3. Conclusio.
Potentia motus animæ propria, eandem a corpore decedentem non desinit, in qua quidem cõclusio nulla est dubitatio, sicuti neq; in prima, si alia mouendi facultas, præter eam, quæ in corpore residet, animæ propria tribuatur, quod cum in extrema huius tractationis disputatione ostendendum sit, non est cur hoc loco id antequamur.

ARTICVLVS II.

SOLVUNTUR ARGUMENTA superiori articulo adducta.

Ad primū.

Ad primum dicendum, etsi vitales facultates potentia animæ sint, propterea quòd ab ea petenter fluant, ac per easdem viuamus; non propterea oportere vt idem substantiam in hæzisionis habeant. Satis enim est, si insint materiz cum forma substantialiter, atq; adeò maximè coniunctæ.

Ad secundū.

Ad secundum, id de substantiâ totali sermo sit, vera est maior; sed falsa minor: Si de partiali, seu vt quo, falsa est maior, eiusq; probatio statim adiecta; est enim emanatio potentiarum materialium comparata ad animam, simpliciter transiēs, cum in materia sit, exerceturq;.

Ad tertium.

Ad tertium, vt sensus accidentariæ vitæ sint, & appetuntur, satis eil illos ab essentiali vitæ perpetua emanatione penderi nec in mate-

riam, nisi eidem essentiali vitæ vnica recipi.

Ad quartū, admissò antecedente cum consermationibus ibidem additis, neganda est consequentia: cõditio enim illa humanæ cõgnitionis intelligitur, vt non nisi obsequente sensu exhibeari; coniuncti intellectus est, non separari.

Ad quintum, quemadmodum sensus nò eo prorsus modo ab anima pullulant, quo intellectus, & volūtas; ita mirū non esse, si in substantiâ inhesionis etiā discerpent, nepe posteriores hæc potentiz ab anima solitarie spectata emanant priores verò illæ ab eadē corpori formata, vnde fieri potuit, vt aliz aliud substantiâ immediatum sortirentur.

Ad sextū, ita euentus quod ex Aristotele adducit, quoniam dum materia nrè disposita fuerit semper videndi potentia ad functionē idonea relutabit; cū, ea hypothesi data nihil iam desideretur: nò aut quòd eiusmodi potentia incorruptibilis sit, in animæ hæc residens.

Ad septimū, dicti in primis possent generatim, dolorem, dissolutionē, quælibet ex corruptione substantiæ, animæ separatam naturaliter non afficere, vt perspicuum est, affectuiam verò si eidem inesset sensus, atq; appetitus, vnde non leue argumentum pro secunda conclusione eruitur. Deinde reponemus quædam, aliter, si id eorūq; dentis metaphoricè accipienda esse ad caput iudiciorum, si de animæ separare suppletio Christi Dominum sententia procedat, vt sensus nò, maioris vehementia significetur; Sordis autem dentium, intellum odium, quod in animo cum ardet, dentibus etsi tridorem eiusq; appetitūq; sensui rabies nò cupatur. Si autem de rotis hominis pœna, erit quidem propria locutio, quoniam in fetu ad lachrymarum expressionem non sit veniendum; cum hæc generatim, corruptio, nemq; inuoluant, quæ post diem iudicii in substantiis non erunt.

Ad octauū, deinde cõfirmationē (quem tamen locum à D. Thom. 1. part. quæst. 77. art. 5. creatum tam expressum non legimus) respondendum, loqui August. de cognitione animæ, quæ tam corporea, quàm spiritualia valet attingere; ac si aperiūs dicere, intelligere animam tum ea, quæ corpore vacant, tum quæ corpore sunt prædita. Aut certe sententiæ verbo vt pro intelligēdi: quæ vscupatione lib. 2. de libero arbitrio cap. 6. intellectum in animā, in reuolūem eius sensum, cum discipulo agens, appellauit. Licet, quod idem Augustinus scribi nò corpus, sed animam dolere per corpus, nihil obest nostræ doctrinæ, sed prodest potius, siquidem dolor proprius potentiz corporeæ affectus est, ad quem proinde animabus nisi corpori vnita potest concurrere. Porro, liber de spiritu, & anima, Augustino falso imbutus, vt ex D. Thom. Augustinum est, neque magnæ admodum auctoritatis est.

Ad nonū, deinde cõfirmationē (quem tamen locum à D. Thom. 1. part. quæst. 77. art. 5. creatum tam expressum non legimus) respondendum, loqui August. de cognitione animæ, quæ tam corporea, quàm spiritualia valet attingere; ac si aperiūs dicere, intelligere animam tum ea, quæ corpore vacant, tum quæ corpore sunt prædita. Aut certe sententiæ verbo vt pro intelligēdi: quæ vscupatione lib. 2. de libero arbitrio cap. 6. intellectum in animā, in reuolūem eius sensum, cum discipulo agens, appellauit. Licet, quod idem Augustinus scribi nò corpus, sed animam dolere per corpus, nihil obest nostræ doctrinæ, sed prodest potius, siquidem dolor proprius potentiz corporeæ affectus est, ad quem proinde animabus nisi corpori vnita potest concurrere. Porro, liber de spiritu, & anima, Augustino falso imbutus, vt ex D. Thom. Augustinum est, neque magnæ admodum auctoritatis est.

Ad decimū, deinde cõfirmationē (quem tamen locum à D. Thom. 1. part. quæst. 77. art. 5. creatum tam expressum non legimus) respondendum, loqui August. de cognitione animæ, quæ tam corporea, quàm spiritualia valet attingere; ac si aperiūs dicere, intelligere animam tum ea, quæ corpore vacant, tum quæ corpore sunt prædita. Aut certe sententiæ verbo vt pro intelligēdi: quæ vscupatione lib. 2. de libero arbitrio cap. 6. intellectum in animā, in reuolūem eius sensum, cum discipulo agens, appellauit. Licet, quod idem Augustinus scribi nò corpus, sed animam dolere per corpus, nihil obest nostræ doctrinæ, sed prodest potius, siquidem dolor proprius potentiz corporeæ affectus est, ad quem proinde animabus nisi corpori vnita potest concurrere. Porro, liber de spiritu, & anima, Augustino falso imbutus, vt ex D. Thom. Augustinum est, neque magnæ admodum auctoritatis est.

Ad undecimū, deinde cõfirmationē (quem tamen locum à D. Thom. 1. part. quæst. 77. art. 5. creatum tam expressum non legimus) respondendum, loqui August. de cognitione animæ, quæ tam corporea, quàm spiritualia valet attingere; ac si aperiūs dicere, intelligere animam tum ea, quæ corpore vacant, tum quæ corpore sunt prædita. Aut certe sententiæ verbo vt pro intelligēdi: quæ vscupatione lib. 2. de libero arbitrio cap. 6. intellectum in animā, in reuolūem eius sensum, cum discipulo agens, appellauit. Licet, quod idem Augustinus scribi nò corpus, sed animam dolere per corpus, nihil obest nostræ doctrinæ, sed prodest potius, siquidem dolor proprius potentiz corporeæ affectus est, ad quem proinde animabus nisi corpori vnita potest concurrere. Porro, liber de spiritu, & anima, Augustino falso imbutus, vt ex D. Thom. Augustinum est, neque magnæ admodum auctoritatis est.

Ad duodecimū, deinde cõfirmationē (quem tamen locum à D. Thom. 1. part. quæst. 77. art. 5. creatum tam expressum non legimus) respondendum, loqui August. de cognitione animæ, quæ tam corporea, quàm spiritualia valet attingere; ac si aperiūs dicere, intelligere animam tum ea, quæ corpore vacant, tum quæ corpore sunt prædita. Aut certe sententiæ verbo vt pro intelligēdi: quæ vscupatione lib. 2. de libero arbitrio cap. 6. intellectum in animā, in reuolūem eius sensum, cum discipulo agens, appellauit. Licet, quod idem Augustinus scribi nò corpus, sed animam dolere per corpus, nihil obest nostræ doctrinæ, sed prodest potius, siquidem dolor proprius potentiz corporeæ affectus est, ad quem proinde animabus nisi corpori vnita potest concurrere. Porro, liber de spiritu, & anima, Augustino falso imbutus, vt ex D. Thom. Augustinum est, neque magnæ admodum auctoritatis est.

Ad tredecimū, deinde cõfirmationē (quem tamen locum à D. Thom. 1. part. quæst. 77. art. 5. creatum tam expressum non legimus) respondendum, loqui August. de cognitione animæ, quæ tam corporea, quàm spiritualia valet attingere; ac si aperiūs dicere, intelligere animam tum ea, quæ corpore vacant, tum quæ corpore sunt prædita. Aut certe sententiæ verbo vt pro intelligēdi: quæ vscupatione lib. 2. de libero arbitrio cap. 6. intellectum in animā, in reuolūem eius sensum, cum discipulo agens, appellauit. Licet, quod idem Augustinus scribi nò corpus, sed animam dolere per corpus, nihil obest nostræ doctrinæ, sed prodest potius, siquidem dolor proprius potentiz corporeæ affectus est, ad quem proinde animabus nisi corpori vnita potest concurrere. Porro, liber de spiritu, & anima, Augustino falso imbutus, vt ex D. Thom. Augustinum est, neque magnæ admodum auctoritatis est.

Ad quatuordecimū, deinde cõfirmationē (quem tamen locum à D. Thom. 1. part. quæst. 77. art. 5. creatum tam expressum non legimus) respondendum, loqui August. de cognitione animæ, quæ tam corporea, quàm spiritualia valet attingere; ac si aperiūs dicere, intelligere animam tum ea, quæ corpore vacant, tum quæ corpore sunt prædita. Aut certe sententiæ verbo vt pro intelligēdi: quæ vscupatione lib. 2. de libero arbitrio cap. 6. intellectum in animā, in reuolūem eius sensum, cum discipulo agens, appellauit. Licet, quod idem Augustinus scribi nò corpus, sed animam dolere per corpus, nihil obest nostræ doctrinæ, sed prodest potius, siquidem dolor proprius potentiz corporeæ affectus est, ad quem proinde animabus nisi corpori vnita potest concurrere. Porro, liber de spiritu, & anima, Augustino falso imbutus, vt ex D. Thom. Augustinum est, neque magnæ admodum auctoritatis est.

Ad quindecimū, deinde cõfirmationē (quem tamen locum à D. Thom. 1. part. quæst. 77. art. 5. creatum tam expressum non legimus) respondendum, loqui August. de cognitione animæ, quæ tam corporea, quàm spiritualia valet attingere; ac si aperiūs dicere, intelligere animam tum ea, quæ corpore vacant, tum quæ corpore sunt prædita. Aut certe sententiæ verbo vt pro intelligēdi: quæ vscupatione lib. 2. de libero arbitrio cap. 6. intellectum in animā, in reuolūem eius sensum, cum discipulo agens, appellauit. Licet, quod idem Augustinus scribi nò corpus, sed animam dolere per corpus, nihil obest nostræ doctrinæ, sed prodest potius, siquidem dolor proprius potentiz corporeæ affectus est, ad quem proinde animabus nisi corpori vnita potest concurrere. Porro, liber de spiritu, & anima, Augustino falso imbutus, vt ex D. Thom. Augustinum est, neque magnæ admodum auctoritatis est.

ritatis creditur, ut illius doctrinæ sit ueritas habenda ratio. Denique D. Dionysij locum interpretatur idem D. Thomas quæst. disputata de anima articulo 19. ad 8. ut ex passionibus non sint in Demonibus, nisi proportionem quadam, ac similitudine ad humanas.

Ad 2. Cōfirmationem.

Ad secundam cōfirmationem dicito, si nomen virtutis, ac vitij habitus (ut patet est) intelligantur, non torqueri animas propter illos, aut donari gloria, sed propter actus præteritos, unde tales habitus manarunt, præteritque reatum culpæ, qui in anima re vera in eis, siue relictio sit, siue quid aliud, ut apud Theologos disputatur. Quod si quemadmodum in potentia corpore, præsertim appetitu actus, habitusque, tam virtutis, quam vitij admitti solent ob aliqualem libertatis formalis participationem, sic et reatum nonnullum concedimus, supplicium ei respondens non nisi post corpus, atque ad ipsius appetitus resurrectionem subeundum erit.

Animam non torquentur propter habitum, sed propter actus, & culpam reatum.

Ad 3. Cōfirmationem.

Tertia cōfirmatio dubitationem continet Theologorum propriam, neque eius explicatio (quam tamen in hac vita possibilem esse negat Durand. loco paulo post citando, Bellar. libro secundo, de purgatorio cap. 12. iuxta

De pena sensus quæ animam patitur apud inferos.

August. & Gregorium) admodum necessaria nunc est, cum poena, quam vocant sensus supernaturali visum intelligenda damnatorum animis, cui subeundæ si quis contendere necesse esset esse sensus, non propter ea concluderet eos naturaliter (ut nunc agimus) in animis ex hac vita depositari. Quin etiam neque eiusmodi positio de modo patiendi medijs sensibus, atque appetitu, vera esse potest, aut certe rem in obscuro adhuc relinquit, eum explicandum superest, quomodo incorruptibilis anima ostendatur, ex eo quod immodicum inferni ignis calorem sensus percipiat. Lege Durand. 4. distin. 4. quæst. 11. articulo 2. in resolutione tertii opinionis.

Ad 4. Cōfirmationem.

Ad octauum dic, manere quidem potentiam moriæ in anima separata, non illam, quæ in hac vita per corporis membra morum edit, cum sit etiam corporea, sed aliam ipsi animæ propriam, quæ non nisi in statu separationis vitæ. Quæ doctrina quamuis in quæstione sit posita, erit tamen a nobis extrema disputatione suadenda.

ARTICVLVS III.

AN NE SPECIES, ATQUE HABITUS IN INTELLECTU, & VOLUNTATE ANIMAE CONIUNCTI RESIDENTES, EANDEM A CORPORE SEPARATAM COMITENTUR.

Quam laetis & effusus fuerit post videri hoc quæstio.

Quæstio hæc latè admodum pareret, si in tota sua amplitudine a nobis tractaretur. Fonditur enim in primis ad eos, qui nullas præterquam in parte seu uente species agno-

scunt, in quibus numerantur Henricus quodlibet. 5. quæstione 14. (et si quoad habitus affirmet manere eos in anima separata quodlibet. 6. quæst. 8.) alijque apud D. Thom. prima parte quæst. 89. articulo 5. a quorum dogmate parum abest Auicenna (cum Sanctus Doctor expugnat. quæst. 79. articulo 6. & Abulensis inferius adducendus) opinatus tunc solum cum acta intelligimus, species in nobis seruari. Auicenna accedit Averroes 11. Metaphysicæ. 2. credens substantijs separatis nullis inherere habitibus: ut refert Caier. prima secundæ quæst. 50. articulo 6. Sed bi omnes magna ex parte infelluntur lib. 3. de anima c. 5. qu. 3. & sequent. Funditur item quæstio ad illam scolasticorum dubitationem, an ne Theologia apud nos acquiescat in patria, quam quidam tradere solent, vel initio 1. part. vel ad prologum sententiarum. Denique ei maxime accedit, quæ est 67. primæ secundæ D. Thom. vitæ de virtutibus moralibus, quam Theologus quæritur, vitrum post hanc vitam in anima perseveret, sed non intra nostrum institutum metas quoad fieri poterit, continebitur.

Ac pro parte negatiua se offert argumentum, tum à natura ipsa, tum à diuina providentia petita. A natura quidem huiusmodi. Primo, quia quod attinet ad habitus, cum illi contrarium habeant, si quis hinc opinari uideretur, vel erroneum, baud dubie in morte vitium libet deponere; quandoquidem anima separata euidencem cognitionem obtinebit, sicque, per contrarium adum, eumque perfectissimum propellet, ut sentit annotat Bellar. libro secundo de purgatorio capite 9. Quod deinde attinet ad species, etsi contrarium vacent, neque corruptibili subiecto bæcant; at tamen à phantasmatibus, sicut in fieri, ita & in conseruari pendet: ergo ipsa libetis extinguuntur etiam species: quemadmodum Luna fulgor, amoto Sole, confestim emoriitur, quamuis neque illa corrumpatur, neque ille contrarium vendicat. Assumptum probatur tum quia species intentionale habent esse, atque adeo ita debile, ut perenni efficienti causæ influxu cegeant; tum quia id significasse videtur Aristoteles in prædicamentis, cum scientiam ex longa cegitudine contumpi docuit; quod non nisi ratione phantasmatum, quæ per id tempus, ac maxime per mortem excidunt, verè dici potuit. Tum denique quia habitus conclusionum, ita à principiorum habitibus pendere videtur: hæc enim de causa Theologia ab hæretico Theologo aboleatur, quod fidei habitus, a quo pendebat, subtrahitur à Deo.

Secundò. Pars intellectiua in hac vita nihil, nisi sensibus ministrante, operatur cum igitur post mortem operatio sensuum non sit, non erit etiam apud intellectum; non enim efficacior ex separatione redditus, ut iam corporis admiraculum non sequatur. Ex quod hinc sequitur

Probatur 2.

sequitur frustra species, habitusque manebunt, cum in actum secundum prodire nequeant: ex eodem enim fundamento, quod scilicet prodire nequeat habitus fidei in patria in actum, concludit D. Thomas talem habitum frustra fore 1. 2. quæst. 67. art. 5. Et confirmat primo, quia, ut dicitur 1. & 3. de Anima, corrupto corpore, mens neque remanescit, neque amat, quod credibile non est dixisse Philosophum, quia illa corruptur, ut in initio huius tractationis vidimus, sed quod propria cognoscendi amodique instrumenta, id est, species atque habitus pereant & evanescent.

1. Confirm.

2. Confirm.

Confirmatur secundum, quia habitus ineliosos ad actum similes ipsi, unde prodire, iuxta Philosophum a Ethicor. adificatio enim fit homo adificator, & iterum, adificator factus potest adificare, sed abitus illi ab actibus intellectus supra phantasmatum se conuertit sui generis: ergo si post mortem huiusmodi conuersio locum non habet, neque etiam habitus, aut species tunc permancunt.

Probat 3.
ex diuina p-
videntia.

Iam verò à diuina providentia eiusmodi argumenta deducuntur, sitque tertium. Nam 1. Corinth. 13. dicitur scientiam in mortali vita comparatam, fore destruendam post mortem; nimirum, quia imperfecta, obscura, multaque sit incertitudinis: sed scientia habitibus, ac speciebus constat: utraque igitur cum toto homine extinguuntur, neque animam à corpore recedentem comitantur.

Probat 4.

Quia quæpe accidit, ut qui fuit scientia prædicta, virum sit perdidit; contra verò ignorantes sunt innoxii: ergo si hinc omnis scientia supellex afforetur, ornatiores etiam improborum animæ, quam proborum, quod in statu perpetuo non sine magna diuinæ providentiæ nota diceretur.

Proponitur
pari affirma-
tione quæstio
næ.

Affirmare nihilominus partem tueretur D. Thomas 1. part. quæst. 89. art. 5. alijque in locis non rari. Abulq. 35. cap. Math. quæst. 180. & plures alij. Item ij, qui idem censent de illis quæstionibus, quas initio huius articuli proposuimus; qui etiam in anima separata metum agnoscunt. Quapropter sic argumentari licet: Primo, in anima separata datur recordatio, ut latius ostendemus inferius, hæc autem sine refectionis speciebus non est; ergo anima olim conquiritur retinet. Minor declarat, quia quamvis anima per species à Deo denudò sibi inditas intelligere possit res a se cognitas, ea tamen cognitio recordatio-

1. Argum.

Separata a-
nima reco-
rdatur p spe-
cies acqui-
sit.

nis oomeo non omnino meretur; cum iterata non sit, hoc est, per ea instrumenta, quæ ex vi prioris cognitionis in oobis fuerint reliqua. Accedit, quoniam 3. de Anima, cap. 4. text. 6. colaudat Aristoteles, qui animam locum specierum nuncupabant: quæ analogia eo spectat, ut anima species sibi semel credidas, deinceps seruet, quemadmodum obseruat D. Thomas.

2. Argum.

Secundo, Fictitium est asserere species in-

A telligibiles peodere in sui conseruatione à phantasmatum; cum igitur neque conseruari, neque subiectum corruptionis obnoxium habeant (quibus modis accidere possent earum corruptio, ut habetur cap. 2. libri de Longit. & breuit. vitæ) animam à corpore abeuentem non deficient. Probat autecedens, in quo solum est dubitatio, tum quia impressa phantasmatum ab exteris sensuum imaginibus non eo modo predeest: quandoquidem illis omnibus ligatis per somnum phantasia inuis somnando operatur; quod absque refectione à vigilia speciebus fieri non posset: parit igitur ratio, ne dicam maiori, intellectus species absque phantasmatum influxu coefer uabuntur, tum quia effectus ab ea causa pendet in conseruari, à qua peceoderat in fieri: atque species intelligibiles non à phantasmatum impellunt, sed ab actibus phantasie iuncto intellectu agencie, sunt: dicendum igitur potius fuerat cum Auicenna, non permaoere species intelligibiles in mente, nisi dum actus phantasmatum, quod est absurdum.

Sit igitur huius articuli assertio, In anima separata inuociri tum species, tum habitus partis intellectus, & qui quidem in eadem anima ante separationem inerat, nisi verò (quod ad habitum attinet) aut per contrarium actum pellantur, ut fieri porit ante eandem separationem, aut etiam ratione status gloriæ, vel demotionis, quippiam istorum à Deo deiratur. Iuueni, inquam, quoad entiam, etsi quoad usum aliqui vaccent, quia deest fortasse materia, ut temperantia, liberati, fortitudini, alijsque eiusmodi habitibus acquisitis, seu à Deo infusis.

Reliquum est, ut argumentis negatiue partis occurratur. Ad primum, quod habitus attinet, patet responso ex dictis. Quod vero attinet ad species, Ochamus in 4. q. 12. art. 1. arbitrat demonstrari non posse manere illas, per motus adducto argumentum, solumque probabiliter ita teneri posse, tum propter sententiam Hieronymi in Epist. ad Paul. Scientiam dicamus in terris, quæ nobiscum perseueret in cælis: tum quia communiter Sacri Doctores asserti recordari animas post mortem flagitiorum, quæ fortè viui penetrarunt. Verum oon rectè philosophatur Ochamus, nec enim, ut superius ostendimus, intelligibiles species pendunt in sui conseruatione à phantasmatum, neque ea, quibus mouetur, ut probabilem credat nosiam sententiam, satis virgent; siquidem D. Hieronymus de rebus iplis oon de scientia, commode potest intelligi, quasi suadeat, ut ad diuinam æternoque, & ad humanam, impensius iocumbamus. Porro, peritiorum flagitiorum recordatio cum à S. Doctoribus celebratur in penam, aut etiam (si condonata sint) in gloriam animarum, non ineptè credi posset locutos fuisse peculiari Dei providentia spectari. Dicendum igitur

Species inuel-
lectus con-
seruari sine
phantasma-
tis.

Assertio.

Respondeatur
ad 1. arg. par-
tem negatiue.

Non apud di-
nos Ochamus
probabile id
esse com-
seruari spe-
cies.

*Species sua-
pie natura
mentis in a-
nima.*

*Habitus cō-
clutenti nō
pendenti in
cōiuncti ab
habitu
principiorū.*

*Ad 2. arg.
Species tam
ad vsum, q̄
ad eternam
animā infer-
re.*

*Ad 1. Confir-
mationem.*

*Ad 2. Confir-
mationem.*

Ad 3. arg.

*Quam scien-
tiam indicet
D. Paul. de
fructu in
patria.*

*Unde repu-
gnet Theolō-
gia vate.
rum mane-
re in patria.*

intellectuales species omnino referuari in anima separata, si solum rerum generalem cursum attendamus. Neque esse tam debiles, ut illico intercedat absens phantasmatas. Aristotelis verò dictum in prædicamentis de scientia procedere quoad vsum phantasmatum, q. velut appendix est humanæ scientiæ. Undeque falsum esse conclusionem habitus à principio habitibus perpetuo pendere, atque theologicos habitus aboleiri in Theologo hæretico, si demum acquisitam, cum hæc merè gratuita non sint, quamvis in assensus suis prodire nequeat, ob defectum habitus fidei, à quo pendit in operando, ut alibi docetur.

Ad secundum negatur consequentia, quia quamvis species hinc delatæ habitus non essent vsum aliquem, satis foret habuisse illum quondam, nuncq; intellectum exornare, quod etiam de habitu fidei dici posset compariatione animarum beatarum, quamquam verisimilius, ac ex sententia D. Thom. sit, eum non manere, aut quia id repugnat, aut certe quia Deus ita decrevit, ut ex illo Pauli loco 1. ad Cor. 13. constare videtur. Nunc autem manent fides, spes, caritas, tria hæc maior autem horum est caritas. Quin verò posse animam separatam speciebus hinc delatis vti disputatione sequenti ostendimus. Ad primam verò confirmationem dicendum cum D. Thomas 1. par. q. 89. art. 6. ad 1. loqui Philosophum de reminiscencia & amore secundum cooperationem corporis. Ad secundam, dic illam conversionem intellectus supra phantasmatas, vel rectè declaratur, modum esse accidentarium, & valde extrinsecū ipsius intellectus, cum sit solum concomitantia quædam phantasie simul operantis, ut sæpè dictum est, præsertim cum rerum abstractarum intellectus clementer conservabuntur igitur species in anima separata etiam tunc, cum prædicta conversio non erit.

Ad tertium, quod ex divina providentia deducebatur, omnis variis interpretum expositionibus in hunc locum, dici si inibi quis inlibet scientiam Paulus intelligat, eam non absolute fore destruendam, sed quoad necessitatem ministerij sensualis; non enim ope sensuum egebut beatorum hominum nientes, de quibus loquitur. Ita D. Thomas eo loco Pauli, lect. 3. & 1. par. q. 89. art. 5. ad 1. & 1. secundum q. 67. art. 2. ad 1. D. Bonaven. Richard. Durandus & alij in 3. dist. 37. cum Magistro eadem dist. ca. 3. quidquid senserint oppositum Albertus & Gabriel eadem dist. 31. Si autem nomine scientiæ sola intelligatur Theologia, iure destruendam affirmari, per subtractionem Divini concubus ab ipsa, qui beandi erunt quandoquidem neque ipsam fidem retinebunt, non quod vique habitus cum sua visionis pugnent, ut ex Posteriorum doctrina constare potest. sed quia ipsi habitus ad omnium subiecti D. Thom. contenta: (hæc enim ratio non solum eos manere verisimile esset) species

re minimè videntur, quorum actus non ob extrinsecam vllam causam, sed ob immediatam oppositionem, eum visionis actus, Deique possessione pugnat, cuiusmodi sunt Catholicæ fidei, atque ipse habitus, non ita verò de aliam virtutum habitibus, fortitudo, temperantia, &c. sentiendum, quia eorum actus, si ex defectu obiecti, materiæ, ve non sint in patria exercendi, per se tamen non pugnant cum bea. av. sione, ut etiam de Christo Domino viatore traditur à Theologis, sequè in ornamentum anime remanebunt. Infundere nihilominus Deus animis habitus Theologicos euidentes, quibus satis compensabuntur ipsi, qui in hac vita fuerant acquisiti. Atque hanc sententiam de abolitione nostræ Theologiæ in patria tradit Theoph. in illum locum Pauli, Cathar. & Caiet. ibidem deposita sententia, quem t. par. quæst. 1. art. 3. tenuerat, alijque recentiores. At enim Caietano loco citato primæ partis ad hæreticum eam posteriores alij, arbitrantur Theologism nostram inveniendæ esse per accidens, remouendæ ab ea posse inveniendam ex vi visionis beatificæ. Itaque non ad ornatum solum, sed etiam ad exercitium manere illam posse: ac sibi fauere putant illam Divi Hieronymi sententiam ad Paulinam, de qua nuper meminimus. Sed fundamentum illud falsum est, cum nostræ Theologiæ exercitium per se pendat ad habitum catholicæ fidei, qui per se, & intrinsecè est euidens inclinativè. Dicitur autem Hieronymus vel de obiectis cognoscitur, ut in solutione ad primam monuimus, vel si de scientia ipsa, non de eadem numero, sed specie, aut enim genere commodè potest intelligi.

Ad quartum, D. Thom. 1. par. q. 89. art. 6. ad 2. respondet nullum esse incommodum, si inferior beatus ornatior sit in acquisita scientia, q̄ superior, quemadmodum & in corporis statura præcellere potest, luxuria quomodo doctrinam concessurus videtur idem de damnato. Vel dicito nullam hic à nobis acquiri posse scientiam, quam beati homines à Deo infundente multo copiosiorè non hauriant, quantumlibet rudes decedant ex hac vita.

ARTICVLVS IV.

**DE TRIVM AB INTELECTV
anima separata suarū
speciebus naturaliter.**

Quæstio hæc solum excitari solet de speciebus, non de habitibus scientiæ aut virtutum, fortasse quia prima horum semina (quod aliud institutum notatui Caietanus 1. 2. q. 67. art. 2.) sunt ipsæ species, ex quarum vfu prolium erit prædictos habitus comparare. Sed ut ad rem veniamus, quandoquæ Plato ante

*Infundendū
à Deo beatis
Theologism
evidentiam.*

*Theologism
nostrum esse
per se inveni-
endum.*

Ad 4. arg.

ante hominum orum finem posuit in animis, non tamen satis explicuit, ydenam eis obuenienti, nē nos de animis ante orum hominis, sed post obitum disputamus; quoniamque an ab intellectu animarū species emanent, cum primum à corpore separantur, sicuti ipse intellectus in prima animæ creatione ab eis essentia dimanat.

1. Argum. p
partis affir-
mante.

Partem affirmantem hæc suadent argumēta. Primum, Ab intellectu Angeli effluit species cum primum à Deo creatur; qui eadem ratio est de animæ separata intellectu; ergo, &c. Maior propositio non solum tradita fuisse creditur à Capreolo in 1. dist. 3. q. 2. ad arg. Aureoli contra 3. conc. ubi scribit, ita profluere ab essentia Angeli intellectum specibus intelligibilibus factum, sicuti ab anima emanant potentia; item ab alijs posterioribus Theologis, insinuatq. à Caiet. 1. 2. q. 5. art. 6. sed etiam à D. Tho. 1. p. q. 54. in cunctis art. 3. ad 2. docet prius extitisse in Angelis vniuersales rerum rationes, q. res ipsæ creatæ existēti; quod absque necessitate vlla diceretur à D. Tho. si species pure contingenter & non naturaliter competērent Angelis. In 4. vero art. ad 2. ait, nō generari in Angelis scientiam, sed naturaliter eis adesse. Deinde q. 55. art. 2. hinc eceli initio susceperant accidentia sibi debita, & non paulatim, vt corpora inferiora; ita & Angelos suscepisse species. Constat autem illa accidentia à celis profluxisse; ergo, &c. Deinde minor propositio argumētū facile ostenditur, quia quemadmodum Angeli sensibus vacant, quæ possint species colligere, vt proinde necessariū fuerit tantæ efficacitatis intellectū fore, qui ex se separet illas possit; ita cum anima desinitur corpore, in separatum mentium statum promouetur, ac veluti nouum vitæ genus ordiatur, æquum est, vt eum intellectum sit nata, qui à materia expeditus illi statui congruentes species ex se promat. Et confirmatur, quoniam id decet naturam substantiarum separatarum, ne felicitate ab ipsis obiectis species pendentea habeant, quemadmodum multo magis commendatur Solis, quam aeris natura, quille de suo, hic de alieno luceat. Et verò si in hoc sensibili mundo corpora existunt, quibus lux sit ingenerata, cur in illo intelligibili specierum luminia, tanquam proprietates quædam non concedentur?

2. Argum.

Secundum, Homo intellectuius euadit ratione animæ; ille autem species conquisit, ac sibi actiue efformat; maiori igitur cum ratione anima separata, mediante intellectu, species ex se fundet, cum in ea abstractio à sensibilibus obiectis locum non habeat.

3. Argum.

Tertium, Omne accidens à principijs alioquin substantiæ emanat, teste D. Tho. 3. contra Gent. cap. 7. Cum igitur species accidentia sint, nulli substantiæ rectius eorum emanatio tribuitur, q. separata. Et confirmatur, quia in

A possibile non videtur, si creati à Deo valeat substantia intellectualis, à qua naturaliter species emanent; ea tamen eminentia tanta non est, vt separatis mentibus non competat. Atque hanc sententiam non improbabilem iudicat Fonseca lib. 2. Metaphys. cap. 1. quæst. 2. sect. 7. ad 6.

Contraria tamen pars omnino certa est, quam tucit F. 2. eont. Gent. c. 98. Molina 1. p. q. 55. art. 2. disp. 4. memb. 3. & alij recentiores, eandemque vt longè probabiliorē tantē abherue Fonseca lib. 5. Metaph. cap. 14. q. 1. sect. 4. ad fin. nec dubium quin ea D. Thomæ placuerit, velatius probat Fier. etenim 1. par. q. 89. art. 2. ad 2. aut animam separata intellectū peti species diuinitus impiecit à Deo, & art. 3. recipere illam species ex influxu diuini luminis. Quæ verba aperte designant alienam actionem, & non internam efficiētiā ipsius animæ per emanationem. Eandem infusionem agnoscit in Angelis, t. p. quæst. 56. art. 2. ad 4. & in 2. par. quæst. 2. art. 1.

Sic igitur argumentari licet. Primum, quia si species intelligibiles à substantia aliqua separata fluere more propriarum, ita ea res omnes cognoscere posset per se ipsam quandoquidem cognita penetrataque eiusque rei natura, cognoscitur omnes proprietates ipsius; sicque fieret, non solius Dei proprium esse alia, ac se per se ipsum nosse, vt tradunt Theologi: imò & species superadiunatas esse otiosas.

Secundo, quoniam vt exemplaria rerum à substantia quæpiam emanant, necessariū videtur, vt res ipsæ representatæ in eadem substantia infint emittent; nulla vero separatarum substantiarum, Deo excepto, hæc habet eminentiam, cum nulla esse possit talium rerum causa efficiens; ergo ab anima separata species non emanant.

Tertio, quia spiritualis emanatio, qualis factura esset species ab anima, nō impeditur per vniōnem ipsius ad corpus, vt patet interuelliū & voluntatis; quanquam vix fortasse impediat: si ergo emanant species ab anima separata, emanabūt etiam ab eadem cōiuncta: vnde iam sententia Platonis de reminiscētia prorsus extinguita, iterū reuocabitur.

Quarto, quia non videtur vlla ratio, cui horum potius, quam illorum obiectorum fluat species; omnium autem possibilem species effluere impossibile, ac supra eorum naturalem creaturæ intelligētiæ quare iam cognitur aduersusque sententiā auctores ad diuinam infusionem recurrere. Nec dicas fluere quidem finitas, quales postulauent natura cuiusque substantiæ separata; quandoquidem iam latitudinem eorum obiectorum alia infinitum factū hila sunt, quæ de cognoscenda, credibile nō est iam sufficere species, quæ de facto separatis mentibus infunduntur.

Ita patet, nulla ratione dicendū esse species

Sententia q
negat vni-
uersalit.

Probat
primū.

Solutio.

Tertio.

Quarto.

cies intelligibiles à mente separata efficienter fluere. Quin etiam Capreoli dictum (neque enim alius notæ melioris auctor contrarium sententiam tam aperte fuit, neque villo fundamento ea adscribitur Caietano) satis eodem modo declarare posset, si vellet. Nimirum, intellectum Angelum in eo ipso instanti, quod ab eius substantia promanat, fortum esse speciebatur, à Deo tamen ingentis. Itaque emanatio ad solum intellectum propriè referenda erit; ad species verò non nisi quodammodo, quia nimirum ratione, intellectum propriè emanantem individue comitantur, et à Deo veluti generante conferuntur in prima Angelorum productione. Fatendum igitur est, in substantiis separatis, vt potè cognitionis capacibus, naturale principium inueniri, non efficiens, atque ex se fundens species, sed passivum, ac veluti naturalis quædam propensio ad eas excipiendas. Ad eas, inquam, generatim; particulatim verò, hoc est, ad has, vel illas non potest rerum ordo exegerit, in quo eadem substantiæ separata à Deo fuerint collocatæ.

Ad 1. argumentum. partem affirmantem.

Ad primum argumentum iuxta adductum, neganda est maior propositio. Primus verò ex D. Thoma locus, quo ea probatur, nihil probat, solum enim docet Angelos iam tunc habuisse species à Deo impressas, cum hoc vniuersum corporeum à Deo exiit. Secundus etiam locus eorumdem spectat, vt intelligamus (iuxta ipsius D. Doctoris sententiam) Angelos à rebus scientiam non quærere, sed à Deo tanquam à generante recipere. Item similitudo illa tertio loco adducta id solum efficit, vt intelligamus nulla mora à creatione Angelorum inditas fuisse species eorum mentibus, non autem emanare ab eis fuisse à Sololumen. Ad secundum neganda est consequentia; satis enim est imprimi à Deo species vbi acquirendi via non parat; vt nunc in suum locum mittamus, posse fortasse animam separatam absque sensuum ope species à rebus comparare. Ad tertium cum sua confirmatione dicendum, quicquid de alijs accidentibus dicatur; ea certe, quæ notionalia sunt, emanare naturaliter non posse à substantia ereata. Quin etiam Ferrar. lib. 3. cont. Gent. cap. 14. idem D. Thom. pronuntiatum non de omnibus accidentibus intelligendum monet.

ARTICVLVS V.

VTRVM ANIMA SEPARATA
præter eas species, quas hinc exportat, alias
vel ab obiectis hausit, vel à Deo im-
pressas, vel viroque modo
comparat.

In proposita dubitatione sit prima assertio: Animæ separatæ præter species hinc

A exportatas: item præter illam scientiam, quam intuitum per se vocant, quæ eam plenè quæ à Deo exornatur (id quod nemo iure inficiabitur) naturalibus ac nouis speciebus consignatur. Quæ assertio quoniam communis est, etiam quoad extremam partem, quam nunc intendimus; hac vna ratione breuiter confirmanda erit. Animæ sine corpore et sensu diu seruantur, semperque seruantur, si solum vim uaturæ spectemus. Cum igitur tum inuicem, tum cum Angelis sint conuersaturæ (absurdum enim esset, qui separatis mentibus politæ ordinem denegaret) baud dubie nouas rerum actiones deuò obtinebunt, si ne quibus perfectæ familiaritatem non inuolunt; cum de plerisque rebus à sensuum visu nimium remotis, et quæ Reipublicæ nihilominus consentaneis agendum sit, quas species in vita non hauserunt.

Quod si quis dicat, animas à corpore liberatas multo iam esse expeditiores, quippe quæ nec corporum noxæ tardant, neque hebetatur terreni artus, nec sentientes potentie ad sua tetrahunt obiecta, ac penè distrabunt, quominus subtilior à illa assequi valeant, unde iam ex ijs, quas hinc exportant, imaginibus, proclius sit immaterialia etiam rimari: in primum non omni ex parte satisfactum, cum eorum animæ, qui ante intellectus agentis usum decesserunt, nullas species sint natæ. Deinde responsum profecti admodum dubium. Quis enim credat species tam astricte representationis, obscuræ quæ significationis, quasque magis rerum significatarum umbras, quam viuas imagines dixeris, velle quæ adeò præstare, vt ad subtilissima quæque distinctè (vt par est in eo statu) percipienda sufficiant?

Secunda assertio: Probabile admodum est animas separatas ab obiectis species non abstrahere, sed à Deo easdem recipere. Hanc doctrinam D. Thomas par. quæst. 89. art. 4. ad 3. quo loco scribit eodem modo animam separatam species comparate, quo Angelus, ex infusione, scilicet, diuini luminis; vt de ipsis tradiderat quæst. 55. artic. 2. & 1. contra Gent. cap. 96. atque alibi passim D. Thom. sequuntur sui, Caietanus ad citata loca 1. par. ac præterea quæst. 57. art. 2. Ferrar. lib. illo 1. contra Gent. cap. 96. Capreolus 1. Sent. dist. 3. quæst. 2. & plures alij recentiores. Probatur igitur assertio hunc in modum.

Primo, Anima rationalis idèd vnitus corpori, vt possit cognoscendi instrumentum comparate, non enim alterius finis, quam operandi gratia materia propter formam esse dicitur, 2. Physic. cap. 2. text. 13. anima ergo extra materiam posita, aut nullas deuò acquirit, aut certe à prima cōsa (quod est congruentius) species mutuabitur.

Secundò, externa obiecta, eorumque species unum cum eissæ naturæ sunt, proindeque oportet

Legge D. Th. 4. ad 45. q. 2. art. 1. q. 1. ad 4.

Separata anima nouas species inueniendi. Obiectis.

Dubio.

1. Ratio.

2. Ratio.

oportet attenuari illa non mediocriter in sensuum officinis, ut fiant idonei intellectus agentis, aut concusculi, aut instrumenta, quae de re lib. 3. de Anima dictum est: at in anima separata nulli sunt sensus, ut artic. 1. tradimus; externa vero obiecta, atque species admodum sunt rudia: non ergo ipsa sibi species efformat, sed à Deo recipit.

3. Ratio. Tertiò, Anima separata neque à corporeis, neque à spiritualibus obiectis colligere valet species; nullas ergo re valet colligere. Probatur assumptum, quoad priorem partem. Namque corpora non nisi adhibitis quibusdam conditionibus, species suas diffundunt; indigunt vero omnino erit separatas mentes, quas D. Dionysius cap. 5. Coelestis hierarchiae supermundanas vocat, quòd ab huius corporis universi legibus eximantur, à talibus conditionibus in cognoscendo pendentes facite, credereque illas in tenebris, verbi gratia, non intueri colores, subter tellurem non percipere excitatos superius sonos, ac denique spatii corporeis addici, quoad eam operationem, quae maxime ab his omnibus circumstantiis est immunis, videlicet intellectiōe. Quoad posteriores ita ostenditur, spiritualia obiecta nullas extra se fundunt species, tum quia omnis exterior motio, praeterquam localis, sunt expertes: tum quia, non oisi corporeas fundent, cum omne externum spatium corporeum sit, quas tamen idoneas non esse iam probauimus. Nec dixeris tunc saltem animam separatam fabricari sibi species posse, cum proxima fuerit alteri rei spirituali. Enim verò praeterquam quòd de magna rerum cognoscenda parte, hoc est, in universo corporeo, sit tibi aliter probandum, in epete faceris quamlibet animam tunc solum praedictas species haurire, cum se casu in rem aliquam spiritualem impegerit.

Anima separata non accipere species ab obiectis corporalis.

Ne item ab spirituali.

Occupatur obiectio.

4. Ratio.

Quartò, Quia sicut spirituales substantiae coniunguntur nequeunt, ac colligari cum mundo corporeo, quoad aliam operationem, quam localem, vel praeuiam locali, scilicet, impressionem impulsus: ita par est, ut nullam alterationem ab eo mundo patiantur: quod baud ita esset, si corpora possent eis suas imprimere similitudines.

5. Ratio.

Quintò, Humanus intellectus suapte natura intrinseca potentia est, non minus, quam voluntas, aut phantasia; atque adeo ab externis obiectis pati incapax, abque corporis interpositu: ergo licet daremus angelicum, eò quòd sit potentia integri cuiusdam suppositi, aliunde complementum non desiderantis, posse immediate ab externis obiectis, vel imaginibus species abstrahere; nulla ratione ea facultas humano intellectui videtur concedenda.

6. Ratio.

Denique ita suadere videtur D. Dionysius 7. de Diuinis nominibus scribens substantias separatas cognitionem à rebus dissimilibus, aut à

sensibus minimè congregare. Item Augustinus 2. de Genesi ad lit. cap. 8. ubi docet res corporeas sex diebus à Deo conditas, fuisse prius ab eodem in Angelorum mentibus productas, quasi velis separatas nientes species aliter non conquirere.

Tertia assertio, Probabile etiam est animas separatas species complures ex obiectis sensibilibus comparare. Hanc tradit Scotus in 4. d. 45. q. 2. si consentaneè videlicet ad illam sententiam, quae in 2. d. 3. q. 1. credit Angelos etiam modo species nonnullas à rebus ipsis haurire; quam non pauci quoque Theologi amplectuntur. Diximus, complures, quoniam non Allen 2. p. q. 2. negat Scotus plerasque species infundi à Deo 26. m. 1. c. 1. in ipso separationis momento animis nostris, aliter sensu praesertim connexionum necessitatem, teritur q. 2. 4. minorumque sub esse possibili representari. cha. in 4. q. 2. Illud etiam cit in hac sententia aduertitur. 12. art. 2. 8. tendum, nonnulla niseri à Scoto à nobis nan. 2. d. 3. omittenda, cuiusmodi illud est à remotis artic. 2. q. 1. tiam obiectis, sine vilo medio substantias sepa. Richar. ibi. tatas species aucupari, cum certum sit, ut al. art. 6. q. 2. bi contra eundem Scotum disputatum est, 2. Maior. q. 4. gentia naturalia nulla ratione posse actione Greg. 2. d. 7. suam fundere in remota loca, quin prius fundant in proxima. Ut igitur proposita assertio Gabr. in c. 2. à nobis approbetur, statuendum primò est, 2. art. 3. Pal. nimam separatam ab obiecto, aut saltem ab in 2. diff. 3. eius imagine indistantem esse oportere; ut diff. 5. possit vi intellectus agentis species intelligi. Statuuntur biles sibi imprimere. An vero ea imago alia non sit, quàm quae sensu externo percipi possit, an alia longè diuersa, an vtrique etiam, nem assertio est occultissima, vel ipso Augustino teste, tionis. qui in lib. 2. Retrad. cap. 30. ita scripsit: Vtrum signa quaedam dantur ex corporibus, sensibilia demoni, nobis verò minimè; an alia via spirituali cognoscatur, quae gerimus, diffidit, aut nullo modo potest ab homine inueniri. Quem locum in ius etiam canonicum transfatum inuenies 26. quest. 4. cap. Quoddam.

Statuendum secundò est, nostras species à multò longiori distantia deferuere posse intellectui separato, quàm sensibus; ac fortasse in gradu etiam maxime remisso, cum magna sit intellectus separati acuties et perspicacitas. Tertiò, statuendum conditiones circa diffusionem specierum nonnullarum apud nos requisitas, ut lumen, raritatem, diaphanitatem, dicendum spatium, & si quae sunt huiusmodi, quoniam non ex parte obiectorum tantum, sed etiam sensuum requiri defendamus, nullo modo ex parte intellectus separati requirèdas esse. Vnde si forte in tenebris coloratum corpus species fuderit, ut crederet nonnulli, aut saltem ab intellectu separato non fuerit tunc distans, ad speciem intelligibilem gignendam vtrique concurrere. Quartò, statuendum posse eundem intellectum immediate applicari accidentibus, quae proprias species non defundunt; imò & latentibus substantiis.

R. trijs,

tij, vt inde proprias earum intelligibiles notiones eruat.

Ita explicata Scoti opinione, suaderi potest tertia assertio, quæ in illius gratiam à nobis proponitur. Primo, Certum est, & æ nemine negatum, cognoscere substantias separatas intuitu plura, cum existunt ià hoc autem genus cognitionis necesse est, vt obiecta cognita imagines sui efficiant in potentia cognoscenæ: ergo. Probatur minor, quoniam ita apud nos experimur, qui intuitum notitiam nō eliciamus, nisi obiecta se ipsa cum signent, & quasi signent in nostram potentiam, vt ita de eorum existentia reddamur certi, sic natura insituyente, vt efficientes cause simul cum effectu sui ipsarum existentiam prodant.

Secundū.

Secundū, Pars intellectiua per separationem a corpore operationes nihil deteriores, sed absolutiores exerceat, sic enim possibile intellectus multo expeditius, peripicaciusque operatur, voluntatis multo amar ardentius, inō & potentia motrix, quæ in corpore torpebat, sese exiit, igitur & intellectus agens, quantumvis absint phantasmata, modum alium operandi sortitur; applicatione videlicet ad externa obiecta, aut eorum imagines. Ac si tantopere diuersæ partus auctores requirunt phantasmata, apparet sese anima separata ijs, quæ in visu hominis cerebro resident; namque & hæc si uis uisio factus etiam est lucis in acie existenti, vt ex attiguo pariete visibilem speciem eliciat.

Tertio.

Tertio, Incredibile possumus est vnicuique, verbi gratia, speciem sufficere animæ separatae, vt quidquid in æternum Sociati sit euenturum intelligat, (ita enim volunt, qui species ex obiectis comparari negant ab animis, ne innumeras penes species in quolibet intellectu concedant præteritis quia euentus contingentes solius etiam Sociatis ordinati non sunt, vt ipse vna repræsentari queant: licet ea prædicta, quæ necessaria habent connexionem cum eodem, cerioque proinde numero definita sunt. Quanquam illud in Deo ià se habet ob ipsius existentie eminentiam, ad quam spectat vt ordinatè compositique respiciet etiam illa, quæ sine illo couisunt ordine apud nos.

Quarto.

Quarto, Quæ nimum distant, à substantiis separatis non cognoscuntur pendent igitur à rebus earum notiones intuituæ. Probatur antecedens, quoniam in sacris literis Angeli non semel ad terras deuolasse perhibentur, ea, quæ apud nos gererentur, exploraturi. Quod sanè superuacane fieret, si distantia immoda impedimento non esset cognitioni: ac re vera esse ijs animis, quæ apud inferos, vel in purgatorio detineantur, docent Augustinus libro de Cura pro mortuis, capite 13. Gregorius libro 12. Moralium, cap. 13. & alij: approbaturque Diuus Thomas 1. par.

A quæst. 89. artic. 8. nec obscurè colligitur ex decimo quarto capite libri Iob. vbi de homine, qui iam vita excessit sentiens, ita concludit: Siue fuerint nobiles filij eius, siue ignobiles, non intelligit.

Postremò, Quoniam non est, qui facile intelligat, quo pacto anima species omnes in ipso separationis momento recipiat; & tamè per eadem inuariatæ, vt contrariæ sententiæ auctores volunt, non autem cognoscat obiecta contringentia, quàm in rerum natura existant. Quis enim sibi suadeat potestiam obiecti specie informari, ac sine illo extraneo impedimento, in actum prodire non posse?

Postremū.

ARTICVLVS VI.

RESPONDETUR ARGVMENTVM VTRIVSQUE SENTENTIÆ SUPERIORVM ARTICULI, APPONITURQUE TERTIA QUORUNDAM RECENTIORVM.

Sed quoniam vtramque sententiā D. Thomas ac Scoti probabilem iudicauimus, etiam in priorem magis propendamus; vtriusque argumenta breuiter dissoluenda erunt, adiecta ad extremum alia quorundam extremorum opinione non improbabili. Ad primum igitur pro D. Thoma negandum erit antequam, si comparandam tantum speciem gratia datur anima vni corpori, cum propter vegetandi sentiendiq; functiones etiam vniatur. Itaque specierum conquisitio, & per corpus, & sine corpore dari potest. Ad secundum, utendum intellectum extra corpus multo liberiorē esse, quàm in corpore, vt mirum non sit, egerē illum tunc paucioribus, vt species intelligibiles conficiat. Ad tertium, ad egetur assumptum, ad primamque probationem illius occurrat, non omnibus conditionibus subdi intellectum separatum, quibus sensus, idemq; intellectus in corpore obnoxius est, vt in exponenda Scoti sententia monuimus. Quoddamē nonnullas requirit, absurdum non est, si velit obiecta corpora cognoscere, cum necessarium sit illum ad talia obiecta sese accommodare; atque, vt ita dicam, illi scenæ intersere; quemadmodum, quantumlibet animæ ipsæ acque Angeli spirituales sint, nobilissimæq; substantiæ, si tamen existant, corpore spatio, vel reali, vel imaginatio coarctari illas oportebit. Ad secundam probationem diu substantias spirituales, si proximæ sint, posse cum intellectu animæ separatae, si autem remotæ, posse mediante aliquo corpore, signa sui exhibere, corporeisque imaginibus diffundere, cum quibus iam intellectus agens animæ separatae conuenire valeat ad intellectuum specierum abstractionem.

Ad 1. rationem pro sententia Diui Thomæ.

Ad 2.

Ad 3.

Ad 1. confirmationem.

Ad 2.

Ad 4. nem. Ad quantum dicto substantiam spiri-
 tualitatem a mundo corporeo per se solum spe-
 ctatio nunquam patitur impressionem, sed adun-
Ad 5. cta vi spiritualis agentis intellectus. Ad quan-
 tum respondendum, intellectum huiusmodi
 dum est intra corpus, non nisi eo mediante te-
 cipere species posse: cum tamen ad conditio-
 nem angelici peruenit, ab exterioribus rebus im-
 mediare affici valere. Ad auctoritatem D. Dio-
 nysii & Augustini dicendum, procedere illam
 de supernaturali cognitione, quam certum est
 substantias separatas non à rebus, sed à Deo
 vendicare.

Respondetur Respondeamus etiā Scotice sententia ar-
ad 1. arg. pro gumentis. Ad primum neganda est minor
opinio, pro propositio. Ad probationem dic species
m. non idem solum intuitum esse, quod ab ob-
 iecto existente productur effectus, sed quod in
 ipsum ut existens sua representatione termi-
 netur, id vero fortiter posse species animis se-
 paratis configurari, esto ab obiectis non im-
 primantur, sed à causa superiori infundantur.

Ad 2. arg. Ad secundum, quidquid sit de alijs potentijs,
 intellectum tamen agentem per separationem
 à corpore non expediri magis ad operandum:
 sed prius potius necessaria plantationis op-
 e; nec vero erit satis applicatio illa ad phan-
 tasmatum alterius suppositi, cuius ibidem sit
 mentio, ut ex 5. arg. pro D. Thom. colligi po-
Ad 3. arg. test. Ad tertium incredibile non esse vnius sub-
 stantia singularis, v.g. Sociatis speciesi desub-
 uire posse ad cognoscendum futurius plurima
 eorum, quod illi agere, vel pati contingit,
 quemadmodum eorum visum species eiusdem
 Sociatis sententem illum, stantem, deambulan-
 tem representat. Ad quartum descensum
Ad 4. arg. illum substantiarum separatarum ad nos hu-
 mano more accipiendum esse ex parte earum;
 ex parte vero nonnulli esse necessarium: cum si-
 gna, quæ nobis exterioribus exhibentur sunt per
 localem motum, non à quavis distantia percipi
 valeant. Quod vero actum huiusmodi animæ non-
 nulli ignorent, quæ apud nos etiam exterioribus
Unde prout geiuntur, ut cum Doctoribus in argumento
niis ignora- citatis fatemur, non à distantia locali, quæ ni-
re animas, hil attinet ad cognitionem prouenit, sed à
apud nos ge- defectu speciei, aut concursu diuini, quem
vuntur. non deest semper impediens, ut postulante ani-
 marum statu, damnationis, vel gloriæ.

Ad postre- Ad postremum argumentum post mul-
um. tas controuersiam responderi tandem solet.
 Cur species ideo substantiarum separatarum non
 representantur actu obiecta contingentia ante-
 quam sint, quia eorum productio conditio
 est, sine qua talis representatio non comple-
 tur, ad eum ferè modum, quo exterius ali-
 quod referendū actum non exerceat, nisi termi-
 nus alius ex aduerso proponatur. Hæc tamen
 Huiusmodi responsio nunquam satis plana visa est: quæ
 ne 1. p. 77. propter etiam nonnulli D. Tho. studiose
 ar. 4. ignorantiam de infusione specierum substan-
 tijs separatis, ita aggressi sunt attemptare, ut

A dicant species quidem representantes obiecta hæc
 etiam abstractiue ipso separationis initio in re Thomi
 infundi omnes: representantes vero igno-
 ratiue, successu temporis pro cuiusque obiecti
 occasione: quancumque vero prædicti andro-
 res de solis interioribus actibus, quos Angeli ape-
 rire volunt alijs, ex instituto loquuntur non dis-
 ficile concedendi similes infusionem specie-
 rum quocumque contingente obiecto-
 rum; neque aliter ab alijs retulerunt, quam
 quod noua specierum naturalium infusio in sub-
 stantias separatas à D. Thoma sit aliena.

Est nihilominus sententia hæc tum per se
 intellectu facilis, tum ad argumentum, in quo
 versamur, elucendum opportuna, ac prouide,
 quæ à nobis etiam non improbetur, fua etiam;
 non mediocriter potest ex D. Augustini do-
 ctina, qui quæ ratione dixit initio mundi ita
 impie illis Deum mentibus separatim rerum
 exemplaria, pro ut easdem ad existentiam p-
 creationem toties educeret: sic plane dictu-
 rum fuisse videtur de reliquis euenis, quæ pro-
 gressu temporis succedebant, cum æqua sit v-
 triusque ratio. Itaque Deus naturali quadam
 lege in separatis intellectus species immittit,
 non solum quoties effectus naturales ex-
 tra suas causas ponuntur, sed etiam quoties
 substantia ipse intellectus altera alteri in-
 ternas cogitationes voluit aperire.

Hoc autem poterat doctrina hæc displi-
 cere, quod primum ad naturarum accommoda-
 data videtur: cum separatim mentium co-
 gnitionem mutuam colloquio, perpetuis re-
 uelationibus transigi ponat, & (quod est in-
 suauis) primum causam naturalem lege
 concurrentem faciat ad ea, quæ creata substantia
 liberè eligit, eum assumat, Deum species infun-
 dere necessarium ei animæ, in quam alia con-
 ceptiones suas liberè destinat.

Sed hæc nihil obstat, quanquam enim re-
 uelationis nomen, manifestationem superna-
 turalem si sequetur significet, in præsentia certè
 naturalem importat, fienti quocumque incui
 accommodat, coloris; oculis reuelare non
 ineptè perhibetur. Neque infusio rei propo-
 sita philosophandi ratio, quod Deum ponat
 naturalem lege concurrentem ad ea, quæ liberè de-
 destinata creatura. Quandoquidem ut ad delibe-
 rationem est causa secunda lege naturali con-
 currenti, ita ad exequendum de libertate simili le-
 ge concurrat pro causa secunda, quoties hæc
 deliberatione suam exequi non valuerit. Cur Deum ali-
 enum Deum concursus omnes ut causa gene-
 ralis impendat naturalis modis, non autem a se
 efficere va-
 liquos ut particularis? Quin verò ita passim
 accideret non infirmitas, quod humanas animas
 eodem Deo singulari ferè mouentis cor-
 poribus infundi animaduertitur. Quod si cor-
 pora nostra iuxta dispositionibus atque organis
 Deum determinant ad naturalem animarum
 infusionem, cui non etiam separatæ mentes
 suis voluntatibus illud determinabunt?

DISPUTATIO IV.

DE ACTVALI COGNITIONE

anima separata.

Partitio di-
ffusionis.

HActenus de ijs, quę animam separatam
confutunt in acta primo ad operan-
dam. Nunc de ipſo aſſeſcundo, id
eſt, eognitione, diſputandum eſt. Priori igitur
auiculo acquirendum, ac in vera in ſtatu
ſeparationis eognofcendi actus anima exer-
ceat. Poſteriori verò difficultates aliquot eno-
dabimus, vnde modus eognofcendi ſeparatę
animę plenius conſtet.

ARTICVLVS I.

AN ANIMA SEPARATA

actum cognitionis re vera

EXERCISES.

1. Arg. per
se negation.

P Artem negantem hæc argumenta fua-
dent. Primum, (quod est caput dubita-
tionis apud D. Thomam 1. part. quæst. 89. ar.
1. & quæst. vnic. de Anima) quia anima non
per accidens vult corpus ad operandum,
(quod Plato voluit) sed per se, & ex natura
sua: cum materia, tunc Philosopho, propter
formam sit tanquam propter finem, & non e-
contra: cum igitur societate corporis priu-
bitur anima, omnis cognitions expetit, si-
nisi peculiari Dei dono (quod nunc non spe-
ctamus) in defectu supplicetur.

2. Arguments.

Secundum, Quia anima separata, antea commodatior, aut certe naturalis species non habet, ergo neque cognoscet naturaliter. Probatur alumpsum; quia species, quas hinc defert, vt potest ex phantasmata pronenit, absque eorundem phantasmatum consensu in solum cognitionis prodire possent non videntur; quas vero Deus illi per infusionem donat, libere donat, atque adeo non naturaliter.

3. *ATPase*

Tertium, Anima coniuncta corpori, læso grauitur interno sensu ab intellectu inopeditur, vt constat experientia; tum in alijs morborum generibus, tum maxime in lethargia; à fortiori in morte, vbi non læditur solum, sed corripitur omnino interior sensus: ergo anima separata nihil profusus intelligit: atq; hoc etiam aperte testari videtur Aristoteles I. de Anima, esp. 4. tex. 66. dicens: interius quodam corrupto, ipsum quoque intellectus corripitur.

— 174 —

Quartum, Quia saltem animæ puerorum in matris utero deeedentium nihil intelligere videntur, sicut nec in hac vita quidquam intelligere; curenim nunc id nulum esse sensus incommodum, tunc autem sentire?

F. A. J. 1877.

Quintum, Intelligere est operatio con-

A iunã, sed anima separata non est ipsum coniunctum, nempe homo: ergo illa non intelligitur. Probat maior ex Aristotele paulò superius adducto lex. 67. ubi ita scribit: Dicere autem animam intelligere, nihil est aliud, quàm dicere eam texere, vel edificare, iediusq; usurpari hominem intelligere, edificare, &c.

Sexium, Anima separata ab obiectis exte-
rius oblati non mouetur: nō est igitur eun-
potius hoc, quā illud incipit intelligere;
B cum species in intellectu æquē sint promp-
tæ, atq; adeo naturaliter nihil intelligit anima,
nisi fortasse per extaordinariam Dei deter-
minationem.

Quæritio hæc, quæ naturalis animæ separata ita spectato procedit (aliòquin vero eufide cõstat operari illam in vita fuitura) perfacilis est, vnde nemoeorum, qui immortalitatem eius nouerit, in patiem negantem deflexit. Nec immeritò. Quis em̃ tam impiè desit-

piat, ut torpentes credat sepulchrorum animas,
tandem feculis otari, tandem reuiuiscant ipsi; ac fi-
nihil nisi in corpore, tanquam in agro rutilan-
tium moie moliri nouerint? Inquam senten-
tiam D. Hicet ad Pammach. incorpore-
lem (inquit) & etiam animam, in modum
glirium immobilem, torpenti quod sentire non
possumus. Similiter Aristoteles eandem ani-
mam post hominis interitum superesse ad-
admittit, si operationem aliquam in eo statu
habere non posse credatur, vt ex disp. 1. art. 2.
licet colligere. Quapropter cisi de animæ se-
paratæ statum nihil penè reliquerit ijs, qui ex-
stant libris, credibile est reseruisse eam doctri-
nam ad peculiarem tractatum, quem de ani-
mæ separati scriptum se uidisse memorat D.
Thom. opusc. 16. Itaque quom nihil in rerum
natura per se coherere valeat, absque op-
eratione aliqua tanquam sine sui esse; vt idem
Philosophus monnit 2. de Cœle. 3. tex. 17. p-
batumq; sit animam separatiui persistere, mi-
nimeq; intercidere, consequens est, vt op-
erationem aliquam sic posita edere valeat; intel-
lectionem scilicet eiusq; sequacem uolitionē.
Item rei uiuentis motus localis, non nisi per
tuis cognitione editur, p̄babitur autē postea
animam separatam localiter moueri & f; ha-
beturigitur in se ipsa cognitionem. Præterea
tam certa fuit, vel ipsi Philosophis, hæc do-
ctrina, vt eaderet corpus intelligendi mune-
ri obesse potius, q̄ prodesse: tuncq; liberius id
exequi animam, cum anie vel post uisionem
corporis extet. Sed hæc quatenus uera sint,
alibi contra Platonem de animarum termin-
scentia disputari solet; & quæ hunc incommo-
da sequuntur, in quæstione disputata de ani-
ma art. rr. perscrutatur D. Thomas acrius.

Igitur ad primum, quod capitale est in hac
dubitatione, concedimus cum D. Thoma, na-
turale non esse animæ separari intelligere,
nisi ut quod; iuxta locum Aristotelis in quinto
argumento citatum; alioqui aut duplicem
gradum

6. August.

Nemo, quā
immortali-
talē animæ
concedit, illō
negat cogni-
tionem.

Legs Henri-
cū quodl. 6.
q. 8. vbi est
adducit D.
Damasc. i. 16.
D. Th. part.
q. 89. art. 1.
& q. diff. de
Anima, art.
15. & sub
passim Abu
len. in c. 25.
Mat. q. 170.

Quā id con-
sulerit apud
veteres Phā
lofopbar.

Reßbinder
ad 1. argument.

gradum naturalitatis dabimus animæ, vnum a separationis, alteri informationis: aut certe hunc posteriorē dicemus ei per accidens cōuenire, siue ratione tantum corporis, quorum vtrumq; formidolosum est, superiusq; reie-

*Intelligere
est animæ se
paratæ pra-
ter naturā.*

Ad 2. dic animā tum per species, quas hinc separata. A. desert intelligere, tum per eas, quas ei cōfert nima intelli- Deus, per vtrasq; quidem naturaliter, id est, gis per speci- citia miraculum, sed tamen præter naturam, er acquisi- ut dictum est: nec verò Deus ita liberè donat tas, & in- animis separatis ordinariis species, vt id mo- fas. re agentis naturalis non præstet.

*Ad secundū.
Separata. A.
nima intelli-
git per speci-
cia miraculum,
sed tamen præter
naturam, ut
dictum est: nec
verò Deus ita
liberè donat
animis separatis
ordinariis species,
vt id more
agentis naturalis
non præstet.*

Ad 3. dicendum, animam dum corpus in- format, non posse naturaliter ordinariē vllam operationem edere, siue ad cognitionem, siue ad motum localem spectet, nisi vsu corpo- ris. Atq; fatemur læso, aut perturbato graui- ter sensu, intellectum vacare; quia quemad-

*Ad tertium.
Ad 3. dicendum,
animam dum
corpus in-
format, non
posse naturaliter
ordinariē vllam
operationem
edere, siue ad
cognitionem,
siue ad motum
localem spectet,
nisi vsu corpo-
ris. Atq; fatemur
læso, aut pertur-
bato graui-
ter sensu, intel-
lectum vacare;
quia quemad-*

modum in corpore existens actus est pars, ita corpore opo- nō nisi, vt quo, operari ibidem valet ordina- rari, vt quo- rē, vnde fit, vt necessariū totum optetur, quod non euenit absq; vtriusq; partis cōcur- su. Itaq; dum anima corpori addicitur, non sibi dominatur perfectē, sed obnoxia est cō- cursui corporis, quemadmodū ferē si lumi- nosi seorsim ponatur, per se illuminat; si autem cum altero coniungatur, necessariū sit

*Extra cor-
pus vt quod.*

compar, eiusq; actio partialis euadit. Cete- rum post separationem, actualis illa subordi- natio animæ, vt quo, respectu totius, cessat. E Vnde iam poterit inexpectato corpore actu operari, quanquā propter aptitudinalē sub- ordinationem negandum non sit, eas saltem operationes quas edit per species ministerio corporis acquisitas, eandem subordinationē aptitudinalem habere; species namq; infusæ (si tamen alterius singulationis ab acquisitis) cognitioq; illis respondens, cum præter natu- ralem competent animæ, non est, cur talem subordinationem habeant vnde cum anima in corpus iterum redibit, adiumentū phantasmatum species non egebit.

Ad quartū.

Ad quartū negandum est assumptum, dicendumq; illorum puerorum animas intelligere per species à Deo, vt prima causa, indita: magnūq; esse incommodum, si illic nō intelligant, quandoquidem nulla alia operta- tio eis restat, sicut in corporibus, quæ vege- tabant. Ad quintū, loqui Aristotelem de ani- ma vnita corpori, si enim illa ineptē dicitur texere, & dissiccare, &c. Quin etiam de sepa-

rata magis philosophice dicitur eam, saltem aptitudinaliter, intelligere, vt quo, auro si, vt quod, id certē præter naturam.

Sexti argumenti difficultatē attigit Ocha- mus in 4. quest. 12. artic. 3. dū quaereret, quom- nam pacto anima separata in actum prodeat recordandi. Eius tamen super ea re doctrina non plenē satisfaciū, quod dicit sufficere speci- em memoratiuam, quam vocat habitum, cum intellectu, ac Deo ipso concurrente ge- neraliter, nisi etiam addat ad generalem Dei cōcursum spectare quoq; peculiaris alicuius speciei determinationem ad actum elici- endum, vt ita tandem perplexitas deuiter, vt nonnulli Theologi voluit accipere in actibus primis voluntatis prima secundæ qu. 9. aut etiam in actibus intelligendi Angelo- rum, prima part. qu. 58. art. 1. Responderi etiā probabiliter potest animam separaram, sicut & Angelum, semper actum aliquē cogni- tionis exercere siue circa se ipsam, siue circa externum aliquod obiectum, vnde scilicet ad nouas alias cognitiones profluit, quem- admodum apud nos cōtingit, qui ex na- cognitione in aliā faciliē progredimur, per discursum, quem vocat secundum successionē. Atq; hæc posterior solutio supponit substantias separatas à rebus externis non moueri, consonatq; ijs, quæ de Christi Domini sci- tia infusa tradunt Theologi. Nimirum exci- tari illud ad earum specieiū vsus ex cogni- tione dinizē effluunt, vel propriæ animæ 3 part. qu. 11. (has quippe cognitiones nō intermitti) cūm disp. 33. lect. 1. ad finem.

Ad sextum. 1. Solutio, 2. Solutio, Separata substantia ab externis reb. nō mouetur. Lega Sotus tione dinizē effluunt, vel propriæ animæ 3 part. qu. 11. (has quippe cognitiones nō intermitti) cūm disp. 33. lect. 1. ad finem.

ARTICVLVS II.

QV ARVNDAM DVBITATIO-
num resolutio, vnde modus cognoscen-
di anima separata plenius
intelligatur.

Reliquum est vt nonnullas dubitationes Renodemus, ex quarum solutione cognos- cendi modus animæ separatæ fiat apertior. Prima sit. Vtrum intelligendi actum exerceat anima sine villo discursu, an potius multarum sa- tie. P. 1. conceptio- nem nexti aggregatam. Qui dubi- tationi respondendum, ceum imprimis esse, intellectum humanū quāvis notitias iudi- ciatius elicere absq; discursu, etiā in corpo- re: eius generis sunt naturales assensus prin- cipiorum, scientiæ per se infusæ actus, itemq; beata visio, quibus Christi Domini anima etiam in vita mortali operā dabat (ea namque scientia infusa, qua primi hominū parētes, & pleriq; nostræ religionis proceres sunt affusi, discursus erat) & quidē principiorū cognitio

nem discursuam non esse ex primo Poster. habetur: nec miris ex Theologia supernaturalibus illas notitias, quas diximus. Etenim super naturalis lumine, Deiq; concursus luminis respondens, cum Dei participationis quædã sint, abunde possuat humanam mentem illustrare, capacemq; reddere, vt actu simplici completatur, quæ non nisi pluribus naturaliter dicentur aliqueatur. Quemadmodum & cordis poris molem amplificare, vt loca simul occurrerent, quæ successiuo motu duntaxat obtrahere possit. Quod fit de naturali cognitione quæritur, distinctione opus est, iuxta duplicem sententiam de specifica intellectu humani, & lege quæ sit angelici identitate, vel differentia, quam dispersus habet. sput. i. art. 7. adhibuimus. Namq; si ambo spectantur lib. 3. ca. 2. c. conueniunt, cui animæ per eas saltem species, quas post separationem adipiscitur, absque discursu non intelligat? Videtur enim illæ eiusdem ordinis esse cum angelis, etsi in gradu infimo. Consequentur, dicendum, adeo animam in hac vita discursuræ, quia cū materiæ actus sit, non alias comparat species, quàm toti coniuncto consensientes, hoc est, nimirum in representando abstractis; atq; adeo vt pluribus opus sit ad cognitionem absolutam; quod est discursus. Hanc senten-

Vnde continetiam luculenter tradit Aegidius quodlib. 4. q. 1. discursus quæst. 16. vbi ostendit defectu luminis (speciem) intelligi, vel haberi & si quod est huius generis inobstantiū discursum contingere in nobis, adeo vt eo transito discursus viterius nō intelligamus circa rem eandem, quod non vulgari Aristotelis testimonio fua det. Is siquidem lib. 3. Post. c. 9. sentit definitionem sola positione differre à demonstratione. Nimirum, quia cum definitio, vt idem tradit lib. 3. de anima c. 2. text. 12. si perfecta sit, non solum rei naturam, sed causam etiam continere debeat, nihil iam à perfecto discursu distat, quàm quod in forma syllogistica nō sit disposita. Quapropter cum primū sciē-

In acquisitione sit disposita. Quapropter cum primū sciētia nō sciētia distat comparatiua, erit quidem necesse plurimum magis, ribus cognitionum ambagibus, quibus cauam in 7. sam, subiectum, & proprietatem attingamus; sū, opus esse. ceterum his peractis non iam deinceps discurremus; cū in vnam notitiam completi possimus passionē rei, & causam ipsius, verbi gratia, cū ita differimus. Quod corpus terre obiectu priuatur lumine, ecclypsatur: id lunæ euenit, ergo luna ecclypsatur: intelligimus tandem ecclypsam esse defectum luminis lunaris obiectu terre, vbi iam definitio tota est demonstratio sola differens positione syllogistica; quandoquidē subiectum, passionem, & causam continet: sicq; fit, vt discursus ad notitiam vnam iudicatiua m se referat. docet, ex quo concludit Aegidius discursum esse nobis solummodo necessarium in acquisitione negatiua, tendo sciētiā, non in acquisitione esse, siue in cūctis cōpō vsu. Addit ad extremum compositionē formationem.

Atq; dicitur a. docet, ex quo concludit Aegidius discursum esse nobis solummodo necessarium in acquisitione negatiua, tendo sciētiā, non in acquisitione esse, siue in cūctis cōpō vsu. Addit ad extremum compositionē formationem.

Aparia, vt hos tandem gradus cognoscendi statuatur. In nobis quidem cum discursu, & compositione: in anima separata cum compositione absq; discursu, in Angelis siue vtroque per varias tamen cognitiones simplices: in Deo tandem peractum vnūcū. At enim Richard. 3. distinct. 31. in 3. principali quæst. 1. tam compositionem, quam discursum denegat animæ separatz; quæ imitatur Caietanus p. 1. in 1. parte quæstionis 89. ait. 5. nec aliter sensibile videtur D. Thomas cum quæstione 24. de verit. artic. 12. & 3. contra gent. cap. 48. dicat, animam extra corpus intelligere more Angelorum, quos neq; discursuræ, neq; componere tepius docuerat. Quamuis nonnulli comparationem animæ cum Angelis solummodo accipiat quoad intellectum absq; phantasmatibus, non verò quoad immutabilitatem à compositione, & discursu. Si verò alterius nature sit nosset intellectus ab angelico, vt seie existimatur, certum penē est appetitum illum quoq; post separationem species, quibus discursat, etsi multo illustriores, quàm hinc asporret. Neque enim eius generis species impossibiles sunt aut à natura talis intellectus alienæ: parum autem consonum videtur intellectus specificè diuersos asserere in natura; in operando verò omnino similes.

De illud etiam non displicet, posse animam separata in cognitionem naturales prodire cum discursu; tum siue discursu. Et quidem illud prius non obiciat tradunt Ocham quæst. 12. lib. 4. Sententiarum art. 2. & Abulensis in 25. caput Matthæi quæst. 580. aientes animam habitibus hinc delatis vt, eiusdemq; generis actus exercere, atq; in corpore, quicquid in contrarium antea senserit Henricus quodlib. 6. quæst. 8. quem citato loco impugnatur Ochamus. Ac fortasse vigentius hac ratione, quoniam phantasmatum vsus non tam ex conditione habituum, atque speciei animæ provenit, quàm ex eiusdem animæ inclusione in corpore, imperfectoq; dominio erga ipsum. Vnde post reuersionem cū anima componi perfectè dominabitur, absque præsentium phantasmatum supplemento intelligitur. At verò discursu illam ab ipsa rationalitatis differentia, quàm animalem semper retinet, haud dubie prouenit. Certè Diuus Thomas quarto, distinct. 30. quæst. 1. artic. 2. & prima part. quæstione 89. articulo quinto, & scilicet, aperte docet vt animam species, quas in hac vita comparauit, an verò discursu, an potius angelico more, speciatim non ediscit.

Loge D. Th. 3. p. q. 1. art. 1. ad 2. & artic. 2.

Possit itē ad eiusdem non discursuræ.

2. Dubia. 510.

Secunda huius articuli dubitatio est. An quando-

Qui virgēs illi de genti.

Quid dicenda posita distinctione humani & angelici intellectus.

Animam separata posse discursu vt ad naturales & notitias.

Loge D. Th. 3. p. q. 1. art. 1. ad 2. & artic. 2.

Possit itē ad eiusdem non discursuræ.

2. Dubia. 510.

quandoquidem anima rationalis eisdem specie actus edere potest coniuncta, quos separata, ut proxime dictum est, valeat nec etiam eisdem numero elicere, atque adeo qui nec ipso separationis instanti intermittantur. Pleriq;

De hacre Doctores Theologi asserunt beatæ Virginis *Soar. 3. p. 10.* animam, amorem erga Deum nunquam interripuisse, nec imminuisse, quoniam ad tantæ sanctitatis cumulum id spectare videbatur. *2. diff. 21. se.* Possit autem Quæ quidem asserit supponit, utrunque *siuone 2.* supernaturalem amorem, patriæ videlicet, ac viz, specie con- *sumari in* sulum via concipere; cum id incertum sit, tum ob alias rationes; tum quia prior ille amor in summum bonum, id est, Deum distinet, atque adeo intuitivè presentem terminatur; hic autem posterior in eundem Deum confusus cognitur. Sed *patia.* quanquā demus alium supernaturalem perscrutari posse eundem numero in utroque statu visionis, ac separationis (neque aliter sentire licet de beata visione, cognitioneque infusa, atque amore animæ Christi) naturalem certe continuari posse difficile suavis videtur, cum tota extremè laborantiū cura in præsens vitæ periculum, omnique alia cogitando sileat, & absorta sit tumultuante suprema, ac veluti ad eam omnem hominis attentionem evocante, à qua patitur, & à corpore animus discedens liberatur, vana, si de cætero illum fatiget mori nescium. Itaque talis cogitatio viventis hominis propria est, quo cum aboleretur, non verò solus animi, vnde iam post separationem superflua evadet. Atque hanc sententiā facile est ex Aristotele elicere cum primo de anima capite 4. text. 66. scripserit humanum intelligere, interius quoddam corrupto, etiam corruptum; quia neque animæ neque corporis operatio erat, sed ipsius communis (id est compositi) quod perijt. Quæ propter etiam intellectus cognitione logice loquendo continuari valeant, et post animæ separationem, si specie logica esse vnam dicimus, non poterit tamen physice loquendo perscrutari, eam hoc etiam pacto sit diversis: eo quod in hac vita ab anima eliciatur, ut quæ tantum, in futura verò, ut quod.

Quid de naturalis actus tenendum.

3. Dubitatio. Tertia dubitatio est, utrum animæ separationis p. 9. 89. ar. 1. cognitio de ipsis sebus, ac per casum speciem a. 9. de a. dies, vel certe per aequales inditas distinctiones anim. art. 15. sit, quam coniunctæ. Divi Thomæ Scholæ i. 2. Abul. in statuit species animæ separationis donatus duos 25. c. Math. si ordinis esse ab acquisitis, id est, angelicis, atque adeo, multo perfectiores; tunc à Deo, cuiusmodi scholasticus perfecta sunt opera, à immediate fabricem. D. Thom. in tur. animā tamen ceteris per illas, quam per hoc res statuat. *4. Dubitatio.* Quarta dubitatio est, utrum animæ separationis p. 9. 89. ar. 1. cognitio de ipsis sebus, ac per casum speciem a. 9. de a. dies, vel certe per aequales inditas distinctiones anim. art. 15. sit, quam coniunctæ. Divi Thomæ Scholæ i. 2. Abul. in statuit species animæ separationis donatus duos 25. c. Math. si ordinis esse ab acquisitis, id est, angelicis, atque adeo, multo perfectiores; tunc à Deo, cuiusmodi scholasticus perfecta sunt opera, à immediate fabricem. D. Thom. in tur. animā tamen ceteris per illas, quam per hoc res statuat. *5. Dubitatio.* Quinta dubitatio est, utrum animæ separationis p. 9. 89. ar. 1. cognitio de ipsis sebus, ac per casum speciem a. 9. de a. dies, vel certe per aequales inditas distinctiones anim. art. 15. sit, quam coniunctæ. Divi Thomæ Scholæ i. 2. Abul. in statuit species animæ separationis donatus duos 25. c. Math. si ordinis esse ab acquisitis, id est, angelicis, atque adeo, multo perfectiores; tunc à Deo, cuiusmodi scholasticus perfecta sunt opera, à immediate fabricem. D. Thom. in tur. animā tamen ceteris per illas, quam per hoc res statuat.

A præter naturam, non verò naturaliter detegitur; Animam si cum necesse non sit, ut quæ nobis sunt naturalia, absolutiora sint, quam quæ sunt præter naturam, ut exemplo motus circularis alibi ostendimus; species enim, & præter naturam compositi igni sub Lunæ cauo, & multo perfectior existit, quam tellus, qui eidem igni convenit secundum naturam. Deinde, quia ex sententia Divi Thomæ naturaliter infunditur animæ species representantem etiam Angelos usque ad individua differentias; per eas igitur distinctæ poterunt cognosci ab eadem anima, cum credibile non sit naturaliter recipi tales species, quibus naturaliter attingi nequeant ab intellectu recipientem quæcumque in eis representatur. Quod si re vera intellectus humanus extra corpus susceptis speciebus naturaliter virtutis, res perfectio etiam sensibiles multo distinctius percipiet, quam in corpore. Adde animam tum se, tum suos actus quidditativè (ut fatentur) cognoscenrem, habiliorem fieri ad alia multa complectenda, sicuti de anima Christi adnotavit Capreolus tertio distinct. 14. quæstione 1. artic. 3. ad finem, eam in acquirenda experientia scientia adiuvam fuisse plurimum ab infusa. Quia item per naturam hinc etiam suspicari possumus multo quibusdam melius intelligere tunc animam per species similes, in corpore fabricatas, eo quod per infusas quæ intellectus doctor evadat; quem admodum is, qui rudis gebas in corpore feribendi, postmodum dexterior esse potest. Quia ipso calamo elegantiores format characteres. Denique naturale lumen intellectus humani separati capax est cognitionis distinctæ; ergo producibiles sunt à Deo species, quibus ea capacitas completatur, siue illæ eiusdem ordinis sint cum angelicis, siue inferioris. Si autem pronubus anima uti perfectè nequit, quid opus est existimare infundi eidem, cum sit dictu facilis accommodatiores alias donari, modis inter nostrates, & angelicas.

Quarta dubitatio sit, utrum anima separata cognitioni preemittere vacet (quasnamque operationes voluntatis, aut motricis potentie exercere videri valeat, semper actum cognoscendi ducem habere) Quæstionem hanc versant Theologi in utramque partem circa Angelos; affirmantemque tueri Divus Thomas. Quæstione octava de veritate articulo 9. in similitudo sexto ad septimum, Capreol. 2. distinct. 3. quæstione 2. ad 2. contra quartam conclusionem, et Scholæ D. Ferranensis 2. contra gentes cap. 105. & alij eiusdem familie inter Durandum secundum distinct. 2. tertiam, quæstione 8. ubi non solum vult Angelum semper seipsum considerare; sed omnia etiam naturalia. Hærenus ibidem quæstione prima ad primum princip. ubi speciatim adiungit Angelum non solum suam essentiam, sed etiam quæ insunt ei naturaliter, semper intelligere, veluti potentias, species, atque habitus, quatenus res quædam sunt: ut naturæ representant, vel inclinant mentem

iam deducerent ad externa. Vtuntur autem his fermè rationibus. Prima, quia si media luce hinc inde circumfundimus apertis oculis, non possumus non illam cernere: cum ergo Angeli essentia manifestissimè sit intelligibilis, intellectusq; totus in eam sit immerfus, non poterit non eandem contemplari assidue. Secunda, quia Dolor vehementer vget nos in perennem sui considerationem: ergo à fortiori delectatio vehemens, quam Angelus ex nobilissimæ ac pulcherrimæ essentia intuitu capit, efficiet, ne vñquam diuellatur inde; præsertim cum nò satigaret contemplando. Quodd si diuina natura longe pulchrior est, à cuius proximè cognitione multò vberius delectari possint, quia tamè distincta cognitione non percipitur naturaliter, fieri poterit, vt eam cognitionem interpellent. Ita differunt pro hac parte Doctores. Vtùm quia alij maxime à recentioribus, satis dubia illam reddunt, quòd videant Angelum perfectione finitum, voluntate liberum, intellectuq; ad certum obiectorum numerum terminatum esse, vnde iam sine incommodo à iugi consideratione sui queat desistere (etenim, quia finitæ est perfectionis, non alliciet necessariò intellectum; quia liber, valebit interdum mentè ad alia adicere; quia demùm præfinitus habet capacitatis terminos alia dimittet, si alia cõplecti velii) multò maiori iure de anima rationali cetero assertio formidolosa, cõ hęc actiua nò sit æque, atq; Angelus. Illud ergo Angelum nun dicendū omnino videtur, quiauis tam Angelus, quam anima possint aliquando à sui cõ- ab intellectu. gnitione serari propter nuperrimè adductas rationes, nunquā tamen ab omni prioris intelligendi actū otiosi, sed in aliquam semper cognitionē incumbere. Cùm enim viuētes sint, opus aliquod vitæ exhibebunt, potiori ratione, quàm corporea viuētia, quæ si nulum edant, censentur emortua.

*Quid desol-
ver alij ea de
ve censent.
P. Mol. 1. p.
nitum, volūta-
tem liberum, in-
tellectuq; ad cer-
tum obiectorum
numerum termina-
tum esse, vnde
iam sine incom-
modo à iugi con-
sideratione sui
queat desistere
(etenim, quia
finitæ est perfec-
tionis, non alliciet
necessariò in-
tellectum; quia
liber, valebit
interdum men-
tē ad alia adicere;
quia demū præ-
finitus habet
capacitatis ter-
minos alia dimi-
ttere, si alia
cõplecti velii)*

*Animæ
Angelū nun
dicendū omni-
no videtur, quia-
uis tam Ange-
lus, quam anima
possint aliquan-
do à sui cõ-
ab intellectu. gnitione
serari propter
nuperrimè adduc-
tas rationes, nun-
quā tamen ab omni
prioris intelligendi
actū otiosi, sed
in aliquam semper
cognitionē incum-
bere.*

*5. Dubita-
tio.
Prima ratio
dubitandi.*

Quinta dubitatio. Vtrum anima separata crebra actuū exercitatione, intendat habitus. Videbitur enim insiciandum. Primò, quia cùm substantia spiritalis sit, nihil fatigatur si tota contentione operetur, est autē non vulgaris agentium casualium perfectio, si agant quàm vehemenssimè: vt enim Sol pro nubibus oppositæ conditione lucem euariat, nunc affatim, nūc tenuius eiaculando; quòd si nubes euanescat, fixam supremoq; gradu absolu- tam producit; ita humana mens ratione corporis fatiscit minus ferè conatur ad cognoscendum, quàm pro viribus; corpore porro expedita, suo dignam cognitionem, hoc est, statam nec vilo decremento, decrementoq; alternam elicit.

Secundò, quia si intendi gemituq; habitus credamus in separatis animis, proximum est, vt eisdem in amentiam incidere possit opinemur, quod æque falsum est, atq; ineptum. Probatur sequi; nam ad eam intensiōis cu-

A mulum perueniet aliquādo habitus, si intendi potest, vt mētem deiciat ab statu suo: qui enim habitu in intensiōem admittunt, intendi valent sine termino, vt radant Gregor. 1. distinct. 17. quæstione 5. articulo 2. Maior 3. distinct. 23. quæstione 6. Almay. Tractat. 1. capite 22. Angelus in moralibus cap. 5. ergo aliquādo tandem eorum intensiō sui impotentem animam efficiet.

Sit tamen resolutio, animam separatā nō B semper contentione maxima in actum prodire, cum libera sit, præsertim si de actibus voluntatis, potentiaq; motrici loquamur, quos interdum anima iudicat minori esse nisu cõtendendos. Nec verò intensiō habituum vltra terminum, quem suapte natura certum vñ indicant, (quidquid Gregor. alij; citati velint) exeurit, vt illis insanè operetur anima. Ex quoque patet explicatio duorum argumentorum, quæ paulo antè sunt posita. Vñ victoria tamen in relect. de perueniente ad vñm rationis, non improbabile putat, animā separatam immōdia habitus intensiōe dementē fieri posse, à quo parum abest Aureolus apud Marfilium 2. q. 5. art. 3. opinatus, Deum insudisse perditis Angelis habitum pio meritis adeò intensum, vt eos libertate priuaret circa malum. Verū neq; illa Vñctiō existimatio philosophica est, neq; illa Aureoli theologia. Namq; insania, aut læsio est potentia cognoscentis, aut organi affectus, vt latius explicat Fiaccastorius in libro de intellectu: at nihil animæ separatæ insitum, aut lædi potest, aut morbo affici; vt enim pulchritudo concernit corpus, ita & sanitas, atq; adeò & insania, nec nisi per analogiam, aut etiam per communicationem cum corpore mente insanire dicimur. At verò Aureolus multo grauius aberrat, est enim illa habitus insusio, tū profus inutilis, tum Deo indigna.

¶ Sexta dubitatio est, vt nō anima separata recordando cognoscat, reminiscendo enim non cognoscit, vt in tractatu de memoria cap. 7. est animaduersum. Respondendum verò est affirmatiuè. Et quanquā de modo explicandæ assentionis soleat esse dubitatio, nulla tamen est de assentione ipsa, vt constat ex priori capite tractatus de memoria. Historia enim ex Lucæ Evangelio ibidem adducta in nonnullis quidem est accipienda paraboliçè; vniuersum tamen intelligi debet simpliciter, vt ex Hebræorum traditione ad eundem locum annotauit Enthymus. Igitur si anima humana nullas hinc deserit singularium repræsentatrices species, capiet illas à Deo, vt priorum actuū recorderetur, sicuti D. Thomas cum plerisq; affirmat. Si autem deferat, memorabitur etiam per eas, neque phantasmatum absentia oberit, cùm per se nihil ad recordationem faciant, vt expresse docet Ochamus in quarto quæst. 12. articulo 3. & alij. Quòd verò in eo statu anima memorari-

*Animam nō
semper actū
exerere in-
tensissimū.*

*Intensio ha-
bituum certū
vñctas ter-
minum.*

*An ex ma-
ximā intensi-
ōe habitus
possi anima
insanire.*

*6. Dubita-
tio.*

*Animam se-
paratam re-
cordari.*

*Eam aliquan-
do*

ARTICVLVS I.

AN EA OMNIA, QVAE NVL-
lo pacto supranaturam sunt, distim-
de cognoscantur ab anima
separata.

Illud in tota hac disputatione est ante o-
culos habendū, rerum quasdam esse purē na-
turales, quasdam purē supernaturales, quasdam
ex his mixtas. Rursus vel spectari eas posse
quoad essentiam, vel quoad primam produ-
ctionem, vel quoad observationem, existē-
tiamve. Omnino itaque invenire est in rebus
nonnullas, ut in entitate, sic in productione,
atque existentia naturales, cuius generis sunt
effectus, qui vulgo produntur a suis causis,
alias deinde, quarū entitas, & existentia natu-
ralis sit ordinis, sed nō productio, seu aspe-
ctus ex eo homini aribus, qui neq; entita-
te, aut existentia, sed sola productione cæ-
teris dissidet, quod supra naturalium causa-
rum vires donari solent. Tertio loco alias, *Secunda.*
quæ naturales licet in entitate sint, modo ta-
men aliquo supernaturali ponuntur, ac possit
conferuntur, ut cernere est in duorum
corporum situ simultaneo, aut humanitatis
Christi præsencia in Eucharistiae Sacramen-
to: corpora enim, quæ se penetrant, ipsūq;
augustissimum Christi Domini naturalia
entia sunt; sed tamen efficacia, quæ illa lo-
co eidem; hoc autem speciebus Sacramenti
sunt, durantiq; præsencia, supra naturam om-
nino est. Quarum denique genus rerum est *Quarta.*
earum, quæ entitate, atque ad productione,
& existentia naturam superant vniuer-
sam, veluti lumen gloriæ, Theologarum vir-
utum habitus, ac divini ordinis qualitates
aliæ. Quæ tamen quoniam productæ sunt
naturali subiectorum concursu, & generali
primæ causæ potestate conferuntur, videri po-
tuerunt quoad existentiam esse naturales, siquid
addi oportet vltieris quintum generis,
quarum entitas, productio, conservatio su-
pernaturalia sint, quod tam decem eveni-
ret, eū pædictæ qualitates extra subiectum
permanerent, (sexum enim, id est, earum,
quarum existentia foret supernaturalis, pro-
ductio verò naturalis; aut etiam septimum, *prima qua-*
si naturalis esset; & octavum, siquid esset
supernaturalis esset; & nonnulla videri impos-
sibilia omni nō videri impossibilia.) *Quinta.*
denique, ut consideranti patebit) atque
quia fundamentum productionis, atque exis-
tentiae, ipsa videlicet entitas, supernaturalia
est, ad eundem ordinem productio, conser-
vatio, atque existentia reduci debent; quod
subiectis persequi non est opus, cum de obie-
cto naturalis cognitionis animæ nunc di-
quiramus.

Hic animaduertis, primum pronuntiatum 1. Pronun-
tatio. Anima separata dissidet cognoscere sum.

memorati-
uas species etiam sibi ingeneret, dabiturū A
non videri; namq; & de Angelis idem fate-
tur Gregorius in 2. distinct. 7. quæst. 3. artic. 1.
In tertio dis-
cussione nonnulli Theologi.

Sic tamen opponit aliquis ex Henrico
quodlibeto sexto quod 8. Recordatio est actus
reflexus supra actum cognoscendū iam elapsū,
sed actus reflexus elici debet mediantibus iis
instrumentis, quæ prior actus tanquam sui
vestigia reliquerat (sic enim reflexus esse sebi
bitur, quatenus ille regreditur species inbuen-
do, unde egressus est emanando; ergo cum spe-
cies denuo infusus hoc non vendicent, ut satis
constat; haud propriè anima per illas recod-
abitur. Confirmaturq; obiectio, quoniam
nulla ratio est, cur cognitio animæ separata
ad pristinos actus, in vitæ mortali exercitio
terminata, reflexa dicatur magis, quam ter-
minata ad quasvis res alias, si ex neutris oris
habuit; nulla igitur est animæ separatae recor-
datio in sententia solum Dni Thomæ. VI. C
derat tamen obiectio in solis vocabulis esse
posita; itaque si pristinas cognitiones in con-
creto, id est, obiecta cognita attingamus, siue
id per reliquas inde species, siue per vnuū in-
dicis eueniat, memorandi actum profecto eli-
ciemus. Non erunt tamē in posteriori euen-
tu experimentales species, quia ut eius gen-
tis sint, necessarium est, ut per proprias illas
possidentis actus comparentur.

Dilutio.

DISPUTATIO V.

DE OBIECTO COGNITIO-
nis anime separata.

Explicatur
sensu dispu-
tationis.

Praefata disputatio non de formali obie-
cto procedit, quod est intelligibile per
discursum; aut fortasse more angelico,
iuxta diversas de viroque intellectu senten-
tias, sed de rebus ipsis simpliciter, atque, ut aiūt,
materialiter spectatis; itaque intelligamus
quanta sit animæ separatae in rebus cogno-
scendis naturalis amplitudo: nimirum, an ul-
tra sensibiles, etiam ad supernaturales valeat
pertingere. Excludenda verò primū sunt
ab eiusmodi obiecto, quæcūq; ab angelica
etiam cognitione eximunt Theologi, quale
possimum est Sacrae Triadis arcanum, in
quod neq; suspicando incidere potuit ereata
intelligentia: siquid enim Gentium Philoso-
phi de illo tanquam per umbram, & somnii
locuti sunt, id diuinæ reuelationi, vel ipsis,
vel alijs exhibere acceptum referendum est.
Qua de re latius ad 1. p. q. 3. vel ad prologū
lib. 1. senecianum. Aut tamen, & quatenus
cætera supernaturalia mystica sint
excipienda, progressu
attingemus.

Nulla crea-
ta intelligen-
tia mysticū
Trinitatis po-
test per se as-
surgere.

*Animā di-
stinctā cog-
noscere omnia
sensibilia.*

valet contra sensibilia. Suadetur facili, quia ut maior est illis ipso essendi modo, ita & cognoscendi perspicacia maior erit; lata autem erat equalitas esse, ut distincte perciperet ipsa sensibilia. Est quidem pronuntiatio hoc D. Thomae, ac fuit minime probatum, vel quod ex his, quae superiori disputatione art. 2. in tertia disputatione differimus. Verū ubi iusta ratio se offert pro nostro pronuntio, ut eo loco vidimus, non est cui probabilitatem suam ei denegemus. Accedit quoniam, ut paulo inferius in tertio pronuntio docuimus, anima separata inferiores saltem Angelos distincte valet percipere, quos tamen satis liquet cunctis sensibus antequā multo ergo facilius hanc ipsā potuisse distincte intelligere.

*Prima obie-
ctio.*

Sed opponat aliquis primum. Si post separationem anima rerum naturalium scientiam percelleret magis, immodico sine labore, fructuque exiguo in hac vita nauaremus operam; hoc autem non ita est, cum nemo non intellegat bene positum esse omnem laborem in ad ascendendum ergo neque illud, unde colligitur.

2. Obiectio.

Secundum, quā in Dæmone exactior est naturalis cognitio, quam in anima separata; ille verō non omnia naturalia nouit, teste D. Isidoro lib. 1. de summo bono cap. 12. igitur neque ista noscet. Tertium, defunctorum animas ignorat ea, quae apud nos geruntur, ut habetur ex D. Augustino in lib. de cura pro mortuis ad cap. 13. ubi inter alia haec de defuncta matre scribit. Si rebus viuentium intessent animae mortuorum, ut de alijs ita eam, me ipsam pia mater nullo modo desereret, quae terra, mari, quae me secuta est, ut mecum viueret. Abiit enim ut facta sit vita feliciore crudelis.

3. Obiectio.

Ad primum dicito, literarū studia immodica non esse, ut superflua et aenea in mortali vita, cum tot inde oriuntur communis consuetudinis utilitates, tot hominum ornamenta, ut explicari vix possint. Itaque etsi nulla pars nobis post mortem superest, nihil minus ea exercitatio, in vobis in homine praestantissima, floruit. Adde etiam illud tantum conuincere non ulla pronuntiatio, animam separatam distinctius, quam coniunctam intelligere sensibilia non videri species facilius obuiare, quod obiectio impugnat. Ad secundū, occurrunt cum D. Thomae quae lib. 89. primae partis artic. 3. ad tertium, loqui D. Isidorum de effectibus naturalibus nondum exhibitis. Ad tertium, Qui animas in obiectis speculatur, eas haurire credunt, respondent idem eas non agnoscere naturaliter, quod nunc iam requiritur. Quia motus loci determinatur, quod species perueniunt. Ita nunc nequeunt, futuris alioquin, ut facile omnia arbitror, noscant, si huc accedere sinantur. Eorum in lib. 1. Theo. verō, qui ad Deo species infundi opinantur philosophi ea. 9. eisdem animis, alij argumento occurrunt, id quod defunctorum animas singularia sensibilia quae de co. apud nos existentia ignorare, quia ad illa stationem animarum non attinent, suum neque ad nostrum,

A quae in futuro geruntur, seu ut D. Thomas ait, *ut quid ad ea quae singularium materialium cognitio ad qua opus perfectionem intellectus non spectat, sed ad nos geruntur.* operandum potius conducit; operatio autem circa eas res aliena est a separatis animis. Alii peculiari Dei providentia fieri putant, ut animae non omnia (sicuti possent) sed certa quaedam apud nos gesta cognoscant, praesertim si in statu poenae detineantur.

Secundum pronuntiationem. Anima separata. Ita tum se, suosque adus internos, ac potentiarum verō alias animas distincte potest cognoscere. Probatur, quoniam, quoniam istae omnia ordinem ipsius animae non excedunt, praesertim si non specifica solum, sed indiuidua quoque perfectione pares sint omnes animae, ut superius lib. 1. dictum est. Quin etiam licet in praedicta perfectione inaequalitas esset, est tamen tantilla ad ceteros superiores gradus, ut satis perspecta esse possit apud intellectum, qui istos nouit. Sumi parit debet pronuntium inaequum modum distributionem: Nimirum in anima per se ipsam se intelligat, quod etiam expressit D. August. libro 9. de Trin. c. 3. Cum dixit, mecum se per se ipsam nosse, cum sit incorporea; quam quā dum compos informat, non nisi per superadditam si lib. 3. inima separata c. 8. qu. 7. ostensum est. Intelligat deinde potentias per ipsam substantiam, unde manant, ad ea causa si necessaria earumque adeo ad commodatissimum cognoscendi medium. Actiones praeterea intellectus, & voluntatis cum habitibus inde relictis; immo & ratione per ipsas met, siquidem illi sunt praesentes, & requisita abstractione praedicta; omnes verō introitu semper; nisi quod memoria tuas etiam praeteritum cognitionum, latiusque sibi gignit. Quae si vera sunt, colliges etiam in D. Thomae sententia infundenda non esse istarum rerum species; nisi quis de anima separata, quemadmodum de coniuncta, de quo corporis sensibus philosophauit. Non semper licet, nihil videlicet posse cognoscere absque ego animā notionali similitudine, quantumlibet sit per similitudinem intellectui. Sed hoc dignitatis animi deus exhibet animae separatæ speciatione. Quando quidem iam tunc sui ipsius, & omnium, quae sentit, intra se habet, quasi confecta fieri possit non parum minus, quam Angelus. Elio in hac vita distincta quodammodo corpore, eiq. eligata ma. alio animā sicut in se non possit, nisi per medium ali. ma. cognoscit, id est speciem, tanquam per gyrum sentit. Denique alias animas distincta, naturalique cognitione percipit, non per semet sed per ipsas earum vel species, vel substantias, si forte indistantes fuerint; neque hoc de vili affectu probaciones, quoniam alie non sunt, quam quibus Theologi ostendunt similem assertionem de Angelis apud D. Thom. prima parte quae lib. 1. articulo secundo, & alibi. Porro, secundum hoc pronuntiationem quoad pro-

*2. Pronuntia-
tio.*

*Per quid a-
nimae separatae
cognoscant.*

*Non semper
licet, ego animā
notionali similitudine
intellectui. Sed hoc
dignitatis animi
deus exhibet animae
separatae speciatione.
Quando quidem iam
tunc sui ipsius, &
omnium, quae
sentit, intra se
habet, quasi
confecta fieri
possit non
parum minus,
quam Angelus.
Elio in hac
vita distincta
quodammodo
corpore, eiq.
eligata ma.
alio animā
sicut in se
non possit,
nisi per
medium ali.
ma. cognoscit,
id est speciem,
tanquam per
gyrum sentit.*

sem partem assertum est à D. Thoma tum a librum, i. part. quæst. 89. art. 2. & Caiet. ibidem, alijq; D. Thomæ interpretibus; vniuersim verò ab Henrico quodlibet. 1. quæst. vbi ait omnia, quæ sunt apud animæ separatæ substantiam, eiq; intimam, sine specie ab eadem cognosci. Loqui verò eosdem Doctores de distincta cognitione nemini dubium esse debet; cum accommodatus medium inueniri nō possit in ipsa rebus distincte percipiendis, quàm ipsas earum entitates, cum & præfentes sunt potentia, & opportunam habent à materia creationem.

3. Pronuntiatur.

Tertium pronuntiatum. Probabile est animam separatam naturalem, distinctaq; cognitione Angelos nosse, eorumq; naturales proprietates, & operationes, exceptis (vt vocant) eorum cognitionibus, vtpote ex suo genere occultis. Pronuntiatum hoc, sicuti & primum D. Thomæ, ac suis nō satis placet, vt excitato ait. quæst. 89. constare potest. Vnde nec nobis omnino indubitatum viderur.

Probatur primò.

Suadetur tamè primò, quia ratio ob quam anima separata species Angelorum repræsentat accipit à Deo, est vt cum eisdem Angelis in communis societate viuat, teste D. Thoma quæst. vnica de anima art. 17. Ad hanc autem societatem (si qualem decet statutus) requiritur cognitio distinctiua singulorum personarum, nisi velimus animam instar cæci hominis in eo nobilissimo cœtu fingere, re; ergo. Secundò, Modus essendi, operandiq; Angelorum nō à modum eminet supra modum essendi, operandiq; animæ separatæ, vt ex superioribus disputationibus constare potest, poterit ergo anima illos indistincte nosse, quod enim specie inferior sit, nihil obest, alioquin nullus inferior Angelus naturaliter, distincteq; nosset alium, quod est incredibile. At est iniquis nō specie solum sed ordine inferior. Vtrumq; Angelorum ordines officijs potius, atq; vti ita dicam, magistratibus illius spiritualis Reipublicæ; quam cognoscibilium gradibus à varijs abstractioribus proueniunt, distinguuntur, vt ex ijs Patribus, qui illos ordines distinguunt, atque explicant, licet colligere; nō est aut vniuersimile Angelorum naturas aliud abstractionis genus supra animam separatam vendicare: iam enim inter ipsos quoque Angelos plura alia excogitare prouideret. Ad tertium, eam cognitionem nō omnino naturaliter, sed præter naturam animæ competere, vt mihi nō sit illam, & inferioris esse conditionis, & distincte posse Angelos sibi superiores attingere præter naturam suam. Deniq; quia vt iam antea arguebamus, species etiam Angelorū perficere repræsentantes, animæ separatæ naturali lege tribuntur auctore D. Thomæ: quod nō igitur per eas perficere, ac extra electionem supernaturalem intelligatur?

Nōa licet ex dictis colligere intellectum

A humanum separatū discernere posse quamlibet repugnantia, impossibilitate nve naturalem, fortasse inuentam inter obiecta, quæ naturaliter repugnantiam ostendimus valere ab eo distincte percipi; quoniam etiam ad plura assuequas extremorum cognitio distincta sufficiat, ad omnestamen comprehensiuas erit opus, quā anima nullatenus callet. Naturalem dixi, quoniam plures aliz repugnantie oriuntur ex eisdem obiectis, secundum potentiam obediētiāle actum, vel passium spectatis, quarū perceptio multo magis adhuc effugiet creatum intellectum, edm ipā quoq; obediētiāle potentia illum lateat in pleniq;

Animalis
quis omnem
quæ naturaliter
pugnantiā
inter obiecta
discernere.

ARTICVLVS II.

UTRVM ANIMAE SEPARATÆ
cognitione, sine confusa, sine distincta
C cognoscat res modo aliquo supernaturales.

QVæ sint res modo aliquo supernaturales, pater ex initio suspensionis articuli. Aduerte autem, non numerari inter supernaturalia quoad modum res absentes, aut futuras, aut etiam præteritas; quarum nullam animæ habuit notitiam; in his enim defectus potius cognoscibilitatis est, quàm supernaturalitatis vltz ad quas iure reuocari possunt cogitationes cordis, quæ licet à supposito eas efficiente sint experientialiter cognoscibiles; quia rationem nullam sui speciem emittunt, nec alius intellectus in eas illabi valet; perinde est ac si absentes essent, vel futuræ; nō sic gratia, lumen gloriæ, similiaq; Dei dona, quæ excellentem habent cognoscibilitatem, prouident in eorum defectum rescindi nō potest, quod ignorentur. At enim res quacunque ratione supernaturales, vel spectari possunt sub esse possibili, vel actuali. Sit ergo primum pronuntiatum. Animæ separatæ naturaliter possunt i. Pronuntia cognoscere eidenter multa possibilia esse in Deo, quæ omnem vim naturæ creatæ excedant, seu (quod in idem recidit) naturaliter cognoscere possunt in rebus creatis datā parā potentia obediētiāle passiuam, atq; ad eā & extraordinariā actiua in Deo ad plurimā molenda, verbi gratia, ad hanē vniuersam machinā in nihilum redigendā, aliter etiam administrandā. Item ad præstitutos rerū naturalium terminos magnitudinis, & paritatis transliequos, siq; ad hominē conferendū in vastissimā, aut in infinitissimā corporis mole, ad generationē faciendam in instanti nulla moria dispositionū, ad corrupta omnia reparanda, deniq; ad hæc præstilla, aut immedieatē, aut in nōnullis etia assumpta quævis creatura pio instituta. Probatur primum, quia nō difficile, quoniam hauriretur naturæ, vtpote intra vniuersum cōclusæ satis perspicue

Vnde pronuntia ignoratio aliquid rerū non supernaturales.

Deo, quæ omnem vim naturæ creatæ excedant, seu (quod in idem recidit) naturaliter cognoscere possunt in rebus creatis datā parā potentia obediētiāle passiuam, atq; ad eā & extraordinariā actiua in Deo ad plurimā molenda, verbi gratia, ad hanē vniuersam machinā in nihilum redigendā, aliter etiam administrandā. Item ad præstitutos rerū naturalium terminos magnitudinis, & paritatis transliequos, siq; ad hominē conferendū in vastissimā, aut in infinitissimā corporis mole, ad generationē faciendam in instanti nulla moria dispositionū, ad corrupta omnia reparanda, deniq; ad hæc præstilla, aut immedieatē, aut in nōnullis etia assumpta quævis creatura pio instituta. Probatur primum, quia nō difficile, quoniam hauriretur naturæ, vtpote intra vniuersum cōclusæ satis perspicue

Deo, quæ omnem vim naturæ creatæ excedant, seu (quod in idem recidit) naturaliter cognoscere possunt in rebus creatis datā parā potentia obediētiāle passiuam, atq; ad eā & extraordinariā actiua in Deo ad plurimā molenda, verbi gratia, ad hanē vniuersam machinā in nihilum redigendā, aliter etiam administrandā. Item ad præstitutos rerū naturalium terminos magnitudinis, & paritatis transliequos, siq; ad hominē conferendū in vastissimā, aut in infinitissimā corporis mole, ad generationē faciendam in instanti nulla moria dispositionū, ad corrupta omnia reparanda, deniq; ad hæc præstilla, aut immedieatē, aut in nōnullis etia assumpta quævis creatura pio instituta. Probatur primum, quia nō difficile, quoniam hauriretur naturæ, vtpote intra vniuersum cōclusæ satis perspicue

videtur intellectui separato, ut certus sit (id est) entem opinari mirum non esset) logicam repugnantiam in prædictis euentis non latere. Et confirmatur, quia non desunt qui arbitrentur agnouisse Aristotelem, aut certe alios eius notæ Philosophos extraordinariam in Deo potentiam; maioris igitur cum ratione animi à corpore expediti illam agnoscent. Porro, quemadmodum ut aliquid certo, euidenterque, sciat alicui subiecto posse conuenire, minime oportet per se ipsum esse modum, quo conueniat. sed est satis scire, ut ita dicā, negatiue impossibilem non esse omnem modum conueniendi: ita non sat est ad aliquam cognitionem certam, atque euidentem habendam, si argumentum impossibilem suadentia, diluantur, cum fieri possit, ut adhuc demonstrationes ignorentur, quæ item sufficiant. Opponet tamē ita: Scire oportet non esse omnem modum impossibilem; ergo sciendum erit aliquem esse possibilem. Concedenda verò est cōsecutio, cum lo-um negauimus modum possibilem conueniendi distincte percipi oportere, quāquam inficiandū non est, plerūq; ab intellectu separato euidenter esse cognoscibiles, ut diuini, generalis; concursus suspensionem subitam, dispositionis productionem ad educendam formam, &c.

At enim in effectibus extraordinariis nō nūc meramur quæcumque; apud nos prodigio essent, quali fuit forum reformatio ab Angelo liberandi Petri gratia; deturbatio idoli à sublimi loco, manubiq; & capitis truncatio apud Aroios, ascensus Simonis Magi per ignem, hæc enim, & similia euentus, non quia potentia egeat extraordinaria, sed quia rara sunt, in alijs. Pares miraculis habentur; quæ animis separatis nō apud Baron. magis sunt difficilia cogniti, quā interina som. 1. anna. corporis, ut cor, aut cerebrum.

Secundum pronuntiatum. A. n. m. x. separata naturaliter, nō tamen distincte cognoscere valent item aliarum essentialiter supernaturalium ipsis præsertim inhaerentium, tum possibilitatem, tum existentiam. Et enim, quæ ordinem naturalē excedunt, quid dicitur ut attingi nō possint; quia verò si animæ inhaerent, aut eadem utiq; naturaliter sustententur, poterunt haud dubie saltem quoad existentiam naturalis, arguitur; quæ, cuiusmodi sunt supernaturalibus habitus, tum ad voluntatem, tum ad intellectum attinentes; inde verò facile erit eisdem animis similes alias quælibet possibiles concludere, in alijsq; animis posse existere, quod si ita est multo adhuc facilius, imò, & distincte cognoscere valebunt (si existant) ea, quæ in primo pronuntiato sunt comprehensa, cum in factū esse, vti autem, tum naturalium ordinem non excedant.

Tertium pronuntiatum. Res ab quæ supernaturalibus, itemq; modis nonnullis ad eam, ut nulla ratione siue quoad possibilitatem, siue quoad existentiam ab intellectu crea-

to percipi valeant. Ita asserūt Theologi, eūdem de obiecto cognitionis angelicæ disceptant, expenduntq; in mysterio incarnationis, & Eucharistie, in quorum primo includitur ab sentia omnis creatæ personalitatis, modusq; vnionis humanitatis ad diuinam personā; in secundo absentia item panis, & vini, cū presentia corporis Christi, absq; vllis modis immedicatis ad locum; existentia deniq; accidentium, & coniunctio ad Christi corpus absque adhesionē. Hæc ergo a sola ratione statuit igitur Theologi intellectum creatum, atque adeo humanum effugere, quod à multo sunt diuiniora, quā ut naturalis cognitio enī confusa in se ipsis percipi valeant; quod idē addiderim, quoniam cum naturaliter cognoscant separatæ mentes item subsistentium personalitates; si quo casu eas non intueantur, aut quia diuini: concursus sublati est, scilicet verum ad intueendum, aut quia re vera non dantur, sed accidit humanitati Christi, iam modo alio, quo, existens subsistit; quidquid Deus ibidem molatur, percipere dicentur. Et tamen percipere, imò, in se ipso non dicetur. Sed quoniam huius sectionis doctrina ad articulum quintum quæst. 77. primæ partis propior est, satis fuerit pauca hæc ad nostrum institutum accommodasse.

DISPUTATIO VI. DE MOTU ANIMAE separatae.

Post disputationem de cognitione animæ separatæ, consequens erat, ut de appetitu eiusdem tractarem; quia tamen multo additiora sunt intellectui humano, quæ ad voluntatem, quā quæ ad ipsum attinent, quia item tradita superioris doctrina de cognitione ad appetitum accommodari potest per analogiam, reliquum est, ut ad exitum hanc disputationem de motu descendamus, quatuor articulis concludendam: in primis difficiemus an ne anima separata vti morietur, tum sui, tum aliorum possideat. Quarto, de eiusmodi potentis actu, ac termino pertractabimus.

ARTICVLVS I.

ARGVMENTA QUAE PROBARE VIDENTUR IN ANIMA SEPARATA POTENTIAM, TUM SUI, TUM ALIORUM MORIETUREM NON DARI.

ET si constanter sic Theologorum, imò & Philosophorum sententia, Angelos potentis morietur per se esse, ex tantis ipsæ rationes de anima separata institutum dissuadeere videntur. Atque in primis Primus Angelus

Res aliqua supernaturalis cognosci naturaliter non possunt.

Separata mentes naturaliter cognoscunt, si quo casu eas non intueantur, aut quia diuini: concursus sublati est, scilicet verum ad intueendum, aut quia re vera non dantur, sed accidit humanitati Christi, iam modo alio, quo, existens subsistit; quidquid Deus ibidem molatur, percipere dicentur. Et tamen percipere, imò, in se ipso non dicetur.

Ordo tractatus veritatis

Lucæ 16. de
Anima Lazari
p. 12. Greg.
9. Dial. cap.
9. de Anima
Marcelli, et
c. 12. de Ani-
ma damnati
quinsdam.
Eius Angeli
dicantur per
se vniuersi,
et

B. Argument.

Secundum, Si animæ separatæ propriam
mouendi potentiam habent, illius admodum
modo aliquo exercere possint in corpore,
sicuti & intelligendi, volendique. Si enim bi
ob corporis colligationem impedi non po
tuerunt, cur ille impediret omnino, cum a
liquantulum fit minus spiritus? Accedit,
quoniam difficile reddiur ratio, cur in eodẽ
homine vnus tantum fit intellectus, mouendi
verò facultas duplex; alia animi, corporis
altera.

3. Arguments

Tertium, Anima separata nulla eget
potentia; nullam igitur in se habet.
Antecedens probatur, quoniam nulla aliud per
uenienti de se offert necessitas, ut ex rebus spec-
ies et proximo conquirat. Quapropter cum
has non ita comparat, sed à Deo vendierit, per
suo loco diximus, omnis mouendi ratio vacat,
etiam ad miscenda colloquia cum Angelis,
aliarum animabus, cum ridiculum sit propin-
quitate desiderare ad eas actiones, quæ per
interiectum spatium non discriminantur. Sed
neque præteritæ mouendi corpora necesse est
viri mortem animæ donare, cum iam de
ximus, id munus fore Angelis concessum
esse in hoc vniuerso. Est confirmatur, quoniam
rationales animæ nihil potest libi no-
xium, cum sint immortales; non sunt igitur
opus potentia mortis, qua quidquam libi su-
gerent, vel appetere iuendæ salutis gratia.
Quod si dicas potuisse aliam altius ab eis
violenter detineri, id ipsum esse, quod in que-
stione versatur, cum eiusmodi detentio per
viri mortem præstantia sunt.

4. *Argemone*.

Quartum. Quod natura sua indissolubili-
ter existit, naturaliter quoque est immobile.

A sed prius illud animæ separatæ naturaliter
competit, & hoc posterioris. Probatur minor,
quia cum ea informat corpus, abscessit for-
parte vna, amittit necessariò virtutem illam
coextensionem, sequè, vti dicam, contrahit,
ergo cum à corpore toto separatur, totà coex-
tensionem necessariò amittet, cum par sit ra-
tio. Itaque indiuiduabilitè permanebit, vti hac
in parte animæ, quæ natura est, ab Angelis, &
natura non sunt, differiminetur, atque adeò ha-
B diuiduo indiuiduoque loco quæant indiffe-
renter respondere, illa autem non nisi diui-
duo corpori, cum informat, nec nisi indiui-
duo loco eodem est separata.

Quintum, Si anima separata per se mobi- f. Argum.
lis esset, tempori locoq; corporis subiaceret:
quod à vero abest, cum sit incorporea. Vnde
D. August. 8. de Genesi, ad lit. cap. 20. scribit,
Deum corporalem creaturam per tempus, &
locum mouere. Spiritualem portionem non item.

C^o Sextum, Si anima per se posset loco mo- 6. Argum.
ueri, posset interdum ab informato corpore
se se expedire absque vlla ipsius corporis of-
fensione, sicque instat colubri depositus exu-
uij abie nuda, quod est inaudium.

Septimum, Si humanæ animæ facultatem se mouendi haberent, ad nos frequenter regrederentur, quod iam fabule simile esse creditur. Denique ita sensibile videntur graues Philosophi, dum ipsi sensum intelligentijs localem immobilitatē donant, inter quos Aristoteles 12. Met. text. 49. concludit, substantias sempiternas, atque immobiles non esse, quæ sunt cælorum orbis. Auctores quoque ad eundem Metaphysicorum librum ferunt, formam separatam adæquatè distribui volentem & intelligentem, absque illa mentem non mouentis. Credendum igitur et animam rationalem extra corpus, neque seipsam, neque tem aliam mouere posse.

ARTICVLVS IE

REFELLVNTVR NON NVL-

la sententia de potentia morri-
ce animæ, & vera
statuitur.

IN presenti dubitatione nonnulla se offerunt sententiarum ordine suo expendi. *1. Opinio a. firmare animam localem per immobilia.*
Prima eorum, qui animam separatam pro sua immobili localiter fortasse ponent, hoc esse, neque a se, neque ab illa externa videri, non quidem ea immobilitate, quae ex immensitate naturae illi proveniat, ut Deo, sed ex quadam, verita dicam, ineptitudine, atque imperfectiore, eo fieri pacto, quo relationem modicimve speculatur immobilis eius in Divi. de eternis, divina etiam interposita potestate. *de sensu animae de sensu animae de sensu animae de sensu animae*
Non videntur, alij, ab hac sententia Dianam in x. d. 11. q. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797.

Citantur à randula quæst. 1. Apologetici, dum non sine graui errore verisimile putant Christum Domini animam ad inferos non descendisse, realiter substantiæ præsentia, sed effecta, priorum Patrum animas noua gloria, luce, latitæque perfundendo. Neque enim hîc auticulum tam alieno sensu interpretarentur, si eederent ab Angelis, aut cetis Deo beatus animam præsentem inferis secundum substantiam fieri posse; eorum verò fundamentum, si firmum esset, non solum de Christi anima, sed de quauis alia immobilitatem concluderet; ideoque diximus eos à propositione sententia alienos non videri. Aiunt enim immateriales substantias loci proprii incapaces esse, atque adeo & latentes, quod affectiones hæc diuidue sint. Itaque solum eis superesse rationem aliam in loco essendi accomodi longè diuersam, hoc est, penè æquiuocam, per operationem, seu virtutis contactum, ipsum attingendo locum, si non actum, saltem potestate. Quo fit, (iuxta Durandum) ut Angeli nullibi sint, si de existentia in loco priori modo sit sermo, & sint vbiq; si posteriori, cum nullum locum nuntius diuisibilem subire queant, & rursus in omnem idonei sint operari: at verò anima separata neque hoc, neque illo modo ob eandem rationem alibi est, siquidem & substantia spiritalis est, ob idque incapax diuidui loci, vel lationis, & corporis formæ; minimeq; potest ad operationem externam ordinata absque medio corpore, quod informat.

Qua fueris
Dur. opinio
circa Angelorum existentiam in loco.

Cum de loco
Ang. tract.
1. d. 37. 2. p. dist. 9. a c. c. c. s. Hermetabi. 9. 2. art. 2.

Sed quum grauius Durandus cum Pico sit lapsus, tum alibi, tum ad quæst. 2. 3. par. ostendi solet, vbi iuxta sacrarum literarum, Patrumque intelligentiam probatur Christum Dominum descendum ad inferos ratione animæ, (corpus enim in sepulchro iacuit immobile, diuinum autem verbum vbiq; erat) ipsius substantiæ præsentia fuisse exhibitum. Nimirum falsus est Durandus, dum cum illibationis terminum putat esse diuisibilem, cum ramen sit ipsamet in nobilis præsentia, assensitiuæ ad hoc, aut illud spatium, siue scale, siue imaginariæ, atque adeo spirituales, vel corporeæ, pro eiusdem rei mobilis naturæ & conditione, quæ proinde si spiritalis erit, sine vilo incommodo, ratione suæ indiuisibilis præsentia ex corpore spatum respectu aliquo terminabitur. Cui enim minus sit impossibilem spirituales ad materiam corporealem ordinem habere agentis, quam præsentis, assensitiuæ? & confirmatur, quoniam Aristoteles lib. 8. Physic. cap. 10. tex. 84. & lib. 1. de Cælo, cap. 9. tex. 100. intelligentias Cælo assidere scribit; quod quæ ratione fiat, quum localiter, nemo exagitat. si ens modos essendi in alio percurat, quos idem Philo sophus libro 4. Physicor. cap. 3. tex. 23. proposuit.

Qualiter Statuendum igitur eo ipso, quo res crea-

ta per se, ac seorsim ab alia existit, mobilem loco esse, siue à se, siue ab extrinseca virtute: namque, ut Aristoteles libro 1. Poster. cap. 10. scribit, si negatio adæquata causa est negationis, affirmatio quoque affirmationis causa erit; quapropter si non alia de causa negamus Deum loco moueri posse, quam quæ immensæ substantiæ est, non alia sanè affirmabimus creatas substantias mobiles esse, quam quæ definitæ sunt substantiæ, quia si in loco designatæ sunt, distantæ propinquitasque capaces euadunt necessario, atque adeo & lationis, cum istiusmodi affectiones separabiles ad inuicem non sint, eodemque pertineant. Vnde et contra D. Thomam. par. postquam de immanitate Dei egit, questione 8. est vestigio subiicit nonam, pro eundem immobilitate asserendam. Videbat scilicet attributum immobilitatis ad locum ex immanitatis attributo, tanquam ex vera ratione à priori concludi.

Secunda sententia, quam recentiores quidam Thomistæ approbat, ponit animam separatam à Deo, Angelivæ mobilem localiter, à se autem minimè, eandemque alij etiam D. Thomæ vulgè ascribunt. Sed neque ea vera est, neque D. Thomæ imputanda. Retinemus quemadmodum quod substantia creata definita sit, mobilis loco est, ita quod sit viuens à se mobilis esse concluditur; atque adeo si per cognitionem viuat, localem mobilitatem obtinebit: id quod ita verum reperimus, vt tantum exemplo reselli nequeat, neque enim conchyliæ loco immobilis dicuntur, quod vniq; alium sese deducendi adducendique non habeant; habere enim planè faceretur Aristoteles libro 3. de Anima, capite 11. tex. 56. sed quod locum ex toto non permittent. Cæterum quæ locorum distantiam cognitione plene, ex toto etiam locum mutare valent. Quid ergo in animam tam nobili cognitione prædictam cum suis iniurij? eamque velut statum quandam immobilem efficiamus, cadaueri suo, vbi olim Prometheus Caucaſo peiperu alligatus. At, inquirunt, anima actus est corporis, non assensit, sed informat, vt mentis moueri se non possit, si non informat. Verum si firmam assensitum modum in essendo, cognoscendo, appetendoque exta corpus obtinet, cur non obtineat mouendo? Ad hæc animæ depositis corporibus, nulli loco sunt addictæ, cum à nullo pendant in sui conseruatione, viliuæ perfectione, quam alibi assequi nequeant; cum igitur immensæ non sint, ad earum sanè perfectionem spectabit localis variatio, ac motus. Itaque si quæ res per se, ac seorsim existit in vniuerso, definita, viuens ad varia loca indifferens, nulla ratio erit, cur à se mobilis non dicatur; ex verò conditione in animam corpus tam viuens, ad eo minimè addicta non minùs in Angelis, egregie competunt: quare, &c.

rei creatæ
ostendit ab anima existens mobilis loco esse.

Immobilitatem ad locum ex immanitate concluditur.

Secunda sententia reuocatur animam à se non moueri, resellitur.

Cur conchyliæ dicantur loco immobili sita.

Obiectio.

Dubitatio.

Animæ separatæ nulli loco sunt addictæ.

Sed

*D. Tho. opi-
nio de poten-
tia anima
motrice.*

Sed quod Sanctus Doctor animam separa-
re sui mouendi potentiam non denegauerit,
inde constat, quia eam facultatem, sicuti &
in Angelis intellectum & voluntatem esse cre-
dit, quæst. 16. de Malo, art. 1. ad 14. nisi quod
erga corpus à se informatum illa tantum exer-
ceat, Angeli verò erga quodcumque aliud,
quomobrem cum anima à corpore discedens
easdem facultates secum deuehat, ut supra
cum eodem Thoma tradidimus, sentit haud
dubie illam sui factum mouendi vim possi-
dere. Quin etiam 1. part. quæst. 53. art. 1. in ar-
gumento. Sed contrà; ex motu, quem Chri-
sti anima separata ad inferos edidit, quemq;
catholicæ profiteamur, concludit pari ratione
in Angelis esse motû latius admittendum,
nam quod ex anima Christi beata argumen-
tatur, idcò facit, quia aliud fortasse exemplû
ita efficax ad institutum inueniri non potuit:
tamen vera eius articuli institutum de na-
turali vi mortis procedit, illud ergo tantum
D. Thomæ inficiatur, nihil aliud à se posse a-
nimam humanam mouere, præter corpus,
quod informauerit, ut patet ex artic. 4. quæst.
117. 1. part. & artic. 10. quæst. 16. de Malo, ad 2.
35. sue Met. quem sequuntur Capreolus 4. dist. ult. quæst.
1. 6. n. 23. 2. Caietanus citato loco primæ partis, alijq;
recentiores.

*Scotus 4. d.
45. q. 1. ar. 3.
Palas. d. 10.
disp. 2.
Suar. disp.
117. 1. part. &
artic. 10. quæst.
16. de Malo, ad 2.
35. sue Met.
quem sequuntur
Capreolus 4. dist.
ult. quæst. 1.
6. n. 23. 2.*

*Vera senten-
tia animæ
cedens, cum
se, tum alia
mouendi
vim.*

Est nihilominus tertia sententia à nobis
adiicienda; videlicet separatam animam non
sui solum, sed aliarum rerum sibi externa-
rum, minimeque substantialiter iunctarum
motricem esse; pro viribus tamen, ut sequen-
ti articulo attingemus, ita Abulenſis in 8. ca-
pitæ Matthæi, quæst. 124. Quæ quidem sen-
tentia cum superiori doctrinâ aptè coheret.
Enimurò, ut ex definitæ substantiæ existen-
tia concluditur mobilitas, & ex vita mobili-
tas à se, ita ex sui mobilitate, aliorum quo-
que mobilitas necessariò colligitur; quod et-
iam inductione sit manifestum. Quamuis e-
nim natura aliqua mouere se non possit, quæ
possit alia, id est Deus, attamen nihil, quod
motum subeat, priuatur omnino virtute mo-
uendi cætera, quod non in animantibus solum,
sed in corporibus etiam inanimatis cer-
nere est, quæ dum mouentur, ea etiam mo-
uent, quæ offendentur, ut aer, arbores, cœlum

*Sua est vnio,
localis vi a-
nima sepa-
rata exter-
na corpora
mouet.*

supremum; inferiores, &c. Nimirum poten-
tia, de qua loquimur, sicuti motiva loco est,
ita non maiorem, quàm localem vniõnem
sui cum re nouenda desiderat, ut in actum
prodeat: quapropter eam ea vniõ inter ani-
mam & corpus dari possit absq; informatio-
ne (ut liquet in anima Christi ab inferis re-
gressa, quæ sepulto corpori prius adhuc, quàm
per informationem illud animaret, liquet item
in cuiusvis hominis anima in morte, ubi dis-
soluitur in instanti informatione, perseuerat
adhuc localis præsentia animæ ad corpus,
eò non nisi immediatè post sit abijcta) nul-
la ratio est eum motum illi nequeat imperi-

re, si mouendi potentia sit prædita. Quod
ad id verum est, ut non ineptè secundâ sen-
tentia arbores collegierint, nullam animam
inesse potentiam se mouendi, si nullam ha-
beat mouendi alia.

Deinde argumentari licet. Pleraque sunt,
quæ sine villa sui locali motione alia vel pel-
lunt, vel trahunt, ut ignis in cœlum sale, im-
pugnans ferrum: qua ratione igitur tam nobilis
substantia, tamq; ut ita dicam, auctior, quàm
est rationalis anima extra corpus seposita, a-
liorum mouendi efficacia destituitur.

Præterea, animæ è receptaculis, quibus
ad iteratam vsque vniõnem corporum egre-
ssæ morantur, nonnunquam egrediuntur ad vi-
uos, cum eisq; in effectibus corporibus collo-
quantur, ut in inferis offendimus; hæc autem
munia nec sine potestâ motrice paxillari pos-
sunt, nec tantam habent eminentiam, ut ex-
traordinario Dei concursu egeant: inest igitur
C eis vis animæ naturaliter. Ob has sane ac
similes rationes probatur nunc est eiusmodi
sententia, quam non ignobiles etiam Theo-
logi superiori ætate docuerunt, Henricus
quodlib. 1. quæst. 14. Aureolus apud Capreo-
lum citato loco. Scotus 4. dist. 49. quæst. 14.
Basiliius eadem dist. quæst. 2. artic. 1. Maior
quæst. 8. Regidius quodlib. 4. quæst. 17. Abu-
lenſis in cap. 8. Matth. quæst. 124. & alij, ante
quos Galenus non satis aliquin certus de na-
tura animæ, in libro de Tremore & rigore sa-
tetur, minime deceptum in, qui animam esse
dixerit substantiam, quæ per se moueri possit.
Et Alexandrinus Clemens 6. Strom. natu-
ram animæ esse scriptis à se ipsa impelli, & ex-
citari nec desunt, qui arbitrentur humanam
animam in eorum in hac vita vite peculiaris
potentiæ motricis, quam nitimur asseruere,
signa exhibere, cum se ueniunt aliqua rerum
sublimium contemplatione corpus in subli-
B me tollit.

Sed quoniam offendimus animam separa-
tam peculiarem sui, & aliorum mouendi
potentiam habere, querendum est abar, an
ea à voluntate intellectuque distinguatur, ni-
si ea dubitatio libro 2. de Cælo, cap. 5. quæst. 1.
7. de Angelis, in quibus par est ratio, resoluta
esset. Illud solummodò aduertimus, eos qui
partem negantem sequuntur, non ad eò mo-
tricem substantiarum separatam cum vo-
luntate intellectuque confundere, ut distin-
guere eam non possint etiam realiter. Nimi-
rum censent intellectum & voluntatem non
in actu primo, sed secundo, hoc est, ut stant
sub actibus practicis præsentibus, diuident-
que motum, rationem potentiæ motuæ ob-
tinere, unde localis impulsio sequatur. Quo
pacto plerique de potentia Dei excentrice
philosophantur, asserentes eam esse Dei vo-
luntatem cum actu efficaci operandi ad ex-
trâ, indeq; actionem externam prodire, quæ
in rebus creatis recipiatur.

*Vera senten-
tia magnè
firmatur.*

*Citatur an-
tho. flores 3. ve-
ra sententia.*

*Totes. 1. de
Anim. 3. 9.*

*Motricis
culat in di-
stinctio ab
intellectu et
voluntate.*

ARTICVLVS III.

OCCVRRITVR ARGVMENTVM
in primi articuli.

Solut. 1. arg.

Quo sensu
loquantur
scriptura &
Patres, cum
dicunt ani-
mas aliqui
deserit.

Solut. 2.

Solut. 3.
Fit motus
ad separa-
tionem anima-
rum digres-
siones infer-
nit, & con-
ueniunt.

Solut. 4.
Diuisibili-
tas rei mobi-
lis in motu
naturae phy-
sico requiritur.

Ad primum respondendum, Si quando in
a sacris literis mortem animæ aliquod
deserit perhibetur, id vel ad dignitatem spe-
tare, si sint beati, vel ad quandam diuinæ
iustitiæ executionem, si sint nocentes. Atque
in priori sensu Augustinus Scem. 3. de A
B scensione Domini, qui est 176. de tempore;
itemque Eusebii sensus Homil. 2. de A
scensione, alijque facti Doctores de Christo
ascendente scripserunt, eum non in auxilium
necessitatis, sed in obsequium dignitatis eue-
ctum, illatumque cælo fuisse.

Ad secundum, Si verum est, quod ex Pla-
tone tetulimus ad calcem superioris articuli;
plana est responsio; Sed esse nulla exhibue-
runt animæ vitæ corporibus propriæ mo-
tionis potentiz signa, idcirco illa sunt desti-
tuta? alioquin neque substantiam eas habere
quis colligat, quod in corpore illa non
prodant. Itaque vt ad argumentum respon-
deamus, absque eiusmodi potentiz vsu, non
autem intellectu & voluntate, constare po-
tuit humana vita; item non oportuit has
ipsas potentias in nobis duplicatas inueniri,
sed potentiam cognoscendi & appetendi: al-
teræ enim in corpore sunt, alteræ in anima; vnde
id, quod in fine argumenti addebatur, re-
torqueri in aduersarios potest, vt quemad-
modum faculrates istæ, sic & motus in homi-
ne geminaretur.

Tertium argumentum non valet in eos,
qui animas separatas ab obiectis species haurire
volunt; sic enim accommodata propin-
quitate opus est, atque adeo de locali motio-
ne. Sed est non hauriant, ad dignitatem fan-
te illius spiritualis Reipubl. animarum sepa-
tatarum intersunt conuentus, ac digressiones
mutuæ, nisi tanquam faxa medio mari, no-
ctes atque dies immortales esse arbitremur, &c.
quare superiori articulo diximus.

Quartum, Etsi probaret animam sepa-
ratam non nisi punctualiter existere posse, ni-
hil adhuc ipsius mobilitatem concluderet;
siquidem diuisibilitas rei mobilis, itemque
pars mouens & mota, non in quolibet motu,
sed in Physico requiruntur, sexto & octauo
Physicorum. Rursus respondemus distinc-
tione maioris, est enim vera, si velint diuisibi-
le moueri non posse motu continuo: falsa, si
discretio; quod nostro instituto sat est. Deinde
iam omnia maiori propositione, sunt qui
ad minorem respondeant animam rationa-
lem, si forte brachium a corpore præcidatur,
manere adhuc in corpore, quamuis non in-
formatiuè, vt in corpore reliquo, cò quod i-
psa semper certum spatium, in quo definitur
ne sit, exigat; non minus quam corpora, in

A quo sint circumscriptiue. Quo sanè pacto di-
cendum esset in generationis instanti non in-
fundi solùm, sed effundi animam è corpo-
sculo, cùm sit conuictus, quàm requirat a-
nima; quod cùm ridiculum sit, seu potius in-
ceptum, respondemus absque parte corporis,
non nisi in reliquo manere animam, quia v-
num essendi modum habere debet natura-
liter, non duplicem, hoc est, vel informa-
tionis tantum, vel separationis. At enim pos-
sibilem separationem diuiduo indiuiduò.
que loco se poterit accommodare, prouide-
que nullo centz magnitudinis verius mi-
nimus deposcet, sicuti centum deposcet cor-
pus, quod infortmet, cò quod per illum sit o-
peratura.

Ad quartum, Satis est, vt animæ nobili-
tatem tuamur, si vel momento creatur. Sed
& tempore mobilem esse nihil vetat, cùm i-
stud esse possit spirituale, ac per se dimetiens
successum animæ motionem: quæ motio
licet mensurari etiam possit à corpore mo-
tione, ex accideitè euenit, quatenus in idem
tempus imaginariū, vt quomodo reale tem-
pus, corporeū scilicet ac spirituale coinci-
dere valet. Iam vero D. Augustini effectum de
motu ratione mobilis, spiritusque diuiduo est
interpretandum.

Ad sextum, In sententia Platonis creden-
tia, animam rationalem in corpore esse ipsar-
naturæ, satis concessu esse, eam integro cor-
pore expedire se posse, nisi fortasse quod in
malum totius abundi facultas eederet, eam
animæ Plato non donauerit, dum idoneas
dispositiones habere in corpore. Illa tamen
sententia suo loco refutata est. Quamquam
posita re vera substantiali vnione, venisimile
adhuc existimetur bonæ notæ auditoribus, a-
nimam etsi ab incolumi corpore elabi ne-
queat, sicuti neque in prauè dispositum illa-
bi, vt scire dissent Henricus quodam. quæ sit.

14. ad calcem: se ipsam tamen primario mo-
uere posse, ac ratione vnionis motum corpo-
ri impetire, his ferme rationibus. Prima,
quia substantialis vnio a natura erga corpus in
causa potius erit, vt motus animæ corpori
communicetur, quàm vt illum impeditur. Se-
cunda, Vnio ad corpus animæ substantiæ
non obest, neque igitur obicit, quo minus
præsentem se faciat primario cui libuerit lo-
co, quamuis corpore circundet. Neque e-
nim inclusio illa animæ substantiæ intra cor-
pus, impedit posse videri conatum animæ
ad motum. Tertia, Intellectus etiam animæ
informantis, more Angelico potest intelli-
gere, si illius ordinis species habeat, vt non to-
tùm in statu immortalitatis vsum esse Theo-
logi docent, sed etiam in Christo Domino a-
pud nos conuersioni accidisse certum esse, ni-
mirum quia ad illam specierum vsum ni-
hil attinet, corpusne mortale, an immortale
informet anima. Cùm igitur motus poten-
tia nul-

Nullus est so-
parata ani-
ma magni-
tudinis ter-
minus ver-
sus minimi
in loco.

Solut. 5.

Solut. 6.

Opinio cre-
dendum ani-
mam vniti
corpore se
primario mo-
uere.

1. COTRIVTA-
tio.

2.

3.

tia nullis egeat indicis instrumentis, iam nunc in actum mouendi prodire saltem progressi-
uè poterit, si propria est humanæ animæ; quod
ideo adiecit, quia vt Scotus in 4. dist. 49.
quæst. 14. animaduertit, ideo nunc anima to-
tum corpus simplici motu non deserit, sicuti
in beatitudinis statu delatura est, quia mem-
bra æqualiter à virtute motrice animæ non
possidentur. Quarta, quia si usum accedendi
recedendique anima intra corpus habeat, re-
ctè intelligitur, quo pacto in absisso brachio
esse desinat, aut in extremis pedibus, hmi-
ne animæ moribundo. Rectè item qua ratione
in partes nutrimenti semotas inferatur; ni-
miuum in priori euentu post vnionis dissolu-
tionem, præsentia quoque animæ aboletur
propter localem partialemque abscissum; in
posteriori verò, post localem partialemque
abscissum ad nouam materiam, substantialis
vnio existit. Atque experientia ad hoc vrge-
re visa sunt Scilicet pro Platone, vt nullum
aliud argumentum rem conuincere putet, si
hoc non conficit, exerc. 307. num. 13. Quinta,
Potentia motrix actiua est, non passiva, vt pro-
batur sententia tenet; rectius igitur animæ
inhærebit, quàm corpori, cum illa motum ef-
ficiat, ista recipiat.

*Vera sensen-
tia oppositi
aptum.*

Non est tamen ob hæc argumenta à com-
muni Philosophorum sensu recedendum,
tum quia in brutis animantibus motrix po-
tentia, corporis perfectio est, à qua huma-
num corpus decidere iniqui est, tum etiam
quia quæ ratione potentia eiusmodi, quæ in
bellis corporea est, dicitur in anima reside-
re, eadem diceretur residere visus, auditus,
cæteræque facultates, tam internæ, quàm
externæ; quod est paucis Nominalium pro-
batum fuit, à vera tamen Philosophia alie-
num est.

Eadem porro argumenta falsè supponunt
animam motrice potentia sibi propria vt
posse naturaliter, dum corpus informat, cum
tamen per vnionem relictâ sit, atque alte-
rius veluti iuris existat, hoc est, totius homi-
nis, vt proinde motum per se non exerceat,
sed homo per illam. Vnde etiam cum anima
corpori reuenerit ipsum per potentiam sibi
propriam non mouebit, absque nouo Dei do-
no, vt probabiliter sentit Suarez ad quæstio-
nem 54. tertie partis, disputacione 48. secun-
dæ quartæ, colligitque ex D. Thoma, alijque
Doctores.

*Prima re-
sponso Solus.*

1.

Ad primum igitur argumentum dicto,
vnionem in causa esse ne motus ab anima e-
liciantur, qui eius solus sit, alioquin, si seipsam
solum moueret, cum nulla necessitate co-
geretur motum corpori impertire, iam ab eo
incolui, atque immoto recedere posset, quod
nemo dicit. Ad secundum, concessio antece-
dente, negandum est quod in reliquo argu-
mento adducitur. Ad tertium, concedendum
est antecedens, quia ea speciem in se habet at-

que vsus, naturales animis non erunt. quo pa-
do fatemur etiam posse illas corporibus, siue
caducis, siue iam immortalibus vnitas, mo-
tum proprium exercere, ipsædemque corpori-
bus communicare; vnde quod ex Scoto asser-
tur, potentiam motricem in hac vita mem-
bra perfectè non possidere pro nobis facit, ac
verum est, licet vnio indissolubilis euadat,
quoniam, vt paulo antè diximus, potestas il-
la animæ ad mouendum corpus per peculia-
rem eiusdem animæ motricem facultatem,
nouo Dei dono vitæ reunionem debet con-
tingere. Ad quartum, non deesse exempla,
quibus intelligamus animæ cœnare que ibi-
dem recensentur. Et enim Deus in re corru-
pta esse desinit, nec tentem vllam etiam par-
tialem retractionem subit, Christus item
Dominus consecratis speciebus fit deinde præ-
sens, nec proinde locali motione etiam par-
tiali ob id agitur. Aliqua ergo simili ratio-
ne anima absque vlla etiam partiali latine,
& à membro abscisso abierit, & in alimenti ma-
teriam inferetur. Ad quintum, negetur con-
si quatio, cæteræ namque potentie sentien-
tes actiue sunt, quæ nihilominus corpori ad-
hærescunt.

Solut. 4.

Solut. 5.

Atque hæc in gratiam sexti argumenti
primi articuli dicta sint. Cui directè respon-
dentes assumptum negamus: motus enim
localis animæ liber est, vnio verò substantia-
lis omnino naturalis, ideoque natura sua prior,
vnde motus localis efficacitatem directam
non habet erga illam, haud dissimili ratione,
qua maturus focus per se ab vitro non egre-
ditur, sed parentis nisu, postea verò per se iam
huc atque illuc migrat. Quanquam indire-
ctam efficacitatem habere poterit, veluti cum
quis sibi seipsum adigit. Et hæc quidem ratio
concludit similiter, neque Angelum locali
impulsu posse animam vnitam auellere à cor-
pore, quidquid nonnulli huius ætatis Theo-
logi insinuant.

*Absolutum
responso ad
6. arg. prin-
cipale.*

Septimum argumentum postulat, an de-
mortuorum animæ ad viuos etiam regredian-
tur, cum eisque colloquia misceant, aliæ
exteriora signa sui aduentus exhibeant. Cui
dubitatio paucis respondemus, quanquam
non raro huiusmodi animarum apparitiones
forniantium sunt deliramenta, aut mali Dæ-
monis, præiudiciumque ludi, vt D. Augu-
stinus in libro de Cura pro mortuis, atque 2.
libi docet quin etiam pro animis, quando
que Angeli præbentur, at tamen ipsæmet huc
venire aliquando, à Deo aut iubentur boni
alicuius gratia, aut permittuntur vendicandi
causa, more dæmonum; quanquam posteri-
us hoc minus probari possit, vt cum Diuo Chry-
sostomo laius disputat Abulensis in caput o-
ctauum Marthæ, quæstione 124. Itaque si-
ue hoc, siue illo sine res accidat, aduentare il-
las, sententia est; quæuisque Morum Patrum, Au-
gustini, Gregorii, Eusebii, Theodoret, & a-

Solut. 7.

*Demotus-
rum animæ
vni venire.*

Item Ad-
tentio in 21.
cap. Math.
49. 752.
Sol. in 4. d.
419. 8. ar. 4.

Doctorem
diffiduum de
appetitione
Samuelis a-
nima Regi
Sauli.

2. de Sa-
stici
cap. 46.

Anima Sa-
muels veri
apparuit Re-
gi Sauli.

Anima sepa-
rata possunt
corpora assu-
mere.

Sensitio eni-
m animarum
non requirit
eius dispo-
sitionem.

liorum, quos citat Robertus Bellarminus li-
bro 2. de Purgatorio, capite 8. tomo 1. Addit
tamen Divus Thomas 1. part. quæst. 89. artic.
8. ad secundum, miraculo de esse deputan-
dum, quatenus præter statutam à Deo legem
huc per se veniat anima, eamque legem spiri-
tuali divina oracula, & plerisque Patrum,
quoties animatum nullam post abscissum à
corpore à suis locis ad nossecat posse con-
tendunt, veluti libro 4. Regum, capite 22. Iob
23. & alibi. Item Augustinus de Civ. a. p. mor-
tuis, capite 13. & 19. Unde non mediocri or-
da est dubitatio inter Sacra paginæ Interpretes,
an Deus libro 2. Regum, capite 18. prædi-
ctam legem abrogaverit, quo loco anima de-
functi Samuelis ad viventem Saulem dicitur
adventasse, an potius imaginaria tantum o-
fensis fuerit apud Regem interitus, vel etiam
Angeli alicuius pro Samuelis anima subro-
gatio. Qua de re Divus Augustinus libro 2.
ad Simplicianum, quæst. 3. & quæst. 6. etiam,
quas ad Dulcitium composuit, & quæst. 17.
in vetus novumque Testamentum: libro 1. to-
mo 2. de Mirabil. sacre Scripturæ, capite 11.
Iustinus Martyr quæst. 52. ad Gentem, Isephus
libro 8. Antiquitatum, cap. 4. Abulensis pro-
ximè citato loco Regum, quæst. 18. Lyranus
& alij in eundem locum. Rupertus lib. 2. su-
per libros Regum, capite 17. Victorius in Re-
solutione de magia, quæst. 3. quæ quidem dis-
cussas etiam olim æque fuerit controversia,
nunc tamen postquam Ecclesiastici liber in-
ter canonicas scripturas habetur, multò cer-
tior est illius pars affirmativa, ut observat D.
Thomas 1. part. quæst. 89. art. 8. ad 2. quan-
doque capite ultimo præfati libri inter Sa-
muels laudes commemoratur prophetasse
illum etiam post mortem; quod neque intel-
ligi commodè valde de alio prophetâ actum,
quàm cum Sauli apparuit: neque ita proprie
laudaretur, si demon aliquis pro Samuelis a-
nima ad Saulem venisset, tamen ex eodem
textu colligatur cum in vero corpore appa-
ruisset, de quo disceptare non est huius loci,
neque institui. Porro autem si non qui ge-
sum sit, sed quid fieri poterit, inquit alij, er-
tum est spectata naturali conditione anima-
rum corpore vacantium, nullo miraculo ea-
rum quamlibet hinc inde posse commigrare,
esseque foretrem ex ære, & have tractabili ma-
teria corpora effingere, & in eis nunc hominè
ponere, nunc belluam, si libeat atque; com-
mo-
fuerit autem signa nobis exhibere.

Est & alius animarum regressus ad corpo-
ra informâda, id est, resurrectionis, de qua Theo-
logi 4. Sent. libro: nam de Pythagorica palin-
genesia libro 2. de Anima, capite 1. quæst. 7. di-
ctum fuit. Illud tamen hac in re dubitabile
est, an peculiari tantum Deilege cautum sit,
ne anima à proprio corpore semel avulsa in
alia sese inferat, quæ in materis veteris passim
præfatis; an id communis naturæ iure con-

tingat, yna scilicet anima vnum tantum cor-
pus, dispositionesque respiciant; videtur e-
nim pars prior ipsi auctoribus affirmanda, qui
quamlibet animam cuius corpusculo initio
infundi possit existimant; è quorum numero
est Molina extrema disput. 1. partis. Soanus
disput. 1. suæ mei. sect. 6. quo loco addit sic ef-
se animam rationalem ad quamlibet dispo-
sitionem materiam indifferentem, ut est indiffe-
rens materis ad quamlibet formam. Iis con-
venit Toletus libro 3. de Anima, quæst. 18. nec
non Henricus Gandavensis quod lib. 1. quæst.
14. dum astruit humanam animam illaberi pos-
se in corpus, sequè illi substantialiter copula-
re quoties paratum aderit, quanquam de p-
prio ac certo corpore tantum Henricus Gand.
differat. At entis libri 1. Physicorum, capite 9.
quæst. 11. artic. 4. ad 4. ad 6. & libro 1. de Gene-
ratione, cap. 4. quæst. 13. ad philosophiæ nor-
mam sed doctrinam Aristotelis magis consen-
tanea iudicatur: pars posterior animas vide-
licet rationales certa sibi corpora ac dispo-
sitiones vindicare, quæ si desint informandi
munus obire nequeant, nisi verò, Dei absolu-
ta potestate physicam normam superante, ut
annotavit Fonseca lib. 3. Metaph. cap. 2. quæst. 14.
sect. 2. & 3.

Ad extremum argumentum, quod ex A-
ristotelis atque Aurois autoritate peteba-
tur, dicendum illum immobilitatis nomi-
ne intellectus immortalitatem; huc motri-
cem potentiam ab intellectu voluntateque
non distinxisse realiter, sicque traditam ab eo
divisionem adæquatè esse, futuram aliquo-
trimbrem, si in formali, ut vocant, sensu
loqueretur.

ARTICVLVS IV.

DE ACTV AC TERMINO POTENTIE MOTRICIS ANIMARUM SEPARATARUM.

Hactenus ostendimus potentiam loco mo-
torem animæ separatae inesse, consequens
nunc est, ut de illius actu atque termino disce-
ramus, ubi nonnullæ sicut dignæ dubitatio-
nes se offiunt explicandæ. Prima, an cum
se anima corpusve aliquod et, prius impul-
sionis qualitate id præstet, an solo motu. Re-
centiores quidam arbitrantur substantias se-
paratas, si quid immediate moveat localiter,
motu edere sine impulsu, quod nullam qua-
litem educere valeant ex potestate subie-
cti. Cæterum si per corpus à se immediate
motum reliqua moveant, impetu eod quod
abint, opus esse, qui iam per immediatum
corpus educi poterit à corporibus. Ita verò
aiunt tamen habere in supersensationibus, de-
ferente scilicet intelligentia primum mobile
solo motu, deinde; in subiectis cæcis qua-
litate in

Anima re-
quirere cer-
tas dispo-
sitiones ad in-
formationem
teriori sen-
sui.

Solutio ex-
tremi argu-
menti.

1. Dubitatio.

Opinio ad
motum im-
mediatè im-
pulsu non
requiritur.
V. Scavini
disput. 35. Me-
taph. sect. 6.
num. 24.
Fundam-
tum.

litate impulsoriam per primum inieciente,
non quidem inftar physice caufe illam pro-
ducendo, fed actiuni (v. aiunt) paffiu ap-
plicando. Quæ doctina fe vterius confir-
mare poteft. Primò, quia vt res aliqua mo-
ueatur loco, fat eft illi ipfum lationis motum
fubire; cum enim alterari illam prius oportet
alioquin quid culquifque neque Deum
fine impulfu mouere poffe, quod eft abfur-
dum; quòd fi Deus abique illo poffit, pote-
runt & reliquæ fe parari & fubftantiz, cum ille
mouendi ritus tantam dignitate præ fe nõ
ferat, vt foli Deo debeat competere. Secun-
dò, Anima puncto contenta, moueri poteft,
cum à fe ipfa, vt etiam ab alio inftantet,
impulfus autem ad fuccelfiuum motum folu-
modo deferuere poffe videtur: ergo et
faltem lationis modo, impulfu non erit opus.
Tertiò, Potentia motua admodum natura-
lis eft; non ergo impulfum nunc fpiritualem,
nunc corporeum valet exprimere, quod ta-
men concedendum effer, fi anima nunc fe,
nunc corpus aliquod impulfu creter.

Refallinger.

Probanda tamen non videntur superior
sententia; nam si semel admittamus exerce-
re motum posse ab aliquo per se motore ab-
que vlla qualitatibus impressione in rem per se
mioram, pronum erit negare similem impres-
sionem, etiam cum corpora alia alijs interie-
ctis mouentur; quia enini ratione primū
corpus motum excipit fine impulsu a primo
ueniente, eadem & secundum à primo, si quē
deinceps. Assendum igitur potentiam
motricem non alia ratione actum suum exerce-
re, quāsi producta prius in re mobili impul-
sorij qualitate; tanquam necessarij influen-
tiam, etsi aliquando non sequatur motus,
veluti cum quis in parietem, aut arboris trun-
cem humens nititur, aut cum elemēta alie-
no deueniunt loco, existente scilicet maiore
resistentia, quā sit impressi qualitatis effi-
cacitas. Itaq; efficiētia motus in commu-
ni varias admodum species complectitur (A-
lia enim vitalis est, in cognoscentibus, alia
non vitalis, veluti occulta illa adeoque sine
nomine, in magnete, electro, & similibus;
quales item elementorum, quz peculiariter
nomine grauitas leuitasq; nuncupantur deni-
que etiam illa parum nota, eundemq; corpo-
ribus communis, replendiq; vacui gratia
donata) attamen quęcumq; illa sit, prius-
quam rem loco moueat, qualitatē exercit-
impulsivā, quz si maior erit, quā compo-
sitis mouendi resistentia, procedet motus; si
æqualis, aut minor, non procedet. Eadem por-
to vis impulsoria, & cognato libi motu, si na-
turalis sit, augeat, non multo aliter ac habi-
tus ex ædū, quem elicit, incrementa capite-
& absente potentia successū minuitur, ita
plus condicione postuante, cum folius mo-
tus erit, qui etiam aliter successus est, in-
futura fuerit: una propter similes ac particu-

ris causa, id est, potentia motrix, abstinere ab impellendo, illicet causa prima successivè a conseruatione reliqui impulsus desistit: neque enim ratio alia successit pro successiva illa immutatione, quam experitur, cum sine contratio sensum euascent, et haud dubie caelo accideret, si ab Angelo deferatur, cum tamen ibi nulla sit qualitas, quae in impulsu motuue adiuue cessat.

Ad fundamentum igitur, quo contrarie
sententiae Audotes nituntur, dicendum sub-
stantia separatas non ita infuscandas esse, ut
eam saltem qualiteram, quae laionis infus-
tamentum sit, nequeant corporibus ingene-
re, alioquin cum ipsa etiam lato non nihil
sit corpori inhaerens, ab iisdem quoque edi-
non poterit, quod est absurdum; nimirum
eius tantum generis formas producere ne-
queunt, quae aut ad generationem ordinem-
que, aut etiam consequantur intentionales
non rari; elidunt enim ex se ipsis conceptus,
ac fossilis habitus, necnon et in alterum in-
tellectum separatum sui speciem valent im-
pugnare. Ad primam vero confirmationem
dicto, potentiam motuam immediate ad co-
ordinem ad motum non habere, sed ad impul-
sum, saltem physice loquendo, cui non ob-
stat quominus Deus abique villa eiusmodi
qualitate rem mobilem eliciat. Ad secundum,
neganda est minor; impulsus enim ille spi-
ritualis qualitas est, prout deus in diuisibili
subiecto contentus. Ad tertiam, potentiam
motuam corpoream ad impulsu corpori
determinari esse, spirituale vero, quali-
tatem in anima repetitur, et spirituale, et corpo-
reum in eo non posse elici.

Secunda dubitatio est. An in anima separata admittenda sint illae veluti species nominationis localis ab Aristotele in Physicis numeratae; scilicet pulsio, vectio, tractio, volatio. Et quia ad potest op. officio, detentio, legimus siquidem partim in diuinis literis, partim in Sacerdotum hominum annalibus, vectillorum animas, honorario scilicet apparatu impiorum autem rapi tribuque, & ad bonarum contubernio repelli, nec non & alligari, ad detineri causa supplicij. Quodd vero his similia legatur apud Poetas, participia sint Catholice veritatis multo ignorantioris fumus ad gentes deuolutae non meix nuge. Ergo quod ad pulsione atinet, ex proximis dicitur. Et liquet, responsio ad eam enim satis est virtus his contractus, qui per qualitates impulsus impressionem peragitur, quo etiam fortassis modo, non vero sola volunarium dissensionis, vana est pigna est inter Angelos, Apocal. 12. At vtrid ceteris numeratae specier inuolueret, profus videtur contactum molis, quod praesentia locum non habet. Etenim quod dicitur, aut trahitur, motus signat alieno, siquid impulsu hic peculiariter indito non egreditur.

Solmitzer
fundament-
lage.Solms. I. re-
sionis.

Solmt. 2.

Solnt. 3.

2. Dublin,

Varia me-
tus species.

ve Cōtactus ad
uc moimtu me-
ed cessarium.

se motum subit, nec se finit penetrari, vt attendenti fiet apertum. Iam quod volutur partibus eget, quatum aliz deprimantur, tollantur aliz. Denique ad decauionem relegationemve prædictum contactum omnino sequi nemo non videt. Statuendum igitur eas motionis species per analogiam quandam admitti posse in animis separatis, re autem vera omnes impressione impulsus exhiberi: cum enim anima, animæ alteri, vel externo corpori impetum indiderit, sequè pariter mouerit, vestrò erit, aut etiam trahitio, si mobile fortè resistit; rursumque detentio, siue religatio appellabitur, si ad eò per impetum corpus mobile ad aliud affigatur. Vt in partem aliam se nequeat prospicere, quassatione stipula delata vento ad parietem, immobilis adhuc reffert; aut lignum, quod fluuij impetus ad saxum allisit. De ipsius verò animæ detentione passiva maior est dubitatio, cum affligi nequeat ad corpus, aut quasi eom primi. Dicendum tamen potentioris animæ impetum hebetare contrarium nisi sunt minus potentis siquæ illam deuinerit, quo ferè modo virtus reitoræ impetum nauis hebetat, eamque sistit. Est tamen aliud detinendi modus soli Deo compensis, subducto generali concussu ad motum; quæ de re Valerius de facta Ph. Iosophia, caput: quadagesimoprimo, quo loco sentit et factum fuisse, Tobiz 8. & Apocal. 10.

Iam verò aliz motus species naturalis, violentiæ, ac præter naturam, non difficile huc accomodatur; prior enim dabitur, quoties anima seipsam moueri, alia cum mouebatur à potentiori vi, quò nollet terra cum se fluere desineri.

3. Dubitatio.

Tertia dubitatio est, vtrum animæ definitam habeant potentiam in mouendo; solent enim circumferri, illas à corporibus exsolutas sine mora in destinata loca recipi pro meritis; potest tamen dubitatio quoad res mouendas etiam procedere. Itaque queri an quauilibet celeritate, quantuilibetque mobile erit valeant.

Potentia animæ motrix definita est.

Secundò respondendum, potentiam animæ motricem vtròque modo definitam esse, cum naturalis sit, ab essentiaque finita proveniens. Et confirmatur, quia vt animæ pares naturæ sunt, ita & efficacitate potentiarum pares esse oportet, id est, intellectu, voluntate, &c. Non enim illa interuenire possunt impedimenta, quominus æquè perfectæ pullulent, vt accedit potentis organici ratione materialium dispositionum, quarum aliz alijs ob id inæquales esse solent. Iam ergo mouere non poterunt animæ alia aliam, nisi se finiant moueri: quod maiori inter de iisdem animis dicendum est, si cum animis comparentur, qui multò sunt potentiores. Vnde fit etiam, vt nò quauilibet celeritate mouere possint, sed prout anima mouenda, Angelus, ve per-

Amiserit. De morali motione, quæ imperio fit, illud tantum obicere oportet, si naturæ dignitas spectetur, nullam animam in aliam impetum habere, cum sint æquales, neque in Angelis, cum sint superiores; sed neque in Angelis superiores in animas dominari videntur, cum externo regimine non egeant, namque vniuerso administrando soli Angelis deputantur, quare, &c. Si verò gratiæ dignitas attendatur, nulla certa regula præscribi potest, sed generatim illud asserendum, quauilibet substantiam separatam alteri obedire, prout eam auctor Deus peculiarius in euentus decreuit: siquæ verisimile est religari, deuineri, malos Deum mouere, vel animas à bonis. Maior est de motione corporum dubitatio. Verum quia neque ipsis Angelis concessum est, quantuilibet corpus mouere, non solum Deo prohibente in bonum vniuersi, sed etiam naturæ ipsius legibus, queis Angelis quoque subduntur (hæc enim ratione Aristoteles orbium inferiorum motrices intelliguntur et ere superiorum omnes non posse existimari, quò earum vis non suppetat, de quo tamè quæstio esse possit) planum sit, animas leuius obiectum fortiter debere. Quin verò Abulensis in 8. cap. Matth. quæst. 124. non solum non putat asserendum esse animæ separatæ certum terminum in mouendis corporibus, sed etiam multò minora pondera mouere, quàm dum informatur; eo quò robustior sit, ac magis secundum naturalem modum in hoc statu, quæ in illo, quia tamen in re non placet, quia potentia separatæ applicatio absque spirituum dispendio peragitur.

Aduersus superiora sic opponat aliquis; Potentia motrix animæ, iuxta probabilem sententiam, à voluntate nò distinguitur, hæc autem ergo neque in volendo terminum vendicat, neque neque in mouendo.

Secundò, Si mobile aliquod esset, quod potentiam animæ separatæ vinceret, iam ei contingere posset fatigatio, si fortè sese illi mobili applicaret: hoc autem est absurdum; ergo & id ex quo sequitur.

Tertio, Anima non minùs quàm Angelus est, atque ad eò rem aliquam (non enim maior est difficultas) transfere potest in rem motum locum, absque interiecti spatij decus su in momento temporis; ergo non tam velociter mouebit in tempore, quam possit mouere velocitus; consecuo plana videtur, quia quod momento fit, tempore quoque quantumvis breui fieri potest, si tempore sit factibile, qualis est in cuiuslibet translatio. Assumptum præterquam quod assertio est D. Thomæ, dum tractat de Angelis, 2. par. quæst. 53. artic. 2. & in 1. dist. 37. quæst. 4. artic. 3. & superiorum, quibus accessit Marthus eadè distinct. 2. par. quæst. 7. artic. 1. ita ostenditur, quoniam etiam localis motio decurso spatio, non possit non esse temporanea, eo quò res nulla creata,

Nulla anima in aliam naturaliter imperiū habet.

Anima eleuare non potest quantuamlibet molem.

Argumenta aduersus tractatū de libero arbitrio.

creara, vepote definiat essentia in pluribus locis simul possit existere, tam enim, & in infinitis possit, immensum foret: attamen si absque spatii decursione hic esse desinat, atque praeiens loco alteri, id potius non est à substantia spiritali alienum, praesertim quia ea praesentia naturalis est, atque adeo naturali mutatione comparabilis, & confirmatur, quia sicut anima in locum immediatum exire potest in momento, ita nihil mirum, si in remotum valeat momento transire, siue villa tamē in

Obiectio. Intermediis spatii decursione. At ea motio (inquies) productioni nequaquam pollebit, siquidē, ut res antiquam fiat, nullum determinat sibi locum, in eoque appareat, in quem à suis causis amittitur, ut si anima ubi vult, subito copascatur, ac veluti emergeat, sine villo transitu per medium, perinde erit, ac si se ipsa producat:

Solutio. quia nihil est impossibilis. Refelleris tamen quia eiusmodi delatua mutatio, non ad existentiam animae terminabitur, sicut creatio, sed ad praesentiam existentiae, huic illi loco, quae non magis temporaneam, quam momentaneam mutationem terminare capax est, ut patet in ea, quae Christi Domini corpus ad Eucharistiae species praesentiam obinet, et si alijs capitibus naturae vim longē superet, quia scilicet, plurium simul praesentiarum, ac sine locali dimensione acquisita sit. Atque hanc sententiam de subita animae separatae translatione in quemvis locū speciatim amplectitur Maior 4, dist. 49, quæst. 8. sub instantum, nec à Divo Augustino alienam credit.

Solutio. Ad primam nihilominus obiectionē dic, cum Divo Thoma quaestione decimasexta de malo, articulo nono ad septimum, & articulo 9. ad 9. quem sequitur Molina prima parte quaestione 54, articulo quinto, et si substantia separata volendo moneat, distinctum tamen habere modum volendi motum; quem cognitio determinat. Adde probabitur huius sensisse nos, potentiam monendi distinctam esse à voluntate.

Solutio. Ad secundam dic, fatigationem provenire in animantibus ex defectu spirituum, qui in operando absumuntur, effecit dolorē, ad quem apperitur, id malū auctantis. Cum ergo in anima separata spiritus non sint neque organa, quae illis egent, consequens sit, ut neque fatigatio locum habeat; poterit tamē simile quippiam animae contingere, ut videlicet tristetur, quod molem aliquam loco movere non possit. Vbi adverte, potentiam motricem substantiarum separatarum, aut omnino posse rem movere, aut omnino non posse, neque villa ratione dicendum, illam movere quidem posse, sed tamen ægē, atque difficulter.

Solutio. Ad secundam obiectionem negandum est totum assumptum, nimirum possibilem esse naturaliter actionem translationis in locum remotum, relicto intermediis (alioquin pro-

alioque exit illam in corporibus etiam admittere) non quod praesentia, ad quam terminatur, sit supernaturalis, sed quia nulla est ratio, cur praedicta actio acquisitiva sit praesentiae ad locum remotum, & non ad proximum, cum ille huic naturaliter subordinetur. Ad confirmationem respondesto, idē substantiam separatam immediatū sibi locum etiam divibilem posse comparare momento, quoniam partibus caret, quae loci partibus ordinari debeant imponi, cuius oppositū visum in corporibus, quia enim partibus constant in loco etiam proximo, alia ab alijs distant, sicque tempore egent, ut quæque suam loci positionem assequatur.

Quarta dubitatio est de termino externo morus, id est loco, quā in re, et si idem videbitur censendum de anima separata, ac de Angelo, hoc est, illa tum ad in diuinitudine, pōnēta sive loco se posse colligere, quod sit spiritalis, tum ad diuinitudine punctualis, maximū, vltia quem nō possit existere, & in se possit, eō quod finire sit minime, immensē esse naturae; attamen quia ut ipsa in se corpore, seque illi accomodat, certa quadam figura praeditum requirit, vnde in capite globosam esse oportet, in brachijs teretem, latam in pectore, in digitis multiformidam, in capillis cruentam, qualem demum pingi videmus: fortasse dixerit quispiam eam ad loca diuina similes conformationē amare, cum est separata, nec prohibito, cuius figure se localiter applicare possit, praesertim quia si certa figura locum non possit, in longū porrigi valebit sine termino, cum ex lato, et si loco se possit colligere, quod nec ipsi Angelo concessum est à Theologis. Et confirmatur: quia in eo momento, quo anima à toto corpore fortē dissolvitur, toti corpori adhuc localiter adest, cum in dē momento eodem recedere nequeat, ut ad aliā figuram se conformet: atque adeo eandem applicationem seruat erga corpus, quam cum informabat; ergo cessat donec separata manserit, retinebit, cum non sit maior ratio.

Dicendum tamē primo, animam nullatenus fingendam esse configuratam intrinsecē, sed per denominationem à corpore, ad eum ferre modum, quo lux in Sole rosida dici poterit, in igne pyramidalis, &c. Namque in cuiuslibet figure pōnctio tota est anima, illaque externa denominatio in vacuo etiam procedit, si ibidem existat; non ita de Deo philosophandum (quod tamen viderit, qui illam in solo orbe nunc esse aiunt) quia de se nātū essentiam non habet, atque adeo neque per extrinsecam applicationem ad corpus figurabilem. Dicendum secundo, animā à corpore dis-

solutam terminum intrinsecum habere magnitudinis in loco, fortasse non maiorem, terminū inquam sit terminus maximae speciei humanae, quod ea coniectura suadet, quia nō est, gēnitudinis eius forma vltima diffundi potest, à corpore in loco.

potere coequeatur, siquidem hoc multò meliùs operabitur, quò maius fuerit, si ei gubernandò suppetat forma, neq; hæc ab illo, sed ab hac illud determinetur. Cùm ergo videamus hominem nullis possitis impedimentis, & abundantì alimento, non tacerere sine termino, signum est animam porrigi amplius non valere. Dicendum tertio, quò ad terminum paritatis attinget, posse vsq; ad punctum concludi animam, ac spatio cuiusvis figuræ applicari etiam lineari. Quod autem inferebatur superius, posse in lineam infinitè longam protendi, si se contrahat ex crasso, latoq; loco, negandum; in enim spiritualis substantia, ex latitudinis, crassitudinisq; localis contractione, in longitudinem potest excrescere, quis id in corporibus ratione partium vsu venit, quibus ex substantiæ carent.

Anima separata potest se ponere in puncto.

Ante fortasse, qui tractationem hanc iusto longiorem esse calumnietur, petitis à Theologia plurimis, quæ in Angelos propriè qua-

drarent. Rerum tamen æquus æstimator hos reprehensionis aculeos continebit, statuetq; non plurima, sed cuncta, quæ de Angelis considerantur naturalitè lumine, partitè animi separatam postulare: eaq; ipsa non à Theologo, sed à Philosopho, quem profitemur, de virisq; tradenda fuisse. Habet ille non pauca sui tantùm iuris, quæ ad Angelorum conditionem in gratia pertinent, quæ ad mentum, lapsusq; in culpam. Multa de pugna in celo, de hominum tutela in terris, de impugnatione Dæmonum, obscuritate ac periculis, de ordinibus, de missione, atq; illuminatione. Hanc ergo ditè item supplebunt sibi seruet, euoluatq; Theologus, quæ reliquis sunt bene in animam corpore exorta puer collocata, cui vt par est excellendæ nihil est nimium, plura sunt minima, donec eum, quem hædeus conati sumus explicare, statum adepti, in supremam cooptetur felicitatem.

Longiuscula tractationis ratio et conclusio.



TRACTATIO

ALIQUOD PROBLEMATVM, AD QVINQVE SENSVS SPECIANTIVM, PER SEXDECIM sectiones distributa.

SECTIO I.

SOLVTIO PROBLEMATVM AD VIDENDI facultatem spectantium.



OSTENDITUR translationem singulorum sensuum, aliquot problemata ad eos spectantia, vt in alijs nostrorum commentariis, locis, vbi opus erat, fecimus, breuiter exponemus. Atque, vt ab aspectu ordiamur, querimus, Quid nam causa sit, eorum oculi omnium partium vicini in factu perficiantur? Responsio. Solet quidem natura membrorum quasi lineamenta primò ducere (etsi non omnium simul, vt in libris de ortu, & interitu ex professo disserui.

1 Problema.

Per mari oceanos sardis, mi, & emori primùm docet Plinius lib. 11. ca. 37.

mus) postea verò singula distinctè cōformare, sicut pictores lineis primùm adumbrant, quæ deinde coloribus distinguunt, ac perficiunt. Docet verò Aristoteles lib. 4. de Generatione anim. cap. 4. oculos vicinior locis absolui. Eius autem rei causa, quam in quæstionem adduximus, est; quia oculorum organum initio prehumidum, frigidumq; existit, nec nisi longo tempore concoquitur, coarctum.

Catur, ac subsidit. Vnde & oculi initio protratione futuræ magnitudinis maiores sunt: deinde paulatim sese contrahunt in pedestri, natarij, & volatili genere, vt affirmat Aristoteles. Huic Naturæ progressui arteflatur, quod eius auctor Deus, in maiori nūdo ita se gessit, vt cœli lumina longè post efformauerit, eademq; sit ante ipsius mundi occasum extincturus.

Est ne oculus naturæ igneus? Respons. Esse igneus naturæ censuit Plato in Timæo, Chalcedius in commentarijs ad eundem librum, Ficinus lib. de voluptate cap. 4. Galenus lib. 10. de vsu part. Quod ex eo ostendi potest, quia oculus participat lucem, quòd est celestis, igneque naturæ. Contra iam sententia, quæ statuit oculum esse naturæ aqueæ, non igneæ. Peripatetice est, vt ex locis, quæ mox afferemus, constat, instanti; eius veritatem humores, ex quibus coalescit, ad aquam ingentem prope accedentes, lacrymarum, & fluxus,

de fluxu, humidum, ac frigidum tempera-
mentū, de quo posita. Neq. obstat ingenita
luciditas, ac perspicuitas. Nō enim hec igne
tantū naturæ comes est, ut patet in crystal-
lo, & quibusdam alijs. Lege etiam Anst. sect.
31. probl. atq. de hoc problemate latius Sea-
liger exercit. 297. num. 3.

3. Cur pupilla est aqueæ naturæ, cum videat-
ur potius aëre esse debuisse, siquidem aer
magis pellucidus est, magisq. ad visum
species recipiendā idoneus? Respons. Aqueæ
naturæ esse docet Aristoteles in libro de sen-
su, & sensili c. 2. & libro 2. de partibus anim.
cap. 10. & libro 1. de generatione anim. cap. 6.
atque ita esse oportuit. Nam cum aer facilius
dissepitur, nec rament apertē coalescat, atque
adeo nec ad species conservandas idoneus
sit, non aëria, sed aquea potius esse debuit
pupilla, ut non difficultē reciperet, & apertē re-
tineret.

4. Quamobrem humori crystallino ē posse-
riori parte obiecta est vicia cornea? R. quia
hæc opaca est, & densa, & dnm opacat, obser-
vat, non solum retinendū imaginibus, sed e-
tiam reddendis moderato repercussu. Nam
quod hæc ab oculo resiliant, planum est, cum
se quisque in alterius oculo, ut in speculo
contutatur.

5. Quare humor crystallinus non habet figu-
ram perfectæ sphaericam? Sed quā pupulam
spectat, pressiorē, ac planiorē? R. Ne via-
lentis plagis, aut ictibus faciliē exurberetur à
vitro, ut animaduerit Galenus lib. 10. de usu
partium. Nexus enim, sedesq. in absolute ro-
tundis, salacioris sunt, quā in ijs, quæ pla-
niori exsistunt.

6. Cur piscibus saltē magna ex parte immoti
oculi? R. Ceterum est, & admirari varietatem
oculorum, seriemq. à visus privatione, quæ
in ostreis est, ad oculos Aquilæ. In quibusdā
enim dēre est sunt, ut in Caneris: in alijs nunc
clausi, nunc aperti, ut in hominibus. In qui-
busdā duri, ut in locustis. In alijs molles, ut
in perleis. In quibusdā volubiles, ut in
plurimis: in alijs intra orbem immoti, ut in
piscibus. Videlicet procurata est hæc varietas
ab auctore naturæ ad mundi palchritudinē:
in qua tamen nihil sine cura, & providentia.
Non fuit autem necessarium piscibus oculos
movere in elemento, ubi mōvis sunt offen-
sionibus obnoxij. Nec oportuit etiam omni-
bus animalibus ad sua munia obeunda pa-
tem conferri commoditatem.

7. Quamobrem album oculi in sanguine
præditis pingue est, & crassum? R. Vi possit
(inquit Aristoteles in lib. de sensu, & sensili
cap. 2.) servari in concretile. Eisdē etiam causa
est, cur oculis inter omnes corporis partes
maximē sit à frigore alienus, ut etiam ex-
pressit sect. 31. problem. 23: nam lentor ille
prohibet aeris percutientis ingressum. Ani-
malia verò exanguia duriciem habent in

A oculus pellem, quæ se ab iniurijs tueretur.

Est ne oculorum gratia caput in altissimis
partibus collocatum? R. Affirmativam pa-
ter fecutus est Galenus l. lib. de usu partū,
cuius opinionis fundamentum est, quia sub-
limitas capitis ad nullum aliū vsum videtur
necessaria, nisi ut in ea oculi cōsistat, omnia
despiciant. Contrariam sententiam tucur
Averroes lib. 2. Collect. alijq. multi, quæ ex
eo ostendi potest, quia cum cerebri prælan-
tia tanta sit, ut de dignitate cum corde con-
tendat, imò & eo sin nobilius, si potentiarum
sensitivarum, quas in se cōiunct, ratio habeat-
ur, ut in libris de Ortu, & interitu ostendi-
mus: absurdum videtur existimare caput pro-
pter oculos potius, quā propter cerebri
eo passū fuisse conditum. Hæc controuersia
ita videtur decidenda, ut dicamus si specietur
cōmoditas sublimioris visus præcis quod
ad membri vsum, & operationē, cam magis
sequitur, atque adeo magis esse propter oculo-
los, quā propter cerebri, quia licet cere-
brum non esset in altissimo loco, sed in ibo-
race, posset inde apertē influere, cum tamen
oporteat oculos ad intendendum in specula re-
sistere. Si tamen habeatur ratio non cōmuni-
datis ad operandum, sed dignitatis ipsius
membrī: tunc cum cerebrum sit præstantius
oculis, & locus editor in animali sit nobilior,
ut locus celi in mundo: statendum erit capi-
tis altitudinem non tam esse propter oculo-
los, quā propter cerebri.

Quare ad ratio-
nem prioris sententiæ negandæ est, sublimi-
tatem capitis ad nihil aliud conferre, quā
ad longiorem intrasū. Conferri enim pluri-
mum ad dignitatem, quæ in corporis huma-
ni fabrica cerebro debetur. Posterioris verò
opinionis argumentū probat speciatim mem-
bri excellentia, altorem capitis situm magis
cerebri, quā oculorum gratia esse, quod af-
ferimus.

Oculi quare gemini? R. Communis causa
est, cur & geminæ aures, & c. videlicet ut alie-
ra (sensitior) parte amissa, altera supersit inco-
latis. Sed in oculis peculiariter esse rationē
ait Galenus lib. 10. de usu partium, ut quæ ea
tantum vident, quæ ipsi per lineam rectam
opponuntur, facili circumactū videre possint
omnia. Quod autem de Cyclopiibus vnum
tantummodo oculum in media fronte ha-
bentibus quidam scripsere, fabula est, cuius
secondū sensum explicat interpres Hesiodi
in Theogonia. Fabula item, esse Aethiopes,
qui ternos, aut quaterinos oculos gerant in
pectore. De quibus Plinius lib. 7. cap. 8. & lib.
6. capite 30. & libro septimo cap. 2. Et Strabo
lib. 1. & item libro 7. Et Aul. Gell. lib. 9. cap.
4. Quia etiam D. Anselmus lib. 2. de imagine
mundi cap. 10. & D. August. in opere sermo-
num ad fratres Serm. 37. & alibi, id est libro
16. de Civitate Dei capite 8. docet esse tan-
quam fabulosum. Adde quod opus illud ser-
monum

monum ad fratres, non est authenticum aut A
geninum D. August. vt vulgo creditur.

10. Oculorum temperamentum cuiusmodi est?
R. Galenus lib. 7. de placitis c. 13. ait esse igneum, idemq; visum fuit Empedocli, & Timæo. Aristoteles tamen cum ex propria loquatur sententia (nam tum alibi tum scilicet. 31. problem. vltimo visum ex igne, auditum ex aere cōstatē populatū scribit) vt in libro de sensu, & sensu c. 2. affirmat esse aqueum, & rectē, siquidem dominatur in eis frigidum, & humidum, vtpote qui coalescunt ex membranis, adipe, & humoribus, quæ omnia frigida sunt.

11. Cur mobiles admodū sunt oculi, cū eorum temperamentum frigidum sit? R. Duplex causa est: altera, copia spirituum ad eos ē cerebri defluentis. Altera, multitudo musculorum, qui eis ad motum obferuiunt. Oculi tamen mobilitas nō omnibus conuenit animalibus; cū plurimi eos immotos habeant, vt ex dictis constat.

12. Cur ij maxime, qui pupillas binas in singulis oculis gerūt, efficiendū vim obtinent? R. Inesse re vera quibusdam hominibus hæc vim obsequimus in Physiis. Sed quemadmodum geminatæ pupillæ, naturæ vitio accidunt, ita & hoc alterum malum, id est, virus, quod fascinantēs eiacular, vitio naturæ obuenit. Ratio vero huiusce coniunctionis est, quia sæpe causa noxia illius qualitaris, quam malefico afflatu ex se mittunt, cōi cum ea, quæ geminatam pupillam inducit.

13. Cur oculi tendentes animi dicuntur ad eū vt in eis animus inhabitare perhibetur? R. Nulla pars corporis ea, quæ in animo latet, magis prodit, quàm oculi, vt qui ad exhibenda iudicia cōstituti multiformes existunt, truces, torui, flagrantēs, graues, submissi, blandi. Ardēt, intenduntur, cōiueniēt, arident, deridēt, pauent, irascuntur, cōmīnantur, promittunt.

¶ *Alen. 6. Epī dem. scilicet. 4.* Sic in alijs modestia, clementia, māsuetudo, hilaritas, misericordia, amor: in alijs: contrā fastus, arrogantia, versutia, tristitia, odium, & indignatio sese oculis profertur. Vt verò docet Aristoteles lib. cit. cap. 9. & 10. qui oculos paruos, aut valde nigros habent, ē signo imitiditatis, & pusillitatis habentur: qui ad hāuū declinauer, boni animi: qui cōcauos, malefici: qui eminentes, fatui: qui igneos, inuercituli. Eos autē, qui mediocriter cōiueniēt vocat esse ait morum laudabiliū lib. 1. de Hist. anim. cap. 10. Esse quoq; in oculis magnam vim nō tantum ad animi ingenium, & sensū indicandā, sed etiam ad affectus permouendos, satis constat. Vnde Atheniensis indicia de exdibus habituri ad Asiopagum Martis vicum ire noctū consueuerant; videlicet ne miserabilium personarum intuitu ad iustitiam discēdere cogērentur. Nec ab his alienū est illud Senecæ de remedijs fortuitorū; Nō intelligis partem innocentis esse cecitatem? Hinc oculi

adulteriū monstrant, hinc incestum, hinc domum, quam cōcupiscant, hinc urbem, & mala omnia. Ceteri oculi sunt irritamenta vitiorum, ducesq; scelerum.

Cur oculi ad præfigiendū primū habent locum apud medicos primo Præfig. 13? R. Quia vt docet Aristoteles in probl. scilicet. 7. probl. 7. maxime inter mēbra mutantur, tam ab externo agente, quā ab interno, videlicet eū sit præ humidum, ac mundum, faciliē recipit impressionem, eamq; exhibet.

Multorum animalium veluti felium, eū in tenebris fulgent, radiantq; oculi? R. Generatim cur corpora quædam apud nos in tenebris luceant, expolit Sossigenes Alexandri præceptor 3. volumine de visu. Flammulenta, inquit, hæc quadantenus naturā ætheris, & quinti elementī participat, ea cognitione autem sibi aërem, aut perspicuum paraphrasi, aliud corpus illuminet. Quod autem id ma. de sens. & ximē noctibus faciant, rationē esse quia tunc sensu lumen abest. Alioqui euenire in credidū, vt exiguum eorum lumen quā exoleat, & offundatur in magno. Noctū ergo eū refulgent, aërem proximum, & circūfūsum leuiter subluant: non ita, vt alia item possint videri, sed vt sola se vident in tenebris. Atque hoc facit exilitas portione eius, & quæ proficitur, manāq; lumen. Nam & ipse quoq; ignis, quamvis splendorem suum latius, & diffusius mittat, ad eū vt afficiat etiam alia: tamen si remotior sit, caligant oculi in cætera, ipse ad conspectum sui vis sufficit. Ex his facili quibus intelligit cur oculi animantium, de quibus agimus, noctū fulgeat: videlicet quia innatā lucem obtinent, quæ tamen cū exigua sit, vt similibus accidit, diuino lumine obfcuratur, & absconditur. Tribuit vērō natura eam lucem ijs animatibus, vt illius iaculatu prædam cerneat nocturno tempore. Vbi etiam aduerter quædam esse corpora, quæ noctū videntur quā lucida, interdiū quā colorata: quia eorum lux non sat est ad prodeundis noctū colores, interdiū autem nec se ipsam prodit vechementiori lumine abscondita.

Quæ nam in oculis est optima humorum secundū molem constitutio? R. Ea vt docet Aristoteles lib. 5. de Generatione anim. cap. 1. quæ inter multum, parumq; humoris moderata constat. Tunc enim humor, nec per exiguitatem facile turbatur: nec ob nimietatē difficiē mouetur. Si roges vtrā ē duabus magis commēdetur, paritas ne, an magnitudo. Respondemus si magnitudo comitē habeat pulchritudinem præferri magnitudinem: nec solum quia pulchritudo per se laudē habet, sed quia magnitudo pulchra testatur præstantiam virtutis formatricis, quæ & multum materæ attrahere, & cōcine efformare potuit. Hippocrates lib. 2. de moribus popularibus scilicet. 6. dispurans de indicio moriōne, ait oculos maguos, & riuos, id est, præditos medio

14.

15.

De lumine
oculis infuso
Autro: in
fieri, vt ad motum sibi aërem, aut perspicuum paraphrasi,
aliud corpus illuminet. Quod autem id ma. de sens. &
ximē noctibus faciant, rationē esse quia tunc sensu
lumen abest. Alioqui euenire in credidū, vt exiguum eorum lumen quā exoleat, & offundatur in magno. Noctū ergo eū refulgent, aërem proximum, & circūfūsum leuiter subluant: non ita, vt alia item possint videri, sed vt sola se vident in tenebris. Atque hoc facit exilitas portione eius, & quæ proficitur, manāq; lumen. Nam & ipse quoq; ignis, quamvis splendorem suum latius, & diffusius mittat, ad eū vt afficiat etiam alia: tamen si remotior sit, caligant oculi in cætera, ipse ad conspectum sui vis sufficit. Ex his facili quibus intelligit cur oculi animantium, de quibus agimus, noctū fulgeat: videlicet quia innatā lucem obtinent, quæ tamen cū exigua sit, vt similibus accidit, diuino lumine obfcuratur, & absconditur. Tribuit vērō natura eam lucem ijs animatibus, vt illius iaculatu prædam cerneat nocturno tempore. Vbi etiam aduerter quædam esse corpora, quæ noctū videntur quā lucida, interdiū quā colorata: quia eorum lux non sat est ad prodeundis noctū colores, interdiū autem nec se ipsam prodit vechementiori lumine abscondita.

D

E

F

16.

medio colore inter flauū, & cæſium, congruē adaptati homini eſſe; videlicet quia ex optima qualitatū temperatione naſcuntur. M. Alber. ait oculos magnos, nitescentes, ac pellucidos ſignificare iuſtum, doctilem, prudentem, quales Socrat. oraculo ſapientiſſimus iudicatus, habuiſſe perhibetur.

*Inſanſium
oculi caſi-
ſenſi.*

18.

Cur omnino puerorū oculi ſtatim à partu cæſiſculi ſunt; poſt verò immutantur in eam naturam, quæ futura eſt, quod in cæteris animalibus non euenit manifeſte? R. Cauſam reddit Ariſt. lib. 1. de Hiſt. anim. c. 10. & lib. 3. de Generat. anim. cap. 1. aens, vt cæterorum animalium oculi in ſuo cuiuſq; genere vni- colores potius ſunt, vt bouum attri, ouium aquini, aliorum tuſi toto genere, aut cæſij, aut caprini, aut flauidi: ſic à ſe iſtis nō diſſidere: ſed quem in ortu colorem præſerunt, eundem poſtea ſeruare. Secūda verò accidere hominibus: nam quemadmodū eorū oculi verſicolores ſunt, alij cæſij, alij flauidi, alij ruſi, & c. ita decuſſu ætatis colorē mutant. Docet autem Ariſt. infantes habere cæſium quod ita ſe habeat humor oculorum, atq; ſummiſi: qui ſi multus ſit, opacatur, & nigreſcit, quia tranſpici nequit; ſi paucus, cæſius apparet: ſi mediocrius, mediū alium exhibet colorē. Sic ergo quia infantij oculi ob paruitatē parum continent humoris, cæſium in eis colorem elucere inquit. Et ob eandem cauſam hunc ipſum ſenſum oculis ineſſe colorē, in quibus vt cætera membra, ita & oculus humorē inareſcent. Alias huius rei cauſas lege, ſi placeat, apud Auer. 4. collect. 3. & Auicenn. 3. tract. 3. cap. 34. & Veſal. lib. 3. cap. 14.

19.

Cur ex animalium nōnulli, præcipuē homines altero tantū oculo cæſij ſunt? R. Quia cū natura humorē, quem cæſius color comitatatur, in vtroq; oculo per ſe deſcendere conoquit, ſit tranſitus ad alium colorem: cū in vno tantū, cæſius in altero ſeruatur.

20.

Cur vnj ſint animalium homini contingat eſſe limus oculi? R. Alij etiam animalibus contingere, licet nō ita frequenter, quoniam minus patent incommodis, nec tam facile in eis limites comprehenditur, ſicut in homine, qui pro ſua mole propinquos admodum oculo habet.

21.

*Quæ oculorū
cōpoſitio
ad videndū
magis idonea.*

Quenam oculorum compoſitio ad videndum magis idonea eſt? R. Diuiditur id in primis ex colore: optimus autē, docente Ariſt. lib. 1. de Hiſt. anim. ca. 10. habetur captiuus, id eſt, qui cernitur in oculis capri, medius inter glaucum, & nigram. Item ex ſitu. Nam oculi in orbis magis reconditi ac profundius, ex altius vident longinquā. Itē ex conſtitutione ſpirituum, id eſt, ex eorum quantitate, & qualitate. Nam multus ſpiritus iuuat ad ſigendam aciem in ſemotis, purus ad diſcernenda minima. Item ex aſſectiōne tuniſcæ, quæ pupillæ obſcureſcit, quam oportet eſſe nitidam, ac tenuem. Nitida, quia nigram

translucidum eſſe nō poteſt: ideoq; vt lateræ poſſint luere, ex eiufmodi conſtitutione membranulæ, Tenuem, vt promptè incidentes reſū imagines recipiat. De his ſigillatim querendum.

Fieri ne poteſt, vt quemadmodum deſectu ſpiritus, viſus minuitur, ita eorum multitudine obtundatur? R. Petraſtā hanc quaſt. Thom. à Veiga in comment. ad lib. 4. Galeni de locis affectis, ſtatuitq; partem negatiuam, B quam elicit ex Galeno, qui nullibi ſpiritus abundantiā prauæ viſionis cauſam fecit, ſed inopiam: & ex Auicenna, qui in lib. de Medic. cord. c. 4. ait viſum eſſe vbi ſe habentiorē, quō ſpiritus magis increuit. Videlicet ſpiritus vſq; adeo tenues ſunt, & tam benefica eorum vis, vt neq; vltra modum congerantur, neque noceant. Nobis tamen id ordinariē intelligendum videtur. Cur enim aliquando tranſpiratione impedita, non ita ac acuatū poterunt, vt oculi vltra modum incalſcant, ac ledantur.

Cur magna ex parte nocturna animalia profundos habent oculos? R. Vt ita internum lumen, quod oculis inſitum habent, rectius progrediens, magis illuſtret medium.

Cur qui oculos emiſſitios, ac prominentes habent, obtuſe vident; qui cauos, & profundos, acutē? R. Quia illis præter quā quod ſpecies ab obiectis emiſſæ minus vniuntur; ipſi etiā ſpiritus magis eſſuſunt: his verò ſpecies magis coeſt, atq; ſpiritus cōglobat, & coacti diuſius cōſeruantur, viſionēq; in cæſius admiſtrant. Quod ſimiliter euenit ijs, qui vt acie intendāt, oculos aliquantulū claudūt. Nec ob diſſimilem rationē vno oculo clauſo acutius intuemur, cōſuetibus ad vnā ſedē ſpiritibus, qui per vſq; diſperſiendi erant, eis alioquin vno tantū oculo re cernere ægrè ſciamus, quod min⁹ ita cernendo noſter aſ-

ſciatur animus, vt aduertit Ariſt. ſect. 31. prob. 10. Lege eundem ibid. prob. 2. & 4. & 16. & 21. & lib. 5. de Gener. anim. c. 1.

Cur anguſtia pupillæ ab ortu ingenta, ordiariē viui cōnōdat, aduenticia noceat? R. Quia in illa virtus vtriusq; magis corroboratur: vnde natura præ cæteris animalibus anguſtiorē pupillam homini attriuit. In hac autem, quia prouenit ex deſectu humoris albuginei, vel ex ſubſidente cornea, alio eiufmodi vitio impeditur, facilius, ne exaſte operetur. Fieri tamen aliquando poteſt, vt id vitium ex natia intemperie ab ortu ipſo contrahatur.

Quæ de cauſa ſenes obtuſe vidēt? R. Tum ob inopiam ſpiritus vitalium, qui deſiciente per ætatem calore, in dies minuuntur; tum quia in eis, vt cætera iam parium, ita oculorum cutis, & membranulæ rugis contrahitur, quam tamen ad intueūdū, iteum, ac tenuem eſſe oportet, vt aniē monuiſmus. Eadem etiā cauſa eſt, cur nimia corporis exercitatio acuminis oculorum ſæpe officiat; videlicet, quia

vt sanguinem reddat ficiorem, ita & reliquis corpus, siccitas autem citum indurat.

37. Cur cum luce, & fenestra parum videantur illi obiectum visui propius admoventur: hi aliquid remouent? R. Huius causam esse ait Galenus, quia cum fenestra parum iam interni lucidi in oculis habeant, egent externi luminis, ideoque remouent obiectum, vt magis illi struat. Lucei vero, vt porre albis præditi oculis, interno abundant lumine, atque vt externi effugiant, visile aliquid tantum à luce anocant, ne externi luminis copia interno adiuncta, visum offendant. Non solent tamen fenestra obiectum nimium remouere; alioqui nequaquam ab eis conuenienter proportionem species recipiant. Itaque in ea distantia rem constituunt, in qua, & appositè illustrati queat, & idoneam speciem mittere. Aristoteles quoque huius problematis causam reddiderat scilicet 31. probl. 16 hunc in modum; Senes quia videre non possunt ob imbecillitatem ubi minimi radij coeunt, rem videndam illic abducunt, ubi maxime visui sunt; procul enim coeunt radij solent. Infantes vero quidem rem istuc possunt, sed quæ causa fit quæ eminet, nequeunt discernere procul.

38. Cur in suffusionibus humoris cæcæ iuxta corneam videntur, si visio non fit absque medio illuminato? R. Etiam tunc visio per medium perspicuum, & illuminatum fit, internum tamen, quod intra oculum latet, videlicet per aqueum, albuginemque humoris pupillæ, glaciæque humoris scilicet cin, per quem visum hominis externa sensibilia oculis ad mors non cernuntur, quod et tenebras ostendunt. Vnde est etiam, quod si concretus ille humor in oculis suffusus, totam occupet pupillam, nec ipse, nec aliud quidpiam videbitur; nihil quia internum perspicuum obtenebrat, impeditque ne visuales species possint ad glaciæ visque humorem peruenire. Edeie. Sunt tamen qui potent hoc reipsa non cerni, sed hallucinationem esse phantasiam, quæ putamus intruci nos humorem illum, seu vaporem in ea parte oculi, ubi non est. Verum est ita aliquando possit contingere, non est tamen cur id deceptio: si semper artetibusamus cum talis humoris vapor in oculis detur, & nihil impedit, quominus reipsa interdum videatur. Lege Philopon. lib. 2. de anima ad text. 74. Theoph. ad text. 16.

39. Cur in obscuro loco manentes, quæ in lumine sunt videmus, in piraleis puteis media die stellæ, nec tamen manentes in lumine, quæ in tenebris sunt aspiciunt? R. Si locus in quo sumus, omni prorsus lumine careat, quantumlibet obiectum illuminatum sit, non id videmus; requiritur enim lumen ad transiendam visum ad oculum speciem. Itaque tam ex parte obiecti, quam oculi lumen requiritur; sed plus ex parte obiecti ad speciem primò educendam.

A Oculo compresso, & hūe, atque illuc, agitator in tenebris, cur interius quidā fulgor appareat? R. Diluit dubium hoc Aristot. lib. de sensu, & sensu, cap. 2. ubi supponens corpora omnia terfa, & polita fulgida esse, talem esse inquit corneam, ideoque fulgere licet quidam pupilla in suo loco manet, splendor ille non appareat, quia diuersim esse oportet, quod videt, ab eo, quod videtur; diuersum verò fit, & ex vno velut duo, cum pupilla dimouetur.

B Cui nonnulli in tenebris experientia à somno, non aliter, quam in media luce omnia inueniunt; quod Tiberio accidere consuevisse, supra memorauimus ex Suetonio Tranquillo in eius vita cap. 48. & Plinio lib. 11. c. 37. R. An quia vt multis doctores est, spiritus animales cærebro ad oculos defluentes lucidi sunt? Fieri ergo potest, ut in quibusdā hominibus ex oculi proprietate tantū lucis obtineant, vt confertim ex oculis emissi totum cubiculum illustrare valeant, & acutata nititum eorum copia, dum oculi clausi fuerint, eademque cūni primū aperiantur, etiam penent.

Si non cernuntur colores nisi in superficie existentes, cur cum lapide translucido cernimus, videmus eos in altitudine aspicere? R. Quia cum species per altitudinem corporis transficatur, fit vt altitudo eodem colore imbuta appareat, quod imā superficie; quemadmodum, & vitri pellucidum, interdiu, cum per id videt quid cernimus, quasi eodē colore infectum aspectus occurrat.

Quomobrem simpliciter visile non semper videtur duplici, cum geminā speciem ad oculos mittat? R. Huius rei causam alij aliam tradunt. Cyrnellus lib. 1. Perspectiue, Vitellio lib. 3. alij multi id referunt ad concursum nerui optici, ubi utriusque oculi species in vñ coeunt. Sed hæc opinio consutata à nobis suis superioribus, quod experientia compertum sit, est illi nerui dissocientur, vt aliquando accidit, simpli non videntur gemina. Alij id referunt ad sensum communem, vbi auiunt completam visionem. Sed hoc etiam in superioribus impugnauimus, cum ostendimus visionem perfectam in humore crystallino. Igitur ad geminā huius rei causam percipiendam, sic habet.

Visio, vt Perspectiue docent, fit per pyramidem, cuius basis est in re visa, angulus in centro oculi. Deinde, intra lineas effluentes visuales pyramidis, est alia ab oculo ad obiectum visile recta tendens, quæ dicitur axis opticus. Licet ergo inter geminas visuales per duplicem pyramidem ad geminum oculum terminentur: tamen cum rectæ huius oculi lorum tendant ad obiectum secundum idem punctum, quo in verumque oculum diuidi species incipit; fit vt quodlibet obiectum simpliciter, non geminum appareat. Licet enim duo sint oculorum axes, uterque terminatur ad idem punctum rei visilis; ita vt ab illo ad

Aligui spiritus
tu lucida.

Exemplum
rursus lib.
1. Perspectiue
c. 3. conel
& c. 7. conel
2. Vitellio
lib. 3. Perspectiue
lib. 45.

vtiuisq;

versusq; oculi centrum rectæ lineæ porrigantur. Cum verò axes distinguntur, vel oculi compressione, aliâve ob causâ sunt axes non vniiformes, vti accidit, cùm quis digito vnius oculi pupillam eleuat, obiectum simplicium, duplum apparet. Itaq; vbi inæqualis, ac peruersus est oculus in situs, cõtingit rem vnam multiplicem apparere. De quo plura in proximo problemate.

34.

*Simplum in
serdū multis
plex appa-
ret.*

*Legē Gale-
nū lib. 10. de
usu part. ca.
12. Aristot.
sec. 3. Probl.
ca. 10. & 10
et 10 attollit,
de pressio altero
aut cū ex co-
zo. & 19. & 19
piofio vino laxatus
neruus opticus non suffi-
ciat. 3. prob.
11. & 18.*

Cui visile simplex interdum multiplex apparet. R. Huius rei causæ, si particulatim cius dentur, variz sunt. Quæ omnes ad vnam cõmunem pertinent nimirū ad defectum conditionis requisitæ, vt obiectum appareat vnum, quæ est vniiformitas axis. Priuatæ autem causæ ad triplex genus reduci solent; ad situm oculorum, ad situm rei visibilis; ad radios visuales. Propter situm oculorum apparet lusec. 3. Probl. cetna vna duplex, cum quis v.g. alterum oculum attollit, de pressio altero: aut cū ex cozo. & 19. & 19 piofio vino laxatus nervus opticus non sufficit. 3. prob. nec pupillarum æqualitate, siq; illud eue-

*Cum bidentur concha tunc iam vertigine testis:
Ambulas, & geminis cõiurgis mensa lucernis.*

Ob situm visibilis, vt cū piz mox celestitate videtur obiectum occupare simul aliquod spatium multò maius, quàm res vera occupet, qui est modus quidam obiecti continuo tractu multiplicati. Sic baculus præproperè circūdūctus, videtur circulus; propter radios visuales, vt cum ob refractionē imaginum, quæ fit in quibusdam in specillis habentibus varias eminentias, quadratulas, alijsq; eiusmodi figuris distinctas, apparent res multiplicatæ in varijs sitibus pro numero imaginum, quæ per refractionem multiplicantur. Sic etiam speculo fracto, mutatio sitū partium ob variam reflexionem specierum, quæ tunc ex sitū diuersitate oritur, apparet eadem res in diuerso sitū speculi.

35.

Cur in speculis sphæricis, nō autem in planis maiori ex parte res minores apparent, quàm sint? R. Quia à maiori superficte sit reflexio in planis, siquidem radij à conuexis reflexi magis distig; egantur, quàm à planis ob declinationē circuli, à quo reflexio est. Vt igitur radij ad visum concurrant, oportet à breviori superficte fieri reflexionem, & ex cõsequenti rem minorem apparere. Quod tamē intelligendum est, vt plurimū; quia in ijs speculis contingit interdum rem aliquo sitū apparere eiusdem quantitatis, vt probatur lib. 6. Perspectivæ.

36.

Cur ea, quæ per reflexionem specierū in speculis videmus, multò debilius apparent, quàm quæ directò intuitu cernimus? R. Quia species reflexæ debiliores sunt, tenuiter movent, atq; ad eò minù exactè repræsentant. Ideoq; facile quis obliuiscitur suæ formæ, quàm in speculo vidit.

37.

Potest ne facultas videndi amissa, naturæ

vi restitui? R. Hæc quædam animalia, quæ fecerunt cæcos edant, affirmat Aristoteles lib. 2. de Gener. anim. c. 4. videlicet canes, leones, vulpes, lupos, lepōs; ceruicarij: nimirum quia in ijs paulatim organū perficitur, redditurq; idoneū ad actum videndi. Num verò, si quis datam iam potentiam amittat recuperare eam medicamentis, aut alia iuxta artis, seu naturæ facultate valeat, non omnino constat. Plinius libro 11. Nat. Hist. cap. 37. ait serpentem oculos, & hircinam pulvis oculis si quis eruat, renasci. De hirundinum etiam pulvis Aristoteles lib. 6. de Hist. anim. c. 5. ita scripsit, Pullorum hirundinis adhuc recentium oculi, si quis stimulo cox vexarit, resanescunt, & cetendi vimp postea planè recipiunt. Communis tamē Philosophorum vox est, cæcitatem, inellege peiscedam, esse vnam & priuationibus, à quibus non datur per naturam regressio ad habitum. Et quidem si humorea oculorum omnino labefactentur, & defluant, facile est causam reddere; nimirum quia non possunt itetum coagmentari. Licet enim in pueris interdū membra quædam regerentur; oculorum tamen fabrica ad eò est operosa, vt non sit in potestate naturæ, eam collapsam restaurare. Quòd si superstite, atque integra humorum substantia, ob solam tempestatem dissolutionem facultas videndi amittatur; diendum etiam tunc erit, moderationem, tum primariū qualitatū, tum mollitudinis, leuoris, perspicuitatis, & aliarum eiusmodi qualitatū, ex quibus consurgit temperamentū, in quo potestā videndi fundatur, talem esse, vt post quā semel amittitur, coalescere rursus per vim naturæ nequeat. Quòd si tam humores, quàm eiusmodi temperamentū repari possent, confestim ab anima in organum dimanaret, et si nō eadem numero, alia tamen eiusdem speciei visoria facultas. Illud verò Aristoteles de hircinam pullis, nō ita erit accipiendū, quales velut eruit oculis, aut temperamento vsq; ad potentiam interitum eueris, potentiam recuperari, sed iunxat ita punctis, lēssiq; oculis, vt aliquanto tempore nō fungantur suo munere, posse ad sanitatē, & videndi adū redire.

SECTIO II.

F SOLVITIO PROBLEMATVM,
quæ ad auditum pertinent.

E Se ne magna aurium in animantibus va-
rietat? Responso: est. Nam in primis vt
de Hist. anim. lib. 1. cap. 11. docet Aristoteles,
eorum quæ audiendi sensum obtinent, alijs
aures sunt, alijs defuncte, patetq; ipsi audientij
meatus, & cauernulæ; vt in ijs, quæ penna, aut
cortice, squamæve integuntur. At ea omnia,
quæ animal generant, aures habent, excepto
vitulo marino, ac delphino, alijsq; castigati.

neis, & vipereis. Plinius tamen libro sexto Nat. Hist. capite quinto ait, apud Sambros, omnes quadrupes, esse sine auribus, etiam elephantes. Item aurium alix, aures, alix pilosæ, alix medium tenent, & hæc ad audiendum aptissimæ sunt. Item alix maiores, alix parvæ, alix mediocres, & aut nimium, aut parum, aut mediocriter arrectæ. Refert etiam Plinius libro quarto capite decimo tertio, esse homines, in quibus nulla auroquin corpora prægrædas ipsorum aures tota contegent more vellium. Fancios vocat, siue Satmalos, vt Pomponius, Græci vt auctor Strabo est, *αὐτογενεῖς*, dicit, quoniam strati vice, cum dormiunt, auribus utantur. Homini tantum aures immobiles, vnde apud Romanos cognomina Flaccorum, quibus aures, præter aliorum hominum naturā, deorsum inflexæ erant, & movebantur. Quod & nunc quibusdam accidit. Idem vel Salustius lib. de humani corporis fabrica cap. 13. euenire inquit beneficium cuiusdā musculi, qui aurium radicem perreptat, & interdum ad eam carnis fibræ ascendit, vt mouere aures possit.

2. Est ne auris memoria locus? R. Imam aures esse locum memorie scripsit Plinius libro vndecimo capite 45. Quod non ita est accipiendum, quasi in aures re vera insit memoria, quæ si sensitiua sit, in cerebro: si intellectiua, in animi substantia residet. Sed quia, vt olim frons erat sacra Genio; digiti Minervæ; genua miserit cordis; ita auris memoriæ Deg. Vnde prisco titu, in ius ducturum quæcipiam autem vellicabant intestinales eum, quæ quasi in aures immisisse volebant, aientelq; Ello memor. Quo etiam in Sileno allusit Virgilius illo carmine.

Eclogæ 6. Cum caneretur, & prælia, Cynibus aurem Vellit, & admonuit; passorem, Tityre, pingues Pascere oportet oues, deducunt dicere carmen.

3. Vnde ita varij soni intra aures ægrotant? R. Sibilus, rinnitus, strepitus, fluctuatio? R. Nascentur quidē si soni ex motu, & agitatione humorum, qui intinsum aures occupant, varietas autem oritur ex humorum diversitate, variorq; impulsu. Sibilus ex statu tenui exilitet elabente: rinnitus ex riliu cursu interrupto: strepitus ex impulsu valido: fluctuatio ex humoris iactatione. Lege Fernellum lib. 2 de partium morbis, & Symp. cap. 5.

4. Competunt ne etiam auribus sua morum indicia? R. Competunt. Nam teste Aristotele loc. cit. aures mediocres optimorum morum notæ habentur: magnæ verò, arrectæq; ultra modum, bullitiæ, & loquacitatis sunt indicia. Lege etiam caput nonum libri de Physionomia.

5. Cur audiendi sensus facile ab ortu naturæ offendi potest; pueri namq; vel ipsa sæpè furdasti reddunt? R. Obiectum, & potentia eandem fermè conditionem subeunt: quare cum sonus euasid. sit, ipsa quoque audien-

di facultas organum faciliè dissolubile nata est, nimium substantiam ita tenuem, dissipationemq; vt vere æt infusus appelletur. Ex Aristotele lect. 15. proble. 1.

6. Quam ob causam surdi ab ortu vocē reddere per nares solent? R. Quia furdus est, natura mutus etia est, aut paui a muro ab est, muti autem quia compresso sunt ore, spiritus ad nares impellit. Adde quoque violentius spirant naris: quo fit, vt nares laxiores fiant, exitumq; procliuem deat voci. proble. 2.

7. Cur inter ofitandum autem scalper non audeamus? R. Quia insistant etiam spiritus aurium sinus, quare sicuti externo ætī sonitū resistunt, ne ingreditur (eius indicium est male audire nos ofitandum) ita & auris alio resistunt, minimèq; cedet, siq; facile continget. Hinc vinantium aures rumpi solent, quia à retento spiritui insistant, aqua verò irrupens, vt pote diuifcula rumpere valet, nō item aer, si fortasse spiritum continemus instat vinantium. Vnde etiam vinantes prius aures infillat oleum, vt aqua subintrans resiliat, neq; impetari tympanum. Lege Aristot. Problema 2. & 11. & 13.

8. Cur in pudore aures rubescunt? R. An quia ad eas partes accutrit in pudore naturæ velamen, quæ maximè illo sunt nudæ, auriculæ verò extremæ exangues sunt, accutrit autem facili, quia per pudorem calori excitatur, faciliq; resoluat & liquefaciat sanguinem.

9. Cur si sonent iustæ aures, in bombus fedetur strepitu externo? R. Quia minorem sonitum amplior strepitus dissipat, & euerit.

10. Cur si aqua in aures illabatur, præter insulisse oleum, vt ipsa inde effluat? R. Quia oleum adhæret auri, riliuq; exarbit scilicet. Item quia oleum lubrique ites reddit, vt aqua facile vincto transire labatur, forasq; emicet. At dices, oleum adhæret aures. R. Nihil referre; nō enim oleum nocet aures, vt pote cognatæ naturæ: sunt enim ambo æres, ac modicè frigida.

11. Cur audiendo magis, quàm legendo recreamur; hinc enim editis fabulis in theatro mira oblectatio, non ita verò si easdem ex cōscriptis libris addiscamus? R. Cardanus apud Scaligeri Exerc. 308. hac vna ratione vult satisfaciū, quod a librorū copia vulgariora fiant, quæ narrantur, ideōq; minùs curiosæ, ac iucundæ lectentur: narrantores autem boniores sint. Sed repugnat Scaligeri tam quod quæ rari sint boni libri, ac narratores boni: tum quod non humani, sed ludi ingenij sit, cariora habere, ac iucundiora, quæ ignorent alij. Igitur plures alias problematis rationes adducit Scaligeri. Primā, quia audita minori labore discimus, quàm lecta. Secundam quia vox magis afficit fua inflexione, lectio verò narratori est mutas. Tertiā, quia audita magis imprimunt, vt pote realis ferē vocis appulsi, at visa intentionaliter comparatq; ad eū multo leuius,

Cur aliquando magis delectetur auditu, quàm visu.

Iacobi.

lenius celeriusque visio transigitur, quam auditio: unde necessum sit illam minus haurire menti, iuxta illud: Consideravit se in speculo, & abiit, & statim oblitus est, qualis fuerit; nec officit quod inquit Lyricus,

Signific irritant animos demissa per aures,

Quam quæ sunt oculis subiecta fidelibus.

Est enim id verum de ijs, quæ audiendo solummodo credimus, non intuitiva notitia percipiamus. Quartam, quia in narratione societas etiam datur, quæ naturæ hominum maxime consentanea est, in lectioe solitudo. Quintam, quia sæpe pndor obseruantia, quæ erga narratam auditum applicat magis: at verò in legendo remissio animi est, securitasque castigationis. Ex sedula verò actione maior petipitur iucunditas, quam ex incuriosa. Sextam, apud loquentem facultas est rogandi & disquirendi, maiorq; proinde intelligendi commoditas, unde maius oblectamentum oritur. Septimam, quia libris non licet ab instituto digredi sicuti narrantibus, quandoquidem in diuerbiorum amoenitatibus ius est accessere quædam nonarum personarum interuentu. Quapropter his veluti condimentis iucunditas paratur auditui, scriptorum verò vniuersis stylus, & sententiarum continuas in fastidium adducit lectorem.

SECTIO III.

SOLVTIO PROBLEMATVM,

*Quæ ad sonum vocemq;
pertinent.*

- I. Ques existant? (nam qui medio tenore eduntur, moderationem quandam obtrinent inter extremos illos) Aristoteles in Problem. 34. II. non semel (sonorum acumen à celeritate agitatis aeris prouenire docet, agitari autem celeriter quia exiguis sit, aut quod vis illi impellens sit debilis, exiguique proinde aeris partem ciat, vt agrotis accidit, aut senibus, aut à longinquo clamantibus (quo enim aer motus longius distat, eo minor agitatur, veluti si proiectus lapis, inquit Aristoteles, in minores, ac minores partes dissipatur; vel numerus magnitudinē aliqua atreduetur & flaccescit; ille in vnitatem, hæc in lineam abibit indissolubilem) aut etiam q instrumenta sonantia parum aeris complectantur, vt pueris alijsque nouellis animantibus visu venis, feminis, spadonibus, senibus ac ijs qui simulatam, siue, vt vocant, falsam emittunt voculam, & denique metuentibus: in his quippe omnibus astutiora sonandi organa inueniuntur, sicuti in fistulis & chordis gracilioribus. Est itaque familiaris Aristoteli responsio, pro vocis acumine in hunc modum

A in Problem. 34. Instrumenti imbecillitas exiguum aerem mouet, exiguus aer celerius fertur, quod celerius fertur, acutum est. Quod si quædam maiori vi pellendi aeris polleant, vt viti & tormenta bellica, cum tamen grauidus sonent, nihil redditæ causæ obest, tum quia magnam aeris partem cient, quam necesse est, legnius pro sua magnitudine agitari, grauiusq; protinde sonare, tnm quia magnus estiam strepitus magni soni, qualis grauis est, causa existat. Itaque vt sonorum acumen à celeritate, ita grauitas à seguitate agitatis aeris prouenit; agitatur autem segnitie, quia copiosus est, vt accidit crassioribus siue fistulis, siue chordis, item ridentibus, qui arteriam vocalem dilatant, ac rictibus hiscunt, sigentibus quoque, qui aut propter hyemum tempus, aut propter granedinem, craffiores tunc aerem monent. Denique pernoctantibus, ac trepidantibus. Illis ob humoris congesti copiam, quæ citæ aeris agitationi obstat, unde necesse sit grauidus sonare; istis quoniam ascendentem sursum calore propter passionem trepidandi, multum aeris reloluitur, qui lentè agitur, cum sit multus. Quod si vituli grauius sonant, quam boues, idè euenit, inquit Aristoteles, quia eorum matres grauius erit, quam mares sonare assolent; est autem à natura comparatum, vt animalia recēs nata matris potius, quam patri similia sint.

- D Qua de causis sonus ad quædam corpora alius geminatur (quam vocant Echo) ad alia verò non geminatur, sed potius obundat? R. Aliud est sonum reflecti, aliud refrangi dissiparique: quædam porro corpora dura, læuia, ac bene compacta aerem ad se appulsum minimè dissipant, sed integrum reddunt, unde fit Echo: alia verò hiatibus plena, mollia, aspera, humida & inæqualia, alium aerem frangunt potius, ac dissecunt, quàm solum rectumque reddant. Hinc domus nuper illitæ fornices, dolia, lagenæ, fluminum quiescentium ripæ, ob aquarum læuorem, cauumque æs maximè resonant, minus verò orchestra spatio iuncto, aula tapetis vestita, nemora, artemia vocalis humore, aut etiam nimio calore exasperata, qualem habent, qui febri æstuant. Itaque quemadmodum lux speciesq;ne visibiles ad corpus tersum impacta, si angulum faciat reflexa, sicuti fecerat di recta, similis ferè vtrobique existit & aer resonans similis priori efficitur, si corpora pulset, in quibus non frangatur, sed integro serè impetu regrediatur.

Cui cum inspiramus vocem formare non possumus, cum expiramus, possumus? An ga aer inspiratus frigidus est, & interior ærem tantisper cogit, cum oportuisset eam expandi, vt sonus fieret, contra verò expiratus aer calore citatus sonare iam potest. Ita Aristoteles 34. II. problem. 13. Quod si aqua frigida strepitum magis ciet, cum decurrit, quam ca-

lida, idè accidit, quia frigida grauior est, vehementiusque ferit, ac strepit. Sed quoniam ad formandam vocem neque inspiratio, neque expiratio per se necessaria est, sed aer in aëria vocali, atque intra os, sicut ex Theologorum doctrina colligitur, qui corpora beatorum voces formatura docent, eum tamen in eo statu respirationis, aut expirationis usus non sit futurus: ita rursum proposito problemati satisfaciendum, vocem non cuiusque qualicumque alijfione aeris ad corpus, sed ex ea, quæ ad instrumenta apta & idonea, qualis fieri potest cum expiramus, non cum respiramus.

4. Cur minus audiamus, cum oscitamus? R. Oscitando torpentem statum & faucium sinibus excutimus, qui etiam aures subit, oppletque, ac strepitum ciet, siquæ extrinsecus intrantem sonum offuscat. Quæ etiam ratione si duo simul loquantur, minus se audiunt occursum, repulsusque; mutuo accedentes soni, proindeque si accuratè volumus audire, inspirationem inhibemus. Adde etiam ausum foramina communi, cum mandibulæ oscitando distrahuntur, siquæ minus patere aeris admittendo.

5. Sûntne viria lingue plura? R. Sunt equidem: nam alij hæsitant, vt qui syllabam vnam alteri continent, vt postulat vocabulum, iungere nequeunt, sed in priori tantisper detinentur. Quò etiam fit, vt conantes submissè loqui, non possint, auctore Philosopho problem. 35. sect. 11. Fit autem hæsitatio, vt idem addit problem. 54. à frigore attonitum reddente, locutionis organum, quate exercitatione aut vino concalsfactum expeditius iam orationem formare potest, vt picis & sturnis; loquaciores enim enadunt, si madefactam offam vorent. Porò solus homo ferè hæsitat: rationis vitio laborat, quoniam inter cetera animantia sermonem solus profert: hæsitatio autem interruptio est auriculorū in dicendo. Lege probl. 55. citatæ sectionis. Alij deinde balbutiunt, vt qui literā, vel syllabam præremittunt, veluti si Constantinopolim, Napolim pro Constantinopolim, Neapolim perurbatè efferant. Alij blæsi sunt, vt qui certam aliquam litteram exprimere non valent, siquæ exenpli gratia, fluctum pro fructum pronuntiant, Capitulum pro Capitolium, puellulum pro puerulum.

6. Cur trepidantium, iratorumque vox tremula est, ac etiam mentum? R. Quia emigrante calore cor conuulsiuit, vnde etiam mul ti fiunt, sicuti in laxis chordis.

7. Cui qui intra domum sunt, magis audiunt sonum extrinsecus excitatum; contra verò qui foris sunt, minus percipiunt sonum intra domum? R. Quia in posteriori euentu dissipatur aer foras erumpens in laxiora spatia, siquæ successit sonus, in priori contra, domum ingrediens cogitur, vnde melius audiri necesse est. Similis ratio videretur in aspectu procedere, cum similiter melius intra domum exi-

ens, quæ foris sunt, cernimus, quæ in domo foris existentes. Ita est, nam species, domum à foris subeuntes, coguntur, & coaduantur, à domo verò foras emigrantes, dissipantur oculi. Igitur cum his admittunt, minus cernunt, illas magis. Adde lucem oculis vicinam distrahere aspectum, ne figi in vnum locum possit.

8. Cur qui in superiori cubiculo loquuntur, facilis audientur in inferiori, quæ in superiori, qui loquuntur inferiori, cum vox sienti & aer nata sit ascendere? R. Quia non sine aliquo humore emittitur aer ab eo qui loquitur, humor verò descendit. At hæc ratio singularis est; non enim omnis sonus cum humore diffunditur? R. Sonus tunc melius auditur, cum accommodator est inter ipsum & potentiam collocaio, hoc est, cum non sub pedibus aer prius sonat, quàm ad aures perueniat, sed est loco editionis sit, tunc eadem aures, quæ clauæ ratione sunt, prædictum aerem accommodatius aucupantur.

9. Cur nox ad audiendum aptior est, quæ dies? Vtrum, vt Anaxagoras ait, quod aer interdiu stridet à Sole concalesfactus, & obstricit, noctu requiescit, vitore cum omnis calor subsuerit, tunc autem quæque audiri melius possunt, cum nullus strepitus est. An quod per inanius faculas audiendi amplior, quæ plenus datur. Est autem aer interdiu densus, vt qui luce radijsque refertus sit, noctu autem rarior, quod ex eo ignis & radij decesserunt, quæ corpora esse dixeris. Accutior tamen solatio problematis ab Aristot. subditur, quod interdiu animæ applicatio ad videndum intelligendumque plura, quæ agimus, audiendi minus attentionem; at verò ubi sensus securus est ab intelligentia, laborem minimum habet, alioquin maximum: vnde dictum est (inquit Aristot.) mens videt, mens audit, quod omnibus sensuum functionibus afflatur, ipseque præsidendo distrahatur. Noctu ergo libera anima ab intus concursu, sonos melius potest accipere. Ob hanc etiam rationem sit, vt noctu magis dolorem sentiamus, quod anima sensibus alijs minimè occupata, ad iactus munia se applicet, vt lib. 3. Probl. scripsit Alex. probl. 18.

10. Audienturne longius qui multo sinul sonant, quæ cum quilibet eorum solus? R. Res dubia est apud Aristot. Nam sect. 19. problem. 5. ita ferè scribit, Cur idem Voce eadem longius sentiri cum alijs cantant, aut vociferant, quæ solus potest? An quia viribus vniuersis agere quæpiam uon tam difficile est, quàm singulis, composita quippe omnia plus valent, quæ singula; quapropter eodem vnus agitur otibus, vox constans, vnaque redditur, simulque aerem propellit, vt prodire multiplex valeat. Accedunt Aristoteli experientia & exemplis experientia, quoniam longius vociferantem exercitum videmus audire, quàm militem, et si eadem contentione clamaret, quæ cum alijs

alii simul vociferabatur; longius item hominibus munitur in nundinis, in foro, quim vnius tantum vocem, quamquam altius ceteris loquatur. Exemplum, quoniam multæ lucernæ eiusdem splendoris latius emittunt lucem, quam vna, & arenulæ acervatæ longissimè conspiciuntur in litore; quælibet verò è proximo loco vix discernitur. Cur ergo quod in visibili obiecto contingit, in audibili non procedat, ut quimus singulari vocum species non vniatur, à toto tamen aggregato vna alia producat, quæ longius peruenire queat. At verò idem Philosophus sectione 11. problem 32. responsio: nam hanc penitus turbavit: sic enim ille. Quamobrem cum simul vocem multi emittunt eodem tono, tota vox illa maior efficitur, quam sit vox singulorum, neque tamen longius per ratione multorum deducitur. An quia multi eundem aerem simul non propellunt, sed ducunt, quemadmodum si multi lapidem in diuersum mittant, non propterea longius abibit, quam si vnus projiciat. Ex his ergo liquet, quàm sit dubia propositi problematis enodatio apud Philosophum. Nobis autem prior responsio placet, præsertim quæ ab Aristotele posterius fuit conscripta. Si quis tamen probauerit posteriorem ad experientiam, atque exemplum paulò antè posita, respondet, sonos in eodem aere non vniui, sed discretos conseruari, nec tentum quandam speciem emittere; quapropter non esse eor longius vocem audiamus, aut quemlibet sonum, si solus, an potius cum alijs pauciter edatur. Experientia verò maiorem quidem sonorum copiam, non tamen longius audiri conuincit; si quæ fortasse euenit in spectibus arenularum (nam neque eas in vnam totalem vniui probabile videtur); èd scilicet singularum specierum peruenire, quò omnes simul perueniant, et si videri poterant nam tamen implicat singulas, atque ad eò neque discernantur quam omnes simul sub quadam confusione. Porò lucernarum lumina in vnum coeunt, ut mirum nò sit, si in partes remotiores perueniat splendor. Denique Aristoteles problemate illo 2. sect. 19. populari responsione contentus fuisse videtur.

11. Cui homini ferèd vox perspicitur, quàm ceteris animantibus? R. Cetera aut nullas, aut paucas literas distinguunt in voce; homo vero maxime; quod autem difficilis est, longior eget tempore. Lege etiam Alexandri lib. 1. problem. 148.

12. Cui vox maior minòve formari possit, & tamen eandem speciem seruet, ut cum in eodem quidem tono cantamus, sed tamen aut demissè, aut constanter? R. Quia quemadmodum maior figura fieri minor potest; ut quadrupum maius fieri minor, si ab omnibus lateribus æquales partes detraxerimus, cum tamen intra eandem speciem maneat, ita &

A vox licet demissior fiat, eiusdem tamè erit toni, ac cum efferebatur, robustior.

Cui senes voce sint tremula? R. Quoniam vocem continere non possunt: sicuti imbecilibus, ac pueris vsu venit, cum lignum prælongum parte extrema ceperint; alterum enim extremum quatitur, quia nequeunt superare quod tenent, & vincere: quod idem & trepidantibus hominibus, & metuentibus, & rigentibus causam vocis tremulæ afferere dendum est. Cum enim qui vocem ita committit, eius calor pulsus ab effectibus illis iterò se colligat maxima ex parte, reliquum, quod exiguum extat, vocem continere non potest: quapropter quatitur, atque interimit: unde autum liberalium professores qui se solitos trepidare nouerunt, principio agunt voce submissa, dum resedant, & stabiliantur: vocem enim exiguum vincere continent; quæ facilius possunt.

C. Cur in tragedia immutatio, varietasque in cantando viurpari? R. Quia inæqualitate musicæ iam nimium attollendæ, iam depri-mendo tristitia afficimur: ac commodatior sit ad magnitudinem calamitatis, aut meroris; quod verò æquale, continere non potest, minus debile auribus accedit.

Cur suauis audimus si cantilenam nominamus, quæ signoremus? R. Quia si ad metam peruenitur; cum verò ignoramus, quasi in medio perisilium: rursum quia audire, disscere est; disscere vero iucunditatem parit. Hinc solitarias cantilenas suauis audire solemus, si ad tibiam, aut ad lyram vnam cantatur, quoniam euidentius assequimur quod cantatur; ad plures verò lyras cantilena offuscatur, tota quæ penè deletur.

Cur cum hominis vox suauior sit, quàm tibiz, non tamen suauis auditur, si in tibiz morem sonet, sed canentem quidem hominem suauis audimus, quàm tibiam; hanc verò suauis, quàm hominem teletantem? R. Quia quod naturæ est, gratius euenit, quam quod simulationis. Itaque homo cum cantat supra tibiz sonum addit articulationem; unde mitum nò est, si suauis audatur; cum verò teletant, minus suauiter quàm tibiz audatur, quòd hanc simulet.

Qua de causa qui voce graui cantant, si dissonant, deprehendi facilius possunt, quàm qui cantat acutus; sic enim & in numeris accidit; euidentior enim error est, si in maiori peccatur? R. Quoniam grauis sonus plus temporis infumit, unde pleniùs ab auribus percipi valet, acutus autem velox est, facile quæ elabatur, ac latitat.

Qua de causa cum multi concinunt, melius seruare possunt numeros harmonicos, quàm pauci? R. Quoniam multi fecundius duem suum, hoc est, præcantorem, sequuntur, tardius quæ incipiunt, in accelerando autem procluius citatur.

Cur

19. Cur suauis cantilenam audimus mixtam A
tibia, quàm lyra? R. Quoniam vterque sonus
distinctus percipitur, & ambo melius miscen-
tur, eùm tam humana vox, quàm tibia sonus
spiritu perficiantur interius; nō sic autem ly-
rae sonus. Adde quòd tibia sonitu cognatio-
neque sua errores multos cantilenæ occultat.
Sonus lyrae cùm tenuis, vocisq; commiseri mi-
nus idoneus sit, ipse per se scilicet patens, suumque
genus syncerum custodiens, omnes cantilenæ
errores posita quasi regula patefacit. Cùm B
verò multa perperam in cantando agantur,
quod promissum ex erratis recteque actis
prouenit, detritum esse necesse est.

20. Quam ob causam cùm alius locus sit, qua
cibus potius; transeunt, alius, qua spiramus,
vbi grandior em buccellam deuoramus,
strangulamur? R. Quoniam cùm vocalis ar-
teria iuxta eam sit, quòd cibi inferuntur, ne-
cessariò illa constingitur, vbi insito amplio-
rem buccellam deuoramus, vnde oportet C
viam spiritui denegari.

21. Cur inter sensibilia propria solus sonus bo-
nos malusve moraliter denominari queat,
sermone quippe trucidandum, iocosum, la-
sciuum, prudentem, subdolum dicimus, non
ita colorem, aut odorem, aut saporem, frigus-
ve? An quia sonus motu efficitur, actio verò
moris est participes. Adde cæterorū sensuum
obiecta nostræ libertati non subsistere, sicuti
& vocem: quæ duæ responsiones idem va-
lent. Nam tunc etiam cùm vitio vertimus, qu-
quis odoratus incedat, quòd lucernam inle-
rat intempestiue, &c. Ob localem applica-
tionem peccat, non ob alterationem odoris,
vel lucis, applicatio autem, cùm motus loca-
li sit, nostræ libertati subest.

22. Quam ob causam cùm aliquid procul per-
cutitur, istum statim cernimus, strepitū len-
tius audiamus, quanquam vnà eum istu stre-
pitus oritur? Quia visum tenuiorem, atq;
acutiorē, quàm auditum habemus. Visus
igitur anticipare vtpote acutior potest, audi-
tus vt crassior, lentius suo fungitur munere.
Eadem hæc ratio est, cur in attritu confistū-
que nubium, tonitruum & fulgur, non ex æ-
quo percipiamus, sed fulgur primū videamus,
post tonitruū audiamus: quanquam toni-
trus vnà cum fulgure in cipiatur. Nimirum vi-
sus, vtpote agilius, & tenuius præcurrit, at-
que anticipat, auditus vt crassior & tardior
postmodum sentit. Ita Alexander lib. 1. Pro-
blemarum, problem. 38. quia responsione sen-
tire videtur videndi actum per emissionem
ex oculis percipi; quod non ita est: exacta igitur
problematis solutio est, etsi tam videndi,
quàm audiendi actio momento elici queat,
species tamen auditorias cum motu peruen-
ientes ad potentiam, atque ad deō ferius, quàm
visorias, quæ instanti traiciunt, quoniam,
etsi contrariis vacent, soboles tamen sunt lo-
calis motionis, vt proinde mixtum non sit, si

moram facient in accedendo.

Cur infantes cum modulos audiunt, pri-
mum vagitu cessant: deinde obdormiscunt?
R. Alexander libro primo, problemate 121.
ita scribit; Quoniam musica indita à natu-
ra animis est, vt cæteræ scientiæ, neque per
doctrinam, vt Plato auctor est, sed per remi-
nisceniam quidquam acquirimus. Quoti-
es igitur animus concentum sentit com-
pitiorem, reminiscens ac repetens cogit infan-
tem quiescere, permulcendoque sopire, at-
que demum ab exterioribus auocare. Sed hæc
Platonica sunt. Reddū igitur Aristote-
les sectione 19. problem. 38. Cur, inquit, nu-
meris, modulis, omnibus denique concinendi
generibus oblectari cuncti consueverunt? An
quòd iatum, ordinatumq; omne secundum
naturam est, vt meritis nos possit oblectare,
cuius iudicium est, quòd cum ordinatè labo-
ramus, bibimus & comedimus, naturam vi-
tesque nostras & seruamus, & augemus; con-
trà verò cùm inordinatè agimus. Consonan-
tia autem misto est, siue temperatio ordina-
ta contrariorum inter se, proportionemque
inuicem custodientium. Itaque vult Aristote-
les vocum concentum idē aures recreare,
quòd certis legibus à natura rei petitis con-
ponatur: quod etiam vsu venit alijs sensuum
obiectis, vt non nisi ij colores in pictura ocu-
los oblectent, aut in cibis ij sapes, qui certo
quodam modo attemperantur. Adit tamē Aristote-
les modos etiam adiectionis cantico-
rum, hoc est, qui non sunt ab arte, delectare
etiam, si eis assueuerimus, nimirum quia con-
suetudo naturæ quoque vim obtinet.

Quamobrem qui surdi ab ortu naturæ
sunt, iidem & mnti viuunt? R. Qui nunquam
audierunt, hæc fari nequeunt. Medicis tamen
placet, vt par idem n cruciū sit, cuius pars al-
tera ad linguā, altera ad aures vsq; porrigatur,
atque ita necesse sit communem accideret af-
fectionem. Verū mutos fieri, qui ex morbo
surdescunt, negant, propterea quòd pars altera
tantum, quæ scilicet audiendi officio dele-
gata est, suas vires amittit; & mutos quoque
eandem ex causa non etiam surdos reddi asserunt:
videlicet quòd aliterius nervi, linguæ
accommodati læcio est.

SECTIO IV.

SOLVTIO PROBLEMA- tum, quæ ad nates per- tinent.

D E structura narium dictum est libro 2. de
Anima, capite 9. per varias questiones. A-
ristoteles sect. 31. Problematum, paucas quæ-
dam narium affectiones exponit, sicuti & se-
quentium organorum atque sensuum, ea ma-
xime de causa, quia horum trium natura cras-
sior

for est, vnde neque ita plenam de se, ac obiectis notitiam intellectui ingerunt, neque tantam doctrinæ materiam præbent, quemadmodum priores duo; quapropter prestius de ipsidem nobis agendum erit.

1. Cur pueri omnes resinato sint naso, & ferè qui crispum sunt capillo, quod maximè in Aethiopum genere cernimus, quibus paulò attollitur nasus? Nimirum nasus cartilago est, quæ naturam ossis habet, in calidioribus autem, quales pueri & crispi, materia crassior, minusque vitilis, vt ea est, quæ cedit in ossa, minus crescit.

2. Quæ causa sternutandi? Nimirum spiritus halitusque ex humoribus exiit calore. Etenim vi attractivæ aer à foris collectus per nares, deinde onnissus halitibus per expultricem foras explosus, caput exonerat. Vnde inter dormiendum adactò ad intima viscera calorem, nõ sternutamur, nec item si oculos perficamus, tunc enim maior calor ex coarctatione corripit minorem, qui sternutandi causam dabat, aut humor, qui sternutamento egredi debuerat, cum lachryma egreditur, & contra verò Solem aspicientes sternuimus, quia admixta oculi luce, aut pennalaceis, facilius incalcescit. Denique quòd sternutatio proveniat à calore, sit vt singultum adimatur. Est autem singultus commotio aeris, egredi ensus à pulmonibus vnde distensionem causar in eo, sicut rursus egressus è ventriculo est. Porro inter amianitia homo maxime sternutat, quia pro rata portione & cerebri maius habet, vbi materia sternutandi cogitur, & laxiores nares ad externum aerem attrahendum; vnde & senes ægrius sternutant, quod harum sint compressiorum. Jam vero aut bis ferè, non semel, aut pluries sternutatio editur. Bonæ sunt nares, in quas vena diffunditur, & per quam spiritus commovent.

SECTIO V.

SOLVITIO PROBLEMATUM, ad gustatum pertinentium.

3. Vt quidam res insuaves auidè appetunt, vt pueri, & quæ vterum gestant, præsertim ad tertium vique mensem? R. Quia vitiosa qualitas cum menstruo sanguine ad os ventriculi recipit, cognataque qualitas appetentiam excitat. Itaque si aia bili infestatur os ventriculi, carbones, coctos laretes, & id genus hile caput. Si acida pituita imbuitur, vapores appetit acidus, &c. Vterum porò hoc vltè tertium mensem ferè non præteritur, quia sætus iam grandior, omnem sanguinis mensuram copiam potest absorbere, quapropter nunc non erit, si pueri ex præ-

dicto sanguine coaliti, ea quoque desiderant, quæ diximus. Lege Alexandrum libro a. problemate 74.

Cur eum dulcia suaviora sint acerbis, non istis, sed illis saturatur citius? R. Quia, si mem appetentiæ cibi tandiù durat, quantiù non solum ventriculo, sed membra etiam inania sunt alimento. at dulcia tota ferè sunt alibilia, non item acra, ideoq; citius illa famem extinguunt, quam ista: sine fame autem ventriculus & gula nihil admittere queunt. Porro quod quidam etiam antequam comedat, maximè ægrotorum plurimi, dulcia auersentur, acra appetant, causa est, quia hæc humorem calidum, id est, bilem fluxum euerunt. Ea igitur in re natura boni consulti.

Cur si quid pomis putris edimus magis amarorem sentimus post epotum vinum, quàm antea? R. Quia amaro vino illarum ab ipsò, quæ vini calore exacerat, permixti facilius per organum gustatus, sicque vehementius sentitur.

Cui panis, caseus, & pleraque refrigerata deterioris saporis existant, iecalescunt verò melioris? R. Quia refrigeratis succus concret, & constant, repescitis autem dilabitur; at suauitas succo preperitur. Sed cur dulcia minus sentiantur calida, quàm frigida, nimirum organum gustatus iactum habet, calidum igitur, quia vehementius sensibile est, gustandi actum offuscatur: item succus dulcis calidus est, sicque perhibetur aliquantulum dulcedinis sensio, cum adiuncto calore fouetur.

Cur sicus cum molles dulcesque sint, dentes offendunt? R. Quia gingivis suo leniore adhærescent, dentibusque insinuantur putredinem citò causant, infuso calore; quin etiam granorum duritie fariant dentes.

Cur potus suavior est post epotum acerbiorum? R. Quia contraria iuxta se posita magis se produunt. Item quemadmodum quies post laborem gratior est, cum tamè in se melior non sit, quàm post æm quietem, ita & cetera.

Cur lingua amara, salis, acidique fieri, sentiri que potest, non dulcis? R. Quia illæ affectiones corruptiones naturæ sunt; dulcedo verò est naturalis, ipsam autem naturam sentire nemo potest; ita Aristoteles sectione 34. problem. 5.

SECTIO VI.

SOLVITIO PROBLEMATUM ad tactum pertinentium.

1. Vt qui rapidè, aut inconsultè feruntur minus dolent, quàm qui consilio? R. Quoniam illi animo sunt occupati, qui negotio distractus minus ad tactum percipiendum applicatur.

plieatur. Hi verò ad id membrum, quod feritur, se conuertunt vehemensiusque proinde dolent, eadem causa est, quòd qui onera portant, aut labori incumbunt canis releuatur, quoniam attendit animus ad numerosam suauitatem, sicque labor decipitur, vt inquit ille. Eadem quòd lugentibus iibias atque tympana adhibeamus, mixentibus de suorum morte, atque ægorantibus hominum cœtus procuramus; nimirum animus ad varios sermones se transfert, ab angoreque se iungitur. Lege Alexandrum lib. 3. probl. 77. & 78. Quòd si tela præuisa, vt Magnus Gregorius inquit, minùs ferimus, aliunde id verum est, quatenus imminenti mali prænotione remedium aut diuerticulum procuramus.

1. Cur cum ab alio tangimur, præsertim clanculum & fraudulenter, magis inhorrescimus, aut titillamur, quàm si a nobis, vel ab alio palam tangeremur? R. Quod natiuū instumque est, minùs percipimus; sic enim lingua inilium dulcorem minùs sentit, quàm acridinem, vel amariorem, quod autem ab alio aperiè sit, quasi inilium nobis est. Item quod insidiosè sit, terribilius occurrit, sicque metus excitatur, atque adeò horror ex frigore. Hinc etiani risus contingit, quia nouitas & fraudulencia obiecta sunt risui. Similiter alis, pedum plantis & auribus titillamus magis, quia earum partium tactus insolentior est, præterquam quod tenuioris sunt cutis vnde & labris maximè titillamur.

3. Cur non isdem omnes inhorrescunt pauciter. Nam alij cum vestis rumpitur, alij cum ferra acuitur, vel scindendo trahitur; alij cum pugmex secatur; alij cum lapillus niola perfrangitur; alij cum cibos fastidiosos vident?

A R. Quomodo modum non eisdem delectantur, sed iuxta variam corporis temperaturam; ita ob eandem varietatem non isdem læduntur, sed ijs, quæ a cuiusque temperamento sunt alieniora.

Cur cum aqua etiam calida aspergimur, horrescimus tactus? R. Quia quod est per se in aqua timemus; nimirum frigus. Quamuis igitur calida existat, naturæ tamen affectus in nobis excitatur.

B Cur dentes frigidum magis, quàm calidum sentiunt, caro e contrario? R. Quoniam dentes tenuioribus continentur meatibus, exiguoque calore præditis; itaque aduersum frigus minùs ferre possunt. At caro calida est, quapropter à frigido minùs afficitur, à calido magis, quasi ignis igni adijciatur. Aristoteles sect. 34. probl. 3.

Cur duorum sensuum ratione homines vocamus continentes, id est, iactis & iussus, non ceterorum? R. Quia voluptates nobis cum brutis communes per hosce sensus administrantur; quod igitur tale est, specimus, erubescimus, proboque damus. Vide Aristotelem sect. 21 problem. 1. & 3.

Atque hæcenus de problematis, quæ ad exteriores animæ potentias spectant. Neque verò de alijs eiusdem animæ facultatibus institutum persequimur quoniam doctrinæ popularis, qualem solet Aristoteles in problematis exhibere, materiam non suppeditant. Illud superest, vt quem laboris communium studiorum gratia, Societas I & V Commercienſe Collegium posuit, vniuersæ Philosophiæ edito euiuculo, gratum sibi esse velit D & V, qui & exceptis aspirauit, & ad optatum exitum promouit.

F I N I S.





I N D E X

R E R V M P R A E C I P V A R V M,

Q V A E I N H O C V O L V M I N E

C O N T I N E N T V R

absolutissimus.

A C T I O .



*Cilones non distinguuntur per ter-
minos, qui ad ipsas ordinantur.*
158. d
Vna actio non est terminus alterius.
487. e

*Actio virtutis per se fixa est, per accidens breui
durat.* 578. e
*Actio honesta praeter satisfactionem primum
deletur.* 578. d. e
*Actio productiva formae & non virtutis, dis-
tinguitur specie ab virtute.* 36. e. f
*Eadem actione formae materiales producta & vir-
tutis.* ibid. e
Actio est anima finis. 135. d
Non omnis actio continetur cum motu. 489. a
*Actioes virtuales creatae à Deo sola elici non pos-
sunt.* 134. b
*Actio vitalis à potentia vitali elici non potest, nisi
anima inhaereat.* ibid. f
De duplici actione ex parte sensus & sensibilibus
363
*Actione directa sensuum functiones non praecon-
cipiuntur.* 373. b
*Per actionem immanentem nihil ad extra produci-
tur.* 489. c
Actio animae extra corpus non est connaturalior.
601. a
Quomplex sit anima actio. 609. e
*In actione vitali cur potentia extra obiectum nec
diminui feratur.* 302. b
Per quam actionem verbum producat.
189. e
*Actioes voluntariae & intellectus quomodo sub-
stantia.* 548. a
Voluntariae actiones simpliciter liberae. 536. a
Trei animae vegetativae actiones. 169. b

A C T V S .

Initio actus in primum & ultimum. 51
Actus secundus non semper per se elicitur primo.
70. c
Probatur anima esse actus primus. 51
*An actus corporis oriatur à
primo est animus esse corporis actum, quam cor-
poris principium.* 51

Eiusdem est actus, cuius est potentia. 73. a
*Actus subordinati ab eadem potentia possunt eli-
ci.* 170. f
Per actum & obiecta potentiae distinguuntur.
155. f
*Actus unius potentiae specie differenter, una ratio-
ni formali specie ipsa subordinantur.* 156. a
*Quomodo actus eiusdem potentiae specie differen-
ter virtuti rationis esse censantur.* 56. a
Actus subordinati ab eadem potentia possunt esse.
170. f
Per actum amandi efficiuntur impressio in mente.
491. b. c
*Actus supernaturalis via potest in patria conti-
nuari.* 637. b
Intellectus per sensibiles bisariam dicitur esse in actum.
408
Quatuor intellectus actus designantur. 549. f
*Intelligendi actus esse spirituales colligitur ex obie-
cto.* 560. a
*Quis actus intelligendi à sensibus finis maxime a-
lieni.* 560. f
*Ad actum apprehendi requiritur iudicativa notitia
intellectus.* 551. b
*An ad actus voluntatis requiratur notitia indica-
tiva intellectus.* ibid. a
*Potest diminui conservari actus voluntatis abs-
que ulla notitia.* 549. a
*Quam independenter finis à materia actus liberi
apprehendi.* 569. f. & 570. a
In actus intellectus consistunt felicitas. 545. c
Anima non semper per actum exercet intensissimum.
640. b. & 641. b
*Anima separata potest & eadem specie actus produ-
cere, quos praecedebat univocata.* 678. d
Quid tenetur ab actu ventis sum. ibid.
An anima separata per actus intendas habuit
639. f

A D M I R A T I O .

Virtus per se actus est. 549. f
An actus per se actus est. ibid. f
In qua sit actus admiratio. 534. a
Actus est ab admiratio non accipiant.
19. d
An actus est actus delectationis. 540. b
In corpore sit actus actus. 539. d

A E R.

- A**er cur non videtur. 118.b
 Aerem innatum esse ergano audiendi. 173.a
 Aer & aqua sunt medium. 361.f
 Aer & aqua sunt medium, quo spargitur. 377
 Aer & aqua medium edierit. 290.a
 Aer & aqua praecipuum medium sensuum. 345

AEQUALITAS.

- A**equalitas vniuersum decorat. 97.e
 aequalitas positiua & negatiua. 98.a.b
 Quae aequalitas requiritur ad vniuersitatem. 112.c
 Opinio afferens aequalitatem specificam inter animam & Angelos. 589.b

AGENS ET AGERE.

- N**ihil agit nisi prout actum est. 101.d
 Agens principium quomodo substantia esse possit. 114.e
 Agens principale non potest esse sua via actiua. 151.e
 Quomodo intelligendum, omnia agens est passiuum se praesentium. 423.c

ALIMENTVM.

- A**limentum quo pacto centrarium esse debeat rei, quae nutritur. 165
 Alimentum quo pacto iubileum accensionis & nutritionis. 165

ALTERATIO.

- N**on alteratur propriè nisi quod ad corruptionem disponitur. 177
 Quae est sensuum non propriè alteratur. 177

A M O R

- P**er actum amandi efficitur impressio in amante. 177
 Quo palliores amata sunt in amante. 177
 Amore nobilior cognitio. 345.c

ANGELVS.

- C**ur Angeli dicantur partes vniuersi. 649.a
 Cur Angeli intelligentia, homines vero rationales dicantur. 483.a
 Quod inter agens aequalitatem specificam inter animam & Angelos. 589.a
 Opinio Angelis praesentem animam. 165.b
 Sententia pro Angelis. 589.c
 Quae fuerit curandi opinio circa Angelorum esse. 651.f
 Angelus Daemonem impresso impetu impellit. 71.b

Corpora ab Angelis assumpta cur non organica. 72.f

- Angeli humanum corpus formare non possunt. 87.f
 Quae propria sunt in vniuersum operationibus deus Angeli a vniuersum corpora. 73.c
 Angelus non eget specie ut se intelligat. 414.a
 Angelorum species vniuersa & simplicia differunt. 419.a
 Angeli non anima sunt indigentes specie. 478.b
 In Angelis non est intellectus agens. 412.c
 Cogitationes quomodo Angeli cognoscant. 413.f
 Angelorum species intelligibiles praestantissime. 432.e
 Angeli percipiunt plura, ut plura. 502.f
 Angeli cum se intelligunt, verbum exprimunt. 489.f
 Angeli quomodo aliorum notiones percipiunt. 452.f

ANIMA IN COMMUNI.

- A**nimarum diuisio ex Platone. 143.e
 Academicorum error de anima. 71.f
 Dissidium de anima natura. 24.f
 Animam nihil esse qui putari. 161.c
 Falsa anima descriptio ex Platone. 66.b
 Anima est actus primus corporis. 52
 Peior anima definitio. 57.a
 Secunda anima definitio. 135.a
 Prior per posteriorem ostenditur. 135.b
 Quomodo una per aliam demonstratur. 136.c
 Anima definitio ab effectu colligenda. 134.a
 Triplex animarum varietas ex diuerso modo variandi. 143.c
 Cur tres anima numerantur, nec tria genera, nec species dicuntur. 161.f
 Anima ut dicitur semperies. 61.a.b
 A quibus ponitur harmonia. 60.f
 A quibus quies substantia. 61.c
 Inam animam assistentem posuit Averroes. 107.c
 Non datur una anima re ab omnibus sumenda. 139
 Anima quodammodo est omnia. 471
 Anima secundum Platonem formarum locus dicitur. 407
 Anima materia prima conferunt. 505.b
 Anima sunt incompleta quies. 590.f
 Inter figuras, sic inter animas aliae alique personae. 140
 Qualiter anima non quamlibet materiam, sed determinatam respicit. 97.d
 Anima humana contemplatio media inter philosophias & metaphysicas. 5.d
 Quod Patres senserint de scientia anima. 3.a
 Falsitas scientiae de anima. 1.a
 Ad moralem scientiam opportunum & ad metaphysicam. 1.-3.e
 Quomodo anima contemplatio ad theologiam spectet. 5.d
 Anima substantia sensus inherens qui putant. 318.a
 Animarum origo oculis etiam apud Patres. 8.e
 Solam

Sola anima rationalis indivisibilis qui iuen. A
117. 115. f
Non sola fide tenendum animam hominis esse in-
divisibilem. 114. b. c
Animas perfectiorum animantium esse indivisibi-
les patet D. Thom. 115. a
Qui animas omnes infestiles fecere. 113. a
Qui indivisibilis. 114. f
Animata indivisibilia quam indivisibilia informantur
quoniamlibet partem corporis. 113. b. c. d
Animas indivisibiles quomodo non fit in qualibet par-
te corporis. 113. b. c

ANIMA PROUT COR- pus concenit.

Placita Philosophorum in qua parte corporis
Anima resideat. 110. b. c
Quae sit dependentia animae a corpore. 19.
Error de indolutione animae in corpus post partu.
90. a
Quomodo intelligendum animam non esse corpus,
neque sine corpore. 134. b
Coniunctio animae cum corpore triplex. 117. f
Coniunctio animae in corpore necessaria ad in-
tellectionem. 477. f
Animam coniungi corpori ut motorem, quomodo
Plato existimavit. 100. a
Animam in corpore operantem ut quod, extra corpus
ut quod. 633. d. e
Animam in corpore esse ut quod, & ut quod diversis
modis. 83.
Si anima sine corpore non operatur, sine corpore
esse negatur. 111.
Animales animas ante corpora non ponit. 85. a
Animarum antecessio. 85. f. 86. a
Animam perfectius esse in corpore, quam extra.
84. e
Quo sensu aliqui Patres animam corpoream di-
cedunt. 68. d. a
Quid nomina corporis Aristoteles intellexerint cum
illud anima tribuit. 71. f. 72. a
Animam separata sine miraculo corpora assumere,
ad nos remeare potest. 619. f
Veterum error de anima corporeitate, unde.
71. a. b. c
An anima primi hominis ante corpus fuerit.
80. c. d.
Animae ante corpora non peccaverunt. 85. b
Animas rationales veluti transcendentes ad corpus.
117. d. a
Cur anima non uniatur per accident corpori.
105. c
Animam intellectivam cur corpori coniungatur.
105. c
Error de indolutione animam in corpus post par-
tum. 90. a
Animam humanam qui vivere corpus si erit.
66. b
Ex anima & corpore in vi humanis, quatenus
non est. 53.
Animam ad corpus ut forma artificia ad iudic-

etiam. 54.
Etiam sicuti aspectus ad oculum. ibidem
Primum est animam esse corporis actus quam opera-
tionum principium. 135. f
Primum animam successivum multa corpora informantur
qui patet nunc. 106. e. f. 107. a
Animam in corpore cognoscit se per speciem non per
suam essentiam: extra per essentiam. 504. f
Quae via anima se intelligit autem est in corpore.
ibid.
Coniunctio animae cum corpore necessaria ad in-
tellectionem. 477. f

Quare Vixit.

ANIMA QUATENUS RATIO- nalis, intellectualis & humana cognominatur.

Triplex anima rationalis consideratio. 8. a. b
Animas rationales in suprema formam. 8. a
Animas rationales ut semine non propagantur.
82. a
Animas rationales non fuerunt ante corpora a Deo
creatae. 83. f
Animas rationales creantur a Deo non ab Angelis.
83. a
Dogmata de animarum ortu. 80. f
Animas rationales spiraculi nomine denotantur.
584. c
Animas rationalis sub quo conceptum non fit natura.
11. e
Falsa sententia de creatione animarum ab Angelis.
83. b. 89. a
Animas intellectuales philosophi dicuntur a Philosophia.
440. c
Animas intellectuales habet operationes elevatas su-
pra materiam. 66. d. o
Animam humanam specie non distingui ab An-
gelo patet Origenes. 76. a
An omnes animas intellectuales sint pariter dignae.
10.
Animas intellectuales esse spirituales probatur
ex Patribus & Concilio. 66. c. d. & 67. c
Animas intellectuales iustificatas. 73. d
Vide substantiam. 11. e
Animas intellectuales secundum Aristotelem, & se-
cundum fidem, vera est hominis forma. 102. a
Et naturaliter. ibid. b
Animas intellectuales vera est hominis forma, &
qui negatur quoad omnes gradus. 100. f
Animas humana secundum gradum intelligendi
vera est hominis forma. 102. b
De fide est animam hominis esse spirituales. 582. a
Animas esse spirituales colligitur ex actibus &
ex lumine humane cognitionis. 11. e
De immortalitate animas rationalium. 563. a. b
Quare immortales.

ANIMA SEPARATA.

Animas solum ut separata naturales est sine cor-
pore operari. 600. f

Anima separata a corpore non est in naturalis.

598 f. 602 d

Nec violenta. 601 f

Si separatio o: effecti violentia foret regressio natura-

lis. 596 d

Similis est anima separatio prima Angelorum pro-

ductioni. 596 c

In quo consistat anima separata. 596 c

Anima per separationem mutatur primariè, &

modus p:isus ei non aduenit. ibid.

Separatio anime est prater naturam. 602 d

Anima separata a corpore, nihil de substantia pro-

pria amittit. 106 a

Anima separata nulli loco sunt addita. 652 f

In anima separata potentia organica solum vi in-

radice. 150 b

Qua potentia animam separatam comitatur.

609 f. & 610 a. b

Anima separata potest vi discursu ad naturales

notitias. 636 d

Qui anime separata discursum, & compositionem

concedant. 636 b

Habitu, & species in intellectu, & voluntate ani-

ma consuevit reidentes, eandem a corpore sepe-

ratam comitantur. 615 f. & 616 a

Qua species & habitus in anima separata conser-

uentur. 618 c

Ab intellectu anime separata non sumunt species

naturalior. 397 b. c

Anima separata noua species a Deo infunditur.

634 b

Probabilis est animam separatam ab obiectu species

non alibi habere. 624 c. d. e

Anima separata intelligit per species acquisitas ei

in se. 632 a. b

Anima separata distinctè intelligit per species ac-

quisitas, & infusas. 632 c. & 638 a

Ei per acquisitas distinctius, quam quando erat in

corpore. 638 c

Anima separata memoratiue species acquirit.

641 a

Anima separata recedatur per species acqui-

sitas. 617 f

Anima separata, & Angelus an aliquando essent

in sui cognitione. 638 c. f

Anima separata intuitu plura cognoscit.

627 b. c

Unde pronuntias quid anima separata singularia

percipit. 442 b

Quare, Cognitio, Cognosco.

Anima separata potest se ponere in puncto. 602 c

An anima separata ad unionem corporis natura-

liter propensa sit. 602 f. & 613 a

Vide, l'no.

Anima separata potest esse speciem speciei actus prin-

cipe quos producit: conuenit. 632 a

Quare, scilicet

ANIMA VEGETATIVA, & Sensitiva.

Q:uid sit anima vegetativa. 107

Anima vegetativa a natura non est, vnde a

in anima tantum sensuiva.

144 f

Vivere ab anima vegetatiua primo est.

31

Trei anima vegetatiua actiones.

158

Homo non constituitur per solam animam sensiti-

uam.

109 a

Falsa sententia de creatione animarum sensitiua,

88 d

& vegetatiua ab Angelis.

ANIMATVM, ET Animus.

Animatum posterius est anima. 126

Inter animatum & inanimatum discrimin.

ibid.

Animus noster medius inter eternas & caducas.

21

Animi mores temperamenti sequuntur.

ANIMAL.

Animantia saltem perfecta primi a Deo sunt

producta. 76 b

Qua animalia visu, auditu, & odoratu hominem

excellant. 314 c

An Aristoteles putat omnia animalia habere gu-

stum. 313 b

Qua animalia vocis expertia.

269 a

Animalia quae non respirant, vocem non edunt.

354

Animantibus perfectis insunt omnium sensuum

organa. 347

Omnibus animantibus conueniunt tactus & gra-

uitas. 313 c. & 319

Animantibus imperfectis sunt inest appetitus.

526

Sola animalia in ligent sensu.

Quo modo intelligendum quaedam animalia sola

imaginazione vivere. 141

Nullum animal caret facultate imaginandi saltem

imperfecta. 139

APPETIBILIS.

Appetibile, aut bonum est, aut apparet bonum.

522

APPETITVS

Appetitus naturalis quod sit.

Appetitus in nobis, ut rationalis, alius sensi-

tius. 314 d

Discriminatur species.

Inter animantia & inanimata.

Appetitus membra dispositio obediunt.

Appetitus hominis subiecti potest

esse per se. 559 a

Appetitus quomodo concurrat ad motum.

Appetitus causa vniuersalis motus.

An anima habeat electum appetitum ad rem in-

com corpore. 65 a. b

Quid appetitus dicendi existens.

liber hominis ad aeterna se extendit.

Appetitus

Appetitus beatitudinis in homine quàm sit arduus.

173.b

Appetitus naturalis in homine ad vitam beatam.

173.a

Et ad immortalitatem.

ibid.a

Voluntatis tribus modis mouet appetitum.

176.f

Appetitus & intellectus practici sunt principia motus progressionis.

181

A Q V A.

Aquae sub terra non videri quibus rationibus probetur.

248.b

Aqua sub terra videtur sine aliquo lumine.

250.b

An ex aqua solum percussa fiat sonus, problema.

250.b

Iudicia latentis aquae.

247.f

Sini leges necne, virumque probabile.

249.b

Pro aquarium in speculoribus.

248.c

Cur cum aqua etiam calida perfundimur, in her-

re camur.

693.a

A R B O R.

Mitra arboris natura.

141.a

Arboris sensu praeclatis qui putauerint: qua sententia à D. etiam Augustino probatur.

143.a

Arbores virtute attractivae, & expulsiuae sensuina potentia, mortis requirunt, commoda trahunt.

144.c

Radices in arboribus superiores partes sunt.

163

ARISTOTELES.

Aristoteles in subscribendo modestia.

116

Aristoteles an negauerit infinitum in rebus materiae expertibus.

112.d

An Aristoteles putet omnia animalia habere gnum.

113.b

Qui à Aristoteles de sede intellectus.

195.c

A Y D I O.

Utrux ad audiendum aptior.

684.c

Audium Talpa sub terra.

266.d

Cur quae audiuntur delictent magis, quam quae leguntur.

685.b

A Y D I T V S.

Videtur post visum ceteris sensibus exaltior.

272.d

Audire ad doctrinam, affectum ad experientiam inferius.

354.b

Quo pacto auditus instrumentum a sonomoniaur.

251

Ubi audiendi facultas infidela.

272.b

Auditoria facultas instrumentum.

ibid.f

Instrumentum audiendi dicitur aer anal-

17

273.b

A V R I S.

Primum varietas.

679.a

Cur natura aurium anfractu molli sit.

271.b

Aures mortuum ostentatrices.

679.f

Cur pudenti bus aures rubescant.

ibid.

Cur auris memoria locus dicatur.

629.d

Fantasma adeo erant praeponderans auresque more visum totum corpus contereant.

1132.b

Videntem iam varij sunt in agrositum auribus exstant.

679.e

BEATITUDO.

Appetitus beatitudinis in homine quàm sit ardens.

573.b

BEATVS.

Beatissimus in calio quo pacto edam vocem.

166.e

Beati verbum exprimentes feruntur in Deum immediatè.

490.b

C A L O R.

Nihilam viuens est sine calore.

167

Calore & alimentis exequitur anima munus nutritionis.

165

C A V S A.

Causa materialis in quibus coincidere potest cum efficiencia.

474.d

Ex duabus causis partialibus non semper quilibet sensus, si solum producere valet.

195.a

Anima formalis, finalis, & efficiens causa est.

160

Causam nutritionis ignem esse qui ponebant.

617.e

Appetitus causa vniuersalis motus.

556.f

C E R E B R V M.

A cerebro nervi derivantur.

323.d

In cerebro hospitantur sensus externi.

376.d

Ex ventriculis cerebri non colliguntur efficaciter motus sensuum internorum.

387.b.c

Cur una sede virtus diversis praestet effectus, non vero in sensu sua id efficiat una cerebri virtus.

337.b.c

C H R I S T V S.

In Christo sunt divitiae.

339.d

Christi infusa scientia.

634.c

Anima Christi non indigni conversione ad phantasma.

111.f

Quid erit durandum de descensu anima Christi.

610.f

Christi

Christi animam in perpetuū duratura docet fidem
589. a. b
Muti circa species in Eucharistia non circa
Christum si 397. a. b

COGITATIO.

Cogitationis cordis nulla species naturaliter re-
praesentat. 453. o
Cogitationes solus Deus cognoscit. ibid. o
Cogitationes quomodo Angeli cognoscant. ibid. f

COGITATIVA.

Quida est cogitativa distincta à phantasia.
393. a. b
Cogitativa circa res sensatas & insensatas versa.
tur. ibid. a
Distinctio inter cogitativam, & memoriam. 393. d
Cogitativa seu phantasia ratio particularis.
401. e. f

COGNITIO.

Omnis cognitio fit per expressionē rei cognita.
490. f
Cognitio supernaturalis non impedit naturalē co-
gnitionem eiusdem rei. 574. o
Cognitio supernaturalis anima nō est discursiva.
635. a
Cognitio assimilatio est inter cognitum & cognos-
centem. 485. f
Cognitio fit per similitudinem inter cognitum &
cognoscentem. 61. a
An cognitio anima separata sit clarior quā con-
iuncta. 637. d
Quid dicendum de cognitione anima quoad ea,
quae apud nos geruntur. 643. f. 644. a. b
Qua similitudo requiritur inter cognoscentē po-
tentiam & rem cognitā. 426. f. 638. f
Non est discursiva supernaturalis animae cognitio.
635. a
Cognitio amore nobilior. 545. d
Ad auidentem cognitionem non facit argumēta
impossibilitatis suadentia diluere. 647. a

COGNOSCO.

Animā distinctē cognoscit omnia sensibilia.
643. a
Animā separata se, suos actus, potentias, & alia
animā distinctē cognoscit. 644. b
Per quid animā alius animas cognoscit. 644. f
Probabile est animam separatam naturā & di-
stincta cognitione Angelos, eorum proprietate-
tes, & operationes nosse, non verò cordis cogi-
tationes. 645. b
Unde proveniat quod animā aliquas res superna-
turales non cognoscit. 646. d
Cognoscit anima naturaliter aliquarum rerum
possibilitatem & existentiam. 647. o
Item rerum existentium personalitatem & exis-ten-

tiam. ibid. f
Res aliquas supernaturales animā cognoscere na-
turaliter non potest. ibid.
Cognoscit anima in Deo extraordinariam poten-
tiam actuum. 648. a

Non semper animā in diuīs similitudine obiecti ve-
lud cognoscit. 644. o
Cognoscit intellectus actum potentia cogitativā.
497. c
Intellectus quomodo cognoscit suos habitus. 505. f
Intellectus supernaturalis actus distinctio cogno-
scere non potest. 507. d
Intellectus plura vs plura simul potest cognoscere.
505. f
Circā prima principia intellectus non errat. 623

COLOR.

Coloris definitio. 213
Duplex coloris definitio impugnatur et desin-
ditur. 218. f
Color superficies Pythagora. 220. a
Colorem & lucem idem esse qui putens. ibid. d
Colores apparentes lumen sunt. 221. c. d
Veri colores à luce distinguuntur. 221. o
In quo veri & apparentes colores conveniunt, &
discrepant. 223. d
Apparentium colorum distinctio & varietas.
223. f. & 224. a
Colores oriuntur ex temperamento certo primarij
qualitatum. 224. b
Qui colores qualibet elementa sequantur. ibid. o
Colorum mutatio vnde. 227. b. c
Color ex se visibilis. 232. d
Quidam colores cur aspectui officiant. 232. d
Color diuiditur ratione superficies. 232. d
Color elementis non inest. 232. d
Color colorem non generat, sed odor odorem 230. o
Color & lux suis causa speciales specierum pro-
ducuntur. 230. b
Colores extremi 235. f
Medij colores precipue quing; 236. a
Colores candidi praesentia. ibid. a
Coloribus imponuntur nomina à rebus in quibus
visuntur. 237. b
Colores etiam in lucidū corporibus non nisi in ex-
terna superficie videntur. 219. b. c

CONCEPTVS..

Definitur conceptus rerum singularium. 496. c
Conceptus rerum immaterialium eliciuntur ex
specie materialium. 491. f
Animā rationali sub quo conceptus nō sit natura.
12 o
Ex imagine infima speciei elici potest conceptus na-
tura genericus, & specificus. 448. b

COR.

Cor principium remotionis sentiendi. 376. b
In orae sensus communis ex Aristotele. 375. d
Enneam

De potentia metua anima. 650. a. f.
 Potentia organica supra suam affinem non re-
 sistitur. 77. a
 Potentia organica que patet in animalibus. 121. c
 In animali duplex potentia motiva. 554. f.
 Potentia intelligendi & deliberandi quo pacto di-
 stinguantur. 552. b.
 Qua potentia à voluntatis imperio exempta. 557. c
 Aliter vniu. potentia specie differentes vni ratio-
 ni formali subordinantur. 156. c
 Quo pacto alius vniu. potentia specie differentes,
 eiusdem rationis censeantur. ibid. o
 Aliter subordinationi ab eadem potentia possunt esse. 170. f.
 Potentia obiectum dupliciter. 156. b.
 Potentia cognoscens inuis manes, appetens quoda-
 modo se foras dat. 232. a
 Potentia audiendi ubi infideat. 272. b
 Potentia odorandi in homine habet est. 274.
 Potentia odorandi ubi infideat. 292. f.
 Potentia odorandi necessitate postrema dignitate
 media inter reliquos sensus. 298. d
 Potentia gustandi ubi. 314. a
 Potentia tangendi in qualibet parte corporis. 314. a
 Potentia animaduersionis scilicet. 371. d
 Potentia sensitiua tripliciter. 186. d
 Potentia, & species dua partiales causa. 194. a
 Qua argumentum probens sensum ut esse potentia
 actiuam. 187. a
 Quomodo generant proli potentias conferat. 179
 In quo sensu potentia generans sit in toto corpore,
 & quomodo in parte certa. 173. b
 Potentia generandi in semine distinguitur reali-
 ter ab illa quæ est in viuente. ibid. a
 Potentia relementior est in semine quàm in prole
 ad eius rembra restauranda. 172. a
 Potentia gignendi circa obiectum ceniuntur ver-
 satum. 146. b
 Potentia nutritiua est, qua viuens, ut viuens con-
 seruat. 167.
 Qui potentiam nutritiuam à generatiua distin-
 guantur realiter. 169. f.
 Quod non distinguatur. 370. e
 A potentia nutriendi etiam membrorum a forma-
 tio. 372. e
 Potentiarum eiusdem speciei inagnatias in ope-
 randi organo ascribuntur. 96. a
 Quando ex nobiliori operandi modo colligatur no-
 bilior potentia. 97. a. b
 Quot modis aliquid sit potentia. 177.
 Potentia passiva respondet actiua. 86. f.
 Potentia appetendi, sentiendiq; nunquàm separan-
 tur. 137. a.
 Qua potentia rem singularis, qua vniu. etiam
 percipiat. 409.
 De potentia materia species educuntur. 192. c
 Nullum animal caret potentia imaginandi scilicet
 imperfecta. 112.
 Potentias quid distinguat. 480. c
 Potentia mouens non est potentia vegetandi, nec
 sentiendi, aut intelligendi. 417.

Ad motum qua potentia concurrant. 555. c. d
 Potentia motiva aliter concurrat ad motum. 556. c. d

Vide Motrix vi.

QVADRATIO, ET Quadratum.

Quadratis quomodo inueniatur. 115.
 Quadrato dupliciter. 126.
 Quadratum, & quadrangulum aequalem aream
 habens. 115.

QUALITAS.

Qualitates sanguibiles habent vnum modum im-
 mutandi scilicet. 318. d
 Non nisi qualitatibus exuperantibus sentimus. 330. f.
 Qualitates actiua sunt ipsa actiua potentia in se in-
 mentaria. 153. d
 Qualitates contrarias vacantes alignande etiam
 egent tempore ut diffundantur. 189. e

QUANTITAS.

Quantitas spiritalis non percipitur à sensu in-
 terno. 446. o

RECORDATIO.

Recordatio rei indiuidua materialis, est à specie,
 & à phantasmate. 442. a
 Quid dicendum de recordatione rei immaterialis.
 ibid. b
 Anima separata recordatur per species acquisite,
 617. f. & 638. o

RESPIRATIO.

Respirationis commoditas. 297. c
 Qua respirant sine inspiratione non edoran-
 tur. ibid. c
 Qua sunt animantibus respirationis cause. 169. d

RESURRECTIO.

Resurrectio homini non debetur. 609. a
 Resurrectionem esse naturalem qui affirmant.
 607. f.
 Quid dicendum sit. ibid. f.
 Resurrectionem, ut futura est, naturalem lumine no-
 mo cognoscit. 609. c

REVNIO.

Anima habeat elicitum appetitum ad reuui-
 nem cum corpore. 605. b. c. d
 Reuuiio anima, naturalis quædam entitas, super-
 naturalis quædam modum. 607. f.

RISVS.

De finis risus. 541. d
 Z
 Causa

Causa principalis, & instrumentalis visus. *ibid. c.*
Modus, quo efficitur visus. *ibid. b.*
Qui ad visum pertinet, quique sardi. *ibid. d.*
Visus ubi vis. *441. f.*
Unde locus Ciceronis de visis. *540. f.*

S A P O R.

Sapor quid. *308. b.*
Sapor a minus quid. *284. b.*
Sapores extremi dulcis, & amarus. *310. b.*
Saporum speciei effo. *309. e.*
Ad generandum saporem, quae concurrant. *307. d.*
Primum corpus simplex lapidum non est. *307. b.*
Species saporis per anagram ad odores distim-
guuntur. *277.*
Sapor est humidus, vis odoris fecti. *279.*

S C I E N T I A.

Scientia de anima vilitas. *1. a.*
Ad mora em scientiam opportuna. *ibid. d.*
Quid Patris sententia de scientia anima. *2. b.*
Scientia de anima ordo ad ceteras partes Philoso-
phia. *3. d. e. f.*
Duplex scientia dividenda modis pene rationes
formales. *11. a.*
Duplex huius scientia vilitas. *14.*
Ratio boni & honorabilis competis scientia. *13.*
Scientiam discipulo ut communicas magister. *311. c. d.*
Scientia auri non possit si sensus externi semper er-
ressent. *210. a. b. c.*
Quam scientiam inducit D. Paulus destruendum
in patria. *619. e.*
In scientia acquisitione discursu magis, quam visu
opus est. *635. o.*

S E N S A T I O E T S E N S I O.

Quod obicit sensationem non propriè alteratur. *177.*
Sensio non, nisi in singulari praesentia existens, quae
ferunt. *179.*
Impugnantes qui sensationem ab anima & specie
sensuum fieri dicunt. *183. o.*
Sensio recipitur in potentia. *186. o.*
Obiectum ad sensationem non concurrat solum for-
mabiter extrinsecè. *190. b.*

S E N S I B I L I S.

Sensibile triplex. *181.*
Sensibile proprium, commune, per accidentia. *181.*
An sensibile commune propriam speciem sensibi-
lis inueniatur. *203. o.*
Sensibilia communia quinque. *204. f.*
Sensibilia communia addita a praesensibilibus ad quin-
que communia reuocantur. *ibid. f.*

Errare sensum circa proprium sensibile experien-
tiæ ostenditur. *208. f.*
An sensibile supra sensum positum sensatur, va-
ria sententia. *330. b. c.*
Vera sententia, quae tenenda est. *331. o.*
Non datur iuxta sensum circa sensibilia commu-
nia. *346.*
Quare excellens sensibile sensum labefecit. *339.*
b. c. & 366.
Sensus & sensibile in actu necessario sunt similes,
non vero in potentia. *363.*
De duplici actione, quae datur ex parte sensus &
sensibilibus. *ibid.*
Eadem specie videtur sensibile commune & pro-
prium. *207. b.*

S E N S V S.

Omnes sensus homini inueniuntur. *383.*
Sensus fenestra sunt anima. *314. a.*
Qui sensus in spiritibus, qui in cerebro collocantur. *396. a. f. & 397. a.*
Sensus agens non admissentis. *183. d. & 422. o.*
Qui ponant sensum agentem & patientem. *183. b.*
Sensus communis contra comparatur. *467.*
Datur sensus communis. *365.*
Rationes pro illis. *374. b. c. d.*
Sensus communis quomodo discrimen constituit
inter functiones sensuum externorum. *400. f.*
In insectis animantibus sensus communis nullum
haberi definitum sedem. *377.*
Aristoteles sensui communi in cerebro, Medici in
corde sedem designant. *375. d. e.*
Sensus communis in anteriore parte cerebri residet. *397. e.*
De omnibus externis sensibus cognoscit sensus com-
muni. *374. e.*
Sensus communis non componit, nec dissidet, nec dis-
cretis. *400. d. e.*
Ab illo spiritus animalis diffunduntur in sensum. *375. a.*
Sensus communis indicat de obiectis singulorum
sensuum. *374. d. e.*
Sensus communis praesentia & absentia naturaliter
cognoscit. *199. a.*
Probabile est tres esse tantum sensus internos. *393. e. & 394. a.*
Probabilis duas tantum esse. *ibid.*
Cui unus tantum sensus internus non concedatur. *394. e. f.*
Qui sensus interni quinque constituantur. *390. e.*
Quatuor à D. Thoma, Galeno vero tres affirmantur. *391. a.*
Ex ventriculo cerebri non colligitur efficaciter nu-
merus sensuum externorum. *387. a.*
Quomodo Galenus eos colligit. *389. e.*
Sensus interni possunt in cerebro. *317.*
Qui spiritalis ab externo sensu cognoscit non po-
test. *201. e.*
Sensus externos quinque esse probatur. *343. e.*
351. d. o.

I N D E X.

Augures sunt quàm quing. 350. a
Perasententia. 350. d
Quæ sit externorum sensuum adiuvantia. 357. b
Medici volūt sensus externi esse virtutes defini-
 ter à cerebro per modum irradiationis. 355. a
Sensus externi obiectorum præsentiam poscunt
 eodem modo. 289. f
Ad sensus externi propriam operationem digne-
 fiant. 358. b. e
Vnde proveniat, quòd sensus externi ab operatione
 impediuntur. 356. f
Motus ab externo sensu perfecte non percipitur.
 204. c
Sensus externi neq; divina vi utilitatem abstracti-
 nam eliciunt. 199. a
Sensus exteriorum diminuitur potestatem ab sentem, ut
 præsentem apprehendere. 198. a
In obiectis præsens vi præsens externus sensus nul-
 la vis fieri potest. ibid. d
Quæ sensui exteriori obiectum absens, ut absenti ob-
 versari videatur. 195. a. b
Non datur sensus circa sensibilia communia. 347
Sensus hominum, & belluarum specio distingui qui
 putent. 354. e
Cur sensus animali datus sit. 353. f
Sensuum media. 215
Commune omnibus sensibus per externum medium
 obiecta percipere. 317
Vni sensui respondet unum medium formaliter.
 345
Omnium sensuum organa insunt perfectis animan-
 tibus. 346
Non quocumq; discretis in obiectis imperas sen-
 suum distinctionem. 357. b
Sensus nō exiit in actum, nisi ab eo excitatus, quod
 est in actu. 175
Sensuum esse potentiam actum docuit Aristoteles.
 183. b
Qui autem sensum esse tantum potentiam pos-
 suam. ibid. e
Sensus, & sensibile in actu necessarij sunt simul,
 non verò in potentia. 363
Sensus recipit totum imaginem, non res ipsas. 335
Sensus partim à simili partim à dissimili patitur.
 181
Per sensus ab obiectis ledatur. 365
Errat sensus aliquando in applicatione. 210. d
Errare sensum circa proprium sensibile experien-
 tiji ostenditur. 208. f
Sensus quomodo circa proprium sensibile erret, vel
 non erret. 209. f. & 210. a
Quis putaret sensum nem distinguere ab intellectu.
 377

S E P A R A T I O.

Similis est separatio animæ Angelorum produ-
 ctioni. 596. d
Nulli forma violenta est à materia separatio. 601. e
In que sensus separatio dici potest contra naturam.
 598. e
Quæ separatio matris potius quàm forma sua.

virtualis.
Separatio & vis opponuntur privationi. 595. b
In que differat motus à separatione. ibid. a
Separationis physica status soli anima rationis
 convenit. 594. f. & 595. a
Quæ sit ratio & physica separatio. 594. d
Quibus ea non conveniat. ibid. e

S I M I L I T U D O.

Similitudo duplex, in essendo & representanda.
 193. a
Similitudo soni cum aqua, vel circuli. 262. c
Similitudo immaterialis rem materiale potest
 representare, non tamen à contra. 67. a

S I N G U L A R I S.

Unum quodque singulare habet suum quod quid
 est. 95. a
Cur de singularibus non sint definitiones, nec scien-
 tia. ibid. b

S Y N D E R E S I S.

Synderesis est habitus intellectus. 480. f
Synderesis prout & recte indicatrix. 482. a
Synderesis est in intellectu, nō in voluntate. 482. c
Synderesis scintilla rationis, & iudicium naturale
 à Patribus vocatur. ibid. d
Cur insignare & congreri dicatur. ibid. f
Non tendit in bonum, nisi sub ratione veri præsti-
 ti. ibid. f

S I T I S.

Quid sit sitis. 138
Pro sensu alimentis, ibi famer & sitis. ibid.
Situs quomodo specietur ad tactum. 329. d

S U R D I.

Præ à naturitate idem & muti. 172. a
Surdi ab ore in venter per usum emittunt. 68. a

S O N U S.

Definitio soni. 259. c
Sonus non est motus. 373. e. f
Sonus acutus & gravis. 253
Quid soni medium. 249
Soni medium aqua & aer. 263. f
Corpora aptiora ad sonum, dura, lenia, & cōcava.
 249
Sonus trium corporum concursus fit. ibid.
Corpus percussum & percussor causa soni. 253
Fiasse sonum ex percussa solam aqua problema.
 261. b
Soni productio non est ipsa corporum motio. 259. c
Opinio quòd sonus in sensu tantum fit. 263. b
Sonus non in solidis corporibus, sed in intermedio
 aere percipitur. 363. e. f
 Corporum

Corporum soliditas & multitudo non est simpliciter necessaria ad soni generationem. 260. b
Ibi sonus maior, ubi minor aeris fractio. *Ibid.* a
Sonus immediatus ex aeris fractione quam ex corporis collisione diffusi. 259. f
Sonus non in rectum solum sed in orbem spargitur. 265. c
Non est necesse vi motus, quo sonus editur, ad aures pervigat. 149. c. d
De multiplicatione soni secundum esse reale & intentionale. 264. c. d
Ab ea parte in qua sonus primo efficitur species emittuntur. *Ibid.* a. f
Soni similitudo cum aqua vel circuli. 149. f
Per ignem traicitur sonus. 266. b
Quo pacto auditus instrumentum a sono mouetur. 141. c
Quomodo quicquid sonum comitatur Echo, licet non semper percipiatur. 141

S P E C I E S.

Species qui tollant. 188. c
Species necessarij admittende. 189. f
Species educuntur de potentia materia. 192. d
Quo pacto species intelligibiles debent esse immateriales. 439. a
Qui species intelligibiles non admittant. 429. b
Quod necessario danda sint. 430. b. c
In specie intelligibili tria reperiuntur. 431. b
Species in intelligibilium productum non tribuiturphantasiae eam vi instrumentis. 412. a
Aristoteles species intelligibiles concessit. 431. d
Averroes a solum eas in apprehensione & illuminatione concessit. 431. e
Species intelligibiles indistincte in intellectu insunt. 432. d
Qui dixerint species non gigni in intellectu secundum corporibus immixti. 442. d
Species producuntur ab intellectu. *Ibid.* f
Species intelligibiles conservantur sine phantasmate. 618. a
Quatuor genera specierum ordine quodam proponuntur. 432. b
Quis species rerum singularium in intellectu non admittant. 434. d
Qui eas admittant. 435. f. 436. a
Ad cognitionem rei singularis non requiruntur species illius. 441. b
Species non est obiecto perfectior. 192. f
Species cum potentia ad actionem concurrere efficitur. 193. d
Angelorum species uniuersalia & singularia distincte representant. 439. a
Species angelice omnium perfectissima. 432. c
Species sensata & insensata. 399. b
Species & potentia duae pariter causae. 194. a
Ex imagine in specie potest elici conceptus natura generica & specifica. 448. b
Qualibus pars speciei rem totam representat. 505. c. d
Sunt simul plures species in eodem intellectu esse

possint non verò plures figurae. 502. a
Pro occasione rerum species in fundi aliqui putantur. 630. b
Cum species non representent contingentia antiquam sui. 639. f
Species infusa non indiget ope phantasmatum. 477. c
Socius negas dari species quae sui propria alicuius substantia. 445. a
Alij melius id concedunt & quomodo id fiat. *Ibid.* a
Ad receptionem specierum humiditas, ad reuersionem siccitas inuit. 391. f
Quo pacto intelligendum speciem visibilem modo per amicum produci. 194. a
Species visibiles nobilioris nota quam audibiles. 266. b. c
Species visibiles non est alia a uersa quam aduersa. 235. f
Mixta simul species in oculo. *Ibid.* f
Qualibus obiecti pari producti sui speciem in eadem medij partis. 214. a
Qualibus pars speciei representat totum obiectum. *Ibid.* f
Species visibiles quomodo fundantur. 233. b
Quo pacto species fiant memoratae. 491. c. f
Species ad vnum & ornatum auium inferuntur. 619. b
Species intelligibiles permanere in intellectu negant Averroes. 431. e. f
Dari in intellectu species rerum immaterialium pro viraq; pariter est disponibile. 451. b. c
Species desinere a substantia separati opinio Averroes & Platonis. 444. b
Argumenta quae probant animam in sua creatione species accipere. 475. f
Quid non accipiat. *Ibid.* f
In hoc vita statim non datur species immixta. 449. f
Non potest dari species alicui naturae sibi mentis cogitationes representant. 433. d. e
Quae species intuitiva visum inferunt. 628. a
De productione, acquisitione, ac infusione specierum anima, vide Anima rationalis.

S P E C U L V M.

Speculum visus etiam ad animum componendum. 243. d
Argumenta probantia videri in speculo imaginem. 244. b
Videri in speculo imaginem, & obiectum qui censentur. 244. f
Optice appositae. 245. b
Solum rerum in speculo cerni. 246. b

S V B I E C T V M.

Subiectum huius operis quid. 4. f
Subiectum intellectus anima separata & insensum. 561
Vnde specifica subiectorum differentia colligitur. 593. a
Non oportet variari proprietates pro subiectorum variatione. *Ibid.* f
Subiectum supponi quid sit. 561. f

SVBSISTENTIA.

Subsistentia ne anima intellectiva in corpore. 79.c
 Anima intellectiva per se subsistens. 75.f
 Subsistere tripliciter. 75.c
 Omnes anime subsistunt primo modo. *ibid.*
 Subsistendi indicia duo. 73.c

SVBSTANTIA.

Substantia corporea dimisio. 51
 Sadducæi substantias spirituales de medio soldebant. 66.c
 Substantia creata non agit immediatè. 151.f
 Nulla substantia intenditur, vel remittitur. 89.e
 Substantia quomodo possit esse immediatè agendi principium. 194
 Substantia non est sensibilibus communis. 317
 Anima substantia sensus inhaerere qui putens. 338.a.b

TACTVS.

Tactus inter sensus origine, & necessitate primus, dignitate vltimus. 313.a.b
 Tactus duplex. 71.b. & 311.e
 Tactus necessitas. 312.f
 Plurimum tactuum assertio. 317.b
 Tactus, & gustus omnibus animalibus communis. 353.c
 Vnus tantum specie tactus. 327.a
 Tactus specie distinctus à gustu. 312.a
 Tactus organum non in solo corde. 313.b
 Tactus in qualibet parte corporis inest. 314.e
 An tactus externum medium vendicat. 317
 Tactus medium est caro. 312
 Tactus obiectum vnum formaliter. 318.b
 Tactus priuationem proprii sensibilibus agnoscit. 277
 Tactus & gustus omnia animalia possent. 518
 Tactus distincto animalis inest. 533.b
 Dolor & voluptas an ad tactum pertineant. 328.f
 Qualitates tangibiles habet eundem modum immutandi tactum. 318.a
 Tactus & visus quomodo spectent ad tactum. 329.d
 Non posse quiequam agere in tactum nisi corpore interiecto, opinio Auerois. 315.a
 Corpora mollia, leuia, ac plana possunt se tangere, non quæ aspera, & inæqualia. 325.c.d
 Quem tactum requirant corpora. 71.b
 Tactus sensus temperamenti dicitur. 328.a

TACTIO, ET TELLATIO.

Quæ in tellatione repeririuntur quomodo ad tactum pertineant. 319.c
 Cur alienas fraudulentiæ, tactiones magis sentimus, quam nostras. 691.c

TALPA.

Talpa bestia subterranea. 358.b
 Talpa sub terra audiunt. 266.d
 Talpa caecitas. 357.d
 Talpa oculos habet. 357.d

TEMPERAMENTVM.

Temperamentum animi mores sequuntur. 21
 Prastantissimi temperamenti est corpus summum. 104.c

THEOLOGIA.

Theologia nostra per se ineuidens. 620.c
 Unde repugnet Theologiam beatorum manere in Patria. 619.f & 620.a
 Effundendam à Deo beati Theologiam euidenter *ibid.* 620.d

TERMINVS.

Anima separata habet terminum inuisibilem magnitudinis. 660.b
 Nullus est anima separata magnitudinis terminus versus minimum in loco. 636.b

VERBVM.

Verbum multipliciter. 485.b
 Verbum corporis & cordis. 486.c
 Verbum per intellectionem non produci qui putent. 483.a.b
 Quod necessariè sit dandum. 486.c
 Praesentia obiecti productionem verbi non impedit. 486.c
 Non productur verbum vbi in eo tanquam in imagine producat obiectum. 487.a
 Per quam actionem producat. *ibid.* c
 Verbum est qualitas. 489.b
 Ad rationem verbi quinque. 487.f
 Verbum saepe intellectio appellatur. 494.a
 Verbum est propter intellectionem. 490.c.d
 Verbum non distinguitur realiter ab intellectu. 494.d.e
 Verbum exprimitur Angelus cum se intelligens. 489.f
 Verbum non gignitur per intelligere diuinum essentialiter. 490.a.b
 Qua ratio suadet dandū esse verbum expressum diuina essentia. *ibid.* a
 Beati verbum exprimentes nō seruantur in Deum immediatè. *ibid.* b
 Quo pacto species intelligibiles & verbum distinguantur. 493.d.e

VERITAS.

In prima, & secunda operatione intellectus datur veritas per se. 464
 Veritas

*Veritas non datur in compositione, & divisione
phantasia.* 471

VIDEO.

Utrum uideatur aër & supremus ignis. 218.b
An se videatis in aëre Anispheron. 246.f
Cur uideatur nebula remota, non proxima.
255.d.e
*Cur que res grandiores, eo à remotiori loco videan-
tur.* 233.d
Non uideri aqua sub terra absq. aliquo lumine.
250.b

VIOLENTVM.

Violentum quid. 601.a

VISILIS.

Visilis species quomodo fundatur. 233.b
*Qualibet pars species visibilis totum obiectum
repræsentat.* 234.f
*Qualibet obiecti pars producit sui speciem visibilem
in qualibet medijs parte.* ibid.a

VISIO.

Visio fit in crystallis. 242.b
Utrum fit visio in congressu utriusq. speciei. 1.c
Visionem non fieri in homine crystallino qui putent.
240.d.e
Quomodo fiat visio. 241.c. & 676.b
Visio fit receptis speciebus. 232.a
Visionem fieri extramittendo radios qui putent.
230.f
*Ad visionem requiritur lumen ratione medijs, &
obiecti.* 229.b
Visio improprie dicitur colorata. 372.f
*Visio beata non educit abstractionem à sensibus in
corpore gloriose.* 512.d

VISVS.

Visus ceteris sensibus excellensior. 212
Visus obiectum. ibid.
Quomodo visus tenebras percipiat. 272.d
Visui cur colores quidam efficiantur. 223.g

VITA.

Vita duplex. 51
*Et quatuor vitalium operationum generibus qua-
druplex vita gradus colligitur.* 128

VIVENS.

*Corpus vivens completitur materiam, & for-
mam.* 52
Qua propria in vivens operationibus desunt. 73.c
Angeli assumunt corpora. 73.c
Nihilum vivens est sine calore. 467

*Potentia nutritiva est qua vivens vi vivens con-
servatur.* ibid.
Non materia, sed forma vivens terminatur.
163
*Quatuor vivensium genera ex quatuor vivendi
modis.* 146.d
*Cur ex appetendi vi non habeatur unum vivensium
genus.* ibid.f
Cur non aliud ex potentia generandi est semine.
147.a

VIVO.

Vivere ab anima vegetativa prime est. 159
Utrum vivere dicatur, vi materia & forma.
131
*Ut aliquid dicatur vivere satis est quatuor ope-
rationibus vitalibus unam exercere.* 129

VNIO.

Vnio anima cum corpore triplex. 105.d
*Vnio est modus substantialis, & specialis ani-
mae.* 159.d
Vnio & separatio opponuntur privationi. 595.a
Cur anima non vivatur per accidenti corpori.
105.f
*An anima separata ad unionem corporis natura-
liter propensa sit.* 602.f. & 683.a
Vnio anima ad corpus omnino illi naturalis.
658.c.d
*Sat est visio localis vi anima se, & externa corpo-
ra moueat.* 653.f
Nominis vniouis indicatur etiam relatio. 796.a
Quid bene accedat ex anima vniouis ad corpus.
604.f
Falsa opinio de animarum vniouis. 604.f
Anima in vniouis non habens effectum effectum.
601.c

VNIVERSALE.

Vniuersale separatim intelligitur. 14
Diffinitio inter vniuersale, & singulare.
409
*Qua potentia rem vniuersalem, qua singularem
percipiat.* ibid.

VOLUNTAS.

Voluntas tribus modis mouetur appetitum. 536.f
Voluntas potentias mouet. 537.c
Qua potentia à voluntatis imperio exempta.
ibid.a
*Qui potuerunt voluntatem aquè nobilem esse, ac
intellectum.* 542.e
Voluntate nobilior intellectus. 543.e.f
Voluntas realiter differt ab intellectu. 545.e.f
Altera voluntatis potestati obediunt. 556.a
*Non requiritur intellectus fructum vi operetur
voluntas.* 556.e
Nec speculativum ex sensu similiter utitur. ibid.b
Voluntas.

